

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН
ХЭРЭГЖИЛТ, АВЛИГЫН ЕРӨНХИЙ НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ,
АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ **2021**
ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

Улаанбаатар хот
2022 он

МОНГОЛ УЛСЫН
АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР

**АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН
ХЭРЭГЖИЛТ, АВЛИГЫН ЕРӨНХИЙ НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ,
АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН
ХЭРЭГЖИЛТ - 2021**

2022 он

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР НЬ

Авлигын эсрэг олон нийтийг соён гэгээрүүлэх, авлигаас урьдчилан сэргийлэх, авлигын гэмт хэргийг илрүүлэх зорилгоор гүйцэтгэх ажил, хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулах, энэ хуульд заасан этгээдийн хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг хянан шалгах чиг үүрэг бүхий **ХАРААТ БУС, БИЕ ДААСАН, ТӨРИЙН ТУСГАЙ БАЙГУУЛАГА** мөн.

Алсын хараа:

Шударга ёсны төлөө иргэдийн итгэл хүлээсэн байгууллага байна.

Бидний уриа:

Шударга ёс, хөгжил дэвшилд

Эрхэм зорилго:

Авлигатай тэмцэж, шударга ёсыг тогтоон хөгжил дэвшилд хүргэнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

Авлигатай тэмцэх газар нь Монгол Улсад шударга ёсыг бэхжүүлэх, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй, ил тод байдлыг хангах, хүнд суртал, чирэгдлийг арилгах, авлигын гэмт хэргийг илрүүлэх, хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулах, хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг бүртгэх, хадгалах, хянан шалгах талаар цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлэн, авлигаас урьдчилан сэргийлэх, авлигын эсрэг олон нийтийг соён гэгээрүүлэх ажлыг төрийн болон төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, хэвлэл мэдээллийн байгууллага, иргэдийн өргөн оролцоотойгоор улсын хэмжээнд зохион байгуулав.

Монгол Улсын Их Хуралд Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль, Эрцүгийн болон Эрцүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, УИХ-ын 2007 оны 07, 2008 оны 13, 2011 оны 55, 2012 оны 55, 2016 оны 51, 84, 2019 оны 67 дугаар тогтоол, УИХ-ын Хууль зүйн байнгын хорооны 5 дугаар тогтоолын биелэлт болон авлигын ерөнхий нөхцөл байдал, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг үзгээр мэдээлж байна.

АГУУЛГА

Өмнөх үг	3
Авлигатай тэмцэх хууль тогтоомжийн хэрэгжилт	5
Нэг өгүүлбэрээр.....	6
Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ	9
Соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаа	36
Авлигатай тэмцэх олон улсын хамтын ажиллагаа	43
Хувийн ашиг сонирхлын болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг бүртгэх, хянах ажиллагаа.....	47
Авлигын хэрэг илрүүлэх, мөрдөн шалгах ажиллагаа.....	54
Авлигын ерөнхий нөхцөл байдал.....	66
Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний хэрэгжилт 2021	92

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

1 ӨГҮҮЛБЭРЭЭР

Шүүхэд шилжүүлэх саналтай прокурорт шилжүүлсэн хэрэг **2.9** хувиар өссөн.

315 мэдүүлэг гаргагчийн ХАСХОМ-т хяналт шалгалт хийлээ.

Мөрдөгчийн мэдэгдлийн мөрөөр **40** байгууллагад ажиллав.

Шүүхээр шийдвэрлүүлсэн хэрэг **40.3%**-иар өссөн.

Авлигын гэмт хэрэг үйлдэгдэхэд нөлөөлсөн шалтгаан, нөхцөлийг арилгуулахаар **162** мөрдөгчийн мэдэгдэл хүргүүлэв.

Гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол нөхөн төлүүлэлт **2.7** дахин өссөн.

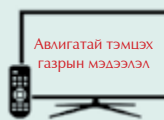
Хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлэгт эрсдэл тооцох аргачлал боловсруулав.

Сургагч багшаар дамжуулан **28800** хүнийг авлигын эсрэг сургалтад хамруулав.

Авлигын эсрэг сургалтад **29725** иргэн, албан тушаалтныг хамруулав.

“Авлигатай тэмцэх газрын мэдээлэл” нэвтрүүлгийн **22** дугаарыг бэлтгэв.

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт **75** хувьтай байна.

Авлигын эсрэг үндэсний чуулган зохион байгуулав.

2021 онд иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, албан тушаалтнаас гаргасан **2314** өргөдөл, гомдол, мэдээлэл хүлээн авч шалгав.

18 дүрэм, журмыг хянаж, 2 шийдвэрийг хүчингүй болгуулав.

Хүүхдийн шударга байдлын үнэлгээ **0,05** пунктээр нэмэгдсэн байна.

12468 этгээдийн ХАСУМ-ийг хянан шийдвэрлэв.

Гэмт хэргийн шинжтэй гомдол, мэдээллийн тоо **17.2** хувиар өссөн.

Авлигын эсрэг үндэсний сүлжээ буюу **khutulbur.iaac.mn** нэгдсэн цахим сан үүсгэв.

Шүүхээр **160** хэрэг шийдвэрлэгдсэн.

21 байгууллагад зөрчил арилгуулах албан бичгийн мөрөөр ажиллав.

Төрийн байгууллагын ёс зүйн 13 дүрмийн төслийг хянаж, санал өгөв.

Авлигын эсрэг олон нийтийг соён гэгээрүүлэх чиглэлээр **46** контент бэлтгэн түгээв.

12 байгууллагад авлигын эрсдэлийн үнэлгээ хийв.

▶ ХУУЛИЙН ШИНЭ ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХҮРЭЭНД АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗРЫН ДЭД ДАРГА ТОМИЛОГДОВ

2020 онд Авлигын эсрэг хуульд өөрчлөлт оруулж, Авлигатай тэмцэх газрын даргыг Ерөнхий сайдын санал болгосноор, дэд даргыг Авлигатай тэмцэх газрын даргын санал Улсын Их Хурал томилгооны сонсгол хийж 6 жилийн хугацаагаар томилдог байхаар хуульчилсан.

Авлигатай тэмцэх газрын даргаас 2021 оны 06 дугаар сарын 14-ний өдөр Гаваасүрэнгийн Азжаргалыг Авлигатай тэмцэх газрын дэд даргын албан тушаалд томилуулах саналыг УИХ-ын даргад хүргүүлснээр Хууль зүйн байнгын хорооны 2021 оны 06 дугаар сарын 22-ны өдрийн 15 дугаар тогтоолоор томилгооны сонсголын товгыг тогтоож, 14 хоногийн турш олон нийтэд мэдээлж, холбогдох санал хүсэлтийг авсан. 2021 оны 07 дугаар сарын 06-ны өдөр Хууль зүйн байнгын хороо Авлигатай тэмцэх газрын дэд даргын албан тушаалд нэр дэвшигчийн томилгооны сонсголыг зохион байгуулж, УИХ-ын нэгдсэн хуралдаанд танилцуулснаар Гаваасүрэнгийн Азжаргалыг томилох эсэх асуудлыг хэлэлцүүлэхэд чуулганы нэгдсэн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн 71.6 хувь нь дэмжин томилсон.

Энэ нь Авлигатай тэмцэх газрын дарга анх удаа санал болгосноор, томилгооны сонсгол хийн Авлигатай тэмцэх газрын Дэд даргыг томилсон нь томилгооны шинэ жишгийг тогтоосон юм.

▶ ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭГ ЦАХИМЖУУЛАХАД ХАМТРАН АЖИЛЛАЖ БАЙНА

Монгол Улсын Засгийн газраас Авлигын индексийн үзүүлэлтийг сайжруулах ажлын хэсгийг байгуулж, ажлын хэсгийн эрчимжүүлсэн арга хэмжээний төлөвлөгөө баталсан бөгөөд тус ажлын хэсгийн дэд ажлын хэсгийн даргаар тус газрын дэд дарга, эрхэлсэн комиссар Г.Азжаргал томилогдон ажиллаж байна.

Энэхүү төлөвлөгөөний хүрээнд авлигын эсрэг хууль тогтоомж сурталчлах, авлигатай тэмцэхэд хувийн хэвшлийн үүрэг, оролцоог нэмэгдүүлэх, хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх, бизнесийн ёс зүйг төлөвшүүлэх чиглэлээр МҮХАҮТ-тай, “egazar” программд мэдээллийг нэгтгэх буюу интеграци хийх, зарим аймгийн газар олгох үйл ажиллагааг цахимжуулах чиглэлээр Газар зохион байгуулалт, геодези зураг зүйн газартай, “UB-engineering” буюу орон зайн мэдээллийн нэгдсэн системд төрийн байгууллагын цахим мэдээллийг оруулах зэрэг үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэн, хамтран ажиллаж байна.

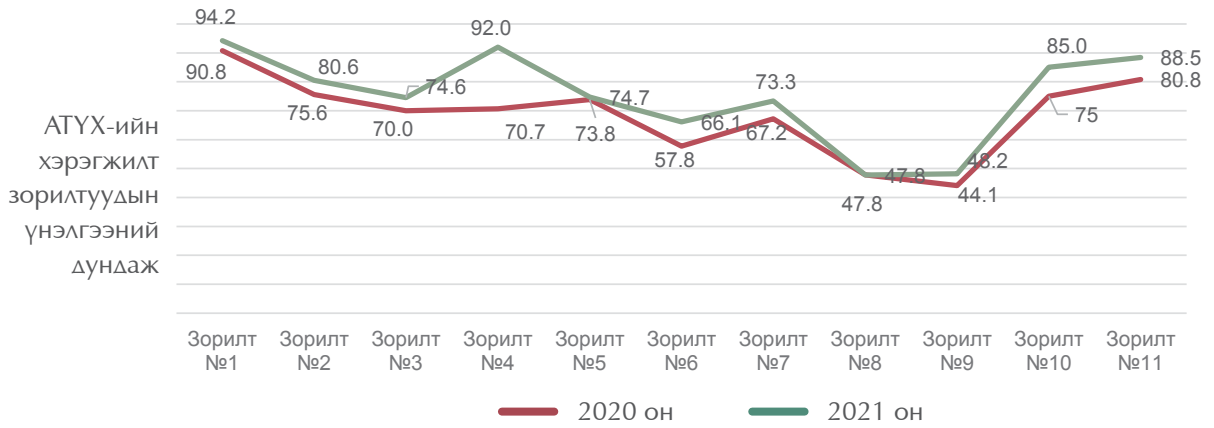
▶ АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗРААС БОЛОВСРУУЛСАН ТӨРИЙН БАЙГУУЛАГА, АЛБАН ТУШААЛТНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ОЛОН НИЙТИЙН ХЯНАЛТЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЖУРАМ БАТЛАГДАВ

Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 37 дугаар зүйлд гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд олон нийтийн хөндлөнгийн хяналтын тогтолцоог бий болгож, олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэхээр тусгасны дагуу Авлигатай тэмцэх газраас “Төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх журам”-ын төслийг боловсруулан Засгийн газрын 2021 оны 04 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 109 дүгээр тогтоолоор батлуулж, хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ 75 ХУВЬТАЙ БАЙНА

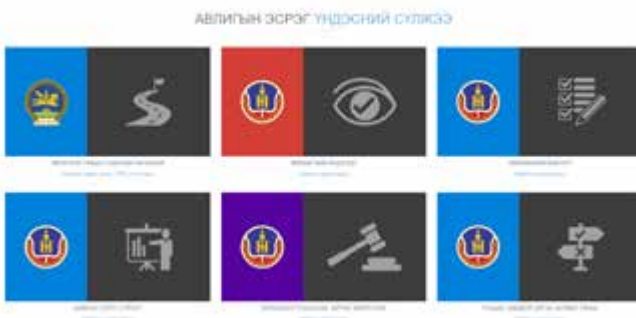

Авлигатай тэмцэх газар нь Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, түүнийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах, хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх, санал зөвлөмж боловсруулах, хэрэгжүүлэгч байгууллагуудын үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах, үр дүнг олон нийтэд мэдээлэх, тайланг нэгтгэн боловсруулж холбогдох байгууллагад танилцуулах, ажлыг зохион байгуулдаг.

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 2021 оны хэрэгжилтийг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч байгууллагуудаас гаргуулж, нэгтгэн, тайланд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, нэгдсэн тайлан боловсруулав. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд туссан 216 арга хэмжээний гүйцэтгэл 2020 онд 68.7 хувьтай үнэлэгдсэн бол 2021 онд 75 хувьтай үнэлэгдэж, өмнөх оноос 6,3 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

“АВЛИГЫН ЭСРЭГ ҮНДЭСНИЙ СҮЛЖЭЭ” НЭГДСЭН САНТАЙ БОЛОВ

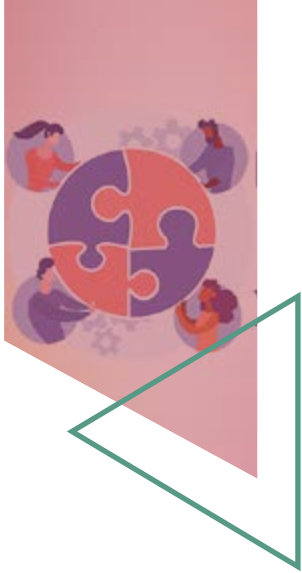

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний биелэлт, гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцөлийг арилгуулахаар хүргүүлсэн мөрдөгчийн мэдэгдэл, зөрчил арилгуулах албан бичиг, зөвлөмжийн биелэлт тайлагнах, дүн шинжилгээ хийх, үнэлэх “Авлигын эсрэг үндэсний сүлжээ” буюу khutulbur.iaas.mn нэгдсэн цахим санг үүсгэн үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлэв.

Авлигын эсрэг үндэсний сүлжээ нэгдсэн сангаар дамжуулан байгууллагууд тайлан, мэдээг цаасаар бус цахимаар ирүүлэх, үнэлүүлэх, тухай бүрд нь баяжилт хийх боломж бүрдсэн.

Үүнээс гадна тухайн тайлан, хэрэгжилт гаргасан байгууллага өөрийн болон бусад байгууллагын үнэлгээ, хийсэн ажилтай танилцаж болох юм.

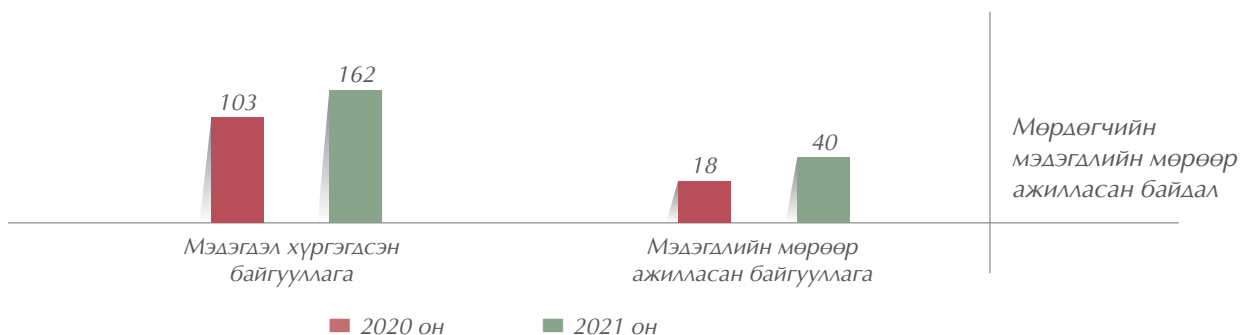

УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ

▶ МӨРДӨГЧИЙН МЭДЭГДЛИЙН МӨРӨӨР 40 БАЙГУУЛЛАГАД АЖИЛЛАВ

Авлигын гэмт хэрэг үйлдэгдэхэд нөлөөлсөн шалтгаан, нөхцөлийг арилгуулахаар 2021 онд 162 мөрдөгчийн мэдэгдлийг холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлэн ажиллаж, 124 мэдэгдлийн хариуг тухайн байгууллагаас хүлээн авлаа.

Мэдэгдэлд дурдагдсан гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцөл бүрэн арилгасан эсэхийг газар дээр нь шалган туслах зорилгоор 40 байгууллагад ажиллав.

Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг гарахад нөлөөлж буй нийтлэг шалтгаан, нөхцөл нь төрийн байгууллагуудын дотоод хяналт сул, нийтээр дагаж мөрдөх журмын хэрэгжилтийг хангадаггүй, хууль журамд заасан шаардлагын хэмжээнд хяналт тавьдаггүй, хүний нөөцийн томилгоо хууль, тогтоомжид нийцээгүй, сул орон тоог нээлттэй зарладаггүй, мэдээллийн ил тод байдал хангалтгүй, албан тушаалын тодорхойлолтод заасан шаардлагад нийцээгүй этгээдийг ажлын байранд томилдог зэрэг зөрчлүүд тогтоогдсон байна.

▶ 21 БАЙГУУЛЛАГАД ЗӨРЧИЛ АРИЛГУУЛАХ АЛБАН БИЧГИЙН МӨРӨӨР АЖИЛЛАВ

Хууль хэрэгжүүлэх, зөрчил арилгуулах, авлигаас урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох арга хэмжээ авахуулахаар 61 аж ахуйн нэгж, байгууллага, албан тушаалтанд зөрчил арилгуулах албан бичгийг хүргүүлж холбогдох зөрчлийг арилгуулах, дахин давтагдахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор 21 байгууллагад ажиллав.

Нийтлэг зөрчлүүдээс дурдвал, нотлох баримтыг хуурамчаар үйлдсэн, үйл ажиллагааны стандарт, журам зөрчсөн, тендерийн хууль тогтоомж зөрчсөн, бусдад давуу байдал олгосон, төсвийн болон хандивын мөнгийг хувьдаа завшсан, шүүхийн шийдвэрийг биелүүлээгүй, албан тушаалдаа хайнга хандсан зэрэг болно.

▶ ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ҮЙЛЧИЛГЭЭНД ТАНДАЛТ СУДАЛГАА ХИЙЛЭЭ

Төрийн байгууллагаас иргэн, хуулийн этгээдэд үйлчилгээ үзүүлэх явцад авлига, ашиг сонирхлын эрсдэлтэй нөхцөл байдал үүсэх, хүнд суртал, чирэгдэлтэй үйлчилгээ байгаа эсэхийг тодорхойлох, дүн шинжилгээ хийх, төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлын талаар зураглал гаргах зорилгоор Нийслэлийн Амгалан амаржих газар, Шүүхийн шинжилгээний үндэсний хүрээлэн, түүний харьяа Шүүх эмнэлэг, Баянзүрх дүүргийн Газар зохион байгуулалтын албанд тандалтаар ажиллаж тогтоогдсон шалтгаан нөхцөлийг арилгах .

▶ 18 ДҮРЭМ, ЖУРАМЫГ ХЯНАЖ, 2 ШИЙДВЭРИЙГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛГУУЛАВ

Авлигатай тэмцэх газар нь төрийн байгууллага, албан тушаалтны батлан гаргасан дүрэм, журам, шийдвэрт авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, хүнд суртал үүсгэх эрсдэл байгаа эсэхийг судалж, өөрчлөх, хүчингүй болгуулах талаар санал, зөвлөмж боловсруулж, холбогдох байгууллагад хүргүүлдэг. 2021 онд 18 дүрэм, журам хянаж, 3 байгууллагад шийдвэрийг хүчингүй болгуулах санал хүргүүлж, 2 шийдвэрийг хүчингүй болгуулав.

Хүчингүй болсон шийдвэрийг тодруулбал,

Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын 2019 оны 173 дугаар тушаалын хавсралтаар баталсан **“Монгол Улс болон БНХАУ-ын хооронд байнгын ачаа тээвэрлэлт гүйцэтгэх автотээврийн хэрэгсэлд зорчих зөвшөөрлийн бичиг олгох журам”**-ыг хянахад зөвшөөрөл олгох аж ахуйн нэгжийг хэрхэн сонгон шалгаруулах нь тодорхой бус, уг харилцааг журмаар зохицуулаагүй орхигдуулсан, зөвшөөрөл олгох ажлын хэсэг хууль, дүрэм, журам, аргачлалаар зохицуулаагүй хэм хэмжээ, харилцаагаар бие даан аж ахуйн нэгжүүдийг сонгон шалгаруулах зөвшөөрөл олгож байгаа нь ажлын хэсгийн гишүүд Эрүүгийн хуулийн 22 бүлэгт заасан эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах, хахууль авах зэрэг авлигын гэмт хэрэгт өртөх эрсдэлийг бий болгохоор байгаа, мөн дээрх журмыг баримтлан мөрдүүлэхдээ Захиргааны хэм хэмжээний актын улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлээгүй байсан тул хүчингүй болгуулах санал хүргүүлснээр **хүчингүй болсон**.

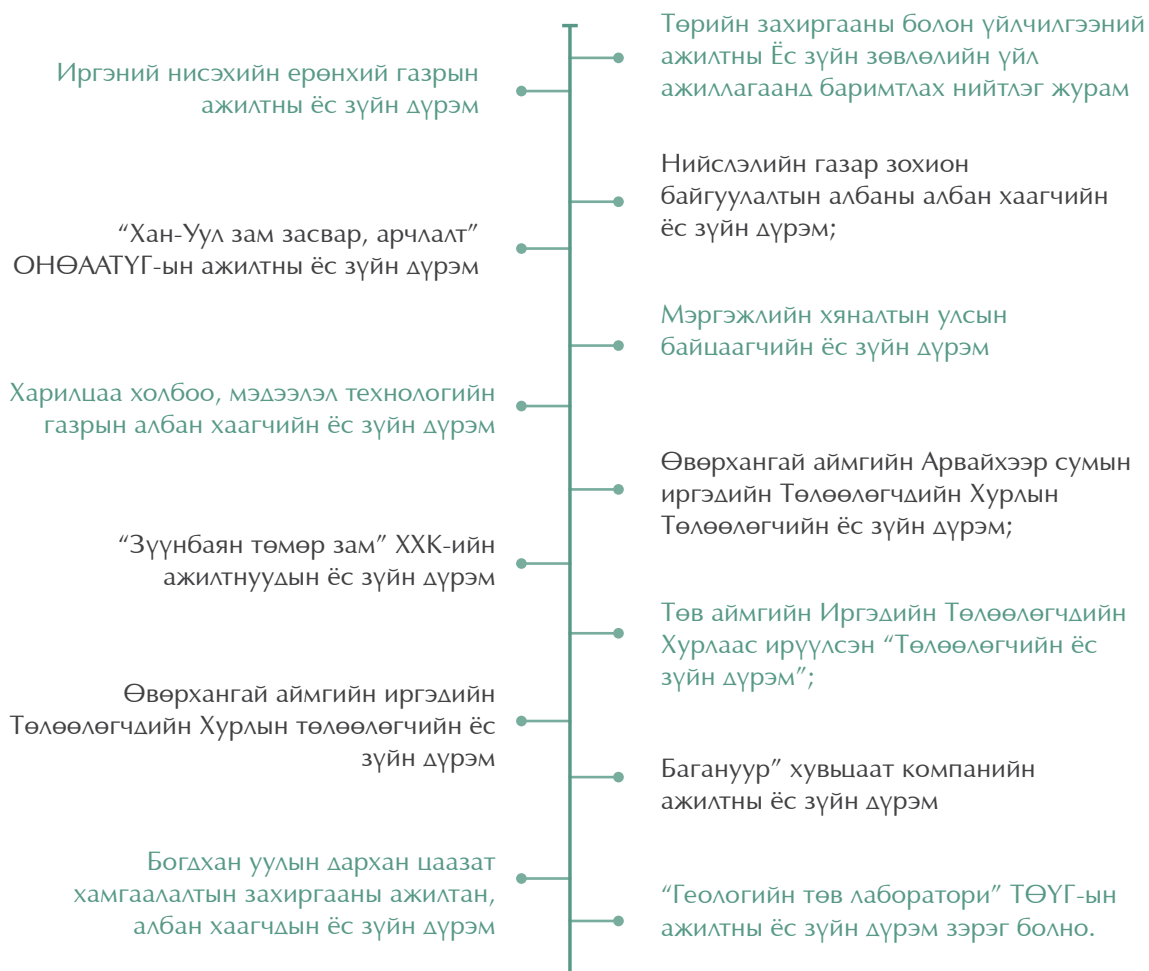
Нийслэлийн Өргөө амаржих газрын даргын 2020 оны 03 дугаар сарын 18-ны өдрийн А/23 дугаар **“Жагсаалт, журам батлах тухай”** тушаалыг хянахад

хуулиар тусгайлан эрх олгогдоогүй байхад захиргааны хэм хэмжээний актыг батлан мөрдүүлсэн, үндэслэлгүйгээр төлбөр хураамж тогтоосон, төлбөр авахтай холбоотой хориглолт, хязгаарлалтыг зөрчихөд хүргэсэн, хууль тогтоомж болон дээд шатны байгууллага, албан тушаалтнаас бүрэн эрхийнхээ хүрээнд гаргасан шийдвэр, түүгээр зохицуулах харилцааг давхардуулан журамласан нөхцөл байдал үүсгэсэн байсан тул хүчингүй болгуулах санал хүргүүлж, Нийслэлийн Өргөө амаржих газрын даргын 2021 оны 10 дугаар сарын 20-ны өдрийн А/85 дугаар “Төлбөртэй тусламж үйлчилгээний журмын зарим заалтыг хэвээр үлдээж, хүчингүй болсонд тооцох тухай” тушаалаар **хүчингүй болсон байна.**

▶ ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ЁС ЗҮЙН 13 ДҮРМИЙН ТӨСЛИЙГ ХЯНАЖ, САНАЛ ӨГӨВ

Авлигын эсрэг хуульд заасны дагуу төрийн байгууллага, салбарын хэмжээнд мөрдөх Ёс зүйн дүрмийн төслийг хянан үзэж, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байхтай холбоотой санал хүргүүлээ.

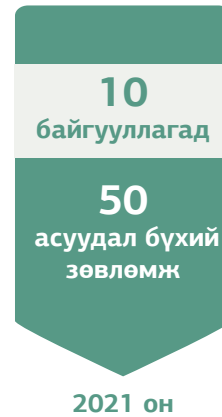
Авлигын эсрэг хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан авлигын зөрчил, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 3 дугаар бүлэгт заасан албан тушаалтанд тавигдах хориглолт, хязгаарлалттай холбоотой хориглосон заалтуудыг мөрдөж ажиллах, ялангуяа дарамт шахалт, бэлэг, зохимжгүй нөлөөллийн үед биеэ хэрхэн зөв авч явах талаар нэмж тусгах зэрэг санал өгч батлагдсан дүрмийг хүлээн авч хамтран ажиллаж байна.

10 БАЙГУУЛЛАГАД ЗӨВЛӨМЖ ХҮРГҮҮЛЭН БИЕЛЭЛТЭД НЬ ХЯНАЛТ ТАВЬЖ АЖИЛЛАВ

Урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх явцад илэрсэн зөрчил, дутагдал, хүнд суртал, чирэгдэл үүсгэсэн, албан тушаалтны ёс зүй, хариуцлага алдсан, авлига, ашиг сонирхлын зөрчил үүсгэх нөхцөл байдлыг арилгуулахаар төрийн 10 байгууллага, албан тушаалтан 50 асуудал бүхий зөвлөмжийг хүргүүлж урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авлаа.

Хүргүүлсэн зөвлөмжүүдийг дурдвал:

Цагдаагийн ерөнхий газарт мөрдөгчийн мэдэгдлийн мөрөөр ажиллаж, гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцөл бүрэн арилаагүй байх тул 4 асуудал бүхий зөвлөмж хүргүүлэв.

“Их, дээд болон ерөнхий боловсролын сургалтын хөтөлбөрөөр дамжуулан шударга ёсны хандлагыг төлөвшүүлэх боломж” сэдэвт хэлэлцүүлгээс гарсан санал, зөвлөмжийг Монгол Улсын Ерөнхий сайдад хүргүүлээ.

Мөрдөгчийн мэдэгдлийн мөрөөр бодитой ажил зохион байгуулаагүй, гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцөлийг бүрэн арилгаагүй байх тул 5 асуудал бүхий зөвлөмжийг Нийслэлийн Өргөө амаржих газарт хүргүүлэв.

ХУНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ,
ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

“Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангаас хөнгөлөлттэй зээл олгох, сонгон шалгаруулах, дамжуулан зээлдүүлэх, эргэн төлүүлэх, хяналт тавих журам”-ын хэрэгжилттэй холбоотой ил тод байдлыг сайжруулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр 12 асуудал бүхий зөвлөмж хүргүүлэв.

Дорнод аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын цахим хуудсанд ил тод байдлын үнэлгээ хийж, төрийн үйлчилгээний ил тод, нээлттэй байдлыг хангаж, цахим үйлчилгээг хөгжүүлэх, чанар хүртээмжийг нь сайжруулах чиглэлээр зөвлөмж хүргүүлээ.

ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН
ХАМГААЛЛЫН ЯАМ

“Нийгмийн даатгалын сангийн чөлөөт үлдэгдэл, хуримтлалын сангийн хөрөнгийг арилжааны банканд мөнгөн хадгаламж хэлбэрээр байршуулах журам”-ыг судлан зөвлөмж хүргүүлэв.

**ЗАМ, ТЭЭВРИЙН
ХӨГЖЛИЙН ЯАМ**

Олон улсын ачаа тээврийн “С” зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагаатай холбоотой журмын хэрэгжилт болон авлигын гэмт хэрэг, ашиг сонирхлын зөрчил гарах эрсдэлийг судлан үзэж, авлига, ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх хэд хэдэн эрсдэл тогтоогдсон тул уг журмыг хүчингүй болгох, эрх зүйн орчин зохицуулалтыг улам боловсронгуй болгон дахин журамлах талаар Зам, тээврийн хөгжлийн сайдад зөвлөмж хүргүүлэв.

Дорнод аймгийн ИТХ-ын дарга, Чойбалсан сумын ИТХ-ын дарга бөгөөд ГХУСАЗСЗ-ийн дарга, Засаг дарга нарт хүргүүлсэн мөрдөгчийн мэдэгдлийн мөрөөр арга хэмжээ зохион байгуулах, гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцөл бүрэн арилгах зорилгоор 5 асуудал бүхий зөвлөмж хүргүүлэв.

Авлигын эсрэг үндэсний чуулганы 4 салбар хуралдаанаас гарсан санал, зөвлөмжийг нэгтгэн авлигатай тэмцэх эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох, хууль сахиулах, шүүх эрх мэдлийн болон холбогдох бусад байгууллагуудын хамтын ажиллагааг сайжруулах, төрийн албаны шударга, ил тод байдлыг бэхжүүлэх, хэвлэл мэдээлэл, иргэний нийгмийн байгууллагуудын үүрэг, оролцоог нэмэгдүүлэх, хувийн хэвшлийн шударга өрсөлдөөнийг дэмжих чиглэлээр 55 асуудал бүхий зөвлөмжийг Засгийн газар, МҮХАҮТ болон холбогдох байгууллагуудад хүргүүлсэн.

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ЯАМ

Эрүүл мэндийн сайдаас төрийн өмчийн эрүүл мэндийн байгууллагаас үзүүлэх төлбөртэй тусламж, үйлчилгээний журам, жагсаалтыг 2015 оноос хойш 2016, 2020 онд тус тус шинэчлэн баталсан боловч эрх бүхий байгууллагад хянуулж, бүртгүүлээгүй, зарим эмнэлэг, албан тушаалтан хууль тогтоомжоор эрх олгогдоогүй байхад дээр дурдсан журам, жагсаалтаас давсан дүн бүхий төлбөр, тариф тогтоон мөрдүүлсэн байсан. Иймд хуулиар эрх олгосны дагуу баталсан албан тушаалтны шийдвэрийг захиргааны хэм хэмжээ тогтоосон актын улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлж, нэг мөр дагаж мөрдүүлэх, төрийн өмчийн эрүүл мэндийн байгууллага, албан тушаалтнаас төлбөртэй тусламж, үйлчилгээний журам, жагсаалт, тариф тогтоосон захиргааны хэм хэмжээний акт батлан мөрдүүлсэн хууль бус үйлдлийг таслан зогсоох зохион байгуулалтын арга хэмжээ авахыг зөвлөв.

Төрийн байгууллага, албан тушаалтанд 2021 онд хүргүүлсэн зөвлөмжийн мөрөөр хэрэгжүүлсэн ажил арга хэмжээний үнэлгээг үзүүлбэл:

- » Дорнод аймгийн ИТХ-ын дарга, Чойбалсан сумын ИТХ-ын дарга бөгөөд ГХУСАЗСЗ-ийн дарга, сумдын Засаг дарга нарт хүргүүлсэн зөвлөмжид дурдагдсан асуудлаар тодорхой арга хэмжээ авч ажилласан. Хэрэгжилт 100 хувьтай байна.
- » Нийслэлийн Өргөө амаржих газарт хүргүүлсэн зөвлөмжид туссан асуудал бүрээр тусгайлан арга хэмжээ авч ажилласан бөгөөд биелэлт 90 хувьтай байна.
- » Дорнод аймгийн Засаг даргад мэдээллийн ил тод байдлыг сайжруулах, цахим хуудасны мэдээллийг байршуулах чиглэлээр хүргүүлсэн зөвлөмжийн мөрөөр цахим хуудсанд байршуулаагүй мэдээллүүдийг байршуулах арга хэмжээг авч, хэрэгжилт 100 хувьтай үнэлэгдсэн байна.

▶ ТӨРИЙН ӨМЧИЙН ОРОЛЦООТОЙ УУЛ УУРХАЙН КОМПАНИУДЫН ХУДАЛДАН АВАЛТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ИЛ ТОД БАЙДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙЛЭЭ

 2021.04.21

Уул уурхайн салбар дахь төрийн өмчит аж ахуйн нэгжид худалдан авах ажиллагааны ил тод байдлыг хангах зорилгоор Нээлттэй нийгэм форумын дэмжлэгтэйгээр “Төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой уул уурхайн компаниудын худалдан авалтын үйл ажиллагааны ил тод байдал” судалгааг “Монголын тогтвортой хөгжил, нийгмийн хариуцлагын зөвлөл” ТББ-ын судлаачдаар гүйцэтгүүлэв. Судалгаатай холбогдуулан ТӨК-иудын худалдан авах ажиллагааны ил тод байдлыг сайжруулах, иргэдийн хяналт тавих боломжийг нэмэгдүүлэх, ашиг сонирхлын зөрчлийг бууруулах зорилгоор хэлэлцүүлэг зохион байгуулав.

Төрийн өмчийн компаниудын ангилал, тодорхойлолтыг боловсронгуй болгож, хууль тогтоомжуудад орсон давхардал, ялгаатай байдлыг цэгцлэхээр ажлын хэсэг ажиллаж байгаа талаар Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газраас мэдээлэл өгөв. Шилэн дансны цахим хуудсыг тендерийн цахим системтэй холбох чиглэлээр Сангийн яам, Төрийн худалдан авах ажиллагааны газраас тодорхой ажлуудыг эхлүүлсэн бөгөөд цаашид олон систем дээр нэг мэдээллийг давтан оруулах асуудлыг арилгаж, нээлттэй өгөгдлийг дэмжих, хуульд заасан мэдээллийг цаг тухай бүр цахим системд оруулах ажлыг эрчимжүүлэх чиглэлээр ажиллаж байгаа аж.

Судалгааны багаас дараах зөвлөмжийг өгөв.

- » Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим систем буюу <https://www.tender.gov.mn/> -ийг шилэн данстай холбох,
- » Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилтэд тавих хяналтын тогтолцоог боловсронгуй болгох,
- » Шилэн дансны системийн ойлгомжтой, ашиглагдахуйц байдлыг сайжруулах,
- » Байгууллага, албан тушаалтны ажлын тайланг дүгнэх, дээд шатны байгууллагаас хяналт шалгалт хийсний дараа үр дүнг мэдээлдэг байх,
- » Хариуцлагын тогтолцоог боловсронгуй болгох талаар зөвлөж, хэлэлцүүлэгт оролцогчдын зүгээс судалгааны багийн дэвшүүлсэн санал, зөвлөмжийг дэмжиж ажиллахаа илэрхийлсэн.

▶ АВЛИГЫН ЭСРЭГ ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА: ТӨРИЙН БУС БАЙГУУЛЛАГЫН ОРОЛЦОО

 2021.09.30

Авлигаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд ТББ, мэргэжлийн холбоодыг татан оролцуулах, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, идэвх санаачилгыг дэмжих зорилгоор “Авлигын эсрэг хамтын ажиллагаа: Төрийн бус байгууллагын оролцоо” сэдэвт уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулав. Хэлэлцүүлэгт Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөл, нийгэмд идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулдаг 60 гаруй төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодын удирдлага, төлөөлөл оролцов.

Хэлэлцүүлгээр Авлигатай тэмцэх газрын үйл ажиллагаа, соён гэгээрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр төрийн бус байгууллагуудтай хамтран ажилласан туршлага, ажил арга хэмжээ, цаашид хэрхэн хамтран ажиллах боломжийн талаар ярилцаж, санал солилцов.

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН ЕРӨНХИЙ ГАЗРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ХӨНДЛӨНГИЙН ҮНЭЛГЭЭ ХИЙЛГЭВ

Эрүүл мэндийн тогтолцоогоор Монгол Улсын иргэдэд үзүүлэх эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг эрүүл мэндийн даатгалаар дамжуулан санхүүжүүлэх үйл ажиллагааг гүйцэтгэгч Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газрын эрх зүйн орчин, үйл ажиллагаа, ажлын ур чадвар, хүртээмж, хамралт, үр дүнг хөндлөнгөөс үнэлэх ажлыг Авлигатай тэмцэх газраас “Транспэрэнси интернэшнл Монгол” ТББ-тай хамтран 2020 онд зохион байгуулж, үнэлгээг “Хууль тогтоомж, бодлого судалгааны төв” ТББ-аас гүйцэтгэсэн билээ.

Судлаачаас Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газрын үйл ажиллагааг үр дүнтэй болгоход эрүүл мэндийн даатгалын сангийн удирдлагыг олон улсын жишгээр мэргэжлийн оролцогчдоос сонгох, иргэд, харилцагчдаас гомдол, мэдээлэл хүлээн авах, дотоод зөрчлийг мэдээлэх, шүгэл үлээх сүвгийг бий болгох зэрэг 5 бүлэг асуудлын хүрээнд 36 арга хэмжээг хэрэгжүүлэхийг зөвлөсөн юм.

“ЭРДЭНЭТ ҮЙЛДВЭР”, “МОНГОЛРОСЦВЕТМЕТ” ТӨҮГ-УУДЫН ХУДАЛДАН АВАХ АЖИЛЛАГААНД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙЛЭЭ

2021.06.15

Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар, “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ, “Монголросцветмет” ТӨҮГ-ын дарга, удирдлагуудтай цахим уулзалт зохион байгуулж, Авлигатай тэмцэх газраас 2020, 2021 онд хүргүүлсэн мөрдөгчийн МЭДЭГДЭЛ-ийн мөрөөр зохион байгуулсан ажил, арга хэмжээний үр дүнг хэлэлцүүлэв.

Мөн тухайн ТӨҮГ-уудын цахим хуудасны ил тод байдал, худалдан авах ажиллагааны нөхцөл байдалд хийсэн дүн шинжилгээний дүнг танилцуулав.

Илэрсэн зөрчил:

- » Үйлдвэрийн газрын удирдлагын шийдвэрийг ил тод, нээлттэйгээр мэдээлдэггүй,
- » Үнэлгээний хороонд 1 хүн олон удаа орж ажиллаж байна. Тухайлбал, 2020 онд “Монголросцветмет” ТӨҮГ-ын 3 ажилтан, Эрдэнэт үйлдвэр ТӨҮГ-ын 4 ажилтан 100-аас дээш удаа үнэлгээний хороонд орж ажиллажээ.
- » 2021 онд “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ 35 удаа, “Монголросцветмет” ТӨҮГ 13 удаа гэрээг сонгон шалгаруулалтын арга хэрэглэлгүйгээр шууд байгуулсан байна.
- » 2020 онд “Монголросцветмет” ТӨҮГ-аас зохион байгуулсан тендерт нэр бүхий компани 11 удаа, “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ-аас зохион байгуулсан тендерт нэр бүхий компани 18 удаа шалгарсан байна.
- » 2021 онд “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ 28, “Монголросцветмет” ТӨҮГ 7 тендерийн мэдээллийг Тендерийн мэдээллийг цахим тендерийн системд хугацаа хоцроон байршуулжээ.

Иймд төрийн өмчит үйлдвэрийн газруудын ил тод байдал, худалдан авах ажиллагаан дахь авлигын эрсдэлийг бууруулах чиглэлээр зөвлөмж өгөв.

ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН БОЛОН ИХ, ДЭЭД СУРГУУЛИЙН СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨРӨӨР ДАМЖУУЛАН ХҮҮХЭД, ЗАЛУУСТ ШУДАРГА ЁСНЫ ХАНДЛАГЫГ ТӨЛӨВШҮҮЛЭХ БОЛОМЖИЙГ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭВ

2021.03.05

Ерөнхий боловсролын сургуулийн хичээл, сургалтын хөтөлбөрт шударга ёсны үзэл, хандлага, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх сэдэв хэрхэн туссан байдалд судалгаа, дүн шинжилгээ хийлгэв. Энэ хүрээнд 2021 оны 03 дугаар сарын 05-ны өдөр “Ерөнхий боловсролын болон их, дээд сургуулийн хичээл, сургалтын хөтөлбөрөөр дамжуулан хүүхэд, залууст шударга ёсны хандлагыг төлөвшүүлэх боломж” сэдэвт хэлэлцүүлэг зохион байгуулаа.

Хэлэлцүүлгээс гарсан санал, зөвлөмжийг Монгол Улсын Ерөнхий сайдад хүргүүлээ. Зөвлөмжид:

- » Боловсролын салбарын бодлого, тогтолцоо, хүний нөөц, ЕБС, их, дээд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийн хүрээнд авлигаас ангид байх зан үйлийг дадал хэвшил болгох хөтөлбөр, санаачилгыг дэмжих,
- » Оюутны сайн дурын арга хэмжээг авлигын эсрэг чиглүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх,
- » Шударга ёсны талаарх агуулгыг заавал тусган судлах шаардлагатай мэргэжлүүдийг тодорхойлох, хичээлийн ойлголт, заах арга, хэрэглэгдэхүүнийг бий болгох, энэ чиглэлээр багш бэлтгэх хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, элсэлтийн ерөнхий шалгалтын агуулгад шударга ёсны сэдвийг тусгах,
- » Авлигыг үл тэвчих, ашиг сонирхлын зөрчлөөс сэргийлэх мэдлэг, чадварыг илрүүлэх даалгавар бий болгох зэрэг асуудлыг тусгасан байна.

ХУДАЛДАН АВАХ АЖИЛЛАГААНЫ ТООН МЭДЭЭЛЛИЙГ АВЛИГЫН ЭРСДЭЛИЙГ ҮНЭЛЭХЭД АШИГЛАНА

Төрийн байгуулага болон төрийн өмчит үйлдвэрийн газар, компаниудын төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системд оруулсан мэдээлэлд үндэслэн “Худалдан авах ажиллагааны засаглалыг зураглах судалгаа”-г явуулахаар төлөвлөн, холбогдох аргачлалыг боловсруулж байна.

Худалдан авах ажиллагааны тоон мэдээллийг ашиглаж, авлигын эрсдэлийн үнэлгээ, зураглал хийснээр төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээд, бусад байгууллагууд төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системд мэдээллээ бүрэн, хугацаандаа оруулах идэвхийг өрнүүлэх, худалдан авах ажиллагаатай холбоотой авлигын эрсдэлийг тогтоож, түүний дагуу урьдчилан сэргийлэх ажил зохион байгуулах, шаардлагатай эрх зүйн зохицуулалтад өөрчлөлт оруулах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой юм.

- » Хязгаарлагдмал тендер шалгаруулалт зохион байгуулсан давтамж тодорхой босгоос дээш эсэх;
- » Харьцуулалт, шууд гэрээ байгуулсан тоо тодорхой босгоос дээш байгаа эсэх;
- » Нэг оролцогчтой тендер;
- » Хуульд заасан хугацаанаас хэтэрч зохион байгуулсан худалдан авах ажиллагаа;
- » Тендерийн урилгыг 15 хоногийн хугацаагаар байршуулсан эсэх;
- » Тендер шалгаруулалтын үр дүнг нийтэлсэн эсэх;
- » Төсөвлөсөн дүнгээс хэтрүүлж зохион байгуулсан тендер;
- » Нийлүүлэгч нь оффшор бүсэд бүртгэлтэй эсэх;
- » Гэрээнд гарын үсэг зурсан хугацаа 14 хоногоос хэтэрсэн эсэх;
- » Босго үнийн дээд хязгаарын доор зарласан тендер;
- » Хамгийн бага үнэ санал болгосон оролцогчийг сонгоогүй байх;
- » Нэг оролцогчийг олон удаа тендерт шалгаруулсан эсэх;
- » Гэрээний нөхцөл, дүнд ямар нэгэн байдлаар өөрчлөлт оруулсан эсэх.

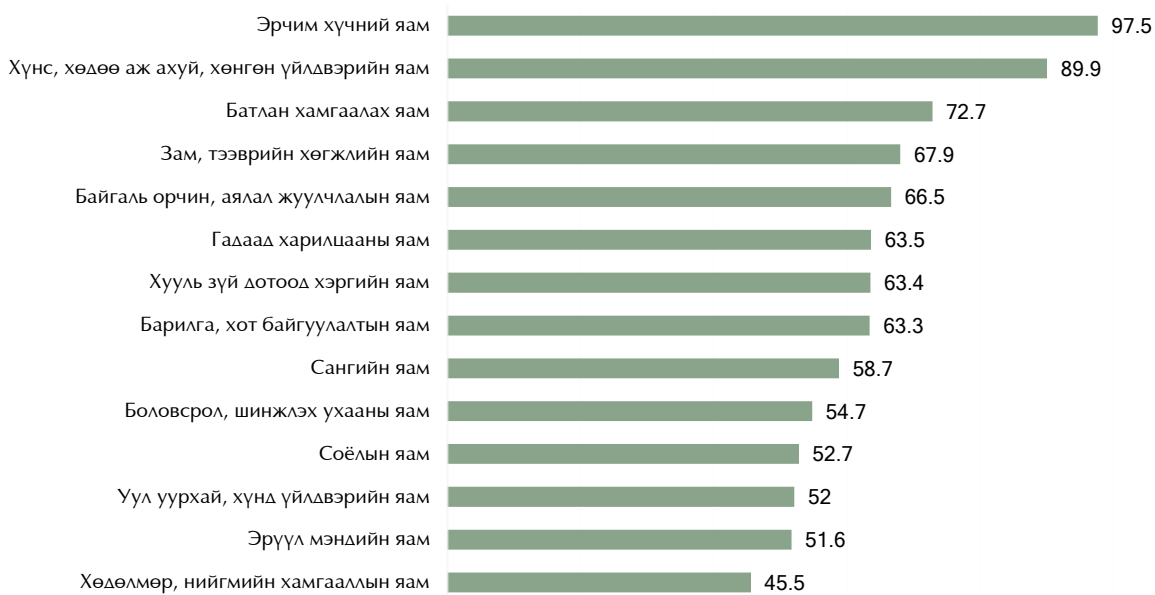
ТӨРИЙН БАЙГУУЛАГУУДЫН ИЛ ТОД БАЙДАЛД ҮНЭЛГЭЭ ХИЙЛЭЭ

Төрийн байгууллагын цахим хуудасны мэдээллийн ил тод байдалд Авлигын эсрэг хууль, Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хууль, Шилэн дансны тухай хууль, Төсвийн тухай хуулийн холбогдох зүйл, хэсэг, заалтыг үндэслэн ил тод байдлын үнэлгээний аргачлал батлуулж, төрийн байгууллагуудын цахим хуудсанд үнэлгээ хийх ажлыг үе шаттай зохион байгуулж байна.

Аргачлалын дагуу яам, Засгийн газрын агентлаг, 21 аймаг болон уул уурхайн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн өмчит компаниудын ил тод, нээлттэй байдалд үнэлгээ хийж холбогдох байгууллага, олон нийтэд танилцууллаа.

Цахим хуудасны үнэлгээний үр дүнг харуулбал:

Яамдын цахим хуудасны үнэлгээ

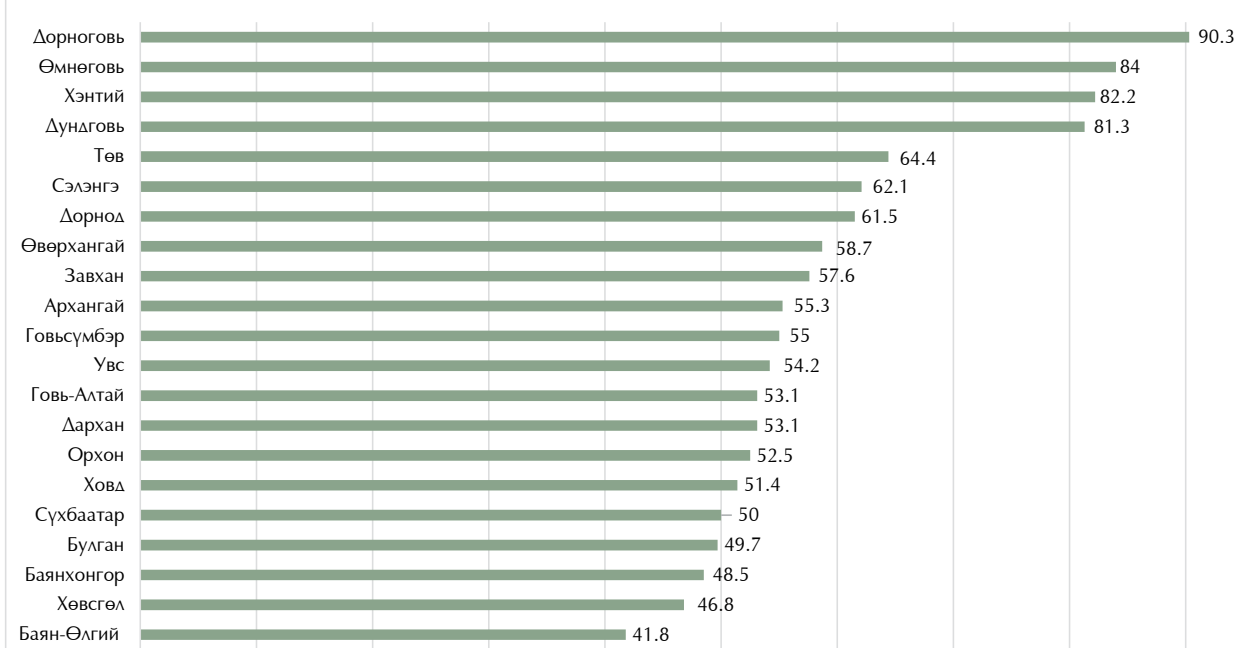

Засгийн газрын агентлагуудын цахим хуудасны үнэлгээ

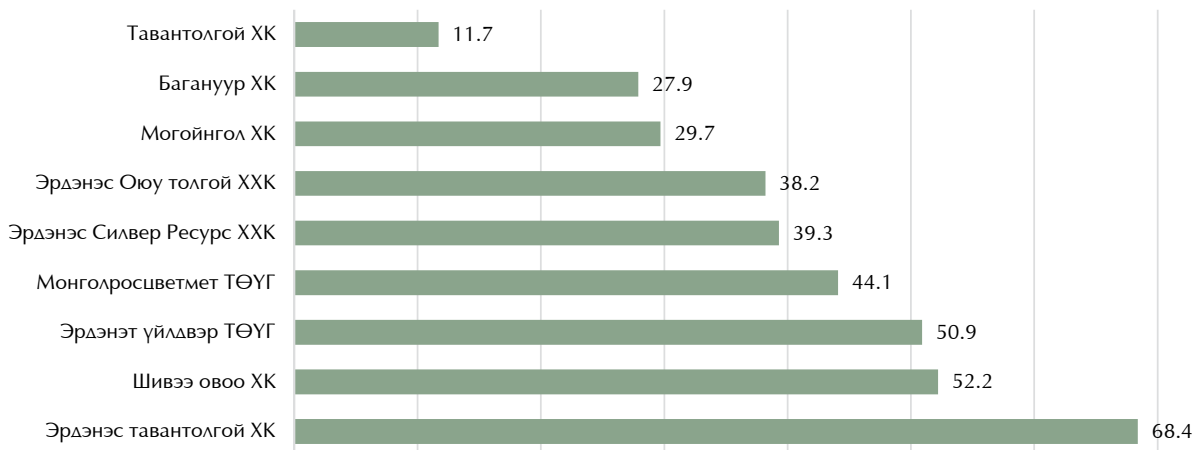

21 аймгийн цахим хуудасны үнэлгээ

Төрийн өмчит компаниудын цахим хуудасны үнэлгээ

САХИЛГЫН ШИЙТГЭЛ ХҮЛЭЭСЭН АЛБАН ТУШААЛТНЫ ТАЛААР НИЙТЭД МЭДЭЭЛЖ АЖИЛЛАВ

Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль, “Албан тушаалтан өөрт ногдуулсан сахилгын шийтгэлийн талаарх мэдээллийг холбогдох этгээд болон нийтэд өөрийн зардлаар хүргэх арга хэмжээний журам”-ын дагуу сахилгын шийтгэл хүлээсэн албан тушаалтны талаарх мэдээллийг Авлигатай тэмцэх газрын цахим хуудсан дахь “Сахилгын шийтгэл” цэсэнд болон байгууллагын фэйсбүүк хуудсанд байршуулж олон нийтэд мэдээлж ажиллав.

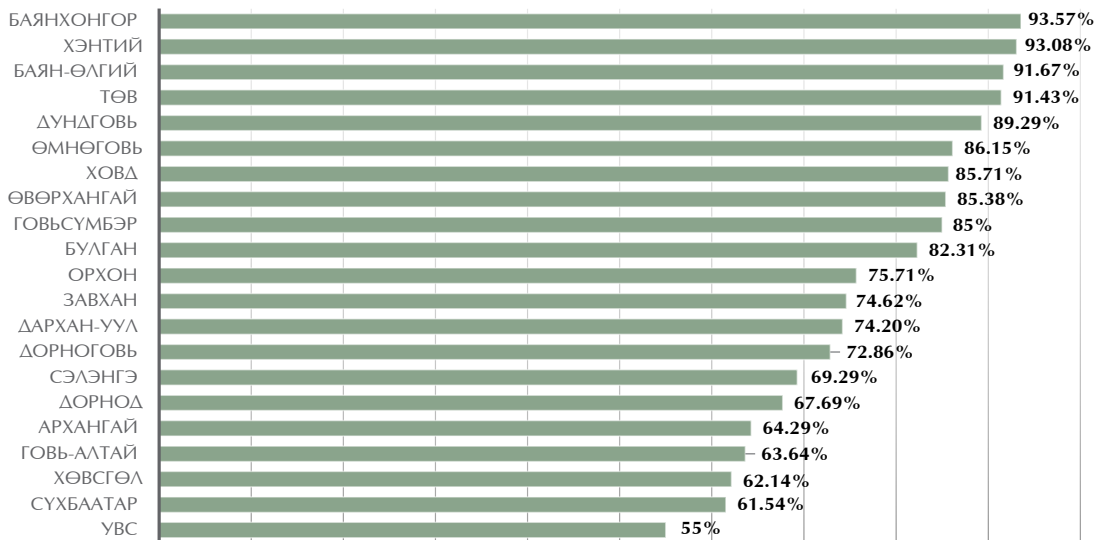

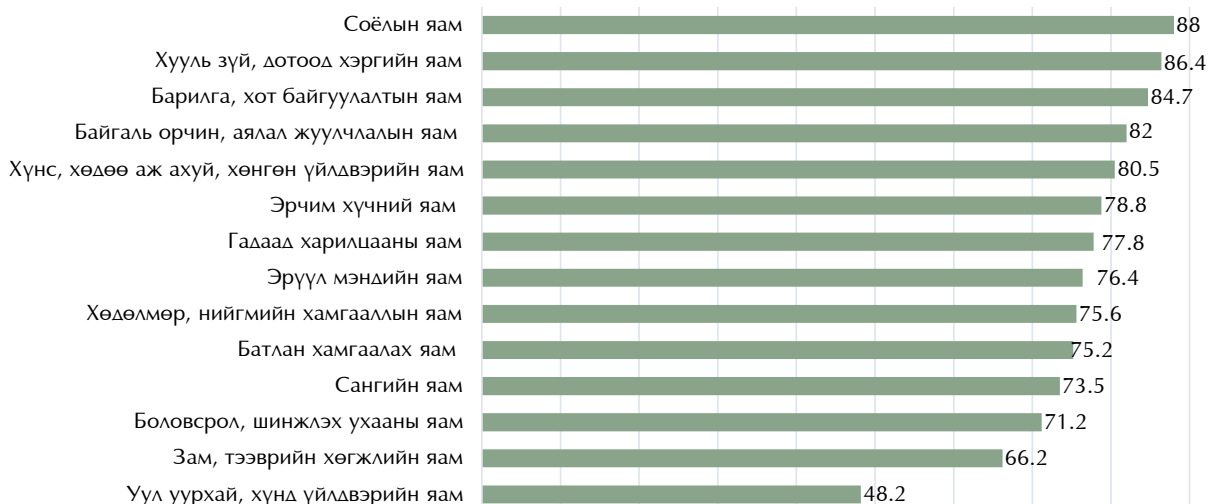
АВЛИГЫН ЭСРЭГ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ҮНЭЛЭВ

Авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг Авлигын эсрэг үндэсний сүлжээ khutulbur.iaac.mn цахим мэдээллийн санд хүлээн авч, гүйцэтгэлийг үнэлэв. 21 аймгийн авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний дундаж 77.6, яамдууд 76 хувиар үнэлэгдэв.

Авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний хүрээнд Авлигатай тэмцэх газраас гаргасан контентуудыг байгууллагынхаа цахим хуудас болон бусад олон нийтийн платформуудаар сурталчлах, мэдээллийн самбар ажиллуулах, авлигын эсрэг сургалтад албан хаагчдыг хамруулах, худалдан авах ажиллагаа, үйл ажиллагааны ил тод байдлыг сайжруулах зэрэг ажил, арга хэмжээ хэрэгжүүлсэн.

Харин салбар, нэгжийн хүрээнд аян, арга хэмжээ зохион байгуулах, Авлигатай тэмцэх газраас хүргүүлсэн зөвлөмж, мэдэгдэл, зөрчил арилгуулах албан бичиг зэрэгт дүн шинжилгээ хийсэн, зөрчлийг хэрхэн арилгасан, төрийн болон төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, иргэдээс гаргасан санал санаачилгыг дэмжин туслах, төрийн үйлчилгээний зохион байгуулалтыг өөрчилсөн, стандартыг шинэчилсэн байдал, авлигын эрсдэлийн үнэлгээ, үйл ажиллагаанд мониторинг, хийх, хүнд суртал, чирэгдлийг бууруулах, шат дамжлагыг цөөрүүлэх зорилгоор өөрчлөлт оруулсан дүрэм, журам, төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн хооронд байгуулах аливаа гэрээ, хэлэлцээрт авлигаас урьдчилан сэргийлэх асуудлыг тусгах зэрэг зорилтыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээг нийтлэг байдлаар хангалтгүй хэрэгжүүлжээ.

АВЛИГЫН ЭСРЭГ ОЛОН УЛСЫН ӨДӨРТ

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий Ассамблей жил бүрийн 12 дугаар сарын 9-ний өдрийг Олон улсын авлигын эсрэг өдөр хэмээн дэлхий нийтэд зарлан тунхагласан билээ.

Өнгөрсөн 2021 оны хувьд Олон улсын авлигын эсрэг өдрийг дэлхий нийтээр “Таны эрх, Таны оролцоо: Авлигад үгүй гэж хэлье” уриан дор тэмдэглэн өнгөрүүлсэн. Гишүүн орон бүр авлигын нийгэм, эдийн засгийн хор хөнөөлийг тайлбарлан таниулах, хэлэлцэх, авлигын эсрэг үйлсэд дуу хоолойгоо нэгтгэн, хүсэл зоригоо илэрхийлэх зэрэг олон талт арга хэмжээг зохион байгуулдаг. Авлигатай тэмцэх газраас доорх арга хэмжээнүүдийг зохион байгууллаа.

АВЛИГЫН ЭСРЭГ ҮНДЭСНИЙ ЧУУЛГАН

Олон улсын авлигын эсрэг өдрийг дэлхий нийтээр “Таны эрх-Таны оролцоо; Авлигад үгүй гэж хэлье” уриан дор тэмдэглэн өнгөрүүлсэн бөгөөд 2021 оны 12 дугаар сарын 08-ны өдөр “Авлигын эсрэг үндэсний чуулган-2021” арга хэмжээг зохион байгууллаа.

Авлигын эсрэг үндэсний чуулганд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, шүүх эрх мэдлийн болон хууль сахиулах байгууллагууд, яам, агентлаг, нутгийн өөрөө удирдах болон нутгийн захиргааны байгууллага, НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөр, Дэлхийн банк, Дэлхийн банк болон НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба, “Транспэрэнси Интернэшнл” зэрэг олон улсын байгууллагууд, хувийн хэвшил, төрийн бус байгууллага болон хэвлэл мэдээлэл, эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллагууд, гадаадын зочид төлөөлөгчид оролцож, санал бодлоо солилцов.

Үндэсний чуулганы нээлтэд Ерөнхийлөгч У.Хүрэлсүх илгээлт ирүүлж, Монгол Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар цахимаар, Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнэ биечлэн оролцож, нээлтийг үг хэлэв.

“Авлигын эсрэг үндэсний чуулган-2021” арга хэмжээ үндсэн илтгэлүүдээс гадна

- » Авлигатай тэмцэх эрх зүйн орчин, хуулийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа,
- » Авлигатай тэмцэхэд хэвлэл мэдээллийн болон иргэний нийгмийн байгууллагын үүрэг, оролцоо,
- » Төрийн албаны шударга, ил тод байдлыг бэхжүүлэхэд анхаарах асуудал,
- » Хувийн хэвшил ба шударга өрсөлдөөн гэсэн 4 салбар хуралдаантайгаар зохион байгуулав.

Авлигын асуудлаар нийгмийн салбар бүрийн төлөөлөл өнөөгийн нөхцөлд тулгамдсан асуудлуудаа тал бүрээс ярилцаж, нэгдсэн шийдэл, бодит үр дүнд хүрэх шаардлагатай байна. Үүний тулд бодлого боловсруулагчид, шийдвэр гаргагчдын хүсэл зоригийг сонсож, цаашид шийдвэрлэх асуудлаа тодорхойлон саналаа нэгтгэж, судлаач эрдэмтдийн санал дүгнэлтийг хэлэлцэн, олон улсын тавцанд үндэсний үүрэг хариуцлагаа харуулсан түүхэн бололцоог энэхүү Үндэсний чуулган олгов.

Үндэсний чуулганаас гарсан санал, зөвлөмжийг боловсруулан холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлэв.

2021.12.08

► **Авлигатай тэмцэх газрын дарга,
тэргүүн комиссар З.Дашдаваа**

Авлигын гэмт хэргийг илрүүлэх, мөрдөн шалгах ажиллагааны чанар сайжирч, нийт шалгасан хэргийн тоо жил ирэх тусам нэмэгдэж байна. Тухайлбал 2007-2016 онд жилд дунджаар 200 орчим хэрэг шалгаж байсан бол сүүлийн 3 жилд дунджаар 1300 орчим хэрэг шалгаж байгаа нь даруй 6.5 дахин өссөн үзүүлэлт юм.

Шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэсэн хэргийн тоо болон хохирол нөхөн төлүүлэлтийн байдал ч мөн эрс өөрчлөлт гарч байна. Тухайлбал 2019 онд 11.3 тэрбум, 2020 онд 35.6 тэрбум, 2021 онд 96.2 тэрбум төгрөгийн хохирлыг нөхөн төлүүлээд байна.

► **Монгол Улсын Ерөнхийлөгч
Ухнаагийн Хүрэлсүх**

Авлигыг бууруулах, таслан зогсоох нэг суурь нь хараат бус, бие даасан, шударга хууль шүүхийн байгууллагатай байх явдал юм. Эрх мэдэлтэй, эд хөрөнгөтөйд нь зөөлөн ханддаг, эгэл ардад хатуу ханддаг шүүхийн тогтолцоог өөрчлөхийг иргэд хүсэж байна.

► **Монгол Улсын Их Хурлын дарга
Гомбожавын Занданшатар**

Улсын Их Хурлын намрын чуулган цаг үеийн нөхцөл байдалтай уялдуулан 5 үндсэн зорилго дэвшүүлж ажилласны нэг нь засаглалын чадавхыг бэхжүүлэх, сайн засаглал, эрүүл нийгмийг төлөвшүүлэхэд чиглэж байгаа юм. Засаглалын сул дорой байдал нь авлига, ядуурал, ажилгүйдлийн үндсэн шалтгаан болж байна. Энэ нь өөрөө популизмыг хөөрөгддөг, төрийн албыг данхайлгадаг, төрийн албаа дагаж томрох тусмаа авлига,

хээл хахууль, хүнд суртал нэмэгддэг. Засаглалаа чадавхжуулаагүй цагт бид ямар ч сайн бодлого, зорилт дэвшүүлээд нэмэргүй. Засаглалыг сайжруулахын тулд төрийн албаны бүх шатанд авлигын үндсийг таслан зогсоох ёстой. Үүний тулд авлигатай тэмцэх ажлыг шинэ шатанд гаргаж, төрийн хүнд суртлыг халах зайлшгүй шаардлагатай эрх зүйн зохицуулалтыг хийх зорилго дэвшүүлээд байна. Энэ хүрээнд төрийн албаны ёс зүй, сахилга хариуцлагын тухай хуулийн төслийг миний бие Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга байх үеэсээ гурван жилийн турш боловсруулсан. Засгийн газрын санал аваад удахгүй хэлэлцэж эхэлнэ. Төрийн албаны ёс зүй, сахилга хариуцлагын тухай хууль бол авлигаас урьдчилан сэргийлэх, хяналт тавих хамгийн сайн сүлжээ, тогтолцоо болно гэж үзэж байгаа.

Шүгэл үлээгч буюу мэдээлэгчийг хамгаалах эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгосноор аливаа гэмт хэрэг, тэр дундаа хууль бус үйлдэл нь далд байдаг авлигын гэмт хэргийг илрүүлэх, мөрдөн шалгахад томоохон ахиц дэвшил гарна гэж бид үзэж байгаа. Хууль бус үйлдлийг илчилсэн, мэдээлсэн шүгэл үлээгчийг яллах, хариуцлагад татах, дарамтлахыг хориглох, аливаа халдлагаас хамгаалах зохицуулалтууд тусгагдсан. Түүнчлэн мэдээлэгчийг урамшуулах, түүнд шаардагдах санхүүжилтийг бүрдүүлэх асуудал ч энэ хуульд тусгалаа олсон.

▶ Монгол Улсын Ерөнхий сайд Лувсаннамсрайн Оюун-Эрдэнэ

Авлигатай тэмцэхдээ төрийн бүтээмжид саад болж байгаа хүчин зүйлүүдийг ч бодох ёстой. Жишээ нь, өнөөдөр эрчим хүчний салбарт эрчим хүчний салбарын хүн ажиллаж чадахгүй. Барилга хот байгуулалтын салбарт барилга, хот байгуулалтын салбарын хүн ажиллаж чадахгүй, Зам, тээврийн яаманд замын мэргэжлийн хүн ажиллаж чадахгүй болж байна. Яагаад гэхээр, хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлгийг хянан үзэх явцад тухайн салбарт хувийн хэвшилд ажиллаж байгаа хүнийг ашиг сонирхлын зөрчилтэй байж болзошгүй гэсэн дүгнэлт гардаг. Энэ нь төрийн бүтээмжид чөдөр саад болж байна. Тухайн салбарын хамгийн сайн мэргэжилтэн тухайн салбартаа ажиллаж болно. Гэхдээ тэр хүн авлигад өртөхгүй байхыг л тодотгож өгмөөр байна.

Тиймээс бидний авлигатай хийх тэмцэл маань илүү хөрсөндөө буусан бодитой байх зайлшгүй шаардлага тулгарч байна. Монгол Улсын төр 1000 гаруй тусгай зөвшөөрлийг олгож байгаагийн дийлэнх нь нийслэлээс олгогддог. Тусгай зөвшөөрөл бүрийн цаана гарын үсэг, гарын үсэг бүрийн цаана албан тушаалтнууд, тэдний цаана тодорхой хэмжээний эрх ашиг бий. Энэ бол нууц биш. Үүнийг таслан зогсоохын тулд тусгай зөвшөөрөл олоход төрийн байгууллагаас шаарддаг техникийн нөхцөлийг 50 хувиас доошгүй болгож багасган цахимжуулья.

▶ Дэлхийн банкны Монгол дахь суурин төлөөлөгч Андрей Михнев

Засгийн газрын зүгээс гүйцэтгэх, хууль сахиулах байгууллагууд болон иргэний нийгэм, хувийн хэвшил зэрэг бусад оролцогч талуудын дотроос манлайлагчдыг олж, тэдний оролцоог нь хангах арга хэмжээ авах шаардлагатай байдаг. Ийм эвсэл, харилцан уялдаа холбоо бүхий хүчин чармайлт нь мэдээлэл солилцох, бодлогын үйл ажиллагааг тодорхойлох, тэдгээрийн хэрэгжилтийг хянаж, дэмжлэг үзүүлэх хөрс суурийг бүрдүүлдэг. Эвслийн ач холбогдлыг таниулж, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл, технологиор дамжуулан иргэдэд мэдээлэл хүргэх, авлигын эсрэг үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн талаар тайлагнах нь хариуцлагаас зугтах явдлыг зогсоох, иргэдийн зүгээс бүх нийтийн үүрэг хариуцлага болох авлигатай тэмцэхэд оролцох оролцоогоо ухамсарлах үзлийг бий болгоход чухал ач холбогдолтой.

▶ Азийн хөгжлийн банкны дэд суурин төлөөлөгч Деклан Магий

Бид сүүлийн үед хэрэгжиж байгаа авлигын эсрэг үйл ажиллагаа, гаргаж байгаа хүчин чармайлтаас урам зориг авах хэрэгтэй. Гэвч энэ нь тууштай, тогтмол хүчин чармайлт, хэрэгжилтийг биднээс шаардах бөгөөд үр дүн нь зөвхөн урт хугацааны дараа ажиглагдана. Өнөөдрийн хүчин чармайлт судалгааны индекс тусгалаа олоход цаг хугацаа шаардагдах тул авлигатай зогсолтгүй тэмцэж, үйл ажиллагааныхаа эрчийг нэмэгдүүлэхийн тулд цуцашгүй манлайлыг чиг шугамаа болгон, авлигын эсрэг үйл ажиллагааг олон нийтэд сайтар мэдээлэх нь чухал юм.

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ БОДЛОГО, ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА, ҮР ДҮН:

*Авлигатай тэмцэх газрын дэд дарга, эрхэлсэн комиссар
Г.Азжаргал*

Авлигын эсрэг НҮБ-ын Конвенцид тусгагдсан хууль сахиулах үйл ажиллагааны олон суурь асуудал манай улсын холбогдох хууль тогтоомж хийгээд тэдгээрийг хэрэгжүүлэх практик үйл ажиллагаанд мөрдөгдөхгүй байна. Тухайлбал “хөөн хэлэлцэх хугацааг уртаар тогтоох буюу хөөн хэлэлцэх хугацааг түдгэлзүүлэх”, “гэмт хэрэгт тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан шийтгэл ногдуулах”, “гэмт хэрэгт шийтгэгдсэн этгээдийг хугацаанаас нь өмнө суллах буюу тэнсэн суллах боломжийг авч үзэхдээ тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан үзэх” зэрэг асуудлуудыг дурдаж болно. Тухайлбал, 2017-2019 онд анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэгдсэн албан тушаалын гэмт хэргийн 119 шийдвэрт дүн шинжилгээ хийж үзэхэд 5 саяас 10 сая төгрөгийн хахуулийн хэрэг болон 150 саяас 600 сая хүртэлх төгрөгийн хахуулийн хэрэгт оногдуулсан хорих ялын дундаж нь бараг ижил буюу 3.6 жил, торгох ялын дундаж хэмжээ 6.1 сая төгрөг байна. Авсан хахуулийг улсын орлого болгодог хэдий ч оногдуулж буй шийтгэлийн байдал ийм л байна. Хорих ял шийтгэгдсэн ялтан хугацаанаас өмнө суллагдсан хувь ч харьцангуй өндөр буюу тухайн жилд авлигын хэрэгт хорих ял эдэлсэн нийт хүний 60-80 хувьтай тэнцэж байгааг судлаачид тогтоосон байна.

Гэтэл дэлхийн зарим улсад, тухайлбал БНХАУ, Өмнөд Африк, Индонез, Вьетнам зэрэг улсад хахууль авах, өгөх гэмт хэрэгт дээд тал нь бүх насаар нь хорих ял оногдуулж байгаа бол Авлигын төсөөллийн индексээр манай улстай ойролцоо ихэнх улсууд энэ төрлийн гэмт хэрэгт дунджаар 15 жилийн хорих ял оногдуулж байна. Малайз, Өмнөд Африк, Вьетнам зэрэг улсууд хахуулийн хэмжээг 5 дахин, ОХУ, Казахстан улсуудад 40-60 дахин нэмэгдүүлэн торгох ял оногдуулж байгаагаас гадна ихэнх улсууд торгох ялын хэмжээг хахуулийн болон хохирлын хэмжээтэй ямар нэгэн байдлаар уялдуулан тогтоож байна. Энэ нь “... гэмт хэрэгт тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан шийтгэл ногдуулна” гэсэн Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн заалттай уялдаж байгаа юм.

УЛС ТӨРИЙН НАМЫН САНХҮҮЖИЛТИЙН ИЛ ТОД БАЙДАЛ, ОЛОН НИЙТИЙН ХЯНАЛТ, ОРОЛЦОО

УИХ-ийн гишүүн Ц.Мөнхцэцэг

Улс төрийн намын тухай хуулийн төсөлд улс төрийн орчин дахь авлигаас сэргийлэх үүднээс улс төрийн намын санхүүжилтийн зохицуулалтыг чангатгаж улс төрийн намуудад хориглох зүйл, хүлээх үүргийг тодорхой оруулж өгсөн. Тухайлбал, улс төрийн намын хандив авах үйл ажиллагаа, намын дотоод сонгууль, намын сонгуулийн болон бусад дотоод ажилд оролцсон гишүүдэд урамшуулал өгөх зэргээр намын төсвийг үлэмж хэмжээгээр нэмэгдүүлдэг үйл ажиллагаануудыг хориглох, намын санхүүгийн тайлан ил тод байх, намд төсвөөс олгож байгаа зохицуулалтад хяналт тавих, зориулалтыг зааж өгөх зэргээр олон улсын намын санхүүжилтийн гол стандартуудыг нэвтрүүлэхээр төсөлд тусгасан.

Улс төрийн намын тогтолцоо, санхүүжилтэд өөрчлөлт оруулж чадах юм бол Монгол Улсын авлигын индексийг бууруулах, улс төр дэх хөрөнгө, мөнгөний нөлөөг багасгах, улс төрийн үйл явц дахь ил тод байдлыг нэмэгдүүлэхэд томоохон алхам болно гэж үзэж байна.

ЦАР ТАХЛЫН ДАРАА САЙН ЗАСАГЛАЛЫГ БЭХЖҮҮЛЭХЭД АНХААРАХ АСУУДАЛ

Брүүкингс” институтын зөвлөх Даниел Кауфманн

Засаглалын хувьд гол сорилт бүхий асуудлыг үндэсний стратегид тусгах шаардлагатай. Энэ асуудлаар тус бүрд нь хууль гаргаж болох боловч үндэсний стратегид цогцоор нь авч үзсэнээр үр дүнд хүрэх магадлал өндөр байдаг. Эдийн засгийн засаглалдаа анхаарах шаардлагатай. Анхаарвал зохих гурван тулгуур багана байдаг. Нэгдүгээрт, эдийн засгийн засаглалаа сайжруулах, төсөв, мөнгөний бодлогын зүй зохист харьцаанд анхаарах хэрэгтэй. Хоёрдугаарт, эдийн засгийн төрөлжилтийг нэмэгдүүлж, уул уурхай гэх мэт нэг салбараас хэт их хамаарах байдлыг бууруулах, гуравдугаарт, институтийн засаглалд анхаарах шаардлагатай. Энэ чиглэлээр төрийн өмчит хуулийн этгээдийн засаглалыг шинэчлэх ажлыг улсууд эхлүүлж байна. Тусгай баялгийн сангуудын захиран зарцуулалт, ажиллах журмыг илүү төгөлдөржүүлэх, төрийн албадыг улс төрөөс ангид байлгах мөн ил тод байдлын зарчмыг эн тэргүүн хангах нь зүйтэй. Үүнтэй холбоотой эцсийн өмчлөгчийг ил болгох, хөрөнгө оруулалтын бодлого, улс төрийн санхүүжилтийн ил тод байдлыг хангах хэрэгтэй.

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ УЛС ТӨРИЙН ХҮСЭЛ ЗОРИГ, ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН, ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

Хууль зүй, дотоод хэргийн дэд сайд Б.Солонгоо

Монгол Улсын Ерөнхий Сайдын 2021 оны 07 дугаар сарын 16-ны өдрийн 120 дугаар захирамжаар Авлигыг бууруулах зорилго бүхий Ажлын хэсгийг байгуулсан.

Ажлын хэсгээс Хууль, эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох, Төрийн үйлчилгээний хүртээмжтэй байдлыг нэмэгдүүлж, цахим үйлчилгээний чанарыг сайжруулах, Урьдчилан сэргийлэх, олон нийтийг мэдээллээр хангах, Төрийн үйл ажиллагааны ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх, авлигын хэргийг хянан шийдвэрлэх чадавхыг бэхжүүлэх, төрд учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх 4 чиглэлийн хүрээнд 50 арга хэмжээг төлөвлөн хэрэгжүүлж байна.

Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийг УИХ-д өргөн барьсан бөгөөд энэ хуулийн төслийн зорилго нь нийтийн ашиг сонирхлын төлөө шүгэл үлээх нөхцөлийг бүрдүүлэх, шүгэл үлээгчийг дэмжих, хамгаалах, урамшуулахтай, урьдчилан сэргийлэхтэй холбоотой харилцааг зохицуулахад оршино. Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгтэй тэмцэх үр дүнтэй арга байж чадна гэж бид үзэж байгаа юм.

Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж байгаа бөгөөд авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн шинжийг тодруулах, эрүүгийн хариуцлагыг чангатгах чиглэл барьж байна.

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН, ХУУЛИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

АВЛИГЫН ЭСРЭГ НҮБ-ЫН КОНВЕНЦИ БА ДОТООДЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖ

Авлигатай тэмцэх газрын хэлтсийн дарга, эрхэлсэн комиссар Р.Баярмагнай

Гадаад хамтын ажиллагаа сайжирснаар оффшор бүс дэх мэдээлэл, гадаад шилжүүлэг гүйлгээг харж, хянах бүрэн боломжтой болсон. Нуугдмал хөрөнгийг тогтоох, илрүүлэх, хөрөнгө царцаах, хураах, хулгайлагдсан хөрөнгийг эх орондоо буцаан авах чиглэлээр 2019-2021 онд олны анхаарал татсан онцлог, өндөр дүнтэй хэргүүдийг шийдвэрлэсэн. Авлигатай тэмцэх газраас гадаад улсын эрх бүхий байгууллагад 2015 оноос хойш эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай 36 хүсэлт явуулсан бөгөөд 14 улсаа хүсэлтэд заасан хариу ирүүлсэн байна. Үүнд: ОХУ, АНУ, Австрали, Канад, Швейцарь, Панам, Австри, Британийн Виржиний Арлууд, Украин, Латви, Франц зэрэг орнуудаас хариу авч, эрүүгийн хэрэгт хавсарган нотлох баримтаар ашиглаж байна.

АВЛИГЫН ХЭРГИЙГ ХЯНАН ШАЛГАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ТАВИХ ПРОКУРОРЫН ХЯНАЛТ, ТУЛГАМДСАН АСУУДАЛ

Улсын ерөнхий прокурорын орлогч, төрийн хууль цаазын шадар зөвлөх М.Чинбат

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд зааснаар учруулсан хохирол, хор уршгийг арилгасан байх шаардлагыг авлигын хэрэг үйлдсэн этгээд хангасан гэж үзэж, хэргийг хялбаршуулж шийдвэрлэж байгааг ч дахин авч үзэх шаардлагатай байна.

Тиймээс авлигын гэмт хэрэгт оногдуулах ял шийтгэлийн төрөл хэмжээг гэмт хэргийн нийгмийн аюулын шинж чанар, хэр хэмжээ, учруулсан хохирол, хор уршгийг харгалзан, бусад төрлийн хэргээс ялгамжтай, оновчтой байдлаар тогтоох, хэргийн хөөн хэлэлцэх хугацааг уртасгах, түүнчлэн энэ гэмт хэрэгт хялбаршуулсан журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулах нөхцөлийг тусгайлан авч үзэх байдлаар хуульд өөрчлөлт оруулах шаардлагатай байна.

АВЛИГЫН ХЭРГИЙГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХЭД АНХААРАХ АСУУДАЛ

Улсын Дээд Шүүхийн шүүгч, Эрүүгийн танхимын тэргүүн Ч.Хосбаяр

Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулгад албан тушаалын гэмт хэргийн хамгийн хүндрүүлсэн бүрэлдэхүүнд тоолох хөөн хэлэлцэх хугацааг 5 жилээр тогтоосон нь Авлигын эсрэг Конвенцын агуулгад нийцэхгүй байна. Манай улсын хувьд татварын гэмт хэргүүдэд тусгай хугацаа тогтоосон туршлагад үндэслэн авлигын гэмт хэргийн хамгийн хүнд хэлбэрүүдийн хувьд хөөн хэлэлцэх хугацааг тусгайлан тогтоох боломж байгаа юм.

Хөөн хэлэлцэх хугацаа богино хуульчлагдсан нь хэргийг энэ үндэслэлээр хэрэгсэхгүй болгосон тохиолдлыг нэмэгдүүлж байгаагаас гадна хуулиудын зөрчилдөөний орчинд шүүх хөөн хэлэлцэх хугацааг алдаж тоолох тохиолдол цөөн боловч гарсан нь байдлыг улам дордуулах эрсдэл дагуулж байна. Хөөн хэлэлцэх хугацаанд багтааж авлигын гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэх боломжийг нэмэгдүүлэх нэг арга зам түүнийг зөв тоолж сурах явдал мөн.

АВЛИГЫН ГЭМТ ХЭРЭГ: ЭРҮҮГИЙН ЭРХ ЗҮЙН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ТОДОТГОЛ АВЛИГЫН ЭСРЭГ ЭРХ ЗҮЙН ШИНЭТГЭЛИЙН ЯВЦ

Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Хууль зүйн бодлогын газрын дарга П.Сайнзориг

Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой компанийн засаглал, ил тод байдал, сахилга батыг сайжруулж, үр ашгийг нэмэгдүүлэх, хувийн хэвшил хийж болох бизнесийн салбар болон талбарт төр бизнес эрхэлж өрсөлдөхгүй байх чиглэлд эрх зүйн орчныг тодотгон боловсронгуй болгоно.

Авлигатай тэмцэх эрх зүйн орчин зохиох түвшинд бүрдсэн хэдий ч Авлигын индексийн үзүүлэлт 2016 оноос тогтмол, огцом буурч байгаа нь авлигатай тэмцэх тогтолцооны үр нөлөөг дээшлүүлэх шаардлагатай болохыг харуулж байна. Авлигын индекс улс төрийн намын санхүүжилтийн ил тод байдал, төрийн өмчит компанийн засаглал, зөвшөөрөл, бүртгэлтэй холбоотой асуудал зэрэг олон хүчин зүйлээс хамаарч буурахгүй байна.

Эрүүгийн хуульд заасан Авлига, албан тушаалын зарим төрлийн гэмт хэрэгт оногдуулах ялыг чангатгах, гэмт хэргийн шинжийг тодорхой болгон хуульчлах, үндсэн болон хүндрүүлэх бүрэлдэхүүнд оногдуулах эрүүгийн хариуцлагын хэмжээг ялгамжтай тогтоох шаардлага байна.

Энэ төрлийн гэмт хэрэг үйлдэж ял шийтгүүлсэн хүнийг буцаагаад төрийн өмчит компанид ажилд авдаг, нийтийн эрх зүйн этгээдэд ажилладаг, шат шатны улс төрийн сонгуульд оролцуулдаг зэрэг байдалд нөгөө институтууд манлайлал үзүүлэх шаардлагатай. Ингэж байж хууль эрх зүйн орчин цогцоороо ажиллана.

АВЛИГЫН ГЭМТ ХЭРЭГТЭЙ ТЭМЦЭХТЭЙ ХОЛБООТОЙ ХУУЛЬЧИЙН МЭРГЭЖЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД АНХААРАХ АСУУДАЛ

Монголын Хуульчдын холбооны удирдах зөвлөлийн гишүүн, хуульч Л.Галбаатар

2021 оны 01 дүгээр сарын 15-нд Шүүхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг батлахдаа Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд заасан Хуульчийн мэргэжлийн дүрмийг зөрчсөн эсэхийг гомдлын дагуу хянан шийдвэрлэх, хуульчид хариуцлага хүлээлгэх зохицуулалтыг бүхэлд нь хүчингүй болгосон. Шүүгч, прокурор, мөрдөгчийн ёс зүйн асуудлыг тус тусынхаа байгууллагаар шийдвэрлүүлнэ гэдэг байдлаар тайлбарлаж хүчингүй болгосон боловч үлдсэн 3000 орчим бусад хуульчийн мэргэжлийн дүрмийн хэрэгжилтийг хангуулах байдал хэрхэх эсэх нь тодорхойгүй болж орхигдсон. Иймд энэ асуудлыг шийдвэрлэх ёстой.

АВЛИГА БА ХҮНИЙ ЭРХ

Хүний эрхийн Үндэсний комиссын гишүүн, хууль зүйн ухааны доктор Д.Сүнжид

Авлигаас үүдэн нийгэмд шударга, зүй бус үйлдэл, ялгаварлан гадуурхалт бий болдог бөгөөд төрийн албан тушаалтан эрх мэдлээ ашиглан, авлига авах, нөгөө талаар өөрийн ажил, хүсэл, зорилгоо хууль бус хялбар аргаар бүтээх гэж авлига өгч буй этгээдүүдийн хоорондын үйлдэл иргэний хуулиар олгогдсон наад захын үндсэн эрхийг шууд ба шууд бусаар зөрчиж байдаг. Тухайлбал хүүхэд, залуус ерөнхий болон их, дээд сургуульд элсэн орох хангалттай оноо, мэдлэгтэй байсан ч эрх мэдэл, мөнгөтэй хэн нэгэн албан тушаалтны хүүхэд хахууль өгч өмнө ордог. Энэ нь тухайн хүүхдийн хуулиар олгогдсон тэгш эрх, сурч боловсрох эрх нь зөрчигдөхөд хүргэж байгаа юм. Авлига нь нийгмийн шударга ёс, хууль тогтоомжийг тойрон гарч, албан тушаалтнаар хууль бус үйлдлийг хийлгэх зорилгод шууд үйлчилдэг учраас алхам тутамдаа хүний эрхийн зөрчлийг дагуулдаг.

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХЭД ХЭВЛЭЛ МЭДЭЭЛЛИЙН БОЛОН ИРГЭНИЙ НИЙГМИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ҮҮРЭГ ОРОЛЦОО

ИРГЭДИЙН МЭДЭХ ЭРХ БА МЭДЭЭЛЛИЙН ИЛ ТОД БАЙДАЛ

“Глоб интернэшнл төв” ТББ-ын Хуульч Б.Пүрэвсүрэн

Авлига бага улс орнуудыг харахад хэвлэлийн эрх чөлөөний индексээр тэргүүлж байдаг. Манай улсын хувьд хэвлэлийн эрх чөлөөний индексээр 134 орноос Монгол Улс 63 дугаар байранд жагсаж байна. Иймд мэдээллийн эрх чөлөөг урашлуулахад дорвитой ажил хэрэгтэй.

АВЛИГЫН ЭСРЭГ ИРГЭДИЙН ХЯНАЛТ, ОРОЛЦОО

Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлийн дарга Г.Ганбат

Авлигын гэмт хэргийн эцсийн хохирогч нь олон нийт буюу ард түмэн байдаг. Тиймээс гагцхүү ард түмний итгэл, дэмжлэг хүлээж байж авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаа үр дүнд хүрнэ. Төрийн бодлого боловсруулах, хэлэлцэх, хэрэгжүүлэх, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд иргэд, олон нийтийн үзэл бодол, хяналт, санаачилга, оролцоог хангаж, дэмжлэгийг хүлээсэн цагт авлигатай тэмцэх бодлого жинхэнэ амжилттай хэрэгжинэ. Хуулиудийн нэмэлт өөрчлөлт, шинэчлэлд иргэд, олон нийт оролцоогоо хангаж чадахгүй бол манай улсын авлигын нөхцөл байдал улам дордоно, иргэний эрх, эрх чөлөө хумигдаж болзошгүй гэдгийг та бүхэнд сануулж хэлэхийг хүсэж байна.

ШҮГЭЛ ҮЛЭЭГЧИЙГ ХАМГААЛАХ, МЭДЭЭЛЭЛ ТОГТОЛЦООГ ДЭМЖИХҮЙ

Авлигатай тэмцэх газрын Урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх хэлтсийн дарга, эрхэлсэн комиссар Д.Дуламсүрэн

Зүй бус үйлдлийг илчлэхийг дэмждэггүй, эсхүл хамгаалдаггүй орчин нөхцөлд авлигын эрсдэл өндөр, санхүүгийн бусад гэмт хэргийн гаралт нэмэгддэг. Нийтийн ашиг сонирхлыг тусгайлан авч үзэж, түүнд хамаатай зүй бус үйлдлийг таслан зогсоох, үүнээс урьдчилан сэргийлэхийн тулд шүгэл үлээгчийг дэмжих, хамгаалах, урамшуулах асуудлыг хуулийн хүрээнд авч үзэх нь жишиг юм байна гэдгийг тогтоосны үндсэн дээр Шүгэл үлээгчийг хамгаалах тухай хуулийг төслийг боловсруулан холбогдох байгууллагад хүргүүлсэн. Судалгаагаар нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн, хохироосон болон нийтэд хамаатай хөрөнгө, мөнгө завших, шамшигдуулах, хууль бус үйлдлийг албан тушаалтнууд ихэвчлэн үйлддэг гэж дүгнэсэн байдаг. Олон нийтэд мэдэгдэхгүй, энэ үйлдлээ нуун дарагдуулахын тулд албан тушаалын байдлаа ашиглах, нийтэд хамаатай хөрөнгө, мөнгийг хувааж хүртэх, хээл хахууль өгч, авалцах нөхцөл байдлыг үүсгэх том эрсдэлийг дагуулдаг.

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХЭД ХЭВЛЭЛ МЭДЭЭЛЛИЙН САЛБАРЫН ОРОЛЦОО, СЭТГҮҮЛЧИЙН МЭРГЭЖЛИЙН ЁС ЗҮЙ

*Монголын хэвлэлийн зөвлөлийн Гүйцэтгэх захирал
Г.Гүнжидмаа*

Нээлттэй эх сурвалж буюу дата өгөгдлийг нээлттэй болгох ёстой. Нээлттэй эх сурвалжуудыг цахим орчинд ил тод байршуулах, түүнд анализ дүн шинжилгээ хийх боломжтой болгох нь нийтийн асуудлыг олон нийтийн анхааралд аваачих, иргэдийн оролцоотой хяналтыг бий болгоход ихээхэн тустай. Энэ чиглэлээр ажиллаж буй залуучуудын санал санаачилга өргөжиж буйг дэмжих нь зүйтэй.

АВЛИГААС АНГИД БОЛОВСРОЛЫН САЛБАР: ТӨСӨВ, ИЛ ТОД БАЙДАЛ, ИРГЭНИЙ НИЙГМИЙН ОРОЛЦОО

“Бүх нийтийн боловсролын төлөө!” ТББ-ын Иргэний нийгмийн үндэсний Ерөнхий зохицуулагч Д.Тунгалаг

Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хуулиас төсвийн мэдээлэл авах эрхийг хасаад шилэн дансны тухай хууль руу шилжүүлсэн гээд дээрх хуулийн дагуу төсвийн мэдээллийг авч чадахгүй байна. Шилэн дансыг жирийн иргэд ойлгож, уншиж, ашиглаж чадахгүй ийм нөхцөл байдалтай байна. Тийм учраас Төрийн бус байгууллагууд иргэдийг зохион байгуулалтад оруулах, төсвийн мэдээллийг уншиж чаддаг болгож байж, хяналт тавьж, авлигыг хянах нөхцөл байдал үүсээд байгааг эргэн харах шаардлагатай байна.

АВЛИГАТАЙ ЭСРЭГ ЗАЛУУСЫН ОРОЛЦОО, САНААЧИЛГА

*“Цогц хөгжлийн үндэсний төв” ТББ-ын Тэргүүн
М.Энхбадрал*

Иргэдийн оролцоо бага байгаагийн нэг шалтгаан нь оролцооны тухай уламжлалт хандлага давамгайлсан, товчхондоо оролцооны хэлбэр агуулга хуучирсантай холбоотой. Оролцоохын тулд иргэдээс ихээхэн цаг зав, зохион байгуулалт, тусгай мэдлэг, үр чадвар шаардлагатай гэсэн тогтсон хандлага нь иргэний оролцоог хязгаарлаж байна. Иймд оролцоог ч, мэдээллийг ч инновацижуулах шаардлагатай.

ТӨРИЙН АЛБАНЫ ШУДАРГА, ИЛ ТОД БАЙДЛЫГ БЭХЖҮҮЛЭХ НЬ

ТӨРИЙН АЛБАН ДАХЬ АВЛИГЫН ЭРСДЭЛ: СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

Авлигатай тэмцэх газрын Судалгаа шинжилгээний албаны дарга, ахлах комиссар Ц.Шинэбаяр

Төрийн байгууллагуудын шударга байдлын 2021 оны үнэлгээгээр улсын дундаж 72.9 байна. Ерөнхий дүгнэлтээр төрийн байгууллагуудын удирдах албан тушаалтнуудын манлайлал хангалтгүй, үйл ажиллагааны ил тод, хариуцлагатай байдал хангагдаагүй, хуулийн хэрэгжилт тааруу, хүний нөөцийн менежмент сул, төсөв санхүүгийн зарцуулалт, тайлагналт бодит бус байна. Төрийн байгууллагууд гадагш чиглэсэн буюу иргэн, аж ахуй нэгж байгууллагад хүргэж буй үйлчилгээгээ чирэгдэлгүй, түргэн шуурхай, ялгаварлалгүй болгох, мэдээ, мэдээллээ илүү ил тод болгох, албан хаагчдын хариуцлага, ёс зүйг сайжруулах шаардлагатай.

ТӨРИЙН АЛБАНЫ ТОМИЛГОО, ИЛ ТОД БАЙДАЛ: ТӨРИЙН АЛБАНЫ ЗӨРЧЛӨӨС СЭРГИЙЛЭХ НЬ

Төрийн албаны зөвлөлийн дарга Б.Баатарзориг

Төрийн ажилд зөв хүнийг зөв ажилд зөв аргаар томилж, үр дүнд хүргэх, сургаж хөгжүүлэх, бурууд хатуу байж, хариуцлага тооцох нь шинэтгэлийн мөн чанар юм. Зарчмаа ойлгосон, төрийн албыг шударга байлгаж гэсэн сэтгэлтэй хүн л төрд ажиллаж байж олон нийтийн шударга ёсны хүсэмжлэл болсон ил тод, ашиг сонирхлоос ангид төрийн албыг цогцлоох зөв эхлэл тавигдах нь зүйн хэрэг.

АВЛИГА-ЗАЛИЛАНГИЙН ЭСРЭГ ТӨРИЙН АУДИТЫН БОДЛОГО ЧИГЛЭЛ

Монгол Улсын Ерөнхий аудитор Д.Занданбат

Төрийн байгууллагуудын дотоод хяналтын тогтолцоо хэлбэр төдий төлөвшилтэй, тэдгээрийн ажлын хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал хангалтгүй, албан хаагчдын ёс зүйн хэм хэмжээг сахиж буй хандлага нь авлига-залилангийн өндөр эрсдэлийг дагуулж байна.

ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭГ ЦАХИМЖУУЛАХ, АВЛИГА, ХҮНД СУРТАЛЫГ БУУРУУЛАХ НЬ: НИЙСЛЭЛИЙН ШИЙДЭЛ, СОРИЛТ, ҮР ДҮН

Нийслэлийн Инновац, технологийн асуудал хариуцсан төслүүдийн удирдагч Р.Дагва

Хуульд зааснаас бусад нийслэлийн нутаг дэвсгэрт мөрдөгдөж байгаа бүх төрлийн зөвшөөрлийг хүчингүй болгох, төрийн үйлчилгээнд хүнд суртал, шат дамжлага бий болгож буй захиргааны болон захиргааны хэм хэмжээний актыг өөрчлөх, хуульд зааснаас бусад тусгай зөвшөөрөл, зөвшөөрөл, эрх, батламж /гэрээ/, гэрчилгээ, тодорхойлолт, дүгнэлт, үнэмлэх, санал, бусад баримт бичиг иргэд, аж ахуйн нэгжээс шаардахыг байгууллага, албан хаагчдад хориглох, хуульд заасан тусгай зөвшөөрөл, эрхийг холбогдох хууль, журамд заасан хугацаагаар олгодог болох, төрийн үйлчилгээ үзүүлэхдээ хууль, журамд заасан хугацааг чанд баримтлах, шаардлагагүй тохиолдолд уг хугацааг сунгахгүй байх, сунгах тохиолдолд хууль, журамд заасан хугацааг хэтрүүлэхгүй байх зэрэг зохицуулалтыг хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

ЦАХИМ ШИЛЖИЛТ БА АВЛИГА

Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газрын дарга Б.Болор-Эрдэнэ

2021 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдөр “E-Mongolia” version төв хувилбар two буюу хоёрдугаар хувилбарыг зарлаад байна. Энэ хувилбар дээр “my profile” буюу цахим үнэмлэхүй, зээлийн мэдээлэл, хувьцааны мэдээлэл, бүртгэлтэй компанийн мэдээлэл, бүртгэлтэй үл хөдлөх эд хөрөнгийн мэдээллийг нэмж, хэрэглээнд нэвтрүүлээ. Ардчилсан нийгмийн гол зарчмын нэг болох иргэд төрд өөрийнх нь ямар мэдээлэл байгааг харах, хянах эрхийг “my profile” гэдэг функцээр нээж өгсөн хэрэг юм. Одоогийн байдлаар 57 байгууллагын 571 үйлчилгээг нэвтрүүлээд байна.

ТӨСВИЙН ИЛ ТОД БАЙДАЛ: ТӨСӨВ, НИЙТИЙН ӨМЧИЙН ХӨРӨНГИЙГ ЗАХИРАН ЗАРЦУУЛАХАД ИРГЭНИЙ НИЙГМИЙН БАЙГУУЛАГААС ТАВИХ ХЯНАЛТ

“Нээлттэй нийгэм форум” ТББ-ын Засаглалын менежер Д.Оюунбадам

Төсвийн нээлттэй байдлын индексийн судалгааг 2 жил тутамд хийдэг. Судалгаанаас харахад төсвийн ил тод байдалд ахиц гарч байна. Анхаарах асуудал ч бий. Тухайлбал, төсвийн үйл явцад иргэдийг оролцуулах байдал нэн хангалтгүй. Сангийн яам үүнд анхаарал хандуулж иргэдийн төслийг хэвлэх, хагас жилийн тойм тайланг эхнээс нь гаргах гэх мэтчилэн ахиц гарч байна.

ОЛОН УЛСЫН ХАНДИВ, ТУСЛАМЖИЙН ЗАРЦУУЛАЛТЫГ САЙЖРУУЛАХ ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГА

Дэлхийн банкны Улсын салбарын ахлах зөвлөх Д.Бадамчимэг

Зээл тусламжийн хөрөнгө бол төсвийн хөрөнгийн нэг хэсэг учраас төрийн санхүүгийн системээр дамжихын тулд тэнд төрийн албан хаагчид чадавхтай байх ёстой, тогтолцоо болон системийн хувьд үр ашигтай байх ёстой, цаашлаад төрийн санхүүгийн удирдлагын системийн зарим доголдлыг

сайжруулах шаардлага байгаа зэргийг харгалзан үзэж Дэлхийн банк, Азийн хөгжлийн банк зэрэг байгууллагууд дэмжлэг үзүүлэн ажиллаж байна.

Олон улсын хөгжлийн байгууллагуудын зүгээс “Өндгийг дотроосоо хагардаг” гэж үздэг. Өөрөөр хэлбэл, өндөг дотроосоо хагарах юм бол болж боловсроод амьдрал үргэлжилнэ, харин гадны нөлөөтэй хагарах юм бол тэр дороо хэрэглэгдэхүүн болоод дуусна гэсэн санаа. Иймд гадны зээл, тусламж, орж ирж буй хандивыг үр ашигтай, үнэхээр улсынхаа хөгжилд нийцтэй, хэрэгтэй зүйлд зарцуулья гэвэл тэр улс орны систем өөрөө гадны төсөл хөтөлбөрүүдийн үр шимээс хүртэж, боловсроод ‘дотроосоо хагарч’ хөгжлийг бий болгож ажиллах нь зүйтэй бөгөөд энэ чиглэлд олон улсын хөгжлийн байгууллагууд Монгол улстай хамтрахдаа туйлын таатай байдаг.

АВЛИГААС АНГИД ШУДАРГА ӨРСӨЛДӨӨНИЙГ ДЭМЖИХ НЬ

Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газрын дарга Б.Бат-Эрдэнэ

Төрийн байгууллагаас хуульд заагаагүй зөвшөөрөл авахыг шаардаж байгаа, хуульд заагаагүй бүртгэл явуулж байгаа, хуульд заагаагүй төлбөр, хураамж авч байгаа эсэх, аль нэг аж ахуй эрхлэгчид бусдаас давуу байдал олгосон эсэхэд хяналт тавин ажилладаг. Хяналт шалгалтаар олон асуудлыг илрүүлдэг. Ялангуяа хуульд зааснаас бусад зөвшөөрөл, лиценз төлбөр, хураамж авдаг асуудал. Үүнийг бид эхнээс нь зогсоож эхэлсэн, тухайлбал хүнс үйлдвэрлэл худалдаа үйлчилгээний хэлтэс гэх энэ байгууллага нийслэл, аймаг болон дүүргүүдийн дэргэд байгуулагдаж “батламж” нэрээр зөвшөөрөл олгох, батламжийн төлбөр гэх хураамжийг авч байсан. Энэ байдлыг зогсоосон. Иймд хуульд заагаагүй төлбөр хураамж, бүртгэл хураамжтай холбоотой асуудлыг зайлшгүй нэг талдаа хууль эрх зүйн хүрээнд шийдвэрлэх ёстой. УИХ-д өргөн баригдсан Зөвшөөрлийн тухай хуулиар эцэслэгдэн шийдвэрлэгдэнэ гэж харж байна.

ХУВИЙН ХЭВШИЛ БА ШУДАРГА ӨРСӨЛДӨӨН

ТӨРИЙН ХУДАЛДАН АВАХ АЖИЛЛАГААНЫ ИЛ ТОД, ШУДАРГА БАЙДЛЫГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ НЬ

Сангийн яамны Хууль эрх зүйн газрын Худалдан авах ажиллагааны бодлогын хэлтсийн дарга Ц.Батзул

Монгол Улсын Их Хурлаас 2019 онд Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж тендер шалгаруулалтад оролцсон компаниуд захиалагч шийдвэр гаргаснаас хойш ажлын 5 хоногийн хугацаанд шалгарсан тендерийг танилцуулах эрхтэй болсон. Ингэснээр тендер шалгаруулалтын үнэлгээний үе шатанд хяналт тавих боломжтой болсон. Шалгарсан тендерт оролцогчийн материалтай 2021 онд 1,872 удаа танилцсан байна.

ТӨРИЙН ӨМЧИТ ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ЗАСАГАЛ: ИЛ ТОД, ХАРИУЦЛАГА, ШУДАРГА БАЙДЛЫГ БЭХЖҮҮЛЭХ НЬ

Транспарэнси интернэшнл байгууллагын Хараат бус зөвлөх, судлаач Д.Тэгшбаяр

Төрийн болон орон нутгийн өмчит 339 компани бий. Эдгээрийн төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгж 170, орон нутгийн өмчит аж ахуйн нэгж 232 байна. Төрийн өмчийн оролцоотой 170 аж ахуйн нэгжээс 15 нь эрсдэлтэй гэсэн судалгааны дүн гарсан. Ялангуяа удирдлагын томилгоо ил тод биш, улс төрийн томилгоо хийгддэг, мэргэжлийн хүн төрийн өмчийн компанид томилогддоггүй, өөрийгөө үнэлэх аргачлалгүй, ТУЗ-ийн хараат бус байдал хангагдаагүй, ил тод байдал сул бөгөөд шилэн дансны хөтлөлт харилцан адилгүй, ялангуяа орон нутгийн өмчийн компаниудад шилэн данс огт хөтөлдөггүй дүр зураг харагдаж байна.

ХУВИЙН ХЭВШЛИЙН ШУДАРГА БАЙДАЛ

Монголын бизнесийн зөвлөлийн Удирдах зөвлөлийн дарга Ц.Түмэнцогт

Дэлхийн банкны улс орнуудын бизнесийн орчны талаарх “Doing Business” тайланд Монгол Улсын хөрөнгө оруулалтын өрсөлдөх чадварын бизнесийн орчинд хамгийн сөргөөр нөлөөлж байгаа хүчин зүйлсийг дурдсан байгаа. Эрчим хүчний хангамж сул, барилга байгууламж, бүтээн байгуулалт хийхэд маш их зөвшөөрөл шаардагддаг, цаг хугацаа их ордог, эрх зүйн орчин тогтворгүй, салбарын бодлогууд нь байнга өөрчлөгдөж байдаг гэх мэт бидний байдлыг бодитоор нь л гаргасан байна.

БИЗНЕСИЙН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХ, ӨРСӨЛДӨӨНИЙ ШУДАРГА БАЙДЛЫГ ХАНГАХ НЬ

МҮХАҮТ-ын ерөнхийлөгч О.Амартүвшин

Ихэнх аж ахуйн нэгж ёс зүйн дүрэмгүй байна. Юу нь болно, болохгүйг заагласан, дотоодын хэм хэмжээг заасан бизнесийн кодыг нэвтрүүлбэ. Бизнес эрхлэгчид маань эхлээд өөрсдөө энэ асуудлын хэм хэмжээгээ тогтоодог, ойлгодог байх нь чухал. Дараа нь төрдөө шаардлага зөв тавьдаг, өөрсдөө авлигыг санаачилдаггүй байа гэдгийг хөндмөөр байна.

ОЛОН УЛСЫН АВЛИГЫН ЭСРЭГ ӨДӨР 12.09

“ШУДАРГА ЁСНЫ БОЛОВСРОЛ: ГЭР БҮЛ ХҮМҮҮЖИЛ, ТӨЛӨВШИЛ” ЧӨЛӨӨТ УУЛЗАЛТ

2021.12.04

“Сэтгэл судлалын үндэсний төв”-ийн сэтгэл судлаач, багш нартай хамтран Шударга ёсны боловсрол: Гэр бүл, хүмүүжил, төлөвшил” чөлөөт уулзалтыг зохион байгууллаа. Уулзалтад 6 дүүргийн 10 сургуулийн 4-5 дугаар ангийн 12 сурагч эцэг, эхийн хамт оролцож, өсвөр насны хүүхдүүдэд тулгарч буй шударга бус асуудал, түүнийг хэрхэн шийдвэрлэх, зөв, шударга иргэнийг төлөвшүүлэхэд эцэг, эхийн оролцоо, нөлөөлөл ямар чухал болохыг бодит кейс дээр ярилцаж гарц, шийдлийг хэлэлцэн мэтгэлцэж, мэргэжлийн багш зөвлөгөө өгөв.

“ТАНЫ ЭРХ, ТАНЫ ОРОЛЦОО: ЗАЛУУЧУУД АВЛИГЫГ ТЭВЧИХГҮЙ” НЭЭЛТЭЙ ӨДӨРЛӨГ

2021.12.09

Олон улсын авлигын эсрэг өдрийг тохиолдуулан 13 их, дээд сургуулийн оюутнуудад шударга ёсны талаарх үзэл бодлоо илэрхийлэх боломж олгох, санал санаачилгыг дэмжин хэрэгжүүлэх зорилгоор “Таны эрх, таны оролцоо: Залуучууд авлигыг тэвчихгүй” нээлттэй өдөрлөгийг “Реакшн видео контент бэлтгэх”, “Чөлөөт индэр” мэтгэлцээн, гэсэн 2 үе шаттайгаар зохион байгууллаа.

Авлигын хор хөнөөл, нийгэмд тулгарч байгаа шударга бус зүйлийг ухуулан таниулж, эргэцүүлэн ярилцах, мэтгэлцүүлэх замаар арга хэмжээнд

оролцоог ханган авлигын хор хөнөөлийг харуулсан үзэсгэлэн гаргав. Оюутан залуучууд авлигын эсрэг үйлсэд дуу хоолойгоо нэгтгэн, хүсэл зоригоо илэрхийлэхэд суралцсан шинэлэг арга хэмжээ боллоо.

ИРГЭДЭД ЗОРИУЛСАН ӨДӨРЛӨГ

2021.12.09

Авлигатай тэмцэх газрын үйл ажиллагааг сурталчлан таниулах, зөвлөгөө, мэдээлэл өгөх зорилготой “Иргэдэд зориулсан өдөрлөг” –ийг Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлттэй хамтран Нийслэлийн үйлчилгээний нэгдсэн төвүүд болох “Драгон”, “Мишээл”, “Оргил”, “Дүнжингарав”, Нарантуул, Бөмбөгөр, Дүнжингарав худалдааны төв, болон Нийслэлийн 45 дугаар бүрэн дунд сургууль, Авлигатай тэмцэх газрын Олон нийтийн төв зэрэг нийт 8 байршилд зохион байгуулав.

Өдөрлөгт 1158 иргэн оролцож, 70 иргэн өдөрлөгийн талаарх санал, сэтгэгдлээ илэрхийлсэн байна.

Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, олон нийтийг соён гэгээрүүлэх чиглэлээр төрийн бус байгууллагуудыг татан оролцуулах, хамтран ажиллах зорилтыг тавин ажилладаг. Төрийн бус байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллагуудтай хамтран олон нийтэд чиглэсэн кампанит ажил зохион байгуулах, контент бүтээх, сургалт сурталчилгааны хэрэглэгдэхүүн боловсруулах, хөндлөнгийн мониторинг хийх зэрэг өргөн хүрээнд хамтран ажиллаж байна.

“ОРОН НУТГИЙН ТӨСВӨӨ ХЯНАЯ - BUDGETHON” ХАКАТОН

Улсын болон орон нутгийн төсөв, төрийн байгууллагуудын худалдан авалтын мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа, ил тод байдалд иргэдийн зүгээс хяналт тавих арга зүйд сургах, үр дүнтэй хяналт, оролцоог төлөвшүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор “Бодлогод залуусын оролцоо”, “Өөрчлөлтийн төлөөх эмэгтэйчүүд”, “Нээлттэй нийгэм форум” ТББ-уудтай хамтран “Орон нутгийн төсвөө хяная - Budgethon” хакатоныг зохион байгуулав.

“ДАТА ЭРХ ЧӨЛӨӨ: МЭДЭХ ЭРХ” ҮЗЭСГЭЛЭН

2021.09.10-14

Нээлттэй өгөгдлийг ашиглан төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд хяналт тавих боломж, арга хэлбэрийн талаар олон нийтэд ойлголт өгөх, иргэний нийгмийн зүгээс гаргасан санал, санаачилгыг сурталчлах зорилгоор дата, гэрэл зураг, түүх хосолсон үзэсгэлэнг “Бодлогод залуусын хяналт, “Тунгаахуй” өгөгдлийн урлан ТББ-уудтай хамтран зохион байгуулаа.

Авлигыг бууруулахад мэдээллийн ил тод, хүртээмжтэй байдлыг нэмэгдүүлэхийн ач холбогдлыг харуулсан иргэдийн оролцоо, иргэний нийгэм, сэтгүүл зүйн салбарын түүхийг танилцуулахын зэрэгцээ нээлттэй мэдээллийн сан бүхий www.opendatalab.mn сайтын 2.0 хувилбар (open data platform)-ыг албан ёсоор танилцуулаа.

2021.12.06-10

СОЁН ГЭГЭЭРҮҮЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

АВЛИГЫН ЭСРЭГ СУРГАЛТАД 29,725 ХҮНИЙГ ХАМРУУЛАВ

Авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх сургалтад нийт 29,725 хүн хамрагджээ.

Авлигын эсрэг сургалтад хамрагдсан нийт хүний тоо өмнөх оноос 2 дахин өссөн байна.

АТГ-ын сургалтад хамрагдсан хүн

29,725

Сургагч багшийн сургалтад хамрагдсан хүн **28,800**

ТУСГАЙЛСАН СУРГАЛТУУД

НИЙТ **58,525**
ХҮН

СУРГАГЧ БАГШ БЭЛТГЭХ СУРГАЛТ

Аймгийн Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөлийн 37 ажилтныг авлигын эсрэг сургалт, сурталчилгаа явуулах сургагч багшаар бэлтгэв.

Авлигатай тэмцэх газраас бэлтгэсэн сургагч багш нар 19800 төрийн албан хаагч, 9000 иргэн, нийт **28800 хүнд сургалт**, сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулжээ.

ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ТӨЛӨӨЛӨГЧДӨД

2020 оны сонгуулийн үр дүнд томилогдсон аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгчдөд зориулсан сургалтыг 2021 оны 3, 4 дүгээр сард үе шаттайгаар зохион байгууллаа. Авлигын эсрэг цогц сургалтад 21 аймаг, түүний 330 сум, нийслэл, нийслэлийн 9 дүүргийн 3000 гаруй Иргэдийн төлөөлөгч хамрагдав.

ТӨРИЙН ӨМЧИТ КОМПАНИУДЫН АЛБАН ТУШААЛТНУУДАД

Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн хүний нөөцийн бодлого, засаглалын асуудал, худалдан авалтад ашиг сонирхлын зөрчил ихтэй хэмээн олон нийт, иргэний нийгмийн байгууллагын зүгээс шүүмжлэл дагуулдаг. Авлигын эсрэг анхан болон давтан сургалтад 43 байгууллагын асуудал хариуцсан 600 орчим удирдах албан тушаалтан, албан хаагч хамрагдсан байна.

УИХ-ын гишүүд, УИХ-ын Тамгын газар, УИХ-ын гишүүний зөвлөх, туслахууд зэрэг 68 албан тушаалтан авлигын эсрэг сургалтад хамрагдав.

▶ ШУДАРГА ЁСНЫ БОЛОВСРОЛ ОЛГОХ ХӨТӨЛБӨР ХЭРЭГЖҮҮЛЭВ

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрт тусгагдсан боловсролын байгууллага болон гэр бүлээр дамжуулан шударга иргэнийг төлөвшүүлэх зорилтыг хэрэгжүүлэх хүрээнд “Шударга ёсны боловсрол” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж байна.

Хөтөлбөрийг 2 үе шаттай зохион байгуулсан бөгөөд эхний шатанд Боловсрол хамтын ажиллагааны нийгэмлэгтэй хамтран сургагч багш бэлтгэв. Сургалтад ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах, дунд ангид заах хичээлийн агуулгаар нийслэлийн төрийн өмчийн 29 дунд сургуулийн 35 багшийг хамруулав.

Хөтөлбөрийн хоёр дахь шатанд сургагч багшаар бэлтгэгдсэн багш нар сургууль дээрээ нөлөөллийн арга хэмжээ зохион байгуулж нийт 20892 хүүхэд, 332 эцэг, эх хамрагдсан юм.

Нийслэлийн ерөнхий боловсролын **1, 12, 24, 32, 40, 84** дүгээр сургуулиудтай хамтран “Шударга ёсны клуб”-ын үйл ажиллагааг нээн хамтран ажиллаж байна.

▶ БИЗНЕСИЙН ЁС ЗҮЙГ ДЭЭШЛҮҮЛЭХ СУРГАЛТ

Авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс үүдэн бизнесийн үйл ажиллагаа, нэр хүндэд учрах аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, авлигын хор хөнөөлөөс ангид байх зорилгоор хувийн хэвшлийн байгууллагууд авлигын эсрэг сургалтад хамрагдах хүсэл, сонирхол улам нэмэгдэж байна. 2021 онд “Шунхлай групп”-ийн ШТС-ын 85 эрхлэгч, ажилтнуудын давтан сургалт, МҮХАҮТ-ын дэргэдэх “Бизнесийн Ёс Зүйн Төв”-тэй хамтран “Хариуцлагатай бизнес, бизнесийн шударга байдлын аргачлал хэвшүүлэх” модуль, “Хариуцлагатай бизнес, бизнесийн шударга байдлын аргачлал хэвшүүлэх” сургалтуудыг зохион байгууллаа. Сургалтад 30 гаруй аж ахуйн нэгжийн 180 хүн хамрагдсан.

▶ ХУДАЛДАН АВАХ АЖИЛЛАГААНЫ СУРГАЛТ

Төрийн худалдан авах ажиллагааны газартай хамтран Худалдан авах ажиллагааны мэргэшсэн ажилтан бэлтгэх (А-3 сертификат) сургалтыг зохион байгуулж, төрийн байгууллагын 26 хүн хамруулан, сургалтын үр дүнд нэг албан хаагч тендерийн сонгон шалгаруулалтад тогтмол оролцох эрсдэлээс сэргийлэх, чадавхтай албан хаагчид төрийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагаа, үнэлгээний хорооны гишүүнээр томилогдон ажиллах боломж бүрдлээ.

▶ ЗӨВ ХҮМҮҮЖИЛ, ЗӨВ ДАДАЛ” ЧУУЛГАН ЗОХИОН БАЙГУУЛАВ

Олон нийтийг соён гэгээрүүлэх ажлын хүрээнд 2020 оноос эхлэн “Зөв зөвд шударга зөв” аян зохион байгуулж байгаа билээ.

Олон улсын хүүхдийн эрхийг хамгаалах өдрийг тохиолдуулан хүүхэд, багачуудад шударга ёсны үнэ цэнийг ойлгуулах, үнэт зүйлээ тодорхойлоход туслах, аливаа зүйлийн зөв, бурууг ялган таних, улмаар зөв хүмүүжил, зөв дадлыг бий болгох зорилгоор “Зөв хүмүүжил зөв дадал-21” чуулганыг 2021 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдөр цахим хэлбэрээр зохион байгуулав.

Дижитал чуулганд 130 дугаар сургуулийн сурагч Б.Амарболд, 53 дугаар сургуулийн сурагч Б.Ононгуа, өсвөрийн төгөлдөр хуурч Г.Амина, реппер Г.Уянгатуяа, жүжигчин Ц.Мичидмаа, А.Тэнүүн, А.Уужим, Tom girlz, Tom boy, Tom kids зэрэг хамтлагийн дуучид зочноор уригдан оролцлоо. Түүнчлэн “Шинэ үе авлигыг тэвчихгүй-2” илтгэлийн уралдаанд оролцож шалгарсан сурагчид өөрсдийн зөв дадлаа хуваалцаж, үе тэнгийн найз нөхдөө зөв хандлагад уриалсан юм. Арга хэмжээний шууд дамжуулалт 160,297 хүнд хүрсэн.

▶ БҮЛТЭЭХЭЙ ДЭЛДЭЭХЭЙ ХОЁРЫН ШУДАРГА ТОГЛООМ” ХҮҮХЭЛДЭЙН ТЕЛЕ ЖҮЖИГ БЭЛТГЭН ГАРГАВ

Дэлгэрэнгүй: <https://www.youtube.com/watch?v=tAPbP9mYkFc>

Зөв, шударга иргэдийг төлөвшүүлэх зорилгоор Авлигатай тэмцэх газар, Улсын Хүүхэлдэйн театр хамтран «Бүлтээхэй, Дэлдээхэй хоёрын шударга тоглоом» хүүхэлдэйн теле жүжиг бэлтгэн тавив.

Бүлтээхэй, Дэлдээхэй нэртэй хоёр бүжингээр дамжуулан үнэнч нөхөрлөлийн үнэ цэнэ, ирээдүйд сайн хүүхдүүд болж өсөхөд хамгийн чухал хэмжүүр бол шударга ёсыг ойлгуулахыг зорилоо. Тус хүүхэлдэйн жүжгийг телевиз, цахим мэдээллийн сувгаар дамжуулан түгээв.

▶ НОМ, ГАРЫН АВЛАГЫГ ОЛОН НИЙТИЙН ХҮРТЭЭЛ БОЛГОВ

Авлигатай тэмцэх газраас эрхлэн гаргасан 22 төрлийн 6461 ширхэг ном, гарын авлага, авлигын гэмт хэргийн шийдвэрийн эмхтгэл, товхимол, тойм танилцуулга зэргийг нийтийн хүртээл болгох, оюутан, судлаачдад танилцах, судлах боломж олгох зорилгоор Улаанбаатар хотод үйл ажиллагаа явуулж байгаа 72 их, дээд сургууль болон нийтийн номын сангуудад хүргүүлэв.

▶ ИРГЭНИЙ ТАНХИМ, ХУУЛЬ ЗҮЙН ТУСЛАЛЦААНЫ ТӨВТЭЙ ХАМТРАН АЖИЛЛАВ

Авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг сурталчлах чиглэлээр аймаг, нийслэл, сум дүүргийн Иргэний танхим болон Хууль зүйн тусалцааны төвтэй хамтран ажиллаж байна. 21 аймаг, Нийслэл, 9 дүүргийн Иргэний танхим, Хууль зүйн тусалцааны төвөөр дамжуулан бүх шатны Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Төлөөлөгч, төрийн албан хаагчид, иргэдийн авлигын гэмт хэргийн хор хохирол, эрх зүйн асуудлууд, хариуцлагын талаар ойлголт мэдлэгийг нэмэгдүүлж, хууль тогтоомжийг сурталчлах, хуулийн зөвлөгөө өгөх, гарын авлага, материалаар хангах, сургалт, өдөрлөг зохион байгуулах чиглэлээр ажиллаж, давхардсан тоогоор **1,171,608** иргэнд сурталчлан таниулах ажлыг зохион байгуулав.

ШУДАРГА ЁС ХӨГЖИЛ ДЭВШИЛД”, “БАГШИЙН ЁС ЗҮЙН ДҮРЭМ” МЭДЭЭЛЛИЙН САМБАР БАЙРШУУЛАВ

Авлигын эсрэг урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх агуулга бүхий мэдээлэлтэй “Шударга ёс, хөгжил дэвшилд-110” мэдээллийн самбарыг Монгол Улсын 12 яам, 36 агентлагт байршуулж, сар бүр мэдээллийг шинэчлэн, санал хүсэлтийн хайрцагт ирсэн гомдол, мэдээллийг шалган, шийдвэрлэж байна.

“Багшийн ёс зүйн дүрэм” самбарыг нийслэлийн төрийн ба төрийн бус өмчийн 275 сургуульд авлигын эсрэг бусад мэдээлэл, сурталчилгааны хуудасны хамт байршуулж эцэг эх, сурагчдад, багшийн ёс зүйн дүрэмтэй танилцах боломжийг бүрдүүлэв.

▶ АВЛИГЫН ГЭМТ ХЭРГИЙН ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭРҮҮДИЙГ ЭМХЭТГЭЖ, САН ҮҮСГЭВ

Авлигын гэмт хэргийн шийдвэрлэлтийг ил тод болгох, олон нийтийн хяналтыг тогтоох, иргэдийн эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаанд ашиглах зорилгоор 2011-2020 оны албан тушаалын гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэсэн шат шатны шүүхийн шийдвэрийг эмхэтгэн хэвлүүлж байна.

Одоогоор 2011-2018 оны шийдвэрүүдийг эмхэтгэн эрдэм шинжилгээ, сургалт, судалгааны эргэлтэд оруулав.

ИРГЭДТЭЙ ХАРИЛЦАХ “110” МЭДЭЭЛЛИЙН АППЛИКЭЙШН PLAYSTORE-Д БАЙРШУУЛАА

Иргэдтэй харилцах 110 мэдээллийн аппликэйшнийг playstore, appstore-д байршуулж энэ онд нийт 124 мэдээ, мэдээлэл оруулж, туршилт хийсэн бөгөөд нийт хандалт 5724 удаа, сард дунджаар 585 удаагийн хандалт хийсэн байна. Тус аппликэйшнаар дамжуулан иргэдээс санал асуулга авах боломж бүрдэж байна.

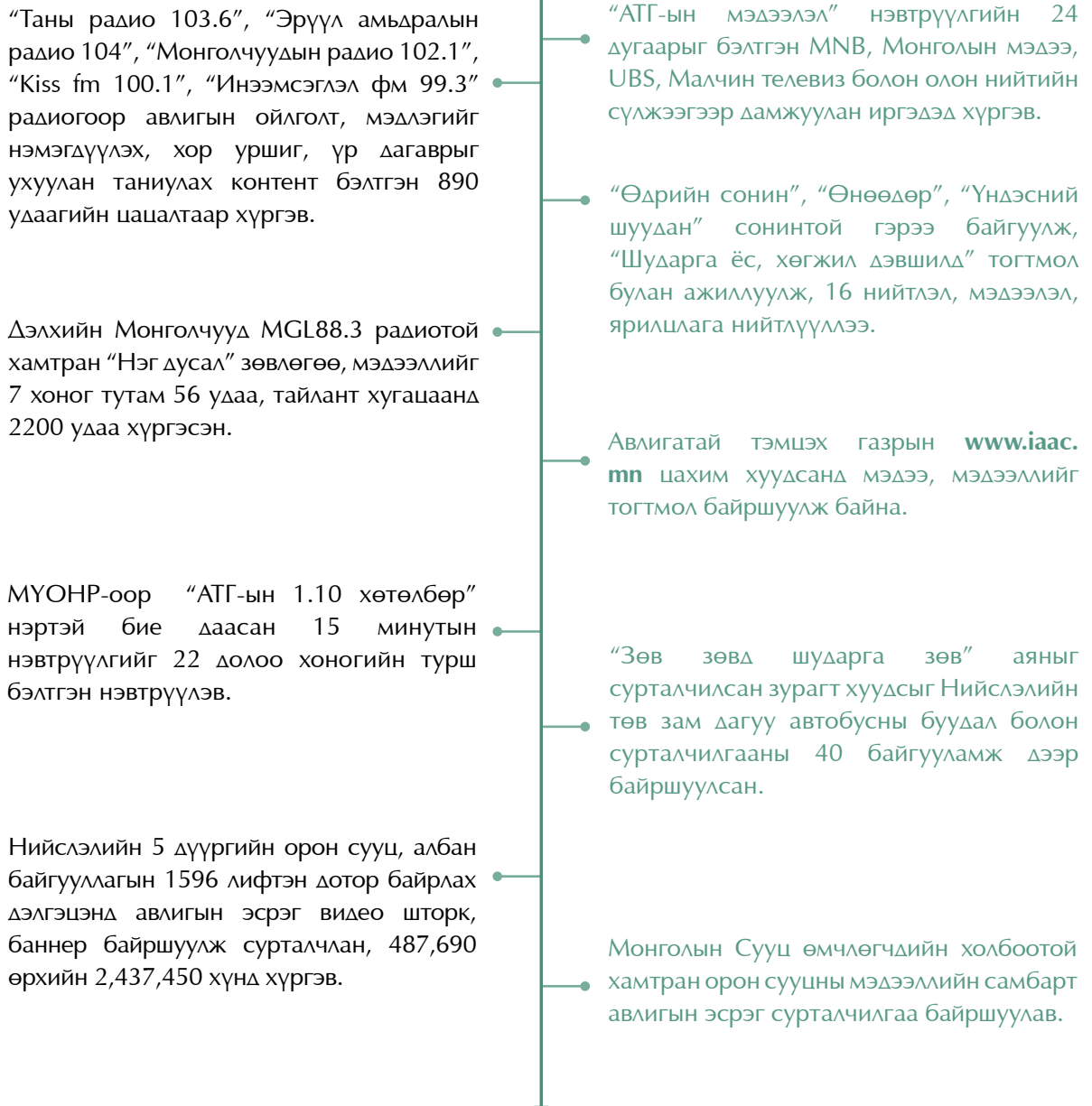

▶ ОЛОН НИЙТЭД АВЛИГЫН ЭСРЭГ МЭДЭЭ, МЭДЭЭЛЛИЙГ ХҮРГЭХ ЧИГЛЭЛЭЭР

Авлигын нийгмийн хор аюулыг иргэд, олон нийтэд ухуулан таниулах ажлыг нийгмийн салбар, бүлэг тус бүрээр ангилан тухайн салбар, бүлгийн онцлогт тохирсон агуулга, хэлбэрээр зохион байгууллаа.

Авлигын эсрэг сурталчилгааг видео болон радио контент, зурагт хуудас, нугалбар, подкаст, үзүүлэн таниулах хуудас, номын сангийн үйлчилгээ, мэдээллийн самбар, видео болон цахим хичээл, орон нутаг дахь сурталчилгаа, нийтийн тээврийн сурталчилгаа, гудамжны самбар болон дэлгэцийн, цахилгаан шатны сурталчилгаа, нийтлэл, нэвтрүүлэг зэрэг хэд хэдэн төрөл хэлбэрээр бэлтгэн түгээв.

Нийслэлийн Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөлтэй хамтран Нийслэлийн 9 дүүрэг болон Нийслэлийн үйлчилгээний 4 төвд мэдээллийн самбар хэвлүүлэн байршуулж, иргэд, олон нийтэд мэдээлэл түгээх, сурталчлах ажлыг зохион байгуулав.

"Авлигатай тэмцэх газар" фэйсбүүк хуудас

332 нийтлэл (пост) оруулж, 2,776,132 хүнд хүрч, 16,637 хүн сэтгэл хөдлөл (reaction)-өө илэрхийлж, 1,205 хүн сэтгэгдэл (comment) үлдээж, 5,504 удаа хуваалцах (share) үйлдэл хийжээ. Дагагчдын тоо 4104-р нэмэгдсэн.

"IAAC Mongolia" youtube суваг

Захиалагчийн тоо (subscribe) 4,378 болж 67 хувиар өссөн. 143 видео контент шторк оруулсан байна.

"АТГ-Олон Нийтийн Төв" фэйсбүүк хуудас

358 нийтлэл (пост) оруулж, 4,369,805 хүнд хүрч, 54,944 хүн сэтгэл хөдлөл (reaction)-өө илэрхийлж, 7,351 хүн сэтгэгдэл (comment) үлдээж, 21,963 удаа хуваалцах (share) үйлдэл хийжээ. Дагагчдын тоо 10,126-р нэмэгдсэн.

"АТГ-Олон Нийтийн Төв" инстаграм хуудас

85 нийтлэл (пост) оруулж, дагагчдын тоо тогтмол нэмэгдэж байна.

"АТГ-Олон Нийтийн Төв" твиттер хуудас

Өдөрт дунджаар 1500 гаруй хүн ханддаг.

ТАРААХ МАТЕРИАЛ

4 төрлийн 11685 ширхэг сурталчилгааны материалыг түгээв.

9 төрлийн 5554 ширхэг ном, гарын авлагыг түгээв.

60 төрлийн зурагт хуудасны эх бэлтгэж, 6 төрлийн 3000 ширхэг зурагт хуудсыг олон нийтэд түгээв.

Нийт 25 төрлийн 19,402 ном гарын авлага, сурталчилгааны материалыг иргэд, байгууллагуудад түгээв.

▶ АВЛИГЫН ЭСРЭГ ВИДЕО, ШТОРК БҮТЭЭЖ, ОЛОН НИЙТЭД ТҮГЭЭВ

Авлигын нийгмийн хор аюулыг ухуулан таниулах, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх зорилгоор иргэд, олон нийт, төрийн албан тушаалтнуудад зориулсан нийт 46 видео шторк, контент бүтээв. Тухайлбал, “Аавын захиас”, “Тангараг”, “Өөдөө хаясан чулуу өөрийн толгой дээр”, “Шударга ёс гэж юу вэ?” богино хэмжээний кино контентыг бүтээж олон нийтэд хүргэв.

АВЛИГАЙ ТЭМЦЭХ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ХЭРЭЖИЛТ, АВЛИГЫН ЕРӨНХИЙ НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ,
АВЛИГАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭЖИЛТ -2021

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ОЛОН УЛСЫН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

Авлигатай тэмцэх газар нь НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албанаас “Авлигын эсрэг хууль сахиулах байгууллагуудын үйл ажиллагааны дэлхий нийтийн сүлжээ (GlobE)” үүсгэн байгуулах Ажлын хэсэгт шалгаран ажиллаж, албан ёсны гишүүнээр элсэв.

Америкийн Нэгдсэн Улсаас Монгол Улсад суугаа онц бөгөөд бүрэн эрхт Элчин сайд Майкл Клечиски, Элчин сайдын яамны Бүс нутгийн аюулгүй байдлын атташе Тимоти Рийд, Худалдааны ахлах мэргэжилтэн Майкл Д.Ричмонд тэргүүтэй төлөөлөгчдийг хүлээн авч уулзлаа. Уулзалтын үеэр Тэргүүн комиссар З.Дашдаваа Авлигатай тэмцэх газар болон АНУ-ын Хууль зүйн яам, Вашингтон мужийн Ерөнхий прокурорын алба болон Холбооны мөрдөх товчоо хоорондын хамтын ажиллагааны үр дүнд Монгол Улсаас хууль бусаар тус улс руу гарсан авлигын гэмт хэргийн хөрөнгийг хураан авч, буцаан авчирсныг онцлов.

Элчин сайд Клечески хоёр улсын хамтын ажиллагаа нь энхийг сахиулах, эдийн засаг, иргэд хоорондын гэх гурван тулгуурт байснаас сүүлийн жилүүдэд хууль сахиулах чиглэл нэмэгдэж, дөрвөн тулгуурт болж байгаад сэтгэл хангалуун байгааг илэрхийлэв.

Канад Улсаас Монгол Улсад суугаа онц бөгөөд бүрэн эрхт элчин сайд Катерине Ивкоффыг хүлээн авч уулзлаа. Тэргүүн комиссар З.Дашдаваа байгууллагын болон Монгол Улсын Их хурал, Засгийн газрын зүгээс авлигын эсрэг авч хэрэгжүүлж буй бодлого үйл ажиллагааны талаар танилцуулав. Элчин сайд Ивкофф тус байгууллагын авч хэрэгжүүлж буй ажлуудыг өндрөөр үнэлж, авлигын гэмт хэргийн мөрдөн шалгах ажиллагаа, ашиг сонирхлын зөрчлийн асуудлыг зохицуулсан эрх зүйн орчны талаар тодруулан, харилцан санал солилцов.

2021.11.15

2021.09.08

2021.09.09

2021.09.07

Их Британи, Умард Ирландын Нэгдсэн Вант Улсаас Монгол Улсад суугаа онц бөгөөд бүрэн эрхт Элчин сайд Филип Малоныг хүлээн авч, уулзлаа. Элчин сайд Филип Малон Авлигатай тэмцэх газрын үйл ажиллагааг өндрөөр үнэлж, өнгөрсөн хугацаанд тус улсын холбогдох хууль сахиулах байгууллагатай хамтарсан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулсны үр дүнд 4 тэрбум төгрөгийн үнэ бүхий үл хөдлөх хөрөнгийг хурааж, Монгол улсад буцаан авчирсныг онцлов. Авлигатай тэмцэх газар нь 2018 онд ИБУИНВУ-ын Онц залилангийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба(SFO)-тай Харилцан ойлголцлын санамж бичиг байгуулсан бөгөөд Авлигын эсрэг олон улсын удирдах газар (IACCC) болон Үндэсний гэмт хэрэгтэй тэмцэх газар (NSA)-тай авлигын гэмт хэрэг мөрдөн шалгах чиглэлээр мэдээлэл солилцон, үр дүнтэй хамтран ажиллаж байна.

2021.12.06

Дэлхийн банкны Монгол Улс дахь суурин төлөөлөгч Андрей Михневийг хүлээн авч уулзлаа. Авлигатай тэмцэх газар нь Дэлхийн банкны санхүүжилтээр 2010 оноос ХАСХОМ-ийг цахим системд шилжүүлэх ажлыг хийж байна. ХАСХОМ бүртгэх, ил тод болгох, хянан шалгах нь ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих явдлыг илрүүлэх, нийтийн албанд шударга, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлэх, олон нийтийн хяналтыг нэмэгдүүлэхэд ач холбогдолтой юм. Мөн 2021 оноос Дэлхийн банк болон Монгол Улсын Засгийн газар хоорондын “Ухаалаг засаг” төслийн хүрээнд тус байгууллагын Мэдүүлгийн бүрдүүлэлт, хяналтын цахим системийг сайжруулахаар хамтран ажиллаж эхлэв.

2021.12.23

АНУ-ын Төрийн департаментын санхүүжилтээр “Монгол Улсын тогтолцооны шударга байдал төсөл” хэрэгжүүлэх болсонтой холбогдуулан Авлигатай тэмцэх газрын дарга З.Дашдаваа Олон улсын хөгжлийн эрх зүйн байгууллага (IDLO)-ын Монгол Улс дахь суурин төлөөлөгч Стивен кентийг 2022 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдөр хүлээн авч уулзав.

Азийн хөгжлийн банкны Монгол Улс дахь суурин төлөөлөгч Павит Рамачандран, дэд суурин төлөөлөгч Деклан Магий нарыг хүлээн авч уулзлаа. Азийн хөгжлийн банктай хамтран Монгол Улсын авлигатай тэмцэх тогтолцоог сайжруулах техникийн туслалцааны төслийг 2018 оноос амжилттай хэрэгжүүлж байна. Авлигын гэмт хэрэг шийдвэрлэлтэд дэлгэрэнгүй дүн шинжилгээ хийх, шүүгч, прокурор, хууль сахиулагчдын мэргэжлийн чадавхыг бэхжүүлэх, сургалтад хамруулах, гарын авлага боловсруулах, хууль тогтоомжид оруулах өөрчлөлтийн төсөл, авах арга хэмжээний зөвлөмж боловсруулж, авлигатай тэмцэх тогтолцоог бэхжүүлэх зорилготой юм.

2021.08.24

Авлигатай тэмцэх газрын дарга, тэргүүн комиссар З.Дашдаваа тэргүүтэй төлөөлөгчид Египет Улсын Шарм-эль Шейх хотноо зохион байгуулагдсан НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албаны “Торгоны замын эдийн засгийн бүс дагасан улсуудад Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн хэрэгжилтийг хангах замаар тогтвортой хөгжлийг бий болгох нь” төслийн Нээлтийн хурал мөн Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн оролцогч талуудын чуулганд оролцлоо.

2021.11.13-17

Авлигатай тэмцэх газрын дарга, тэргүүн комиссар З.Дашдаваа тэргүүтэй төлөөлөгчид Берлин хотод Транспаренси Интернейшнл байгууллагын гүйцэтгэх захирал Даниел Эрикссон, Азийн бүс нутаг хариуцсан зөвлөх Илхам Мохаммед, судалгааны ажилтан Роберто Кукучка, Бертелсман сангийн ТУЗ-ын ахлах зөвлөх Стефан Эмпте, Монгол Улсыг хариуцсан судлаач Сабине Доннер нартай уулзалт хийж, Авлигын төсөөллийн индексийн талаар санал солилцов.

2021.10.06-08

Дэд дарга, эрхэлсэн комиссар Г.Азжаргал тэргүүтэй төлөөлөгчид Бүгд Найрамдах Узбекистан Улсын Ташкент хотод зохион байгуулагдсан Хөрөнгө буцаах байгууллага хоорондын Төв Азийн бүс нутгийн хуралд оролцож, АТГ-аас хөрөнгө буцаах чиглэлээр хийгдэж байгаа ажиллагааны талаар танилцуулав.

2021.11.23-26

2021.05.17-31

Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын Зүүн европ, төв азийн авлигын эсрэг сүлжээ, Ази номхон далайн орнуудын авлигын эсрэг сүлжээ, ОХУ-ын Засгийн газрын дэргэдэх Санхүүгийн их сургууль, Авлигын эсрэг олон улсын академи, БНСУ-ын Авлигын эсрэг, иргэний эрхийн хороо, НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба, Хулгайлагдсан хөрөнгө буцаах санаачилга (StAR) зэрэг гадаад улсын болон олон улсын байгууллагаас зохион байгуулсан авлигаас урьдчилан сэргийлэх, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг мөрдөн шалгах чиглэлийн сургалтуудад давхардсан тоогоор байгууллагын 120, бусад хууль сахиулах байгууллагын 555 албан хаагчийг хамруулаа.

2021 онд Монгол Улс нь Папуа Шинэ Гвиней Улсын хамтаар Самоа Улсын Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн 2 ба 5 дугаар бүлгийн хэрэгжилтэд үнэлгээ хийхээр болов. Тус үнэлгээг хариуцаж буй НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албаны нарийн бичгийн газарт Монгол Улс 5 дугаар бүлгийг сонгох, англи хэлээр үнэлэх, мөн оролцогч талуудад боломжтой хугацаанд үнэлгээний ажилд оролцох талаарх саналаа хүргүүлэв.

НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албанд Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн 2 ба 5 дугаар бүлгийн хэрэгжилтийн тайлангийн төсөлд мэдээлэл хүргүүлэв.

Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа хөгжлийн байгууллагын Авлигын эсрэг сүлжээ 26 дахь удаагийн Удирдах зөвлөлийн уулзалтаа зохион байгуулж, Дээд түвшний авлигын гэмт хэргийн талаарх матрикс судалгааны аргачлал боловсруулснаа танилцуулж, аргачлалын төсөлд санал авахаар гишүүн орнуудад хүргүүлсний дагуу аргачлалын төсөлд санал өгөв.

Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын Зүүн европ, төв азийн Авлигын эсрэг сүлжээний урилгаар Армени улсын авлигын эсрэг тогтолцоо, эрх зүйн орчинд бүрэн хэмжээний мониторинг хийх ажилд ажиглагчаар ажиллаж, тус улсын холбогдох төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллагатай хийсэн 23 удаагийн цахим уулзалтад оролцож, ажиглагчаар ажилласан тайланг хянаж, дүгнэлт хүргүүлэв.

2021 онд

ХУВИЙН АШИГ СОНИРХЛЫН БОЛОН ХӨРӨНГӨ, ОРЛОГЫН МЭДҮҮЛГИЙГ БҮРТГЭХ, ХЯНАХ АЖИЛЛАГАА

▶ АЛБАН ТУШААЛТНЫ ХАСХОМ-ИЙН БҮРДҮҮЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн үйлчлэлд хамаарах албан тушаалтнуудын 2020 оны хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлэг /ХАСХОМ/-ийг шинэчлэн бүртгэх ажлыг улсын хэмжээнд удирдан зохион байгуулав.

ХАСХОМ-ийг шинэчлэн мэдүүлэх хуулийн хугацаанд буюу 2021 оны 02 дугаар сарын 15-ны дотор улсын хэмжээнд нийт төрийн болон нутгийн захиргааны нийт 117 байгууллагын 43692 мэдүүлэг гаргагч мэдүүлгээ гаргаж бүртгүүлэхээс хуулийн хугацаанд 100 хувь мэдүүлгээ гаргаж баталгаажуулсан.

Уг мэдүүлгийг гаргасан тоон үзүүлэлтийг сүүлийн 5 жилээр танилцуулбал:

№	Үзүүлэлт	2017	2018	2019	2020	2021
1	Мэдүүлгээ гаргавал зохих	39,742	40,073	41,382	41,686	43,692
2	Төрийн өндөр болон түүнтэй адилтгах албан тушаалтан	290	272	282	283	311
3	Төрийн улс төрийн	7,142	7,443	7,448	7,518	7,741
4	Төрийн захиргааны	10,480	10,440	10,749	11,021	12,141
5	Төрийн тусгай	8,865	13,478	12,863	13,289	13,445
6	Төрийн үйлчилгээний	4,434	4,370	4,597	4,746	5,700
7	Бусад	8,531	4,070	5,443	4,829	4,354
8	Мэдүүлгээ гаргасан	39,740	40,071	41,381	41,685	43,692
9	Хугацаа хожимдуулж мэдүүлсэн	1	4	-	-	-
10	Мэдүүлгээ гаргаагүй	2	2	1	1	-

Авлигын эсрэг хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1-т "... албан тушаалтны хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг тухайн оны 2 дугаар улиралд багтаан цахим мэдээллийн сүлжээнд байрлуулна" гэж заасны дагуу 2020 оны Хувийн ашиг сонирхлын болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгээ шинэчлэн гаргасан нийт мэдүүлэг гаргагч нарын хураангуй мэдүүлгийг <http://хасхом.иаас.mn/> цахим системд нээлттэйгээр байршуулав.

ХАСХОМ-ийг мэдүүлэхтэй холбоотой асуудлаар мэдүүлэг гаргагч албан тушаалтан нь хуулийн хугацаанд хөрөнгө, орлогын мэдүүлгээ үнэн зөв мэдүүлэх үүргийн талаарх сурталчилгааг олон нийтэд хүргэв.

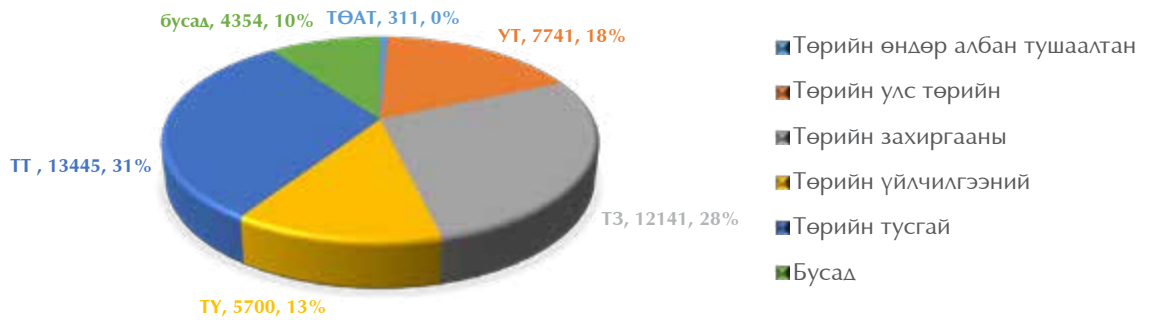

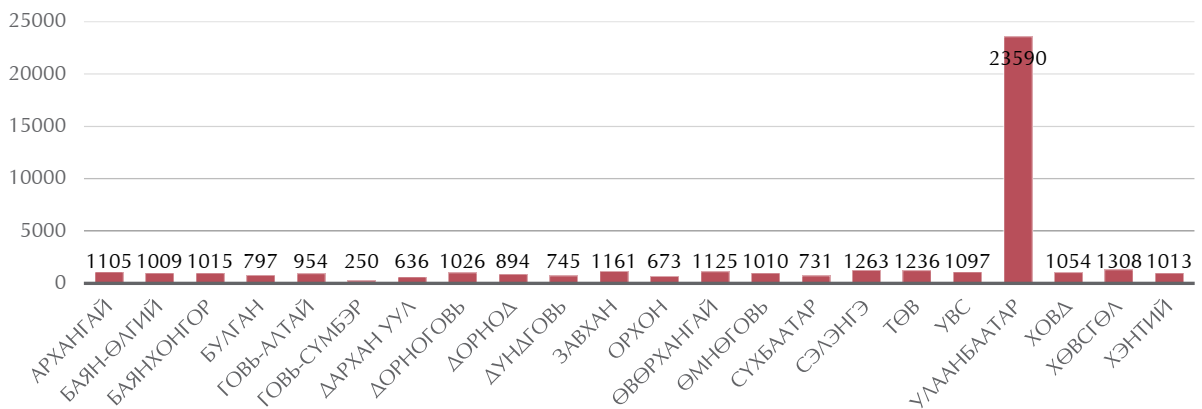
ХАСХОМ мэдүүлсэн албан тушаалтнуудын тоон үзүүлэлтийг ангилал зэрэглэлээр нь харуулахад:

Мэдүүлэг гаргагч албан тушаалтнууд /Төрийн албаны ангиллаар/

Хөвсгөл аймагт 1308 мэдүүлэг гаргагч бүртгүүлсэн нь бусад аймгуудаас өндөр үзүүлэлттэй байна.

ХАСХОМ мэдүүлсэн мэдүүлэг гаргагчийн тоо /аймгаар/

Шинэчлэн мэдүүлгээ гаргасан нийт мэдүүлэг гаргагчдын тоо өмнөх оноос 2006 мэдүүлэг гаргагчаар нэмэгдсэн. Энэ нь 2020 онд Соёлын яам, Жижиг, дунд үйлдвэрийн газар, Үндэсний геологийн алба, Биеийн тамир, спортын улсын хороо, Төрийн тусгай хамгаалалтын газар, Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газар зэрэг Засгийн газрын яам, агентлаг шинээр байгуулагдсантай холбоотой. Мөн Төрийн албаны тухай хууль шинэчлэн батлагдсантай холбогдуулан Засгийн газрын 2019 оны 07 дугаар сарын 03-ны өдрийн 275 дугаар тогтоолоор “Төрийн захиргааны албан тушаал”-ын ангилал, зэрэглэл, 276 дугаар тогтоолоор “Төрийн үйлчилгээ”-ний албан тушаалын зэрэглэлийг шинэчлэн тогтоосонтой холбогдуулан ХАСХОМ гаргасан мэдүүлэг гаргагчдын тоон үзүүлэлт нэмэгджээ.

Ерөнхийлөгчийн ээлжит сонгууль, УИХ-ын нөхөн сонгуульд нэр дэвшигчийн бүрдүүлэх баримт бичгийн жагсаалт, хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг цахим системд үүсгэх, мэдүүлэх баталгаажуулах асуудлыг багтаасан “Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигч танаа”, “Монгол Улсын Их Хурлын гишүүний нөхөн сонгуульд нэр дэвшигч танаа” гарын авлага боловсруулж, ХОМ-ээ гаргах эрхийг цахим системд үүсгэн мэдүүлэг гаргагчдыг мэдээлэл, арга зүйн зөвлөмжөөр ханган ажиллав.

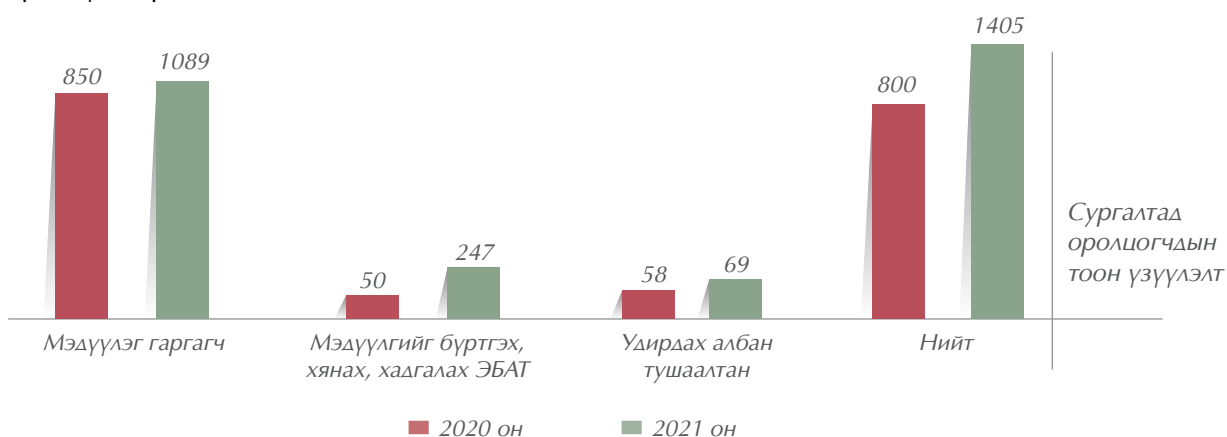

▶ ЭРСДЭЛД СУУРИЛСАН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫГ ЯВУУЛЖ БАЙНА

Хувийн ашиг сонирхлын болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн бүрдүүлэлтийн цахим систем "<https://meduuleg.iaac.mn/>"-д бүртгэгдсэн мэдүүлэгт цахим системээр дамжуулан хяналт тавих, нэгдсэн байдлаар дүн шинжилгээ хийх, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг хөгжүүлэх шаардлагаар Дэлхийн банкны "Авлигаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа, хяналт шалгалтыг бэхжүүлэх төсөл"-ийн хүрээнд Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан олгох санаачилга (СтАР)-ын дэмжлэгтэйгээр Монгол Улсад зөвлөх үйлчилгээ үзүүлсэн Дэлхийн банкны шинжээчийн тайлан болон холбогдох бусад баримт бичигт тулгуурлан "Хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлэгт эрсдэл тооцох аргачлал"-ыг боловсруулав. Уг аргачлалаар албан тушаалтны мэдүүлсэн ХАСХОМ-т 28 бүлэг 50 орчим үзүүлэлтээр эрсдэл тооцох боломжтой болов. **Аргачлалын дагуу 2019-2020 онд мэдүүлэг гаргасан 40.0 мянга гаруй албан тушаалтны мэдээлэлд эрсдэл тооцов.**

▶ ХӨРӨНГӨ, ОРЛОГЫН МЭДҮҮЛЭГ ГАРГАГЧ БОЛОН ЭБАТ-ЫГ СУРГАЛТАД ХАМРУУЛАВ

Мэдүүлэг гаргагч болон Мэдүүлгийг бүртгэж хадгалах эрх бүхий албан тушаалтан /ЭБАТ/-ыг мэргэшүүлэх, дадлагажуулах чиглэлээр сургалт, мэдээлэл, арга зүйгээр хангаж ажиллав.

▶ МЭДҮҮЛГИЙН БҮРДҮҮЛЭЛТИЙН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТ

Төрийн болон төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгж, түүний харьяа хараат болон охин, нийт 77 компанийн ажилтнуудын ажлын байрны чиг үүрэгт дүн шинжилгээ хийж, төсөв, хөрөнгө захиран зарцуулах, тодорхой үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл, эрх олгох, цуцлах, түдгэлзүүлэх, төрийн болон орон нутгийн өмчит аж ахуйн нэгжид төрийн тодорхой үйлчилгээг хэрэгжүүлэх бие даасан нэгжийг удирдаж, эрх хэмжээнийхээ хүрээнд шийдвэр гаргах, гэрээ байгуулах, хяналт шалгалт явуулах, тендер сонгон шалгаруулалт зохион байгуулах зэргээр шийдвэр гаргах түвшинд ажиллаж байгаа удирдах болон эрх бүхий албан тушаалтныг тодорхойлов.

Эдгээр ажилтнуудаас эрсдэл бүхий 404 албан тушаалтан байгааг тогтоож, мэдүүлэг гаргавал зохих албан тушаалтнаар тодорхойлох талаарх зөвлөмжийг Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар, Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар, Эрчим хүчний яам, Зам, тээврийн яам, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Сангийн яам, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам, УБТЗ, "Эрдэнэс тавантолгой" ХК, "Эрдэнэс Монгол" ХХК, түүний харьяа байгууллагуудад хүргүүлэв.

Мэдүүлэг гаргагчийн хөрөнгө орлого нь 1 тэрбум, түүнээс дээш хэмжээгээр өссөн болон давтамжтайгаар өсч байгаа 24 албан тушаалтны цэвэр хөрөнгийн байдалд харьцуулсан дүн шинжилгээ хийж, ийнхүү мэдүүлсэн мэдүүлэг гаргагч, түүний гэр бүлийн гишүүдийн татварын орлоготой нийцэж байгаа эсэхийг хянуулахаар Татварын ерөнхий газартай хамтран ажиллаж байна.

Гэр бүл хүүхэд залуучуудын хөгжлийн газар, “Монголын Цахилгаан холбоо” ХК, “Монголросцветмет” ТӨҮГ, “Монголын төмөр зам” ТӨХК-иудад мэдүүлгийн бүрдүүлэлтийн хяналт явуулснаар ХАСХОМ-ийг хугацаа хожимдуулсан, хуулийн хугацаанд мэдүүлээгүй зэрэг зөрчил гаргасан албан хаагчдад хариуцлага тооцуулахаар эрх бүхий байгууллагад шаардлага хүргүүлэв.

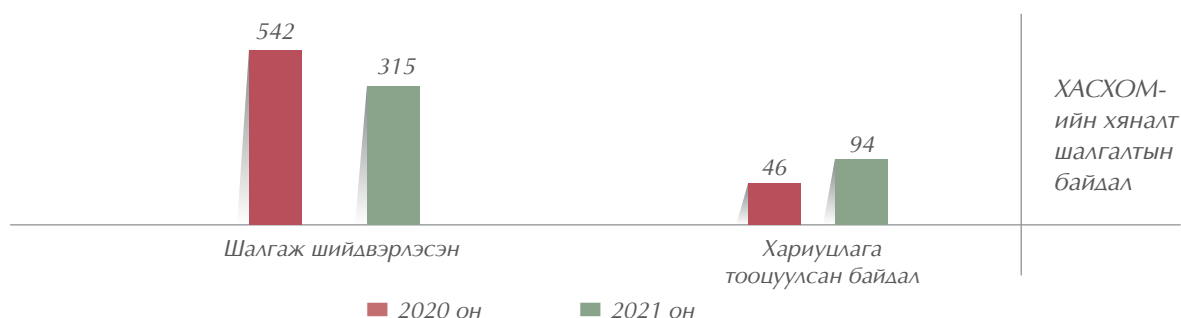

Мэдүүлгийн бүрдүүлэлтийн <https://meduuleg.iaac.mn/> цахим системд мэдүүлгээ гаргадаг байгууллагуудын 40 гаруй мянган албан тушаалтнуудын 2020 оны хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг гаргуулахтай холбоотой хуулийн хэрэгжилтийг шалгалаа. Хугацаа хожимдуулж ХАСХОМ-ийг мэдүүлсэн зөрчилтэй холбогдуулан мэдүүлгийг бүртгэх, хадгалах эрх бүхий 9 албан тушаалтанд хариуцлага тооцуулсан.

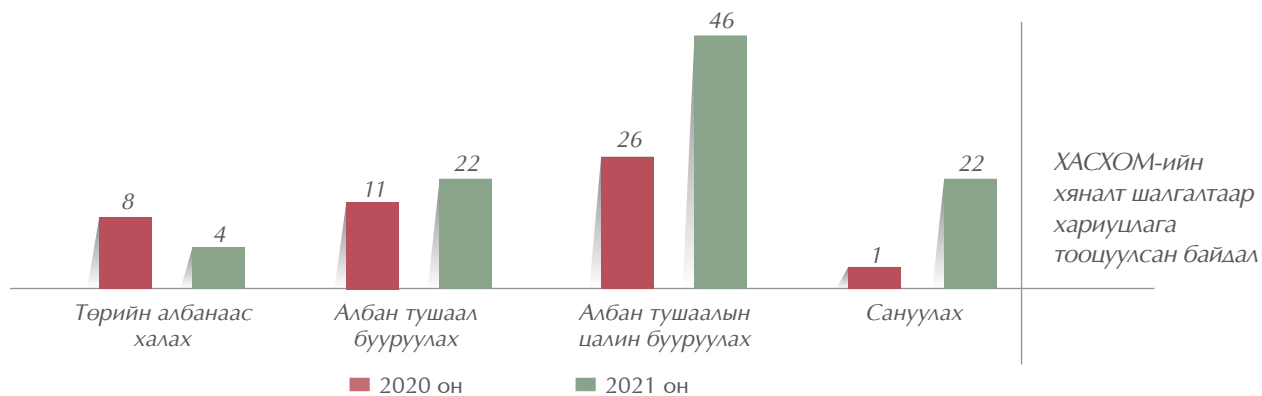

ХУВИЙН АШИГ СОНИРХЛЫН МЭДҮҮЛЭГ БОЛОН ХӨРӨНГӨ, ОРЛОГЫН МЭДҮҮЛГИЙН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТ

Төлөвлөгөөт хяналт шалгалтын хүрээнд “Барилгын хөгжлийн төв” ТӨҮГ, “Эрчим хүчний хөгжлийн төв” ТӨҮГ, “Зам тээврийн хөгжлийн төв” ТӨҮГ, “Автотээврийн үндэсний төв” ТӨҮГ, “Мэдээлэл холбооны сүлжээ” ТӨХК, “Монголын цахилгаан холбоо” ТӨХК, “Монголын төмөр зам” ТӨХК, “МИАТ” ХК, “Улаанбаатар цахилгаан түгээх сүлжээ” ТӨХК, “Улаанбаатар дулаан түгээх сүлжээ” ТӨХК, “Дулааны цахилгаан станц-4” ТӨХК, “Төрийн орон сууцны корпораши” ХХК, ТӨХК-ийн гүйцэтгэх захирлууд болон иргэдээс ирүүлсэн гомдол, мэдээлэл тус газрын бусад алба, хэлтсээс ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу нийт 315 мэдүүлэг гаргагчийн ХАСХОМ-т хяналт шалгалт хийлээ.

Хяналт шалгалтаар 94 албан тушаалтанд хариуцлага тооцуулахаар шийдвэрлэсэн нь **48 нэгжээр буюу 2 дахин өссөн** үзүүлэлттэй гарсан.

ХАСХОМ-ийг шалгах явцад холбогдох хууль, тогтоомж болон албан тушаалын тодорхойлолтод заасан чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг эрх бүхий албан тушаалтнууд, тэдгээрийн “Хамаарал бүхий этгээд” нь тухайн чиглэлийн компанид хувь эзэмшиж байгааг тогтоож “олон нийтийн зүгээс ашиг сонирхлын зөрчилтэй гэж ойлгогдохуйц нөхцөл байдал”-ыг бий болгосон байх тул албаны бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, албан үүргийнхээ дагуу олж авсан мэдээллийн нууцлалыг алдагдуулахгүй байх зэрэгт тавих дотоод хяналт шалгалтыг эрчимжүүлж ажиллах талаар зөвлөмжийг хүргүүлж ажилласан.

Хяналт шалгалтаар 5 мэдүүлэг гаргагчийн хувь эзэмшдэг хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны орлогын байдал нь татвараас зайлсхийж татварын тайланг үнэн зөв гаргаагүй байж болзошгүй нөхцөл байдал тогтоогдсон тул шалгуулахаар Татварын ерөнхий газартай хамтран ажиллаж байна.

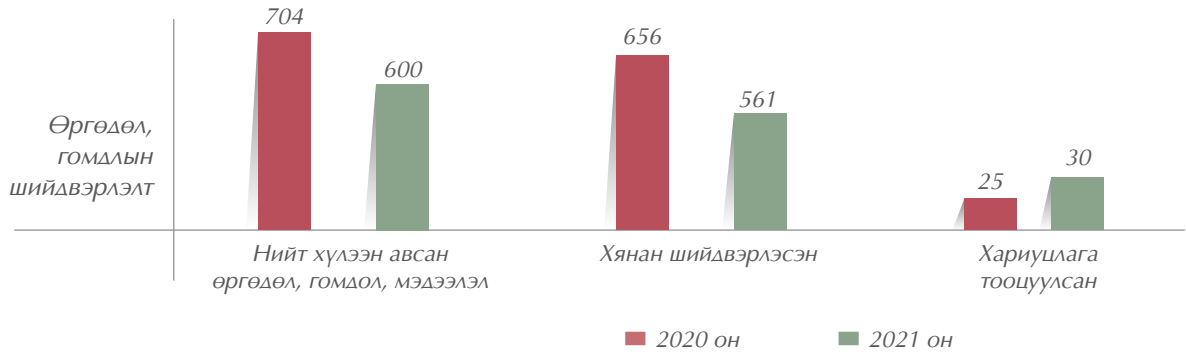

ӨРГӨДӨЛ, ГОМДОЛ, МЭДЭЭЛЛИЙН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТ

Албан тушаалтны авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийг шалгуулахаар иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагаас ирүүлсэн **561** өргөдөл, гомдол, мэдээллийг хянан шийдвэрлэсэн байна.

Хууль бус томилгоо, албан тушаалын тодорхойлолтод заасан шаардлага хангаагүй, ял шийтгэлтэй этгээдийг нийтийн албанд томилсон, хуурамч диплом ашиглаж төрийн албанд ажиллаж байгаа, хамаарал бүхий этгээдтэй холбоотой тушаал, шийдвэр гаргасан гэх агуулга бүхий гомдол, мэдээллийн тоо өссөн байна.

Зөрчлийн агуулга	2020 оны гомдол	2021 оны гомдол
Албаны эрх мэдлээ урвуулсан, хэтрүүлсэн	18%	21%
Хууль бус шийдвэр гаргаж бусдад давуу байдал олгосон	17%	20%
Ашиг сонирхлын зөрчил болон сонирхлын зөрчилтэй шийдвэр гаргасан	21%	23%
Хууль бус томилгоо	24%	28%
Бусад	20%	8%

Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийг зөрчсөн 30 албан тушаалтанд сахилгын шийтгэл тооцуулж, хууль бус шийдвэрийг хүчингүй болгох, хуулийн хэрэгжилтийг ханган ажиллах, албан тушаалтны ёс зүй, үүрэг хариуцлагыг дээшлүүлэх, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үүргийн хэрэгжилтийг хангуулах чиглэлээр БШУЯ, СЯ, ХНХЯ, Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, Нийслэлийн боловсролын газар, Эм эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт зохицуулалтын газар, Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар, Архангай, Баян-Өлгий, Говь-Алтай аймгуудын Засаг даргын Тамгын газар зэрэг нийт 52 байгууллага, албан тушаалтанд зөвлөмж, чиглэл хүргүүлээ.

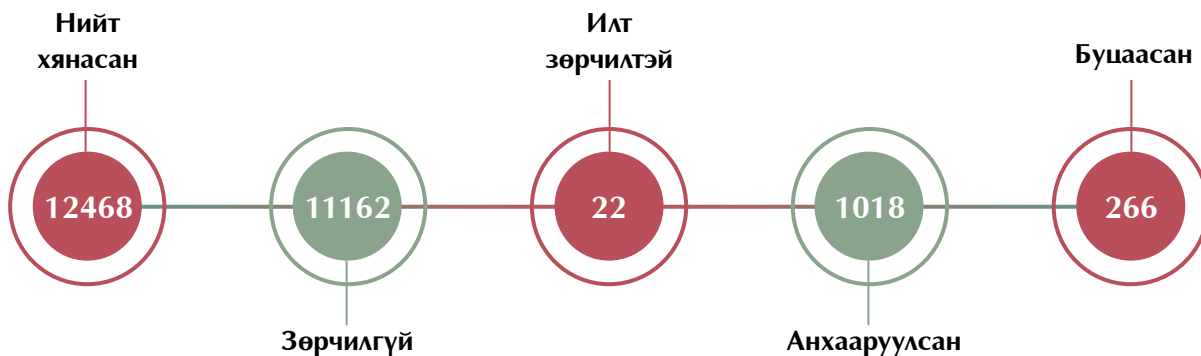
Өргөдөл, гомдол, мэдээллийг нутаг дэвсгэрийн байдлаар нь харуулбал:

► СОНИРХЛЫН ЗӨРЧИЛТЭЙ ЭТГЭЭДИЙГ НИЙТИЙН АЛБАНД ТОМИЛУУЛАХГҮЙ БАЙХ ХУУЛИЙН ЗААЛТЫН ХЭРЭГЖИЛТ

Нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн 12504 этгээдийн ХАСУМ-ийг хүлээн авч, 12468 этгээдийн урьдчилсан мэдүүлгийг хянан шийдвэрлэжээ.

ХАСУМ-ийг шийдвэрлэсэн байдал

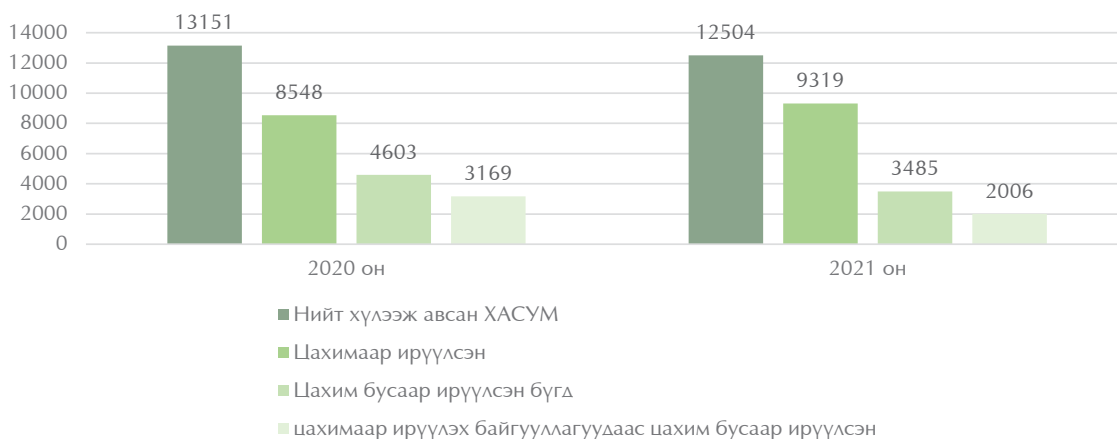

ХАСУМ-ийн шийдвэрлэлтийн байдал өмнөх онтой харьцуулсан байдал

Ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх нөхцөл байдал тогтоогдоогүй гэсэн хариу хүргүүлсэн ХАСУМ-ийн тоо 2020 оны мөн үетэй харьцуулахад 523-аар буюу 4,5 хувиар буурсан, хууль, журамд заасан үндэслэлээр буцаасан ХАСУМ-ийн тоо 223-аар буюу 45,6 хувиар тус тус буурсан байна.

ХАСУМ-ийг цахим хэлбэрээр ирүүлсэн байдал

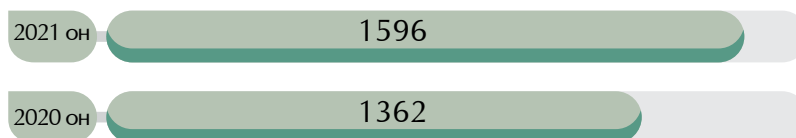
АВЛИГЫН ХЭРЭГ ИЛРҮҮЛЭХ, МӨРДӨН ШАЛГАХ АЖИЛЛАГАА

▶ ГЭМТ ХЭРГИЙН ШИНЖТЭЙ ГОМДОЛ, МЭДЭЭЛЛИЙН ТОО 17.2 ХУВИАР ӨССӨН

2021 онд өмнөх оны 105, энэ оны 1491 гэмт хэргийн талаарх гомдол, мэдээлэл, нийт 1596 гомдол, мэдээллийг хүлээн авсан. Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу харьяалах байгууллагад 329 гомдол, мэдээллийг нь шилжүүлсэн байна.

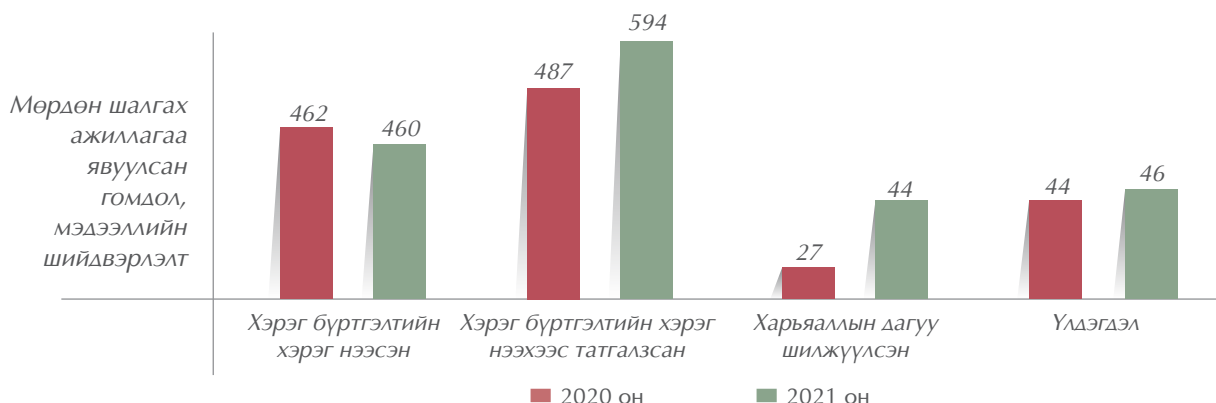
Хүлээн авсан гэмт хэргийн талаарх гомдол мэдээлэл өмнөх оны мөн үеэс 234 нэгжээр буюу 17.2 хувиар, шалгаж шийдвэрлэсэн гомдол, мэдээлэл 124 нэгжээр буюу 12.1 хувиар өссөн.

Хянан шийдвэрлэсэн гэмт хэргийн талаарх гомдол, мэдээлэл

Хүлээн авсан гэмт хэргийн талаарх гомдол, мэдээллийг холбогдсон албан тушаалын ангиллаар нь авч үзвэл: төрийн улс төрийн 233, төрийн захиргааны 427, төрийн тусгай 594, төрийн үйлчилгээний 148, төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн, хувийн хэвшил, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагын 194 байна.

Мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулсан 1144 гомдол, мэдээллийн 676 буюу 59.1 хувийг Улаанбаатар, 468 буюу 40.9 хувийг орон нутгийн гомдол, мэдээлэл эзэлж байна.

▶ МӨРДӨН ШАЛГАХ АЖИЛЛАГАА ЯВУУЛСАН ХЭРГИЙН ШИЙДВЭРЛЭЛТ 62.9 ХУВЬТАЙ БАЙНА

Хуульд заасан харьяаллын 1543 үйлдэлтэй, 909 холбогдогчтой, 1307 хэрэгт хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын ажиллагаа явууллаа. Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад шүүхэд шилжүүлэх саналтай прокурорт шилжүүлсэн хэрэг 2.9 хувиар өссөн, хэрэг бүртгэлтийн хэрэг хаах, хэрэгсэхгүй болгох саналтай прокурорт шилжүүлсэн хэрэг 5.4 хувиар буурсан байна.

Хэргийн шийдвэрлэлт

Мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулсан хэргийг Эрүүгийн хуулийн зүйл хэсгээр ангилбал:

- » Эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах гэмт хэрэг-820 буюу **53.1** хувь
- » Хахууль авах гэмт хэрэг-225 буюу **14.6** хувь
- » Хахууль өгөх гэмт хэрэг-134 буюу **8.7** хувь
- » Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах гэмт хэрэг-20 буюу **1.3** хувь
- » Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих гэмт хэрэг-36 буюу **2.3** хувь
- » Хуулийн этгээдийн эрх мэдлийг урвуулан ашиглах гэмт хэрэг-26 буюу **1.7** хувь
- » Мөнгө угаах гэмт хэрэг-33 буюу **2.1** хувь
- » Эрүү шүүлт тулгах гэмт хэрэг-24 буюу **1.6** хувь
- » Бусад хэрэг 225 буюу **14.6** хувийг тус тус эзэлж байна.

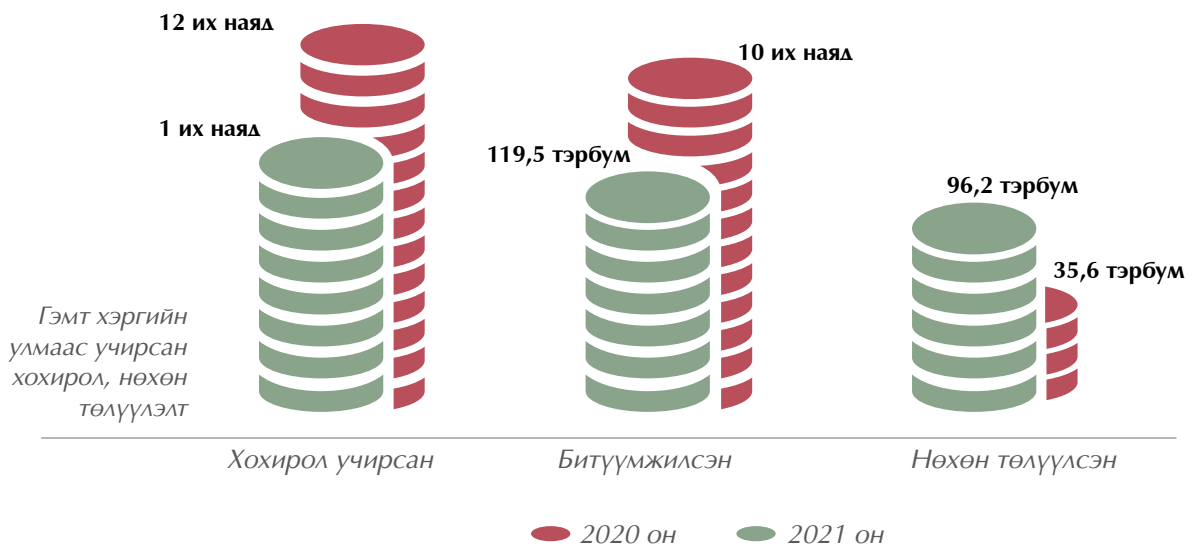
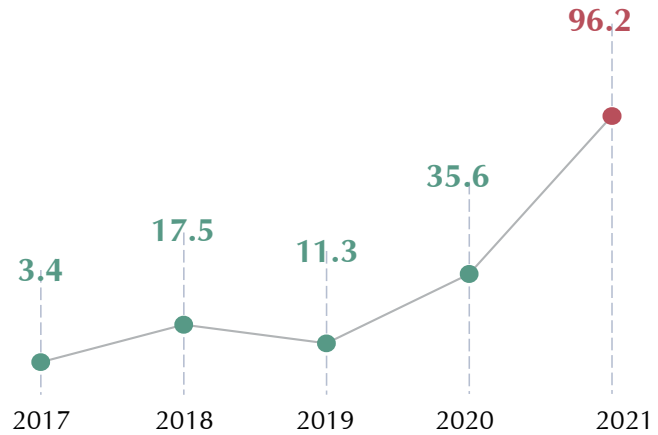
Авлигын гэмт хэрэгт холбогдон шалгагдсан этгээд албан тушаалын ангиллаар

▶ ГЭМТ ХЭРГИЙН УЛМААС УЧИРСАН ХОХИРОЛ НӨХӨН ТӨЛҮҮЛЭЛТ 2.7 ДАХИН ӨССӨН

2021 онд шалгагдсан гэмт хэргийн улмаас **1,002,100,805,191** (нэг их наяд, хоёр тэрбум, нэг зуун сая, найман зуун таван мянга нэг зуун ерэн нэг) төгрөгийн хохирол учирснаас мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад **96,207,070,220** (ерэн зургаан тэрбум, хоёр зуун долоон сая далан мянга хоёр зуун хорь) төгрөгийн хохирлыг нөхөн төлүүлж, үл хөдлөх, хөдлөх, байр, орон сууц, автомашин, тоног төхөөрөмж зэрэг **119,502,691,958** (нэг зуун арван есөн тэрбум, таван зуун хоёр сая, зургаан зуун ерэн нэгэн мянга, есөн зуун тавин найм) төгрөгөөр үнэлэгдэх эд хөрөнгө болон бэлэн мөнгийг битүүмжлэн хамгаалсан байна.

▶ ШҮҮХЭЭР ШИЙДВЭРЛҮҮЛСЭН ХЭРЭГ 40,3 ХУВИАР ӨССӨН

2020 онд мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулж шүүхэд шилжүүлсэн хэргээс 114 эрүүгийн хэрэг анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэгдэж байсан бол 2021 онд 160 хэрэг шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдэж, шүүхээр шийдвэрлүүлсэн хэрэг өмнөх оныхоос **40.3 хувиар өссөн байна.**

ДҮГНЭЛТ, САНАА

Дэлхийн улс орнуудын авлигын түвшин хэрхэн өөрчлөгдөж байгааг харьцуулан үнэлгээ гаргадаг Транспарэнси Интернэшнл” төрийн бус байгууллагын Авлигын индексийн судалгааны дүнгээр Монгол Улс 35 оноогоор 111 дүгээр байрт жагссан. Монгол Улсын оноо 2019 оныхоос өөрчлөгдөөгүй хэвээр боловч дарааллын хувьд 5 байраар ухарч эрэмбэлэгдсэн. Энэ дүнг сайжруулахад иргэн, төрийн байгууллага, иргэний нийгэм, хувийн хэвшил болон бусад байгууллагуудын идэвхтэй оролцоо, дэмжлэг, хамтын ажиллагаа зайлшгүй шаардлагатай байна. Монгол Улсын Ерөнхий Сайдын 2021 оны 07 дугаар сарын 16-ны өдрийн 120 дугаар захирамжаар Авлигын индексийг сайжруулж, байрыг 100-аас дотогш оруулах зорилготой Ажлын хэсэг байгуулан ажиллаж байна. Ажлын хэсгээс эрчимжүүлсэн арга хэмжээний төлөвлөгөөг Монгол Улсын Ерөнхий сайдаар батлуулан хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байгаа бөгөөд төлөвлөгөөнд Хууль, эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох, Төрийн үйлчилгээний хүртээмжтэй байдлыг нэмэгдүүлж, цахим үйлчилгээний чанарыг сайжруулах, Урьдчилан сэргийлэх, олон нийтийг мэдээллээр хангах, Төрийн үйл ажиллагааны ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх, авлигын хэргийг хянан шийдвэрлэх чадавхыг бэхжүүлэх, төрд учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх 4 чиглэлийн хүрээнд нийт 50 арга хэмжээг төлөвлөн хэрэгжүүлж байна. “E-mongolia” системээр иргэдэд цахимаар үзүүлэх үйлчилгээг өргөжүүлж, 2021 онд 59 байгууллагын 606 үйлчилгээг цахимжуулж, 1,186,486 хэрэглэгчтэй болж, 8,073,805 удаагийн үйлчилгээ авсан байна.

Улсын Их Хурлаас Нийтийн мэдээллийн тухай хууль, Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хууль, Цахим гарын үсгийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслүүдийг баталсан нь авлигаас урьдчилан сэргийлэх ажилд ахиц гаргахад чухал ач холбогдолтой хуулиуд юм.

Монгол Улсын авлигатай тэмцэх бодлого, авлигын нөхцөл байдалд иргэд болон олон улсын байгууллагуудаас сөрөг үнэлгээ өгөхөд дараах үзүүлэлтүүд голчлон нөлөөлж байна. Үүнд:

- » Төрийн удирдах албан тушаалтнууд хариуцлага хүлээдэг эсэх;
- » Төрийн эрх мэдлийг хувийн ашиг сонирхолд ашигладаг эсэх;
- » Иргэний нийгэм төрийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг авах боломжтой эсэх;
- » Бизнес эрхлэгчид авлигад өртдөг эсэх;
- » Төсвийн хөрөнгийг шамшигдуулж, зориулалтын бусаар зарцуулдаг эсэх;
- » Иргэд авлигатай нүүр тулгардаг эсэх;
- » Төрийн албан хаагч авлигын гэмт хэрэг үйлдсэн тохиолдолд хариуцлага хүлээдэг эсэх, ийнхүү хариуцлага хүлээлгэх хараат бус шүүх байдаг эсэх;
- » Хариуцлага, хяналтгүй зарцуулах боломжтой тусгай сан байдаг эсэх;
- » Гэрээ байгуулах, давуу байдал бий болгох зорилгоор хахууль өгөх заншил байдаг эсэх зэрэг болно.

Товчоор хэлбэл, авлигын эсрэг төрийн бодлого эдгээр үзүүлэлтүүдийг бууруулах зорилтыг хангах, шийдвэрлэхэд анхаарах шаардлагатай байна.

Авлигатай тэмцэх газраас Шударга байдлын үнэлгээ, Хүүхдийн шударга байдлын судалгаа, Улс төр, хууль, хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын төсөөллийн судалгаа зэрэг судалгааг жил бүр хийдэг. Мөн төрийн байгууллагуудад авлигын эрсдэлийн үнэлгээ хийж байна. Төрийн байгууллагуудын шударга байдлын үнэлгээний 2021 оны дүн 72.9 гарсан байна. Энэ нь өмнөх үнэлгээний дүнгээс 1.2 пунктээр буурсан үзүүлэлт юм.

Авлигаас урьдчилан сэргийлэх бодлогыг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй төрийн байгууллагын албан тушаалтнууд энэ үүргээ хангалтгүй биелүүлж байгаа нь бодлогын хэрэгжилтэд сөргөөр нөлөөлж байна. Нөгөө талаас тогтолцооны шинжтэй хүчин зүйлс ч нөлөөлж байна. Авлигаас урьдчилан сэргийлэхийн тулд санхүүгийн болон эрх мэдэл, чиг үүргийн төвлөрлийг багасгах, нийгмийн хяналт, оролцоог

нэмэгдүүлэх шаардлага зүй ёсоор гарч байна. Мөн уул уурхайн салбарын ил тод байдал, улс төрийн намын санхүүжилт, шүгэл үлээгч буюу мэдээлэгчийн эрх зүйн байдлын тухай зэрэг хууль тогтоомжууд авлигаас урьдчилан сэргийлэхэд чухал түлхэц болно.

Авлигын гэмт хэргийг илрүүлэх, мөрдөн шалгах ажиллагааны үр дүн, нийт шалгасан хэргийн тоо жил ирэх тусам нэмэгдэж байна. Тухайлбал 2007-2016 онд жилд дунджаар 200 орчим хэрэг шалгаж байсан бол сүүлийн 3 жилд дунджаар 1300 орчим хэрэг шалгаж байгаа нь даруй 6.5 дахин өссөн үзүүлэлт юм. Шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэсэн хэргийн тоо болон хохирол нөхөн төлүүлэлт, хөрөнгө буцаах байдалд ч мөн эрс өөрчлөлт гарч байна. Тухайлбал 2019 онд 11.3 тэрбум, 2020 онд 35.6 тэрбум, 2021 онд 96.2 тэрбум төгрөгийн хохирлыг бодитоор барагдуулж, улсын санд хуримтлууллаа.

Авлигын эсрэг НҮБ-ын Конвенцид тусгагдсан хууль сахиулах үйл ажиллагааны олон суурь асуудал манай улсын холбогдох хууль тогтоомж хийгээд тэдгээрийг хэрэгжүүлэх практик үйл ажиллагаанд мөрдөгдөхгүй байна. Тухайлбал “хөөн хэлэлцэх хугацааг уртаар тогтоох буюу хөөн хэлэлцэх хугацааг түдгэлзүүлэх”, “гэмт хэрэгт тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан шийтгэл ногдуулах”, “гэмт хэрэгт шийтгэгдсэн этгээдийг хугацаанаас нь өмнө суллах буюу тэнсэн суллах боломжийг авч үзэхдээ тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан үзэх” зэрэг асуудлуудыг дурдаж болно. Тухайлбал, 2017-2019 онд анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэгдсэн албан тушаалын гэмт хэргийн 119 шийдвэрт дүн шинжилгээ хийж үзэхэд 5 саяас 10 сая төгрөгийн хахуулийн хэрэг болон 150 саяас 600 сая хүртэлх төгрөгийн хахуулийн хэрэгт оногдуулсан хорих ялын дундаж нь бараг ижил буюу 3.6 жил, торгох ялын дундаж хэмжээ 6.1 сая төгрөг байна. Хорих ял шийтгэгдсэн ялтан хугацаанаас өмнө суллагдсан хувь ч харьцангуй өндөр буюу тухайн жилд авлигын хэрэгт хорих ял эдэлсэн нийт хүний 60-80 хувьтай тэнцэж байгааг судлаачид тогтоосон байна.

Гэтэл дэлхийн зарим улсад, тухайлбал БНХАУ, Өмнөд Африк, Индонез, Вьетнам зэрэг улсад хахууль авах, өгөх гэмт хэрэгт дээд тал нь бүх насаар нь хорих ял оногдуулж байгаа бол Авлигын төсөөллийн индексээр манай улстай ойролцоо ихэнх улсууд энэ төрлийн гэмт хэрэгт дунджаар 15 жилийн хорих ял оногдуулж байна. Малайз, Өмнөд Африк, Вьетнам зэрэг улсууд хахуулийн хэмжээг 5 дахин, ОХУ, Казахстан улсуудад 40-60 дахин нэмэгдүүлэн торгох ял оногдуулж байгаагаас гадна ихэнх улсууд торгох ялын хэмжээг хахуулийн болон хохирлын хэмжээтэй ямар нэгэн байдлаар уялдуулан тогтоож байна. Энэ нь “... гэмт хэрэгт тухайн гэмт хэргийн ноцтой байдлыг харгалзан шийтгэл ногдуулна” гэсэн Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн заалттай уялдаж байгаа юм. Иймд авлигыг бууруулахад дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна:

1. Мөнгө угаах, Үндэслэлгүй хөрөнгөжих гэмт хэргийн хувьд одоогийн үйлчилж буй хуулиар тогтоосон хөөн хэлэлцэх хугацаа нь нэг жил буюу 12 сар байгаа нь практик дээр гэмт хэргийг эцэслэн шалгаж шийдвэрлэхэд сөргөөр нөлөөлж байна. Иймд эдгээр гэмт хэргийн хувьд хүлээлгэх хариуцлагыг хүндрүүлэх талаар холбогдох хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай.
2. Эрүүгийн хуулийн 22.1 дүгээр зүйлийн 1 ба 2 дахь хэсэгт заасан гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдэд нэг ижил, адил хариуцлага хүлээлгэхээр заасныг өөрчлөх шаардлагатай байна Энэ нь улсад бодит хохирол учруулсан этгээд нь хохирол учруулаагүй этгээдтэй ижил ял шийтгэгдэхээр байгаа нь шударга ёсны зарчимд нийцэхгүй байна. Иймд Эрүүгийн хуулийн 22.1 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан (материаллаг бүрэлдэхүүнтэй) гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгах.

3. Үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих гэмт хэргийг албан тушаалтан хээл хахууль авах, эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглах зэрэг үндсэн гэмт хэрэгт заавал давхар зүйлчлэн мөрдөн шалгадаг. Практик дээр үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих гэмт хэргийг дангаар шийдвэрлэсэн тохиолдол гараагүй, хэргийг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэж байсан нь ийм төрлийн гэмт хэргийг дахин үйлдэхэд нөлөөлдөг байж болзошгүй байна. Иймд энэхүү асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд Үндсэн хуулийн суурь зарчимд харшлахгүй байдлаар холбогдох хуульд зохих өөрчлөлтийг оруулах шаардлагатай байна.
4. Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу нийтийн албан тушаалтан оффшор бүсэд хуулийн этгээд байгуулах, данс эзэмших, мөнгөн хөрөнгө байршуулахтай холбоотой хориглолт, хязгаарлалтын хэрэгжилтэд хяналт тавих, зөрчлийг илрүүлэх чиг үүрэгтэй холбогдуулан, албан тушаалтны банкны дансны орлого, зарлагын гүйлгээг хянан шалгах зорилгоор холбогдох мэдээлүүдийг шалган тогтоох зайлшгүй нөхцөл байдал бий болж байна. Нийтийн албан тушаалтны хувийн ашиг сонирхол, хөрөнгө орлогын мэдүүлгийг хянан шалгах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд албан тушаалтан, түүний хамаарал бүхий этгээдүүдийн банкны данс, гүйлгээтэй холбоотой мэдээллийг гаргуулан авах боломжийг хуульчлан тогтоогоогүй нь албан тушаалтны үндэслэлгүйгээр хөрөнгөжих гэмт хэрэг, нуугдмал хөрөнгийг илрүүлэх ажиллагаанд томоохон бэрхшээл учруулж байгаа ба тухайн албан тушаалтны зөвхөн өөрийн гарган өгч буй мэдээллээр хязгаарлагдах, хяналт шалгалтын үйл ажиллагаанд шаардлагатай хөндлөнгийн нотолгоог бүрэн цуглуулах боломжгүй, хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг бүрэн гүйцэд шалгах, үндэслэлгүй хөрөнгөжих, нуугдмал хөрөнгийг илрүүлэх үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлж байна. Иймд Банкны тухай хуульд холбогдох нэмэлтийг нэн даруй оруулах шаардлагатай байна.
5. Нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшигч нь Төрийн албаны тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжид заасан болзол шалгуурыг хэрхэн хангаж байгаа, сонгон шалгаруулалтад орж тэнцсэн, нөөцөд авагдсан эсэх, тухайн ажлын байранд тавигдах, шаардлага, шалгуур үзүүлэлтийг хангаж байгаа эсэхэд болон төрийн албанаас чөлөөлөгдсөн, халагдсан этгээд дахин өөр албан тушаалд томилогдохоор нэр дэвшсэн байдалд Төрийн албаны зөвлөл, салбар зөвлөлтэй хамтран хяналт тавих, Төрийн албан хаагчийн улсын нэгдсэн тоо бүртгэлийн системтэй ХАСУМ-ийн цахим системийг уялдуулж, хяналтын механизмыг сайжруулах шаардлага зүй ёсоор тулгарч байна. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.7 дахь хэсэг нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээдийн ХАСУМ-ийг Авлигатай тэмцэх газар хянаад илт ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх нөхцөл байдлыг тогтоосон талаар албан бичиг хүргүүлсэн байхад тухайн байгууллагын удирдлага нь түүнийг томилох, ашиг сонирхлын зөрчилтэй нөхцөл байдалд албан үүрэг гүйцэтгүүлэх боломжтой болсон байна. Дээрх хуулийн 23.7-д заасныг зөрчиж илтэд ашиг сонирхлын зөрчилтэй этгээдийг албан тушаалд томилсон, хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлгийг худал мэдүүлсэн, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.2.2-т заасан хариуцлага хүлээлгэх зөрчлийг удаа дараа гаргасан бол албан тушаалыг бууруулах буюу сахилгын шийтгэл ногдуулах хариуцлага тооцуулах хуулийн зохицуулалт хэвээр байгаа нь хуулийг хэрэгжүүлэхэд ойлгомжгүй, салаа утгатай агуулгыг бий болгож байна. Түүнчлэн нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн

этгээдийн ХАСУМ-ийг Авлигатай тэмцэх газарт хянуулалгүйгээр томилсон албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэх хуулийн зохицуулалт тодорхойгүйгээс авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд сөргөөр нөлөөлж байна. Иймд ХАСУМ хянуулалгүйгээр нийтийн албанд томилсон тохиолдолд томилох шийдвэр гаргасан албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэх заалтыг Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд нэмж оруулах шаардлага зүй ёсоор тулгарч байна.

6. Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд заасан зөрчлийн хувьд хөөн хэлэлцэх хугацааг хязгаарлаагүй. Гэвч шүүхийн практикт энэ төрлийн зөрчлийг Төрийн албаны тухай хууль, Хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан сахилгын зөрчилтэй адилтган, хөөн хэлэлцэх хугацааг нэг жилээр авч үзэж байгаа нь буруу практик тогтохоос гадна авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийн шинж чанартай уялдаагүй, зөрчил гаргасан албан тушаалтан хариуцлагаас гадуур үлдэх эрсдэлийг бий болгон, хуулийн үндсэн зорилгыг алдагдуулж, хяналт шалгалтын ажлын үр дүнд сөргөөр нөлөөлж байна. Иймд авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийн хөөн хэлэлцэх хугацааг нэг мөр ойлгож, хэрэглэх, холбогдох хууль тогтоомжид “зөрчил гарснаас хойш 36 сар, зөрчлийг илрүүлснээс хойш 12 сар өнгөрсөн бол нийтийн албан тушаалтанд сахилгын шийтгэл оногдуулж болохгүй.” гэсэн агуулга бүхий заалт нэмж оруулах шаардлагатай.
7. Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд заасныг зөрчсөн тохиолдолд Нийтийн албан тушаалтанд шүүх хариуцлага хүлээлгэхээр хуульчилсан байх боловч тухайн хариуцлагыг хэрхэн оногдуулах журам хуульд тусгагдаагүйн улмаас хууль зөрчсөн албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэх явдал хангалтгүй байна. Энэ хариуцлагыг шүүгч хүлээлгэхээр зохицуулсан байдаг ч өнөөдрийг хүртэл энэ төрлийн авлигын зөрчил шүүхээр шийдвэрлэхэд дагаж мөрдөх механизм(процесс) бүрэн бүрдээгүй байгааг анхаарах шаардлагатай байна. Мөн нийтийн албанд ажиллаж байхдаа Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль зөрчсөн иргэн ажлаас чөлөөлөгдсөн, өөр байгууллагад шилжин ажилласан тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх боломжгүй байгаа тул тухайн зөрчилд холбогдох хариуцлагыг шүүгч оногдуулдаг байх зохицуулалтыг хуульд нэмж тусгах хэрэгтэй байна.
8. Авлига, албан тушаалын болон мөнгө угаах гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, гэмт этгээдийг шилжүүлэх, гэмт хэргийн замаар олсон хууль бус хөрөнгө илрүүлэх ажиллагааны үр дүн нь дан ганц дотоодын хууль тогтоомж болон хууль сахиулах байгууллагын чадавхаас хамаарахгүй байна. Авлига, албан тушаалын болон мөнгө угаах гэмт хэргийг үр дүнтэй мөрдөн шалгахад бусад улс орнуудын хууль сахиулах байгууллагатай нягт хамтран ажиллах зайлшгүй шаардлага бий болж байна. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрт тусгагдсаны дагуу Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийг эрх зүйн харилцан туслалцааны үндэслэл болгон хэрэгжүүлэх талаар системтэй арга хэмжээ авах, эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх гэрээг бусад улс орнуудтай байгуулах, авлига, мөнгө угаах, терроризм, хүн худалдаалах, хар тамхи, мансууруулах бодис наймаалах зэрэг гэмт хэргийн талаар мэдээлэл солилцох, мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах чиглэлээр хоёр болон олон талт гэрээ байгуулж нэгдэн орох талаар удирдлага, зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах, ялангуяа эрүүгийн

хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад гадаад улсад байгаа гэмт хэрэг үйлдэж олсон хөрөнгө, орлогыг битүүмжлэх, хураан авах, хөрөнгө буцаах ажиллагааг явуулах зорилгоор эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх, гэрээ байгуулах туршлага судлах, энэ чиглэлээр эрх зүй, зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах шаардлага зүй ёсоор тулгарч байна.

Монгол Улсын нэгдэн орсон НҮБ-ын аливаа конвенцийн хүрээнд олж авсан мэдээ, мэдээлэл, баримтыг нотлох баримтаар үнэлэх практикийг эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хэвшүүлэх арга замыг бий болгох, эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх ажиллагаанд оролцогч төрийн байгууллага /Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Гадаад харилцааны яам, Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, хууль сахиулах байгууллага/-уудын харилцан хамтын ажиллагаа, үйл ажиллагааны уялдааг хангах, эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэхтэй холбогдсон гэрээ, эх сурвалж, хүсэлтэй холбогдсон тоо баримтуудын талаарх мэдээллийн нэгдсэн бааз, хууль сахиулах байгууллага хоорондын цахим санг бий болгож, үйл ажиллагаанд ашиглах, мэдээ, мэдээллийг тодорхой хугацаанд давтамжтайгаар шуурхай солилцох ажиллагаа болон гэрээний дагуу хүргүүлсэн мөрдөгчийн хүсэлтийн гүйцэтгэл, эргэх холбоонд тавих төрийн байгууллагуудын хяналтын тогтолцоог бий болгох, холбогдох бусад үйл ажиллагааг нэг мөр, тодорхой болгон журамлах нөхцөл бий болсны зэрэгцээ эрх зүйн туслалцааны хүсэлтийг хууль, олон улсын гэрээ, хэлэлцээрт заасан шаардлагын түвшинд боловсруулах, хүсэлтэд тусгагдвал зохих мэдээ, мэдээллийг олж авах арга зам, холбогдох бусад ажиллагааны талаар хуульчдын үргэлжилсэн сургалтын хүрээнд кредитийн сургалтад оруулах, ном, гарын авлагыг боловсруулах, хүртээмжтэй болгох цогц арга хэмжээ авах хэрэгтэй байна.

9. Авлигатай тэмцэх газраас олон улсын авлигын эсрэг өдрийг тохиолдуулан авлигатай тэмцэх бодлого, үйл ажиллагааны ололт, амжилт, хүндрэл, бэрхшээлийг дүгнэн хэлэлцэх, байгууллага, хүмүүсийн санаа бодлыг сонсох, санал, санаачилгыг дэмжин хэрэгжүүлэх зорилгоор “Авлигын эсрэг үндэсний чуулган”-ыг 12 дугаар сарын 08-ны өдөр зохион байгуулсан билээ. Энэхүү арга хэмжээнд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, шүүх эрх мэдлийн болон хууль сахиулах байгууллагууд, яам, агентлаг, нутгийн өөрөө удирдах болон нутгийн захиргааны байгууллага, Монгол Улсад суугаад гадаад улсын Элчин сайдын яам, Дэлхийн банк, “Транспарэнси Интернэшнл”, Дэлхийн банк болон НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албаны Хулгайлагдсан хөрөнгө буцаах санаачилга(StAR) зэрэг олон улсын байгууллага, хувийн хэвшил, төрийн бус болон хэвлэл мэдээлэл, эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллагуудын төлөөлөл оролцож, санал бодлоо солилцсон. Авлигын эсрэг үндэсний чуулганд оролцогч, илтгэгчдээс гаргасан саналыг нэгтгэн зөвлөмж боловсруулж, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Улсын Их Хурал, Монгол Улсын ЗГХЭГ, холбогдох яам, агентлаг, орон нутгийн захиргааны байгууллага, хувийн хэвшил, хэвлэл мэдээллийн болон төрийн бус байгууллагад хүргүүлсэн болно. Цаашид Авлигын эсрэг үндэсний чуулганаас гаргасан Зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх чиглэлээр төрийн бүх шатны байгууллага, албан тушаалтан идэвх санаачилгатай ажиллах шаардлагатай байна.

АВЛИГЫН ЭСРЭГ ҮНДЭСНИЙ ЧУУЛГАНААС ГАРГАСАН ЗӨВЛӨМЖ

Нэг. Авлигатай тэмцэх эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох, хууль сахиулах, шүүх эрх мэдлийн болон холбогдох бусад байгууллагуудын хамтын ажиллагааг сайжруулах чиглэлээр:

- 1.1. Авлигын гэмт хэрэгт хариуцлага тооцох боломжгүй байдал үүсгэж буй шалтгаан, нөхцөлийг судлан тогтоож, арилгах, ялангуяа хэргийн нотлох ажиллагааны онцлогийг хуульд тусгах, хөөн хэлэлцэх хугацааг бодитой, үндэслэлтэй тогтоон мөрдүүлэх замаар эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх үйл ажиллагаанд шинэтгэл хийх;
- 1.2. Эрүүгийн хуулийн Авлигын гэмт хэрэг бүлэгт тусгасан гэмт хэрэг тус бүрийн бүрэлдэхүүн, ногдуулах ял, хариуцлагыг тухайн хэргийн онцлогтой уялдуулан тодорхой болгож ялгамжтай хуульчлах, ял хариуцлагыг чангатгах, энэ төрлийн гэмт хэрэгт эд хөрөнгө хураах ялыг оногдуулдаг болох, торгох ял хэрэглэхгүй байх өөрчлөлтийг хуульд тусгах;
- 1.3. Мэдүүлэг авах, тогтоол, шийдвэр танилцуулах, мөрдөн шалгах ажиллагаанд оролцуулахаар гэрч, хохирогч, иргэний нэхэмжлэгч, иргэний хариуцагч, шинжээчийг дуудан ирүүлэх болон албадан ирүүлэх эрхийг мөрдөгчид олгох асуудлыг шийдвэрлүүлэх;
- 1.4. Яллагдагчид зорчих эрхийг хязгаарлах таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах эсэхийг мөрдөн байцаалтын шатанд мөрдөгчийн саналыг үндэслэн прокурор, шүүхийн шатанд прокурорын саналыг үндэслэн шүүх шийдвэрлэдэг байхаар өөрчлөх;
- 1.5. Эрх бүхий байгууллагын цахим мэдээллийн сангаас цахим гарын үсгээр баталгаажуулж авсан лавлагаа, тодорхойлолтыг нотлох баримтад тооцож үнэлэх эрх зүйн зохицуулалт, аргачлалыг бий болгох;
- 1.6. Мөрдөн шалгах ажиллагаанд дүрс харж ярилцах, дуу хоолойноос бичигт хөрвүүлэх зэрэг технологийн дэвшлийг ашиглах боломж, нөхцөлийг бүрдүүлж, нотлох баримтаар үнэлэх эрх зүйн орчин бий болгох;
- 1.7. Авлигын гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, хохирол нөхөн төлүүлэх, хөрөнгө буцаах чиглэлээр Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн гишүүн орнууд болон бусад улс оронтой хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх, дээрх чиглэлд Конвенцийн зохицуулалтыг өргөнөөр ашиглаж хэвших, эрх зүйн харилцан туслалцааны гэрээг байгуулах талаар идэвх санаачилгатай ажиллах;
- 1.8. Авлигатай тэмцэх газар, тагнуул, цагдаа зэрэг хууль сахиулах байгууллагуудын албан хаагчдыг авлига, эдийн засгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиглэлээр мэргэшүүлэх, хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан авах чиглэлээр чадавхжуулах, мэдээлэл, харилцан туршлага солилцох боломжийг бүрдүүлэх;
- 1.9. Мөрдөгчдийн хэрэг хянан шийдвэрлэх уламжлалт арга барилыг шинэчлэх, нотлох баримт шинжлэн судлах ажиллагаанд санхүүгийн программ болон бусад техник технологид суурилсан дэвшилтэт арга барилыг нэвтрүүлэх, энэ чиглэлээр албан хаагчдыг чадавхжуулах;
- 1.10. Авлигын хэргийг хянан шалгадаг мөрдөгч, прокурор, шүүгчийг мэргэшүүлэх, давтан сургах сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулж нэвтрүүлэх, кэйс анализ, дүн шинжилгээнд тулгуурласан сургалтыг тогтмол явуулж, сургалтын үр дүнд үнэлэлт өгөх ажлыг хэвшүүлэх;
- 1.11. Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хөндлөнгөөс нөлөөлөх аливаа оролдлогын талаар нөлөөллийн мэдүүлгийг гаргаж хэвшүүлэх, энэ талаарх хууль тогтоомжийг сайжруулах, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах;
- 1.12. Авлигын хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ил тод байдлыг хангах, тухайлбал, шалгаж байгаа хэрэг бүрийн талаар нэг стандартын дагуу олон нийтэд тогтмол мэдээлдэг болох талаар зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах, авлигыг

хэргийг шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэрийг цахим санд бүрэн оруулдаггүй, удаадаг, сангаас устгадаг явдлыг таслан зогсоож, шийдвэр бүртэй танилцах боломжийг бүрдүүлэх;

- 1.13. Авлигын хэргийг хянан шийдвэрлэх үйл ажиллагааны явц, үр дүнгээс гадна шүүхийн шийдвэрийг биелүүлэх ажиллагааны талаар мэдээ, мэдээллийг нээлттэй болгох. Тухайлбал, авлигын хэрэгт шийтгүүлсэн ял шийтгэлийг биечлэн эдэлсэн хугацаа, хугацаанаас өмнө суллагдсан, учруулсан хохирлоо нөхөн төлсөн эсэх мэдээллийг олон нийтэд хүргэх;
- 1.14. Авлигын хэргийн улмаас учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлсэн хөрөнгө төсвийн аль ангилал, зардалд орсон, үүгээр ямар хөрөнгө оруулалт хийсэн талаар олон нийтэд мэдээлэх ажлыг хэвшүүлэх;
- 1.15. Оффшор бүсээс оруулж ирсэн хууль бус хөрөнгийг ямар дансанд байршуулж, аль байгууллагад шилжүүлсэн зэрэг мэдээллийг олон нийтэд тогтмол хүргэх;
- 1.16. Нийтийн албан тушаалтнуудын татвар төлөлтийн талаарх мэдээллийг олон нийтэд нээлттэй болгох талаар зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах.

Хоёр. Төрийн албаны шударга, ил тод байдлыг бэхжүүлэх чиглэлээр:

- 2.1. Төрийн байгууллагын шударга байдлын үнэлгээ, авлигын эрсдэлийн үнэлгээ зэрэг судалгааны үр дүнд тулгуурлан авлигын эрсдэл бүхий салбар, байгууллагад чиглэсэн арга хэмжээг тусгайлан авч хэрэгжүүлэх, авлигын гэмт хэрэг, авлига, ашиг сонирхлын зөрчил гарахаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлыг зохион байгуулах;
- 2.2. Төрийн албаны их өгөгдөлд суурилсан хүний нөөцийн нэгдсэн удирдлагын цахим системийг хөгжүүлэх, ашиглалтыг нэмэгдүүлэх, ялангуяа уг их өгөгдөлд суурилан төрийн албан хаагчийн томилгоог хийх. Энэхүү системийг төрийн байгууллагуудын цахим системтэй интеграцжуулахад холбогдох байгууллагууд дэмжлэг үзүүлэн хамтран ажиллах;
- 2.3. Төрийн албаны хүний нөөцийн аудитыг Үндэсний аудитын газар, Төрийн албаны зөвлөл хамтран хэрэгжүүлэх, төрийн албан хаагчийн хандлага, соёлыг сайжруулах, ёс зүй, сахилга хариуцлагад тавих хяналтыг чангатгах, төрийн албаны шалгалт, төрийн албан хаагчийн ажлын гүйцэтгэл, үр дүнг үнэлэхэд хиймэл оюун ухааныг ашиглах боломжийг судлах, ёс зүй, зан үйлийг үнэлэх сэтгэл зүйн туршилтыг өргөжүүлэх;
- 2.4. Төрийн албаны хууль тогтоомжоор албан тушаалд тавьсан шаардлагыг хангаагүй, сонгон шалгаруулалтгүйгээр томилсон хүмүүсийг төрийн албанаас чөлөөлөх, томилсон этгээдэд хариуцлага тооцох, албан тушаалтны буруутай шийдвэрийн улмаас төрд учирсан хохирлыг гэм буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлэхэд онцгойлон анхаарах;
- 2.5. Төрийн албан дахь статистик, тоон мэдээллийн үнэн зөв байдлыг хангах, гүйцэтгэлийн үр дүн, мэдээллийн үнэн зөв байдлын аудитыг хөгжүүлэх, төрийн байгууллагуудын харилцаа, мэдээлэл солилцоо, уялдаа холбоог сайжруулах, хэлбэрийн төдий дотоод хяналтын тогтолцоог өөрчлөх;
- 2.6. Төрийн худалдан авалт, ханган нийлүүлэлт, хөгжлийн албан ёсны тусламж, татаас, тэтгэмж, хөтөлбөр болон эрх, тусгай зөвшөөрөл, концесс олгох зэрэг үйл ажиллагаатай холбоотойгоор авлига, залилангийн гэмт хэрэг гарахад нөлөөлөхүйц хүчин зүйлсийг арилгах, аудит хийхдээ хөндлөнгийн болон дотоод хяналтын зохистой горимыг сонгон хэрэглэх;
- 2.7. Тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр үйл ажиллагаа явуулахаас бусад тохиолдолд иргэн, аж ахуйн нэгжээс эрхэлж буй аливаа үйлчилгээ, үйл ажиллагаанд хуульд заагаагүй зөвшөөрөл олгодог явдлыг таслан зогсоох, төр өөрт байгаа мэдээллээ иргэн, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг тогтолцоог халах;
- 2.8. Цахим засаглалыг хөгжүүлэх, E-Mongolia цахим системээр үзүүлэх төрийн үйлчилгээний төрөл, тоо, чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, үйлчилгээ авахад нэн шаардлагатай тоон бичиг үсгийн чадвартай иргэнийг бэлтгэхэд онцгойлон анхаарах,

- сургалт сурталчилгааны ажлыг тогтмол зохион байгуулах, иргэд төрөөс үйлчилгээ авдаг жишгээс төр иргэддээ үйлчилгээ санал болгодог хэлбэрт шилжих;
- 2.9. Гадаадын зээл, тусламжийн төслүүдийн удирдлагын мэдээллийн системийн ашиглалтыг сайжруулах, үйл ажиллагааны ил тод байдлыг хангаж, иргэд олон нийтийн зүгээс хяналт тавих боломжийг олгох, зээл тусламжийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх, тогтвортой байдлыг хангах;
- 2.10. Төсвийн хөрөнгө оруулалтын мэдээллийн иж бүрэн байдлын түвшинг нэмэгдүүлэх, хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний бүртгэлийг боловсронгуй болгох, кодлох, шилэн дансны нэгдсэн системийг нээлттэй өгөгдлийн зарчмаар шинэчлэх, аудитын явцад олон нийтийн зүгээс дэмжлэг үзүүлэх боломжийг бүрдүүлсэн албан ёсны механизмыг бүрдүүлэх.

Гурав. Авлигатай тэмцэхэд хэвлэл мэдээллийн болон иргэний нийгмийн байгууллагын үүрэг, оролцоог нэмэгдүүлэх чиглэлээр:

- 3.1. Нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах үйл хэрэгт хувь нэмрээ оруулж буй сэтгүүлчид болон бусад оролцогчдын аюулгүй байдлыг хангах, урамшуулах тогтолцоог бүрдүүлэн Шүгэл үлээгчийг хамгаалах тухай хуулийн төслийг батлан мөрдүүлэх;
- 3.2. Төрийн бус байгууллагын тухай хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох, энэ чиглэлээр иргэний нийгмийн байгууллагууд хамтарч ажиллах;
- 3.3. Авлигатай амжилттай тэмцэж буй гадаад орны болон өөрийн улсын сайн туршлагыг судлах, түгээн дэлгэрүүлэх, энэ ажилд эрдэмтэн, судлаач, иргэд, иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөллийг татан оролцуулж, хамтран ажиллах;
- 3.4. Төрийн бус байгууллагууд төрийн албаны томилгоо, санхүү, төсвийн хяналтын чиглэлээр өөр хоорондоо болон Үндэсний аудитын газар, Хүний эрхийн үндэсний комисс, Монголын Үндэсний Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим зэрэг төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллах, үүнд цахим мэдээллийн сан, их өгөгдлийн шинжилгээг ашиглах боломжийг бүрдүүлэх, мэдээлэл олж авахаас гадна мэдээллийг ашиглах мэдлэг, чадварыг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлэх;
- 3.5. Авлигатай тэмцэх ажилд судлаачдыг татан оролцуулах, мэргэшүүлэх зорилгоор их, дээд сургууль, Шинжлэх ухааны академи, хүрээлэнгүүдтэй хамтран ажиллах;
- 3.6. Авлигын эсрэг үйл ажиллагаан дахь иргэн, иргэний нийгмийн байгууллагын оролцоог нэмэгдүүлэхэд ашиглах цахим платформуудыг бүтээх, хөгжүүлэх, төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг сайжруулах;
- 3.7. Төрийн бус байгууллагуудыг чадавхжуулах, ажилтнуудыг сургах, мэргэшүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, иргэдийн мэдээлэл авах, харилцаа холбооны технологийг хэрэглэх, мэдээллийн аюулгүй байдлын талаарх мэдлэг, чадварыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр төр, иргэний нийгмийн байгууллагуудтай хамтран ажиллах;
- 3.8. Бүх шатны боловсролын байгууллагад суралцаж буй хүүхэд, залууст авлигыг үл тэвчих соёл, хүмүүжил төлөвшүүлэхэд онцгой анхаарах, энэ чиглэлээр Боловсрол, шинжлэх ухааны яам санаачилгатай ажиллах;
- 3.9. Үндэстэн дамнасан сэтгүүлчдийн болон иргэний нийгмийн байгууллагуудын сүлжээ, олон улсын үр дүнтэй хамтын ажиллагаа, эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүйн үр нөлөөг нэмэгдүүлэх замаар үндэстэн дамнасан авлига, санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэхэд анхаарал хандуулах;
- 3.10. Хэвлэл мэдээллийн байгууллагууд эцсийн өмчлөгч болон санхүүгийн мэдээллээ, ялангуяа орлогын эх үүсвэрийнхээ талаарх мэдээллийг ил болгох зохицуулалтыг сайжруулах;
- 3.11. Хэвлэл мэдээллийн компаниудын эзэмшигч болон ашиг хүртэгч өмчлөгчтэй холбоотой ашиг сонирхлын зөрчлийг судлах, ил тод байдлыг дэмжих эрх зүйн орчныг сайжруулах,
- 3.12. Зөвхөн авлигатай тэмцэх төдийгүй нийтийн эрх ашгийг хөндсөн аливаа бодлого боловсруулах үйл явцад иргэдийн анхаарлыг хандуулах, төрийн байгууллага, албан

тушаалтны үйл ажиллагаанд хяналт тавих, иргэний нийгмийн байгууллагын оролцоог бодитоор хангахад хэвлэл мэдээллийн байгууллага дэмжлэг үзүүлэх;

- 3.13. Төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааны бүртгэл, мэдээллийг нэгдсэн стандартад оруулах, түгээх замаар иргэдийн мэдэх эрхийг хангах, төрийн үйл хэрэгт оролцож, хяналт тавих боломжийг нэмэгдүүлэхэд хэвлэл мэдээллийн байгууллага дэмжлэг үзүүлэх;
- 3.14. Авлигын хэргийг эрэн сурвалжлах болон худалдан авах ажиллагаа, төрийн хөрөнгийн зарцуулалтыг мөшгих чиглэлээр хэвлэл мэдээллийн байгууллагууд хараат бусаар хамтран ажиллах, энэ үйл ажиллагаанд цахим мэдээллийн сан, их өгөгдлийн шинжилгээг ашиглах;
- 3.15. Хэвлэл мэдээлэл, иргэний нийгэм, хууль сахиулах байгууллагуудын хоорондын бүтээлч харилцаа, хамтын ажиллагааны шударга, хараат бус байдлыг ханган бэхжүүлэх;
- 3.16. Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын сэтгүүлч, ажилтнуудыг шударга ёс, ёс зүйн сургалтад хамруулж, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэхэд чиглэсэн бодлого, ёс зүйн тодорхой дүрэм бүхий дотоод шударга байдлын тогтолцоог бүрдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх;
- 3.17. Эрх зүй ба ёс зүйн хүрээнд хараат бус, эрэн сурвалжилсан бүтээлийг хөхиүлэн дэмжих, түгээн сурталчлах;
- 3.18. Авлига, хээл хахуулийн гэмт хэргийн талаар олон улсын хэвлэлд гарч буй мэдээ, мэдээлэлд тогтмол дүн шинжилгээ хийж, сайн туршлагыг түгээхэд чиглэсэн арга хэмжээ авах;
- 3.19. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн редакцийн хараат бус байдлыг хангах, санхүүгийн бусад эх үүсвэрийг хөгжүүлэх чиглэлээр тодорхой арга хэмжээ авах.

Дөрөв. Хувийн хэвшил ба шударга өрсөлдөөнийг дэмжих чиглэлээр:

- 4.1. Үндэсний компаниудын нэр хүнд, манлайлалд тулгуурласан эдийн засгийг хөгжүүлэх;
- 4.2. Компаенс болон бизнесийн ёс зүйн бодлого, хөтөлбөр хэрэгжүүлсэн хувийн хэвшлийг хөхиүлэн дэмжих, урамшуулах чиглэлээр эрх зүйн орчин бүрдүүлэх асуудлыг судлах;
- 4.3. Аж ахуйн нэгж, мэргэжлийн холбоодод шударга байдлын эрсдэлийн үнэлгээ хийхэд дэмжлэг үзүүлэх, авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх чиглэлээр заавар, зөвлөгөө өгөх;
- 4.4. Компанийн эцсийн өмчлөгч, ашиг хүртэгчийн болон төрийн худалдан авах ажиллагаанд оролцогч аж ахуйн нэгжийн мэдээллийг олон нийтэд нээлттэй болгох;
- 4.5. Гадаадын хөрөнгө оруулалт, худалдааны асуудал хариуцсан дагнасан төрийн байгууллага, агентлагтай болох асуудлыг судлах;
- 4.6. Төрийн хяналт шалгалтын давхардлыг арилгах;
- 4.7. Бизнесийн үйл ажиллагааны төрөл, онцлогийг харгалзан стандартыг сайжруулах, шинээр болон шинэчлэх ажлыг зохион байгуулж бизнесийн үйл ажиллагааг хөнгөвчлөх, дэмжлэг үзүүлэх;
- 4.8. Тусгай зөвшөөрлийн тоог бууруулах, тэдгээрийг хугацаатай олгодог тогтолцоог өөрчлөх, цахимжуулах чиглэлээр Зөвшөөрлийн тухай хуулийг шинэчлэн батлах;
- 4.9. Төрийн өмчит аж ахуйн нэгжийн чиг үүрэг, санхүүгийн удирдлага, засаглалын хүрээ зэрэг тодорхойгүй асуудал/охин компани байгуулах, ногдол ашгийн бодлого зэрэг/-ыг зохицуулах зорилгоор Төрийн өмчит хуулийн этгээдийн тухай хууль тогтоомжийг батлах, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжийн гүйцэтгэлийн үнэлгээний шалгуурыг олон улсын стандартад нийцүүлэх, тэдгээрийн төсөв хөрөнгийн зарцуулалтад олон нийтийн зүгээс хяналт тавих боломжийг бүрдүүлэх;
- 4.10. Төрийн өмчит компаниудын удирдлагын томилгоог ил тод болгох, эрүүгийн ял шийтгэгдсэн этгээдийг томилохыг хориглох, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжийн Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн хараат бус байдлыг хангаж, өөрийн үнэлгээний аргачлалыг бий болгох.

АВЛИГЫН ЕРӨНХИЙ НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ - 2021

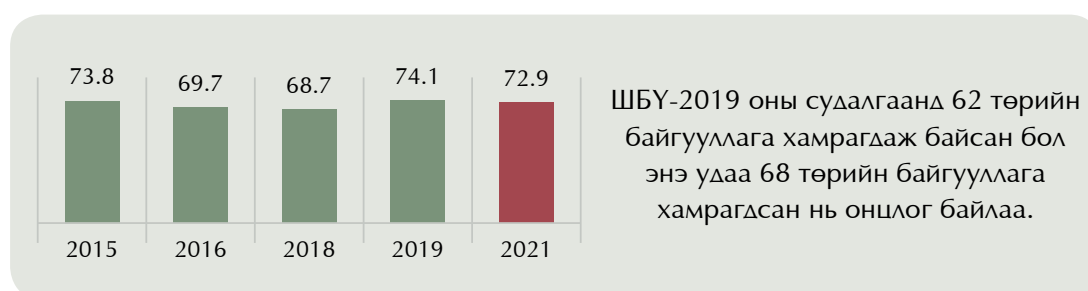

“ШУДАРГА БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭ”-НИЙ СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

Шударга байдлын үнэлгээг (ШБҮ) тооцохдоо АТГ-ын даргын 2015 оны 12 дугаар сарын 10-ны өдрийн А/23 дугаар тушаалаар батлагдсан “Шударга байдлын үнэлгээний аргачлал”-ыг ашигладаг. Тодруулбал, төрийн үйлчилгээг авсан иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, төрийн үйлчилгээг хүргэж буй албан хаагч, бодлогод оролцогчдын үнэлгээний дунджаар тооцсон. Тооцоололд нийт 62 нэгж үзүүлэлтүүдийг хамруулан авч үзсэн.

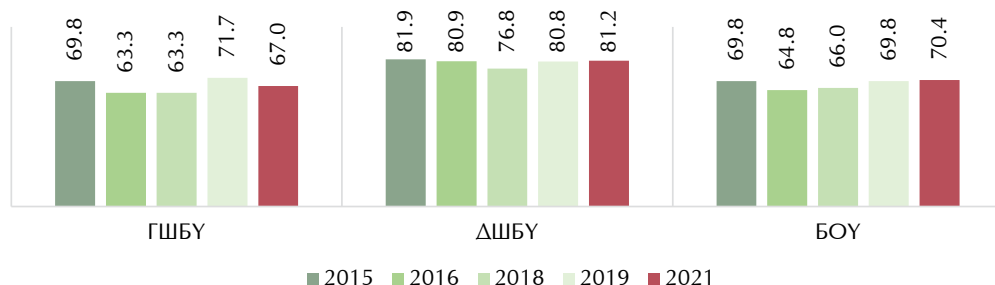
Шударга байдлын үнэлгээнд 2021 онд 14 яам, 32 агентлаг, 21 аймаг болон нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрыг хамруулсан. Төрийн байгууллагууд 100 оноо авахаас дунджаар 72.9 оноо авч өмнөх үнэлгээний дүнгээс 1.2 пунктээр буурсан байна. Ингэж буурахад Гадаад шударга байдлын үнэлгээ (ГШБҮ) судалгаанд оролцсон иргэдийн үнэлгээ 4.7 пунктээр буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

График 1. ШБҮ, оноор

ШБҮ-ний судалгаагаар Дотоод шударга байдлын үнэлгээ¹ (ДШБҮ) буюу төрийн албан хаагчдын үнэлгээ өмнөх үнэлгээний дүнгээс 0.4 пунктээр, Бодлогод оролцогчдын үнэлгээ² (БОҮ) буюу бодлого боловсруулагчдын үнэлгээ 0.6 пунктээр тус тус өсжээ. ДШБҮ 2018 оноос хойш тогтвортой өсөлттэй байна. БОҮ-ний хувьд энэ удаагийн үр дүн нь ШБҮ-ний судалгаа хийгдэж эхэлснээс хойших хамгийн өндөр үнэлгээ байв. Харин ГШБҮ өмнөх үнэлгээний дүнгээс 4.7 пунктээр буурсан нь төрийн байгууллагуудын ил тод, хариуцлагатай байдлын индекс, авлигын индекс буурснаас хамаарсан байна. Өөрөөр хэлбэл, төрийн үйлчилгээ авч буй үйлчлүүлэгчид ил тод, хариуцлагатай байдал буурсан, авлигын шууд болон шууд бус тохиолдол нэмэгдсэн, албан хаагчид төрийн үйлчилгээг хүргэхдээ бусдад дарамт, шахалт үзүүлдэг, ах дүү, танил талынхаа нөлөөнд автдаг, бусдад хууль бусаар давуу байдал олгодог явдал ихэссэн гэж үзсэн байна.

График 2. ШБҮ, оролцогчдын төрлөөр

Судалгааны үр дүнг байгууллагын төрлөөр авч үзэн 2019 онтой харьцуулахад яамдын дундаж үнэлгээ 0.4 пунктээр, агентлагуудын дундаж үнэлгээ 1.3 пунктээр, ЗДТГ-уудын дундаж үнэлгээ 1.8 пунктээр буурсан байна.

1 “Дотоод шударга байдлын үнэлгээ” гэж тухайн байгууллагад ажиллаж буй албан хаагчдын зүгээс байгууллагынхаа талаар өгч буй нийтлэг үнэлгээг ойлгоно

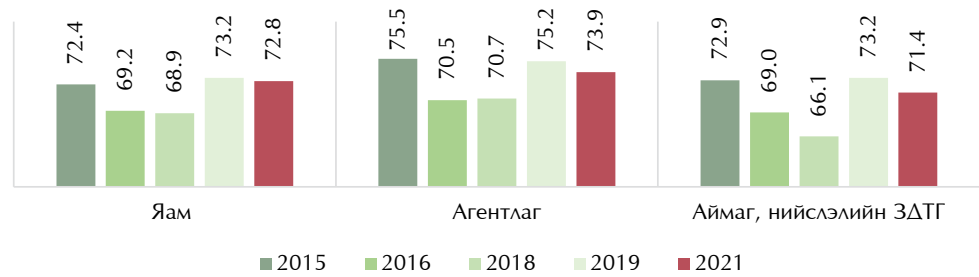
2 “Бодлогод оролцогчдын үнэлгээ” гэж тухайн байгууллагын шударга байдлын талаарх бодлого боловсруулах, төлөвлөх үе шатанд оролцогчдын өгсөн үнэлгээг ойлгоно

График 3. ШБҮ, байгууллагын төрлөөр

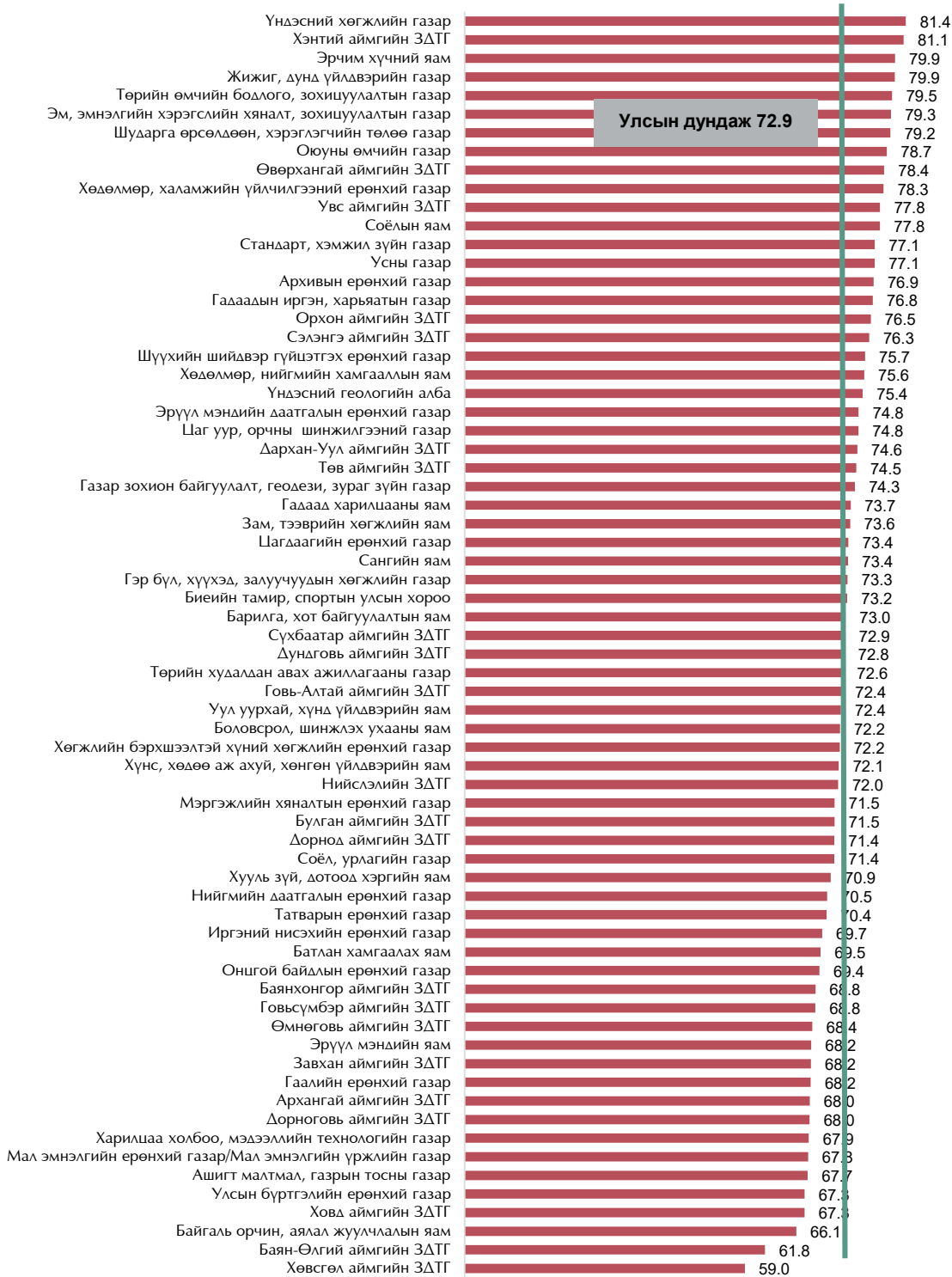
2021 оны ШБҮ-ээр хамгийн өндөр үнэлгээ авсан 10 байгууллагын жагсаалтыг гаргахад өмнөх үнэлгээний дүнгээс ихээхэн ялгаатай байна. Өмнөх судалгаанд хамгийн өндөр үнэлгээ авсан 5 байгууллагын аль нь ч өмнөх эрэмбээ хадгалж чадаагүй. Тухайлбал, Оюуны өмчийн газар нь өмнөх жилээс 3 байраар ухарч 8 дугаарт эрэмбэлэгдсэн хэдий ч дундаж үнэлгээ 2.9 пунктээр буурчээ. ШБҮ-нд хамрагдсан 68 байгууллагаас Үндэсний хөгжлийн газар хамгийн өндөр оноогоор үнэлэгджээ.

Хүснэгт 1. ШБҮ, хамгийн өндөр болон хамгийн бага үнэлгээ авсан байгууллагууд

№	Байгууллагын нэр	2019	2021	Өөрчлөлт
Хамгийн өндөр үнэлгээтэй:				
1	Үндэсний хөгжлийн газар	65.7	81.4	15.7
2	Хэнтий аймгийн ЗДТГ	75.6	81.1	5.5
3	Эрчим хүчний яам	73.5	79.9	6.4
4	Жижиг, дунд үйлдвэрийн газар	-	79.9	-
5	Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар	73.0	79.5	6.5
6	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газар	-	79.3	-
7	Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газар	78.2	79.2	1.0
8	Оюуны өмчийн газар	81.6	78.7	-2.9
9	Өвөрхангай аймгийн ЗДТГ	77.2	78.4	1.2
10	Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар	75.0	78.3	3.3
Хамгийн бага үнэлгээтэй:				
59	Архангай аймгийн ЗДТГ	73.1	68.0	-5.1
60	Дорноговь аймгийн ЗДТГ	75.9	68.0	-7.9
61	Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газар	73.9	67.9	-6.0
62	Мал эмнэлгийн ерөнхий газар	76.7	67.8	-8.9
63	Ашигт малтмал, газрын тосны газар	73.9	67.7	-6.2
64	Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар	78.2	67.3	-10.9
65	Ховд аймгийн ЗДТГ	66.7	67.3	0.6
66	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам	71.9	66.1	-5.8
67	Баян-Өлгий аймгийн ЗДТГ	67.7	61.8	-5.9
68	Хөвсгөл аймгийн ЗДТГ	71.8	59.0	-12.8

График 4. 2021 оны Шударга байдлын үнэлгээ

ГАДААД ШУДАРГА БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭ

Төрийн байгууллагаар үйлчлүүлсэн иргэн, ААНБ-ын төлөөлөөс ГШБҮ-ний судалгааг авсан. Энэхүү үнэлгээг ил тод, хариуцлагатай байдлын индекс, авлигын индексийн дунджаар тооцсон болно. Үг 2 дэд үзүүлэлтийн дунджийг тооцоход 5 бүлгийн 20 нэгж үзүүлэлтийг ашигласан.

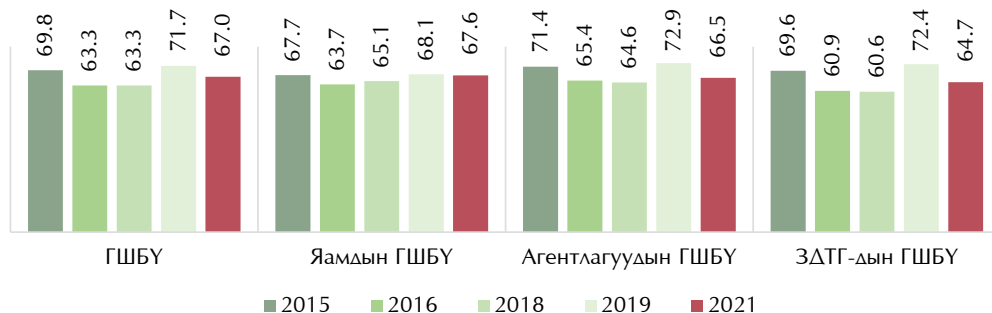
2021 онд төрийн байгууллагуудын ГШБҮ 67.0 болж 2019 онтой харьцуулахад 4.7 пунктээр, 2015 онтой харьцуулахад 2.8 пунктээр буурсан байна. ГШБҮ-ний дундаж үнэлгээ ШБҮ-ний дунджаас 5.9 пунктээр бага байгаа нь үйлчлүүлэгчдийн хувьд төрийн байгууллагуудын шударга байдалд тааруу үнэлгээ өгч байгааг илтгэж байна.

ГШБҮ-г байгууллагын төрлөөр ангилан 2019 онтой харьцуулахад яамдын үнэлгээ 0.5 пунктээр, агентлагуудын үнэлгээ 6.4 пунктээр, ЗДТГ-уудын үнэлгээ 7.7 пунктээр тус тус буурчээ. Судалгаанд оролцогчдын хувьд яамдын шударга байдлыг агентлагууд, ЗДТГ-уудтай харьцуулахад ялимгүй өндрөөр үнэлсэн болохыг дараах графикаас харах боломжтой.

График 5. ГШБҮ, оноор, байгууллагын төрлөөр

Төрийн байгууллагууд ГШБҮ-ээр 46.4-84.4 оноо авсан ба 2019 онтой харьцуулахад үнэлгээний доод түвшин 8.8 пунктээр буурсан байв. Судалгааны үр дүнгээс харахад төрийн байгууллагуудын гадагшаа чиглэсэн үйл ажиллагаа 2019 онтой харьцуулахад хангалттай хэмжээнд байгаагүй хэмээн дүгнэж болохоор байна. Учир нь үйлчлүүлэгчид төрийн байгууллагуудын ил тод, хариуцлагатай байдал багассан, авлигын шууд болон шууд бус тохиолдлын тоо нэмэгдсэн, албан хаагчид төрийн үйлчилгээг хүргэхдээ бусдад дарамт, шахалт үзүүлдэг, ах дүү, танил талынхаа нөлөөнд автдаг, бусдад хууль бусаар давуу байдал олгодог явдал ихэссэн гэж үнэлсэн байна.

Хүснэгт 2. ГШБҮ, хамгийн өндөр болон хамгийн бага үнэлгээ авсан байгууллагууд

№	Байгууллагын нэр	2019	2021	Өөрчлөлт
Хамгийн өндөр үнэлгээтэй:				
1	Увс аймгийн ЗДТГ	69.6	84.4	14.8
2	Эрчим хүчний яам	69.0	81.2	12.2
3	Жижиг, дунд үйлдвэрийн газар	-	79.7	-
4	Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар	69.9	79.7	9.8
5	Орхон аймгийн ЗДТГ	76.3	79.6	3.3
Хамгийн бага үнэлгээтэй:				
64	Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар	60.7	53.4	-7.3
65	Гаалийн ерөнхий газар	60.1	52.9	-7.2
66	Дорнод аймгийн ЗДТГ	73.4	52.6	-20.8
67	Хөвсгөл аймгийн ЗДТГ	66.5	50.8	-15.7
68	Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар	75.3	46.4	-28.9

ДОТООД ШУДАРГА БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭ

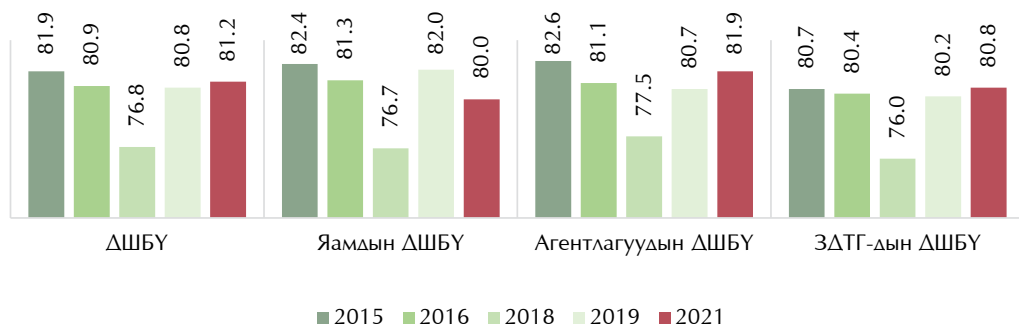
Төрийн байгууллагын үйлчилгээ үзүүлж буй албан хаагчдын төлөөллөөс ДШБҮ-ний судалгааг авсан. Энэхүү үнэлгээг соёлын индекс, үүргээ шударгаар гүйцэтгэх байдлын индексийн дунджаар тооцсон болно. Уг 2 дэд үзүүлэлтийн дунжийг тооцоход 7 бүлгийн 26 нэгж үзүүлэлтийг ашигласан.

2021 онд төрийн байгууллагуудын ДШБҮ 81.2 болж 2019 онтой харьцуулахад 0.4 пунктээр нэмэгджээ. ДШБҮ-ний дундаж үнэлгээ ШБҮ-ний дунджаас 8.3 пунктээр илүү байгаа нь албан хаагчид байгууллагынхаа шударга байдлыг сайнаар үнэлж байгааг илэрхийлж байна.

ДШБҮ-г байгууллагын төрлөөр ангилан 2019 онтой харьцуулахад яамдын үнэлгээ 2.0 пунктээр буурсан, агентлагуудын үнэлгээ 1.2 пунктээр, ЗДТГ-уудын үнэлгээ 0.6 пунктээр нэмэгдсэн байв. Судалгаанд оролцогчид яамдын шударга байдлыг агентлагууд, ЗДТГ-уудтай харьцуулахад ялимгүй доогуур түвшинд үнэлсэн болохыг дараах графикаас харах боломжтой.

График 6. ДШБҮ, оноор, байгууллагын төрлөөр

Судалгааны үр дүнг 2019 онтой харьцуулахад ДШБҮ-ээр хамгийн өндөр үнэлгээ авсан 5 байгууллагаас 3 байгууллагынх нь үнэлгээ сайжирсан байна. Харин хамгийн өндөр үнэлгээ авсан 2 байгууллага нь өмнө судалгаанд хамрагдаж байгаагүй шинэ байгууллага байв.

ДШБҮ-ээр хамгийн бага үнэлгээ авсан 5 байгууллагын үнэлгээ 2019 онтой харьцуулахад бүгд их хэмжээгээр буурсан байна. Хамгийн их хэмжээгээр буурсан байгууллага нь Соёл, урлагийн газар байв.

Хүснэгт 3. ДШБҮ, хамгийн өндөр болон хамгийн бага үнэлгээ авсан байгууллагууд

№	Байгууллагын нэр	2019	2021	Өөрчлөлт
Хамгийн өндөр үнэлгээтэй:				
1	Хэнтий аймгийн ЗДТГ	84.3	89.8	5.5
2	Үндэсний хөгжлийн газар	69.8	89.7	19.9
3	Цагдаагийн ерөнхий газар	82.7	88.8	6.1
4	Жижиг, дунд үйлдвэрийн газар	-	88.0	-
5	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газар	-	87.8	-
Хамгийн бага үнэлгээтэй:				
64	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн ерөнхий газар	-	72.4	-
65	Ашигт малтмал, газрын тосны газар	84.6	71.2	-13.4
66	Завхан аймгийн ЗДТГ	85.5	70.4	-15.1
67	Баян-Өлгий аймгийн ЗДТГ	77.6	69.6	-8.0
68	Соёл, урлагийн газар	86.9	62.6	-24.3

БОДЛОГОД ОРОЛЦОГЧДЫН ҮНЭЛГЭЭ

Төрийн байгууллагуудын БОУ-нд тухайн байгууллагын харьяа дээд байгууллагын төлөөлөл, бодлого боловсруулагч болон төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, холбоодын төлөөлөл, аудитор, хяналтын ажилтан, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын ажилтан, сэтгүүлч, эрдэмтэн, судлаачдын төлөөллийг хамруулсан. Энэхүү үнэлгээг авлигын талаарх төсөөлөл, авлигын хяналт, авлигын бодит тохиолдол, авлигатай тэмцэх удирдлагын хүсэл эрмэлзэл зэрэг үзүүлэлтийн дунджаар тооцсон болно.

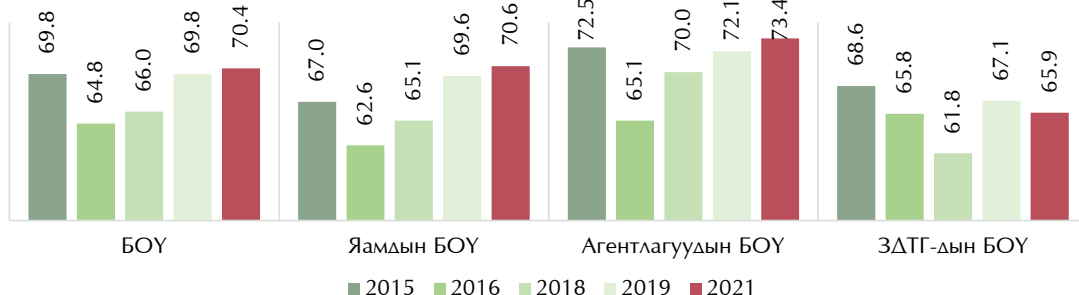
2021 онд төрийн байгууллагуудын БОУ 70.4 болж 2019 онтой харьцуулахад 0.6 пунктээр өсжээ. БОУ-ний дундаж нь ШБҮ-ний дунджаас 2.5 пунктээр бага байгаа боловч 2015 оноос хойших хамгийн өндөр үнэлгээ юм. Ийнхүү өсөхөд авлигын талаарх БОУ-нд оролцогчдын төсөөлөл, авлигатай тэмцэх удирдлагын хүсэл, эрмэлзэл зэрэг сайжирсан нь ихээхэн нөлөөлжээ.

БОУ-г байгууллагын төрлөөр ангилан 2019 онтой харьцуулахад ЗДТГ-уудын үнэлгээ 0.5 пунктээр буурсан нь судалгаанд оролцогчид ЗДТГ-уудын шударга байдлыг яам, агентлагийн үнэлгээтэй харьцуулахад ялимгүй багаар үнэлсэн болохыг дараах графикаас харах боломжтой.

График 7. БОУ, оноор, байгууллагын төрлөөр

Хамгийн өндөр үнэлгээ авсан 5 байгууллагын үнэлгээг 2019 онтой харьцуулахад бүгд сайжирсан байв. Харин хамгийн бага үнэлгээ авсан 5 байгууллагаас 4 байгууллагын үнэлгээ өмнөх үнэлгээнээс буурсан. Үлдсэн 1 байгууллага буюу Иргэний нисэхийн ерөнхий газрын үнэлгээ 0.8 пунктээр сайжирсан хэдий ч хамгийн бага үнэлгээ авсан байгууллагын тоонд багтаж байна.

Хүснэгт 4. БОУ, хамгийн өндөр болон хамгийн бага үнэлгээ авсан байгууллагууд

№	Байгууллагын нэр	2019	2021	Өөрчлөлт
Хамгийн өндөр үнэлгээтэй:				
1	Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар	79.0	83.7	4.7
2	Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар	66.7	82.1	15.4
3	Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газар	76.4	81.1	4.7
4	Зам, тээврийн хөгжлийн яам	68.9	80.3	11.4
5	Хэнтий аймгийн ЗДТГ	72.1	79.6	7.5
Хамгийн бага үнэлгээтэй:				
64	Булган аймгийн ЗДТГ	65.5	59.9	-5.6
65	Иргэний нисэхийн ерөнхий газар	58.7	59.5	0.8
66	Баян-Өлгий аймгийн ЗДТГ	58.7	54.5	-4.2
67	Хөвсгөл аймгийн ЗДТГ	68.9	53.7	-15.2
68	Ховд аймгийн ЗДТГ	61.1	50.6	-10.5

МОНГОЛ УЛС ДАХЬ АВЛИГА

Монгол Улс дахь авлигын өнөөгийн нөхцөл байдал, ирэх 2 жилийн авлигын талаарх төсөөлөл, авлига хамгийн их тархсан институт, авлигын шалтгаан зэргийг хамруулан үр дүнг энэ хэсэгт багтаалаа.

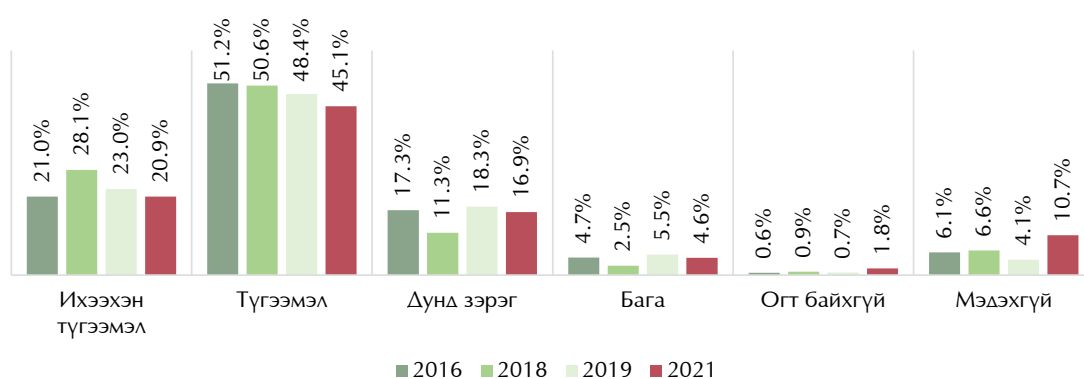
Монгол Улс дахь авлигын өнөөгийн нөхцөл байдал

Монгол Улсын авлигын өнөөгийн нөхцөл байдлыг тодорхойлохдоо судалгаанд оролцогчдоос “Монгол Улсад авлига хэр түгээмэл байна вэ?” гэсэн асуултаар тодруулсан. Судалгаанд оролцогчдын дийлэнх хувь нь буюу 45.1 хувь нь “Монгол Улсад авлига түгээмэл байдаг” хэмээн хариулжээ. Энэхүү үр дүнг 2016 онтой харьцуулахад 6.1 пунктээр, 2019 онтой харьцуулахад 3.3 пунктээр тус тус буурчээ. Ийнхүү буурсан нь “авлигын өнөөгийн нөхцөл байдлын талаар хэлж мэдэхгүй байна” гэсэн иргэдийн хувь нэмэгдсэнээс шалтгаалсан байна. Харин “ихээхэн түгээмэл байдаг” хэмээн хариулсан хариултын хувь 2021 онд 20.9, 2019 онд 23.0 хувийг эзэлж байв. Ерөнхийдөө судалгаанд хамрагдсан 10 оролцогч тутмын 7 нь Монгол Улсад авлига түгээмэл байдаг гэдэгтэй санал нэгдэж байсан. Энэхүү үр дүн 2016 оноос хойш төдийлөн өөрчлөгдөөгүй.

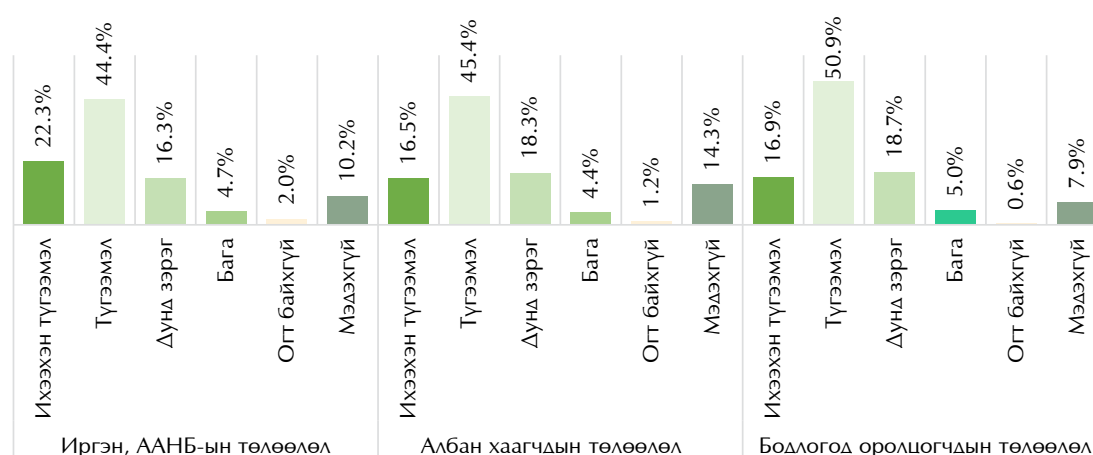

График 8. Монгол Улсын авлигын өнөөгийн байдал, оноор

Бодлогод оролцогчид, албан хаагчид, иргэд, ААНБ-ын төлөөллийн 10 оролцогч тутмын 5 нь Монгол Улсад авлига түгээмэл байдаг гэж үзсэн байна.

График 9. Монгол Улсын авлигын өнөөгийн байдал, оролцогч талуудын үнэлгээгээр, 2021 он

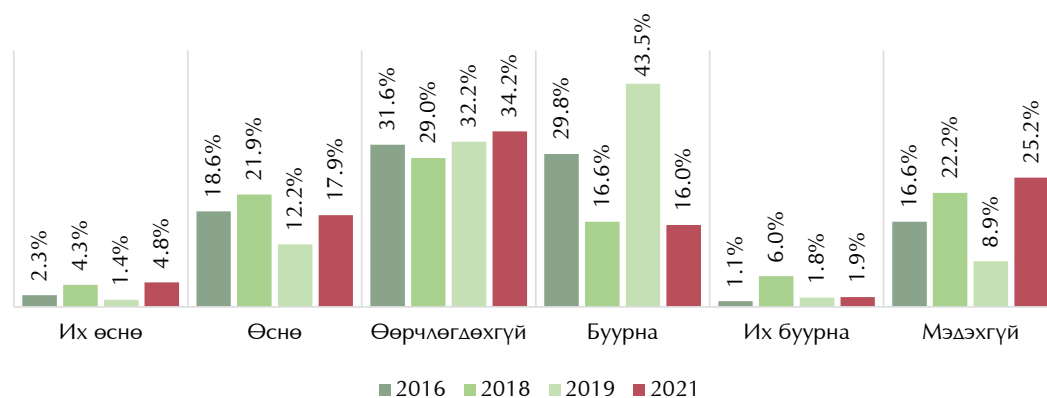

Ирэх 2 жилд Монгол Улс дахь авлигын түвшин хэрхэн өөрчлөгдөх талаарх төсөөлөл

Монгол Улсын ирэх 2 жилийн авлигын нөхцөл байдлыг тодорхойлохдоо судалгаанд оролцогчдоос “Ирэх 2 жилд Монгол Улс дахь авлигын түвшин хэр өөрчлөгдөх вэ?” гэсэн асуултаар тодруулсан.

Судалгаанд оролцсон 10 хүн тутмын 3 нь ирэх 2 жилийн хугацаанд Монгол Улсад авлигын нөхцөл байдал өөрчлөгдөхгүй гэсэн бол, 2 нь буурна, 2 нь өснө гэж үзсэн байна.

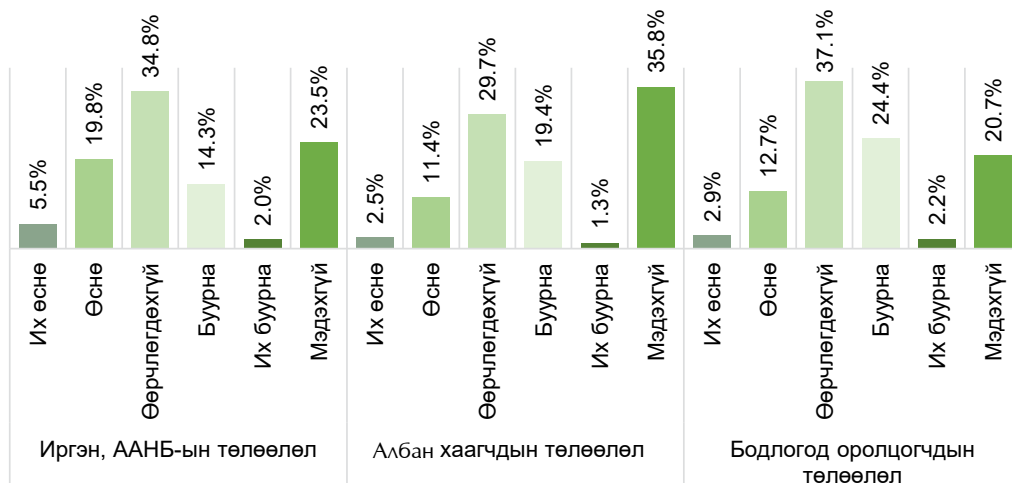
График 10. Монгол Улсын авлигын нөхцөл байдлын талаарх ирэх 2 жилийн төсөөлөл, оноор

Иргэн, ААНБ-ын төлөөллийн 19.8 хувь нь ирэх 2 жил авлигын нөхцөл байдал өснө гэсэн байгаа нь албан хаагчид болон бодлогод оролцогчдын төлөөллөөс харьцангуй их байна. Үр дүнгээс дүгнэхэд, ирэх жилүүдэд Монгол Улс дахь авлигын түвшин буурна гэдэгт иргэд, ААНБ-ын төлөөллүүд итгэлгүй байна.

График 11. Монгол Улсын авлигын нөхцөл байдлын талаарх ирэх 2 жилийн төсөөлөл, оролцогчдын төрлөөр, 2021 он

Авлига хамгийн их тархсан институц

Судалгаанд оролцогчдоос Монгол Улсад авлига хамгийн их тархсан институц аль нь болохыг тодруулахад дийлэнх нь “эрүүл мэндийн байгууллага” гэж хариулсан бөгөөд өмнөх үнэлгээтэй харьцуулахад 5.7 пунктээр нэмэгдэж, нэгт эрэмбэлэгджээ. Шүүхийн байгууллага өмнөх үнэлгээтэй харьцуулахад 5.3 пунктээр буурсан хэдий ч хоёрдугаарт эрэмбэлэгдсэн байна. Үүний дараа Газрын алба, Гаалийн байгууллага, Цагдаагийн байгууллага эрэмбэлэгдсэн. ШБҮ-ний 2016 оноос хойших судалгааны үр дүнг харьцуулахад шүүх, газрын алба, эрүүл мэндийн байгууллага нь авлига хамгийн их тархсан институцийн эрэмбээр эхний 3 байрт эрэмбэлэгдэж байгаагаас үзэхэд эдгээр байгууллагуудад тархсан авлигыг бууруулах, таслан зогсоох тал дээр нэн тэргүүнд анхаарал хандуулж ажиллах хэрэгцээ, шаардлага байна.

Хүснэгт 5. Монгол Улсад авлига их тархсан институц, оноор

№	Төрөл	2016	2018	2019	2021
1	Эрүүл мэндийн байгууллага	44.7%	46.4%	42.6%	48.3%
2	Шүүх	38.6%	49.2%	53.3%	48.0%
3	Газрын алба	46.4%	47.0%	42.9%	41.8%
4	Гаалийн байгууллага	37.7%	35.4%	48.0%	36.9%
5	Цагдаагийн байгууллага	30.9%	38.2%	33.9%	35.3%
6	Мэргэжлийн хяналтын байгууллага	32.2%	33.9%	44.6%	33.4%
7	Боловсролын байгууллага	30.5%	41.0%	32.9%	32.7%
8	Төрийн захиргааны байгууллага, яам, агентлаг	33.0%	43.9%	35.0%	31.7%
9	Улс төрийн нам	31.5%	35.8%	33.7%	30.5%
10	Прокурорын байгууллага	22.3%	29.9%	33.2%	29.8%
11	Татварын байгууллага	24.0%	25.2%	26.7%	26.5%
12	Нутгийн захиргааны байгууллага	18.1%	25.8%	19.6%	22.2%
13	Хэвлэл мэдээллийн байгууллага	12.0%	15.9%	19.5%	16.1%
14	Төрийн бус байгууллага	6.5%	10.8%	6.6%	11.6%
15	Хувийн хэвшил	7.0%	10.4%	6.5%	10.5%
16	Мэдэхгүй	-	-	-	5.5%
17	Байхгүй	-	-	-	0.5%
18	Бусад	5.4%	3.3%	-	0.1%

Монгол Улсад авлига хамгийн их тархсан институцийн үнэлгээ судалгаанд оролцогчдын төрлөөр ялгаатай эсэхийг тодруулж, дараах графикт дүнг харууллаа. Үр дүнгээс үзэхэд иргэдийн төлөөлөл эрүүл мэндийн байгууллагыг авлига хамгийн их тархсан институц гэж үзсэн байна. Харин албан хаагчид болон бодлогод оролцогчид шүүхийн байгууллагыг нэгдүгээрт эрэмбэлсэн байв. Энэхүү үр дүн нь судалгаанд оролцогчдын төрөл тус бүрийн өдөр тутамд тулгамдаж буй асуудлаас шалтгаалсан хэмээн таамаглаж байна. Тухайлбал; иргэдэд эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ авах хэрэгцээ зайлшгүй тулгардаг. Харин эрүүл мэндийн байгууллагуудын хүртээмжгүй байдал иргэдийн бухимдлыг ихээхэн төрүүлдэг байна. 2019 оны ШБҮ-тэй харьцуулахад, иргэдийн хандлага өөрчлөгдөөгүй нь энэ салбарт өөрчлөлт, шинэчлэлт зайлшгүй хэрэгцээтэй байгааг илэрхийлж байна.

Хүснэгт 6. Монгол Улсад авлига их тархсан институц, байгууллагын төрлөөр

№	Төрөл	Бодлогод оролцогчид	Албан хаагчид	Иргэд/ААНБ-ын төлөөлөл
1	Эрүүл мэндийн байгууллага	43.1%	41.7%	50.2%
2	Шүүх	49.1%	51.0%	47.3%
3	Газрын алба	46.9%	47.0%	40.2%
4	Гаалийн байгууллага	37.2%	48.1%	34.5%
5	Цагдаагийн байгууллага	32.2%	28.4%	37.1%
6	Мэргэжлийн хяналтын байгууллага	33.1%	42.8%	31.5%
7	Боловсролын байгууллага	31.2%	27.2%	34.1%
8	Төрийн захиргааны байгууллага, яам, агентлаг	36.3%	26.1%	32.3%
9	Улс төрийн нам	29.3%	32.6%	30.2%
10	Прокурорын байгууллага	26.6%	30.9%	29.9%
11	Татварын байгууллага	24.1%	26.9%	26.6%
12	Нутгийн захиргааны байгууллага	20.8%	20.1%	22.8%
13	Хэвлэл мэдээллийн байгууллага	15.3%	17.1%	15.9%
14	Төрийн бус байгууллага	7.6%	6.2%	13.2%
15	Хувийн хэвшил	7.0%	5.5%	11.9%
16	Мэдэхгүй	5.6%	6.6%	5.3%
17	Байхгүй	1.0%	0.2%	0.4%
18	Бусад	0.6%	0.1%	0.0%

Монгол Улс дахь авлигын шалтгаан

Судалгаанд оролцогчдоос Монгол Улс дахь авлигын шалтгааныг тодруулахад хамгийн их хувь нь буюу 11.7 хувь нь цалин, орлого бага байдаг гэж хариулсан. Энэхүү үр дүнг оролцогчдын төрлөөр харьцуулахад иргэн, ААНБ-ын төлөөлөл болон бодлогод оролцогчдын хувьд төдийлөн ялгаагүй байв. Харин албан хаагчдын 13.0 хувь нь Монгол Улс дахь авлигын шалтгаан, нөхцөлийг цалин, орлого бага байгаагаас хамаарч байна хэмээн хариулсан нь дундаж хариултын хувиас 1.3 пунктээр, иргэн, ААНБ-ын төлөөллийн хариултын хувиас 1.6 пунктээр, бодлогод оролцогчдын хариултын хувиас 1.4 пунктээр тус тус илүү байна.

Иргэн, ААНБ-ын төлөөллийн хувьд албан хаагчдын ёс зүйгүй байдал, хүнд суртал, үйлчлүүлэгчдийн ажлаа хурдан шуурхай, амжилттай бүтээх хүсэл зэрэг нь Монгол Улс дахь авлигын шалтгаан, нөхцөл болж байна хэмээн үзэж буй нь түлхүү ажиглагдаж байв.

Бодлогод оролцогчдын хувьд ядуурал, эдийн засгийн тогтворгүй байдал, албан тушаал, эрх мэдлээ урвуулан ашигладаг байдал, хуулийн хэрэгжилт, зохицуулалт сул, улс төр, намын нөлөө их, авлигын талаарх иргэдийн мэдлэг, мэдээлэл дутмаг, ил тод бус байдал, ажилгүйдэл болон ажлын байрны хомсдол зэрэг нь Монгол Улс дахь авлигын шалтгаан, нөхцөл хэмээн хариулсан нь бусад оролцогчдын хариулт болон дунджаас дээгүүр байна.

Харин 10 оролцогч тутмын 2 нь энэ талаар хэлж мэдэхүй байна гэж хариулжээ.

Хүснэгт 7. Монгол Улс дахь авлигын үндсэн шалтгаан

№	Төрөл	Нэгдсэн дүн	Иргэд/ААНБ-ын төлөөлөл	Албан хаагчид	Бодлогод оролцогчид
1	Цалин, орлого бага	11.7%	11.4%	13.0%	11.6%
2	Хувь хүний ёс зүйгүй, хэм хэмжээгүй байдал	9.8%	10.2%	9.2%	7.2%
3	Ядуурал, эдийн засгийн тогтворгүй байдал	6.5%	6.0%	7.5%	8.5%
4	Хүнд суртал	6.5%	6.7%	6.5%	5.3%
5	Албан тушаал, эрх мэдлээ урвуулан ашигладаг байдал	6.3%	6.3%	6.1%	6.4%
6	Хуулийн хэрэгжилт, зохицуулалт сул	5.4%	4.9%	6.7%	7.3%
7	Ажлаа хурдан шуурхай, амжилттай бүтээх хэрэгцээ	4.4%	4.8%	2.9%	4.4%
8	Танил талын хүрээг ашиглан асуудлаа шийддэг байдал	3.9%	4.2%	2.6%	4.5%
9	Улс төр, намын нөлөө	3.8%	3.4%	4.5%	5.6%
10	Хахууль авсан, өгсөн хүнд хариуцлага тооцдоггүй байдал	3.4%	3.6%	3.2%	2.5%
11	Хялбар аргаар ашиг хонжоо олох хүсэл	3.2%	3.3%	2.9%	2.8%
12	Төрийн үйлчилгээ удаан, цаг хугацаа их шаарддаг	3.2%	2.8%	5.0%	2.7%
13	Авлигын талаарх иргэдийн мэдээлэл дутмаг	2.5%	2.3%	2.3%	4.0%
14	Төрийн буруу тогтолцоо	2.2%	2.1%	2.1%	2.8%
15	Ил тод бус байдал	2.1%	1.5%	3.5%	4.2%
16	Ажилгүйдэл болон ажлын байрны хомсдол	1.9%	1.9%	1.4%	2.4%
17	Хээл хахууль өгч, авч сурсан байдал	1.5%	1.5%	0.8%	2.1%
18	Монголын нийгмийн өнөөгийн байдал	1.3%	1.1%	1.2%	2.4%
19	Төрийн албан хаагчийн боловсрол, мэдлэг, ур чадвар дутмаг	0.9%	0.6%	1.4%	2.7%
20	Хэлж мэдэхгүй байна	19.7%	21.4%	17.2%	10.8%

Авлигаас урьдчилан сэргийлэхийн тулд хийх шаардлагатай ажлуудад ил тод байх, цалин хөлс нэмэгдүүлэх, байгууллагын дотоод хяналтыг сайжруулах, албан хаагчийн ёс зүйг сайжруулах, хуулийн хэрэгжилт, зохицуулалтыг сайжруулах зэрэг ажлыг хамгийн түрүүнд хийх шаардлагатай гэж үзжээ.

График 12. Авлигаас урьдчилан сэргийлэхийн тулд хийх шаардлагатай ажлууд

Дүгнэлт:

- » 2021 оны ШБҮ 72.9 гарч, өмнөх оноос 1.2 пунктээр буурсан. ШБҮ ийнхүү буурахад төрийн байгууллагаас үйлчилгээ авсан иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагын өгсөн үнэлгээ 4.7 пунктээр буурсан нь голлон нөлөөлсөн. Төрийн байгууллагууд гадагшаа чиглэсэн буюу иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад хүргэж байгаа үйлчилгээгээ илүү ил тод болгох, албан хаагчдын ажлын хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, үйлчлүүлэгчээс нэмэлт төлбөр, бэлэг, хандив, санхүүгийн тусламж авах зэрэг үйлдлийг таслан зогсоох шаардлагатай.
- » ДШБҮ-г тооцоход ашигласан үзүүлэлт болох төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах явдал нь удирдлагын шийдвэртэй шууд хамааралтай хэвээр байгаа тул бодлого боловсруулагчид хувьд анхаарал хандуулж, хяналтын механизмыг сайжруулахад чиглэсэн арга хэмжээ авах шаардлагатай.
- » БОУ-ний судалгаанд оролцогчид төрийн байгууллагуудын авлигыг хянах механизм тааруу байна хэмээн үнэлснээс үзэхэд ТБ-ууд цаашид дотоод хяналтын механизмаараа авлигыг илрүүлэх, хариуцлага тооцох, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийн талаар мэдээлэгчийг бүрэн хамгаалах, шударга ёсыг бэхжүүлэх, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх зэрэг чиглэлд ажиллах шаардлагатай.
- » Монгол Улсад авлига хамгийн их тархсан институцээр Эрүүл мэндийн байгууллагыг нэрлэсэн байна. Энэхүү үр дүнг иргэдэд өдөр тутамд тулгамдаж буй асуудал, Ковид-19 цар тахлын үеийн нөхцөл байдлаас нөлөөлсөн гэж таамаглаж байна. Тухайлбал, эрүүл мэндийн байгууллагын хүртээмжгүй байдал иргэдийн үнэлгээнд нөлөөлсөн байж болох юм.
- » Шүүх, газрын алба, эрүүл мэндийн байгууллага сүүлийн 3 судалгаанд дараалан авлигын эрсдэл өндөртөйд тооцогдон эхний 5-д эрэмбэлэгдсэн тул эдгээр байгууллагуудад тархсан авлигыг бууруулах, таслан зогсооход нэн тэргүүнд анхаарал хандуулж ажиллах хэрэгцээ, шаардлага байна;

УЛС ТӨР, ХУУЛЬ ХЯНАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ХҮРЭЭН ДЭХ АВЛИГЫН ТАЛААРХ ТӨСӨӨЛЛИЙН СУДАЛГАА

Авлигатай тэмцэх газар нь 2008 оноос хойш “Улс төр, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын талаарх төсөөллийн судалгаа”-г 12 дахь удаагаа зохион байгуулж, үр дүнг тооцов. Судалгаа нь авлигын талаарх төсөөлөл, хандлага, шалтгааныг тодруулах, мөн хүрээн дэх авлигад автагдсан байдал, цар хүрээ, хэлбэрийг авч үзэх, авлигад нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг тодорхойлох, авлигаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг төлөвлөх, хэрэгжүүлэхэд чухал эх сурвалж болдог. 2017 он хүртэл улс төр болон шүүх, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын талаарх төсөөллийг нэг судалгааны хүрээнд судалж, нэгтгэсэн тайлан гаргаж байсан бол 2018 оноос хоёр хүрээг тусад нь авч үзэн судалгааг гүйцэтгэж байна.

2021 онд улс төрийн хүрээн дэх авлигын түвшин 3.82³, шүүх, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын түвшин 3.85 гарлаа. Өмнөх оны үзүүлэлттэй харьцуулахад улс төрийн хүрээн дэх авлигын түвшин 0.16 пунктээр буурчээ. Харин шүүх, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын түвшин 0.03 пунктээр өссөн байна.

3 1 рүү ойртох тутам авлигагүй, 5 рүү ойртох тутам авлигатай

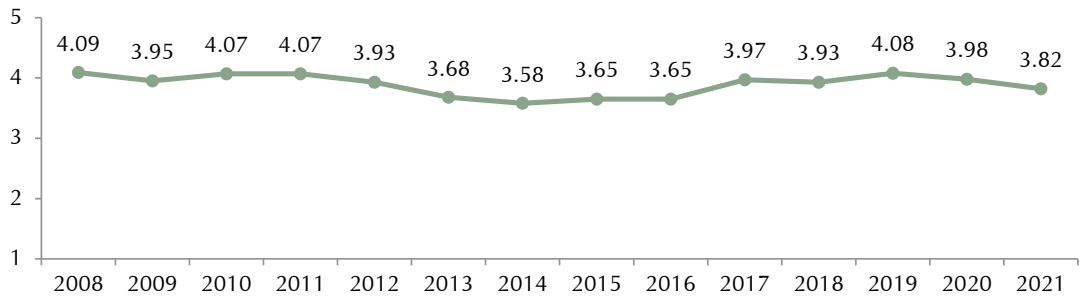

Улс төрийн хүрээнд авлигын түвшин

График 13. Улс төрийн авлигын түвшин

Шалгуур үзүүлэлтийн тухайд

Улс төрийн авлигын түвшинг тогтоохдоо үндсэн дөрвөн шалгуур үзүүлэлт болох цар хүрээ, хэлбэр, шалтгаан нөхцөл, хор уршиг, үр дагавар зэргийг ашигладаг. 2021 оны төсөөллийн судалгаагаар үндсэн шалгуур үзүүлэлт тус бүрийн хувьд бага зэргийн бууралт ажиглагдсан.

2021 онд авлигын цар хүрээ 3.75 гарч өмнөх оноос 0.35 пунктээр буурсан байна. Харин авлигын хэлбэр өнгөрсөн онд 3.89 гарч байснаас 0.15 пунктээр буурсан, авлигын шалтгаан, нөхцөл 4.13 байснаас 3.93 болон өөрчлөгдөж 0.2 пунктээр буурчээ. Түүнчлэн, авлигын хор уршиг, үр дагаврын үзүүлэлт 3.93 байснаас 0.03 пунктээр тус тус буурсан байна. Авлигын шалгуур үзүүлэлтүүд 2018-2019 онд тогтмол өсч байсан ч 2019-2020, 2020-2021 онд тогтмол буурах хандлага ажиглагдаж байгаа нь нааштай үзэгдэл гэж үзэж болохоор байна.

График 14. Улс төрийн хүрээний авлигын шалгуур үзүүлэлтийн индекс

ТӨРИЙН ИНСТИТУЦ ДЭХ УЛС ТӨРИЙН АВЛИГЫН ТАРХАЛТЫН ЦАР ХҮРЭЭ

2020 оны шинжээчдийн төсөөллийг нэгтгэн үзвэл, 34.5 хувь нь Засгийн газар (яам, агентлаг)-ыг, 31 хувь нь аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн засаг дарга нарыг, 31 хувь нь Улсын Их Хурлыг, 22.4 хувь нь нутгийн өөрөө удирдах ёсны байгууллагыг, 15.5 хувь нь Ерөнхийлөгчийн засаглалын хүрээнд авлига нэлээд хэмжээгээр тархсан хэмээн үзсэн байна. Тэгвэл, 2021 онд доорх хүснэгтэд дурдсан төрийн институцуудад шинжээчдийн өгсөн үнэлгээг харахад «их», «маш их» гэж үнэлэх хандлага нийтлэг ажиглагдаж байгааг харж болохоор байна.

Хүснэгт 8. Салбар, хүрээнд авлига тархсан цар хүрээ

Салбар хүрээ	Огт үгүй (1)	Бага зэрэг (2)	Дунд зэрэг (3)	Их (4)	Маш их (5)	Мэдэхгүй (9)	Дундаж (1-5)
Засгийн газар (яам, агентлаг г.м)	-	6.9	19.0	34.5	29.3	10.3	3.55
Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга, ЗДТГ	-	12.1	25.9	31.0	20.7	10.3	3.67
Улсын Их Хурал	1.7	5.2	27.6	31.0	19.0	15.5	3.71
Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага (аймаг, нийслэл, сум дүүргийн ИТХ)	1.7	8.6	32.8	22.4	20.7	13.8	3.60
Ерөнхийлөгчийн засаглалын хүрээ	-	10.3	31.0	15.5	17.2	25.9	3.53

Салбар, хүрээнд дэх авлига тархсан байдлын талаарх шинжээчдийн үнэлгээний дунджийг 2019-2021 оны байдлаар нэгтгэн гаргаж, өөрчлөлтийг тооцон үзвэл дараах байдалтай байна.

Хүснэгт 9. Салбар хүрээнд (төрийн институц) дэх авлига тархсан байдал

Салбар хүрээ	2019	2020	2021	Өөрчлөлт 2020-2021
Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага (аймаг, нийслэл, сум дүүргийн ИТХ)	3.56	3.95	3.60	-0.35
Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга, ЗДТГ	3.85	4.15	3.67	-0.48
Улсын Их Хурал	4.04	3.98	3.71	-0.27
Засгийн газар (яам, агентлаг г.м)	4.22	4.18	3.55	-0.63
Ерөнхийлөгчийн засаглалын хүрээ	3.75	3.74	3.53	-0.21
Улс төрийн намууд	4.08	0	4.08	-

Энэ онд хийгдсэн авлигын төсөөллийн судалгаагаар төрийн институцууд дэх улс төрийн авлигын тархалтын үзүүлэлт 3.71 дундажтай гарч, өмнөх онуудаас 0.30 пунктээр буурсан байна.

Салбар, хүрээнд авлига тархсан байдлын үнэлгээний дундаж, өмнөх онтой харьцуулахад гарсан өөрчлөлтийг хүснэгтээс харж болно. Шинжээчдийн үнэлгээгээр Засгийн газар, түүний харьяа яам, агентлаг, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга, ЗДТГ болон нутгийн өөрөө удирдах ёсны байгууллага /ИТХ/ дахь авлигын тархалт буурсан үзүүлэлттэй байна.

Нутгийн өөрөө удирдах ёсны байгууллага /аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ИТХ/-д 0.35 пунктээр, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга, ЗДТГ-т 0.48 пунктээр, Засгийн газар, түүний харьяа яам, агентлагт 0.63 пунктээр тус тус буурчээ.

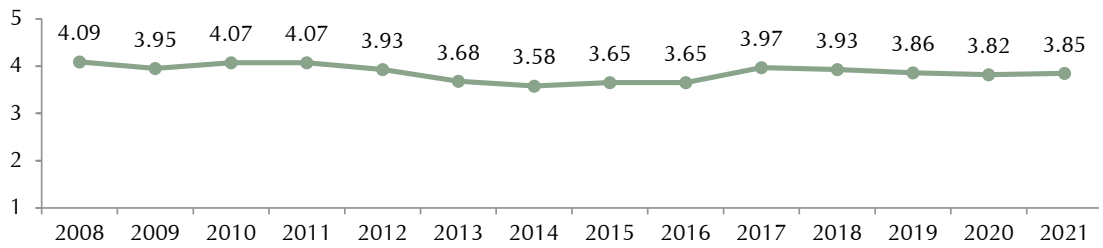
Харин Ерөнхийлөгчийн засаглалын хүрээ болон Улсын Их Хурал дахь авлигын тархалт 0.21-0.27 пунктээр, харьцангуй жигд буурсан байна. Дээрх үр дүнг нэгтгэн дүгнэвэл, салбар, хүрээ /төрийн институц/ -нд авлигын тархалтын үзүүлэлтүүд буурч байгаа хэдий ч Улсын Их Хурал, улс төрийн намууд, нутгийн өөрөө удирдах ёсны байгууллага (аймаг, нийслэл, сум дүүргийн ИТХ) авлига хамгийн түгээмэл тархсан институцээр тооцогдсон хэвээр байна.

ШҮҮХ, ХУУЛЬ ХЯНАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ХҮРЭЭН ДЭХ АВЛИГЫН ТҮВШИН

График 15. Шүүх, хууль хяналтын байгууллагын хүрээний авлигын түвшин

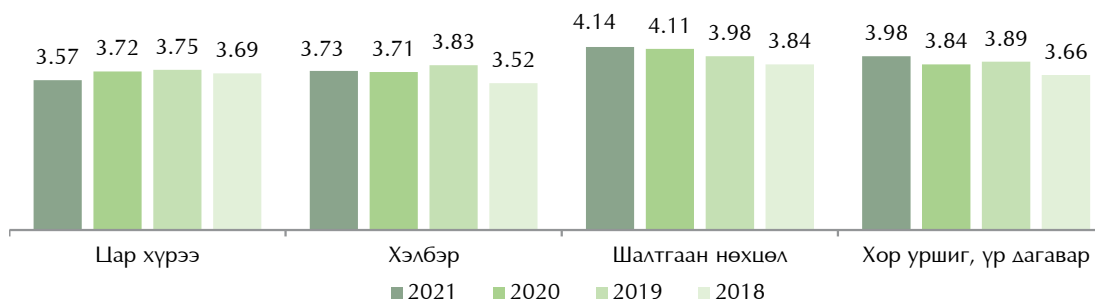
Шалгуур үзүүлэлтийн тухайд

Шүүх, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын түвшинг тооцоолохдоо доор дурдсан дөрвөн шалгуур үзүүлэлтийг ашиглан хэмждэг. Шүүх, хууль хяналтын байгууллагын авлигын үзүүлэлт улс төрийн хүрээнийхээс арай бага үнэлгээ гардаг хандлага энэ судалгаанд мөн адил байв.

Энэ удаагийн шинжээчдийн төсөөллийн судалгаагаар шүүх, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын шалгуур үзүүлэлтийг тогтооход авлигын цар хүрээ 3.57 гарсан нь өмнөх оныхоос 0.15 пунктээр буурчээ. Харин авлигын хэлбэрийн индекс 3.73 гарч, өнгөрөгч оноос 0.02 пунктээр өссөн. Харин авлигын шалтгаан нөхцөлийн индекс 4.14 гарч өмнөх оноос 0.03 пунктээр нэмэгдсэн бол, авлигын хор уршиг, үр дагаврын индекс 3.98 гарч өмнөх оноос 0.14 пунктээр өссөн.

Доорх зурагт харуулсанчлан авлигын цар хүрээ өмнөх оноос буурсан байхад, авлигын хэлбэр, шалтгаан нөхцөл, хор уршиг, үр дагавар өссөн дүнтэй байна. Авлигын шалтгаан нөхцөлийн индекс 2018 оноос хойш тогтмол өсч байгааг доорх зургаас харж болохоор байна.

График 16. Шүүх, хууль хяналтын хүрээний авлигын шалгуур үзүүлэлтийн индекс

Шүүх, хууль хяналтын байгууллага дахь авлигын тархалтын цар хүрээ

Судалгаагаар шүүх, хууль хяналтын салбар, түүний хүрээ болон тухайн байгууллагуудын авлигын тархалтын цар хүрээний индекс 3.45 гарсан нь өмнөх оныхоос 0.29 пунктээр буурчээ. Уг үзүүлэлт сүүлийн гурван жилийн хугацаанд хэлбэлзэж, өсөлт бууралттай дүн гарч байна.

График 17. Салбар, хүрээ/байгууллагад авлига тархсан цар хүрээ

Судалгаанд хамрагдсан шинжээчдээр хууль хяналтын байгууллагууд дахь авлигын цар хүрээг салбар, хүрээгээр нь тодорхойлуулахад дараах дүр зураг ажиглагдав. Тухайлбал, шүүх, хууль хяналтын байгууллагуудад авлига «дунд зэрэг» байна гэж үнэлсэн боловч тэдний ихэнх нь дурдсан байгууллагуудад авлигын цар хүрээ «их» гэсэн үнэлгээ рүү нэлээд дөхсөн дүн гарсан. Үүнээс прокурор, шүүхийн байгууллагад авлига «их» байна гэж үнэлэхэд хүргэсэн юм.

Хүснэгт 10. Шүүх, хууль хяналтын салбар, хүрээнд авлигын тархалтын цар хүрээ

Салбар, хүрээ	2018	2019	2020	2021	Өөрчлөлт 2020-2021	«Их/маш их» тархсан
1 Хил хамгаалах байгууллага	3.05	2.76	3.23	3.14	-0.09	31.3
2 Шүүх	3.97	4.07	3.90	3.73	-0.17	64.1
3 Прокурор	4.02	4.05	4.02	3.83	-0.19	64.1
4 Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага	3.54	3.51	3.79	3.53	-0.26	46.9
5 Авлигатай тэмцэх байгууллага	3.53	3.14	3.59	3.26	-0.33	32.8
6 Шүүхийн шинжилгээний байгууллага	3.50	3.38	3.79	3.46	-0.33	34.3
7 Цагдаагийн байгууллага	3.68	3.64	3.92	3.59	-0.33	51.6
8 Тагнуулын байгууллага	3.43	3.32	3.56	3.20	-0.36	23.4
9 Иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний газар	3.42	3.50	3.69	3.06	-0.63	26.6

Авлигын цар хүрээнд гарсан өөрчлөлтийг харахад бүх байгууллагын авлигын түвшин (0.09-0.63 пунктээр) буурсан дүн харагдлаа. Харин шүүх, прокурор, цагдаагийн байгууллагын авлигын тархалт «маш их», «их» гэж үнэлэгдсэн нь 50-аас дээш хувьтай байна. Түүнчлэн, авлигын тархалтын цар хүрээг «маш их», «их» гэж үнэлсэн бол, Хил хамгаалах байгууллага (31.3%), Тагнуулын байгууллага (23.4%), Авлигатай тэмцэх байгууллага (32.8%)-ууд харьцангуй багаар үнэлэгдсэн. Энэ нь тухайн байгууллагууд авлигын эсрэг үйл ажиллагаа, авлигаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ харьцангуй боломжийн түвшинд авч хэрэгжүүлдгээс гадна авлига харьцангуй бага байгааг харуулав.

ДҮГНЭЛТ:

Улс төрийн хүрээн дэх авлигын талаарх төсөөлөл

- » 2021 онд хийгдсэн улс төрийн хүрээн дэх авлигын төсөөллийн индекс өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.16 пунктээр буурсан байна. Авлигын төсөөллийн индексийг бүрдүүлэх авлигын цар хүрээ, хэлбэр, шалтгаан нөхцөл, хор уршиг, үр дагавар гэсэн үндсэн дөрвөн шалгуур тус бүрээр төсөөллийн индексийн үзүүлэлт буурсан нь улс төрийн хүрээн дэх авлигын төсөөллийн индекс бага зэрэг буурахад нөлөөлсөн байна.
- » Авлигын цар хүрээ багасах тусам салбар дундын авлига буурах тул энэ нь эерэг үр дүн хэдий ч тоон үзүүлэлт гэдэгт анхаарах хэрэгтэй. Цар хүрээ илэрхийлэх үндсэн үзүүлэлтүүдээс авлигын түгээмэл байдал, салбар, хүрээ болон байгууллага, институт дахь тархалтын үзүүлэлтүүд өмнөх онтой харьцуулахад өссөн байна. Харин бусад үзүүлэлтүүд болох авлигын түвшин, улс төрийн авлигын тархалтын цах хүрээ, төрийн байгууллагын тодорхой үйл ажиллагаан дахь авлигын түвшин буурсан байна.
- » Шинжээчид Монгол Улс дахь авлигын түвшинг бууруулахын тулд албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэх механизмыг боловсронгуй болгож, хэрэгжүүлэх, улс төрийн намын үйл ажиллагааны ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх, иргэдийн эрх зүйн ухамсрыг нэмэгдүүлэх, албан тушаалтныг чөлөөлөх, өөрчлөх, халах шударга, ил тод механизм бий болгох, ур чадварт үндэслэн томилгоо хийх, тогтолцоо бүрдүүлэх чиглэлээр арга хэмжээ хэрэгжүүлэх шаардлагатайг тодорхой тэмдэглэсэн. Түүнчлэн, шинжээчдийн ажиглалтаар улс төрийн хүрээний авлигын түвшинд иргэдийн сэтгэлгээ, ёс зүй, хандлага, ойлголт, мэдлэг хамгийн их нөлөөлж байгааг тэмдэглэсэн байна. Мөн сүүлийн нэг жилийн хугацаанд дэлхий нийтэд өрнөсөн Ковидын үеийн нөхцөл байдал, түүнийг дагасан улс төр, нийгэм, эдийн засгийн олон талт ашиг сонирхлууд авлигын түвшинд хүчтэй нөлөөлсөн гэж үзжээ.

Шүүх, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын талаарх төсөөлөл

- » Шүүх, хууль хяналтын байгууллагын авлигын талаарх төсөөллийн үнэлгээ 2021 онд өнгөрсөн жилээс 0.03 пунктээр өссөн. Авлигын төсөөллийн индексийг бүрдүүлж буй үндсэн шалгуур үзүүлэлтүүдээс цар хүрээний индексийн үзүүлэлт буурсан бол хэлбэр, хор уршиг, үр дагаварын үзүүлэлт өссөн дүнтэй байгаа нь шүүх, хууль хяналтын байгууллагын авлигын талаарх төсөөллийн үнэлгээ өсөхөд нөлөөлсөн байна.
- » Төрийн албан дахь авлигын түвшин 2020 онтой харьцуулахад өссөн дүнтэй гарав. Энэ нь үндэсний хэмжээнд хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжийн хэрэгжилт хангалтгүй, түүнд тавих хяналтын механизм сул байгаатай шууд холбогдож байна. Төрийн байгууллагуудын хувьд дэлхий нийтэд гарсан КОВИД 19 цар тахлын дэгдэлттэй холбоотойгоор гарсан зарим нэг хууль тогтоомж албан тушаал, эрх мэдлээ хэтрүүлэх зэргээр авлига, албан тушаалын хэргийг үлэмж нэмэгдүүлэхэд нөлөөлсөн нь ийнхүү өндөр хувьтай үнэлэгдэх нэг шалтгаан болов. Цаашлаад, шүүх, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын индекс өмнөх оноос өссөн үзүүлэлттэй гарах нөхцөлийг бүрдүүлсэн гэж үзэж болно.
- » Шүүх, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын төсөөллийн ерөнхий үнэлгээ болон цаг үеийн нөхцөл байдалд дүн шинжилгээ хийхэд энэ хандлага цаашид өсөх магадлал өндөр буйг харуулж байна. Иймд, тус салбарын авлигыг нэмэгдүүлж буй шалтгаан, нөхцөлд түлхүү анхаарч, бууруулах арга хэмжээг оновчтой тодорхойлох бодит хэрэгцээ шаардлага байна.

ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН АВЛИГЫН ЭРСДЭЛИЙН ҮНЭЛГЭЭ

2018 онд төрийн байгууллагын авлигын эрсдэлийг үнэлэх ажлыг зохион байгуулж эхэлснээс хойш 56 гаруй аж ахуйн нэгж, байгууллага хамрагдаад байна. Төрийн байгууллагын авлигын эрсдэлийг үнэлнэ гэдэг нь тухайн байгууллага дахь авлига үүсч болзошгүй эрсдэлтэй нөхцөл байдлыг тодруулж байгаа явдал бөгөөд төрийн үйлчилгээг сайжруулах мэдээллийн эх сурвалж болгон ашиглах, авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааг чиглүүлэх, авлигаас урьдчилан сэргийлэх зорилготой юм.

Хүснэгт 11. Авлигын эрсдэлийн үнэлгээнд хамрагдсан байгууллагын тоо

Д/д	Үзүүлэлт	2018	2019	2020	2021	Нийт
1	Судалгаанд хамрагдсан нийт байгууллагын тоо	24	15	10	7	56
2	Яам	10	-	-	-	10
3	Агентлаг	14	-	7	4	25
4	Төрийн өмчит үйлдвэрийн газар	-	15	1	1	17
5	Засаг даргын Тамгын Газар	-	-	1	-	1
6	Засгийн газрын тусгай сан	-	-	1	2	3

Төрийн байгууллагад зохион байгуулсан эрсдэлийн үнэлгээний дүнд дээрх байгууллагуудын үйл ажиллагаа, төсөв, санхүү, төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааны ил тод байдал, хүний нөөцийн чиглэлийн үйл ажиллагаа, байгууллагын удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл, бүртгэл хөтлөлт зэрэг нь авлигын эрсдэлийн түвшин өндөр гэж тогтоогдсон байна. Үүнээс авлигын эрсдэлийн түвшин өндөр гарсан Эрүүл мэндийн салбар, Газар зохион байгуулалтын салбарын үйл ажиллагааны эрсдэлийг онцлов.

Хүснэгт 12. Эрүүл мэндийн салбарын авлигын эрсдэл

Д/д	Эрсдэл ихтэй үйл ажиллагааны чиглэлүүд	
1	Худалдан авах ажиллагаа	Чанарын үнэлгээ тодорхой бус Сонгон шалгаруулалт зарладаггүй
2	Төсөв санхүү	Нягтлан бодох бүртгэлийн хөтлөлт дутуу Тайлагнал дутуу
3	Ёс зүйн зөрчил	Хариуцлага хүлээлгэхдээ харилцан адилгүй ханддаг Ёс зүйн хорооны үйл ажиллагаа тааруу
4	Өргөдөл, гомдлын шийдвэрлэлт	Хуулийн хугацаанд шийдвэрлэдэггүй Хэт олон сувгаар гомдол хүлээн авдаг
5	Хүний нөөц	Давхар ажил эрхлэлт Ажилтны шилжилт хөдөлгөөн их Нээлтэй ажлын байрны ил тод байдал дутмаг Жишгээс өндөр төлбөртэй үйлчилгээ үзүүлэх
6	Үйлчилгээ	Үйлчлүүлэгчдэд хүндрэл, чирэгдэл учруулах Нэмэлт төлбөртэй үйлчилгээ үзүүлэх
7	Авлигын эсрэг үйл ажиллагаа, авлигатай тэмцэх удирдлагын хүсэл эрмэлзэл	

Эрүүл мэндийн салбарын байгууллагуудад зохион байгуулсан эрсдэлийн үнэлгээгээр дараах чиглэлийн үйл ажиллагааг эрсдэлийн түвшин хамгийн ихтэй гэж тодорхойлсон байна.

Хүснэгт 13. Газар зохион байгуулах чиг үүргийн байгууллагуудын эрсдэл

Д/д	Эрсдэл ихтэй үйл ажиллагаа
1	Худалдан авах ажиллагаа
	Мэдээлэл, баримт хаалттай бус
	Үнэлгээний хорооны бүрэлдэхүүнийг хуулийн дагуу байгуулдаггүй Хуульд заасан бүрэлдэхүүнээр зохион байгуулдаггүй
2	Өргөдөл, гомдлын шийдвэрлэлт
	Хуулийн хугацаанд шийдвэрлэдэггүй Хариуцлага тооцох механизм сул
3	Үйлчилгээ
	Дээд шатны байгууллага, удирдлага, улс төрийн шинжтэй зүй бус нөлөө их
	Хууль зөрчсөн шийдвэр, үйл ажиллагаа явуулдаг
	Хууль зөрчин газар олголтын үйл ажиллагаа хийдэг Үйлчилгээ авахад шаардлагатай бүрдүүлэх материал их бөгөөд давхардсан шинжтэй
4	Авлигын эсрэг үйл ажиллагаа, авлигатай тэмцэх удирдлагын хүсэл эрмэлзэл

Газар зохион байгуулалтын байгууллагуудад зохион байгуулсан эрсдэлийн үнэлгээгээр дараах чиглэлийн үйл ажиллагааг эрсдэлийн түвшин хамгийн ихтэй гэж тодорхойлсон байна.

ДҮГНЭЛТ:

- » 2018 онд төрийн байгууллагын авлигын эрсдэлийг үнэлэх ажлыг зохион байгуулж эхэлснээс хойш 56 гаруй аж ахуйн нэгж, байгууллага хамрагдаад байна. Авлигатай тэмцэх газраас 2021 оны Авлигын эрсдэлийн үнэлгээнд хамрагдах байгууллагуудыг сонгохдоо Шударга байдлын үнэлгээнд хамрагддаггүй, мөн 2017 оноос эхлэн авлигын гэмт хэрэгт холбогдон шүүхээр шийдэгдсэн хэргийн тоо зэрэг үзүүлэлтийг харгалзсан.
- » Төрийн байгууллагад зохион байгуулсан эрсдэлийн үнэлгээний дүнгээр байгууллагын үйл ажиллагаа, хүний нөөц, төсөв, санхүү, төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааны ил тод байдал, ёс зүйн болон шударга ёсны тогтолцоо, авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэг нийтлэг эрсдэл тогтоогдож байна. Нийт авлигын эрсдэлийн үнэлгээнд хамрагдсан байгууллагуудаас Эрүүл мэндийн салбар, Газар зохион байгуулалтын салбарын үйл ажиллагаанд эрсдэлийн түвшин өндөр гарсан байна.

Тухайн чиглэлд эрсдэл тодорхойлсон нь бүхэлдээ эрсдэлтэй гэж дүгнэх үндэслэл болохгүй юм. Тодорхойлсон эрсдэлүүдийн нөлөө, хамрах хүрээ, сөрөг үр дагавар төдийлөн өндөр бус бөгөөд богино хугацаанд уг эрсдэлийг бууруулан, цаашид бий болох сөрөг үр дагавраас урьдчилан сэргийлэх бүрэн боломжтой юм. Мөн тодорхойлсон эрсдэлээс цөөнгүй нь зөвхөн тухайн байгууллагын хувьд биш, тухайн салбарын удирдлагын түвшинд шийдвэрлэх боломжтой, холбогдох хууль тогтоомж, журам, төсөв санхүү, хүний нөөцийн хангамж зэрэг асуудалтай холбоотой байна.

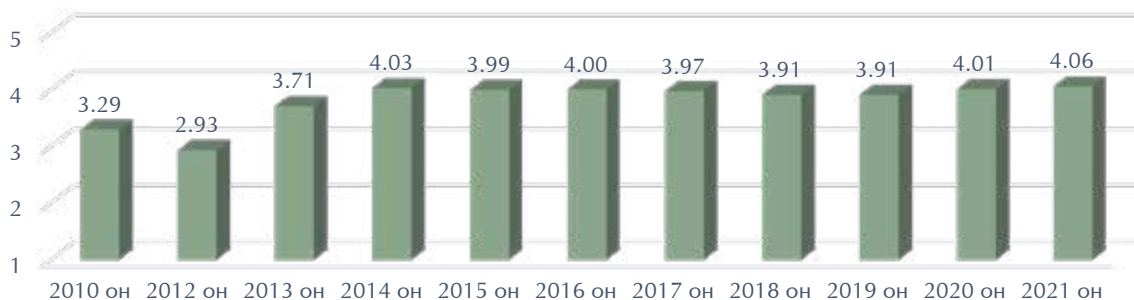
ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН 2021 ОНЫ СУДАЛГАА

Хүүхдийн шударга байдлын 2021 оны судалгаанд 21 аймаг, нийслэлийн 9 дүүргийн 8,080 сурагч, 1,169 багш, албан хаагч, 1,968 эцэг эх хамрагдав. Тус судалгаанд аймаг, нийслэлээс сонгон авсан түүврийн дагуу сургуулийн багш, албан хаагчдыг шинээр хамруулаа.

Хүүхдийн шударга байдлын түвшин 2021 оны судалгаагаар 4.06 гарч өмнөх оноос 0.05 пунктээр нэмэгдсэн байна.

График 18. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, оноор

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг 1-5 хүртэлх оноогоор үнэлсэн бөгөөд уг үзүүлэлтийн утга 1-д ойртох тусам шударга бус, 5-д ойртох тусам шударга гэж ойлгоно.

Хүүхдийн шударга байдлын түвшин анги дэвших, нас ахих тусам буурах, эрэгтэй эмэгтэй хүүхдийн шударга байдлын түвшин зөрүүтэй байх чиг хандлага хадгалагдсаар байна.

Шударга байх талаар хүүхэдтэй ярилцах, аливаа зүйлд шударга хандсаных нь төлөө магтаж сайшаах, шударга бус зүйл хийвэл зэмлэх зэргээр хүүхэдтэйгээ харилцах нь хүүхдийн төлөвшилд нөлөөлдөг чиг хандлага энэ удаагийн судалгаагаар мөн батлагдлаа.

Энэ удаагийн судалгаагаар шударга байх талаарх эцэг эхчүүд төдийгүй багш, албан хаагчдын ойлголт бүрхэг байгаа нь харагдаж байна. “Шударга байх” гэдгийг эцэг эхчүүд, багш, албан хаагчид ихэнх тохиолдолд “ялгаварлан гадуурхахгүй байх”, “зөв байх”, “үнэнч байх” гэдэг ойлголтод хамааруулан авч үзжээ.

АВЛИГЫН ТҮВШНИЙ ГАДААД СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

АВЛИГЫН ТӨСӨӨЛЛИЙН ИНДЕКС

Транспэрэнси Интернэшнл олон улсын төрийн бус байгууллагаас жил бүр боловсруулдаг улс орны төрийн албан дахь авлигын талаар шинжээч, бизнес эрхлэгчдийн төсөөлөлд үндэслэн 2021 оны Авлигын төсөөллийн индексийн 2022 оны 01 дүгээр сарын 25-ны өдөр дэлхий нийтэд зарлав.

Авлигын төсөөллийн индекс нь нэгдмэл аргачлал бүхий бие даасан судалгаа биш, харин дэлхийн 180 гаруй орныг хамруулан АНУ, ХБНГУ, Их Британи, Швейцари, Хонконгод байрлан үйл ажиллагаа явуулдаг 13 байгууллагын судалгаа, үнэлгээний авлига болон түүнд холбогдох хэсгийн үзүүлэлтийг сонгон авч, тодорхой аргачлалаар индексийг тооцон 0-100 онооны хооронд тодорхойлдог ба 0 оноо нь өндөр авлигатай, 100 оноо нь цэвэр юм.

Нийт 180 улс орны авлигын төсөөллийн индексийг боловсруулснаас 56 улс орон 50-аас дээш оноо авчээ. Индексийн дүнгээр Монгол Улс 2021 онд 35 оноо авч 180 улс орноос 110 дугаар байрт эрэмбэлэгдэж, 2020 онтой харьцуулахад 1 байраар урагшилсан байна. Авлигын төсөөллийн индексийн үнэлгээний дагуу Монгол Улс нь Албани, Босни-Херцеговин, Тайланд, Малави улсын хамт 110 дугаар байрт жагсжээ.

Д/д	Байгууллага-судалгаа	2018	2019	2020	2021	Өөрчлөлт 2020-2021
1	Дэлхийн эдийн засгийн форум - Үзэл бодлын судалгаа 2020	31	28	28	34	6↑
2	Дэлхийн эрх зүйн төсөл- Хууль дээдлэх ёсны индекс 2020	36	36	33	35	2↑
3	Ардчиллын олон талт байдлын төсөл /V-Dem/ 2021	33	31	34	34	→
4	“Бертелсман” сан - Шилжилтийн индекс 2022	41	37	37	37	→
5	Эдийн засгийн мэдээллийн нэгж - Улс орнуудын эрсдэлийн үнэлгээ 2021	37	37	37	37	→
6	“Глобал инсайт” байгууллага - Улс орнуудын эрсдэлийн түвшин 2020	47	47	35	35	→
7	“Ай Эм Ди”-Дэлхийн өрсөлдөх чадварын эмхтгэл Үзэл бодлын судалгаа 2021	30	28	32	29	3↓
8	“Пи Ар Эс» групп - Эрсдэлийн үнэлгээ 2021	32	35	41	37	4↓
9	Дэлхийн банк - Улс орны бодлого, институцийн үнэлгээ 2020	43	35	35	-	-
	Дундаж оноо	36	37	35	35	→

Монгол Улсын индексийг тооцоход 8 эх сурвалжийг ашигласан⁴. Үүнээс Дэлхийн эдийн засгийн форумын Үзэл бодлын судалгаа 6 пунктээр, Дэлхийн эрх зүйн төслийн Хууль дээдлэх ёсны индекс 2 пунктээр тус тус өсөж, “Пи Ар Эс” группийн Эрсдэлийн үнэлгээ 4 пунктээр, “Ай Эм Ди” байгууллагын Дэлхийн өрсөлдөх чадварын эмхтгэл Үзэл бодлын судалгаа 3 пунктээр буурчээ. Харин Ардчиллын олон талт байдлын төсөл /V-Dem/, “Бертелсман” сангийн Шилжилтийн индекс, Эдийн засгийн мэдээллийн нэгжийн Улс орнуудын эрсдэлийн үнэлгээ, “Глобал инсайт” байгууллагын Улс орнуудын эрсдэлийн түвшний үнэлгээ өөрчлөгдөөгүй болно. 2022 онд Дэлхийн банкны Улс орны бодлого, институцийн үнэлгээг Монгол Улсын индексийг боловсруулахад ашиглаагүй.

Дэлхийн улс орнуудын авсан онооны дундаж 43 байгаа нь өмнөх онтой ижил байна. Энэ оны үнэлгээгээр Дани 88, Финлянд 88, Шинэ Зеланд 88, Сингапур 85, Швед 85, Норвеги 85 оноотойгоор эхний дөрвөн байрт жагсаж, Венесуэл 14, Сири 13, Сомали 13, Өмнөд Судан 11 оноо авсан нь хамгийн бага үзүүлэлт байв.

Бүс нутгаар нь авч үзвэл Европын холбооны улс орнууд хамгийн өндөр үзүүлэлттэй буюу дунджаар 64 оноотой, харин Африкийн холбооны улс орнууд хамгийн бага буюу дунджаар 33 оноо авчээ. Монгол Улсын хамаарах Ази Номхон далайн бүс нутгийн дундаж оноо 45 байна.

ДҮГНЭЛТ

Транспэрэнси Интернэшнл байгууллагаас улс орны сүүлийн 10 жилийн үнэлгээг нэгтгэн дүгнэсэн. Ингэхдээ Монгол Улсыг дараах байдлаар дүгнэжээ:

“Монгол Улсын Авлигын төсөөллийн индекс 2019 онд түүхэн доод үзүүлэлт болох 35 оноотойгоор дүгнэгдсэн. Гэсэн хэдий ч, тус улс нь авлигатай тэмцэх орчныг шинэчлэн байгуулахаар тодорхой онцлох эерэг арга хэмжээг авч байна. Үүнд, Бүс нутгийн улс орнуудаас хамгийн анх Хүний эрх хамгаалагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийг баталж, мөн шүгэл үлээгчийг хамгаалах болон эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүйн эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхээр төлөвлөн ажиллаж байгаа нь сайшаалтай байна.”

4 <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>

ЗӨВЛӨМЖ

Транспэрэнси Интернэшнл байгууллагаас дэлхийн улс орнуудад хандаж дөрвөн зөвлөмж гаргасан. Үүнд:

1. Албан тушаалтанд хариуцлага тооцох эрх мэдлийг хангах. Улс орнууд цар тахлын нөхцөл байдалтай холбогдуулан баталсан олон нийтийн үзэл бодлоо илэрхийлэх, эвлэлдэн нэгдэх, цуглаан зохион байгуулах эрхийг хязгаарласан шийдвэр, зохицуулалтыг цуцлах шаардлагатай. Хүний эрхийн хамгаалагчийн эсрэг гэмт хэрэгт хариуцлага тооцох эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхэд нэн түрүүнд ач холбогдол өгөх хэрэгтэй.
2. Албан тушаалтныг хянах эрх бүхий байгууллагын бүрэн эрхийг сэргээх. Төрийн албан тушаалтныг хянах эрх бүхий байгууллага болох Авлигатай тэмцэх газар, Ерөнхий Аудитын газрын төрийн албан хаагчийн хууль бус үйлдэлд хариуцлага тооцоход шаардагдах хараат бус, бие даасан байдал, бүрэн эрх, төсөв хөрөнгийг баталгаажуулах. Парламент болон шүүх байгууллага нь мөн гүйцэтгэх эрх мэдлийг хэтрүүлэн ашиглахаас урьдчилан сэргийлж сонор сэрэмжтэй ажиллах.
3. Үндэстэн дамнасан авлигын үйлдэлтэй тэмцэх. Хөгжингүй эдийн засагтай улс орны засгийн газар нь үндэстэн дамнасан авлигын хэрэг үйлдэгдэх нөхцөл байдлыг бүрдүүлж буй тогтолцоог өөрчлөхөд анхаарал хандуулж ажиллах. Ингэхдээ хуулийн цоорхойг нөхөж, санхүүгийн гэмт хэрэг гарах нөхцөлийг бүрдүүлэх мэргэжлийн үйл ажиллагааг зохицуулж, авлигач албан тушаалтан, тэдний хамсаатан хариуцлагаас зугтах боломжийг устгах.
4. Төсвийн хөрөнгийн зарцуулалтын талаарх мэдээллийн ил тод байдлыг хангах. Засгийн газраас төсвийн хөрөнгийг зарцуулахад учирч болзошгүй авлигын нөхцөл байдлаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авах. Ингэхдээ мэдээллийн ил тод байдлыг бүрэн хангах.

ХУУЛЬ ДЭЭДЛЭХ ЁСНЫ ИНДЕКС

Дэлхийн эрх зүйн төслийн Хууль дээдлэх ёсны индекс нь олон улсын тэргүүлэх үзүүлэлтийн нэг юм. Энэхүү индекс нь нийт 139 улсын үнэлгээг боловсруулахад үндэсний 138 мянга гаруй иргэн, хууль, эрх зүйн салбарын 4,200 шинжээч, албан хаагчийг хамруулсан судалгааг ашиглаж дэлхий дахинаа хууль дээдлэх ёсыг хэрхэн хэрэгжүүлж, ойлгож буй явдалд үнэлэлт, дүгнэлт өгдөг байна. Индексийг жил болгон боловсруулж олон нийтэд ил тод зарладаг.

Транспэрэнси Интернэшнл байгууллагаас боловсруулдаг Авлигын төсөөллийн индексийн 13 эх сурвалжийн нэгээр тус үзүүлэлтийг ашигладаг бөгөөд мөн Монгол Улсын үнэлгээг боловсруулахад хэрэглэгдэх 9 үнэлгээний нэг юм. Монгол Улсын хувьд 2020 оны үндсэн үзүүлэлтээр 1.00 пунктээс 0.53 пункт авч 128 орноос 57 дугаар байрт эрэмбэлэгдэж байсан. Харин 2021 онд 0.54 пункт авч 0.01 пунктээр өссөн үзүүлэлттэй боловч 3 байраар ухарч 61 дүгээр байрт эрэмбэлэгджээ. Гэвч 2021 онд 11 орныг нэмж нийт 139 орныг үнэлгээнд хамруулсан.

Хууль дээдлэх ёсны индексийг 8 үзүүлэлтэд тулгуурлаж боловсруулдаг. Үүнд:

1. Төрийн эрх мэдлийн хязгаарлалт;
2. Авлигаас ангид байдал;
3. Нээлттэй төр;
4. Үндсэн эрх;
5. Хууль ба аюулгүй байдал;
6. Зохицуулалт ба сахиулалт;
7. Иргэний шударга ёс;
8. Эрүүгийн шударга ёс;

Дээрх 8 үзүүлэлт тус бүрд 4-8 дэд үзүүлэлт, нийт 44 дэд үзүүлэлтийн үнэлгээг харгалзан үзнэ. Үнэлгээнд 1 пункт нь сайн, 0 пункт нь муу нөхцөл байдлыг илэрхийлдэг.

Үнэлгээнд хамгийн өндөр оноо авсан улсыг 1 дүгээр байрт эрэмбэлдэг бөгөөд Монгол Улсын хувьд дэлхийн 139 орноос дараах оноо, байрт эрэмбэлэгдсэн байна.

Хүснэгт 15. Монгол Улсын үзүүлэлтийн оноо, байр

№	Үзүүлэлт	Оноо	Байр
1	Төрийн эрх мэдлийн хязгаарлалт	0.54	66
2	Авлигаас ангид байдал	0.43	81
3	Нээлттэй төр	0.50	72
4	Үндсэн эрх	0.58	63
5	Хууль ба аюулгүй байдал	0.76	58
6	Зохицуулалт ба сахиулалт	0.50	70
7	Иргэний шударга ёс	0.55	63
8	Эрүүгийн шударга ёс	0.49	57
Нийт		0.54	61

ДҮГНЭЛТ

Хууль дээдлэх ёсны индексийн Авлигаас ангид байдал үзүүлэлтийн 4 дэд үзүүлэлт тус бүрт үнэлгээ өгсөн байх бөгөөд үүнээс Хууль тогтоох засаглалын төрийн албан хаагчид эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа хувийн ашиг сонирхлын үүднээс ашиглах байдлын үнэлгээ хамгийн бага буюу 1.00 пунктээс 0.16 пункт авсан нь хууль тогтоох байгууллагын авлигын маш өндөр эрсдэлийг харуулж байна. Эсрэгээрээ, цагдаа, цэргийн албан хаагчид эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаа хувийн ашиг сонирхлын үүднээс ашиглах байдал хамгийн өндөр буюу 1.00 пунктээс 0.64 пункт авсан үзүүлэлттэй байна.

2.3. ТРАСЕ ИНТЕРНЭШНЛ БАЙГУУЛЛАГЫН 2021 ОНЫ АВЛИГЫН ЭРСДЭЛИЙН МАТРИЦ

Трасе интернэшнл байгууллагаас 2021 оны Авлигын эрсдэлийн матриц үнэлгээг 2021 оны 11 дүгээр сарын 17-ны өдөр дэлхий нийтэд зарлалаа. Энэхүү судалгааг дэлхийн 194 улс орныг хамруулан зохион байгуулсан ба бизнес эрхлэгчдэд тулгарах авлигын эрсдэлийн талаарх найдвартай мэдээлэл өгөх зорилготой юм. Энэхүү Авлигын эрсдэлийн матриц судалгааг Нэгдсэн үндэстний байгууллага, Дэлхийн банк, Дэлхийн эдийн засгийн форум зэрэг байгууллагаас цуглуулсан мэдээллийн дагуу боловсруулдаг. Тус судалгаа нь бизнес эрхлэгчид холбогдох улс орон болон бүс нутагт өртөж болох авлигын эрсдэлийн үнэлгээг боловсруулж, хариу арга хэмжээ авахад дэмжлэг үзүүлдэг юм.

Авлигын эрсдэлийн матриц судалгааг 2020 онд 194 улс орныг хамруулан 0-100 онооны хооронд тодорхойлсон бөгөөд 0 оноо нь авлигын эрсдэлгүй, 100 оноо нь авлигын өндөр эрсдэлтэй гэсэн утгатай. Монгол Улсын хувьд Авлигын эрсдэлийн матриц судалгаанд 49 оноо авч 96 дугаар байрт эрэмбэлэгдэж байна. Монгол Улс 2019 онд 55 оноо авч, 200 улсаас 109 дүгээр байр эзэлж байв.

Авлигын эрсдэлийн матриц судалгааг 4 үзүүлэлт, 9 дэд үзүүлэлтийг үнэлж боловсруулдаг.⁵ Үүнд:

⁵ <https://www.traceinternational.org/trace-matrix?#matrix-results>

Хүснэгт 16. Монгол Улсын үзүүлэлтийн оноо, байр

№	Үзүүлэлт	2019 он	2020 он	2021
1	Төрийн байгууллага ба бизнесийн байгууллагын харилцаа	72 оноо	63 оноо	59 оноо
2	Авлигын эсрэг үйл ажиллагаа	42 оноо	50 оноо	44 оноо
3	Засгийн газар, төрийн албаны ил тод байдал	54 оноо	44 оноо	42 оноо
4	Иргэний хяналтын чадамж	35 оноо	27 оноо	31 оноо
Нийт		55 оноо	49 оноо	47 оноо

Дээр дурдагдсан нөхцөл байдлыг дараах шалгуур үзүүлэлтийг 1-100 оноогоор үнэлж, боловсруулсны эцэст дүгнэдэг⁶:

Хүснэгт 17. Монгол Улсын үзүүлэлтийн оноо

№	Нөхцөл байдал	Шалгуур үзүүлэлт	Оноо		
1	Төрийн байгууллага ба бизнесийн харьцаа				
1.1	Төрийн байгууллагатай харилцах байдал	Эдийн засаг дахь төрийн оролцоо	42 оноо		
		Цахилгаан авах процесс			
		Барилгын зөвшөөрөл авах процесс			
		Өмч бүртгүүлэх процесс			
		Бизнес эхлүүлэх процесс			
		Экспорт хийх процесс- шаардагдах хугацаа			
		Импорт хийх процесс- шаардагдах хугацаа			
		Татварын байцаагчтай уулзах давтамж			
		Төрөөс 10-аас багагүй хувийг эзэмшдэг хуулийн этгээдийн хувь			
		Засгийн газрын журмын шаардлагыг хангахад компанийн удирдлагын зарцуулах хугацаа			
1.2	Хахууль өгөх хүлээлт	Удирдах албан тушаалтны хахууль	64 оноо		
		Хууль тогтоогчийн авлигач үйл ажиллагаа			
		Төрийн салбарын авлигач үйл ажиллагаа			
		Хахуулийн гүнзгий байдал /бэлэг болон хууль бус төлбөр хүссэн хувь/			
		Хахуулийн үйлдэл /Хахууль нэхсэн үйлдэлтэй тулгарсан компанийн хувь/			
		Авлигатай тулгарсан байдал			
		Авлигаас ангид шүүн таслах ажиллагаа			
		Гүйцэтгэх салбарт ажиллаж буй төрийн албан хаагчид хувийн ашиг сонирхолд эрх мэдлээ ашигладаггүй байх			
		Цахилгаан авахад шаардагдах хоног			
		Барилгын зөвшөөрөл авахад шаардагдах хоног			
1.3	Хууль, тогтоомжийн дарамт	Хөрөнгө бүртгүүлэхэд шаардагдах хоног	65 оноо		
		Бизнес эхлүүлэхэд шаардагдах хоног			
		Хилээр зорчих ажиллагааны үр дүнтэй байдал			
		Хууль, тогтоомжийн дарамт			
		Далайн тээврийн үр дүнтэй байдал			
		Засгийн газрын дүрэм, журмыг хэрэгжүүлэхэд хууль бус нөлөөлөл ордоггүй			
		2 Авлигын эсрэг үйл ажиллагаа			
		2.1		Нийгэм авлигаас татгалзах байдал	Төрийн бизнесийн боломж нийгмийн бүлэгт нээлттэй эсэх
Эрх тэгш байдал, үл ялгаварлах					
Сонгуулийн саналыг хахуульдаж авах үйлдлийн давтамж					
Татвараас зайлсхийх үйлдэл					
Хахууль хүлээн авах үйлдэл					
Пост-Материалист индекс					

2.2	Засгийн газрын авлигатай тэмцэх ажиллагаа	Авлигатай тэмцэх бодлого	49 оноо
		Хараат бус шүүх	
		Эрх мэдэл, албан тушаалаа хэтрүүлсэн хэргийн мөрдөн шалгалт	
		Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа	
		Төрийн салбарын хулгай	
		Шүүхийн хараат бус байдал	
		Зохион байгуулалттай гэмт бүлэглэл	
		Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэлт	
Төрийн албан хаагч буруутай үйл ажиллагаандаа хариуцлага хүлээдэг байдал			
3 Засгийн газар, төрийн албаны ил тод байдал			
3.1	Төрийн үйл ажиллагааны ил тод байдал	Ил тод төсвийн индекс	45 оноо
		Төрийн цахимжуулалтын индекс	
		Хэрэгжүүлэх байдал нь тодорхой ил тод хууль	
		Төсвийн ил тод байдал	
		Засгийн газрын мэдээлэл, хуулийг нийтэд хүргэх байдал	
Мэдээлэл авах эрх			
3.2	Төрийн албаны ил тод, эрүүл байдал	Хүнд сурталтай албан хаагчдын цалин хөлс	37 оноо
		Төсвийн хөрөнгө шамшигдуулалт	
		Хөрөнгө оруулагчийн ил тод байдал	
		Ашиг сонирхлын зөрчилтэй хууль, журам	
		Аудит хийх бүрэн эрх, нягтлан бодох стандарт	
Засгийн газрын бүрэн эрх нь хараат бус аудит, хяналт шалгалтаар үр дүнтэй хязгаарлагддаг байдал			
4 Иргэний хяналтын чадамж			
4.1	Чөлөөт хэвлэл	Үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөө	28 оноо
		Чөлөөт, бие даасан хэвлэл	
		Хэвлэлийн эрх чөлөөний индекс	
		Судлаачид шүүмжлэлтэй хандах байдал	
		Засгийн газраас интернетийн мэдээлэлд шүүлтүүр хийдэг байдал	
		Хэвлэл мэдээллийн шүүмжлэлийг хэвлэх, нийтэд түгээх байдал	
		Хэвлэл мэдээллийн үзэл бодлыг хэвлэх, нийтэд түгээх байдал	
Санал бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх баталгаажсан			
4.2	Иргэний нийгэм	Иргэний нийгмийн оролцоо	35 оноо
		Улс төрийн оролцоо	
		Хүний хөгжлийн индекс	
		Иргэний нийгмийн байгууллагын оролцооны орчин	
		Нийгмийн оролцоо	
		Хараат бус Улс төрийн бус байгууллагын оролцоо	
		Иргэний оролцоо	
Төрийн бүрэн эрхийг төрийн бус хяналт шалгалтаар шалгах боломж			

ӨРГӨДӨЛ, ГОМДОЛ, МЭДЭЭЛЛИЙН ШИЙДВЭРЛЭЛТИЙН 2021 ОНЫ МЭДЭЭ

Байгууллагын хэмжээнд 2021 онд иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, албан тушаалтнаас 2,314 гомдол, мэдээлэл хүлээн авснаас Мөрдөн шалгах хэлтэст 1,491 буюу 64.4 хувь, Хяналт шалгалт, дүн шинжилгээний хэлтэст 560 буюу 24.2 хувь, Гүйцэтгэх ажлын хэлтэст 194 буюу 8.4 хувь, Аюулгүй байдал, хяналт шалгалт, нууцын албанд 43 буюу 1.9 хувь, Урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх хэлтэст 26 буюу 1.1 хувь нь тус тус хуваарилагдан хянан шалгагдсан байна. Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулбал, өргөдөл, гомдол, мэдээлэл 32 буюу 1.4 хувиар, гэмт хэргийн шинжтэй гомдол, мэдээлэл 78 буюу 6.0 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 18. Өргөдөл, гомдол, мэдээллийг шийдвэрлэсэн байдал

Д/д	Үзүүлэлт	2020 он	2021 он		Нийт
			Өмнөх оны үлдэгдэл	Тайлант онд хүлээн авсан	
1	Хэрэг бүртгэлтийн хэрэг нээх	462	49	442	491
2	Хэрэг бүртгэлтийн хэрэг нээхээс татгалзах	487	37	572	609
3	Зөрчлийн хэрэг нээх	1	-	-	-
4	Харьяаллын дагуу шилжүүлсэн	274	4	234	238
5	Зөрчил илрээгүй тул хаасан	290	22	229	251
6	Зөрчлийг тогтоож шийдвэрлэсэн	79	8	88	96
7	Хариу өгч буцаасан	34	4	42	46
8	Татгалзаж шийдвэрлэсэн	10	-	-	-
9	Судалгаанд	158	45	146	191
10	Нэгтгэн шалгасан	4		7	7
11	Харьяаллын бус	286	20	314	334
12	Бусад	4	4	32	36
13	Үлдэгдэл	193	-	208	208
14	Нийт	2,282	193	2,314	2,507

110 ТУСГАЙ ДУГААРААР АВСАН ӨРГӨДӨЛ, ГОМДОЛ, МЭДЭЭЛЭЛ

Хүснэгт 19. ӨГМ хүлээн авах 110 тусгай дугаарын утсаар 2021 онд хүлээн авсан дуудлагын талаарх мэдээлэл

Д/д	Агуулга	I улирал	II улирал	III улирал	IV улирал	Нийт	
						Тоо	Дүнд эзлэх хувь
1	Зөвлөгөө өгсөн	541	675	690	632	2,538	18.8
2	Утсаар тоглосон	220	210	109	138	677	5.0
3	Санал хэлсэн	-	2	4	3	9	0.1
4	Дугаар андуурч залгасан	462	655	736	377	2,230	16.6
5	Өмнө нь өгсөн гомдол, мэдээллийн талаар тодруулсан	183	127	110	103	523	3.9
6	Бүртгэж авсан гомдол	64	43	93	85	285	2.1
7	Дуудлага тасарсан	1,635	1,833	1,839	1,905	7,212	53.5
8	Нийт	3,105	3,545	3,581	3,243	13,474	100.0

2021 онд 110 тусгай дугаарт 13,474 дуудлага ирсэн. Нийт дуудлагын 46.5 хувь нь зөвлөгөө авах, гомдол мэдээлэл өгөх, дуудлага андуурах, санал хүсэлт хэлэх, утсаар тоглох зэргээр холбогдож ярьсан бол 53.5 хувь нь дуудлага тасарсан, дуудлага холбогдсон ч яриагүй тасарсан байна. 2021 онд 110 тусгай дугаарын утсаар нийт 285 өргөдөл, гомдол, мэдээллийг хүлээн авч, бүртгэн шалгасан байна.

110 тусгай дугаарын утсаар хүлээн авсан өргөдөл, гомдол, мэдээллийн 57.9 хувь нь гэмт хэргийн шинжтэй асуудлаар, 28.8 хувь нь ашиг сонирхлын зөрчил, хөрөнгө орлогын мэдүүлэгтэй холбоотой асуудлаар, 3.2 хувь нь төрийн байгууллагын ёс зүй, хүнд суртал, удирдах ажилтны гаргасан шийдвэртэй холбоотой асуудлаар хандсан байна.

**АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ
ХӨТӨЛБӨР, ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
ХЭРЭГЖИЛТ-2021**

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР, ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ (2017-2021)

Нэг. Шударга, хариуцлагатай, ил тод нийтийн албыг бэхжүүлэх замаар авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, төрийн жинхэнэ албан хаагчийн сонгон шалгаруулалт болон томилгоонд улс төрийн нөлөөлөөс ангид, мэдлэг, боловсролд суурилсан мерит зарчмыг хэрэгжүүлэх зорилтыг хангах чиглэлээр:

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 1 дүгээр зорилтын хүрээнд нийт 10 үйл ажиллагаа, 26 арга хэмжээ тусгагдсан. Зорилтын хүрээнд төлөвлөсөн арга хэмжээний хэрэгжилтийг тоймлон танилцуулбал:

4.1.1.1-Төрийн албаны зөвлөлийн болон салбар зөвлөлийн дүгнэлт, нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээдийн Хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлэг (ХАСУМ)-ийг хянасан дүгнэлтийг олон нийтэд ил тод, нээлттэй болгох /АТГ, ТАЗ, 2017-2022/

Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.6-д заасны дагуу Авлигатай тэмцэх газар нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээдийн хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлгийг хянан үзээд тухайн албан үүргийг хэрэгжүүлэхэд ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх эсэх талаар томилох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлдэг.

Авлигатай тэмцэх газраас 2017 онд 11143, 2018 онд 10461, 2019 онд 8682, 2020 онд 13030, 2021 онд 12504 хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлэг(ХАСУМ)-ийг хүлээн авч, хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд нийтийн албан тушаалд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээд тухайн албан үүргээ гүйцэтгэхэд ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх, үүсэж болзошгүй, ашиг сонирхлын зөрчил бүхий нөхцөл байдал тогтоогдсон эсэх талаар долоо хоног тутам иргэд, олон нийтэд мэдээлэх ажлыг хэвшүүлэв. Хянан шалгасан мэдүүлгээс 2020 онд 848, 2021 онд 1018 нэр дэвшигчийн хувьд ашиг сонирхлын зөрчил үүсэж болохуйц нөхцөл байдлыг тогтоож, анхааруулсан, шаардлага хангаагүй үндэслэлээр 2020 онд 489, 2021 онд 266 мэдүүлгийг буцаасан, 2020 онд 8, 2021 онд 22 нэр дэвшигч тухайн албан үүргийг хэрэгжүүлэхэд илт ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх нөхцөл байдал тогтоогдож байгаа талаар эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд мэдэгдсэн байна.

Улсын хэмжээнд 2020-2021 онуудад ХАСУМ-ийг хянасан дүгнэлтийг Сонгуулийн ерөнхий, Хүний эрхийн үндэсний комисс, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Эрчим хүчний зохицуулах хороо, Сангийн яам, Гадаад харилцааны яам, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Эрчим хүчний яам, Барилга, хот байгуулалтын яам, Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Зэвсэгт хүчний жанжин штаб, Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар, Ашигт малтмал, газрын тосны газар, Газрын харилцаа, геодези, зураг зүйн газар, Гадаадын иргэн, харьяатын газар, Үндэсний хөгжлийн газар, Төрийн худалдан авах ажиллагааны газар, Иргэний нисэхийн ерөнхий газар, Газрын харилцаа, геодези, зураг зүйн газар, Стандарт, хэмжил зүйн газар, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар, Үндэсний хөгжлийн газар, Сэлэнгэ, Сүхбаатар, Өвөрхангай, Дундговь, Увс, Баян-Өлгий, Орхон, Хэнтий, Булган, Дархан-Уул, Өмнөговь, Төв, Ховд аймгууд, холбогдох цахим хуудсандаа байршуулж хэвшүүлжээ.

Авлигатай тэмцэх газраас нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээдийн хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлгийн цахим мэдээллийн санд зарим өөрчлөлтийг оруулж, ХАСУМ хянах процессийг нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээд болон мэдүүлгийг бүртгэх, хадгалах, хянах эрх бүхий албан тушаалтанд нээлттэй болгов.

Төрийн албаны зөвлөлөөс тусгай шалгалтын системээр шалгалтын үйл явц, үр дүнгийн талаарх мэдээллийг олон нийтэд нээлттэй болгосон байна. Нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээдийг нэр дэвшүүлэх тогтоолыг тухайн байгууллагын удирдлагад хүргүүлэх үйл ажиллагааг зохион байгуулж, Төрийн албаны зөвлөлийн цахим хуудаст тухай бүр мэдээлж байна. Цаашид сонгон шалгаруулалтын цахим системд тусгай шалгалтын үр дүнг зөвлөлийн хурлаар хэлэлцэж, нэр дэвшүүлсэн шийдвэрийг байршуулах шинэчлэлийг хийхээр төлөвлөн ажиллаж байна.

Төрийн албаны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга(цаашид “Төрийн албаны тухай хууль” гэх)-ын 27 дугаар зүйлийн 27.2-т “Төрийн жинхэнэ албан тушаалын сул орон тоо гарсан тохиолдолд томилох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан олон нийтэд мэдээлэх үүрэгтэй. Томилох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан сул орон тоо гарсан өдрөөс хойш энэ тухай мэдээллийг долоо хоногт, сонгон шалгаруулалт явуулах захиалгыг 21 хоногт багтаан төрийн албаны холбогдох шатны байгууллагад хүргүүлнэ.” гэж заасны дагуу төрийн жинхэнэ албан тушаалын сул орон тоо гарсан тохиолдолд томилох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан олон нийтэд мэдээлэх, шалгалтын үйл явцыг иргэд олон нийт хөндлөнгөөс ажиглах боломжийг бүрдүүлсэн.

Төрийн албаны зөвлөлөөс төрийн албаны ерөнхий шалгалтыг зохион байгуулахдаа бүртгэх, шалгах, дүгнэх зэрэг шалгалтын бүхий л процессыг бүрэн цахимжуулснаар уг үйл ажиллагаанд хүний оролцоо, хөндлөнгийн нөлөөлөл орохоос урьдчилан сэргийлж, олон нийт, мэргэжлийн байгууллагуудын хяналтын дор ил тод, нээлттэй зарчмыг ханган, шалгалтад оролцогчид мэдлэгээ бодитоор сорих боломжийг бүрдүүлж, хэвшүүллээ.

Төрийн албаны зөвлөл, түүний Салбар зөвлөлөөс төрийн жинхэнэ албаны удирдах албан тушаалын сул орон тоонд 2020 онд 450, 2021 онд 566 иргэнийг, төрийн жинхэнэ албаны гүйцэтгэх албан тушаалын сул орон тоонд 2020 онд 1581, 2021 онд 1299 иргэнийг тус тус сонгон шалгаруулжээ. Мөн төрийн үйлчилгээний төсвийн шууд захирагчийн 214 сул орон тоог тусгай шалгалт зохион байгуулж, сул орон тоон нөхсөн байна. Сүүлийн 3 жил төрийн албаны ерөнхий шалгалт өгч тэнцсэн 10428 хүний 42 хувь буюу 4403 иргэн төрийн албанд анх шалгалт өгч тэнцсэн иргэд байна.

Мэдээлэл технологийн дэвшлийг ашиглаж олон улсад түгээмэл ашиглагддаг ном, сэтгүүлийг цахим платформоор дамжуулан шалгалтын сорилтой уншиж танилцах, онлайн тест боловсруулан өдөр тутам шинэчлэн түгээснээр виртуал орчинд иргэд өөрсдийн мэдлэг чадвараа урьдчилан сорих боломжийг бүрдүүлэн цахим зөвлөмж, цахим ном, шалгалтад хамтдаа бэлтгэх онлайн булан ажиллуулж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.1.1-2.Хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлэг (ХАСУМ)-ийг гаргах, хянах үйл ажиллагааг цахим хэлбэрт бүрэн шилжүүлэх /АТГ, 2017-2019/

Авлигатай тэмцэх газраас УИХ-ын Хууль зүйн Байнгын хорооны “Албан тушаалтны хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн маягт, түүнийг бүртгэх, хянах, хадгалах журам батлах тухай” 2012 оны 05 дугаар тогтоолын 7 дугаар хавсралтын “Б” хэсэгт заасны дагуу “нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээдийн ХАСУМ-ийг цахим хэлбэрээр мэдүүлсэн тухай” БАТАЛГААНЫ МАЯГТ-ыг ашиглан мэдүүлэг гаргах ажлыг зохион байгуулж байна. ХАСУМ-ийг гаргах, хянах үйл ажиллагааг цахим хэлбэрт шилжүүлэх ажлыг 2017 онд эхлүүлэн системийн хөгжүүлэлтийг 2018 онд дуусгаж, 2019 оноос ХАСУМ-ийг гаргах, хянах үйл ажиллагааг цахимаар гүйцэтгэх боломжтой болсон. 2019 онд 41 байгууллага цахим системд бүрэн холбогдоод байсан бол 2020 онд төрийн болон нутгийн захиргааны 884 нэгж буюу нийт холбовол зохих нэгжийн 80 орчим хувийг, 2021 онд бүх төрийн байгууллагыг цахим системд холбосон байна. Хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлгийг хянах үйл ажиллагааг цахимжуулах ажлын явц 2020 онд 90 орчим хувьтай байсан бол 2021 онд ХАСУМ-ийг гаргах, хянах үйл ажиллагааг бүрэн цахимжуулаа.

Авлигатай тэмцэх газраас 2020 онд нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээдийн 13151 мэдүүлгийг, 2021 онд 12504 мэдүүлгийг хүлээн авч, хянан шийдвэрлэсэн. 2020 онд ХАСУМ-ийн 75,9 хувийг, 2021 онд 84 хувийг цахим хэлбэрээр хүлээн авч, хянан шийдвэрлэсэн нь өмнөх онтой харьцуулбал 8,1 пунктээр өссөн байна.(Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.1-3.ХАСУМ-д хавсаргаж ирүүлэх баримт бичгийн жагсаалтад Төрийн албаны зөвлөлийн болон салбар зөвлөлийн дүгнэлтийг оруулах /АТГ, ТАЗ, 2017-2019/

Төрийн албаны тухай хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.12-т Төрийн албаны зөвлөл Төрийн албаны ерөнхий болон тусгай шалгалт (тухайн албан тушаалын) өгөх болзол, журам, Төрийн жинхэнэ албаны нөөц бүрдүүлэх журмуудыг батлахаар заасны дагуу Төрийн албаны зөвлөлийн 2019 оны 17 дугаар тогтоолоор холбогдох журмуудыг батлан мөрдүүлж байна. Төрийн албаны зөвлөлийн 2019 оны 14 дүгээр тогтоолоор баталсан “Төрийн албаны

тусгай шалгалт өгөх болзол, журам"-ын 7.6-д "Нэр дэвшигчийг томилохоос өмнө Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 23.5-д заасан мэдүүлгийг авсан байна." гэж тусган хэрэгжүүлж, хяналт тавин ажиллаж байна.

ХАСУМ-ийг гаргах, хянах үйл ажиллагааг цахимжуулах хүрээнд ХАСУМ-ийн цахим мэдээллийн санд төрийн албаны ерөнхий болон тусгай шалгалт өгсөн огноо, шалгалтад тэнцсэн эсэх тухай мэдээллийг оруулж хэвшүүлсэн. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.1-4.Төрийн албаны зөвлөл болон салбар зөвлөлийн дүгнэлт, ХАСУМ хянуулалгүйгээр томилгоо хийсэн албан тушаалтанд хүлээлгэх хариуцлагыг тодорхой болгох /АТГ, ТАЗ, 2017-2019/

Авлигатай тэмцэх газраас яам, агентлаг, төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээд, нийслэл, дүүрэг, 21 аймаг, зарим сумдад ажиллаж хуулийн хэрэгжилт болон төрийн албан дахь хүний нөөцийн томилгоонд хяналт тавин ажиллаж байна. Тухайлбал, нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээдийн ХАСУМ-ийг тухайн албан тушаалд томилсны дараа хянуулахаар ирүүлсэн тоо 2017 онд 844, 2018 онд 211, 2019 онд орон нутгийн төрийн байгууллагуудад 40, 2021 онд 44 болж буурч байна. Энэ хүрээнд албан тушаалын томилгоотой холбоотой асуудлыг нарийвчлан судалж, нөхцөл байдлыг тогтоон Төрийн албаны зөвлөл болон салбар зөвлөлийн дүгнэлт, ХАСУМ-ийг хянуулалгүйгээр томилгоо хийсэн албан тушаалтанд хүлээлгэх хариуцлагыг тодорхой болгох чиглэлээр санал, дүгнэлт боловсруулан Хууль зүй, дотоод хэргийн яаманд хүргүүлсэн.

Төрийн албаны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг батлахдаа Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлын зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.7 дахь хэсгийг өөрчлөн, нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээдийн ХАСУМ-ийг Авлигатай тэмцэх газар хянаад илт ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх нөхцөл байдлыг тогтоож, хариу хүргүүлсэн байхад тухайн байгууллагын удирдлага нь нэр дэвшүүлсэн этгээдийг дур мэдэн томилох,

ашиг сонирхлын зөрчилтэй нөхцөл байдалд албан үүрэг гүйцэтгүүлэх эрсдэлийг бий болгож байна. Энэхүү нэмэлт, өөрчлөлтийн үр дагаврын талаар УИХ-ын Хууль зүйн байнгын хороонд саналаа хүргүүлсэн боловч шийдвэрлээгүй байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.1-5.Төрийн захиргааны төв байгууллагын хүний нөөцийн жагсаалт, төрийн албанаас түр чөлөөлөгдсөн, Төрийн албаны тухай хуульд заасан үндэслэлээр чөлөөлөгдсөн төрийн албан хаагчийн нөөцийн бүртгэлийг ил тод, нээлттэй болгох /ТАЗ, 2017-2019/

Засгийн газрын 2019 оны 74 дүгээр тогтоолоор "Төрийн албан хаагчийн улсын нэгдсэн тоо бүртгэл хөтлөх, мэдээлэл авах журам"-ыг баталсан. Уг журамд төрийн албан хаагчийн улсын нэгдсэн тоо бүртгэлийн мэдээллийн сантай байх, уг сан нь төрийн албан тушаал эрхэлж байгаа төрийн албан хаагчийн мэдээлэл, төрийн албан тушаал эрхэлж байсан иргэний мэдээлэл, төрийн захиргааны болон төрийн үйлчилгээний удирдах ажилтны нөөцөд байгаа иргэний мэдээлэл, төрийн өндөр албан тушаалтны зэрэг зиндаа, түүнтэй адилтгах төрийн албан тушаалтны зэрэглэлд хамаарах албан тушаал эрхэлж байсан, удирдах албан тушаалтны нөөцөд бүртгэгдсэн төрийн албан хаагч, иргэний тухай мэдээллээс бүрдэхээр тусгажээ. Мөн тоо бүртгэлийн мэдээллийн санг бүрдүүлэхдээ төрийн албаны "Хүний нөөцийн удирдлагын мэдээллийн тогтолцоо" цахим системийг ашиглахаар тусгасан ба төрийн албаны хүний нөөцийн нэгдсэн системийг боловсронгуй болгох ажлыг хийж байна. Уг системд төрийн тусгай албан хаагч буюу цэрэг, цагдаа, прокурор, шүүх, тагнуулын байгууллагуудын албан хаагчдын мэдээллийг нэгтгэхээр холбогдох хууль тогтоомжийг судалж байна.

Төрийн албаны зөвлөлийн хүний нөөцийн системд бүртгэгдсэн албан хаагчдын мэдээлэлд үндэслэн төрийн албан хаагчийн цалин бодогдохоос гадна төрийн албан хаагчдын нарийвчилсан статистик мэдээ гарч, төрийн жинхэнэ албан тушаалд шатлан дэвшүүлэх буюу мерит зарчмыг хэрэгжүүлэх бодитой нөхцөл бүрдэх давхар ач холбогдолтой юм. Цахим системийн мэдээллийн сан үнэн зөв, бүрэн мэдээлэлтэй байх зарчмыг баримтлан төрийн албан хаагчийн улсын нэгдсэн тоо бүртгэлд төрийн байгууллагуудыг давхардалгүй, бүрэн хамруулахаар ажиллаж байна. Үүнтэй

холбоотойгоор сүүлийн хугацаанд Засгийн газрын бүтцэд орсон өөрчлөлтөөр татан буугдаж хасагдсан болон шинээр нэмж байгуулагдсан байгууллагуудын хөдөлгөөнийг нэгдсэн бүртгэлд бүрэн тусгаж эцэслэн баталгаажуулах шаардлага тавигдсан бөгөөд Засгийн газрын 2019 оны 74 дүгээр тогтоолд “Тоо бүртгэлийг хөтлөх, тайлан гаргахад хамрагдах байгууллагуудын жагсаалтыг Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Засгийн газар болон холбогдох эрх бүхий бусад байгууллагын шийдвэрийг үндэслэн Төрийн албаны зөвлөл батална” гэж заасны дагуу бүртгэлд хамрагдвал зохих байгууллагуудын жагсаалт гаргаж эхэлсэн. Жагсаалтад Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн Ажлын алба, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, Улсын ерөнхий прокурорын газрын Хэрэг эрхлэх газар, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл болон хамгийн олон байгууллага бүхий Боловсрол шинжлэх ухааны яам, Эрүүл мэндийн яам, Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын яам, Соёлын яам зэрэг нийт 11 байгууллагын эрхлэх асуудлын хүрээний болон харьяа 3206 байгууллагын жагсаалт гаргаад байна. 2020 оны байдлаар Төрийн албаны зөвлөлийн Хүний нөөцийн системд 46 байгууллагыг шинээр бүртгэж, 65 байгууллагын мэдээллийг шинэчлэн зассан бөгөөд шинээр үүссэн 47 байгууллагад цэцэрлэг 21, ерөнхий боловсролын сургууль 9, эмнэлэг 2, Эрүүл мэндийн төв 3, Хүүхдийн хөгжлийн төв 3, Спорт сургалтын төв 3 болон Хэлний бодлогын үндэсний зөвлөлийн Ажлын алба, Жендерийн үндэсний хороо, Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөл, Төрийн худалдан авах ажиллагааны газар, Усны газар, Үндэсний геологийн алба, Соёлын яам гэсэн байгууллагууд бүртгэгдсэн байна. Төрийн албаны зөвлөлийн 2019 оны 15 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар баталсан “Төрийн албаны ерөнхий шалгалт өгөх болзол, журам”-ын 11.4-т “Шалгалтад тэнцсэн иргэнийг зөвхөн тухайн аймаг, нийслэлийн төрийн жинхэнэ албаны нөөцөд бүртгэж, бүртгэлийн жагсаалтыг Зөвлөлийн цахим хуудсанд байршуулна.” гэж заасны дагуу 2019, 2020, 2021 онд төрийн албаны ерөнхий шалгалт өгч төрийн жинхэнэ албаны нөөцөд бүртгэгдсэн иргэдийн мэдээлэл Төрийн албаны зөвлөлийн цахим хуудас <http://csc.gov.mn/s/35/805/>-д нээлттэй байна. Тус цахим хуудсанд төрийн албаны ерөнхий шалгалт өгч тэнцсэн 2019 оны 1116, 2020 оны 3823, 2021 оны 2292 иргэнийг

төрийн жинхэнэ албаны нөөцөд бүртгэн мэдээллийг байршуулсан байна.

2021 онд Төрийн албаны зөвлөлөөс төрийн албаны замын зургийг боловсруулан гаргахад шаардлагатай тоо мэдээллийг гарган, танилцуулгыг бэлтгэсэн. “Төрийн албаны тухай хуулийн хэрэгжилтийг хэмжих шалгуур үзүүлэлт боловсруулах” Зөвлөх үйлчилгээний хүрээнд боловсруулсан мэдээлэлд тулгуурлан Төрийн албан хаагчийн улсын нэгдсэн тоо бүртгэлийн тайлан гаргах загварыг боловсруулан нийт 100 гаруй үзүүлэлт бүхий 22 маягыг батлуулан, 11 маягтын дагуу төрийн 4147 байгууллагаас тайлан цахимаар ирүүлсэн тайланг хүлээн авч нэгтгэсэн. Төрийн албаны зөвлөлийн баталсан 22 маягт, Үндэсний статистикийн хорооны баталсан 3 маягт, нийт 25 маягтаар байгууллага, салбар зөвлөл, улсын хэмжээний гэсэн ангиллаар тайлан гардаг болгох хөгжүүлэлтийг 2021 оны гэрээний хүрээнд гүйцэтгэн төрийн албаны тоо бүртгэлийн 2021 оны тайлан гаргахаар ажиллаж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.1.2-1. Албан тушаалтанд тавигдах ёс зүй, мэдлэг, боловсрол, туршлага, ур чадварын ерөнхий болон тусгай шалгуурыг үндэслэн төрийн албанд томилох, дэвшүүлэх тогтолцоог бүрдүүлэх /ЗГХЭГ, ТАЗ, 2017-2022/

Төрийн албаны тухай хуулийн 22 дугаар зүйлд төрийн жинхэнэ албан тушаалд тавих нийтлэг шаардлага, мөн хуулийн 23 дугаар зүйлд төрийн албан тушаалд тавих тусгай шаардлагыг тус тус хуульчилсан. Тухайлбал, төрийн төрийн захиргааны албан тушаалын тэргүүн, эрхэлсэн, ахлах түшмэлийн ангилалд хамаарах албан тушаалд томилогдох иргэний хувьд төрийн албанд ажилласан жил, тухайн ангилалд ажилласан жилийг зааж, мэргэшүүлэх багц цагийн сургалтад хамрагдаж, төгссөн байхаар тусгасан нь туршлага, ур чадварыг үндэслэн шатлан дэвшүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлж, мөн хуулийн 26 дугаар зүйлд төрийн захиргааны албан тушаалд томилох үндсэн шалгуурыг тодорхойлон хуульчилсан. Төрийн албан тушаалд тавих нийтлэг болон тусгай шаардлагыг хангасан төрийн албан хаагчийг үйл ажиллагааны ажлын үр дүн, мэргэшлийн түвшний үнэлгээ, ёс зүй, мэдлэг, мэргэжил, туршлага, ур чадварыг харгалзан хугацаанаас өмнө шатлан дэвшүүлж байх, тухайн байгууллагын чиг үүрэгт хууль тогтоомжоор өөрчлөлт орсноос бусад тохиолдолд төрийн

албан тушаалд тавих тусгай шаардлага болон албан тушаалтын тодорхойлолтод өөрчлөлт оруулахыг тус тус хориглосон зохицуулалтыг хийсэн болно.

Энэ хүрээнд Төрийн албаны зөвлөлийн 2019 оны 2 дугаар тогтоолоор “Төрийн жинхэнэ албаны удирдах, гүйцэтгэх албан тушаалд тавигдах тусгай шаардлага”, мөн оны 3 дугаар тогтоолоор “Албан тушаалын тодорхойлолт боловсруулах нийтлэг журам”, мөн оны 16 дугаар тогтоолоор “Төрийн албан тушаалд шатлан дэвшүүлэх журам”-ыг тус тус батлан хэрэгжүүлж байна.

Албан тушаалын сул орон тоо гарсан тохиолдолд уг албан тушаалыг үндэслэн сонгон шалгаруулалт зарлаж, сул орон тоог нөхөх арга хэмжээ авч байна.

Төрийн албаны шинэтгэлийг хэрэгжүүлэх хүрээнд батлагдсан дүрэм, журмуудыг боловсронгуй болгох, сайжруулах, өөрчлөх арга хэмжээг авч байна. Тухайлбал, Төрийн албаны зөвлөлийн 2020 оны 54 дүгээр тогтоолоор “Төрийн албанд туршилтын хугацаа хэрэглэх болзол, журам”-ыг баталлаа. Ингэснээр Төрийн албаны тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах, мөн төрийн жинхэнэ албанд анх орох иргэнд туршилтын хугацааг хэрэглэх нийтлэг болзол, шаардлагыг шинэчлэн тогтоох, туршилтын хугацаанд ажиллаж байгаа төрийн албан хаагчийн эрх ашгийг хамгаалах, буруу шийдвэр гаргасан эрх бүхий албан тушаалтанд хариуцлага тооцох зэрэг зохицуулалтыг тусгав.

Төрийн албаны зөвлөлийн 2020 оны 244 дүгээр тогтоолоор “Төрийн үйлчилгээний байгууллагын төсвийн шууд захирагчийг сонгон шалгаруулах журам”-д өөрчлөлт орууллаа. Төрийн үйлчилгээний байгууллагын төсвийн шууд захирагчийг сонгон шалгаруулалтын үнэлгээний босго оноонд өөрчлөлт оруулж, тухайн салбар, албан тушаалд хамаарах хууль, эрх зүйн мэдлэгийг сорилоор шалгаж 20 хүртэл оноогоор үнэлэх, дүн шинжилгээ хийх чадвар, асуудал шийдвэрлэх чадварыг сорил болон бодлогоор шалгаж тус бүр 10 хүртэл оноогоор тус тус үнэлж, нийт оноо нь 60 ба түүнээс дээш оноо авснаар тэнцэх зохицуулалт оруулсан байна.

НҮБ-ын хөгжлийн хөтөлбөрийн “Монгол Улсад мэргэжлийн, иргэн төвтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх нь” төслийн дэмжлэг, салбарын эрдэмтэн, судлаачдын тусламжтайгаар хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хуулиудын төрийн албаны томилгоо, хөдөлмөрийн харилцаатай

холбоотой зохицуулалтад судалгаа, дүн шинжилгээ хийж, хийдэл, давхардлыг арилгах, Төрийн албаны тухай хуулийн үзэл баримтлал, хэм хэмжээтэй уялдуулах, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлсээр байна.

2021 онд албан тушаалтанд тавигдах боловсрол, туршлага, ур чадварын ерөнхий болон тусгай шалгуурыг агуулсан албан тушаалын тодорхойлолтыг хянан баталгаажуулах зөвшөөрөл олгох цахим системийг нэвтрүүлэх ажлыг эхлүүлэв. Төрийн албаны тусгай шалгалтад бүртгүүлэх, шалгах, дүгнэх зэрэг шалгалтын бүхий л процессыг цахим хэлбэрт шилжүүлснээр хүний оролцоо, хөндлөнгийн нөлөөлөлгүй, олон нийт, мэргэжлийн байгууллагуудын хяналт дор ил тод, нээлттэй байдлыг бүрдүүлсэн. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.2-2.Мерит зарчмыг хэрэгжүүлэх зорилгоор эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох /ЗГХЭГ, ТАЗ, 2017-2019/

Төрийн албаны тухай хуульд иргэнийг төрийн албанд сонгон шалгаруулж томилох, чөлөөлөх, ажлын гүйцэтгэлийг нь үнэлэх, дэвшүүлэх, шагнаж урамшуулах асуудлыг шийдвэрлэхдээ хувь хүний мэдлэг, боловсрол, мэргэжил, мэргэшил, ур чадвар, туршлага, ажлын үр дүнд тулгуурлах талаар тусгасан ба төрийн жинхэнэ албан тушаалд иргэнийг томилохдоо гагцхүү чадахуйн зарчмыг баримтлахаар тусгасан.

Тус хуульд нийцүүлэн Төрийн албаны зөвлөлийн 2019 оны 2 дугаар тогтоолоор “Төрийн жинхэнэ албаны удирдах, гүйцэтгэх албан тушаалд тавигдах тусгай шаардлага”, мөн оны 3 дугаар тогтоолоор “Албан тушаалын тодорхойлолт боловсруулах нийтлэг журам”, мөн оны 5 дугаар тогтоолоор “Төрийн албан хаагчийн хувийн хэрэг хөтлөх журам”, мөн оны 14 дүгээр тогтоолоор “Төрийн албаны тусгай шалгалт өгөх болзол журам”, мөн оны 15 дугаар тогтоолоор “Төрийн албаны ерөнхий шалгалт өгөх болзол, журам”, мөн оны 16 дугаар тогтоолоор “Төрийн албан тушаалд шатлан дэвшүүлэх журам”, мөн оны 17 дугаар тогтоолоор “Төрийн жинхэнэ албаны нөөц бүрдүүлэх журам”, мөн оны 25 дугаар тогтоолоор “Төрийн үйлчилгээний байгууллагын төсвийн шууд захирагчийг сонгон шалгаруулах журам”-ыг тус тус батлан мөрдүүлж байна. Мөн Засгийн газрын 2019

оны 33 дугаар тогтоолоор “Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм”, Засгийн газрын 2019 оны 02 дугаар сарын 20-ны өдрийн 74 дүгээр тогтоолоор “Төрийн албан хаагчийн улсын нэгдсэн тоо бүртгэл хөтлөх, мэдээлэл авах журам” зэргийг батлав. Ийнхүү холбогдох дүрэм, журмуудыг батлан мөрдүүлснээр төрийн албаны томилгоо мерит буюу чадахуйн зарчмыг хэрэгжүүлэх эрх зүйн зохицуулалт бүрдлээ.

Мерит зарчмыг тогтоох, хамгаалах бэхжүүлэх, байгууллагын хөгжлийн түвшинг хэмжих чиг хандлагыг тодорхойлох, байгууллагын хүний нөөцийн чадавхын түвшинг үнэлэх, хөгжүүлэх талаар зөвлөн туслах зорилгоор төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд хүний нөөцийн аудит хийх бэлтгэл ажлыг бүрэн хангасан. Төрийн албанд мэдлэг, чадвар, хандлагаар хамгийн сайн үнэлэгдсэн хүнийг сонгож томилох, албан хаагчийн сурч хөгжих, албан тушаал ахиж дэвших төлөвлөх, ажилтан бүрийн ажлын гүйцэтгэлийг үнэн зөв шударгаар үнэлэх, ажлын гүйцэтгэл үр дүнд үндэслэсэн шагнал, урамшуулал олгоход мерит буюу чадахуйн зарчмын мөн чанар оршино. Энэ нь төрийн албан хаагч улс төрийн болон аливаа нөлөөллөөс ангид байх орчин нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой юм.

Төрийн албаны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсантай холбогдуулан УИХ, Засгийн газар, Төрийн албаны зөвлөлийн шийдвэрээр 46 журмыг батлан хэрэгжүүлж байна. Төрийн захиргааны албан тушаалын тодорхойлолтыг боловсруулах талаар төрийн байгууллагуудад арга зүйн зөвлөгөө өгч, 2019-2020 онд нийт зөвшөөрөл олгох албан тушаалын тодорхойлолтын 98 орчим хувьд “Батлах зөвшөөрөл” олгосон байна. Албан тушаалын зорилго, зорилт чиг үүргийг байгууллагын бүтцийн нэгжийн зорилго, зорилт, байгууллагын стратеги төлөвлөгөөтэй нягт уялдуулснаар албан хаагчийн ажлын чиг үүргийн давхардлыг арилгах, байгууллагын болон албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөг зохистой түвшинд хүргэж батлах, гүйцэтгэлийг бодитоор үнэлэх замаар хүний нөөцийн удирдлагын үр нөлөө дээшилж байгууллагын үйл ажиллагааны үр ашиг дээшлэх боломж бүрдэх юм. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.2-3.Төрийн албаны сонгон шалгаруулалтыг олон улсын стандартад нийцүүлэх /ТАЗ, 2017-2019/

2019 онд төрийн жинхэнэ албаны ерөнхий

шалгалтын бүртгэлийг анх удаа цахимаар зохион байгуулж, шалгалтыг цахимаар авсан нь шинэлэг ажил болсон юм.

Төрийн албаны зөвлөл, салбар зөвлөлүүд төрийн жинхэнэ албанд анх орох иргэний сонгон шалгаруулах шалгалтын сорилын буюу тестийн шалгалтыг цахим хэлбэрээр авч хэвшүүлсэн бөгөөд шинээр хөгжүүлсэн төрийн албаны ерөнхий шалгалтын цахим систем(exam.csc.gov.mn)-ийг 2019 оны 9 дүгээр сараас эхлэн, нэмэлт хөгжүүлэлт хийсэн тусгай шалгалт(hh.csc.gov.mn)-ын цахим системийг 2021 оны 9 дүгээр сараас эхлэн ашиглаж байна. Бүртгэх, шалгах, дүгнэх зэрэг шалгалтын бүхий л процессыг бүрэн цахимжуулснаар энэ үйл явцад хүний оролцоо, хөндлөнгийн нөлөөлөл орохоос сэргийлж, олон нийт, мэргэжлийн байгууллагуудын хяналтын дор ил тод, нээлттэй зарчмыг ханган, шалгалтад оролцогчид мэдлэгээ бодитоор сорих боломжийг бүрдүүлэн хэвшүүлээ.

Төрийн албаны зөвлөл, түүний Салбар зөвлөлүүд төрийн жинхэнэ албаны удирдах, гүйцэтгэх албан тушаалын сонгон шалгаруулалтыг Төрийн албаны тухай хуульд заасны дагуу төрийн албанд ажиллаж байгаа албан хаагчдаас чадахуйн зарчим, шатлан дэвшүүлэх тогтолцоонд суурилсан сонгон шалгаруулалтаар, боломжгүй тохиолдолд нөөцөд бүртгэлтэй иргэдээс сонгон шалгаруулалтаар нөхөж, хамгийн өндөр оноо авсан нэг иргэнийг Төрийн албаны зөвлөл, түүний Салбар зөвлөлийн тогтоолоор тухайн албан тушаалд томилуулахаар нэр дэвшүүлж, томилох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлэн ажиллалаа.

Мэдээлэл технологийн дэвшлийг ашиглаж цахим зөвлөмж, цахим ном, шалгалтад хамтдаа бэлтгэх цахим булан ажиллуулсны зэрэгцээ иргэдээс ирүүлсэн саналыг харгалзан шалгалтын сорил, хариултыг товхимол болгон хэвлэж, хэрэглэгчдийн гар дээр хүргэсэн. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.2-4.Шалгалтын тестийн агуулгыг сайжруулах /ТАЗ, 2017-2019/

Төрийн албаны сонгон шалгаруулалтыг боловсронгуй болгох хүрээнд төрийн албаны шалгалтын агуулгын шинэчилж байна. Төрийн албаны тухай хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.6-д төрийн жинхэнэ албаны шалгалтын агуулгыг удирдан зохион байгуулах, дүн шинжилгээ хийх, асуудал шийдвэрлэх, манлайлах, монгол хэлний ярианы болон бичгийн, багаар ажиллах

(бусад) зэрэг чадварыг шалгах аар зохицуулсан. Өмнө нь төрийн албаны шалгалтын агуулгад хууль, эрх зүйн мэдлэг зонхилсон, монгол хэл, мэдээллийн технологийн мэдлэг багтдаг байсан бол 2019 оноос Монгол Улсын түүх, нийгэм, эдийн засаг, соёлын мэдлэгийн зэрэгцээ Төрийн албаны тухай хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.6-д заасан дээр дурдсан чадвартай холбогдох сорил, даалгавар нэмэгдэж, агуулгын хүрээ өргөжсөн.

Төрийн албаны зөвлөл, НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөрийн “Монгол Улсад мэргэжлийн, иргэн төвтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх нь” төслийн хүрээнд мэргэжлийн байгууллага болон эрдэмтэн судлаачидтай хамтран төрийн албаны шалгалтын агуулгыг шинэчилсэн. Тухайлбал, Монгол Улсын түүх соёл, нийгэм эдийн засгийн шалгалтын сорил даалгаврыг магадлан шалгах 663, Хууль эрх зүйн мэдлэг шалгах сорилын санд байгаа төстийг магадлан шалгаж, хүчингүй болсон, нэмэлт, өөрчлөлт орсон хуулийн төстийг хасч, засварлан, шинээр 2939, Монгол хэлний ур чадварыг шалгах сорилын санд байгаа төстийг магадлан шалгаж, шинээр 700, дүн шинжилгээ хийх ур чадварыг шалгах сорилын санд байгаа төстийг магадлан шалгаж, шинээр 1000 сорилыг тус тус боловсруулсан. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.2-5.Төрийн захиргааны албан хаагчийн сэлгэн ажиллуулах журмыг шинэчлэн батлуулах /ЗГХЭГ, ТАЗ, 2017-2019/

Төрийн албаны тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлийн 44.5-д төрийн жинхэнэ албан хаагчийг өөр албан тушаалд шилжүүлэх, сэлгэн ажиллуулах журмыг төрийн албаны төв байгууллага, Засгийн газар хамтран батлахаар хуульчилсан бөгөөд Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга, Төрийн албаны зөвлөлийн даргын 2019 оны 4 дүгээр сарын 1-ний өдрийн 34/31 дүгээр хамтарсан тушаалаар “Төрийн жинхэнэ албан хаагчийг өөр албан тушаалд шилжүүлэх, сэлгэн ажиллуулах журам”-ыг батлан мөрдүүлж байна.

Журам батлагдсанаар төрийн байгууллагын ажлын ачааллыг зохицуулах, төрийн албанд ажиллаж туршлага хуримтлуулсан албан хаагчийн мэдлэг, ур чадварыг үр өгөөжтэй ашиглах, дадлага, туршлагыг нь бусдад эзэмшүүлэх, ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх нөхцөл байдлаас урьдчилан сэргийлэх боломж бүрдсэн. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.2-6.Төрийн албан хаагчийн ажлын байрны тодорхойлолтод тавигдах нийтлэг шаардлагыг батлах, эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох /ЗГХЭГ, ТАЗ, 2017-2019/

Төрийн албаны тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.3-т “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн жинхэнэ албаны удирдах, гүйцэтгэх албан тушаалд тавигдах тусгай шаардлага болон албан тушаалын тодорхойлолт боловсруулах нийтлэг журмыг төрийн албаны төв байгууллага батална.” гэж заасны дагуу Төрийн албаны зөвлөлийн 2019 оны 3 дугаар тогтоолоор “Албан тушаалын тодорхойлолт боловсруулах нийтлэг журам”, “Албан тушаалын тодорхойлолтын маягт”, “Албан тушаалын тодорхойлолт боловсруулах мэдээлэл цуглуулах асуулгын хуудас”, “Хяналтын хуудас”-ыг тус тус баталсан. Төрийн захиргааны албан хаагчийн албан тушаалын тодорхойлолтыг дээрх журамд нийцүүлэн боловсруулж, төрийн албаны төв байгууллагын зөвшөөрлийг үндэслэн тухайн албан хаагчийг томилох эрх бүхий этгээд албан тушаал бүрээр батлах, тухайн байгууллагын чиг үүрэгт хууль тогтоомжоор өөрчлөлт орсноос бусад тохиолдолд албан тушаалын тушаалын тодорхойлолтод өөрчлөлт оруулахгүй байхаар хуульчилсан. Энэ дагуу төрийн албаны төв байгууллагын зөвшөөрлийг үндэслэн тухайн албан хаагчийг томилох эрх бүхий этгээд албан тушаалын тодорхойлолтыг албан тушаал тус бүрээр батлан мөрдүүлж байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.3-1.Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг үнэлэх, дүгнэх, хариуцлага тооцох асуудлыг судлан, гүйцэтгэлийн үнэлгээний холбогдох зохицуулалтыг бий болгох /ЗГХЭГ, ТАЗ, 2017-2019/

Төрийн албаны тухай хуулийн 55 дугаар зүйлийн 55.2-т “Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн ажлын гүйцэтгэлийн үр дүн, мэргэшлийн түвшинг эрх бүхий байгууллагаас тогтоосон хугацаанд зохих журмын дагуу үнэлж, дүгнэх талаар тусгасан ба “Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулах, гүйцэтгэлийн зорилт, шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, тайлан гаргах, ажлын гүйцэтгэл, үр дүн, мэргэшлийн түвшинг үнэлэх, тэдгээртэй холбогдуулан төрийн албан хаагчийг албан тушаалдэвшүүлэх, цалин хөлсийг өөрчлөх, урамшуулал олгох, хариуцлага хүлээлгэх журам”-ыг Засгийн газар батлахаар хуульчилсны дагуу Засгийн газрын

2019 оны 37 дугаар тогтоолоор “Байгууллагын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулах, гүйцэтгэлийн зорилт, шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, тайлан гаргах журам”, мөн оны 38 дугаар тогтоолоор “Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулж батлах, ажлын гүйцэтгэл, үр дүн, мэргэшлийн түвшинг үнэлэх журам”, Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын 2019 оны 47 дугаар тушаалаар стратеги болон гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулах аргачлалыг тус тус батлан хэрэгжүүлж байсан бол 2020 онд “Байгууллагын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулах, гүйцэтгэлийн зорилт, шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, тайлан гаргах журам”, “Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулж батлах, ажлын гүйцэтгэл, үр дүн мэргэшлийн түвшинг үнэлэх журам”-ыг тус тус шинэчлэн боловсруулж Засгийн газрын 2020 оны 217, 218 тогтоолоор баталлаа.

Мөн журмын хэрэгжилтийг хангахаар Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын 2020 оны 100 дугаар тушаалаар стратеги болон байгууллага, албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулах аргачлалыг тус тус батлан хэрэгжүүлж, уг асуудлаар бүх шатны төрийн байгууллагад цахим орчинд /cabinet.gov.mn, igovernment.mn/ чиглэл өгч, арга зүйн зөвлөгөөгөөр хангаж байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.4-1.Төрийн жинхэнэ албан хаагчийг төрийн өндөр албан тушаалтан, улс төрийн нөлөөллөөс ангид томилох, чөлөөлөх талаарх эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох /ЗГХЭГ, ТАЗ, 2017-2019/

Төрийн албаны тухай хуульд улс төрийн албан хаагчаас бусад төрийн албан хаагч улс төрийн нам, эвслийн үйл ажиллагаанаас ангид байх, төрийн жинхэнэ албан тушаалд иргэнийг томилохдоо гагцхүү чадахуйн зарчмыг үндсэн шалгуур болгож, түүнийг хамгийн сайн хангасан хүнийг томилох, төрийн жинхэнэ албаны удирдах албан тушаалын сул орон тоо гарсан тохиолдолд шатлан дэвших /мерит/ зарчмын дагуу төрийн байгууллагад ажиллаж байгаа төрийн албан хаагчаас, эсхүл удирдах албан тушаалтны нөөцөд байгаа иргэдээс томилохоор тус тус зохицуулсан. Мэдлэг, ур чадвар, туршлагад суурилсан, улс төрөөс хараат бус төрийн албыг бэхжүүлэхтэй холбогдсон зарчмын нэг бол Төрийн албаны тухай хуулийн

31 дүгээр зүйлийн 31.2-т “Энэ хуульд заасан журмын дагуу төрийн албан хаагчийн сонгон шалгаруулж томилоход Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүн, Ерөнхий сайд, төсвийн ерөнхийлөн захирагч, улс төрийн албаны тушаалтан, улс төрийн нам, эвслийн удирдах болон гүйцэтгэх албан тушаалтан, бусад этгээдийн зүгээс аливаа хэлбэрээр нөлөөлөх, дарамт, шахалт үзүүлэхийг хориглоно.” гэж заасан явдал юм. Энэ тохиолдол буюу хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.6-д заасныг зөрчсөн тохиолдолд улс төрийн албан тушаалтныг огцруулах үндэслэл болохоор хуульчилсан.

Мөн төрийн захиргааны албан тушаалд тавих тусгай шаардлагыг хуульчилж, томилох эрх бүхий албан тушаалтан төрийн албан тушаалын тодорхойлолтыг төрийн албаны төв байгууллагын зөвшөөрлийг үндэслэн баталж, хэн нэгэн хүнд тохируулан дураар өөрчлөх боломжгүй болсон нь төрийн албан хаагчийг томилох, чөлөөлөх ажлыг хүний хүчин зүйлийн нөлөөллөөс ангид явуулах нөхцөлийг бүрдүүлсэн болно.

Төрийн албаны тухай хуульд улс төрийн албан хаагчаас бусад төрийн албан хаагч улс төрийн нам, эвслийн үйл ажиллагаанаас ангид байх, төрийн жинхэнэ албан тушаалд иргэнийг томилохдоо гагцхүү чадахуйн зарчмыг үндсэн шалгуур болгож, түүнийг хамгийн сайн хангасан хүнийг томилох, төрийн жинхэнэ албаны удирдах албан тушаалын сул орон тоо гарсан тохиолдолд шатлан дэвших /мерит/ зарчмын дагуу төрийн байгууллагад ажиллаж байгаа төрийн албан хаагчаас, эсхүл удирдах албан тушаалтны нөөцөд байгаа иргэдээс томилохоор тус тус тогтоосон бөгөөд иргэнийг төрийн албанд томилох, чөлөөлөхдөө хувь хүний мэдлэг, боловсрол, мэргэжил, мэргэшил, ур чадвар, туршлага, ажлын үр дүнд тулгуурлах талаар тусгасан. Мөн хуульд төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлага, мэргэшлийн шалгалттай холбогдон гаргасан шийдвэр хууль зүйн үндэслэлгүй болох нь тогтоогдсон бол төрийн албаны төв байгууллага өөрчлөх буюу хүчингүй болгох, хууль бус шийдвэрийг Засгийн газар гаргасан бол уг шийдвэрийг төрийн албаны төв байгууллагын мэдэгдлийг үндэслэн Засгийн газар өөрөө ажлын 14 хоногийн дотор хүчингүй болгохоор заасан.

Төрийн захиргааны албан тушаалд тавих тусгай шаардлагыг хуульчилж, томилох эрх бүхий албан тушаалтан төрийн албан тушаалын тодорхойлолтыг төрийн албаны төв байгууллагын зөвшөөрлийг үндэслэн батлах,

хэн нэгэн хүнд тохируулан дураараа өөрчлөх боломжгүй болсон зэрэг зарчмын шинжтэй томоохон өөрчлөлтийг тусгаж өгсөн.

Төрийн албаны зөвлөлийн 2019 оны 03 дугаар сарын 25-ны өдрийн 16 дугаар тогтоолын хавсралтаар “Төрийн албан тушаалд шатлан дэвшүүлэх журам”-аар албан тушаалын шаардлагыг хамгийн сайн хангасан төрийн жинхэнэ албан хаагчийг чадахуй (мерит)-н зарчимд үндэслэн шатлан дэвшүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулж байна.

Төрийн албаны зөвлөлөөс 2020 онд аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн дүнгээр нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын байгуулж, засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагыг сонгох, нэр дэвшүүлэх, томилох үйл ажиллагаатай холбогдуулан 03 дугаар зөвлөмжийг гарган бүх шатны Засаг дарга, төсвийн шууд захирагч нарт хүргүүлэв.

Уг зөвлөмжид сонгуулийн дүнгээр аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг даргын бүрэн эрх дуусгавар болох, төрийн байгууллагын төсвийн ерөнхийлөн захирагч болон шууд захирагч өөрчлөгдөх нь төрийн албан хаагчийг өөрчлөх үндэслэл болохгүй гэж заасан Төрийн албаны тухай хуулийн хэм хэмжээг чанд хэрэгжүүлж ажиллах, Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн төрийн байгууллагын хүний нөөцийн томилгоонд шууд болон шууд бус аливаа хэлбэрээр оролцох, нөлөөлөх, дарамт, шахалт үзүүлэхийг хориглосон Төрийн албаны тухай хуулийн заалтыг хэлбэрэлтгүй баримтлахыг улс төрийн бүх албан тушаалтнуудад зөвлөв. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.5-1. Авлигын эрсдэлийн үнэлгээ хийж, эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээ авах /АТГ, 2017-2022/

Авлигатай тэмцэх газар авлигын шалтгаан, нөхцөлийг судлан тогтоох, арилгах, таслан зогсоох, эрсдэлийн үнэлгээ хийх, эрсдэлээс хамгаалах үйл ажиллагааг тасралтгүй зохион байгуулж байна. Авлигатай тэмцэх газрын даргын 2017 оны 12 дугаар сарын 28-ны өдрийн а/185 дугаар тушаалаар Авлигын эрсдэлийн үнэлгээний аргачлал (https://cdn.greensoft.mn/uploads/site/1152/files/d8faf0f3-92d8-470f-bb01-c1b0b25490be/atg_argachlal_2019.pdf)-ыг батлуулсан бөгөөд 2019 оны 5 дугаар сарын 1-ний өдрийн А/40 тушаалаар нэмэлт, өөрчлөлт оруулан мөрдөж байна. Аргачлалын дагуу 2018 онд 6 төрийн бус

байгууллагаар 24 яам, агентлагт, 2019 онд 5 төрийн бус байгууллагаар 15 байгууллагад авлигын эрсдэлийн үнэлгээг хийлгүүлэн, үр дүн, үнэлгээний тайланг яам, агентлагт танилцуулах ажлыг зохион байгуулсан бол 2020 онд Шударга байдлын үнэлгээний судалгаанд хамрагддаггүй, эсхүл хамрагдаж байгаа ч нарийвчлан үнэлгээ хийх шаардлагатай агентлаг, төрийн өмчит үйлдвэрийн газар, нийслэлийн Засаг даргын хэрэгжүүлэгч агентлаг, сумын ЗДТГ зэрэг 9 байгууллага, 2021 онд Барилга, хот байгуулалтын яамны харьяа Барилгын хөгжлийн төв, Хүнс, хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн яамны харьяа Жижиг, дунд үйлдвэрийн газар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны харьяа Богдхан уулын дархан цаазат газрын хамгаалалтын захиргаа, Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын алба, Зээлийн батлан даалтын сан, Төв аймгийн Батсүмбэр сумын Засаг даргын Тамгын газар, Нийслэлийн шийдвэр гүйцэтгэх газар, Дорнод аймгийн Мэргэжлийн хяналтын газар, Дорнод бүсийн эрчим хүчний систем, Хөдөө аж ахуйг дэмжих сан, Шинжлэх ухаан технологийн сан, Замын Үүд дэх гаалийн газар, Нийслэлийн мэргэжлийн хяналтын газар, Баянзүрх дүүрэг дэх цагдаагийн газар зэрэг 14 байгууллагын үйл ажиллагаанд авлига, ашиг сонирхлын зөрчил үүсгэж буй, үүсгэж болзошгүй шалтгаан нөхцөл, хүчин зүйлийг тодорхойлох зорилгоор эрсдэлийн үнэлгээний ажлыг зохион байгуулж, үр дүнг тухайн байгууллагын удирдлага, эрх бүхий албан тушаалтнуудад танилцуулан хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, цаашид авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаа явуулах чиглэлийг тодорхойлж ажилласан. Үнэлгээнд хамрагдсан байгууллагуудын бүтэц, хүний нөөцийн удирдлага, зохион байгуулалт, төсөв санхүү, шийдвэр гаргах үйл явц, ил тод байдал, мэдээллийн хүртээмж, ёс зүйн шударга байдлын түвшин, өргөдөл, гомдлын шийдвэрлэлт, авлигын эсрэг бодлого, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл зэрэгт тодорхой эрсдэл байна гэж дүгнэсэн.

- Шийдвэр гаргах үйл явцтай холбоотой байгууллагын ажилчдын хөдөлмөрлөх эрхэд халдсан шийдвэр гаргах, төрийн албан хаагчийг орон байраар хангагдахад төрөөс дэмжлэг үзүүлэх эрх зүйн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх журам тодорхой бус, төрийн байгууллагад “орон сууцны зориулалтаар” газар эзэмшүүлсэн, газар эзэмших эрхийг

- холбогдох хууль тогтоомж зөрчин иргэн, хуулийн этгээдэд шилжүүлсэн, газар зохион байгуулалтын үйл ажиллагаанд орон нутгийн удирдлагаас болон улс төрийн зүй бус нөлөөлөл их байдаг, хууль бус шийдвэр гаргаж, үйл ажиллагаа явуулсан нь шүүхийн шийдвэрээр тогтоогдсон, хуулиас давсан журам үйлчилж буй байдал;
- Төсөв санхүү, худалдан авалттай холбоотой худалдан авах ажиллагааг хуульд заасан бүрэлдэхүүнээр зохион байгуулаагүй, үнэлгээний хорооны гишүүнээр нэг албан тушаалтныг олон давтамжтай ажиллуулах мөн үндэслэлгүйгээр төлбөр хураамж тогтоосон, эрүүл мэндийн даатгалын сангийн чөлөөт үлдэгдлийг хадгалах харилцаанд хувийн ашиг сонирхол үүссэн;
  - Тухайн байгууллагын чиг үүрэг, бүтэцтэй холбоотой эрх зүйн байдлын хувьд хууль зүйн зөрчилтэй нөхцөл байдал үүсэх;
  - Авлигын эсрэг бодлого болон удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэлтэй холбоотой авлигын эсрэг бодлого, төлөвлөгөөг батлаагүй, үйл ажиллагаа хэрэгжүүлээгүй, удирдлагын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл дутмаг, хангалтгүй;
  - Ил тод байдалтай холбоотой байгууллагын мэдээллийн самбар дахь мэдээллийн ил тод байдлын хэрэгжилт хангалтгүй, шалгуур үзүүлэлтэд нийцээгүй;
  - Ёс зүй, шударга байдлын түвшинтэй холбоотой ёс зүй хяналт хариуцлагын тогтолцоо сул, тогтворгүй байгаа нь авлигын эрсдэлийг бий болгож байна.

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, авлигын эсрэг хууль тогтоомж, АТГ-аас хүргүүлсэн Зөвлөмжийн хэрэгжилттэй газар дээр нь танилцах, арга зүйн зөвлөгөө өгөх, зөвлөн туслах, шалган зааварлах зорилгоор АТГ-ын ажлын баг 2017 онд 21 аймагт 3 удаа, давхардсан тоогоор 144 суманд ажиллаж, үр дүнг орон нутгийн удирдлагад газар дээр нь танилцуулсан. Тухайлбал, 2018 онд цөөн тооны хүчийг оновчтой зохион байгуулан 21 аймаг, 50 суманд, 2019 онд 21 аймгийн төвийн 21 сумдад ажилласан нь хамрагдсан байгууллага, орон нутгийн тоог 2013-2014 онтой харьцуулахад 4 дахин нэмэгдүүлсэн байна.

2020-2021 онуудад Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам, Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Цагдаагийн ерөнхий газар, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар, Татварын ерөнхий газар, Эм, эмнэлгийн

хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газар, Цагдаагийн ерөнхий газрын харьяа Бүртгэл хяналтын төв, Авто тээврийн үндэсний төв, Сонгинохайрхан дүүрэг дэх Газрын алба, Налайх, Багануур дүүрэг, Баян-Өлгий, Дорнод аймаг, Төв аймгийн Заамар сум, Нийслэлийн эрүүл мэндийн газар, Нийслэлийн Өргөө амаржих газар, Улсын нэгдүгээр төв эмнэлэг зэрэг 23 байгууллагад тус тус ажилласан байна.

Хэдийгээр төрийн үйлчилгээний хүнд суртлыг багасгах, нээлттэй, ил тод байдлыг хангах, хариуцлагыг дээшлүүлэх, шударга ёсны үнэлэмжийг сайжруулах чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний үр дүн гарч байгаа боловч шалгалтын явцад ажлын багаас төрийн байгууллагууд авлига, ашиг сонирхлын зөрчилд өртөх эрсдэлийг бууруулах, дотоод хяналт, санхүүгийн сахилга батыг сайжруулах талаар дорвитой арга хэмжээ аваагүй, төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагааны нээлттэй байдлыг боломжит түвшинд хангаагүй, мэдээлэгчийг хамгаалах тогтолцоог бүрдүүлэх чиглэлээр анхаарч ажиллаагүй байна дүгнэлтэд хүрсэн болно. Иймд авлигын түвшинг бууруулах, авлигын эрсдэл үүсгэж буй хүчин зүйл, илэрсэн зөрчил дутагдлыг арилгах, зөрчлийг давтан гаргахгүй байх зорилгоор Монгол Улсын Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүний эрхлэх асуудлын хүрээний байгууллагын удирдах албан тушаалтнууд болон нийслэл, аймаг, орон нутгийн удирдлагад, албан хаагчдад илэрсэн нөхцөл байдлын талаар танилцуулж, Засгийн газарт “Зөвлөмж” хүргүүлсэн. Мөн Засгийн газрын гишүүдэд салбар бүрийн авлигын нөхцөл байдал талаар тусгайлсан зөвлөмж хүргүүлэн, илэрсэн зарим зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх, эрсдэлээс хамгаалах чиглэлээр хамтран ажиллаж байна.

Төрийн байгууллага, албан тушаалтны батлан гаргасан дүрэм, журам, шийдвэрт авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, хүнд суртал үүсгэх эрсдэл байгаа эсэхийг судалж, өөрчлөх, хүчингүй болгуулах зорилгоор 2018 онд 98, 2019 онд 43, 2020 онд 18, 2021 онд 18 дүрэм, журам, шийдвэрийг хянан үзэж, авлига гарч болох нөхцөл боломж бүрдүүлсэн, хуулиар тусгай эрх олгоогүй байхад батлан мөрдүүлсэн, хууль тогтоомжид нийцээгүй, нийтээр дагаж мөрдөх эрх зүйн актад тавих шаардлагыг хангаагүй гэж 13 дүрэм, журмыг хүчингүй болгуулсан байна.

Орон нутгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн тогтоол, аймгийн Засаг

даргын захирамж, Засаг даргын Тамгын газрын даргын тушаалаар батлан мөрдүүлсэн хууль тогтоомжид нийцээгүй, хуулиар эрх олгоогүй байхад дүрэм, журам тогтоон мөрдүүлсэн, үндэслэлгүй төлбөр хураамж тогтоосон нийт 91 журмыг хянан үзэж өөрчлөх, хүчингүй болгоход чиглэсэн арга хэмжээг авлаа. Тухайлбал, энэ ажлын хүрээнд Баянхонгор аймгийн 5, Говь-Алтай аймгийн 3, Завхан аймгийн 2, Өвөрхангай аймгийн 11, Өмнөговь аймгийн 3, Дундговь аймгийн 7, Увс аймгийн 5, Баян-Өлгий аймгийн 13, Хэнтий аймгийн 6, Дорнод аймгийн 9, Сүхбаатар аймгийн 4, Булган аймгийн 7, Орхон аймгийн 5, Дархан-Уул аймгийн 8, Ховд аймгийн 10 шийдвэрийг тус тус хянан үзсэн байна.

Гэмт хэрэг гарахад нөлөөлсөн шалтгаан, нөхцөлийг арилгуулахаар 2017 онд 22, 2018 онд 8, 2019 онд 42, 2020 онд 83, 2021 онд 40 байгууллагад хүргүүлсэн Авлигатай тэмцэх газрын мөрдөгчийн мэдэгдлийн мөрөөр газар дээр нь болон цахим хэлбэрээр ажиллахад мэдэгдлийн хариуг хуулийн хугацаанд ирүүлээгүй, гэмт хэрэг гарсан шалтгаан, нөхцөлийг арилгах, давтан гарахаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр бодитой арга хэмжээ авч хэрэгжүүлээгүй хэлбэрийн төдий байгаа зэрэг нийтлэг дутагдал илэрсэн бөгөөд төрийн байгууллагууд Авлигын эсрэг хуулийн 6.1.12-т заасан “бүрэн эрхийнхээ хүрээнд авлигын шалтгаан, нөхцөлийг илрүүлэн тогтоох, тэдгээрийг арилгах, авлигын үйлдлийг таслан зогсоох, үр дагаврыг нь арилгах арга хэмжээ авах” нийтлэг үүргийн хэрэгжилт хангалтгүй байв.

Урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх явцад илэрсэн зөрчил, дутагдал гаргасан, хүнд суртал, чирэгдэл үүссэн, албан тушаалтны ёс, хариуцлага алдсан, авлига үүсэх үүсэх нөхцөл байдал бий болсон байж болзошгүй тохиолдол бүрийг анхааралтай авч үзэж Авлигын эсрэг хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.6-д заасны дагуу 2018 онд 3, 2019 онд 14, 2020 онд 15, 2021 онд 10 удаагийн зөвлөмжийг хүргүүлж, зөвлөмжийн хэрэгжилтийн тайланг тухай бүр үнэлэн, санал, дүгнэлт гаргаж, мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар ханган ажиллаж байна.

Авлигатай тэмцэх газраас гаргадаг Шударга байдлын үнэлгээ болон төрийн бүс судалгааны байгууллагуудын судалгааны дүнгээр авлигын өндөр эрсдэлтэй гэж тооцогдож буй уул уурхай, боловсрол, эрүүл мэнд, гаалийн салбаруудад авлигын шалтгаан нөхцөлийг тогтоох, гарч

болох эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх тусгайлсан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна.

Авлигатай тэмцэх газраас 2020 онд Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Авто тээврийн үндэсний төв, Цагдаагийн ерөнхий газрын харьяа Бүртгэл хяналтын төв, Сонгинохайрхан дүүрэг дэх Газрын алба, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам, Нийслэлийн Налайх, Багануур дүүрэг, Төв аймгийн Заамар суманд хүрч ажиллан, Авлигын эсрэг хууль тогтоомж болон Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилт, Авлигатай тэмцэх газраас хүргүүлсэн зөвлөмжийн биелэлттэй танилцах, шалган туслах, зөрчил дутагдлыг арилгуулахаар зөвлөмж хүргүүлэх, түүний хэрэгжилтэд нь хяналт тавих ажлыг гүйцэтгэв. Тухайлбал, Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Автотээврийн үндэсний төвийн удирдлага, мэргэжилтнүүдийг оролцуулсан “Авто тээврийн улсын дугаар олголт, бүртгэлийн үйл ажиллагаанд гарч буй авлигын эрсдэл” сэдэвт уулзалтыг зохион байгуулж, зөвлөмж өгөв. Зөвлөмжийн хүрээнд импортоор орж ирж буй авто тээврийн хэрэгслийн техник хяналтын үзлэгийн төлбөрийг давхардуулан тогтоосноор жилд дунджаар 30 орчим тэрбум төгрөг иргэд, аж ахуйн нэгж төлөх байсныг илрүүлэн таслан зогсоож, Автотээврийн хэрэгслийн улсын дугаарыг өөр авто машинд шилжүүлэх үйл ажиллагаанд хяналт тавьж байна. Сонгинохайрхан дүүрэг дэх Газрын албаны үйл ажиллагаанд дахь авлига, ашиг сонирхлын зөрчил гарах шалтгаан, нөхцөл, үйлчилгээний хүнд суртлыг тогтоох чиглэлээр Дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Ажлын алба болон Газрын алба, дүүргийн Мэргэжлийн Хяналтын хэлтэс, Нийслэлийн мэргэжлийн хяналтын газар, Улсын бүртгэлийн ерөнхий газрын Мэдээллийн технологийн газарт тус тус ажиллан, газрын тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн хүрээнд төрийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа, үйл ажиллагааны хоорондын уялдаа холбоонд дүн шинжилгээ хийж, гарч буй хүндрэл бэрхшээлийг тодорхойлох чиглэлээр холбогдох мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийн, илэрсэн зөрчил, дутагдлыг арилгуулахаар холбогдох байгууллагуудад зөвлөмж хүргүүлэв. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд ажиллаж, Авлигатай тэмцэх газраас хүргүүлсэн зөвлөмж, Авлигатай тэмцэх Үндэсний хөтөлбөр, авлигын эсрэг хууль тогтоомжоор төрийн байгууллага,

албан тушаалтанд хүлээсэн нийтлэг үүргийн биелэлттэй танилцаж, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын тушаал, тус яамнаас олгодог зарим төрлийн тусгай зөвшөөрөл, мэргэжлийн байгууллагын 19 төрлийн эрхийн гэрчилгээ олгоход баримталдаг хууль тогтоомж, дүрэм журам, Засгийн газрын тусгай сан болох Байгаль орчин, уур амьсгалын сангийн үйл ажиллагаа, санхүүжилт, хөрөнгийн захиран зарцуулалтын байдал, тус яамны харьяа “Ойн судалгаа, хөгжлийн төв” УТҮГ, “Монгол Ус” ТӨҮГ, “Монгол кувейтийн байгаль хамгаалах төв” ТӨҮГ, “Цэнгэг усны нөөц, байгаль хамгаалах төв” УТҮГ, “Аялал жуулчлалын хөгжлийн төв” ТӨААТҮҮГ-уудын эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, зорилтот түвшин, хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөө, түүний биелэлтийн талаарх мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийсэн.

Эрүүл мэндийн салбарын авлигын эрсдэлийг тогтоож, шийдвэрлэх арга замыг тодорхойлох, дүн шинжилгээ хийн, түүнд тулгуурласан урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлыг зохион байгуулах ажлын хүрээнд Авлигатай тэмцэх даргын баталсан удирдамж, төлөвлөгөөний дагуу ажиллаж байна. Энэ хүрээнд эрүүл мэндийн салбарын хууль тогтоомжийн судалгааг эхлүүлж, нийт 21 хуулийг хянан үзэж, батлан хэрэгжүүлж буй дүрэм, журам, зааврын жагсаалтыг гарган, захиргааны хэм хэмжээний актын улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлсэн эсэхийг шүүн нягтлав. Тус салбарт 2018-2020 оны хооронд гадаадын зээл тусламжаар хэрэгжсэн, хэрэгжиж буй төсөл, хөтөлбөрийн үр дүн, тус салбарт хийгдсэн аудитын байгууллагын дүгнэлттэй холбоотой мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж байна. Эрүүл мэндийн салбарын авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, хүнд суртал чирэгдлийг таслан зогсоох, эмч, эмнэлгийн мэргэжилтний давхар ажил эрхлэлтийн байдлыг судлан тогтоох зорилгоор Улсын нэгдүгээр төв эмнэлэг, Эх, хүүхдийн эрүүл мэндийн үндэсний төв зэрэг гуравдугаар шатлалын хоёр эмнэлэгт давхар ажил эрхэлж буй эмч нарын судалгааг гаргуулан авч, дүн шинжилгээ хийлээ. Судалгаанд 2501 эмнэлгийн ажилтныг хамруулснаас 28 эмч, ажилтан давхар ажил эрхэлдэг нь тогтоогдсон. Аймгуудын нэгдсэн эмнэлэг, бүсийн оношилгоо, эмчилгээний төвүүд 2020 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар 5 сая төгрөгөөс дээш бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авсан мэдээллээ shilendans.gov.mn сайтад байршуулсан байдал, тус байгууллагууд цахим хуудастай эсэх, цахим хуудсандаа

шилэн дансны мэдээллээ байршуулсан эсэх эрүүл мэндийн салбарт үйлдэгдсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн талаарх тоон мэдээлэл, судалгаа зэрэгт дүн шинжилгээ хийсэн. Биологийн болон техникийн нөхөн сэргээлт хийх нэрийдлээр иргэн, аж ахуйн нэгжтэй гэрээ байгуулж, ашигт малтмалын олборлолт явуулж байгааг таслан зогсоох чиглэлээр Төв аймгийн Заамар суманд ажлын хэсэг ажиллаж, илэрсэн зөрчил, дутагдлыг газар дээр нь арилгуулав. Авлигатай тэмцэх газраас Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам болон нэр бүхий аймгийн Засаг дарга нарт хүргүүлсэн ЗӨВЛӨМЖ-ийн хэрэгжилттэй танилцаж, авлигын эрсдэл, нөхцөл байдлыг тодорхойлон илэрсэн зөрчил, дутагдлыг газар дээр нь арилгуулах арга хэмжээ авсан. “Хүнд суртлын мэдээлэл”-ийн мөрөөр Нийслэлийн захирагчийн ажлын албаны харьяа Хог хаягдал, удирдлагын хэлтэст ажиллаж, хог, хаягдал, золбин нохой, муур устгал, сэг зэмийг зайлуулах ажилд зориулсан төсвийн зарцуулалт, үйл ажиллагааны процесс, хяналт тавьж буй байдалтай танилцаж, холбогдох мэдээллийг гаргуулан авч, дүн шинжилгээ хийж байна. Сүхбаатар дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар, Газрын алба, Баянзүрх, Сонгинохайрхан дүүргийн Нийгмийн даатгалын хэлтэс, Ашигт малтмал, газрын тосны газраас үзүүлж буй төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж, иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан хүсэлт, өргөдөл, гомдлын шийдвэрлэлт, үйл ажиллагааны зохион байгуулалтад тандалт, ажиглалт хийж, иргэн, аж ахуйн нэгжийн төлөөлөлтэй фокус ярилцлага өрнүүлэн, нөхцөл байдлыг тогтоон, зөрчил, дутагдлыг арилгах, урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлээс хамгаалах ажлыг зохион байгуулж ажилласан.

Төрөөс хэрэгжүүлж байгаа цаг үеийн шинжтэй асуудал, хорио цээрийн дэглэм, онцгой нөхцөл байдлын үед авлигын эрсдэл, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр авлигын эрсдэлээс сэргийлэх зорилгоор Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, Улсын онцгой комисс, Сангийн яам, Эрүүл мэндийн яам, Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар, Халдварт өвчин судлалын үндэсний төвд зөвлөмж хүргүүлэв. Зөвлөмжөөр Монгол Улсын иргэд, аж ахуйн нэгж, төрийн байгууллагууд “Ковид-19” вирусийн халдвараас сэргийлэх үйл ажиллагаанд зориулж Эрүүл мэндийн болон Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн байгууллагуудад сайн дурын үндсэн дээр бэлэн мөнгө болон эд материал хандивлах,

үнэ төлбөргүй болон хөнгөлөлттэй үйлчилгээ үзүүлэх зэрэг хэлбэрээр дэмжиж байгаатай холбогдуулан хандивын бүртгэл, ил тод байдлыг хангуулах, Нийтийн албанд өгсөн сайн дурын хандивыг хүлээн авах, захиран зарцуулахдаа Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийг чанд мөрдөх, орлого, зарцуулалтын талаар иргэд, олон нийт нээлттэй мэдээлэл авах нөхцөл боломжийг бүрдүүлэх, тусламж, хандивын орлогыг холбогдох журмын дагуу бүртгэж, гүйцэтгэлийн тайлан гаргах, хууль тогтоомж зөрчиж авлига, ашиг сонирхлын зөрчил үүсэхээс урьдчилан сэргийлж ажиллахыг анхааруулсан.

Түүнчлэн Авлигатай тэмцэх газраас байгалийн аюулт үзэгдэл, осол, гоц халдварт өвчин зэрэг гамшгийн нөхцөл байдлын үед хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдээс хандив, тусламж хүлээн авахад Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасан хязгаарлалтыг чанд мөрдөх, хандив, тусламж, түүний зарцуулалтыг ил тод, нээлттэй мэдээлэх чиглэлээр харьяа байгууллагуудын хэмжээнд нэгдсэн зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч, хуулийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллахыг Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газрын дарга, Нийслэлийн засаг дарга нарт мэдэгдлээ.

Төрийн байгууллагуудад хяналт шалгалтаар ажиллах явцад илэрсэн зөрчил дутагдлыг арилгуулах, дотоод хяналт, санхүүгийн сахилга батыг сайжруулах, төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагааг нээлттэй болгох ажлыг эрчимжүүлэх, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр 2020 онд Монгол Улсын Ерөнхий сайд болон 21 аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын дарга, Засаг дарга нар, Сонгуулийн ерөнхий хороо, улс төрийн нам, эвсэл, сонгуульд нэр дэвшигчид, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар, Орон сууц, нийтийн аж ахуйн газар, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам зэрэг 20 байгууллагад 111 асуудал бүхий Зөвлөмж боловсруулан хүргүүлэв. Улсын бүртгэлийн ерөнхий газарт авлигын эрсдэл үүсэж болох нөхцөл байдлыг судлан үзэж, эрсдэлийг таслан зогсоох чиглэлээр холбогдох зөвлөмжийг хүргүүлэв. Авлигатай тэмцэх газрын иргэд, олон нийтээс гомдол мэдээлэл хүлээн авах “110” тусгай дугаарын

утсаар иргэдэд үйлчилгээ үзүүлж буй улсын бүртгэгчид иргэдтэй зүй бус харьцдаг, ёс зүйн зөрчил гаргаж байгаа талаар мэдээлэл удаа дараа ирсэн ба энэхүү ёс зүйн зөрчил үүсэх боломжийг бүрдүүлсэн гол шалтгаан нь Улсын бүртгэлийн ерөнхий газраас ийм төрлийн зөрчилд хяналт тавих тогтолцоо бүрдээгүй, салбарын хэмжээнд ёс зүйн зөрчилд холбогдох арга хэмжээг тухай бүрд нь авдаггүй, хяналт шалгалтын холбогдох нэгжийг ажиллуулдаггүй ба энэ талаар зохион байгуулалтын арга хэмжээг авах талаар зөвлөн тусалж ажиллав. Сонгинохайрхан дүүргийн зарим хороодод хүнд суртлын мэдээллийн мөрөөр ажиллаж, илэрсэн зөрчил дутагдлыг арилгуулах чиглэлээр тус дүүргийн Засаг даргын Тамгын газарт 5 асуудал бүхий, Авлигатай тэмцэх газрын ажлын хэсэг автомашины улсын дугаар олголт, бүртгэлийн үйл ажиллагаатай танилцаж, авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, авлигын гэмт хэрэг гарах шалтгаан, нөхцөлийг тогтоож, хяналт шалгалтын мөрөөр гарсан зөрчил дутагдлыг арилгуулахаар Зам, тээврийн хөгжлийн сайдад 5 асуудал бүхий, Авлигатай тэмцэх газрын иргэд, байгууллагаас гомдол, мэдээлэл хүлээн авах “110” тусгай дугаарын утсанд ирүүлсэн гомдлын мөрөөр Сонгинохайрхан дүүргийн Засаг даргын Тамгын газарт, мөрдөгчийн мэдэгдлийн мөрөөр Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт (8 асуудал бүхий), Налайх дүүргийн цагдаагийн хэлтэст(-3 асуудал бүхий), Чингэлтэй дүүргийн цагдаагийн газарт(6 асуудал бүхий), Төв аймгийн Эрдэнэ сумын ИТХ-ын дарга, Засаг дарга нарт(5 асуудал бүхий), Төв аймгийн Сэргэлэн сумын ИТХ-ын дарга, Засаг дарга нарт (7 асуудал бүхий), Сонгинохайрхан дүүргийн цагдаагийн 1 болон 3 дугаар хэлтэст(5 асуудал бүхий) зөвлөмжийг тус тус хүргүүлэн хэрэгжилтэд хяналт тавих, биелэлтийг тооцох чиглэлээр зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч ажиллав. Зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх хүрээнд илэрсэн зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх, эрсдэлээс хамгаалах чиглэлээр арга зүйн туслалцаа үзүүлэх, албан хаагчдыг авлигын эсрэг сургалтад хамруулах, чадавхжуулах, цахимжуулах чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллав.

Шударга байдлын үнэлгээнд 2021 онд 46 яам, агентлаг, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар зэрэг нийт 68 байгууллагыг хамруулсан. Тооцооллоор Шударга байдлын үнэлгээ 72.9 гарсан нь 2019 оныхоос 1.2 пунктээр буурсан байна. Шударга байдлын

үнэлгээний дүнг олон нийтэд мэдээлэх ажлыг зохион байгуулаа.

2021 онд Авлигын эсрэг хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.6 дахь хэсэгт заасан “авлигын эсрэг олон нийтийг соён гэгээрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх ажлын талаар зөвлөмж гаргах, байгууллага, иргэний хүсэлтээр түүний үйл ажиллагаан дахь авлигад өртөх боломжийг багасгах талаар заавар, зөвлөгөө өгөх” чиг үүргийг хэрэгжүүлэх хүрээнд дараах ажил, арга хэмжээг хэрэгжүүлэв. Үүнд:

- “Их, дээд болон ерөнхий боловсролын сургалтын хөтөлбөрөөр дамжуулан шударга ёсны хандлагыг төлөвшүүлэх боломж” сэдэвт хэлэлцүүлгээс гарсан санал, зөвлөмжийг Монгол улсын Ерөнхий сайдад;
- Дорнод аймгийн албан ёсны цахим хуудсанд хийсэн үнэлгээнд үндэслэн ил тод байдлыг хангах талаар тус аймгийн Засаг даргын Тамгын газарт;
- Олон улсын ачаа тээврийн “С” зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагаатай холбоотой өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, авлигын гэмт хэрэг, ашиг сонирхлын зөрчлийн эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр Зам, тээврийн хөгжлийн сайдад,
- Олон улсын ачаа тээврийн “С” зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагаатай холбоотой өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, авлигын гэмт хэрэг, ашиг сонирхлын зөрчлийн эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр Зам, тээврийн хөгжлийн сайдад;
- Авлигын гэмт хэрэг үүсэх эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр Хөдөлмөр, Нийгмийн хамгааллын сайдад;
- Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангаас хөнгөлөлттэй зээл олгох, сонгон шалгаруулах, дамжуулан зээлдүүлэх, эргэн төлүүлэх, хяналт тавих ажиллагааны ил тод байдлыг сайжруулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайдад;
- Гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцөлийг арилгах, мөрдөгчийн мэдэгдлийн гүйцэтгэлийг хангах, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр Цагдаагийн ерөнхий газарт тус тус зөвлөмж хүргүүлж, хэрэгжилтэд нь хяналт тавин ажиллаж байна.

Нийслэлийн Амгалан амаржих газар, Шүүхийн шинжилгээний Үндэсний хүрээлэнд ажиллаж төрийн байгууллагын 3 үйлчилгээ авахад үүсч буй хүнд суртал, чирэгдлийн тухай нэгтгэн үнэлэлт, дүгнэлт хийж, байгууллагын

авлигын эсрэг хэрэгжүүлж буй ажил арга хэмжээ, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны ил тод байдлыг ханган ажиллаж байгаа зэрэгт дүн шинжилгээ хийв. Авлигын гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцөлийг арилгах чиглэлээр гүйцэтгэсэн ажил, арга хэмжээтэй танилцаж, дүн шинжилгээ хийх, зарим зөрчлийг газар дээр нь арилгуулах, мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө, мэдээлэл өгөх, хамтран ажиллах төлөвлөгөө боловсруулах зэрэг арга хэмжээг Нийслэлийн эрүүл мэндийн газар, Нийслэлийн Өргөө амаржих газар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам, Богдхан уулын дархан цаазат газрын хамгаалалтын захиргаа, Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар, Нийслэлийн харьяа байгууллагууд, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Баян-Өлгий, Дорнод аймаг, Цагдаагийн ерөнхий газар, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар, Татварын ерөнхий газар, Зам, тээвэр хөгжлийн яам, Улсын нэгдүгээр төв эмнэлэг, Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт, зохицуулалтын газарт авч хэрэгжүүлэв. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.6-1.Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн дүрмийг судлах, дүн шинжилгээ хийх, төрийн албаны ёс зүйн үлгэрчилсэн дүрмийг батлуулах /ТАЗ, 2017-2019/

Төрийн албаны тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.2-т заасны дагуу Засгийн газрын 2019 оны 33 дугаар тогтоолоор “Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм”-ийг баталж, байгууллагын дотоод журмыг энэ тогтоолоор баталсан дүрэмд нийцүүлэн баталж, хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг төсвийн шууд захирагч нарт даалгасан.

Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчийн ёс зүйн дүрэмд 2019 оны 122 дугаар тогтоолоор зарим нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.6-2.Үлгэрчилсэн дүрмийн хүрээнд төрийн албан хаагчдын ёс зүйн дүрмийг салбар бүрээр батлуулах /ТАЗ, ЗГХЭГ, УИХТГ 2018-2022/

Төрийн албаны тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1-д “Энэ хуулийн 10.1.1, 10.1.3- т заасан албан тушаал эрхэлж байгаа төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг хууль тогтоомжоор тогтооно.”¹, мөн зүйлийн 40.2- т “Энэ хуулийн 10.1.2, 10.1.4-т заасан албан тушаал эрхэлж байгаа төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг төрийн албаны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газар

1 Төрийн улс төрийн болон төрийн тусгай албан тушаал

тогтооно.”² гэж тус тус заасан. Засгийн газрын 2019 оны 33 дугаар тогтоолоор баталсан “Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм”-ийн 1.2-т “төрийн захиргааны болон үйлчилгээний байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтан хууль тогтоомжид заасан тохиолдолд тухайн салбар, байгууллагын чиг үүргийн онцлогийг харгалзан албан хаагчийн мэргэжлийн болон ёс зүйн дүрмийг батлан мөрдүүлж болно” гэж тусгасан. Өөрөөр хэлбэл, Төрийн албан тухай хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээр төрийн албан хаагчдын ёс зүйн үлгэрчилсэн дүрэм бус төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчдын ёс зүйн дүрэм мөрдөгдөж эхэлсэн ба төрийн бусад байгууллага өөрийн онцлогт тохируулан ёс зүйн дүрэм батлах нь нээлттэй байгаа болно. Засгийн газрын 2019 оны 33 дугаар тогтоолд байгууллагын дотоод журмыг энэ тогтоолоор баталсан дүрэмд нийцүүлэн баталж, хэрэгжилтэд нь хяналт тавьж ажиллахыг төсвийн шууд захирагч нарт даалгасан.

Татварын ерөнхий хууль, Төрийн аудитын тухай, Боловсролын тухай зэрэг хуулиудад албан хаагчдын мэргэжлийн болон салбарын ёс зүйн дүрмийг баталж мөрдүүлэх талаар туссан ба эдгээр албан хаагчдын ёс зүйн дүрмүүд бүгд Засгийн газрын 2019 оны 33 дугаар тогтоолоор баталсан “Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм”-ийг батлахаас өмнө батлагдсан байна.

Авлигын эсрэг хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.9-д зааснаар төрийн байгууллага тухайн салбарын албан хаагчийн ёс зүйн дүрмийг батлан гаргахын өмнө Авлигатай тэмцэх газраас санал авах үүргийг хүлээдэг. Энэ хүрээнд 2018 онд Завхан аймаг, нийслэлийн Багануур дүүрэг, Увс аймгийн Улаангом сумын Засаг даргын тамгын газар, “Дулааны хоёрдугаар цахилгаан станц”, “Улаанбаатар дулааны сүлжээ” ТӨХК, нийслэлийн Авто замын хөгжлийн газар, Ус сувгийн удирдах газар, Өмчийн харилцааны газар, Орон сууц, нийтийн аж ахуйн удирдах газар, 2019 онд Эмнэлгийн ажилтны ёс зүйн дүрэм, Мэргэжлийн хяналтын газрын төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагч, Эрчим хүчний салбарын төрийн өмчит байгууллага, нийслэлийн Газрын албаны алба, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яамны Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх сангийн албан хаагч, 2020 онд Татварын албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм, “Дулааны цахилгаан

станц-2” ТӨХК, “Эрчим хүчний эдийн засгийн хүрээлэн” ТӨҮГ, “Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх сан”, 2021 онд Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний ажилтны Ёс зүйн зөвлөлийн үйл ажиллагаанд баримтлах нийтлэг журам, Төв, Өвөрхангай аймгийн болон Арвайхээр сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Төлөөлөгчийн ёс зүйн дүрэм, Мэргэжлийн хяналтын Улсын байцаагчийн ёс зүйн дүрэм, мөн Иргэний нисэхийн ерөнхий газар, Харилцаа холбоо, мэдээлэл технологийн газар, “Хан-Уул зам засвар арчлалт” ОНӨААТҮГ, “Геологийн төв лаборатори” ТӨҮГ, Богдхан уулын дархан цаазат хамгаалалтын захиргаа “Зүүнбаян төмөр Зам” ХХК, Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын алба зэрэг байгууллагын ёс зүйн дүрмийн төслүүдэд тус тус санал боловсруулан хүргүүлэв.

Төрийн улс төрийн албан тушаалтны хувьд УИХ-ын 2021 оны 105 дугаар тогтоолоор “Монгол Улсын Их Хурлын гишүүний ёс зүйн дүрэм”-ийг шинэчлэн баталсан бөгөөд энэхүү дүрмийн 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдөнө. Тус дүрэмд УИХ-ын гишүүний ёс зүй, сахилгын асуудал, чуулганы хуралдааны дэг сахиулах, гишүүний хөрөнгө орлогын мэдүүлэг, гишүүний төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэлийн хяналт, нэгдсэн хуралдааны ирцийн асуудал, гишүүний ёс зүйн асуудлаар ирүүлсэн иргэдийн өргөдөл, гомдлыг хянан шийдвэрлэх, УИХ-ын гишүүн нь ёс зүйн зөрчил гаргасан тохиолдолд ёс зүйн хариуцлага ногдуулах зэрэг асуудлыг илүү нарийвчлан зохицуулснаараа ач холбогдолтой болов.

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 38 дугаар зүйлийн 38.5-д “Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгч нь үйл ажиллагаандаа баримтлах ёс зүйн дүрэмтэй байх бөгөөд ёс зүйн дүрмийг Хурал батална.” гэж заасан нь бүх шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Төлөөлөгчийн ёс зүйн дүрэмтэй байх нөхцөлийг бүрдүүлсэн бөгөөд зарим иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал ёс зүйн дүрмээ баталж эхлээд байна.

Харин бусад төрийн улс төрийн албан тушаалтны хувьд Засгийн газрын гишүүд, зөвлөх, туслах, бүх шатны Засаг дарга, УИХ дахь нам, эвслийн бүлгийн ажлын албаны албан тушаалтнуудын хувьд үйлчлэх ёс зүйн дүрэм батлагдаагүй байна.

Төрийн тусгай албан тушаалтны хувьд

2 Төрийн захиргааны болон төрийн үйлчилгээний албан тушаал

ёс зүйн хэм хэмжээг хууль тогтоомжоор тогтоохоор хуульчилсан ба өнөөдрийг хүртэлх хугацаанд хуулиар буюу Улсын Их Хурлын тогтоолоор баталсан төрийн тусгай албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм байхгүй, төрийн тусгай чиг үүргийг гүйцэтгэх байгууллагын үйл ажиллагаандаа баримталдаг салбарын хуулиудад нь ёс зүрмийг батлахыг тодорхой субъектэд эрх олгох байдлаар зохицуулсан байна.

Тухайлбал, Прокурорын тухай хууль/Шинэчилсэн найруулга/-ийн 65 дугаар зүйлийн 65.2-т “Прокурорын ёс зүйн дүрэм, ёс зүйн зөвлөлийн ажиллах журмыг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч батална.” гэж заасан бөгөөд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2010 оны 12 дугаар сарын 27-ны өдрийн 268 дугаар зарлигаар Прокурорын ёс зүйн дүрмийг баталсан нь хүчин төгөлдөр үйлчилж байна.

Харин Шүүгчийн ёс зүйн дүрмийн тухайд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2013 оны 167 дугаар зарлигаар баталсан байх ба уг дүрмийг батлах эрхийг олгосон зохицуулалттай Шүүхийн захиргааны тухай хууль нь 2021 оны 01 дүгээр сарын 15-ны өдрийн Монгол Улсын Шүүхийн тухай хууль(шинэчилсэн найруулга) баталсантай холбогдуулан тус хуулийг хүчингүй болсонд тооцсон байна.

Цагдаагийн албаны тухай хууль/Шинэчилсэн найруулга/-ийн 81 дүгээр зүйлийн 81.2-т “Энэ хуулийн 81.1-д заасан цагдаагийн алба хаагчийн ёс зүй, сахилгын дүрмийг цагдаагийн төв байгууллагын дарга батална.” гэж заасны дагуу Цагдаагийн ерөнхий газрын даргын 2017 оны А/129 дүгээр тушаалын нэгдүгээр хавсралтаар “Цагдаагийн албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм”-ийг, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн 281 дүгээр зүйлийн 281.2-т “Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын алба хаагчийн сахилга, ёс зүйн дүрмийг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.” гэж заасны дагуу Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2018 оны А/183 дугаар тушаалаар “Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын алба хаагчийн сахилга, ёс зүйн дүрэм”-ийг тус тус батлан мөрдүүлж байна. Түүнчлэн 2019 онд Хил хамгаалах байгууллагын албан хаагчийн ёс зүйн дүрмийг баталсан байна.

Засгийн газраас 2019 оны 33 дугаар тогтоолоор баталсан “Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчдын ёс зүйн дүрэм”-ийн 6.1-д “Төрийн албан хаагч ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн эсэх асуудлаар

эцэслэн дүгнэж, шийдвэр гаргах эрх бүхий төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөвлөл төрийн захиргааны болон үйлчилгээний байгууллагын дэргэд ажиллана” гэсний дагуу 2020 онд нийт 64 төрийн байгууллага Ёс зүйн зөвлөл, бүрэлдэхүүнээ байгуулаад байсан бол 2021 оны байдлаар бүх төрийн байгууллагуудад ёс зүйн зөвлөл байгуулагдаж, үйл ажиллагаа нь хэвшив. Төрийн албаны зөвлөлөөс ёс зүйн зөвлөлүүдийн үйл ажиллагааны жилийн төлөвлөгөөний загварыг хүргүүлж, биелэлт үр дүнг тооцон ажиллаж байна. Монгол Улсын Их Хурал, Төрийн албаны зөвлөл, НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөр, Канад Улсын Элчин сайдын яам хамтран “Итгэл даах төрийн албаны төлөө” уриатай зөвлөгөөнийг 2020 онд зохион байгуулж, уг зөвлөгөөнд Монгол Улсын Их Хурлаас удирдлага нь томилогддог байгууллагууд, яам, агентлаг, нутгийн захиргааны байгууллага болон төрийн үйлчилгээний байгууллагын дэргэдэх Ёс зүйн зөвлөлийн дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүд зэрэг 330 оролцогч танхимаар, 4000 гаруй оролцогч онлайнаар хамрагдсан байна. Зөвлөгөөнөөр “Төрийн байгууллагын ёс зүйн зөвлөлийн ажиллах нийтлэг журам”-ын төслийн хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж, төрийн албан хаагчийн ёс зүйн сургалтын хөтөлбөр, арга зүйг боловсруулахад ёс зүйн зөвлөлийн гишүүдийн санал, хүсэлтийг хүлээн авах ажлыг зохион байгуулсан байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.1.6-3.Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчилд дүн шинжилгээ хийх, шалтгаан нөхцөлийг тогтоох, арилгах, тайлагнах, хэлэлцэх арга хэмжээ авах /ТАЗ, 2017-2022/

2018 онд Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар АНУ-ын Азийн сантай хамтран нийслэлийн хэмжээн дэх төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийн талаар гаргасан гомдол, мэдээлэл, зөрчлийн агуулга, түүнийг шийдвэрлэж буй байдалд дүн шинжилгээ хийж, санал, зөвлөмж боловсруулан хэрэгжүүлсэн.

Төрийн албаны тухай хуулийн 74 дүгээр зүйлд Төрийн албаны зөвлөлөөс УИХ-д хүргүүлэх тайланд “төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээний хэрэгжилт, зөрчлийн талаарх дүгнэлт, цаашид авах арга хэмжээний санал”-ыг тусгахаар заасан.

Улсын Их Хурлын 2019 оны 17 дугаар тогтоолоор баталсан “Төрийн албаны зөвлөлийн үйл ажиллагааны дүрэм”-ийн “Гурав”-ын 3.1.2- т заасан хяналт шалгалт,

шинжилгээ, үнэлгээ хийх хүрээнд буюу 3.1.2.г-д зааснаар “төрийн албан хаагчдын ёс зүйн хэм хэмжээг мөрдүүлэх үйл ажиллагаанд хяналт тавих”, 3.1.5-д заасан мэргэшил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх хүрээнд буюу 3.1.5.в-д зааснаар “ёс зүйн хэм хэмжээг сахиулахтай холбогдсон зөвлөгөө өгөх, арга зүйн удирдлагаар хангах” чиг үүргийг Төрийн албаны зөвлөл хэрэгжүүлж байна.

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг сахиулах, сахилга, хариуцлагыг сайжруулах, ажлын байрны дарамтгүй орчин бүрдүүлэх, түүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор “Төрийн албаны ёс зүй, сахилга, хариуцлагыг сайжруулах тухай” 02 дугаар зөвлөмжийг төрийн байгууллагын удирдах албан тушаалтан болон нийт төрийн албан хаагчдад хүргүүлж ажиллалаа. Зөвлөмжид төрийн албаны үйл ажиллагаанд ёс зүйн хэм хэмжээ, шаардлагыг баримтлах, иргэдийн өргөдөл гомдол, санал хүсэлтийг үндэслэлтэй шийдвэрлэх, төрийн үйлчилгээг аливаа хэлбэрийн ялгаварлал гадуурхалгүй адил тэгш хүргэх, төрийн захиргааны болон үйлчилгээний байгууллагын удирдах албан тушаалтан нь хариуцсан салбар, байгууллага, нэгжид ажиллаж байгаа төрийн албан хаагчийн ёс зүйн байдалд хяналт тавих, төрийн албан хаагчийн сахилга, хариуцлагыг сайжруулах гэсэн агуулга туссан байна.

Мөн Төрийн албаны зөвлөлийн “Төрийн байгууллагын ёс зүйн зөвлөлийн тайлан, ёс зүйн зөрчлийн мэдээг ирүүлэх тухай” 04/1209 дүгээр албан бичгийг төрийн 67 байгууллагад хүргүүлснээс Улсын Их Хурлаас удирдлага нь томилогддог 12 байгууллага, 12 яам, Засгийн газрын тохируулагч болон хэрэгжүүлэгч 11 агентлаг, аймаг, нийслэлийн 20 Засаг даргын Тамгын газраас харьяа нэгж, газрын Ёс зүйн зөвлөлийн судалгаа болон ёс зүйн зөрчлийн тайлан мэдээг ирүүлсэн байна. Ирүүлсэн тайлан, судалгааг судалж үзэхэд төрийн захиргааны болон нутгийн захиргааны 558 байгууллага, төрийн тусгай 213 байгууллага, төрийн үйлчилгээний 417 байгууллага, 6 төрийн өмчит үйлдвэрийн газарт нийт 1193 төрийн байгууллагад Ёс зүйн зөвлөл / хороо/-ийн байгуулагдан ажиллаж байна. Ёс зүйн зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд нийт 4626 албан хаагч Ёс зүйн зөвлөл, хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүний үүргийг хэрэгжүүлж байна. 2020 оны жилийн эцсийн байдлаар 1422 төрийн албан хаагч ёс зүйн зөрчил гаргасан бөгөөд үүнээс төрийн тусгай 809 албан хаагч, төрийн захиргааны 353 албан

хаагч, төрийн үйлчилгээний 260 албан хаагч тус тус хамаарч байгаа бөгөөд 2019 оны ёс зүйн зөрчилтэй харьцуулахад 24 нэгж буюу 4.8 хувиар буурсан байна. Төрийн тусгай албан хаагчаас бусад албан хаагчдын ёс зүйн зөрчлийг шалгасан үндэслэлийг авч үзвэл, байгууллагын дотоод хяналтаар 328, иргэдийн гомдлоор 209, мэдээллээр 50, олон нийтийн сүлжээнд нийтлэгдсэн 26 мэдээллээр тус тус ёс зүйн зөрчлийг шалгасан байна.

Ёс зүйн зөрчилд ногдуулсан хариуцлагын хүрээнд сануулах 465, уучлал гуйхыг үүрэг болгосон 131, холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу хариуцлага хүлээлгэсэн 17 тохиолдол байна.

Ёс зүйн зөрчлийг агуулгаар нь авч үзвэл, ажил үүргээ хангалтгүй биелүүлсэн болон ажлын хариуцлага алдсан зөрчил 196, албан үүргээ гүйцэтгэх явцдаа болон ажлын байранд архидан согтуурсан зөрчил 37, удирдлагаас өгсөн үүрэг даалгаврыг биелүүлээгүй зөрчил 48, ажлын цаг ашиглалтын зөрчил 46, харилцаа, хандлагын зөрчил 163, хууль, дүрэм, журам зөрчсөн зөрчил 108, бусад буюу нууц задруулах, захирах захирагдах ёсыг зөрчих, албаны нэр барих, байгууллагын эд хөрөнгийг хувийн зорилгоор ашиглах зэрэг зөрчил 15 байна.

2021 оны 3 дугаар улирлын байдлаар улсын хэмжээнд 2711 төрийн байгууллагад Ёс зүйн зөвлөл байгуулагдан ажиллаж байна. Үүнээс 2118 нь “Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчийн албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм”-д заасны дагуу 25 түүнээс дээш албан хаагчтай байгууллага байгаа бол 593 нь 25 хүртэл тооны албан хаагчтай байгууллага байна. Ёс зүйн зөвлөлүүд нийт 1591 ёс зүйн зөрчил шийдвэрлэснээс 475 албан хаагчид уучлал гуйхыг үүрэг болгож, 1050 албан хаагчид сануулах шийтгэл ногдуулж, 11 албан хаагч сайн дураараа албан тушаалаас чөлөөлөгдөж, 55 албан хаагчид холбогдох хууль, тогтоомжийн дагуу хариуцлага тооцсон. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийг гомдлоор 945, мэдээллээр 240, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр 15, олон нийтийн сүлжээгээр 22, байгууллагын дотоод хяналтаар 895-ыг тус тус илрүүлсэн. Ёс зүйн зөрчлийг агуулгаар нь үзвэл ажлын хариуцлага алдсан зөрчил 81, албан үүргээ гүйцэтгэх явцдаа болон ажлын байранд архидан согтуурсан зөрчил 96, удирдлагаас өгсөн үүрэг даалгаврыг биелүүлээгүй зөрчил 7, ажлын цаг ашиглалтын зөрчил 6, харилцаа хандлагын зөрчил 148, нууц

задруулах, захирах захирагдах ёсыг зөрчих, албаны нэр барих, байгууллагын эд хөрөнгийг хувийн зорилгоор ашиглах зэрэг бусад зөрчил байна.

Засгийн газрын 2019 оны 33 дугаар тогтоолоор баталсан “Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчийн албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм”-д Ёс зүйн зөвлөлийн ажиллах журмыг эрх бүхий албан тушаалтан батлахаар зохицуулснаас үүдэж байгууллага бүр харилцан адилгүй зохицуулалтыг журамласан, зөрчлийг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь ялгамжтай зэрэг бэрхшээл үүсгэж, зөвлөлийн үйл ажиллагаанд үнэлэлт дүгнэлт өгөх, ажлын үр дүнг тооцох нийтлэг арга, аргачлал гаргах хэрэгцээ шаардлага үүссэн байна. Үүний дагуу Төрийн албаны зөвлөлөөс Ёс зүйн зөвлөлийн үйл ажиллагааг зохицуулсан эрх зүйн баримт бичгүүдийн уялдааг сайжруулах, нэгдсэн зохицуулалттай болгох зорилгоор Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, сахилгын тухай хуулийн төсөлд саналаа өгсөн байна. Төрийн албаны зөвлөлөөс байгуулагдсан ажлын хэсэг төрийн 668 байгууллагаас санал авч нэгтгэн, Улсын Их Хурлын даргын 2021 оны 25 дугаар захирамжаар байгуулагдсан Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, сахилгын тухай хуулийн төслийг боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсэгт хүргүүлжээ.

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлын хүрээнд Ёс зүйн зөвлөлийн үйл ажиллагааг идэвхжүүлэх, гишүүдийг чадавхжуулах зорилгоор “Ёс зүйн зөвлөлийг чадавхжуулах нь” сургалтыг төрийн байгууллагын Ёс зүйн зөвлөлийн гишүүдэд үе шаттайгаар зохион байгуулж, яам, агентлаг, Улсын Их Хурлаас удирдлага нь томилогддог байгууллага, нийслэлийн 49 байгууллагын Ёс зүйн зөвлөлийн 402 гишүүнийг бүсчилсэн байдлаар Баян-Өлгий, Увс, Ховд, Говь-Алтай, Хэнтий, Дорнод, Дорноговь, Говьсүмбэр зэрэг аймгийн төрийн байгууллагын дэргэдэх Ёс зүйн зөвлөлийн 196 гишүүн, нийт 598 гишүүнийг сургалтад хамруулсан. Мөн бүх төрийн байгууллагын Тамгын газрын дарга нарт цахимаар, Архангай, Ховд, Увс, Хөвсгөл, Булган, Завхан аймгуудад ажлын хэсэг ажиллах үеэр “Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, сахилга хариуцлага” сэдэвт сургалтыг зохион байгуулж давхардсан тоогоор 3500 гаруй албан хаагчийг хамруулсан байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.7-1. Албан тушаалтанд холбогдох авлига, ашиг сонирхол, ёс зүйтэй холбоотой өргөдөл, гомдол, мэдээллийг хүлээн авах, хянан шалгах, хариуцлага хүлээлгэх үйл ажиллагааг шинэ арга хэлбэрт шилжүүлэх, дотоод хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх /АТГ, ТАЗ, 2017-2019/

Авлигатай тэмцэх газар (АТГ)-аас албан тушаалтанд холбогдох авлига, ашиг сонирхол, ёс зүйтэй холбоотой өргөдөл, гомдол, мэдээллийг иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас факс, www.iaas.mn цахим хуудас дахь гомдол, мэдээллийн тусгай маягт бүхий гомдол илгээх холбоос, утсаар болон байгууллагын байранд биечлэн ирж гомдол, мэдээлэл, тоо бүртгэлийн ажилтанд өгөх боломжийг бүрдүүлсэн. АТГ нь дээрх мэдээллийг 2007 оноос 1969, 2014-2019 онд 1800-1969 хүлээн авч байсан бол 2019 оноос 110 тусгай дугаарын утсыг ажиллуулж байна. Утасны дуудлагыг хүлээн авах ажилтны тоог нэмэгдүүлж, дуудлагын бичлэгийг хадгалах, хүлээн авсан гомдол, мэдээллийг бүртгэх, шийдвэрлэлтийг хянах програм хангамжийг боловсруулж, нэвтрүүлсэн. Гомдол мэдээлэл хүлээн авах “110” дугаарын утсыг олон нийтэд таниулах зорилгоор видео контент, шторк, зурагт хуудас гаргах зэрэг хэлбэрээр сурталчилгаа явуулж, зурагт хуудас, баннерийг гудамж, талбай дахь самбар, дэлгэц болон цахим хуудсуудад байршуулав. Ингэснээр гомдол, мэдээлэл хүлээн авах утасны програмд 2017 оны сүүлийн хагас жилд нийт 125, 2018 онд 249 дуудлага, 2019 онд 2019 оны 10 дугаар сарын 28-ны өдрөөс эхлэн 2 сарын хугацаанд 110 тусгай дугаарын утсаар 4464 удаагийн дуудлага бүртгэгдсэн байна.

110 тусгай дугаарын утсанд 2020 онд 17851, 2021 онд 13,474 дуудлага ирсэн байна. 2021 онд ирсэн нийт дуудлагын 46.5 хувь нь зөвлөгөө авах, гомдол мэдээлэл өгөх зэргээр холбогджээ. 110 тусгай дугаарын утсаар нийт 285 өргөдөл, гомдол, мэдээллийг хүлээн авч, бүртгэн шалгасан байна. 110 тусгай дугаарын утсаар хүлээн авсан өргөдөл, гомдол, мэдээллийн 57.9 хувь нь гэмт хэргийн шинжтэй асуудлаар, 28.8 хувь нь ашиг сонирхлын зөрчил, хөрөнгө орлогын мэдүүлэгтэй холбоотой асуудлаар, 3.2 хувь нь төрийн байгууллагын ёс зүй, хүнд суртал, удирдах ажилтны гаргасан шийдвэртэй холбоотой асуудлаар хандсан байна.

АТГ-ын гомдол, мэдээллийн програмыг шинэчлэх ажлыг зохион байгуулж програмын

болон гэрээний маягтуудыг Үндэсний статистикийн хорооны хурлаар батлуулан туршиж дууссан. Энэхүү програм ашиглалтад орсноор иргэд, аж ахуйн нэгжүүдээс ирүүлсэн гомдол, мэдээллийн шалгах хугацаа, явц байдал, шийдвэрлэлтэд нэгжийн дарга тухай бүр хяналт тавих, байгууллагын дотоод хяналтыг давхар хэрэгжүүлэх боломж бүрдсэн болно.

АТГ-ын даргын 2012 оны 74 дүгээр тушаалаар баталсан “Албан тушаалтан өөрт ногдуулсан сахилгын шийтгэлийн талаарх мэдээллийг холбогдох этгээд болон нийтэд хүргэх арга хэмжээний журам”-ыг шинэчлэн АТГ-ын даргын 2018 оны А/123 дугаар тушаалаар батлуулан хэрэгжилтэд хяналт тавин ажиллаж байна. Энэхүү журмын хэрэгжилтийн талаарх мэдээллийг байгууллагын цахим хуудсанд “Сахилгын шийтгэл” цэсийг шинээр нээн байршуулж, иргэд олон нийтийг мэдээллээр хангах нөхцөлийг бүрдүүлэв. Авлигатай тэмцэх газрын цахим хуудсанд 2020 оны байдлаар Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлын зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн дагуу сахилгын шийтгэл хүлээсэн 25, 2021 онд 2 албан тушаалтны талаарх мэдээллийг байршуулж, олон нийтэд мэдээлэв.

Тус газраас бусад орны сайн туршлагыг судалж, авлигын талаар гомдол, мэдээллийг хүлээн авах, авлигын эсрэг хууль тогтоомжийн талаар мэдээлэл, зөвлөгөө, сурталчилгааг иргэдэд ойртуулах зорилгоор Иргэний хяналтын төвүүдийг нээн ажиллуулсан.

Төрийн албаны зөвлөлд 2020 онд төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчийн албаны үйл ажиллагаанд баримтлах ёс зүйн нийтлэг хэм хэмжээг зөрчсөн тухай иргэн, хуулийн этгээдээс нийт 43 гомдол, мэдээлэл ирүүлснийг Засгийн газрын 2019 оны 33 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм”-д заасны дагуу томилох эрх бүхий албан тушаалтан төрийн албан хаагчид хариуцлага хүлээлгэх тул уг гомдол, мэдээллийг холбогдох байгууллагад шилжүүлсэн байна. Тухайлбал, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн ерөнхий газрын дарга болон албан хаагчид албан бус зорилгод байгууллагын эд хөрөнгө, техник хэрэгсэл ашигласан, ажлын цагаар архи дан согтуурсан үйлдэл нь төрийн албан хаагчийн

ёс зүй, сахилга хариуцлагыг зөрчиж байгаа талаар иргэнээс ирүүлсэн гомдлыг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яаманд хүргүүлсэн байна. 2020 онд 1245 төрийн албан хаагч ёс зүйн зөрчил гаргаснаас 889 нь төрийн тусгай албан хаагч, 163 нь төрийн захиргааны, 183 нь төрийн үйлчилгээний албан хаагчид хамаарч байна.

2021 онд төрийн байгууллагуудын Ёс зүйн зөвлөлүүд нийт 1591 ёс зүйн зөрчил шийдвэрлэснээс 475 албан хаагчид уучлал гуйхыг үүрэг болгож, 1050 албан хаагчид сануулах шийтгэл ногдуулж, 11 албан хаагч сайн дураараа албан тушаалаас чөлөөлөгдөж, 55 албан хаагчид холбогдох хууль, тогтоомжийн дагуу хариуцлага тооцсон. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийг гомдлоор 945, мэдээллээр 240, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр 15, олон нийтийн сүлжээгээр 22, байгууллагын дотоод хяналтаар 895-ыг тус тус илрүүлсэн байна.

Төрийн албаны зөвлөлд ирүүлж байгаа өргөдөл, гомдлын агуулгад төрийн байгууллагын удирдах албан тушаалтан, төрийн албан хаагчдын ёс зүй, тэр дундаа ажлын байрны дарамт шахалтын талаар гаргасан өргөдөл, гомдлын тоо нэмэгдэж байна. Авлигын эсрэг хууль тогтоомжид заасан үндэслэлээр хариуцлага тооцуулсан этгээдийн талаарх мэдээллийг цахимаар нийтэд түгээхийн зэрэгцээ хариуцлага тооцуулсан мэдээлэл болон авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг сурталчилсан “танилцуулга” тогтмол хэвлэж түгээх ажлыг 2020 оны 09 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлүүлэв. Ингэснээр мэдээлэл цахимаар хүлээн авах боломжгүй иргэд, олон нийтэд мэдээллийг хүргэх төдийгүй “иргэдээс ирүүлсэн гомдол мэдээллийн мөрөөр Авлигатай тэмцэх газраас ажиллаж, зөрчил дутагдлыг тогтоож, хариуцлага тооцуулж ажиллаж байна” гэдгийг нийтэд сурталчлах, төрийн албан тушаалтан авлига, ашиг сонирхлын зөрчил гаргахаас урьдчилан сэргийлэх үр дүнтэй ажил болсон. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.8-1. Хууль бус шийдвэрийг хүчингүй болгох, гарсан сөрөг үр дагаврыг арилгах, учруулсан хохирлыг төлүүлэх талаарх эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох /ХЗДХЯ. ШЕЗ, УЕПГ, 2018-2019/

Захиргааны ерөнхий хуулийн 37 дугаар зүйлд хууль бус захиргааны акт гэж эрх зүйн зөрчилтэй актыг ойлгох тухай болон 47 дугаар зүйлийн 47.1-т захиргааны акт илт хууль бус

болох, 48 дугаар зүйлд сөрөг нөлөөлөл бүхий болон хууль бус захиргааны актыг хүчингүй болгох, 55 дугаар зүйлд захиргааны гэрээ илт хууль бус болох тохиолдол, 98 дугаар зүйлд захиргааны актыг хууль бус болохыг хүлээн зөвшөөрөх, бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн хүчингүй болгох, өөрчлөх, мөн хуулийн аравдугаар бүлэг(100-104 дүгээр зүйл)-т хууль бус үйлдэл, эс үйлдэхүйгээс өөрт учирсан хохирол арилгахыг шаардах эрх, хохирол барагдуулах этгээд, хохиролтой холбоотой маргаан шийдвэрлэх, хохирол барагдуулах, нөхөн олговор, түүний хэмжээг тогтоох, арван нэгдүгээр бүлэг (105-107 дугаар зүйл)-т хууль зөрчсөн албан тушаалтанд хүлээлгэх хариуцлага ногдуулахтай холбоотой зохицуулалтыг тусгасан.

Төрийн албаны тухай хуулийн 75 дугаар зүйлд төрийн жинхэнэ албан хаагч болон төрийн албанд нэр дэвшигчийн эрх зөрчигдсөн тухай маргааныг хянан шийдвэрлэхтэй холбоотой асуудлыг зохицуулж, 76 дугаар зүйлд төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлага, мэргэшлийн шалгалттай холбогдон гаргасан шийдвэр хууль зүйн үндэслэлгүй болох нь тогтоогдсон бол төрийн албаны төв байгууллага өөрчлөх буюу хүчингүй болгохоор заасан. Мөн хуулийн 76 дугаар зүйлийн 76.4-т “Төрийн албаны төв байгууллагын болон шүүхийн шийдвэрийг биелүүлээгүй, биелүүлсэн боловч албан хаагчийг хууль бусаар дахин ажлаас халсан албан тушаалтны шийдвэрийг энэ хуулийн 76.7-д зааснаас бусад тохиолдолд төрийн албаны төв байгууллага хүчингүй болгож, буруутай албан тушаалтныг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх мэдэгдлийг эрх бүхий этгээдэд хүргүүлнэ.”, 76 дугаар зүйлийн 76.5-т “Энэ хуулийн 76.4-д заасан эрх бүхий этгээд нь мэдэгдлийг заавал биелүүлж, авсан арга хэмжээний талаар 7 хоногийн дотор хариу мэдэгдэнэ.” гэж зохицуулсан.

Төрийн албаны тухай хуулийн 50 дугаар зүйлийн 50.1-д “Төрийн жинхэнэ албан хаагчийг хууль бусаар төрийн албанаас чөлөөлсөн, түр чөлөөлсөн, халсныг төрийн албаны төв байгууллага, эсхүл шүүх тогтоосон бол төрд учруулсан хохирлыг уг шийдвэрийг гаргасан буруутай албан тушаалтнаар нөхөн төлүүлнэ”, 50.2-т “Төрийн албаны төв байгууллага шүүхийн шийдвэрийн биелэлтийн талаар бүртгэл хөтөлж, төрд учруулсан хохирлын нөхөн төлөлтөд хяналт тавьж, нөхөн төлөгдөөгүй тохиолдолд төрийг төлөөлж шүүхэд нэхэмжлэл гаргана” гэсэн зохицуулалтыг тус тус тусгасан байна.

Прокурорын тухай хууль болон Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд тусгагдсан “Прокурор төр, нийтийн ашиг сонирхол зөрчигдсөн гэж үзвэл төрийн байгууллагын хүсэлтээр ....төрийн нэрийн өмнөөс оролцоно.” гэсэн заалтын дагуу төрийг төлөөлж прокуророор оролцсон тохиолдолд ИХШХШТХ-ийн 25 дугаар зүйлд заасны дагуу оролцуулж байна.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 45.1 дүгээр зүйлд заасны дагуу иргэд мөрдөгч, эрх бүхий албан тушаалтан, прокурор, шүүгчийн хууль зөрчсөн ажиллагааны улмаас өөрт учирсан эдийн болон эдийн бус гэм хорын хохирлоо төрөөс (Засгийн газар) нэхэмжилж байна.

Авлигатай тэмцэх газар, Үндэсний аудитын газар хамтран Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, Авлигатай тэмцэх газар, Үндэсний аудитын газар, Төрийн албаны зөвлөл, Шүүхийн Ерөнхий зөвлөл, Улсын ерөнхий прокурорын газар, “Онч шийдэл” ТББ, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын дэргэдэх дотоод аудитын нэгжийн албан хаагчид, холбогдох яам агентлагийн асуудал хариуцсан нэгжийн удирдлагуудыг оролцуулан “Төрд учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх арга зам” сэдэвт хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж, асуудлыг тоо баримт, мэдээлэлд тулгуурлан ярилцаж, учирч буй хүндрэл бэрхшээл, түүнийг шийдвэрлэх арга зам, төрийн байгууллагын хамтын ажиллагаа зэрэг сэдвийг хэлэлцэж зөвлөмж гаргасан.

Нийслэлийн прокурорын газраас 2021 оны 11 дүгээр сарын 29-ний өдөр “Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, шалгах, хянан шийдвэрлэх, хохирол нөхөн төлүүлэхэд анхаарах асуудал” сэдэвт онол практикийн бага хурлыг зохион байгуулж, авлигын гэмт хэргийг шалгаж шийдвэрлэхэд тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлж, хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах саналыг Улсын ерөнхий прокурорын газраар дамжуулан, холбогдох эрх бүхий байгууллагад хүргүүлэхээр шийдвэрлэсэн.

Төрийн албаны тухай хуульд төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлага, мэргэшлийн шалгалттай холбогдон гаргасан шийдвэр хууль зүйн үндэслэлгүй болох нь тогтоогдсон бол төрийн албаны төв байгууллага өөрчлөх буюу хүчингүй болгох, хууль бус шийдвэрийг Засгийн газар гаргасан бол уг шийдвэрийг төрийн албаны төв байгууллагын мэдэгдлийг үндэслэн Засгийн газар өөрөө ажлын 14

хоногийн дотор хүчингүй болгох, Төрийн албаны төв байгууллагын болон шүүхийн шийдвэрийг биелүүлээгүй, биелүүлсэн боловч албан хаагчийг хууль бусаар дахин ажлаас халсан албан тушаалтны шийдвэрийг энэ хуулийн хуульд зааснаас бусад тохиолдолд төрийн албаны төв байгууллага хүчингүй болгож, буруутай албан тушаалтныг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх мэдэгдлийг эрх бүхий этгээдэд хүргүүлэх, тухайн мэдэгдлийг зөрчсөн эрх бүхий этгээдийг төрийн албанд гурван жилийн хугацаанд эргэж орох эрхгүйгээр төрийн албанаас халах эрх зүйн зохицуулалтыг тусгасан. Энэхүү эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд албан хаагчийг үндэслэлгүйгээр ажлаас чөлөөлсний улмаас ажилгүй байсан хугацааны цалин, нийгмийн болон эрүүл мэндийн даатгалын шимтгэлийг улсаас нөхөн төлүүлдэг байдал арилна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.8-2. Хууль бус шийдвэр гаргаж, улсад хохирол учруулсныг шүүх тогтоосон тохиолдолд албан тушаалтныг нийтийн албанд дахин томилохгүй байх эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх /ЗГХЭГ, ХЗДХЯ. ТАЗ, АТГ, ШЕЗ, УЕПГ, УАГ, 2018-2019/

Захиргааны ерөнхий хуулийн 105 дугаар зүйлийн 105.1-д захиргааны байгууллагын захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаа болон захиргааны акт энэ хуулийн дагуу эрх зүйн зөрчилтэйд тооцогдож эрх зүйн үр дагаваргүй болсон бол тухайн гэм буруутай албан тушаалтны санаатай болон санамсаргүй үйлдсэн зөрчилд нь тохирох шийтгэлийг оногдуулахаар тусгасан. Мөн хуулийн 105 дугаар зүйлийн 105.2-т зааснаар тухайн албан тушаалтныг томилсон болон дээд шатны байгууллагын албан тушаалтан энэ хуулийн 105.1-д заасан зөрчил гаргасан, эсхүл захиргааны шийдвэрийг сайн дураараа эс биелүүлсэн албан тушаалтанд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол “нийтийн албанд нэгээс арав хүртэл жилийн хугацаанд эргэж орох эрхгүйгээр халах.” зэрэг шийтгэл оногдуулахаар заасан.

Мөн эрх зүйн зөрчил гаргасан албан тушаалтанд дээрх хуулийн 105 дугаар зүйлийн 105.2-т заасан шийтгэл оногдуулаагүй, эсхүл тохирсон шийтгэлийг ногдуулаагүй тохиолдолд эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь зөрчигдсөн этгээд захиргааны хэргийн шүүхэд нэхэмжлэл гаргах эрхийг хуульчилсан ба “нийтийн албанд нэгээс арав хүртэл жилийн хугацаанд эргэж орох эрхгүйгээр халах.” шийтгэл ногдуулсан

тохиолдолд энэ хуулиас бусад хуулиас тогтоосон нөхцөл журам хэрэглэгдэхгүй болно.

Төрийн албаны тухай хуульд төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлага, мэргэшлийн шалгалттай холбогдон гаргасан шийдвэр хууль зүйн үндэслэлгүй болох нь тогтоогдсон бол төрийн албаны төв байгууллага өөрчлөх буюу хүчингүй болгох, хууль бус шийдвэрийг Засгийн газар гаргасан бол уг шийдвэрийг төрийн албаны төв байгууллагын мэдэгдлийг үндэслэн Засгийн газар өөрөө ажлын 14 хоногийн дотор хүчингүй болгох, Төрийн албаны төв байгууллагын болон шүүхийн шийдвэрийг биелүүлээгүй, биелүүлсэн боловч албан хаагчийг хууль бусаар дахин ажлаас халсан албан тушаалтны шийдвэрийг энэ хуулийн хуульд зааснаас бусад тохиолдолд төрийн албаны төв байгууллага хүчингүй болгож, буруутай албан тушаалтныг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх мэдэгдлийг эрх бүхий этгээдэд хүргүүлэх, тухайн мэдэгдлийг зөрчсөн эрх бүхий этгээдийг “төрийн албанд гурван жилийн хугацаанд эргэж орох эрхгүйгээр төрийн албанаас халах” эрх зүйн зохицуулалтыг тусгасан. Тухайлбал, албан хаагчийг үндэслэлгүйгээр ажлаас чөлөөлсний улмаас ажилгүй байсан хугацааны цалин, нийгмийн болон эрүүл мэндийн даатгалын шимтгэлийг улсаас нөхөн төлүүлдэг байдал арилах юм.

Төрийн албаны тухай хуулийн 76 дугаар зүйлийн 76.4-т “Төрийн албаны төв байгууллагын болон шүүхийн шийдвэрийг биелүүлээгүй, биелүүлсэн боловч албан хаагчийг хууль бусаар дахин ажлаас халсан албан тушаалтны шийдвэрийг энэ хуулийн 76.7-д зааснаас бусад тохиолдолд төрийн албаны төв байгууллага хүчингүй болгож, буруутай албан тушаалтныг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх мэдэгдлийг эрх бүхий этгээдэд хүргүүлнэ.”, мөн зүйлийн 76.5-т “Энэ хуулийн 76.4-д заасан эрх бүхий этгээд нь мэдэгдлийг заавал биелүүлж, авсан арга хэмжээний талаар 7 хоногийн дотор хариу мэдэгдэнэ.” гэж тус тус заасан.

Эрүүгийн хуулийн 5.7 дугаар зүйлийн 1-д “Гэмт хэрэг үйлдсэн хүний нийтийн албанд ажиллах, мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах, эсхүл бусад тодорхой эрхийг нэг жилээс найман жил хүртэл хугацаагаар хориглохыг эрх хасах ял гэнэ.” гэж тусган, шүүх гэмт хэрэг үйлдсэн нөхцөл байдал, учирсан хохирол, хор уршгийн шинж чанар, гэмт хэрэг үйлдсэн хүний хувийн байдлыг харгалзан оногдуулсан үндсэн ял дээр нэмж эрх хасах ялыг оногдуулж болно, мөн энэ

хуулийн тусгай ангид заасан тохиолдолд эрх хасах ялыг заавал оногдуулахаар хуульчилсан. Хуульд зааснаар шүүх эрх хасах ялыг хорих ял дээр нэмж оногдуулсан бол уг ялыг эдэлж дууссаны дараа, эсхүл торгох, нийтэд тустай ажил хийлгэх, зорчих эрхийг хязгаарлах ял дээр нэмж оногдуулсан бол ял оногдуулсан үеэс, эсхүл хорих ял оногдуулахгүйгээр үүрэг хүлээлгэх, эрх хязгаарлах албадлагын арга хэмжээ авсан бол албадлагын арга хэмжээ авсан үеэс хугацааг тоолж байна.

Төрийн албаны зөвлөлөөс 2020 онд төрд бодит хохирол учруулсан илтэд хууль бус тушаалыг илрүүлж, уг тушаалыг гаргасан албан тушаалтантай тусгайлан уулзалт хийж, учир холбогдлыг ойлгуулан 4.5 орчим сая төгрөгийг хууль бус шийдвэр гаргасан холбогдох албан тушаалтнаар төлүүлж, 2020 оны 2 дугаар сарын 28-ны өдөр төрийн сангийн дансанд шилжүүлсэн байна. Төрд учруулсан хохирлын нөхөн төлөлтөд хяналт тавих, нөхөн төлөгдөөгүй тохиолдолд төрийг төлөөлж шүүхэд нэхэмжлэл гаргах эрх зүйн зохицуулалтыг тодорхой болгохтой холбогдуулан тусгайлсан журмын төслийг боловсруулж байгаа бөгөөд төрд учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх ажлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлэх үүднээс Үндэсний аудитын газар, Улсын Ерөнхий прокурорын газар, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн эрх бүхий ажилтан, албан хаагчидтай хэлэлцүүлэг хийж, санал солилцож, цаашдын хамтын ажиллагааны чиглэлээ тодорхойлсон болно.

Төрийн албаны зөвлөлөөс ЗГХЭГ-тай хамтарсан ажлын хэсэг байгуулж, 2021 оны 10, 11 дүгээр сард нэр бүхий 10 аймагт ажиллаж, төрийн 350 гаруй байгууллагын 4606 албан хаагчийг хамруулан төрийн албаны хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, томилгооны байдалд хяналт шалгалт хийж, улмаар томилгоотой холбогдсон 95 шийдвэрийг хүчингүй болголоо. Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг үйлдсэн нь шүүхээр тогтоогдож, нийтийн албанд ажиллах эрх хасуулах шийтгэл хүлээсэн 91 иргэнийг төрийн албанаас чөлөөлүүлсэн байна.

Төрийн албаны зөвлөлийн 2021 оны 04 дүгээр сарын 08-ны өдрийн 04/993 дугаар албан бичгээр Төрд учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх тухай шаардлага хүргүүлсний дагуу төрд учруулсан хохирол болох 2,055,699 төгрөгийг нөхөн төлүүлж, улсын төсөвт төвлөрүүлсэн. Төрд учирсан нийт 221,696,774 төгрөгийг нөхөн төлүүлэх шаардлагыг хууль

бус шийдвэр гаргасан 20 иргэнд хүргүүлж, төрд учирсан 215,096,774 төгрөгийг нөхөн төлүүлэх 19 нэхэмжлэлийг Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхэд гаргасан бөгөөд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явагдаж байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.9-1.Төрийн байгууллагуудын албан хэрэг хөтлөлтийн системүүдтэй нийтийн түлхүүрийн дэд бүтцийг холбох /ЗГХЭГ, ХХМТГ, 2017-2022/

Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газраас дижитал шилжилтийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд тодорхой зорилтуудыг хэрэгжүүлж ажилласан бөгөөд энэ хүрээнд “Төрийн байгууллага хооронд албан бичиг солилцох суурь систем (www.docx.gov.mn)”-ийг хөгжүүлж “Үндэсний дата төв” УТҮГ-т хүлээлгэн өглөө. Ингэснээр “ХУР” үйлчилгээний тоог нэгээр нэмэгдүүлж, төрийн байгууллагын албан хэрэг хөтлөлтийн системүүдийг нэг үйлчилгээгээр холбох боломж бүрдсэн болно.

Байгууллагын албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагааг тоон хэлбэрт хөтлөн бүртгэлжүүлэх, баримт боловсруулах, хянах, батлах (тоон гарын үсгээр батлах), байгууллага хооронд солилцох, баталгаажсан баримтыг цахим болон тоон хэлбэрээр архивлах боломжтой албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд тоон гарын үсэг нэвтрүүлсэн онлайн <https://edoc.ulaanbaatar.mn> системийг нийслэлийн харьяа 918 байгууллагын 12,898 албан хаагчид ашиглаж байна.

Засгийн газрын 2019 оны 149 дүгээр тогтоолыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газраас эрхлэн “Төрийн байгууллагын дотоод удирдлагын систем”-ийг хөгжүүлэн 2020 оны 4 дүгээр сард ашиглалтад оруулсан. Уг системийг 21 аймгийн төв, 330 суманд суурилуулсан “Үйлчилгээний нэгдсэн төв”-ийн системээр дамжуулан төрийн бүх шатны байгууллага ашиглах боломжийг бүрдүүлсэн. Уг систем нь албан хэрэг хөтлөлтийн модулийг багтааж байгаа ба төрийн байгууллагын хооронд албан бичгийг цахим хэлбэрээр төлөвлөх, солилцох, бүртгэх, архивт шилжүүлэх боломжтой болсон.

Цахим хэлбэрээр албан хэрэг хөтлөх нийтлэг журмын хэрэгжилтэд хийсэн дүгнэлт болон улсын хэмжээнд төрийн байгууллагууд архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд ашиглаж буй программ хангамжийн талаарх судалгаа хийж, цахим хэлбэрээр архив албан хэрэг хөтлөлтийг зохион байгуулах программ

хангамжийн нийтлэг шаардлагыг боловсруулж, Засгийн газрын 2020 оны 42 дугаар тогтоолоор “Төрийн байгууллагуудад хэрэглэх архив, албан хэрэг хөтлөлтийн програм хангамжид тавигдах нийтлэг шаардлага, цахим хэлбэрээр албан хэрэг хөтлөх нийтлэг журам”-ыг баталсан.

Засгийн газрын 2020 оны 42 дугаар тогтоол болон Засгийн газрын “Архив, албан хэрэг хөтлөлтийн улсын үзлэгийн мөрөөр авах зарим арга хэмжээний тухай” 106 дугаар тогтоолыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хүрээнд Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газар, Архивын ерөнхий газрын даргын 2020 оны 04 сарын 24-ний өдрийн А/52/А-47 дугаар хамтарсан тушаалаар ажлын хэсэг байгуулан ажиллаж, төрийн байгууллагад нийтлэг ашиглаж байгаа цахим албан хэрэг хөтлөлтийн систем, түүний үйл ажиллагааг шалган туршсан. 2020 онд төрийн байгууллагын цахим хэлбэрээр баримт бичиг солилцох дундын системийг төрийн захиргааны болон төрийн өмчийн 43 байгууллага, Нийслэлийн нутгийн захиргааны 1148 байгууллага, 21 аймгийн нутгийн удирдлагын 542 байгууллага нийтдээ 1733 байгууллагын 24973 албан хаагч өдөр тутмын албан хэрэг хөтлөлтөд ашиглаж байсан бол 2021 онд уг системд төрийн захиргааны болон төрийн өмчийн 853 байгууллага, нийслэлийн нутгийн захиргааны 1336 байгууллага, 21 аймгийн нутгийн удирдлагын 354 байгууллага нийтдээ 2543 байгууллагын 46209 албан хаагч албан хэрэг хөтлөлтийн систем, 10654 төрийн албан хаагч тоон гарын үсгийг ашиглаж байна. Уг системд нийтийн түлхүүрийн дэд бүтцийн холболт хийгдсэн бөгөөд тоон гарын үсгээр системд нэвтрэх, тоон гарын үсгээр баталгаажуулсан баримт бичиг солилцох боломж бүрдсэн.

“Хүний нөөцийн удирдлагын мэдээллийн тогтолцоо” системийн шинэчлэлт, төрийн албаны тухайн албан тушаалын буюу тусгай шалгалтыг ерөнхий шалгалтын платформ дээр суурилан шинэчилсэн цахим системээр авах системийн шинэчлэлтүүд хийгдэж бүрэн цахимжуулав. Албан тушаалын тодорхойлолтыг хянан баталгаажуулах зөвшөөрөл олгох цахим системийг нэвтрүүлэх ажлыг эхлүүлэв. Төрийн албаны тусгай шалгалтад бүртгүүлэх, шалгах, дүгнэх зэрэг шалгалтын бүхий л процессыг цахим хэлбэрт шилжүүлснээр хүний оролцоо, хөндлөнгийн нөлөөлөлгүй, олон нийт, мэргэжлийн байгууллагуудын хяналт дор ил тод, нээлттэй байдлыг бүрдүүлсэн. E-TAZ аппликейшн нэвтрүүлэх, e-mongolia системд

холбох үйлчилгээний төрлийг нэмэгдүүлэх зэрэг иргэд олон нийтэд хүртээмжтэй цахим үйлчилгээг хүргэж байна.(Биелэлт 100)

4.1.1.9-2.Мэдээлэл солилцох нэгдсэн сүлжээ, сан байгуулах /ЗГХЭГ, ХХМТГ, 2018-2022/

Төрийн байгууллага болон аж ахуйн нэгжүүдийг төрийн мэдээлэл солилцооны системд холбох, төрийн үйлчилгээний нэгдсэн портал болон төрийн үйлчилгээний платформоор дамжин хүрэх “ХУР” төрийн мэдээлэл солилцооны системийг хөгжүүлж байна. 2020 онд төрийн мэдээлэл солилцооны “ХУР системд төрийн 61, хувийн хэвшлийн 121 буюу нийт 182 байгууллага холбогдож нийт 308 веб сервисийг хөгжүүлсэн ба 215 сая удаа мэдээлэл солилцох хүсэлтийг амжилттай боловсруулж, хариу илгээн ажилласан. 2021 онд төрийн 77, хувийн хэвшлийн 208 байгууллага ХУР системд холбогдоод байна. Мөн 2021 оны байдлаар нийт 441 сервис хөгжүүлэлт хийгдэж 488 сая удаа амжилттай сервис солилцсон дүнтэй байна. Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгаар цаашид “Үндэсний дата төв” УТҮГ нь үндсэн мэдээллийн санг хариуцахаар зохицуулсан байна.

“Төрийн байгууллага хооронд албан бичиг солилцох суурь систем”-ийн хүрээнд албан бичиг солилцооны нэгдсэн сүлжээ, дараах нэгдсэн мэдээллийн сан үүснэ. Үүнд:

1. Төрийн байгууллага хооронд солилцсон албан бичгийн нэгдсэн сан.
2. Төрийн байгууллагын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан.
3. Албан бичиг солилцооны түүх, хандалтын мэдээллийн нэгдсэн сан.

Дээрх мэдээллийн сангууд үүссэнээрээ төрийн байгууллага хооронд солилцсон албан бичгийн тухай статистик мэдээлэл гаргах, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах, дүн шинжилгээ хийх, цаашид албан бичиг солилцооны цахим архив үүсэх боломж бүрдэх ач холбогдолтой юм. (Биелэлт 70)

4.1.1.10-1.Төрийн албаны бүх чиглэлээр богино хугацааны болон давтан сургалт явуулах нийтийн албаны сургалтын институт байгуулах /ЗГХЭГ, АТГ, ТАЗ, УА, 2017-2019/

Төрийн албаны тухай хуулийн 64 дүгээр зүйлийн 64.3-т Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дэргэд төрийн албан хаагчийг сургах, давтан сургах, төрийн албаны хүний нөөцийн менежментийн талаар судалгаа, шинжилгээ

хийх, энэ талаар бодлого боловсруулагчид мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх үндсэн үүрэг бүхий Засгийн газрын харьяа төрийн албаны сургалтын байгууллага ажиллахаар заасан. Үүний дагуу Засгийн газрын 2018 оны “Удирдлагын академийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 366 дугаар тогтоолыг батлан, Удирдлагын академи 2019 оноос өмнө төрийн захиргаа, төрийн удирдлага болон бизнесийн удирдлагын чиглэлээр элсэн хувийн зардлаар суралцаж байгаа суралцагчдын сургалтын хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн дуусгавар болгох арга хэмжээ авч, Засгийн газрын захиалгат сургалт, судалгаа, зөвлөх үйлчилгээний зардлыг Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын төсвийн багцад жил бүр тусган санхүүжүүлж байхаар шийдвэрлэсэн. Мөн тогтоолоор Удирдлагын академийн дүрмийг шинэчлэн баталсан ба тус байгууллага нь төрийн албан хаагчдын мэргэшүүлж бэлтгэх, давтан сургах, мэргэшлийг нь дээшлүүлэх, төрийн албаны хүний нөөцийн менежментийн асуудлаар судалгаа, шинжилгээ хийх, төрийн бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх чиглэлээр төр, захиргааны байгууллагуудад мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх чиг үүрэг бүхий Засгийн газрын харьяа төрийн албаны сургалтын байгууллага юм.

Засгийн газрын захиалгаар гүйцэтгэх сургалтын агуулга, хөтөлбөрийг Төрийн албаны төв байгууллага, Засгийн газар хамтран баталж байна. Удирдлагын академи нь 2020 онд улсын төсвийн санхүүжилтээр гүйцэтгэх сургалт, судалгааны ажлын төлөвлөгөөний дагуу Мэргэшүүлэх багц сургалтын агуулга, хөтөлбөрт “Авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, төрийн албан хаагчийн ёс зүй” сэдэвт сургалтын хөтөлбөр, хичээлийн дэлгэрэнгүй хөтөлбөр, зохион байгуулах төлөвлөгөө, семинар, дасгалын удирдамж болон сургалтад ашиглах жишээ, кэйс, онол, арга зүйн гарын авлага, судалгааны материалын агуулгын дагуу тэргүүн, эрхэлсэн, ахлах түшмэлийн ангилалд хамаарах албан тушаал, төрийн албанд анх томилогдох албан хаагчдад дээрх чиглэлээр сургалтыг зохион байгуулж байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.10-2. Сургалтын модуль, давтан сургалтын хөтөлбөр боловсруулах /АТГ, ТАЗ, УА, 2017-2019/

Төрийн албаны тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1-д заасныг үндэслэн төрийн албан хаагчийн мэргэшүүлэх багц сургалтын

хэрэгцээг тодорхойлж, төрийн албан хаагчдад албан тушаалын ангилал, зэрэглэл, ажлын байрны шаардлагад нийцсэн мэдлэг, чадвар олгох мэргэшүүлэх багц сургалтын агуулга, хөтөлбөрийг Нэгдсэн үндэстний байгууллагын Хөгжлийн хөтөлбөрөөс хэрэгжүүлж буй “Монгол Улсад мэргэжлийн, иргэн төвтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх нь” төслийн хүрээнд боловсруулан Мэргэшүүлэх багц сургалтын агуулга, хөтөлбөр”-ийг Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга, Төрийн албаны зөвлөлийн даргын 2019 оны 37/33 дугаар хамтарсан тушаалаар, Төрийн албан хаагчдад албан тушаалын ангилал, зэрэглэл, ажлын байрны шаардлагад нийцсэн мэдлэг, чадвар олгох мэргэшүүлэх “Төрийн албан хаагчийн богино болон дунд хугацааны сургалтын агуулга, хөтөлбөрийг Засгийн газрын 2019 оны 299 дүгээр тогтоолын хавсралтаар тус тус баталсан. Энэхүү хөтөлбөрийн дагуу Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар Нэгдсэн үндэстний байгууллагын Хөгжлийн хөтөлбөрөөс хэрэгжүүлж буй “Монгол Улсад мэргэжлийн, иргэн төвтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх нь” төсөл, Удирдлагын академи хамтран үе шаттай сургалт зохион байгуулав. Тэргүүн түшмэлийн ангилалд хамаарах албан тушаалтнуудад зориулсан мэргэшүүлэх багц сургалтад Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар, Төрийн албаны зөвлөл, УИХ-д ажлаа тайлагнадаг байгууллагын болон Удирдлагын академийн удирдах ажилтнууд, яамдын төрийн нарийн бичгийн дарга, Засгийн газрын агентлагийн дарга зэрэг нийт 131 удирдах албан тушаалтан, эрхэлсэн түшмэлийн ангилалд хамаарах албан тушаалтнуудад зориулсан мэргэшүүлэх багц сургалтад УИХ-д ажлаа тайлагнадаг байгууллага, яам, агентлагийн хэлтсийн дарга, аймаг, нийслэлийн ИТХ-н нарийн бичгийн дарга, ЗДТГ-ын дарга зэрэг нийт 575 удирдах албан тушаалтан, ахлах түшмэлийн ангилалд хамаарах албан тушаалтнуудад зориулсан мэргэшүүлэх сургалтад 455 албан хаагч, нийт 1161 албан хаагчийг хамруулаа. Төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх багц сургалт буюу тэргүүн, эрхэлсэн, ахлах албан тушаалын мэргэшүүлэх багц сургалтад 2019 онд нийт 1198 албан хаагчдыг хамруулсан 13 удаагийн багц сургалтын хөтөлбөрт “Ёс зүйт манлайлал, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх нь”, “Ёс зүйн менежмент, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх”, “Авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, төрийн албан хаагчийн ёс зүй” хичээлийг тус тус зохион байгуулсан болно.

Энэ хүрээнд ЗГХЭГ, яам, агентлаг, чөлөөт бүс, нийслэлийн ИТХ-ын ажлын алба, нийслэлийн ЗДТГ-ын дарга нарт зориулсан “Манлайлын симпозиум: Өөрчлөлт хийх чадварыг хөгжүүлэх нь” сэдэвт сургалтад 142, Төрийн байгууллагын хүний нөөцийн ажилтан нарт зориулсан “Төрийн албан хаагчдын сургалтын бодлого, тогтолцоо” сэдэвт сургалтад 61, нийт 203 албан хаагч богино хугацааны сургалтад хамрагдсан. Эдгээр сургалтыг Удирдлагын академийн Төрийн албаны сургуультай хамтран зохион байгуулав.

681 төрийн байгууллагаас Төрийн албаны зөвлөлд ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу Төрийн албаны тухай хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон зорилтот арга зүйн сургалт зохион байгуулж, 6500 төрийн албан хаагчийг хамруулав.

АТГ авлигын эсрэг сургалтын хөтөлбөр, агуулгыг шинэчлэх чиглэлээр мэргэжлийн байгууллагууд болон иргэний нийгмийн байгууллагуудтай сургалтын модуль, хөтөлбөр, гарын авлагыг шинэчлэн боловсруулах ажлыг зохион байгуулав. АТГ-аас 2019 онд нийт 40 сэдвээр, Удирдлагын Академи, Монгол Улсын Их Сургууль, Монголын Улсын Боловсролын Их Сургуулиудтай хамтран нийт 20 сэдвээр тус тус сургалтын модуль боловсруулан нийтийн албан тушаалтанд зориулсан авлигын эсрэг сургалтыг зохион байгуулсан байна. Тухайлбал, Удирдлагын академитай хамтран нийтийн албан тушаалтанд зориулсан авлигын эсрэг сургалтын 6 модуль, гарын авлагыг боловсруулж, туршилт сургалтыг зохион байгуулан уг модулиар төрийн албан хаагчдад сургалт зохион байгуулах ажлыг хэвшүүлээд байна. Түүнчлэн “Шинэ хөгжлийн түлхүүр” ТББ-аас иргэдэд зориулсан авлигын эсрэг сургалтын модуль, “Жаргалант хангай” ТББ ерөнхий боловсролын сурагч, хүүхэд залууст зориулсан шударга ёсны хичээлийн сургалтын модуль, “Глоб интернешнл төв” ТББ сэтгүүлчид зориулсан сургалтын модуль, хөтөлбөрийг боловсруулж сургалтыг үе шаттай зохион байгуулсан.

Нэгдсэн үндэстний байгууллагын Хөгжлийн хөтөлбөрөөс хэрэгжүүлж буй “Монгол Улсад мэргэжлийн, иргэн төвтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх нь” төслийн дэмжлэгтэйгээр 2019 онд “Төрийн албан хаагчийн албан хаагчийн ёс зүй”, “Ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх нь” сургалтын модуль, гарын авлагыг боловсруулсан бол 2020 онд Засгийн газар, аймаг, нийслэл, яам агентлаг

зэрэг байгууллага албан тушаалтны үйл ажиллагааг авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор тодорхой тохиолдол (кейс)-ын дүн шинжилгээнд суурилсан төрийн байгууллагын худалдан авах, санхүү, хууль эрх зүй, дотоод хяналт шалгалт, аудитын болон удирдах албан тушаалтанд зориулсан 5 төрлийн сургалтын 20 модуль, сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулан, сургалтад ашиглаж байна.

АТГ-аас авлигын нийгмийн аюулыг ухуулан таниулах, хууль тогтоомж сурталчлах, авлигатай тэмцэх ажилд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, төр-иргэний хамтын ажиллагааг бэхжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, иргэдийн эрх зүйн мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, олон нийтийн хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх, сайн туршлагыг дэлгэрүүлэхэд чиглэсэн олон төрлийн сургалтын хөтөлбөр, модулийг боловсруулж, үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлээд байна. Иргэний нийгмийн байгууллагыг чадавхжуулах зорилгоор “Шударга ёс-Иргэний хяналт” сэдэвт сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулав. Уг хөтөлбөр нь 3 өдөрт багтаан хэрэгжүүлэх 9 цагийн лекц, 9 цагийн дасгал, 3 цагийн хэлэлцүүлгээс бүрдсэн бөгөөд хичээл тус бүрийн агуулгын боловсруулалтыг хийснээрээ онцлог юм. Иргэдийг авлигын эсрэг мэдлэг мэдээллээр хангаж, хандлага, нийгмийн оролцоог сайжруулахтай холбоотой арга хэмжээг авах зорилгоор сургалтын хэрэгцээ, шаардлагыг тодорхойлсны үндсэн дээр “Шударга ёс-Иргэний хяналт” сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулсан юм.

Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, ёс зүйг дээшлүүлэх, авлигыг мэдээлэх, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр “Шударга ёс, хөгжил дэвшилд-Хувийн хэвшлийн оролцоо” сэдвээр сургалтын хөтөлбөр, гарын авлага, шинэчлэн боловсруулж, хувийн хэвшлийн байгууллагуудад иж бүрэн сургалт зохион байгуулах боломжтой болов. Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагаас эрхлэн хэвлүүлсэн “Шударга байдлын боловсрол” гарын авлагыг орчуулан ашиглаж байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.10-3.Авлигын эсрэг сургалт, давтан сургалтыг зохион байгуулах /ЗГХЭГ, АТГ, ТАЗ, УА, 2017-2022/

Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга, Төрийн албаны зөвлөлийн даргын 2019 оны 37/33 дугаар хамтарсан тушаалаар баталсан “Мэргэшүүлэх багц сургалтын

агуулга, хөтөлбөр”, Засгийн газрын 2019 оны 299 дүгээр тогтоолын хавсралтаар баталсан “Төрийн албан хаагчийн богино болон дунд хугацааны сургалтын агуулга, хөтөлбөр”-т “Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, хариуцлага, албан ажлын зохион байгуулалт, харилцааны соёл”, “Авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, төрийн албан хаагчийн ёс зүй” болон “Харилцааны соёл, ур чадвар” зэрэг чиглэлээр төрийн албан хаагчдад сургалт явуулахаар тусган хэрэгжүүлж байна.

Удирдлагын академийн Мэргэшил дээшлүүлэх институт улсын төсвийн санхүүжилтээр гүйцэтгэх сургалт, судалгааны ажлын төлөвлөгөөний дагуу танхимын 14, зайн 4, ажлын байран дахь 5, нийт 23 удаагийн сургалтад нийт 1287 төрийн албан хаагч хамруулсан байна. Танхимын 6 чиглэлийн 14 удаагийн сургалтад 572 төрийн албан хаагч, “Албан хэрэг хөтлөлт”, “Төрийн албан хаагчийн ёс зүй”, “Төрийн албан хаагчийн хөдөлмөрийн харилцаа, эрх зүйн зохицуулалт”, “Төрийн албан хаагчийн манлайлал” сэдвээр зохион байгуулсан зайн сургалтад нийслэл, 21 аймаг болон яам, агентлагийн 298 төрийн албан хаагч, 12 аймагт нийт 417 төрийн албан хаагч ажлын байран дахь сургалтад хамрагдсан.

Удирдлагын академийн Мэргэжил дээшлүүлэх институт улсын төсвийн санхүүжилтээр гүйцэтгэх сургалтууд, төрийн байгууллагатай хамтарсан болон захиалгат сургалтуудад “Төрийн албаны ёс зүй”, “Төсвийн ил тод байдал” гэх мэт авлигаас урьдчилан сэргийлэхтэй холбоотой сэдвээр тогтмол сургалт зохион байгуулж байна. Тухайлбал, төрийн албаны ёс зүй, манлайлал, харилцааны ур чадварын танхимын болон зайн, ажлын байран дахь сургалт, байгууллагуудын захиалгат богино сургалтад төрийн болон орон нутгийн нийт 1515 албан хаагчид хамрагдсан байна. 2018-2019 оны хичээлийн жилд байгууллагын захиалгат сургалтаар төрийн албан хаагчийн ёс зүй, манлайлал, удирдах ажилтны ёс зүй, төрийн үйлчилгээний соёл, захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаан дахь нийтлэг алдаа, түүнээс урьдчилан сэргийлэх арга зам, төсөв санхүүгийн хяналт, худалдан авах ажиллагаан дахь нийтлэг зөрчил, түүнээс сэргийлэх арга зам зэрэг сэдвийн хүрээнд 510 хүн хамрагдсан.

Авлигын эсрэг сургалт, сурталчилгааны үйл ажиллагааг төрийн зарим байгууллагууд онцлог байдлаар зохион байгуулсан байна. Тухайлбал, нийслэлийн ЗДТГ Швейцарын хөгжлийн

агентлагийн санхүүжилтээр Азийн сантай хамтран хэрэгжүүлж буй “Хотын засаглалыг сайжруулах” төслийн хүрээнд “Нийслэлийн нутгийн захиргааны байгууллагын төрийн албан хаагчдын сургалтын хүрээг тодорхойлох, сургалтын хөтөлбөрийн агуулга” боловсруулан Нийслэлийн Засаг даргын Зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлэн Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын Тэргүүлэгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлж, хөтөлбөрт тусгагдсан модуль сургалтуудыг Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын дэргэдэх “Сургалтын төв”-ийг түшиглэн зохион байгуулав. Нийслэлийн төвийн 6 дүүрэг, хэрэгжүүлэгч 14 агентлагийн хүний нөөц хариуцсан ажилтнуудад зориулсан “Хувь хүнийг хөгжүүлэх нь” сэдэвт олон улсын сертификаттай сургалт; Герман-Монголын хамтарсан Афа академитэй хамтран “Төрийн албан хаагчийн хувь хүний хөгжил ба ёс зүй” сэдэвт сургалт; Ёс зүйн хорооны дарга, гишүүдэд зориулсан сургалтыг; “Төрийн албаны тухай хуулийн зохицуулалт, төрийн албаны соёл, стандарт, ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа, авах арга хэмжээ” сэдэвт сургалт; Дүүргийн хороодод шинээр томилогдсон хорооны Засаг дарга, нийгмийн ажилтан, хорооны зохион байгуулагч нарт зориулсан суурь сургалт, төрийн жинхэнэ албан тушаалд нэр дэвшигчдэд зориулсан сургалт; Төрийн жинхэнэ албан тушаалд анх удаа орж байгаа албан тушаалтнуудад ажлын байранд тавигдах үндсэн шаардлага, төрийн захиргааны албан хаагчийн ёс зүйн дүрмийг танилцуулах сургалтыг тус тус зохион байгуулав.

Авлигатай тэмцэх газрын Олон нийтийн төвд зохион байгуулсан авлигын эсрэг сургалтад 2017 онд 11345, 2018 онд 14783, 2019 онд 25007, 2020 онд 13820, 2021 онд 27645 нийт 92600 этгээдийг хамруулжээ. Тэдгээрээс 2018 онд 8497, 2019 онд 4947 буюу нийт 13444 албан хаагчийг Авлигатай тэмцэх газрын Олон нийтийн төвд сургасан бол 2019 онд тухайн байгууллага дээр болон аймаг орон нутагт зохион байгуулсан сургалтад 5238 албан хаагч, 3580 оюутан, сурагч, 7627 иргэд, 354 төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлийн төлөөлөл тус тус хамрагдсан байна. Авлигатай тэмцэх газраас зохион байгуулсан “Авлигын эсрэг сургалтад оролцогчдыг салбар, байгууллагаар нь авч үзвэл Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар түүний харьяа байгууллагаас 32, Улсын Их Хурал түүний харьяа байгууллагаас 572, шүүхийн 3 байгууллагаас 121, прокурорын

11 байгууллагаас 254, Засгийн газар болон Ерөнхий сайд, Шадар сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 17 байгууллагаас 582, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 3 байгууллагаас 31, Батлан хамгаалах сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 4 байгууллагаас 429, гадаад харилцааны яамнаас 67, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 4 байгууллагаас 128, Зам тээврийн хөгжлийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 5 байгууллагаас 216, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 2 байгууллагаас 16, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 5 байгууллагаас 132, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 11 байгууллагаас 1971, Хүнс хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 7 байгууллагаас 108, Сангийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 3 байгууллагаас 724, Эрүүл мэндийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 2 байгууллагаас 185, Эрчим хүчний сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний байгууллагаас 51, нийслэлийн төр захиргааны 30 байгууллагаас 345 болон орон нутагт 7 аймгийн авлигын эсрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх эрх бүхий 1576 албан тушаалтан хамрагджээ.

2021 онд Улсын Их Хурал түүний харьяа байгууллагаас 618, Засгийн газар болон Ерөнхий сайд, Шадар сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 2366, төрийн өмчийн болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн 567, Эрүүл мэндийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 733, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 2519, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 829, Сангийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 331, Хүнс хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 267, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 150, Барилга, хот байгуулалтын сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 995, Гадаад харилцааны сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 32, Соёлын сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 255, Батлан хамгаалах сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 730, Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын эрхлэх сайдын хүрээний 530, 21 аймаг, нийслэлийн 9 дүүргийн ЗДТГ, сумдын 7954, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний байгууллагаас 628, Хувийн хэвшлийн байгууллагаас 70, Яам, агентлаг, нийслэл, 21 аймгийн авлигын эсрэг үйл ажиллагааг

хэрэгжүүлэх эрх бүхий 130 албан тушаалтан сургалтад хамрагдсан байна.

АТГ-ын Олон нийтийн төвд нийтийн албан тушаалтнууд, зорилтот бүлэгт зориулсан авлигын эсрэг сургалтаас гадна иргэдэд мэдээлэл хүргэх, гомдол мэдээлэл хүлээн авах, гарын авлага, материал түгээх, дотоодын болон гадаадын хурал, зөвлөгөөн хэлэлцүүлгүүдийг зохион байгуулж байсан бол цар тахлын улмаас авлигын эсрэг сургалт хэлэлцүүлгийг цахим хэлбэрт шилжүүлсэн 2020 онд нийт 13820 хүнийг сургалтад хамруулж, Авлигын эсрэг сургалтыг 2020 онд 93 удаа зохион байгуулж, цахим сургалтыг 20 удаа хийжээ. 2190 хүнд олон нийтийн сүлжээгээр live сургалт хийж, нийслэлийн 9 дүүргийн 143 хорооны 1631 албан хаагчийг цахим сургалтад хамрууллаа. Сургалтыг салбар, мэргэжил тус бүрээр төрөлжүүлэн зохион байгуулсан нь шинэлэг байв. Мөн иргэд, оюутан залуус, хувийн хэвшил зэрэг нийгмийн зорилтот бүлэг рүү чиглэсэн соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны хүрээнд “Үзэл санааны удирдагчдаар оюутнуудад лекц уншуулах”, “Хууль сахиулах байгууллагын ажилтан, албан хаагчдад эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүй, сэтгүүлчдийн аюулгүй байдлыг хангах нь”, “Сайн туршлага: Иргэдийн бүлэг”, “Төрийн үйлчилгээ ба иргэний хяналт” сэдэвт сургалтуудыг тус тус зохион байгуулж нийт 68 байгууллагын 6381 иргэдийг хамруулаад байна.

2021 онд Коронавируст халдвар (Ковид-19)-ын цар тахлын улмаас авлигын эсрэг сургалтыг ихэвчлэн цахим хэлбэрээр зохион байгуулж, авлигын эсрэг 134 удаагийн сургалтад 341 иргэн, 27,304 нийтийн албан тушаалтан, нийт 27,645 хүн хамрагджээ. Цахимаар зохион байгуулсан сургалтыг ZOOM платформ ашиглан явуулж, бичлэг хийж, сургалтын дараах судалгааг googleforms ашиглан авч, сургалтын илтгэх хуудас, хэвлэлийн мэдээг нийтэд мэдээлж хэвшсэн байна. Давтан сургалтын хүрээнд боловсруулсан 5 модуль хөтөлбөрийн дагуу “АТГ-Олон нийтийн төв”-ийн сургалтын танхимд удирдах болон хууль зүйн асуудал хариуцсан албан тушаалтнуудад зориулсан 5 удаагийн сургалтыг танхимын хэлбэрээр зохион байгуулав. Өмнөх жилүүдэд сургалтад бага хамрагддаг байсан төрийн улс төрийн албан тушаалтнуудад чиглэгдсэн сургалтыг төлөвлөгөө гарган зохион байгуулсан бөгөөд УИХ-ын Тамгын газар, УИХ-ын гишүүд, зөвлөх, туслах болон аймаг, нийслэл, сум дүүргийн ИТХ-ын төлөөлөгч нарт зориулсан сургалтыг

31 удаа зохион байгуулж, 8419 тушаалтныг хамруулсан, мөн МАН-аас ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу намын анхан шатны 80 гаруй гишүүдэд цахимаар авлига, ашиг сонирхлын зөрлөөс урьдчилан сэргийлэх, авлигын гэмт хэргийн ойлголт сэдвээр цахим сургалтыг тус тус зохион байгуулсан нь онцлог байв. Түүнчлэн уг онд авлигын эсрэг сургагч багш нарыг чадавхжуулж, сургалт, сурталчилгааны ажлыг эрчимжүүлэх зорилт тавьснаар орон нутгаас бэлтгэгдсэн сургагч багш нар 4480 хүнд, “Шударга ёсны боловсрол” хөтөлбөрийн хүрээнд бэлтгэсэн ЕБС-ийн багш нар нийт 20892 хүүхэд, 332 эцэг эхэд хүрч сургалт зохион байгуулсан нь авлигын эсрэг сургалтын хүртээмжийг мэдрэгдэхүйц хэмжээгээр нэмэгдүүлсэн үр дүнтэй байна.

Төрийн байгууллагууд Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, Авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний биелэлтийг хангах зорилгоор холбогдох сургалтуудыг зохион байгуулан ажиллаж байна. Мөн төрийн болон төрийн бус байгууллагын захиалгаар иргэдэд зориулсан эрх зүйн сургалт зохион байгуулах зорилтын хүрээнд 15 удаагийн сургалтаар 481912 иргэнд мэдлэг олгож, үйл ажиллагаагаа сурталчилсан байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.1.10-4. Бүс нутгийн хэмжээнд авлигын эсрэг сургалт, семинарыг зохион байгуулах / АТГ, ЗГХЭГ, 2020-2022/

Ази, Номхон далайн бүс нутагт эрүүгийн хэргийн асуудлаар байгууллага хооронд мэдээлэл шуурхай солилцох, гэмт хэргийн замаар олсон хууль бус хөрөнгийг царцаах, буцаах чиг үүрэгтэй “АРИН-АП” хэмээх сүлжээг анх БНСУ-ын Прокурорын дээд газрын санаачилгаар 2013 онд бий болгожээ. Монгол Улсын хувьд Хөрөнгө буцаах байгууллага хоорондын сүлжээний 2019 оны даргалагч улсаар ажилласан бөгөөд Монгол Улсын Авлигатай тэмцэх газар Даргалагч улсын эрх, үүргийг хэрэгжүүлж Ази, Номхон далайн орнуудын хөрөнгө буцаах байгууллагууд хоорондын сүлжээний 6 дугаар бүгд хурлыг удирдан зохион байгуулсан. Энэхүү бүгд хуралд 22 улс, олон улсын 5 байгууллага, дотоодын төрийн 7 байгууллагын нийт 110 орчим төлөөлөгч оролцов. Бүгд хурлын дараа АРИН-АП сүлжээний гишүүн улс орнуудын төлөөлөгчид харилцан туршлага нээлттэй хуваалцах, албан болон албан бус шугамаар мэдээлэл солилцох зөв зохистой арга замыг

тогтоож, хууль бус хөрөнгийг буцаах чиглэлээр урт хугацаанд, үр дүнтэй, найрсаг хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх зорилгоор “Нуугдмал хөрөнгө илрүүлэх: Гэмт хэрэг үйлдэх замаар олсон хөрөнгөөс ашиг хүртэх эцсийн өмчлөгчийг олж тогтоох нь” сэдэвт сургалтыг 2019 оны 9 дүгээр сард Улаанбаатар хотноо мөн зохион байгуулсан.

Авлигатай тэмцэх газраас гадаад хамтын ажиллагааг эхлүүлэх, өргөтгөх, харилцан туршлага солилцох, албан хаагчдыг сургах чиглэлээр БНХАУ-ын Үндэсний хяналтын хорооны Сургалтын төв, Гадаад хамтын ажиллагааны газарт санал хүргүүлээд байна. 2020 оны 9 дүгээр сард БНСУ-ын Авлигын эсрэг болон Иргэний эрхийн хорооноос санаачлан зохион байгуулах орос хэл өргөн хэрэглэдэг орнуудад зориулсан НҮБ-ын Авлигын эсрэг конвенцийн 2, 5 дугаар хэсгүүдэд чиглэгдсэн тэтгэлэгт сургалтад албан хаагчдаа хамруулаа. 2020 оны 1 дүгээр сарын 20-24-ний өдрүүдэд Монгол Улсад суугаа АНУ-ын ЭСЯ-тай хамтран Монгол Улсад ФАТФ-аас өгсөн зөвлөмжийн 7 дугаар хэсгийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөнд тусгагдсан “Мөнгө угаах гэмт хэргийн арга хэлбэр, хууль бус мөнгийг илрүүлэх арга” санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны сургалтыг АТГ, ТЕГ, ЦЕГ, ХСИС, УЕПГ, Монгол банкны холбогдох 29 албан хаагчийг хамруулан зохион байгуулсан. Дэлхийн банк болон НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албаны хамтарсан санаачилга СтАР /StAR/-аас “Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны арга зүй” сэдэвт сургалтад шинээр албан тушаалд томилогдсон 30 мөрдөгчийг хамруулан, ахисан түвшний 3 удаагийн цахим сургалтыг 4, 5 дугаар сард зохион байгуулсан. Авлигатай тэмцэх газрын хүсэлтийн дагуу НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба болон Дэлхийн банкны хамтарсан түншлэл болох “Хулгайлагдсан хөрөнгө буцаах санаачилга (StAR)”-аас “Гадаад улсын хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэлийн системээс мэдээлэл авах” сэдэвт цахим сургалтыг 2020 оны 09 дүгээр сарын 30-ны өдөр зохион байгуулаа. Сургалтад тус газрын Мөрдөн шалгах хэлтэс, Гүйцэтгэх ажлын хэлтэс, Хяналт шалгалт, дүн шинжилгээний хэлтсийн нийт 55 алба хаагч хамрагдаж АНУ, Их Британи, Франц, Сингапур, Швейцар, Малайз зэрэг улсуудын улсын бүртгэлийн системээс аж ахуйн нэгж болон хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгийн эзэмшигчийн талаарх мэдээллийг олж авч болох боломжийн талаарх мэдлэгээ дээшлүүлсэн болно.

Харин 2021 онд Дэлхийн банк болон НҮБ-ын Мансууруулах бодис гэмт хэрэгтэй тэмцэх албаны Хулгайлагдсан хөрөнгө буцаах санаачилга (StAR)-тай хамтран 2021 оны 9 дүгээр сарын 14-ний өдөр “Криптовалют ба түүний онцлог”, 2021 оны 10 дугаар сарын 14-ний өдөр “Удиртгал хичээл - Дарквеб” богино хугацааны вебинар буюу цахим семинарыг АТГ, ЦЕГ, УЕПГ-ийн 400 гаруй албан хаагчийг хамруулан зохион байгуулсан. Мөн 2021 оны 11 дүгээр сарын 9-нөөс 12 дугаар сарын 8-ны өдрүүдэд Олон нийтийн төвд “Санхүүгийн мөрдлөг” сургалтыг зохион байгуулж, АТГ, ЦЕГ, УЕПГ-ын 24 албан хаагчийг хамруулав.

Мөн Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын Зүүн европ, төв азийн авлигын эсрэг сүлжээ, Ази номхон

далайн орнуудын авлигын эсрэг сүлжээ, ОХУ-ын Засгийн газрын дэргэдэх Санхүүгийн их сургууль, Авлигын эсрэг олон улсын академи, БНСУ-ын Авлигын эсрэг, иргэний эрхийн хороо, НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба, Хулгайлагдсан хөрөнгө буцаах санаачилга (StAR) зэрэг гадаад улсын болон олон улсын байгууллагаас зохион байгуулсан авлигаас урьдчилан сэргийлэх, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг мөрдөн шалгах чиглэлийн сургалтуудын мэдээллийг цаг тухай бүр албан хаагч нарт цахим шуудангаар хүргүүлж, давхардсан тоогоор байгууллагын 120 гаруй албан хаагч, бусад хууль сахиулах байгууллагын 555 албан хаагчийг хамруулав. (Биелэлт 70 хувь)

Хоёр. Төрийн үйлчилгээний нээлттэй байдлыг хангаж, цахим үйлчилгээг хөгжүүлж, чанар хүртээмжийг сайжруулах, үйлчлүүлэгчийн эрх ашгийг дээдэлж, төрийн албан хаагчийн хариуцлагыг дээшлүүлэх зорилтыг хангах чиглэлээр:

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 2 дахь зорилтын хүрээнд нийт 7 үйл ажиллагаа, 18 арга хэмжээ тусгагдсан.

4.1.2.1-1.Төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлэхэд учрах хүндрэл бэрхшээл, шийдвэрлэх арга замыг судалж, цахим хэлбэрт шилжүүлэх төрийн үйлчилгээний жагсаалтыг шинэчлэн батлуулах /ЗГХЭГ, ХХМТГ, Бүх шатны төрийн байгууллагууд. 2017-2018/

Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газар нь Засгийн газрын 2015 оны 254 дүгээр тогтоолоор баталсан төрийн үйлчилгээний цахим систем /ezasag.mn/-д холбох төрийн 167 үйлчилгээний жагсаалтын дагуу 2017 онд 18 үйлчилгээг цахимжуулж, төрийн үйлчилгээг цахим машин ашиглан иргэдэд хүргэхэд мөрдөх “Төрийн үйлчилгээний цахим машины ашиглалт үйлчилгээний журам”-ыг шинэчлэн батлуулсан. Засгийн газраас 2019 оны 4 дүгээр сарын 17-ны өдрийн 149 дүгээр тогтоолоор “Төрийн үйлчилгээний талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” тогтоол гаргаж Улаанбаатар хот болон орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа “Нэг цонхны үйлчилгээ”, “Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төв”-ийг операторын хэлбэрээр үйлчилгээ үзүүлдэг “Үйлчилгээний нэгдсэн төв” болгон өөрчлөн зохион байгуулах, бүх сумдад “Үйлчилгээний нэгдсэн төв” байгуулж иргэн, хуулийн этгээдэд төрийн зарим үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэхийг

аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт даалгасан. Энэхүү үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай “Үйлчилгээний нэгдсэн төв”-ийн мэдээллийн системийг хөгжүүлэн төрийн мэдээлэл солилцооны “ХҮР” системд холбох, иргэн, хуулийн этгээдэд төрийн зарим үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэхэд төрийн мэдээллийн сангаас гарах боломжтой лавлагаа, мэдээллийг шаардахгүй байх зарчмыг баримтлан технологийн дэвшлийг ашиглаж төрийн мэдээлэл солилцооны “ХҮР” системд хандан авахаар шийдвэрлэсэн.

Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн системийн www.ezasag.mn цахим хуудсыг ашиглан Цагдаагийн ерөнхий газрын Лицензийн төвийн жолооны үнэмлэх солиулах үйлчилгээ, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газрын 6 төрлийн үйлчилгээний холболтыг турших, Автотээврийн үндэсний төв, Үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн төвийн 3 төрлийн үйлчилгээг ТҮЦ машины үйлчилгээнд нэвтрүүлэх ажлыг гүйцэтгэсэн.

Засгийн газрын 2018 оны 8 дугаар сарын 22-ны өдрийн 259 дүгээр тогтоолоор “Төрийн цахим мэдээлэл солилцох системд холбох төрийн үйлчилгээний жагсаалт”-ыг 1 дүгээр хавсралт, “Төрийн цахим мэдээлэл солилцох системийг ашиглан цахим хэлбэрээр үзүүлэх төрийн үйлчилгээний жагсаалт”-ыг 2 дугаар хавсралт ёсоор тус тус шинэчлэн баталж, 2015 оны 254 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болгосон. “Төрийн цахим мэдээлэл солилцох системд

холбох төрийн үйлчилгээний жагсаалт"-д 176 үйлчилгээг төрийн цахим мэдээлэл солилцох системд холбохоор холбогдох яам, үйлчилгээний нэрээр нь баталсан бол "Төрийн цахим мэдээлэл солилцох системийг ашиглан цахим хэлбэрээр төрийн үйлчилгээний жагсаалт"-д 38 байгууллагын 320 үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэхээр нэрээр нь тусгасан байна. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд төрийн үйлчилгээг цахимд шилжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор тоног төхөөрөмж авч, хөгжүүлэх ажлыг зохион байгуулсан.

2020 онд дээрх тогтоолын хэрэгжилтийг эрчимжүүлж 17 байгууллагын 117 сервисийг шинээр хөгжүүлээд байсан бол 2021 онд төрийн 83, хувийн 243, нийт 441 сервисийг шинээр холбосон байна. 2021 оны жилийн эцсийн байдлаар төрийн үйлчилгээний нэгдсэн /E-Mongolia.mn/ систем болон 59 байгууллагын мобайл аппликейшнээр дамжуулан 606 үйлчилгээг цахим хэлбэрээр хүргэн ажиллаж байна. Энэ ажлын хүрээнд давхардсан тоогоор 2021 онд 724,739,616 иргэнд цахим хэлбэрээр үйлчилгээ үзүүлсэн байна.

"Төрийн мэдээлэл солилцооны ХҮР систем"-ийг хөгжүүлэн 2018 онд системд төрийн 47, хувийн 118, 2019 онд ХҮР системд 97, 2020 онд төрийн 61, хувийн 121, 2021 онд 441 байгууллагын веб сервис холбогдож ажилттай мэдээлэл солилцсон 488,900,061 болон нэмэгдэж мэдээлэл солилцох хүсэлтийг авч мэдээлэл илгээсэн байна.

2021 онд ДАН» системээр нийт 188 байгууллага холбогдож, үүнээс идэвхтэй ашиглагдаж буй 83 байгууллагын системийг ашиглаж 1,266,165 хэрэглэгч бүртгүүлж ашигласан байна.

Төрийн үйлчилгээний цахим машинаар /ТҮЦ/ 2021 онд 545,427 хэрэглэгч 29 нэр төрлийн үйлчилгээг 1,293,424 авсан байна. Улаанбаатар хотод 73, орон нутаг, алслагдсан дүүрэгт 35 төрийн үйлчилгээний цахим машин байршин ажиллаж байна.

Засгийн газрын 2019 оны 220 дугаар тогтоолоор "Төрийн байгууллагаас төрийн болон бусад байгууллагатай цахим хэлбэрээр мэдээлэл солилцох, мэдээллийн сан бүрдүүлэх, ашиглах журам"-ыг баталсан бөгөөд түүний хэрэгжилтийг хангах, эрчимжүүлэхтэй холбогдуулан Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газар нь Улсын бүртгэлийн ерөнхий газартай 2020 оны 05 дугаар сарын 25-ны өдөр "Төрийн мэдээлэл солилцооны

систем /ХҮР/-ээр дамжуулан мэдээлэл ашиглах тухай гэрээ"-г байгуулсан. Тус гэрээний дагуу төрийн цахим мэдээлэл солилцох ХҮР системд холбогдох хүсэлт гаргасан төрийн байгууллагуудыг холбож, үйлчилгээний гэрээг байгуулан ажиллах чиглэлийг Үндэсний дата төв УТҮГ-т өгч, хамтран ажиллаж байна.

Цахим засаглалыг хөгжүүлж төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх үүднээс цахим хэлбэрээр үзүүлж болох төрийн үйлчилгээний жагсаалтыг Засгийн газрын 2018 оны 259 дүгээр тогтоолоор баталсан. УИХ-аас 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдөр баталсан "Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль"-д заасны дагуу төрийн цахим үйлчилгээ, нийтийн мэдээллийн дэд бүтцийн цогц журмууд батлагдаж мөрдөх зохицуулалт хүлээгдэж байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.2.1-2.Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн сүлжээ бий болгож, бэхжүүлэх /ЗГХЭГ, ХХМТГ, 2018-2022/

Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газраас Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн системийн www.ezasag.mn цахим хуудсыг ашиглан иргэдэд үзүүлж буй нийгмийн халамжийн цахим үйлчилгээг сайжруулахаар Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар, "Интерактив" ХХК, "Интерактив Би Ай" ХХК хамтран холбогдох арга хэмжээг авч Санхүүгийн зохицуулах хороо Үндэсний дата төвтэй хамтран "ХҮР" системд Санхүүгийн зохицуулах хорооны "Зөвшөөрлийн цахим систем"-ийг 2020 оны хагас жилд багтаан бүрэн холбов.

Цахим үйлчилгээний нэгдсэн www.e-mongolia.mn порталаар дамжуулан цахим хэлбэрээр төлбөр төлөх, үйлчилгээний хүсэлтийн шийдвэрлэлтийг харах, хувь хүний өгөгдөл хандсан тухай мэдээллийг иргэнд мэдээлэх, Чат бот ашиглан харилцах, өргөдөл гомдол гаргах, үндэсний цахим шуудангийн системтэй холболт хийж, нэвтрэхдээ арилжааны банкны эрх, бүртгэлтэй гар утасны дугаар болон тоон гарын үсгээр нэвтрэх боломжийг бүрдүүлэв. Засгийн газрын 2018 оны 259 дүгээр тогтоолын хүрээнд 2020 онд 23 байгууллагын 181 үйлчилгээ, 2021 онд төрийн 59 байгууллагын 606 үйлчилгээ И-Монголиа системд нэгтгээд байна. Эдгээр 606 үйлчилгээний 140 нь 1 шатлалт буюу лавлагаа, тодорхойлолт, 466 нь олон шатлалт буюу нягтлан шалгах шат дамжлагатай үйлчилгээнүүд байна.

Мөн цахим засаглалыг хөгжүүлж иргэн

төвтэй төрийн үйлчилгээний хэлбэрт шилжих ажлын хүрээнд хүрээнд төрийн үйлчилгээний И-Монголиа системийг хөгжүүлж вэб хувилбарыг 2020 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдөр, мобайл хувилбарыг 2021 оны 10 дугаар сарын 1-ний өдөр тус тус ашиглалтад оруулсан. 2021 оны байдлаар 8,073,805 удаа үйлчилгээ авсан байна. Гар утасны аппликэшнийг 844,358 гаруй удаа татан авчээ.

Иргэд төрийн үйлчилгээ авахдаа олон цонх дамжиж байгаа шатлалыг арилгах, давхардсан бүтэц үүсгэхгүй байх зорилгоор төрийн дижитал шилжилтийг хийж нэг цонхны үйлчилгээ болон төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төвийг өөрчлөн зохион байгуулах, сумдад төрийн зарим үйлчилгээг цахим хэлбэрээр хүргэх үйлчилгээний нэгдсэн төв шинээр байгуулах, тэдгээрийг операторын горимд шилжүүлэх (олон цонх дамждаг шатлалыг арилгаж, тухайн нэг цонхноос бүх үйлчилгээг авах бололцоог бүрдүүлэх), үйлчилгээний хүсэлтийг хүлээн авч, шийдвэр гаргах эрх бүхий албан хаагчид цахим хэлбэрээр дамжуулах, шийдвэрлэлтийн явцыг иргэнд мэдээлэх, үйлчилгээний чанар, хүртээмж, шийдвэрлэлтийн явцын талаар нэгдсэн хяналт хийх боломж бүхий “Үйлчилгээний нэгдсэн төв”-ийн мэдээллийн системийг хөгжүүлж төрийн мэдээлэл солилцооны “ХУР” системд холбох асуудлыг шийдвэрлүүлэх зорилгоор 2019 онд Засгийн газраас “Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төвийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 149 дүгээр тогтоолыг батлан мөрдөж байна. 149 дүгээр тогтоолын хүрээнд Нийслэлийн үйлчилгээний нэгдсэн Дүнжингарав, Мишээл, Драгон болон Оргил төв (4 цэг)-д болон 21 аймагт ажиллаж байсан Төрийн үйлчилгээний төвийн зохион байгуулалтыг Үйлчилгээний төв болгон өөрчлөн зохион байгуулж, Төрийн үйлчилгээний операторын www.operator.e-mongolia.mn системийг хөгжүүлж, 21 аймгийн төв болон 330 сум суурин газрын ЗДТГ-т нэвтрүүлж 2020 оны 06 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн операторын горимоор төрийн үйлчилгээг үзүүлж байна. Үйлчилгээний нэгдсэн төвийн тоо 351, Үндэсний дата төвийн нөөц өрөөг, бүрэн тохижуулж төрийн мэдээлэл солилцооны системийн тоног төхөөрөмжийг Ухаалаг засаг төслийн санхүүжилтээр өргөтгөж 2020 оны 02 дугаар сард ашиглалтад оруулан, үйлчилгээний нэгдсэн төв болгон зохион байгуулав. Эдгээр төвүүдэд төрийн 7 байгууллагын 225 албан хаагч 325 нэр төрлийн төрийн үйлчилгээг иргэн, хуулийн этгээдэд нэг

дороос үзүүлж байна. Жил тутам үйлчилгээний хандалт эрс нэмэгдэж байгаа бөгөөд хандалтыг оноор авч үзвэл, 2016 онд 1.000.049, 2017 онд 1.520.954, 2018 онд 1.917.929, 2019 онд 1.970.999, 2020 онд 1.175.999, 2021 онд 1,293,424 үйлчилгээг иргэн, хуулийн этгээдэд тус тус үйлчилгээ үзүүлжээ. Сүүлийн 2 жил үйлчлүүлэгчийн тоо бага зэрэг буурахад цар тахлын үеийн хязгаарлалт нөлөөлсөн байна. Үйлчилгээний хандалт жил тутам нэмэгдэж байгаа нь төрийн үйлчилгээг авах иргэдийн эрэлт, хэрэгцээнд тулгуурлан үйлчилгээний нэгдсэн төвүүдийг шинээр зохион байгуулж, үзүүлж буй төрийн үйлчилгээний нэр төрлийг иргэн, хуулийн этгээдийн хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн өргөжүүлсэн, түүнчлэн иргэд төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төвөөр үйлчлүүлж хэвшсэнтэй холбоотой. “Нэг цонхны үйлчилгээний талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Засгийн газрын 2013 оны 153 дугаар тогтоолын дагуу нийслэл, орон нутагт нэг цонхны үйлчилгээний нийт 45 төв (213 цонх бүхий) үйлчилгээ үзүүлж байгаагаас 150 цонх нь төрийн үйлчилгээг иргэдэд хүргэж байна. Төрийн үйлчилгээ үзүүлж байгаа нэг цонх жилд дунджаар 3150 удаа, өдөрт 13 удаа үйлчилгээ үзүүлдэг ба төрийн байгууллагуудын үйлчилгээнээс шалтгаалан цонхны ачаалал харилцан адилгүй байдаг. Эдгээр төвүүдэд байгууллага тус бүрээс төлөөлөл сууж ажилладаг, үйлчилгээний ачаалал харилцан адилгүй, үйлчилгээ авах хүсэлтийг шийдвэрлэх явц иргэнд тодорхойгүй байдгаас хүлээлт үүсэх, дахин лавлаж ачаалал үүсгэх зэрэг асуудал тулгардаг байна.

Төрийн мэдээлэл солилцооны “ХУР” систем талаар танилцуулахад 2021 оны жилийн эцсийн байдлаар онд төрийн 77, хувийн хэвшлийн 208 буюу нийт 441 байгууллага холбогдож хөгжүүлсэн ба 724 сая удаа мэдээлэл солилцох хүсэлтийг амжилттай боловсруулж, хариу илгээн ажиллаж байна.

Иргэд, аж ахуйн нэгжүүдэд төрийн үйлчилгээг хүргэдэг төрийн захиргааны байгууллагуудад хэрэглэгдэж буй программ хангамжуудыг тэдгээрийн ашигладаг техник, программ хангамж, платформын ялгаатай байдлаас үл хамааран хоорондоо холбогдон, өгөгдөл мэдээлэл солилцох боломж бүхий “Төрийн байгууллагуудын дотоод үйл ажиллагааны удирдлагын нэгдсэн систем” / www.erp.gov.mn/-г бий болгон хөгжүүлэх замаар төрийн захиргааны байгууллагуудын үйлчилгээг цахимжуулах, мэдээллийн урсгалын

зохион байгуулалтыг сайжруулах, нэгдсэн удирдлагатай болгох, төрийн үйлчилгээг иргэдэд түргэн шуурхай, ил тод байдлаар хүргэх боломжийг бүрдүүлэн ажиллаж байна. Нийслэлийн цахим үйлчилгээний нэгдсэн портал eservice.ulaanbaatar.mn системийг 2018 онд хэрэглээнд нэвтрүүлсэн бөгөөд тус системээр нийслэлийн нутгийн захиргааны 113 төрлийн үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлсэн. Нийслэлийн цахим үйлчилгээний <https://eservice.ulaanbaatar.mn/> систем Төрийн мэдээлэл солилцооны “Хур”, танилт нэвтрэлтийн “Дан” системийг ашиглан онлайн хэлбэрээр үйлчилгээ үзүүлж төрийн байгууллагуудын үйлчилгээг нэг цонхоор үзүүлэх боломжийг хангасан систем бөгөөд тус системд тулгуурлан Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газраас Үндэсний цахим үйлчилгээний <https://e-mongolia.mn/> системийг нэвтрүүлсэн. Нийслэлийн үйлчилгээний нэгдсэн төвийн 6 салбарын 24 оператор нийслэлийн 9 байгууллагын 113 төрлийн үйлчилгээг операторын горимоор үзүүлж байна. Нийслэлийн нэгдсэн сүлжээнд холбогдсон нийслэлийн нутгийн захиргааны 40 байгууллага, нийслэлийн үйлчилгээний нэгдсэн төвүүд, 9 дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар болон 171 хороо, нийслэлийн Дата төв, нэгдсэн сүлжээг гадны халдлагаас хамгаалж, мэдээллийн аюулгүй байдал, хэвийн ажиллагааг ханган ажиллаж байна. Мөн ОӨУБЕГ, Цагдаагийн сүлжээ, Нийслэлийн нутгийн захиргааны 207 цахим хуудас, ulaanbaatar.mn, ub.gov.mn, smartcar.mn, erp.ulaanbaatar.mn зэрэг 70 систем, ННЗБ-ын физик 33, виртуал 90 серверүүдийн аюулгүй байдал, хэвийн ажиллагааг хангаж төрийн үйлчилгээг иргэд түргэн шуурхай авах нөхцөлийг ханган ажиллаж байна.

Сангийн яам хөрөнгийн үнэлгээний болон аудит, татварын мэргэшсэн зөвлөхийн үйлчилгээний тусгай зөвшөөрлийг цахим хэлбэрээр үзүүлэх үйлчилгээний хүрээнд тусгай зөвшөөрөл авсан хуулийн этгээд болон иргэдийн нэгдсэн мэдээллийн санг үүсгэх ажлыг 2021 оны 01 дүгээр сарын 18-ны өдрөөс эхлэн цахим хэлбэрт бүрэн шилжүүлэв.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс «Монгол Улсын шүүхийн цахим сан», «Эрэн сурвалжлах албадан ирүүлэх» бүртгэл тайлангийн систем, “Санал хүсэлт»-ийн систем, «Иргэний хэргийн хөдөлгөөний удирдлагын төв»-ийн систем, “Захиргааны хэргийн хөдөлгөөний удирдлагын төв»-ийн систем гэсэн 5 цахим үйлчилгээний системийг нэвтрүүлэв. Тухайлбал, Шүүхийн

үүдэнд байрлах киоск төхөөрөмжөөр иргэдэд шүүхийн мэдээллийг хүргэх, иргэдээс шүүхтэй холбоотой санал хүсэлт болон судалгаа авах зорилготой “Санал хүсэлт” системийг ашиглаж байна. Түүнчлэн Улсын бүртгэлийн ерөнхий газартай хамтран шүүхэд шаардлагатай иргэн, хуулийн этгээдийн талаар лавлагаа, мэдээллийг цахимаар авах бололцоог бүрдүүлсэн.

Мөн Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс Шүүн таслах ажлын дүн мэдээг хагас, бүтэн жилээр жилд 2 удаа олон нийтэд мэдээлж, www.jud-council.mn цахим хаягаас дээрх мэдээллийг авах боломжийг бүрдүүлсэн байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.2.1-3.Төрийн байгууллагуудын цахим засгийн тогтолцоог бүрдүүлэх, хэрэгжүүлэх нэгдсэн удирдлагаар хангах бүтцийг бий болгох /ЗГХЭГ, ХХМТГ, 2020 он/

Засгийн газрын 2019 оны 2 дугаар сарын 20-ны өдрийн 73 дугаар тогтоолоор “Цахим засаглал үндэсний хөтөлбөр”-ийг, уг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг МУ-ын сайд, ЗГХЭГ-ын даргаар 2019 онд батлуулан хэрэгжүүлж байна. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлснээр төрийн үйл ажиллагаа дахь мэдээллийн технологийн дэвшлийн хэрэглээ нэмэгдэж, байгууллага хооронд мэдээлэл солилцох дэд бүтэц сайжирч, цахим хэлбэрт шилжих төрийн үйлчилгээний төрөл, тоо өсөж, хүнд суртал, авлига, хээл хахууль буурах, төсвийн болон иргэдийн зардал хэмнэх, төрийн үйлчилгээг хурдан шуурхай, цаг алдалгүй, орон зайнаас үл хамааран хүртэх давуу талууд бий болно. Энэ төрлийн системийг хурдан шуурхай нэвтрүүлэх, олон улсын жишигт нийцсэн, иргэн, хуулийн этгээдэд, хялбар, хүртээмжтэй, аюулгүй төрийн цахим үйлчилгээг бий болгож, нэг цонхонд төвлөрүүлэх, энэ салбарт хэрэгжиж байгаа төсөл, хөтөлбөрийг эрчимжүүлэх зорилгоор Засгийн газрын 2019 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдрийн 458 дугаар тогтоолоор Цахим хөгжлийн үндэсний хороог байгуулж, дүрмийг батлууллаа.

Улсын Их Хурлын 2020 оны 07 дугаар тогтоол, 2021 оны 11 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 86 дугаар тогтоолоор Засгийн газрын бүтцэд Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яамыг шинээр байгуулахаар шийдвэрлэж, 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс үйл ажиллагаа явуулах юм. Мөн Засгийн газрын 2021 оны 09 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 283 дугаар тогтоолоор “И-Монгол академи”

улсын төсөвт үйлдвэрийн газрыг байгуулж, дүрмийг баталсан ба энэхүү үйлдвэрийн газар нь мөн төрийн байгууллагаас үзүүлж байгаа үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлэх ажлыг нэгдсэн зохион байгуулалтаар хангаж ажиллаж байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.2.2-1. Зөвшөөрөл, лицензийн тоог эрс цөөлөх, олон шат дамжлагыг багасгах зорилгоор Зөвшөөрлийн тухай хуулийн төслийг боловсруулах /ЗГХЭГ, 2017-2018/

УИХ-аас 2001 онд баталсан Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд салбарын яамдаас олгох 18 чиглэйн 103 ерөнхий төрөл, түүнд хамаарах 210 гаруй дэд төрлийн үйл ажиллагаа болон аймаг, нийслэл, сум дүүргийн Засаг даргаас олгох 7 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр эрхлэхээр заасан боловч бодит байдалд 54 байгууллага, 914 төрлийн зөвшөөрөл олгож ирсэн. Хууль хоорондын зөрчил, хийдлээс болж иргэдийн аж ахуй эрхлэх эрх зөрчигдөж, улмаар эдийн засаг, бизнесийн үйл ажиллагаанд саад учруулж байгаад эерх зөрчилтэй нөхцөл байдлыг арилгах, мөн зөвшөөрөл лицензийн тоог цөөлж, лиценз авдаг олон шат, дамжлагыг багасгах, бизнес ээлтэй эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх, зөвшөөрөл олгох, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, цуцлах үйл ажиллагаанд хяналт тавихтай холбоотой харилцааг зохицуулж буй хууль тогтоомжийг шинэчлэх, сайжруулах зорилгоор Засгийн газраас Зөвшөөрлийн тухай, Зөвшөөрлийн жагсаалт батлах тухай хуулийн төслийг боловсруулан 2019 оны 4 дүгээр сарын 30-ны өдөр УИХ-д өргөн барьсан бөгөөд холбогдох Байнгын хороогоор хэлэлцүүлсэн.

Монгол Улсын Засгийн газраас 2019 оны 4 дүгээр сарын 30-ны өдөр УИХ-д өргөн мэдүүлсэн Зөвшөөрлийн тухай болон Зөвшөөрлийн жагсаалт батлах тухай хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын нэр бүхий гишүүдээс санаачилсан Зөвшөөрлийн тухай хуулийн төсөлтэй нэгтгэн боловсруулж, нэгтгэсэн төслийн талаар хуулийн төсөл боловсруулах ажлын хэсэг 2021 оны 05 дугаар сараас хойш төрийн болон төрийн бус байгууллага, хуулийн этгээд, бизнес эрхлэгчдийн төлөөлөл, эрдэмтэн, судлаачид, олон улсын байгууллагын төлөөлөлтэй 40 гаруй удаагийн уулзалт, хэлэлцүүлэг, хурлыг зохион байгуулж, тэдгээр ирүүлсэн 550 гаруй санал тус бүр дээр ажилласан байна. Мөн уг хуулийн төслийг Засгийн газрын 2021 оны 8 дугаар сарын 31-ний өдрийн 49-р хуралдаанаар хэлэлцэн

дэмжсэн бөгөөд зарчмын зөрүүтэй зарим саналыг хуралдааны тэмдэглэлд тусган Улсын Их Хуралд өргөн барьсан бөгөөд 2022 оны намрын чуулганаар хэлэлцүүлэхээр болсон байна.

Энэхүү өргөн барьсан төслөөр зөвшөөрөл, түүний ангилал, бүртгэл, зөвшөөрөл олгох эрх бүхий этгээд болон зөвшөөрөл эзэмшигчид тавигдах нийтлэг шаардлага, тэдгээрийн эрх, үүрэг, тусгай зөвшөөрөл олгох, хугацаа сунгах, түдгэлзүүлэх, цуцлах, хүчингүй болгох үндэслэл, журмыг тогтоосон бөгөөд Улсын Их Хурлаас уг хуулийг баталсны дараа Засгийн газраас холбогдох журам, зохицуулалтыг авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авна.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн нэгтгэсэн төсөлд хуулиас гадуур тусгай зөвшөөрлийн ангилал, төрлийг бий болгож иргэдийг чирэгдүүлдэг байдлыг арилгаж, зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагааны ил тод байдлыг хангахад чиглэсэн бөгөөд Засгийн газраас боловсруулсан хуулийн төсөл (2019 онд УИХ-д өргөн мэдүүлсэн Зөвшөөрлийн тухай болон Зөвшөөрлийн жагсаалт батлах тухай хуулийн төсөл)-д тусгасан байсан дараах шинэчлэлийн зарчмыг хэвээр хадгалж байгаа болно:

1. Хуулиар хориглосон болон зөвшөөрөлтэй эрхлэхээр зааснаас бусад үйл ажиллагааг чөлөөтэй эрхлэх иргэний эрхийг баталгаажуулж, эрх бүхий этгээдээс олгох зөвшөөрлийн төрлийг хуульчлан тогтоож, хуульд заагаагүй зөвшөөрлийг шинээр бий болгохыг хориглоно. Мөн Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт эрхлэхийг хориглох аж ахуйн үйл ажиллагааны төрлийг Үндсэн хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн тодорхойлох;
2. Зөвшөөрөл олгох эрх бүхий этгээдийн хариуцлага, хяналтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор тодорхой зөвшөөрлийг олгох эрх бүхий этгээдийг тогтоож, түүний эрх, үүргийг хуульчилна. Эрх бүхий этгээдээс зөвшөөрөл олгох эрхээ бусдад шилжүүлэх үндэслэл, журмыг нарийвчлан тогтоох бөгөөд энэ хүрээнд Мэргэжлийн холбоодод зөвшөөрөл олгох эрхийг шилжүүлэх боломжийг өргөтгөн хуульчилна. Хуульд заасныг зөрчиж зөвшөөрөл олгосны улмаас хохирол учирсан бол уг хохирлыг зөвшөөрөл олгосон эрх бүхий этгээд хариуцахаар зохицуулна;
3. Зөвшөөрөл эзэмшигчийн хариуцлагыг өндөржүүлж, эрх, үүргийг тодорхой зохицуулна. Зөвшөөрөл эзэмшигчдэд тавигдах нийтлэг шаардлагыг шинэчлэхийн

зэрэгцээ зөвшөөрлийн төрлийн онцлогт нийцсэн тусгай шаардлагыг ялгамжтай байдлаар тогтоох нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Зөвшөөрөл эзэмшигчдэд хүнд суртал, чирэгдэл учруулдаг ач холбогдолгүй, хэт хавтгайруулсан шаардлагыг хална. Зөвшөөрөл олгох, сунгах, хүчингүй болгох, цуцлах, түдгэлзүүлэх, сэргээх үндэслэл, журмыг тодорхойлж, олон шат дамжлагыг цөөлж, зөвшөөрөл олгох ажиллагааг хялбаршуулна;

Зөвшөөрөл олгох ажиллагаатай холбоотой төрийн байгууллага, албан тушаалтны ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх зорилгоор Зөвшөөрлийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн санг бий болгож, мөн Зөвшөөрлийн хяналтын зөвлөлийн ажиллах эрх зүйн орчинг бий болгоно. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.2.2-2.Зарим төрлийн зөвшөөрөл олгох, хяналт тавих чиг үүргийг төрийн бус байгууллагад шилжүүлэх /ЗГХЭГ, 2018-2022/

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн төслийг Улсын Их Хурлаас хэлэлцэн баталсны дараа зарим төрлийн зөвшөөрөл олгох, хяналт тавих чиг үүргийг төрийн бус байгууллагад олгох зохицуулалтыг авч хэрэгжүүлнэ. Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газраас 2020 оны 10 сард Засгийн газрын шийдвэрээр төрийн зарим чиг үүргийг гэрээгээр гүйцэтгэж байгаа төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаа, явцын мэдээллийг нэгтгэн үнэлгээ хийсэн. Уг судалгаанаас харахад 2020 оны байдлаар Засгийн газрын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1 дэх хэсгийг үндэслэн улсын болон орон нутгийн төсвөөс санхүүжилт авалгүйгээр төрийн тодорхой чиг үүргийг хууль тогтоомжийн дагуу хэрэгжүүлдэг 10 байгууллага байгаль орчин, аялал жуулчлал, барилга, хот байгуулалт, боловсрол, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын салбарын ажил, үйлчилгээг үзүүлж байна. Эдгээр байгууллагыг дурдвал, Хустайн цогцолбор газар, Монголын барилгын үндэсний ассоциаци, Монголын барилгачдын нэгдсэн холбоо, Монголын барилгын материал үйлдвэрлэгчдийн холбоо, Монголын үндэсний допингийн эсрэг байгууллага, Монголын ахмадын холбоо, Монголын мэргэшсэн нягтлан бодогчдын институт, татварын мэргэшсэн зөвлөхийн нийгэмлэг, Монголын мэргэшсэн үнэлгээчдийн институт, Монголын нягтлан бодох бүртгэлийн хүрээлэн зэрэг болно. Эрүүл мэндийн салбарын зарим ажил, үйлчилгээг төрийн бус

байгууллагаар гүйцэтгүүлэх журам, төрийн бус байгууллагад тавих нийтлэг шаардлага, шалгуур үзүүлэлтийн төслийг шинэчлэн боловсруулах ажил хийж байна. Тухайлбал, Эрүүл мэндийн сайдын 2019 оны А/25 дугаар тушаалаар “Эрүүл мэндийн салбарын зарим ажил, үйлчилгээг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх журам” баталсан. Төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх үйл ажиллагаанд дараах үйл ажиллагаа хамаарна. Үүнд: Эрүүл мэндийн тухай хууль, тогтоомжийн биелэлтэд олон нийтийн хяналт тавих, илэрсэн зөрчлийг арилгах, эрүүл зан зан үйл төлөвшүүлэх, эрүүл мэндийн боловсрол олгох мэдээлэл, сургалт, сурталчилгаа; эрүүл мэндийн байгууллагад магадлан итгэмжлэл олгох үйл ажиллагаанд оролцох, эмийг бүртгэх, баталгаажуулах, эмийн чанар, аюулгүй байдлын талаар нийтэд мэдээлэх үйл ажиллагаанд оролцож, санал өгөх, эрүүл мэндийн байгууллагын тусгай зөвшөөрлийн нөхцөл, шаардлага, үйл ажиллагааны стандартын хэрэгжилт, тусгай зөвшөөрлийн хугацаа сунгах, иргэний гомдол, саналын мөрөөр хяналт тавих, үнэлэх зэрэг үйл ажиллагаанд оролцож санал өгөхөөр тусгасан. Барилга, хот байгуулалтын салбарын хэмжээнд тусгай зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагааг төрийн бус байгууллагуудаар гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлэх шийдвэр гарган 2 дахь жилдээ амжилттай хэрэгжүүлж байна. Барилгын салбарт өнөөдрийн байдлаар 4 төрлийн тусгай зөвшөөрөл олгогдож байгаа бөгөөд эдгээрт барилга байгууламжийн ажил гүйцэтгэх, барилга, байгууламжийн зураг төсөл боловсруулах, барилгын материалын үйлдвэрлэл эрхлэх, өргөх байгууламж түүний эд ангийн үйлдвэрлэл, засвар үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөл багтаж байна. Барилга, байгуулалтын яамнаас “Барилгын материалын үйлдвэрлэгчдийн холбоо” ТББ-д барилгын материал үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрлийн асуудлыг гэрээгээр гүйцэтгүүлэх эрхийг олгосон бол үлдэж буй гурван төрлийн тусгай зөвшөөрлийг “Монголын барилгын үндэсний ассоциаци” ТББ тэргүүтэй найман байгууллагын түншлэлд олгосон байна. Зам, тээврийн хөгжлийн яамнаас салбарын хэмжээнд Монгол улсын Засгийн газар, ОХУ-ын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээр”-ийн хүрээнд хийгдэх ачаа, зорчигч тээвэрлэлтийн зөвшөөрлийн бичгийг солилцох, тээвэрчдэд олгох, тооцоо хийх, хяналт тавих, Автотээврийн салбарын мэргэшсэн болон зөвлөх инженерийн сургалтыг зохион байгуулж, гэрчилгээ олгох

ажлыг “Монголын автотээвэрчдийн нэгдсэн холбоо” ТББ-аар гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлж байна. Тээврийн хэрэгслийг гаалийн хилээр түр хугацаагаар нэвтрүүлэх таслах хуудас бүхий дагалдах дэвтэр (CPD карней)-ийг олгох, Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт уг дэвтэрт тэмдэглэсэн асуудалтай холбогдон үүсэх хариуцлагыг хүлээх, баталгаа гаргах чиг үүргийг Монголын автомашин, мотоциклийн спортын холбоогоор гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлж байна. Мөн “Авто зам, замын байгууламжийн техник-эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөл боловсруулах, барих, арчлах, засварлах, техник, технологийн хяналт тавих зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэх ажлын тусгай зөвшөөрөл олгох журам”-ын 2.1, 2.2, 2.4, 2.6 болон 2.7 дахь заалтуудад заасан аж ахуйн нэгж, байгууллагуудаас тусгай зөвшөөрөл хүссэн хүсэлтийг хүлээн авах авах, хүсэлтийг ажлын хэсгээр хэлэлцүүлж дүгнэлт гаргах зэрэг эрх үүргийг “Монголын авто замчдын холбоо ТББ”-д шилжүүлсэн бөгөөд тус ТББ-аас ирүүлсэн дүгнэлтийг үндэслэн Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын тушаалаар тусгай зөвшөөрлийг олгож байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.2.2-3.Төрийн бус байгууллагад шилжүүлсэн төрийн үйлчилгээний үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх; /ЗГХЭГ, ТББ, 2020-2021/

Төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх ажлыг хэрхэн хэрэгжүүлэх талаар нарийвчилсан зохицуулалт байхгүй, гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлэх төрийн үйлчилгээний төрөл, хүрээ тодорхойгүйгээс төр, иргэний нийгмийн байгууллагын түншлэл үр дүнтэй хэрэгжиж чадахгүй байна. 1997 онд батлагдсан Төрийн бус байгууллагын тухай хууль нь энэ төрлийн харилцааг бүхэлд нь зохицуулаагүй. Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох Үндсэн чиглэлд ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдийг төрөл тус бүрээр нь нарийвчлан зохицуулахаар, ялангуяа Холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслөөр холбооны төрөл, ангилал, дотоод зохион байгуулалт, удирдлага, төлөөлөл, үүсгэн байгуулагчийг тодорхой болгож, бүртгэл, хяналт, тайлагналт, ил тод байдал, татан буугдах нөхцөл, журмыг боловсронгуй болгож, онцлог бүхий холбоо, төрөөс холбоонд үзүүлэх дэмжлэг, төрийн чиг үүргийг гүйцэтгүүлэхтэй холбоотой зохицуулалтыг бий болгох зорилтыг

дэвшүүлсэн. Энэ хүрээнд Холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл, Сангийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийг тус тус эцэслэн боловсруулж, төслийг 2021 оны 10 дугаар сарын 13-ны өдрийн Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлж, Улсын Их Хуралд 2021 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.

Авлигатай тэмцэх газраас энэхүү арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор “Төрийн бус байгууллагад шилжүүлсэн төрийн үйлчилгээний үр дүн, үр нөлөөнд хийх хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх” ажлыг гүйцэтгүүлэн үнэлгээний тайланг төрийн болон төрийн бус байгууллага, олон нийтээр хэлэлцүүлэх арга хэмжээг 2020 оны 11 дүгээр сарын 25-ны өдөр цахим хэлбэрээр зохион байгуулав. “Төрийн бус байгууллагад шилжүүлсэн төрийн үйлчилгээний үр дүн, үр нөлөө” сэдэвт хэлэлцүүлэгт нийт 15 төрийн бус байгууллагын 42 төлөөлөл оролцсон бөгөөд хэлэлцүүлэгт оролцогчдоос 5 чиглэлээр гаргасан санал, дүгнэлтэд тулгуурлан Зөвлөмж боловсруулсан.. Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газраас төрийн бус байгууллагад шилжүүлсэн төрийн үйлчилгээний хүртээмж, түүнд тавих хяналтыг сайжруулах, цаашид хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг тогтмол хийж, төрийн захиргааны байгууллагуудад чиглэл болгохоор ажиллаж байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.2.3-1.Олон улсын стандарт хангасан бараа, бүтээгдэхүүнийг дотоодын стандартаар шалгадаг зохицуулалтыг өөрчлөх, шаардлагагүй стандартыг хүчингүй болгох /СХЗГ, 2018-2020/

Олон улсын стандарт хангасан бараа бүтээгдэхүүнийг дотоодын стандартаар шалгадаг зохицуулалтыг өөрчлөн Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуулийн 14.2-т “Монгол Улсаас олон улс, бүс нутгийн байгууллага, худалдааны түнш орнуудтай байгуулсан гэрээ, хэлэлцээрээр тохирсон тохирлын болон түүнтэй адилтгах тэмдэг, гэрчилгээг стандартчилал, техникийн зохицуулалтын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага хүлээн зөвшөөрнө”, 14.7-д “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол энэ хуулийн 14.2-т заасны дагуу хүлээн зөвшөөрөгдсөн, хүчин төгөлдөр аюулгүйн тэмдэгтэй бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нийлүүлэх, экспортод гаргах, импортоор оруулахад хяналт, тохирлын үнэлгээнд давтан

хамруулахгүй.” гэсний дагуу олон улс бүс нутгийн байгууллагаас хүлээн зөвшөөрөгдсөн хүчин төгөлдөр аюулгүйн тэмдэг баталгаатай бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нийлүүлэх, экспортод гаргах, импортоор оруулахад хяналт тохирлын үнэлгээнд давтан хамруулахгүй байхаар зохицуулсан.

УИХ-аар 2019 оны 05 дугаар сарын 09-нд хэлэлцэн баталсан Хэмжил зүйн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.7 дахь заалтын хүрээнд Хууль эрхийн хэмжил зүйн Олон улсын байгууллага /OIML/, зохих гэрээ хэлэлцээр байгуулсан гадаад орны хэмжил зүйн төв байгууллагаас загварыг баталж, гэрчилгээ олгосон тохиолдолд хэмжих хэрэгслийн загварын туршилтыг давтан хийхгүйгээр хүлээн зөвшөөрөх хуулийн зохицуулалтыг дагаж мөрдөж байна. Хэмжил зүйн Олон улсын байгууллага /OIML/-с загварыг баталсан хэмжих хэрэгсэл давтан загварын туршилт хийлгүйгээр хүлээн зөвшөөрч зохих сертификат авсан хэмжих хэрэгслийн загварын тоо 2020 онд 4, 2021 эхний улирлын байдлаар 3 байх бөгөөд 2020 онд үйлдвэрлэгчийн анхдагч баталгааг хүлээн зөвшөөрч гэрээ байгуулсан 2 аж ахуйн нэгжийг баталгаажуулсан.

Стандартчилал, техникийн зохицуулалт тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуулийн 12.2.3-д заасны дагуу Стандарт, хэмжил зүйн газраас олон улс, гадаад орны дэвшилтэт стандартыг хэрэглэхээр нийт 17 байгууллагын 35 стандартад бүртгүүлэн хэрэглэх зөвшөөрлийг 2022 онд олгосон. Энэ нь тухайн байгууллага өөрийн нутагшуулсан технологи, олон улсын стандартаар бараа, бүтээгдэхүүнээ үйлдвэрлэх, боломжийг бүрдүүлсэн. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.2.3-2.Стандартын тоог цөөрүүлэх, шаардлагагүй стандартыг хүчингүй болгох; СХЗГ, ХЗДХЯ 2018-2020/

Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуулийн 12.1, 5.1, 5.2-д Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага стандартчиллын баримт бичгийг сонгон хэрэглэнэ гэсэн заалтыг шинээр оруулснаар хүний эрүүл мэнд, хүрээлэн байгаа орчин, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн аюулгүй байдлыг хангах, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах техникийн зохицуулалтыг нийтээр заавал дагаж мөрдөж бусад стандартыг сонгон хэрэглэх зохицуулалтыг тусгасан байна. Стандартын тоог цөөрүүлэх, шаардлагагүй стандартыг хүчингүй болгох зорилтын хүрээнд 2020 онд 96 стандартыг хүчингүй болгож,

10 стандартад нэмэлт өөрчлөлт оруулан, 81 стандартыг шинэчлэн, нийт 261 стандартыг шинээр баталсан байна. Ингэснээр стандартын тоог цөөрүүлэх, шаардлагагүй стандартыг хүчингүй болгох зорилтын хүрээнд 2018-2020 онуудад нийт 137 стандартыг хүчингүй болгож, 97 стандартыг дахин хянаж шинэчлэн сайжруулав.

Одоогоор Монгол улсын хэмжээнд 6702 стандарт мөрдөж байна. 2021 онд 261 стандарт шинээр болон шинэчлэн батлагдсан. Нийт 74 стандартыг хүчингүй болгосон. Хөдөө аж ахуй, хүнс, авто тээвэр, арьс ширний салбарын стандартууд хүчингүй болгоод байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.2.4-1.Эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэх талаар хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох /ЗГХЭГ, МХЕГ, ТЕГ 2018-2019/

“Мэргэжлийн хяналт шалгалтын ерөнхий шаардлага” стандартад эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын хяналтын хэлбэрүүдийг нарийвчлан тогтоож, тандалт судалгаа, хяналт шинжилгээ, урьдчилан сэргийлэх хяналт шалгалт, зөвлөн туслах үйлчилгээг шалгалттай хослуулан хэрэгжүүлэх замаар аюул, эрсдэлийг удирдах хяналтын тогтолцоог хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэн шинэчлэн боловсруулж МХЕГ-ын даргын 2019 оны 04 дүгээр сарын 23-ны өдрийн А/67 дугаар тушаалаар баталсан. Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газраас Эрсдэлд суурилсан хяналт, шалгалтыг хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох чиглэлээр үе шаттай арга хэмжээг авч байна. Тухайлбал, “Мэргэжлийн хяналт шалгалтын ерөнхий шаардлага” стандартад эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын хяналтын хэлбэрүүдийг нарийвчлан тогтоож, тандалт судалгаа, хяналт шинжилгээ, урьдчилан сэргийлэх хяналт шалгалт, зөвлөн туслах үйлчилгээг шалгалттай хослуулан хэрэгжүүлэх замаар аюул, эрсдэлийг удирдах хяналтын тогтолцоог хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэн шинэчлэн баталж, 2021 оны хяналт шалгалтын төлөвлөлтийг хийж олон нийтэд зарласан. 2020 оны ээлжит эрсдэлийн үнэлгээг 79076 аж ахуйн нэгж, байгууллагын хяналтын чиглэлээр давхардсан тоогоор 137171 объектод 31 нэгжийн 1560 улсын байцаагч эрсдэлийн үнэлгээ хийж, цахим системд бүртгэсэн. Эрсдэл ихтэй гэж үнэлэгдсэн объектын тоог 2019 оныхтой харьцуулж үзэхэд хүний амь нас, эрүүл мэнд,

хүрээлэн буй орчинд үзүүлж буй сөрөг нөлөөлөл их үнэлэгдсэн объектын тоо 1469-өөр өсч, эрсдэл үүсэх магадлал багатай объектын тоо 3630-аар буураад байна. Эрсдэлийн үнэлгээнд үндэслэн эрсдэлийн төлөв байдлын дүн шинжилгээ хийж аж ахуйн нэгж байгууллагын дотоод хяналт хариуцсан ажилтан болон олон нийтэд хүргэсэн. Монгол Улсын Шадар сайдын 2020 оны 11 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 147 дугаар тушаалаар хяналт шалгалтын эрсдэлийн ангилалд хамаарах объектын жагсаалтыг баталж, эрсдэлийн үнэлгээнд үндэслэн 2021 оны хяналт шалгалтын төлөвлөгөөг боловсруулсан. Эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын төлөвлөгөөг олон нийтэд 12 дугаар сарын 1-ний өдөр хуулийн хугацаанд khyanalт.gov.mn, shienkhyanalт.gov.mn цахим системээр, inspection.gov.mn цахим хуудсаар зарласан байна.

2020 онд хяналт шалгалтад ашиглах 12 хяналтын хуудас шинээр, 93 хяналтын хуудас шинэчлэн боловсруулах ажлыг зохион байгуулж, тус газрын даргын 2020 оны 03 дугаар сарын 02-ны өдрийн А/32 тоот тушаалаар баталж, олон нийтэд <http://inspection.gov.mn/> цахим хуудсаар дамжуулан хүргэв. “Бизнес эрхлэгчдэд лабораторийн шинжилгээтэй холбоотой тулгамдсан асуудлыг тодорхойлох” тандалт судалгааг МХЕГ-ын даргын баталсан удирдамжаар Дундговь, Дорнод, Дархан-Уул, Сээнгэ аймаг, ХАБҮЛЛ, НМХГ-ын НТЛ-ийн 202 бизнес эрхлэгч, лабораторийн ажилтныг хамруулан судалгааны мэдээллийг 2 жил цуглуулж, мэдээллийг SPSS программаар боловсруулан, эрсдэлийн дүн шинжилгээ хийж, танилцуулга боловсруулан, үр дүнг 21 аймаг, нийслэл, ХАБҮЛЛ-ийн лабораторийн эрхлэгч, шинжээч болон дээж авдаг улсын байцаагч нийт 230 ажилтанд онлайн сургалт зохион байгуулав. ХАБҮЛЛ-ийн Эрсдэлийн үнэлгээний төвтэй хамтран лабораторийн үйл ажиллагаанаас үүсч болзошгүй эрсдэл, эрсдэлийг тодорхойлох хяналтын хуудсыг боловсруулж үнэлгээ хийсэн бөгөөд цаашид аймаг, нийслэлийн МХГ-ийн лабораториудыг олон улсын түвшинд хүргэх, хүнсний түүхий эд бүтээгдэхүүний бүтэц, найрлагыг нарийвчлан тогтоох, чанар, аюулгүй байдлыг баталгаажуулах, судалгаа шинжилгээ хийх чиглэлээр чадавхжуулах, олон улсад ашиглагдаж буй стандартуудтай жишсэн үндэсний шинжилгээний арга, аргачлалын стандартыг шинэчлэн боловсруулж, лабораторийн чадавх, чадамжийг нэмэгдүүлэх шаардлагатай байгаа. Түүнчлэн төрийн

хяналт шалгалтын тухай хуулийг шинэчлэн найруулж, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг боловсронгуй болгох зайлшгүй шаардлагуудыг судлан үзэж, энэ талаарх танилцуулгыг эрх бүхий байгууллагад хүргүүлэхээр ажиллаж байна.

Татвар төлөгчийн эрсдэлийг тооцох, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалт хийх эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох ажлын хүрээнд 2020 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс мөрдөгдөж эхэлсэн Татварын ерөнхий хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 35 дугаар зүйлд “Татварын албаны эрсдэлийн удирдлага”, 41-45 дугаар зүйлд татварын хяналт шалгалтын талаар зохицуулалт хийгдсэний дагуу холбогдох дүрэм, журмуудыг шинэчлэн баталсан. Үүнд: Сангийн сайдын 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн 305 тоот тушаалаар “Татварын албаны эрсдэлийн удирдлагын үйл ажиллагаа, хорооны ажиллах журам”, Татварын ерөнхий газрын даргын 2019 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/264 тоот тушаалаар “Татварын хяналт шалгалтын үйл ажиллагааны журам”-ыг тус тус шинэчлэн баталж үйл ажиллагаандаа мөрдөж байна. “Татвар төлөгчийн талаар хөндлөнгийн мэдээлэл цуглуулах, санг бүрдүүлэх, ашиглах, сангийн нууцыг хамгаалах журам”-ын төслийг ОУВС-ын зөвлөмж болон Сангийн сайдын 2020 оны 4 дүгээр тушаалаар батлагдсан “ТЕГ-ын үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөр”-тэй уялдуулан боловсруулж, ТЕГ-ын даргын А/113 дугаар тушаалаар батлуулсан. Татварын ерөнхий хуулийн 34 дүгээр зүйлд заасан мэдээлэл харилцан солилцох үүрэг бүхий байгууллагуудтай гэрээг байгуулах зорилгоор төслийг боловсруулж хүргүүлэн 2020 онд 16 байгууллагатай хамтран ажиллах гэрээ байгуулаад байна. “Татвар төлөхөөс зайлсхийх гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиглэлээр Татварын ерөнхий газар, Цагдаагийн ерөнхий газраас 2020 онд хамтран ажиллах төлөвлөгөө”-г 2020 оны 09 дүгээр сарын 21-ний өдөр батлуулж, хамтран ажиллаж байна. Эрсдэлд суурилсан татварын хяналт шалгалтын төлөвлөгөө боловсруулж батлуулах ажлын хүрээнд татвар төлөгчдийн 2020 оны эрсдэлийн үнэлгээг тооцохдоо дараах эх сурвалжуудаас 2016-2019 оны мэдээлэл цуглуулан ажилласан. Үүнд: Татварын удирдлагын нэгдсэн систем /ТАИС/, Татварын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан /ТАХАСТ/, Цахим тайлангийн систем /ЕТАХ/, Цахим төлбөрийн баримтын систем /Е-BARIMT/, Цахим санхүүгийн тайлангийн

систем /E-BALANCE/, Хөндлөнгийн мэдээллийн сан /TPI/, Гаалийн импорт, экспортын мэдээлэл, Нийгмийн даатгалын тайлангийн мэдээлэл, Төрийн сангийн зарлагын гүйлгээний мэдээлэл, Арилжааны банкны холбогдох мэдээлэл, Тусгай зөвшөөрлийн мэдээлэл, Хөрөнгийн мэдээлэл, Хяналт шалгалтын явцад байцаагчийн цуглуулсан мэдээлэл, Байнгын ашиглалтад оруулсан барилгын мэдээлэл, Газрын бүртгэлийн мэдээлэл, Татварын хяналт шалгалтын систем /FISHER/, Маргаан таслах зөвлөлийн мэдээлэл, Монгол Улсын далд эдийн засгийн судалгаа /Салбарын ангиллаар/, Эдийн засгийн салбарын ангиллын дундаж ашгийн судалгаа, Санхүү болон татварын хуурамч баримт бичиг бүрдүүлсэн татвар төлөгчдийн судалгаа, Татвар төлөгчийн бүртгэлийн харилцан хамаарлын судалгаа, Эрсдэлд суурилсан татварын хяналт шалгалтын 2020 оны төлөвлөгөөнд татвар төлөгчдийн сонголтыг дээрх мэдээлэлд хуурамч санхүүгийн тайлан илрүүлэх "FRAUD" загвар, Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын дундаж үзүүлэлтээс хазайх стандарт хазайлтын түвшин, Логистик регресс буюу Шугаман бус магадлалын загвар, Корреляцийн буюу хамаарлын шинжилгээ, VAR /Value at Risk/ буюу хамгийн их эрсдэлийн арга, Зөрүүгийн шинжилгээний арга ашиглан шинжилгээ хийж, сонгосон байна. Эрсдэлд суурилсан татварын хяналт шалгалтын тухайн оны төлөвлөгөөг боловсруулж, Татварын ерөнхий газрын даргаар батлуулан хэрэгжүүлж хэвшсэн. 2020 онд Эрсдэлд суурилсан татварын хяналт шалгалтын үр дүнг үндэслэн ТЕГ-ын Эрсдэлийн удирдлагын газарт эрсдэлийн үнэлгээ тооцоход цаашид анхаарах асуудлуудын талаар холбогдох саналыг боловсруулан хүргүүллээ. Татвар төлөгчдийг Эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор, хяналт шалгалтын үр дүнд суурилсан, хяналт шалгалтаар нийтлэг гардаг зөрчлийг дахин гаргахгүй байх зорилгоор 2018-2019 оны зөрчлийн сангийн судалгаан дээр үндэслэн татвар төлөгчдөд зөвлөмж болгов. Татварын байцаагчдад зориулсан Барилга угсралтын үйл ажиллагаа, Уул уурхай хайгуулын болон олборлолтын үйл ажиллагаа, Үл хөдлөх эд хөрөнгийн зуучлалын үйл ажиллагаа, Бөөний болон жижиглэн худалдаа, үйлчилгээ, баар зоогийн газрын үйл ажиллагаа, Цахим худалдааны үйл ажиллагаа, Худалдаа, үйлчилгээний салбарын авто машин импортлогч, Авто тээврийн хэрэгслээр ачаа тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаа эрхэлж буй

татвар төлөгчдөд татварын хяналт шалгалт хийх зэрэг 7 зөвлөмж гаргаж, Татварын удирдлагын нэгдсэн системийн хяналт шалгалтын модулийн тогтмол мэдээллийн санд байршуулж хэвшсэн. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.2.4-2. Аж ахуйн нэгжийн дотоод хяналтын стандартыг шинээр боловсруулж нэвтрүүлэх /ЗГХЭГ, МХЕГ, СХЗГ, ТӨБЗГ 2018-2020/

Стандартчилал, хэмжил зүйн газраас Аж ахуйн нэгжийн дотоод хяналтын стандартыг шинээр боловсруулж нэвтрүүлэх (2018-2020) ажлын хүрээнд Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуулийн 8.1.3-т стандартчиллын баримт бичигт "олон улсын болон бүс нутгийн стандарт, удирдамж, зөвлөмж, түүнд нийцүүлэн гаргасан гадаад улсын стандарт" хамаарахаар, 12.1-д "Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага стандартчиллын баримт бичгийг сонгон хэрэглэнэ" гэсний дагуу Менежментийн стандартчиллын Техникийн Хорооны ажлын төлөвлөгөөний хүрээнд ISO 19011:2018 олон улсын стандартыг орчуулан үндэсний стандартаар батлан мөрдүүлж байна. Мөн гадаад улс орнуудын ижил төстэй стандарт, техникийн баримт бичгийг судлан, шүүлт хийж ISO/PAS 45005:2021 Covid-19 "Цар тахлын үед аюулгүй ажиллах ерөнхий зааварчилгаа" стандартыг үндэсний стандартаар батлав.

Аж ахуйн нэгжийн дотоод хяналтыг төлөвшүүлэх чиглэлээр Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 6.4-т "Аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах нийтлэг журмыг Засгийн газар тогтооно" гэж заасны дагуу Монгол Улсын Засгийн газрын 2011 оны 311 дүгээр тогтоолоор баталсан "Аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах нийтлэг журам"-ыг мөрдөж байна.

Монгол Улсад хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа нийт 23 хуульд "дотоод хяналт"-ыг хэрэгжүүлэх талаар туссан боловч хууль бүр өөр өөр байдлаар хуульчилсан байна. Тухайлбал, "дотоод хяналтын журам, хөтөлбөр"-тэй байхаар 9 заалт, "дотоод хяналт хариуцсан нэгж, алба, ажилтан"-тай байхаар 6 заалт, "дотоод хяналтын тайлантай, түүнийгээ тайлагнадаг" байхаар 4 заалт, "дотоод хяналтыг хэрэгжүүлнэ", "дотоод хяналтыг зохион байгуулна" гэсэн 8 заалт, "дотоод хяналтын тогтолцоотой байх" талаар 2 заалтад тусгагдсан.

Тухайлбал, “Дотоод хяналт”-ыг Дотоод хяналт, шалгалт, дотоод аудит, ISO, НАССР, зохистой дадал нэвтрүүлж дотоод хяналт тавих гэх мэт арга хэлбэрээр хэрэгжүүлэхээр томьёолсон. Салбарын холбогдох хууль, дүрэм, журамд “Дотоод хяналтын алба, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын алба, Эрүүл ахуй халдвар хамгааллын алба, Чанарын алба” гэх мэтээр бүтцийг олон янз байхаар тусгасан байна. Хэдийгээр хууль, дүрэм, журамд “дотоод хяналт”-ын талаар заалтууд туссан байгаа ч хуульд янз бүрээр томьёологдсон, хэрхэн хэрэгжүүлэх, эрх үүрэг нь тодорхой бус байгаагаас бодит байдал дээр хэрэгжилт хангалтгүй байна.

Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газраас хөтөлбөрийн энэхүү арга хэмжээний хэрэгжилтийг хангуулах зорилгоор МХЕГ, ТӨБЗГ, СХЗГ зэрэг байгууллага дундын ажлын хэсэг томилж ажиллуулах саналыг 2019.06.25-ны өдрийн 01/2186, 2021.05.20-ны өдрийн 01/1163 дугаартай албан бичгийг ЗГХЭГ-т тус тус хүргүүлсэн байх ба уг санал одоогоор шийдвэрлэгдээгүй байна.

Мэргэжлийн хяналтын байгууллага нь аж ахуйн нэгж байгууллагын дотоод хяналтыг сайжруулах, үйлдвэрлэл, үйлчилгээнээс үүсэх эрсдэлийг тооцох, эрсдэлийн удирдлагыг нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж, 2021 онд төрийн болон хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж, байгууллагын 3067 ажилтан, албан хаагчдад зориулан эрсдэлийн удирдлага, дотоод хяналтын чиглэлээр 9 удаагийн танхимын болон цахим сургалтыг зохион байгуулсан.

Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газраас 2021 онд 38 хуулийн этгээдэд хуульд заасан хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлсэн ба баримтын хяналт шалгалтад 11, системийн хяналт шалгалтад 11, гүйцэтгэлийн хяналт шалгалтад 10, төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалтад 6 хуулийн этгээдийг хамруулсан. Эдгээр хяналт шалгалтын ажлын хүрээнд өгсөн үүрэг, даалгавар, чиглэл, зөвлөмжид санхүүгийн сахилга батыг хэвшүүлж, дотоод хяналтыг хэрэгжүүлэхэд анхаарах асуудлыг тусгасан.

Стандарт, хэмжил зүйн газраас «Менежментийн тогтолцооны аудитын заавар» стандартыг шинэчлэн баталсан. Энэхүү стандарт нь аж ахуйн нэгж, байгууллага өөрийн үйл ажиллагаандаа дотоод хяналтыг бий бологохын тулд тусгайлсан хөтөлбөр бий болгож дотоод болон хөндлөнгийн аудит, хяналт шалгалтыг төлөвлөх, ажилтнуудын чадамжийг үнэлэхэд зориулагдсан байна. (Биелэлт 70)

4.1.2.4-3.Хяналт шалгалтын 70 хувийг урьдчилан сэргийлэх зорилгоор зохион байгуулах, хяналт шалгалтын чиглэлийг цөөрүүлэх /ЗГХЭГ, МХЕГ 2018-2022/

Мэргэжлийн хяналтын байгууллагаас 2021 онд төлөвлөгөөт шалгалт, зөвлөн туслах үйлчилгээ үзүүлэх ажлын төлөвлөлт хийх аргачлалыг тус газрын даргын 2020 оны 11 дүгээр сарын 23-ны өдрийн А/125 дугаар тушаалаар баталж, 2021 онд төлөвлөгөөт шалгалт, зөвлөн туслах үйлчилгээ үзүүлэх ажлын төлөвлөлт хийх аргачлалыг мөн газрын 2020 оны 11 дүгээр сарын 23-ны өдрийн А/125 дугаар тушаалаар баталж, төв, орон нутгийн мэргэжлийн хяналтын байгууллагуудад хүргүүлсэн. Мэргэжлийн хяналтын байгууллагын 2021 оны хяналт шалгалтын төлөвлөлтийг хяналтын чиглэл бүрээр нэг тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх зорилт дэвшүүлэн, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх 25 зорилтын хүрээнд 185 арга хэмжээг хяналтын 7 хэлбэрээр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөн МХЕГ-ын даргын 2020 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдрийн А/131 тоот тушаалаар батлуулж, байгууллагын цахим хуудаст олон нийтэд нээлттэй байршуулж, мэдээлсэн. Засгийн газраас өгсөн үүргийн дагуу төлөвлөгөөт хяналт шалгалтыг өмнөх оноос 50% бууруулан төлөвлөсөн. 2021 онд нийт 8188 шалгуулагч этгээдийн 9920 объектод шалгалт, 5407 объектод 6819 зөвлөн туслах үйлчилгээ үзүүлэхээр төлөвлөсөн ба шалгалт хийх объектын тоо нь идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж буй 95230 аж ахуйн нэгж, байгууллагын 10.4%-ийг эзэлж байна. Засгийн газраас 2021 оны 12 дугаар сард төлөвлөгөөт шалгалтыг зогсоох чиглэлийг өгсөнтэй холбоотойгоор 2022 оны хяналт шалгалтын төлөвлөгөөнд өөрчлөлт оруулахаар боллоо.

Урьдчилан сэргийлэх хяналтыг хэрэгжүүлэх хүрээнд мэргэжлийн хяналт шалгалтаас гадна аж ахуйн нэгж байгууллагын дотоод хяналт, хэрэглэгчийн хяналт, хамтын хяналтын хэлбэрийг нэвтрүүлж эхэлсэн. 2021 оноос хэрэгжүүлж байгаа “Дижитал шилжилт-Хэрэглэгчтэй хамтарсан хяналт” томоохон хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэглэгчийн үнэлгээний системийг хөгжүүлж, ашиглалтад оруулахаар ажиллаж байна. Уг системийг ашиглалтад оруулснаар иргэд, хэрэглэгчид бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэний үйл ажиллагаанд үнэлгээ өгдөг болохын зэрэгцээ хяналт шалгалтаар илэрсэн

зөрчил, сэрэмжлүүлэг, мэдээллийг бодит цаг хугацаанд олон нийтэд ил тод, нээлттэй хүргэдэг болно. Хэрэглэгчийн үнэлгээг аж ахуйн нэгж, байгууллага өөрийн үнэлгээний системээр хүлээн авч алдаа, дутагдал, сул талаа засах, өөрийн үйл ажиллагаандаа үнэлгээ өгдөг болно.

Татварын ерөнхий газар 2021 онд Татвар төлөгчдийн хууль даган мөрдөлт, зан төлөвийг сайжруулах зорилгоор үнэ шилжилттэй холбоотой “Бодит үнийг хэрхэн тодорхойлох”, 2020 онд татварын хяналт шалгалтад хамрагдсан татвар төлөгчдийн зөрчлийн судалгааг гаргаж, “Шахим худалдаа эрхлэгчдийг татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх”, “НӨАТ-ын тухай хуулийн дагуу үндсэн хөрөнгө бэлтгэхэд зориулж импортоор оруулсан буюу худалдан авсан бараа, ажил, үйлчилгээнд төлсөн болон үндсэн хөрөнгө худалдан авах, импортлоход төлсөн албан татварыг хуульд заасан хугацаагаар хувь тэнцүүлэн хасагдуулга хийх”, “Зардлыг и-баримтаар баталгаажуулах нь” сэдвээр 4 удаа зөвлөмж боловсруулж, “Монголын татварын алба” фэйсбүүк группт байршуулсан нь 15,6 мянган татвар төлөгчийн хандалт авч, 569 татвар төлөгчид таалагдаж, 1547 татвар төлөгч бусдад түгээсэн байна. ТТГ, Нийслэл, дүүрэг, орон нутгийн татварын албадын хяналт шалгалтын нэгж нь мөн “Татварын хяналт шалгалт хийхэд гарсан нийтлэг зөрчил ба түүнээс урьдчилан сэргийлэх” нь болон татварын шинэчилсэн хуулиудаар сургалтыг танхимаар болон цахим хэлбэрээр зохион байгуулж 3915 татвар төлөгчийг хамруулж, “Монголын татварын алба” болон орон нутгийн пэйж хуудсанд зөвлөмж байршуулсан нь 13372 татвар төлөгчийн хандалт авч, 1014 татвар төлөгч бусдад түгээж, 778 татвар төлөгчид таалагдсан байна. 2020 оны жилийн эцсийн хяналт шалгалтад хамрагдаагүй үлдсэн 202 татвар төлөгч дээр 2021 онд төлөвлөгөөт хяналт шалгалтаар 1522 татвар төлөгчийг хяналт шалгалтад хамруулахаар төлөвлөгөө батлагдсанаас нас барсан, хилээр гарсан гэх мэт тодорхой шалтгааны улмаас 161 татвар төлөгчийн томилолт цуцлагдсан. Үүнээс 2021 онд 1483 татвар төлөгч хяналт шалгалтад хамрагдаж, төлөвлөгөөний биелэлт 95 хувьтай байна. 2021 онд 4 зөвлөмж боловсруулж, “Монголын татварын алба” фэйсбүүк группт байршуулсан нь 15,6 мянган татвар төлөгчийн хандалт авч, 569 татвар төлөгчид таалагдаж, 1547 татвар төлөгч бусдад түгээсэн

байна. Сургалтыг танхимаар болон цахим хэлбэрээр зохион байгуулж 3915 татвар төлөгчийг хамруулж, “Монголын татварын алба” болон орон нутгийн пэйж хуудсанд зөвлөмж байршуулсан нь 13372 татвар төлөгчийн хандалт авч, 1014 татвар төлөгч бусдад түгээж, 778 татвар төлөгчид таалагдсан байна.

Монгол Улсын Засгийн газраас төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдэд хийх төрийн өмчийн хяналт шалгалтыг хэвээр үргэлжлүүлэх чиглэл барьж байгаа бөгөөд Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газраас хуулийн дагуу 2021 онд хяналт шалгалтын чиг үүргээ хэрэгжүүлсэн. Хяналт шалгалтын хүрээнд санхүүгийн сахилга батыг хэвшүүлж, дотоод хяналтыг хэрэгжүүлэх, эрсдэлийг бууруулах, зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх талаар 146 арга хэмжээ бүхий үүрэг даалгавар, 141 арга хэмжээ бүхий зөвлөмж өгч, шалгалтын явцад зөвлөн туслах чиглэлээр сургалт хийж зөвлөгөө өгч урьдчилан сэргийлэхэд чиглэсэн арга хэмжээ авч ажилласан. Мөн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлж эрсдэлийг бууруулах зорилгоор төрийн өмчит хуулийн этгээдүүдэд 2021.01.14-ны А-1/66 албан бичгээр албан даалгавар хүргүүлэн биелэлтийг хангуулж, тайланг хүлээн авч нэгтгэн дүгнэсэн.

Стандарт хэмжил зүйн газар хэмжил зүй, тохирлын үнэлгээний чиглэлээр ажлын хэсэг байгуулж урьдчилсан 1, 2-р шатны үнэлгээг урьдчилж хийдэг ба “Ковид-19” цар тахлын нөхцөл байдлаас шалтгаалан үнэлгээг цахим хэлбэрт шилжүүлсэн. Олон улсын стандартчиллын байгууллага (ISO) болон Олон улсын итгэмжлэлийн форум (IAF)-аас гаргасан арга зүйн удирдамж болох /IAF ID3:2011 IAF Informative Document for Management of Extraordinary Events or Circumstances Affecting ABs, CABs and Certified Organizations, IAF ID12:2015 IAF Informative Document Principles on Remote Assessment, IAF MD4:2018 IAF Mandatory Document for the Use of Information and Communication Technology (ICT) for Auditing/Assessment Purposes, ISO 9001 Auditing Practices Group Guidance баримт бичгийг суурилан “Алсын зайнаас аудитыг хэрэгжүүлэх журам”-ыг боловсруулж, батлуулан баталгаажуулалтын үйл ажиллагаанд мөрдөж байна. 2021 онд тус журмын дагуу 11 байгууллагад цахимаар аудит хийсэн.

Хууль зүй, дотоод хэргийн яам төрийн хяналт шалгалтыг эрсдэлд суурилсан хэлбэрээр

хийхийг дэмжих, хэвшүүлэх зорилгоор зарим салбарт төлөвлөгөөт хяналт шалгалт хийхийг түр зогсоох, хяналт шалгалт хийсэн бол тэргүүн ээлжинд зөвлөн туслах, сануулахад чиглэсэн арга хэмжээ авах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх зохицуулалтыг тусгасан Зарим төрлийн хяналт шалгалтыг түр зогсоох тухай хуулийн төслийг боловсруулан Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхэд бэлтгэж байна. Зарим төрлийн төрийн хяналт шалгалтын үйл ажиллагааг түр зогсоох шийдвэр нь хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг хөнгөвчилж байгаа боловч нөгөө талдаа төр шалган туслах чиг үүрэг хадгалагдаж үлдэх юм. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.2.5-1.Төрийн үйлчилгээний шударга, ил тод, нээлттэй байдлын талаарх судалгаа хийж, үр дүнг үйл ажиллагаандаа ашиглах / АТГ, 2017-2022/

Авлигатай тэмцэх газар нь Авлигын эсрэг хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.3-т заасны дагуу “авлигын хэлбэр, цар хүрээ, шалтгааныг 2 жилд нэгээс доошгүй удаа судлан авлигын индексийг гаргаж олон нийтэд мэдээлэх”; мөн хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.7-д заасны дагуу “төрийн үйлчилгээ авсан иргэд, байгууллагын судалгаанд тулгуурлан төрийн байгууллагын шударга байдлын түвшинд 2 жил тутамд үнэлгээ гаргаж, олон нийтэд мэдээлэх” чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг. Төрийн байгууллагыг авлигаас ангид байлгах, урьдчилан сэргийлэх, авлига үүсэх шалтгаан нөхцөлийг арилгах чиглэлд хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагааны нэг хэлбэр нь “Шударга байдлын үнэлгээ” судалгаа юм. Төрийн байгууллагын “Шударга байдлын үнэлгээ” судалгааг 2016, 2018, 2019, 2020, 2021 онд зохион байгуулсан бөгөөд үр дүнг авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаанд ашиглаж байна.

Шударга байдлын үнэлгээгээр төрийн байгууллагаас үйлчилгээ авсан иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын төлөөллийг хамруулдаг бөгөөд шударга байдлын үнэлгээний дэд үзүүлэлт болох ил тод, хариуцлагатай байдлын индексийн оноо 2016 онд 57.5, 2018 онд 56.5, 2019 онд 61.6, 2020 онд 74.1, 2021 онд 72.9 гарсан нь 2020 оныхоос 1.2 пунктээр буурсан сөрөг үзүүлэлттэй байна. Ийнхүү шударга байдлын үнэлгээний үр дүн буурахад “гадаад шударга байдлын үнэлгээ” судалгаанд оролцсон иргэдийн үнэлгээ 4.7 болж буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

Шударга байдлын үнэлгээний үр дүнг Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар

тогтоолоор баталсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт, захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам”-ын 9.7-д “Авлигатай тэмцэх газраас гаргасан шударга байдлын түвшингийн үнэлгээ нь захиргааны байгууллагын үнэлгээний нэг үзүүлэлт болно.” гэж заасны дагуу төрийн захиргааны төв байгууллага болон аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийхэд ашиглах шалгуур үзүүлэлт болгон ашиглаж байна.

“Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн авлигын талаарх ойлголт төсөөлөл”-ийг тодруулах судалгааг 2020 онд зохион байгуулан, үр дүнг олон нийтэд мэдээлэх ажлыг зохион байгуулав. Түүнчлэн судалгааны үр дүнг Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яам, Хүн амын хөгжил, нийгмийн хамгааллын яам, Эрүүл мэндийн яам болон Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн ерөнхий газарт хүргүүлснээр судалгааны үр дүнг үндэслэн уулзалт зохион байгуулсан.

Улс төр, шүүх, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын талаарх төсөөллийн судалгаа /2021/-аар улс төрийн хүрээн дэх авлигын түвшин 3.82 пункт, шүүх, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын түвшин 3.85 пункт гарсныг өмнөх оны үзүүлэлттэй харьцуулахад улс төрийн хүрээн дэх авлигын түвшин 0.16 пунктээр буурч, шүүх, хууль хяналтын байгууллагын хүрээн дэх авлигын түвшин өмнөх оны үзүүлэлтээс 0.03 пунктээр өссөн байна.

Хүүхдийн шударга байдлын 2021 оны судалгааг аймаг, нийслэлийн хэмжээнд нийт 8080 сурагч, 1169 багш, албан хаагч, 1968 эцэг, эхээс мэдээлэл цуглуулан хийж, судалгааны үр дүн, тайланг боловсруулав. Судалгаагаар хүүхдийн шударга байдлын түвшин 4.06 гарсан нь өмнөх оноос 0.05 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Судалгааны дүнг олон нийтэд танилцуулсны дээр судалгаанд хамрагдсан ерөнхий боловсролын сургууль, Сангийн яам, Боловсрол, шинжлэх ухааны яам, Гэр бүл, хүүхэд залуучуудын хөгжлийн газарт тус тус хүргүүлэв. Энэ удаагийн судалгаагаар эцэг эхчүүд төдийгүй багш, албан хаагчдын шударга байх талаарх ойлголт бүрхэг байгаа нь харагдаж байна. “Шударга байх” гэдгийг эцэг эхчүүд, багш албан хаагчид ихэнх тохиолдолд “ялгаварлан гадуурхахгүй байх”, “зөв байх”, “үнэнч байх” гэдэг ойлголттой хамааруулан авч үзсэн байв.

Дэлхийн бусад улс орнуудад авлигын гэмт хэрэгт оногдуулж байгаа эрүүгийн хариуцлага Авлигын төсөөллийн индексийн оноотой хамааралтай эсэхийг тогтоох зорилгоор 33 улсын эрүүгийн хуульд тусгагдсан эрүүгийн хариуцлагын төрөл, хэмжээний харьцуулсан судалгаа, Монгол Улсын төрийн байгууллагын цахим хуудасны мэдээллийн хүртээмжтэй байдлын судалгааг тус тус хийж, холбогдох саналын хамт эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлэв. Нийгмийн сүлжээ ашиглан олон нийтийн сэтгэл зүйд нөлөөлж байгаа байдал, Авлигатай тэмцэх газрын нөхцөл байдал, Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны сонгуульд нэр дэвшигчдийн мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зорилтуудад дүн шинжилгээ хийв.

Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд заасны дагуу хувийн ашиг сонирхлын болон хөрөнгө орлогын мэдүүлэг гаргадаг 4800 нийтийн албан тушаалтнаас хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн системийн үйл ажиллагаа, мэдүүлгийн маягт, авлигыг мэдээлэх асуудал, эрх бүхий албан тушаалтнуудын үйл ажиллагаа, гомдол мэдээлэл хүлээн авах, шалгахад мэдээлэгчийн нууцлалыг хангах зэрэг асуудлаар судалгаа авч, тайланг боловсруулав.

Төрийн үйлчилгээний хүнд суртлыг багасгах, ёс зүйтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх, авлигын эсрэг хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, мэдээллийн ил тод байдлыг сайжруулах, хуулиар хүлээсэн үүргээ хэрэгжүүлэхэд нь дэмжлэг тусалцаа үзүүлэх зорилгоор төрийн байгууллагуудын ил тод байдлын үнэлгээг 2020, 2021 онуудад гүйцэтгэв. Үнэлгээг Авлигын эсрэг хууль, Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хууль, Шилэн дансны тухай хууль, Төсвийн тухай хуулийн холбогдох зүйл, хэсэг, заалтад үндэслэн боловсруулсан ба 2020 онд 13 яам, 21 аймгийн албан ёсны цахим хуудсанд судалгаа хийсэн бол 2021 онд яамд, Засгийн газрын агентлаг, 21 аймгийн болон нийслэлийн 9 дүүргийн ил тод, нээлттэй байдалд үнэлэлт дүгнэлт өгч ажиллалаа. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.2.6-1. Монгол Улсын иргэн бүрт цахим гарын үсэг олгох /ХХМТГ, 2017-2022/

Харилцаа холбооны зохицуулах хорооны 2014 оны 09 дүгээр сарын 30-ний өдрийн 45 дугаар тогтоолоор батлагдсан Монгол Улсын Цахим гарын үсгийн нийтийн түлхүүрийн дэд

бүтцийн журмуудад заасны дагуу тоон гарын үсгийн гэрчилгээ олгох хувийн түлхүүрийг олгосон.

Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газрын даргын 2017 оны А/36 дугаар тушаалаар байгуулсан “Нийтийн түлхүүрийн дэд бүтцийг ашиглах бодлогын чиглэл, холбогдох журмын хэрэгжилтэд санал, дүгнэлт гаргах” ажлын хэсгээс төрийн байгууллагуудад тоон гарын үсэг олгох үйл ажиллагааг гэрээгээр гүйцэтгүүлэхээр дүгнэлт гаргасны дагуу төрийн байгууллагуудад Төрийн гэрчилгээжүүлэх байгууллагатай бүртгэлийн нэгжийн гэрээ байгуулан тоон гарын үсэг олгох нөхцөлийг бүрдүүлсэн.

Төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагаа, цахим албан хэрэг хөтөлөлтөд тоон гарын үсэг ашиглахтай холбогдуулан тоон гарын үсгийн тэмдэглэгээний хэлбэржилтийг боловсруулж, Нийслэлийн мэдээллийн технологийн газар, “Монпасс СА” ХХК, Нийслэлийн архивын газарт тус тус хүргүүлж, хэрэглээнд нэвтрүүлэв. Засгийн газрын 2016 оны 151 дүгээр тогтоол, Төрөөс баримтлах бодлогын чиглэлийн дагуу “Үндэсний дата төв” ҮТҮГ-ийг төрийн албан хаагчдад тоон гарын үсгийн гэрчилгээ олгогч байгууллагаар ажиллуулж, 2018 онд төрийн 765 албан хаагчдад тоон гарын үсэг олгож, нийслэлийн хэмжээнд 545 албан хаагч тоон гарын үсгийг ашиглаж, 2019 онд төрийн 43 байгууллагын 940 ажилтанд тоон гарын үсэг олгож, нийслэлийн 8 байгууллагын 85 ажилтанд тоон гарын үсэг олгосон байна. Тухайлбал: Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, Нийслэлийн хот, төлөвлөлт хөгжлийн газар, Нийслэлийн Татварын Газар, Нийслэлийн Газрын Алба, Нийслэлийн нийгмийн халамжийн Газар, Нийслэлийн Хөдөлмөр эрхлэлтийн Газар, Нийслэлийн Хөрөнгө оруулалтын Газар, “Нийслэлийн Орон Сууцны Корпораци” ХК зэрэгт олгосон.

Мөн Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн байгууллага бүр дээр тоон гарын үсгийн талаар ойлголт өгөх, хэрэглээг нэвтрүүлэх чиглэлээр танилцуулга сургалтыг тогтмол явуулж байна. Тоон гарын үсэг ашигладаг төрийн захиргааны албан хаагчдын тоо 60 хувиар өссөн.

Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар нь 40 удирдах ажилтанд тоон гарын үсгийн төхөөрөмж авч, удирдамжийг тоон гарын үсгээр баталгаажуулах, тайлангийн модулийг сайжруулах ажлыг хийж байна. 2018 оны 3 дугаар сард Мэргэжлийн хяналтын

системийн нийт ажилтнуудад Интерактив ХХК-тай хамтран онлайн сургалтыг зохион байгуулж, цахим системийн хяналт шалгалтын сайжруулсан модулийг ашиглалтад оруулснаас гадна шалгалтын удирдамжийг тоон гарын үсгээр баталгаажуулдаг болсон.

Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газар Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгагдсан иргэний үнэмлэхэд тоон гарын үсгийг бичих ажлын хүрээнд Оюуны өмч, Улсын бүртгэлийн ерөнхий газарт иргэний цахим үнэмлэхэд 2048 битийн тоон гарын үсгийн гэрчилгээ суулгах туршилтын ажлыг зохион байгуулж, тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид болон “Үндэсний дата төв” УТҮГ-тай хамтран тоон гарын үсгийн гэрчилгээний дундын санг бий болгосон ба гэрчилгээ олгогч байгууллагууд гэрчилгээний мэдээллээ тухай бүр оруулсны дүнд 2019 оны байдлаар тус санд 18596 ширхэг тоон гарын үсгийн гэрчилгээний мэдээлэл байна.

Тоон гарын үсэг ашиглах нэгдсэн хэрэглэгчийн программ хангамж /Esign client/-ийг хөгжүүлж, гэрчилгээ олгогч байгууллагуудын ашиглаж байгаа e-Токен төхөөрөмжүүдийн драйверуудыг нэгтгэж, ашиглаж эхлээд байгаа бөгөөд төхөөрөмжийн үнэ 30-50 хувиар буураад байна.

“Монгол Улсад цахим гарын үсгийн талаар төрөөс баримтлах бодлогын чиглэл”-ийн 3.8 дахь заалтыг үндэслэн тус газраас “Үндэсний дата төв” УТҮГ-т Төрийн гэрчилгээжүүлэх байгууллагын чиг үүргийг хэрэгжүүлэн ажиллахыг үүрэг болгосноор төрийн албан хаагчдад тоон гарын үсгийн гэрчилгээ олгож байна. Төрийн байгууллагууд Төрийн гэрчилгээжүүлэх байгууллагатай бүртгэлийн нэгжтэй гэрээ байгуулан тоон гарын үсэг авах боломж бүрдэж, төрийн үйлчилгээнд тоон гарын үсэг нэвтрүүлсэн. Төрийн албан хаагчдын тоон гарын үсгийн хэрэглээг нэмэгдүүлэхээр төлөвлөн ажилласан ба 2019 онд 1960, 2020 онд 6621, 2021 онд 9710 болж өссөн ба албан хаагч тоон гарын үсгийг төрийн үйлчилгээнд ашиглаж байна. Мөн Тоон гарын үсгийн гэрчилгээ олгох үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч 4 байгууллагаас иргэн, аж ахуйн нэгжид 54 мянга гаруй тоон гарын үсгийн гэрчилгээ олгосон байна.

УИХ-ын 2021 оны намрын чуулганаар хэлэлцэн баталсан Цахим гарын үсгийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгаар Улсын бүртгэлийн байгууллагаас иргэнд тоон гарын үсгийг иргэний үнэмлэхийн санах ойд

байршуулж олгохоор тогтоосон. 2022 оны 5 сарын 01-ээс эхлэн иргэний үнэмлэхэд тоон гарын үсгийн гэрчилгээ, хувийн түлхүүрийг суулгаж, иргэдэд олгохоор бэлтгэл ажлууд хийгдэж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.2.6-2.Төрийн байгууллагуудын албан ёсны цахим хуудсаар иргэдээс ирүүлсэн өргөдөл, гомдол, мэдээллийг хүлээн авах журмыг боловсруулж мөрдүүлэх /ХХМТГ, ЗГХЭГ, ХЗДХЯ, 2018 он/

Дэлхийн банкны хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжиж буй Ухаалаг засаг төслийн санхүүжилтээр Иргэд олон нийттэй харилцах төвийн санал хүсэлтийг хүлээн авах төвийн системийг шинээр хөгжүүлэн, тоног төхөөрөмжийг бүрэн шинэчилж 2020 оны 11 дүгээр сард ашиглалтад оруулсан ба тус систем дээр ажиллах Бизнес аналитикийн “Tableau” системийг ашиглахаар лицензийг худалдан авсан бөгөөд ашиглах албан хаагчдад сургалтын үр дүнг харгалзан төрийн байгууллагуудын албан ёсны цахим хуудсаар иргэдээс ирүүлсэн өргөдөл, гомдол, мэдээллийг хүлээн авах журмын төслийг боловсруулж байна.(Биелэлт 30 хувь)

4.1.2.6-3.Авлигатай тэмцэх газрын гомдол мэдээлэл хүлээн авах үйл ажиллагааг шинэ хэлбэрт шилжүүлэх /АТГ, ЗГХЭГ 2018 он/

АТГ-аас өргөдөл, гомдол, мэдээллийг иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас факс, www.iaac.mn цахим хуудас дахь гомдол, мэдээллийн тусгай маягт бүхий гомдол илгээх холбоос,18001969 тусгай дугаарын утсаар болон байгууллагын байранд биеэр ирж гомдол, мэдээлэл, тоо бүртгэлийн ажилтанд биечлэн өгөх хэлбэрээр хүлээн авч байсан.

Авлигын талаар гомдол, мэдээлэл хүлээн авах тусгай 110 дугаарын утсыг 2019 оны 10 дугаар сараас эхлэн ажиллуулж эхэлсэн. Энэ дугаар нь ярианы төлбөр үнэ төлбөргүй, иргэд тус 3 оронтой дугаарыг цээжлэхэд амар хялбар гэдгээрээ онцлог юм. 110 дугаарын утсыг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр, нийслэлийн үйлчилгээний нэгдсэн төвийн “Дүнжингарав” дахь салбар болон “Бөмбөгөр” худалдааны төвөөр үйлчлүүлж буй иргэдэд сурталчлан, үүрэн телефоны операторуудын харилцагч нарт мессеж хэлбэрээр хүргэх, Улаанбаатар хотын 6 дүүргийн 40 байршилд байрлах самбаруудад 110 дугаарын утасны сурталчилгааг үнэ төлбөргүй байршуулж ажиллав. Авлигыг мэдээлэх 110 тусгай дугаарын утсыг цахим орчинд сурталчлах, мөн

тус газраас зохион байгуулж буй аян, арга хэмжээг сошиал медиа сувгаар түгээх ажлыг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулав.

110 тусгай дугаарын утсанд 2020 онд 17851, 2021 онд 13474 дуудлага ирсэн байна. 2021 онд нийт дуудлагын 46.5 хувь нь зөвлөгөө авах, гомдол мэдээлэл өгөх, дуудлага андуурах, санал хүсэлт хэлэх, утсаар тоглох зэргээр холбогдож ярьсан бол 53.5 хувь нь дуудлага тасарсан, дуудлага холбогдсон ч яриагүй тасарсан байна. 110 тусгай дугаарын утсанд 2021 онд нийт 285 өргөдөл, гомдол, мэдээллийг хүлээн авч, бүртгэн шалгасан байна. 110 тусгай дугаарын утсаар хүлээн авсан өргөдөл, гомдол, мэдээллийн 57.9 хувь нь гэмт хэргийн шинжтэй асуудлаар, 28.8 хувь нь ашиг сонирхлын зөрчил, хөрөнгө орлогын мэдүүлэгтэй холбоотой асуудлаар, 3.2 хувь нь төрийн байгууллагын ёс зүй, хүнд суртал, удирдах ажилтны гаргасан шийдвэртэй холбоотой асуудлаар хандсан байна. 110 дугаарын утсаар гомдол мэдээлэл түгээмэл ирүүлдэг салбарыг дурдвал: Зам, тээвэр, эрүүл мэнд, цагдаа, гааль, боловсрол, газар зохион байгуулалт, барилга, цахилгаан дулаан, ус хангамж зэрэг салбарт хамаарч байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.2.7-1.Төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид хөндлөнгийн үнэлгээ хийлгүүлэх /ЗГХЭГ, 2017-2022/

Төрийн албаны тухай хуульд Төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж, үр нөлөөнд олон нийтийн хяналт тавих чиг үүргийг Олон нийтийн хяналтын зөвлөл гүйцэтгэнэ. Олон нийтийн хяналтын зөвлөлийг сонгон шалгаруулах, олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх, зөвлөлийн ажиллах дүрмийг төрийн албаны төв байгууллага батлахаар тусгасан болно.

Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт, захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт тавих-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам”-ын 9.6-д заасны дагуу Хэрэг эрхлэх газрын 2017 оны 302 дугаар тушаалын 2 дугаар хавсралтаар “Хэрэглэгчийн үнэлгээний ерөнхий удирдамж”-ийг баталж, салбар чиг үүргийн үнэлгээний 63 үзүүлэлт, үйлчилгээний чанар хүртээмжийн үнэлгээний 19 үзүүлэлт, 16 асуудлаас бүрдсэн санал асуулгын хуудсаар иргэдээс сэтгэл ханамжийн судалгаа авсан. Нийт 265 сум, дүүргийг

төлөөлүүлэн 30068 насанд хүрсэн иргэнээс судалгаа авах ажлыг төрийн захиргааны холбогдох байгууллагууд хийсэн. Судалгааны дүнгээр ерөнхий сэтгэл ханамж 58.7 хувьтай, салбарын дундаж үнэлгээ 55.3 хувьтай, чанар хүртээмжийн дундаж үнэлгээ 67.8 хувьтай гарсан байна.

Төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид хөндлөнгийн үнэлгээ хийлгүүлэх чиглэлээр Батлан хамгаалах яам нь 2018 онд “Орон нутгийн хамгаалалтад тулгуурласан батлан хамгаалах тогтолцооны эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлж, мэргэжлийн цэрэгт суурилсан Зэвсэгт хүчнийг бэхжүүлэх удирдлага, зохион байгуулалтын үр дүнтэй арга хэмжээ авна” гэсэн зорилгыг дэвшүүлэн 6 зорилтын хүрээнд 199 арга хэмжээг хэрэгжүүлж ажилласан байна

Сонгуулийн ерөнхий хороо сонгуулийн зохион байгуулалтын үйл ажиллагаатай холбоотойгоор Төрийн хэргийг удирдахад иргэдийг оролцуулах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулах дүрмийн зорилт бүхий төрийн бус байгууллагуудаас сонгуульд оролцогч бусад байгууллага, албан тушаалтан сонгуулийн тухай хууль тогтоомжийг хэрхэн биелүүлж байгаад хяналт шинжилгээ / мониторинг/ хийх, сонгуулийн үйл ажиллагаанд ажиглалт хийх, сонгогчдын боловсрол, мэдлэгийг дээшлүүлэх, сонгогчдоод эрхээ эдлэхэд нь аргачилсан тусалцаа үзүүлэх, сонгуулийн хуулийн дагуу, шударгаар явуулахад дэмжлэг үзүүлэх, сургалт зохион байгуулах үйл ажиллагааг зохицуулах зорилго бүхий “Төрийн бус байгууллагаас сонгуулийн тухай хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт шинжилгээ, ажиглалт хийх, сургалт зохион байгуулах тухай журам”-ыг тус Хорооны 2016 оны 3 дугаар сарын 23-ны өдрийн 16 дугаар тогтоолоор баталсан. Энэхүү журамд заасны дагуу сонгуулийн үйл ажиллагаанд ажиглалт, мониторинг хийхээр “Нээлттэй нийгэм форум”, “Глоб интернэйшнл төв”, “Филантропи хөгжлийн төлөө төв”, “Мидас”, “Өөрчлөлтийн төлөө залуу эмэгтэйчүүд”, Бодлогод залуусын хяналт” зэрэг 6 ТББ нэгдсэн “Шударга сонгуулийн төлөө иргэний нийгмийн хяналт сүлжээ”-нд тус Хорооны 2016 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдрийн 53 дугаар тогтоолоор сонгуулийн үйл ажиллагаанд хяналт шинжилгээ хийх зөвшөөрөл олгож, хамтран ажиллав. Мөн “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн бизнес инкубатор төв”, “Нийгмийн дэвшил эмэгтэйчүүдийн хөдөлгөөний төв” ТББ-ын Ус аймаг дахь салбар сонгуулийн үйл

ажиллагаанд хяналт шинжилгээ, мониторинг хийх, сонгогчдод аргачилсан туслалцаа үзүүлэхээр зөвшөөрөл олгосон байна.

Сонгуулийн тухай хуулийн 5.5-д “Төрийн хэргийг удирдахад иргэдийг оролцуулах дүрмийн үүрэг, зорилт бүхий төрийн бус байгууллага сонгуулийн төв байгууллагаас тогтоосон журмын дагуу сонгуулийн байгууллага, сонгуульд оролцогч бусад байгууллага, албан тушаалтан сонгуулийн хууль тогтоомжийг хэрхэн биелүүлж байгаад хяналт шинжилгээ /мониторинг/ хийх, ажиглалт хийх, сонгогчийн боловсрол, мэдлэгийг дээшлүүлэх, сонгогчид эрхээ эдлэхэд нь аргачилсан туслалцаа үзүүлэх зэргээр сонгуулийг хуулийн дагуу, шударгаар явуулахад дэмжлэг үзүүлэх, сургалт зохион байгуулах эрхтэй.” гэж зааснаар Сонгуулийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд иргэний нийгмийн байгууллагын мэргэжлийн төлөөлөл шууд оролцож хяналт тавих боломжийг бүрдүүлсэн.

Иргэдийн сэтгэл ханамжийг тандан судалж, төрийн захиргааны төв, нутгийн захиргааны байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа бодлого, үйл ажиллагааны гүйцэтгэл, үр дүн болон иргэдэд хүргэдэг төрийн үйлчилгээний чанартай, хүртээмжтэй, хүнд сурталгүй, түргэн шуурхай байгаа эсэх талаар иргэдийн санаа бодлыг тандан судалж судалгааны дүгнэлт, зөвлөмжийг төрийн байгууллагын үйл ажиллагааг сайжруулах, бодлого шийдвэрийг боловсруулах, үнэлэх явцад иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааг хараат бусаар үнэлэх юм. Засгийн газраас 2019 оны 12 дугаар сард «Төрийн бодлого, үйлчилгээний талаарх иргэдийн сэтгэл ханамжийн судалгаа»-г улс орон даяар зохион байгуулав. Судалгаанд Улаанбаатар хотоос гадна 21 аймгийн 291 сум, 545 багийг хамруулсан бөгөөд нийт судалгаанд оролцогчдын гуравны нэг хувийг хөдөө, орон нутгийн багт амьдардаг иргэд эзэлж байна. Төрийн үйлчилгээний салбар, чиг үүргийг нийт 13 салбарт хуваан иргэдээр үнэлүүлсэн. Салбарууд дунджаар 3.1 гэсэн үнэлгээтэй байгаа бол 7 салбар дунджаас дээгүүр үнэлэгдэж бусад нь дунджаас доогуур үр дүнг харуулж байна. Төрийн үйлчилгээний хүртээмжтэй холбоотой бүлэг асуултаас мэдээ, мэдээллийн хүртээмжтэй байдалтай холбоотой асуултауд илүү өндөр үнэлгээтэй байна. Харин үйлчилгээний ачааллын хэвийн байдлыг хамгийн тааруу үнэлжээ.

Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газраас

Дэлхийн банкны хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжиж буй Ухаалаг засаг төслийн санхүүжилтээр Иргэд олон нийттэй харилцах төвийн санал хүсэлтийг хүлээн авах төвийн системийг шинээр хөгжүүлэн, тоног төхөөрөмжийг бүрэн шинэчилж 2020 оны 11 дүгээр сард ашиглалтад оруулсан. Төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа, үйлчилгээний талаар иргэд санал бодлоо цахим хэлбэрээр илэрхийлэх боломжтой цахим үйлчилгээний нэгдсэн www.e-mongolia.mn систем болон 11-11.mn системийг харилцан мэдээлэл солилцох боломжтой байдлаар холбосон.

Уг ажлын хүрээнд иргэдийн сэтгэл ханамжийг тандан судалж, төрийн захиргааны төв, нутгийн захиргааны байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа бодлого, үйл ажиллагааны гүйцэтгэл, үр дүн болон иргэдэд хүргэдэг төрийн үйлчилгээний чанартай, хүртээмжтэй, хүнд сурталгүй, түргэн шуурхай байгаа эсэх талаар иргэдийн санаа бодлыг тандан судалж судалгааны дүгнэлт, зөвлөмжийг төрийн байгууллагын үйл ажиллагааг сайжруулах, бодлого шийдвэрийг боловсруулах, үнэлэх явцад иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааг хараат бусаар үнэлэх юм. Засгийн газар нь 2019 оны 12 дугаар сард «Төрийн бодлого, үйлчилгээний талаарх иргэдийн сэтгэл ханамжийн судалгаа»-г улс орон даяар зохион байгуулж дүнг нэгтгэсэн.

Цар тахлын улмаас судалгааны ажил 2020 онд хийгдээгүй бөгөөд 2021 онд «Төрийн бодлого, үйлчилгээний талаарх иргэдийн сэтгэл ханамжийн судалгаа»-г зохион байгуулах ажлын даалгаврыг боловсруулан гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах тендерийг зарлаад байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.2.7-2.Төрийн албан хаагчдын үйл ажиллагааг иргэн үнэлэх тогтолцоог нэвтрүүлэх /ЗГХЭГ, ХХМТГ, төрийн үйлчилгээний байгууллага, 2018-2019 он/

Засгийн газрын 2019 оны 38 дугаар тогтоолоор “Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөг боловсруулж батлах, ажлын гүйцэтгэл, үр дүн, мэргэжлийн түвшинг үнэлэх журам”-ыг баталсан. Уг журам нь төрийн жинхэнэ албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө (цаашид “төлөвлөгөө” гэх) боловсруулах, баталгаажуулах, төлөвлөгөөний биелэлтийг тайлагнах, албан хаагчийн гүйцэтгэлийн үр дүн, мэргэшлийн түвшинг үнэлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулах

бөгөөд төрийн албан хаагчийн зан үйлийн үнэлгээ, ажлын цаг ашиглалтын байдал, албан үүргээ гүйцэтгэхдээ гаргасан идэвх чармайлт, шуурхай үүрэг даалгаврын биелэлтийг нэгжийн дарга, багаар ажиллах чадвар үйлчилгээ үзүүлэх хандлагыг албан хаагчийн ажлын байрны тодорхойлолтын онцлогоос хамааруулан тухайн албан хаагчийн харьяалах нэгжийн хамт олон дүгнэхээр зохицуулж өгсөн өөрөө ач холбогдолтой юм. Албан хаагчийн үйлчилгээ үзүүлэх хандлагыг үйлчлүүлэгчээр үнэлүүлж, албан хаагчийн хандлага, зан үйлийг нэгжийн хамт олноор үнэлүүлэх ажлыг байгууллагын үнэлгээний баг зохион байгуулах бөгөөд үнэлгээг албан хаагчдаас нууцаар авч, санал тоолох ажиллагааг илээр явуулахаар тусган хэрэгжүүлсэн.

Засгийн газрын 2020 оны 218 дугаар тогтоолоор баталсан “Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулж батлах, ажлын гүйцэтгэл, үр дүн мэргэшлийн түвшинг үнэлэх журам” болон Монгол Улсын сайд, ЗГХЭГ-ын даргын 2020 оны 100 дугаар тушаалаар журмыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай загвар, аргачлалыг баталж, хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөө, боловсруулж батлах, ажлын гүйцэтгэл, үр дүн мэргэшлийн түвшинг үнэлэх журам” болон Монгол Улсын сайд, ЗГХЭГ-ын даргын 2020 оны 100 дугаар тушаалаар журмыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай загвар, аргачлалыг баталсан бөгөөд нэгжийн дарга албан хаагчийг улирал тутам, нэгжийн даргыг төсвийн шууд захирагч хагас, бүтэн жилээр гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлтийг дүгнэхээр зохицуулж өгөв. Мөн төрийн жинхэнэ албан хаагчийн ажлын төлөвлөлт, гүйцэтгэлийг сайжруулж цаг тухайд нь үнэлснээр үнэлгээ илүү бодитой, албан хаагчдыг цаг тухайд нь урамшуулах, хариуцлага тооцох боломжтой эрх зүйн орчин бүрдэв. Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлтийг нэгжийн даргаас гадна байгууллага бүрт үнэлгээний баг албан хаагчдын гүйцэтгэлийн үнэлгээг байгууллагын бүхий л түвшинд жигд, бодитой, шударга хийгдэж байгаа эсэхийг тогтоох зорилгоор ажилтнуудын үнэлгээг давхар хянаж эцсийн үнэлгээ өгөх зохицуулалтыг хийлээ.

Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газар Ухаалаг засаг төслийн санхүүжилтээр иргэдэд үйлчлэх лавлах төвийн үйл ажиллагааг дэмжих техникийн зөвлөх үйлчилгээ төсөл болон иргэдийн санал хүсэлт хүлээн авах лавлах төвийн системийг шинэчлэн хөгжүүлэх,

нэвтрүүлэх төсөл, мөн иргэдийн санал хүсэлтийн мэдээлэлд бизнес анализ хийх дотоодын зөвлөх болон бизнес аналитикийн систем нэвтрүүлэх төслүүдийг хэрэгжүүлсэн.

Төрийн үйлчилгээний операторын www.operator.e-mongolia.mn системд үйлчилгээний ажилтанд иргэн үнэлгээ өгөх модулийг 2020 оны 06 дугаар сарын 01 нэвтрүүлсэн. Төрийн үйлчилгээний төвөөр үйлчлүүлж буй иргэдээр төрийн үйлчилгээний чанар, үр дүнг төхөөрөмж ашиглан “Маш сайн”, “Сайн”, “Дунд”, “Муу” гэсэн үзүүлэлтүүдээр үнэлүүлж, тухайн салбарын нийт үнэлгээний дундаж дүн мэдээг нэгтгэн, статистик тоон үзүүлэлт хэлбэрээр өдөр бүр иргэдэд нээлттэйгээр байршуулан хүргэж байна. Коронавируст халдвар /Ковид-19/-ын цар тахлаас сэргийлэх зорилгоор төрийн үйлчилгээний оператор ажилтнуудын үйлчилгээ үзүүлж буй байдалд үнэлгээ өгөх үйл ажиллагааг түр хугацаанд зогсоосон бөгөөд 2021 оны 02 дугаар сарын 23-ны өдрөөс эхлэн үнэлгээ авах ажлыг хэвийн зохион байгуулан ажиллаж байна. Тус хугацаанд нийт 183,202 иргэн үнэлгээ өгснөөс 19,804 иргэн маш сайн, 1,651 иргэн сайн, 110 иргэн дунд, 44 иргэн муу үнэлгээ өгсөн ба 161,593 иргэн үнэлгээ өгөөгүй байна. Нийт үнэлгээ өгсөн иргэдийн дундаж үнэлгээ 97,2 хувь байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.2.7-3. Төрийн албан хаагчдын ажлын гүйцэтгэлийг үнэлэх үйл ажиллагааг үнэн зөв, шударга болгох зорилгоор төрийн байгууллага бүрт ажил дүгнэх үзүүлэлт бий болгож мөрдүүлэх /ЗГХЭГ, ТАЗ, төрийн үйлчилгээний байгууллага, 2018 он/

ЗГХЭГ болон Төрийн албаны зөвлөл хамтран Төрийн албаны тухай хуулийг хэрэгжүүлэх хүрээнд төрийн жинхэнэ албан хаагчийн үйл ажиллагаа, мэргэшлийн түвшин /31 үзүүлэлтээр/ болон төрийн байгууллагын ажлыг үнэлэх /70 үзүүлэлтээр/ ажлыг улсын хэмжээнд 2018 оны 11 дүгээр сарын 05-ны өдрөөс 12 дугаар сарын 05-ны өдрийн хооронд явуулсан. Энэ үнэлгээний хүрээнд төрийн албан хаагчийн сүүлийн 2 жилийн үр дүнгийн гэрээг дүгнэсэн байдалтай газар дээр танилцаж, албан хаагчдаас ярилцлага авах ажлыг зохион байгуулсан.

“Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулж батлах, ажлын гүйцэтгэл, үр дүн мэргэшлийн түвшинг үнэлэх журам” болон Монгол Улсын сайд, ЗГХЭГ-ын даргын 2019 оны 47 дугаар тушаалаар

журмыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай загвар, аргачлалыг баталсан бөгөөд нэгжийн дарга албан хаагчийг улирал тутам, нэгжийн даргыг төсвийн шууд захирагч хагас, бүтэн жилээр гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлтийг дүгнэхээр зохицуулсан. Мөн төрийн жинхэнэ албан хаагчийн ажлын төлөвлөлт, гүйцэтгэлийг сайжруулж цаг тухайд нь үнэлснээр үнэлгээ илүү бодитой, албан хаагчдыг цаг тухайд нь урамшуулах, хариуцлага тооцох боломжтой эрх зүйн орчин бүрдэв. Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлтийг нэгжийн даргаас гадна байгууллага бүрт үнэлгээний баг албан хаагчдын гүйцэтгэлийн үнэлгээг байгууллагын бүхий л түвшинд жигд, бодитой, шударга хийгдэж байгаа эсэхийг тогтоох зорилгоор ажилтнуудын үнэлгээг давхар хянаж эцсийн үнэлгээ өгөх зохицуулалтыг хийсэн болно.

Сангийн яам Төрийн албан хаагчдын ажлын гүйцэтгэлийг үнэлэх үйл ажиллагааг үнэн зөв, шударга болгох зорилгоор яамны цахим хяналт-шинжилгээ үнэлгээний “Лидер мониторинг” (LM) программыг ашиглалтад оруулсан. Цахим хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний “Лидер мониторинг” программ нь:

- Бодлогын баримт бичгүүдэд туссан Сангийн сайдын хариуцан хэрэгжүүлэх зорилт, арга хэмжээ;
- Дээд байгууллагын тогтоол шийдвэрээр өгөгдсөн үүрэг даалгавар;
- Үндэсний аудитын газар, ТАЗ болон бусад эрх бүхий байгууллагаас өгсөн зөвлөмж;
- Сангийн яамны дотоод аудитын хорооноос өгсөн зөвлөмж гэх мэт байнгын хяналт тавьж, хэрэгжилтийг тайлагнах шаардлагатай баримт бичиг, заавар, зөвлөмжийг нэгтгэн

мэдээллийн сан үүсгэснээр ажилтнууд холбогдох мэдээллийг цаг алдалгүй тайлагнах, нэг ажлыг олон дахин тайлагнаж тэр бүрт газар хэлтсүүд хоорондоо бичиг бичих зэрэг ажлын давхардлыг арилган үйл ажиллагааг хөнгөвчилж байна. Сангийн яамны дотоод бүтцийн нэгжүүдийн долоо хоног, сар, жилийн төлөвлөгөө, тайланг тус программаар нэгтгэн, ажилтан нэг бүрийн ажлын байрны тодорхойлолтыг оруулж өгснөөр “Үр дүнгийн гэрээ”-г программыг ашиглан боловсруулж, дүгнүүлдэг болсноор илүү шударга, үнэн зөв дүгнэгдэх, нөгөө талаас гэрээ байгуулах, дүгнэх ажлыг хөнгөвчлөн цаг хугацаа хэмнэсэн, ажлын давхардал зохих хэмжээнд арилсан байна.

Засгийн газрын 2020 оны 218 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө боловсруулж батлах, ажлын гүйцэтгэл, үр дүн мэргэшлийн түвшинг үнэлэх журам”-д төрийн үйлчилгээ үзүүлдэг төрийн албан хаагчийн ажлын гүйцэтгэлийн нэг үзүүлэлт болох үйлчилгээ үзүүлэх хандлагыг хэрэглэгч буюу үйлчлүүлэгчээр үнэлүүлэхээр тусгасны дагуу иргэд төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг үнэлэх эрх зүйн орчин бүрдсэн.

Төрийн албаны үйл ажиллагаа, үйлчилгээний чанар хүртээмжид судалгаа, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх олон нийтийн хяналтын зөвлөл ажиллуулах юм. НҮБ-ын “Монгол Улсад иргэн төвтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх нь” төслийн хүрээнд орон нутгийн төр захиргааны байгууллагын албан хаагчдад цогц чадамжийн үнэлгээ хийж, энэ чиглэлээр албан хаагчдыг чадавхжуулж байна. (Биелэлт 100 хувь)

Гурав. Төсөв, санхүү, аудитын үйл ажиллагааны удирдлага, хяналтыг сайжруулах, ил тод байдлыг хангах, төсвийн хөрөнгө, гадаадын зээл, тусламжийг үр ашигтай, зориулалтын дагуу зарцуулах, хариушлагыг дээшлүүлэх зорилтыг хангах чиглэлээр:

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 3 дахь зорилтын хүрээнд нийт 10 үйл ажиллагаа, 35 арга хэмжээ тусгагдсан. Зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хэрэгжилтийг тоймлон танилцуулбал:

4.1.3.1-1. Улсын болон орон нутгийн төсөв, санхүүгийн удирдлагын одоогийн тогтолцоонд дүн шинжилгээ хийж, оновчтой бүтцийг бий болгох /СЯ, 2017-2022/

Улсын болон орон нутгийн төсөв, санхүүгийн удирдлагын нөхцөл байдалд тухай бүр дүгнэлт хийж, үүнд тулгуурлан холбогдох арга хэмжээг хэрэгжүүлж байна.

1. Шилэн дансны тухай хууль болон бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын 2018 оны А/210, 2020 оны А/37 тоот тушаалаар тус тус байгуулан ажиллуулсан. Уг ажлын хэсэг шилэн дансны нэгдсэн системийн мэдээлэл оруулах хэрэглэгчийн ажлыг хөнгөвчлөх, үнэн зөв ойлгомжтой мэдээллийг олон нийтэд хүргэх зорилгоор систем хоорондын мэдээлэл дамжуулах хэсгийг ажиллуулах чиглэлээр судалгаа хийж, эхний ээлжид E-Хуулга системээс дараах мэдээллийг шууд татан шилэн дансны системд оруулах боломжийг бүрдүүлсэн Үүнд:

- Орлого, Зарлагын мөнгөн гүйлгээний мэдээлэл;
- Дансны хуулганы мэдээлэл;
- Төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээлэл;
- Төрийн сангийн дансны жагсаалт зэрэг багтана.

Шилэн дансны системд оруулж буй мэдээлэлд олон нийт хяналт тавих боломж олгохын тулд shilendans.gov.mn/reportorgs тайлан авах хэсгийг ажиллагаанд оруулсан.

2. Эрүүл мэндийн салбарын санхүүжилтийн тогтолцоог боловсронгуй болгох хүрээнд иргэд өмчийн бүх хэлбэрийн эрүүл мэндийн байгууллагаас өвчин, эмгэгийн төрлөөс үл хамааран шаардлагатай тусламж, үйлчилгээг цаг алдалгүй, чанартай, шуурхай авдаг болох зорилгоор эрүүл мэндийн салбарт хуваарилах санхүүжилтийг нэг худалдан авагчийн зарчмаар буюу эрүүл мэндийн даатгалын байгууллага улсын төсвөөс олгож байгаа санхүүжилтийг хуваарилдаг байхаар тооцож Эрүүл мэндийн

даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн тухай хууль нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Биеийн тамир, спортын тухай хуулийн зарим хэсгийг хүчингүй болсонд тооцох тухай, Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон “Тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулах тухай” УИХ-ын тогтоолын төсөл боловсруулав. Улсын төсвийн одоогийн санхүүжилтийг өвчин, эмгэгийн нэр төрөл, тусламж, үйлчилгээний өртөг, тоо хэмжээнд үндэслэн тооцож эрүүл мэндийн даатгалын санд жил бүр шилжүүлснээр иргэн эрүүл мэндийн даатгалаараа эмнэлгийн бүх төрлийн тусламж, үйлчилгээг хүндрэл чирэгдэлгүй авах, бүх шатлалын эмнэлгийн эмчийн бичсэн жороор эмийн үнийн хөнгөлөлт авах боломж бүрдсэн болно.

3. Төрийн байгууллагын хурал, семинар, сургалтыг цаашид цахимаар явуулж холбогдох зардлыг бууруулав. Төрийн байгууллагад иргэдээс тавьсан өргөдөл, гомдол шийдвэрлэх процессыг цахимжуулахаар ажиллаж байна.

4. Төсвийн байгууллагын үйл ажиллагааны урсгал зардлыг хэмнэх чиглэлээр төсвийн зардлын 2020 оны үлдэх хугацааны санхүүжилтийг ач холбогдлоор нь эрэмбэлж олгосон. Түүнчлэн төсвийн орлогын бүрдэлттэй уялдуулан төсөвт байгууллагын тэвчиж болох зардлыг хэмнэв.

5. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн жилийн гүйцэтгэлийн үнэлгээ /ЖГҮ/-г 2020 оны 8 дугаар сард хийсэн ба үнэлгээний үр дүнг 21 аймаг дахь төслийн орон нутгийн ажилтнууд, 124 сумын хариуцсан ажилтан, албан хаагчдад үнэлгээний үзүүлэлт тус бүрээр танилцуулж, бага үнэлэгдсэн шалтгаан, алдаа, сургамжийн талаар харилцан зөвлөлдөв. 2020 оны үнэлгээгээр нийт сумдын дундаж 60.13% болсон нь төслийн зорилтот түвшин болох 60 хувьд хүрсэн бөгөөд 2019 оныхоос 1 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

Жилийн гүйцэтгэлийн үнэлгээний эхний үр дүн 2016 онд улсын хэмжээнд дунджаар 31.7 хувь байсан бол 2017 онд улсын дундаж үзүүлэлт 37.2 хувь, 2018 онд 50.3 хувь болж, 2019 онд 59.5 хувь болж, 2020 онд 60.1 хувьд

хүрч өссөн. Жилийн гүйцэтгэлийн үнэлгээний үр дүнд 2019 онд 222 сум буюу нийт сумдын 67 хувь урамшуулал авч байсан бол 2020 онд 248 сум буюу нийт сумдын 75 хувь нь урамшуулал авсан байна.

2020 онд нийт 330 суманд “ерөнхий дэмжлэг” 3.5 тэрбум төгрөг, болзол хангасан 248 сумдад “урамшуулал” 6.5 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт хийгдсэн бөгөөд 2021 онд 330 суманд 2.5 тэрбум төгрөгийн “ерөнхий дэмжлэг”, 2020 оны жилийн гүйцэтгэлийн үнэлгээгээр урамшуулал авах үнэлгээний болзол хангасан 225 сумдад 6.5 тэрбум төгрөгийн “урамшуулал” олгох саналыг 2021 оны Улсын төсөвт оруулан батлуулсан.

2021 онд шилэн дансны нэгдсэн системийг иргэд олон нийт, төсвийн байгууллагууд ашиглахад хялбар, ойлгомжтой байх хэрэгцээ шаардлагыг хэрэгжүүлэх зорилгоор цахим хуудсыг бүхэлд нь шинэчлэх ажлыг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн бөгөөд цахим хуудасны шинэчлэлийн ажил хийгдэж эхэлсэн. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.1-2.Төрийн өмчийн эд хөрөнгийн ашиглалт, хадгалалт, зарцуулалтын байдалд дүн шинжилгээ хийж, хариуцлагыг дээшлүүлэх /ТӨБЗГ, 2017-2019/

Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар нь хуулиар тусгайлан олгосон чиг үүргийн хүрээнд төрийн өмчийн эд хөрөнгийн захиран зарцуулалт, хадгалалт, хамгаалалтад төрийн хяналт шалгалт хийж, санхүүгийн сахилга бат, хариуцлагыг дээшлүүлэх чиглэлээр ажиллаж байна.

2020 онд хяналт шалгалтын төлөвлөгөөний дагуу төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой 39 хуулийн этгээдэд хяналт шалгалтын ажлыг хийсэн ба баримтын шалгалтад 15, системийн шалгалтад 7, гүйцэтгэлийн шалгалтад 10 хуулийн этгээд тус тус хамрагдсан болно. Баримтын шалгалтаар 21.2 тэрбум, системийн шалгалтаар 370,4 сая төгрөгийн зөрчил тус тус илрүүлжээ. Түүнчлэн, төлөвлөгөөт бус баримтын шалгалтыг төрийн өмчит 7 хуулийн этгээдэд гүйцэтгэсэн байна. Хяналт шалгалтын ажлыг хэрэгжүүлэхдээ илэрсэн зөрчил дутагдлыг арилгуулах, дахин гаргуулахгүй байхад чиглэсэн арга хэмжээг авахын зэрэгцээ хяналт шалгалтад хамрагдсан хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаа, санхүү эдийн засгийн байдалд дүн шинжилгээ хийж, төрийн өмчийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх, эрсдэл болон зардлыг бууруулах талаар дүгнэлт

гарган, шалгалтын тайланд тусгаж, тайланг Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэн тогтоол, шийдвэрт тусган цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээг холбогдох байгууллагад үүрэг чиглэл, зөвлөмж өгч ажиллав. Үүнд:

1. “Автотээврийн үндэсний төв” ТӨҮГ нь хот, орон нутаг хоорондын зорчигч тээврийн үйлчилгээний орлогоос 8 хувийг авч байна. Дээрх ажил үйлчилгээг гүйцэтгэхэд үйлдвэрийн газраас гарч байгаа зардал нь орлогоос давж байгаа тул автобус тээврийн компаниудтай байгуулсан гэрээг судлан үзэж дээрх үйлчилгээнээс авч байгаа орлогыг нэмэгдүүлэх талаар холбогдох арга хэмжээ авч эргэн танилцуулах;

2. “Монгол Кувейтын байгаль хамгаалах төв” ТӨҮГ-ын борлуулалт, үйлчилгээний орлого, зарлагын байдалд дүн шинжилгээ хийж, орлогод тулгуурлан зардлыг төлөвлөх, үйл ажиллагааны чиглэлийг нэмэгдүүлэх талаар бодлогын яамтай хамтарч санал дүгнэлт боловсруулан танилцуулах;

3. “Барилгын хөгжлийн төв” ТӨҮГ-ын үйл ажиллагааг өргөтгөх, орлого үр ашгийг нэмэгдүүлэх боломжийг чиг үүрэгтэй нь уялдуулан судалж, дүн шинжилгээ хийж, үр дүнгийн мөрөөр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг үүрэг, чиглэл болгосон;

4. “Монгол-Ус” ТӨҮГ-ын хэрэгжүүлж байсан чиг үүрэгт өөрчлөлт орж, цаашид байгууллагын үр ашигт нөлөөлөх эрсдэл үүссэнтэй холбогдуулан чиг үүргийн шинжилгээ хийж, санал зөвлөмж өгч гүйцэтгэлийг хангуулах арга хэмжээг тус тус авч хэрэгжүүлэв.

Төрийн өмчид бүртгэлээр хяналт тавих, эзэмшилт, ашиглалтыг сайжруулах хүрээнд Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын 2019 оны 400 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Төрийн өмчийн эд хөрөнгийн эзэмшилт, хадгалалт, хамгаалалтад хяналт тавих журам”-ын дагуу “Төрийн өмчийг эзэмшүүлэх гэрээ”-ний 2019 оны биелэлтийг цаг үеийн нөхцөл байдлыг харгалзан цахим хэлбэрээр дүгнэв. “Төрийн өмчийг эзэмшүүлэх гэрээ”-ний 2019 оны хэрэгжилтийг дүгнэхдээ холбогдох журмын дагуу 5 үндсэн үзүүлэлтээр байгууллага тус бүрийг дүгнэсэн бөгөөд улсын дундаж үнэлгээ “хангалттай” буюу 94.1 хувьтай, өнгөрсөн оны дүнгээс 2.1 хувиар өссөн дүнтэй байв. 2020 онд төрийн өмчит 961 хуулийн этгээд “Төрийн өмчийг эзэмшүүлэх гэрээ”-ний 2019 оны хэрэгжилтийг дүгнүүлснээс 182 хуулийн

этгээд “сайн”, 779 хуулийн этгээд “хангалттай” үнэлгээтэй дүгнэгдсэн байна.

“Төрийн өмчийг эзэмшүүлэх гэрээ”-ний 2019 оны хэрэгжилтийн дүнг 2020 онд Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлж, “Төрийн өмчийг эзэмшүүлэх гэрээний биелэлтийн мөрөөр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай” 597 дугаар тогтоол гаргасан бөгөөд илэрсэн зөрчил, дутагдлыг арилгах чиглэлээр дүгнэлт хийж, тодорхой арга хэмжээ авах талаар зөвлөмж боловсруулан төрийн өмчит хуулийн этгээдэд хүргүүлэв.

Төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн газар эзэмших, ашиглах эрхийн болон үл хөдлөх хөрөнгийн дахин үнэлгээний дүнг Засгийн газрын хуралдаанд танилцуулж, улмаар Засгийн газрын 2020 оны 1 дүгээр сарын 8-ны өдрийн “Төрийн болон орон нутгийн өмчийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 10 дугаар тогтоол гарч, уг тогтоолын хэрэгжилтийг хангуулахад чиглэсэн ажлыг зохион байгуулж байна.

Монгол Улсын Ерөнхий сайдын баталсан удирдамжийн дагуу “Эрдэнэт үйлдвэр” ТӨҮГ, “Монголросцветмет” ТӨҮГ-уудын 2019 оны үйлдвэрлэл, санхүү, эдийн засгийн үйл ажиллагаанд шалгалт хийж, шалгалтын дүнг холбогдох байгууллага, эрх бүхий албан тушаалтнуудад танилцуулав.

Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн 07 тоот тушаалаар баталсан удирдамжийн дагуу “МИАТ” ТӨХК-ын 2017, 2018, 2019 онуудын санхүүгийн үйл ажиллагаанд шалгалт хийлээ. Шалгалтаар илэрсэн 40.4 тэрбум төгрөгийн төлбөр, зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх талаар холбогдох арга хэмжээг авч ажиллаж байна. Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын 2020 оны 63, 65 дугаар тушаалын дагуу “Төрийн орон сууцны корпораши” ТӨХК, “Нийслэлийн орон сууцны корпораши” ОНӨХК-ийн үүсгэн байгуулагдсанаас хойших санхүүгийн үйл ажиллагаа, төсөл хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилтэд санхүүгийн хяналт шалгалтыг хийж, дүнг гаргасан.

Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 2020 оны 09 дүгээр сарын 07-ны өдрийн 43 дугаар захирамжаар “Төрийн өмчийн хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаа, эрх зүйн байдал, зааг ялгаа, чиг үүргийн хэрэгжилтийн байдалд цогц байдлаар дүн шинжилгээ хийж дүгнэлт гаргах, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний

талаар санал боловсруулах» ажлын хэсгийг байгуулан ажиллаж байна.

Төрийн өмчит хуулийн этгээдтэй эд хөрөнгийн ашиглалт, хадгалалт, хамгаалалтыг сайжруулах, үр ашгийг дээшлүүлэх талаар “Төрийн өмчийг эзэмшүүлэх гэрээ”-г байгуулж, жил бүр дүгнэж байна. Цар тахлын нөхцөл байдалтай уялдуулан ТӨБЗГ-ын 2020 оны 715 дугаар тогтоолоор баталсан журмын дагуу гэрээг цахимаар шинэчлэн байгуулж, шаардагдах баримт, материалыг цахим хэлбэрээр хүлээн авч, дүгнэсэн бөгөөд илэрсэн зөрчил дутагдлыг арилгах ажлыг зохион байгуулсан. “Төрийн өмчийг эзэмшүүлэх гэрээ”-ний биелэлтийн 2020 оны улсын дундаж дүн 93.03 хувьтай байгаа нь 2019 оныхоос 1.2 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. 2021 онд 985 хуулийн этгээдтэй “Төрийн өмчийг эзэмшүүлэх гэрээ” байгуулсан. 2021 онд өрийн өмчит 38 аж ахуйн нэгж, байгууллагад хяналт шалгалт явуулж, төрийн өмчийн эд хөрөнгийн ашиглалт, хадгалалт, хамгаалалт, захиран зарцуулалтад дүн шинжилгээ хийсэн. Энэ чиглэлээр санхүүгийн сахилга батыг хэвшүүлж, дотоод хяналтыг хэрэгжүүлэх, эрсдэлийг бууруулах, зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх талаар 146 арга хэмжээ бүхий үүрэг даалгавар, 141 арга хэмжээ бүхий зөвлөмж өгч ажилласан байна. Засгийн газраас өгсөн чиглэл, үүргийн дагуу төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой нийт 87 хуулийн этгээдийн 2020, 2021 оны эхний 2 сарын байдлаарх тухайн хуулийн этгээдээс цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор бэлтгэсэн хөрөнгө, бараа материалын судалгааг авч, зориулалт, зарцуулалт, зарцуулсан зардлын байдалд дүн шинжилгээ хийсэн. Судалгаагаар төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой 78 компани, төрийн өмчит үйлдвэрийн газар нийт дүнгээр 6.7 тэрбум төгрөгийн 514 нэр төрлийн бараа материал, ажил үйлчилгээ худалдан авсан дүнтэй байна.

Сангийн сайдын баталсан удирдамжийн дагуу “Ус сувгийн удирдах газар» ОНӨААТҮГ, “Улаанбаатар цахилгаан түгээх сүлжээ» ТӨХК, “Улаанбаатар дулааны сүлжээ» ТӨХК, Дулааны II, III, IV цахилгаан станц ТӨХК-иудын 2020, 2021 оны эхний хагас жилийн үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийж, дотоод аудитын хорооны хурлаар хэлэлцүүлэх болсон.

1.Ус сувгийн удирдах газрын хяналт шалгалтаар айл өрх, албан байгууллага, үйлдвэр аж ахуйн нэгжид нийлүүлсэн ус хангамж, ариутгах татуургын үйлчилгээний

үнийг давхардуулан олгосныг илрүүлж тооцоо нийлснээр нийт 12,595.0 сая төгрөгийг төрөөс илүү нэхэмжилж авсан аж ахуйн нэгж байгууллагуудаар буцаан төлүүлэх арга хэмжээ авлаа.

Тухайн асуудлыг шийдвэрлэх хүрээнд Сангийн сайдаас Барилга, хот байгуулалтын яаманд хүргүүлсэн зөвлөмжийн дагуу тус яамнаас шалгалт хийж 77 аж ахуйн нэгжид 2021 оны 08 сарын 31-ний байдлаар 12,595.0 сая төгрөгийн усны үнийг давхардуулан олгосныг баталгаажуулан суутган тооцох ажлыг хийж, тухайн зөрчилд холбогдох хууль, журмын дагуу аудитын шалгалт оруулж дүгнэлт гаргуулахаар Монгол Улсын Ерөнхий аудиторт хандсан байна.

2. Дулааны 2 цахилгаан станц ТӨХК-д хийсэн шалгалтаар 2020 онд 916.5 сая төгрөгийн алдагдалтай ажилласан нь зардлыг хэтрүүлэн зарцуулсан, элэгдлийн зардал өссөн, тээврийн зардал, түүхий эд материалын үнийн өсөлтөөс шалтгаалсан байна.

3. Улаанбаатар цахилгаан түгээх сүлжээ ТӨХК 2020 онд 11.3 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай ажилласан нь худалдан авсан цахилгаан эрчим хүчний тариф өссөн, үйл ажиллагааны зардлыг төлөвлөснөөс хэтрүүлсэн, элэгдлийн зардал хэтэрсэн, 440.6 сая төгрөгийн он дамжсан насжилт ихтэй авлага зэрэгтэй холбоотой. Байсан. Мөн насжилт өндөр авлагаас 3 ААНБ-д үүссэн 178.3 сая төгрөгийн авлага нотлох баримтгүй, тооцоо нийлсэн актгүй, барагдуулах талаар арга хэмжээ аваагүй зэрэг зөрчлүүд илэрсэн.

4. Монгол Улсын Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга, МУ-ын сайд, Уул, уурхай хүнд үйлдвэрийн сайдын 2021 оны 16/А/32 дугаар хамтарсан тушаалаар “Эрдэнэс Монгол” ХХК, “Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр” ХХК-ийн үйл ажиллагааг шалгах ЗГХЭГ, УУЯ, ТӨБЗГ-ын хамтарсан шалгалтын ажлын хэсэгт ажиллан шалгалтын дүнг ЗГХЭГ-ын Дотоод аудитын хорооны 2021.05.25-ны өдрийн хурлаар хэлэлцүүлэн, 01, 02 тоот тогтоол гарсны дагуу шалгалтын дүгнэлтийг Засгийн газрын 2021.07.07-ны хуралдаанд хэлэлцүүлсний дагуу Сангийн яам, УУХҮЯ, “Эрдэнэс Монгол” ХХК, “Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр” ХХК-д хуралдааны тэмдэглэлээр үүрэг өгсөн болно. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.3.1-3. “Шилэн дансны цахим хуудсанд тавих мэдээллийн агуулга, нийтлэг стандартыг тогтоох журам”, түүний хавсралт болон дэд цэсүүдэд тавигдсан мэдээлэл, түүний агуулга олон нийтэд ойлгомжтой байгаа эсэхэд дүн шинжилгээ хийх /СЯ, ХХМТГ, 2017-2020/

Төрийн аудитын байгууллагаас 2015-2020 оны хугацаанд Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилтэд нийт 8 удаа нийцлийн аудит хийж, нэгдсэн тайланг Улсын Их Хурал болон холбогдох байгууллагуудад хүргүүлж, цахим хуудсанд ил тод байршуулж ажилласан.

2020 онд гүйцэтгэсэн аудитаар улсын төсвийн 32 төсвийн ерөнхийлөн захирагч, тэдгээрт хамаарах 266 байгууллага, аймаг нийслэлийн 22 төсвийн ерөнхийлөн захирагч, тэдгээрт хамаарах 4087 байгууллага буюу нийт 4352 байгууллагыг түүвэрлэн шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудаст байршуулсан мэдээллийг төсөв, санхүүгийн холбогдох баримт, нотлох зүйлстэй тулган шалгах горимыг хэрэгжүүлж, бусад 1458 байгууллага болон хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.4-3.1.5-д хамаарах аж ахуйн нэгж, байгууллагын хувьд төсвийн ерөнхийлөн захирагчдаас ирүүлсэн дотоод хяналтын дүн мэдээ болон шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудаст байршуулсан мэдээлэл зэрэгт үндэслэн уг хуулийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийлээ.

Үндэсний аудитын газраас Шилэн дансны тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжийг уялдуулан, хуулийн үйлчлэлд хамаарах байгууллагуудын төсөв зарцуулах, шийдвэр үйл ажиллагааны ил тод байдлын эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох агуулга бүхий зөвлөмж/11/-ийг Засгийн газарт, шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудасны хөгжүүлэлтийг сайжруулах чиглэлээрх зөвлөмж/5/-ийг Сангийн яаманд өгсөн байна.

Зөрчлийн нөхцөл байдлаас шалтгаалан залруулах боломжтой зөрчлийг тухай бүр арилгуулж ажилласнаас гадна нийт 458 байгууллага, 332 албан тушаалтанд холбогдох зөвлөмж өгч, 131 байгууллага, албан тушаалтанд хугацаатай албан шаардлага хүргүүлж ажилласан.

2020 онд Шилэн дансны хууль, журмын хэрэгжилт, системийн ашиглалтын өнөөгийн байдал, тулгарч буй хүндрэл бэрхшээл, сайжруулах арга замыг тодорхойлох зорилго бүхий судалгааг хийж гүйцэтгэсэн. Судалгааны хүрээнд шилэн дансанд мэдээлэл оруулагч, хянагч, мэдээлэл хэрэглэгчид гэсэн 4 зорилтот

бүлгийн 1645 оролцогчдын дунд зохион байгуулж шилэн дансны системд мэдээлэл оруулагч, мэдээлэл хэрэглэгчдээс асуулга авч мэдээлэл оруулагч, хянагч байгууллагуудын холбогдох албан тушаалтнуудыг хамруулсан бүлгийн ярилцлага зохион байгуулж, судалгааны үр дүн болон санал зөвлөмжүүдийг багтаасан судалгааны нэгдсэн тайланг боловсруулсан.

Тус судалгааны үр дүнд үндэслэн Шилэн дансны тухай хуулийн нэмэлт өөрчлөлтийн төслийг боловсруулах, “Шилэн дансны цахим хуудсанд тавигдах мэдээллийн агуулга, нийтлэг стандартыг тогтоох журам”-ын төслийг шинэчлэн боловсруулах ажлын хэсгийг Төрийн нарийн бичгийн даргын 2021.5.19-ний өдрийн А52 дугаар тушаалаар шинэчлэн байгуулсан. Уг ажлын хэсэгт хуулийн хэрэгжилтэд голлох үүрэг гүйцэтгэж буй Үндэсний аудитын газар, Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газар болон Улсын бүртгэлийн ерөнхий газрын төлөөлүүдийг оруулсан. Шинэчилсэн ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнээр 2021 онд нийт 14 удаагийн хурал, уулзалтыг зохион байгуулж, хуулийн төсөл боловсруулахтай холбоотой гарсан санал, асуудлыг тухай бүр хэлэлцэн шийдвэрлэсэн ба Шилэн дансны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулан дараахь голлох өөрчлөлтүүдийг тусгасан болно. Үүнд:

- Шилэн дансны тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 дэх хэсэг буюу хуулийн үйлчлэх хүрээнд хамаарах байгууллагын хэсэгт оруулах нэмэлт, өөрчлөлтүүдийн төслийг боловсруулж дэд ажлын хэсгийн гишүүд Үндэсний аудитын газар, Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газраас саналыг авч нэгтгэн хурлаар хэлэлцүүлэн шийдвэрлэв. Хуулийн үйлчлэх хүрээнд хамаарах байгууллагын нэршил (хуулийн этгээдийн ангилал, хэлбэр)-ийг бусад хууль тогтоомжтой нийцүүлэн тодорхойлсноор хууль хэрэгжүүлэх үүрэг хүлээсэн субъект, тэдгээрийн байршуулах мэдээлэл, эрх, үүрэг, хариуцлага тодорхой болж, холбогдох бусад хууль тогтоомжоор тогтоосон нэр томьёоны ойлголтын зөрүү арилна.
- Хуулийн 6 дугаар зүйл буюу шилэн дансанд нээлттэй мэдээлэх мэдээллийн хүрээнд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг боловсруулсан. Хуульд заасан шилэн дансны мэдээллийн цар хүрээ, мэдээлэл байршуулах хугацаа, давтамж илүү оновчтой болж төсөв, санхүүгийн талаар олон нийт мэдээлэл хайх,

хүлээн авахад хялбар, ойлгомжтой болно.

- Хуулийн 8 дугаар зүйлд хяналт, хариуцлагын тогтолцоог иж бүрэн зохицуулах өөрчлөлтийг тусгасан. Хууль хэрэгжүүлэгч бүх байгууллагын шилэн дансны үйл ажиллагаанд дотоод хяналт хийхээр хуульд нэмэлт оруулснаар хууль хэрэгжүүлэхэд гарч болох зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үндэс болно.
- Хуулийн 10 дугаар зүйлд Төрийн албаны тухай хуулиас гадна хөдөлмөрийн гэрээ, контрактын хүрээнд ажиллаж буй Шилэн дансны тухай хуулийн дагуу үүрэг хүлээсэн бусад этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын тогтолцоог нэмэлтээр тусган бүрэн гүйцэд томьёолсон.

Мөн Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой компани, Төрийн өмчит үйлдвэрийн газруудын төлөөлүүдийг оролцуулсан цахим хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж Шилэн дансны тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 дэх хэсгийн хуулийн хамрах хүрээ, 6 дугаар зүйлийн шинэчилсэн найруулгын төслийг танилцуулж, санал авч тайлбар мэдээлэл өгсөн.

“Шилэн дансны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн үзэл баримтлал”-ыг Сангийн сайд, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдаар 2021 оны 10 дугаар сард батлуулсан. Батлагдсан үзэл баримтлалын дагуу хуулийн төслийг эцэслэн боловсруулж, олон нийтийн хэлэлцүүлгийг төсвийн байгууллага, засгийн газрын тусгай сан, хяналт, шалгалтын байгууллага, төрийн өмчит байгууллага, иргэд, иргэний нийгмийн байгууллагууд зэрэг хуулийн харилцаанд оролцогч бүх талуудын төлөөллийг оролцуулан хийхээр төлөвлөгөөг гарган ажиллаж байна. Түүнчлэн 2021-2023 онд хэрэгжүүлэх Нээлттэй засгийн түншлэлийн үйл ажиллагааны үндэсний дөрөвдүгээр төлөвлөгөөнд хууль, журмын шинэчлэл болоод системийн шинэчлэлийн хүрээнд хийгдэх арга хэмжээний амлалтыг хүргүүлэв.

Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсыг шинээр хөгжүүлэх ажлыг Европын Холбооны санхүүжилттэй Дэлхийн банкны хэрэгжүүлж буй “Монгол Улсад Засаглалыг бэхжүүлэх” төслийн дэмжлэгтэйгээр эхлүүлээд байна. Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсыг хуулийн хэрэгжилтийг бүрэн хангах төдийгүй төсөв, санхүүгийн бусад систем хооронд мэдээлэл солилцох боломжтой, иргэд олон нийт уг системээс мэдээлэл авах, ашиглахад хялбар байхаар шинэчилж байна (Туршилтын

холболтын хаяг - <http://47.243.55.64:3000/>).

2019 онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын үр ашгийг сайжруулах, олон нийтэд нээлттэй ил тод болгох чиглэлээр томоохон шинэчлэлийн ажлуудыг хэрэгжүүлсэн. Тухайлбал, Сангийн сайдын 2019 оны 282 тоот тушаалаар “Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнах журам”-ыг батлуулсан. Уг журмын дагуу төлөвлөлт, санхүүжилт, тайлагналтыг <https://publicinvestment.gov.mn/> веб хуудас болон гар утасны “төсвийн хөрөнгө оруулалт” аппликэйшныг ашиглан гүйцэтгэж байна. 2020, 2021 оны төсвийн хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийн талаарх мэдээллийг сар бүр төсвийн ерөнхийлөн захирагчаар гаргаж Сангийн яамны www.il.tod.mn болон <https://publicinvestment.gov.mn/> сайтад байршуулж олон нийтэд тухай бүр мэдээлж ажилласан. Мөн улирал бүр шилэн дансан дээр байршуулж олон нийтэд мэдээлсэн. 2021 онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2022 онд хэрэгжүүлэхээр нийт 18.2 их наяд төгрөгийн 5334 төсөл, арга хэмжээний санал цахим системээр ирүүлсэн.

“Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний төлөвлөлт, санхүүжилт, хэрэгжилт, тайлагналтын журам”-д санхүүжилтийг шуурхай болгох, татварын өрийг суутгахтай холбоотой заалтыг тусган Засгийн газрын 2021 оны 160 дугаар тогтоолоор журмыг шинэчлэн баталсан.

2020, 2021 онд цахим хуудас болон гар утасны “төсвийн хөрөнгө оруулалт” аппликэйшныг үргэлжлүүлэн хөгжүүлж, санхүүжилтийн үйл ажиллагааг онлайн байдлаар түргэн шуурхай бэлтгэх, төсөл бүрээр нарийн мэдээлэл авах, орон нутаг болон салбарт хэрэгжиж буй төсөл, арга хэмжээтэй танилцах, хөрөнгө оруулалттай холбоотой хууль эрх зүй, тоон мэдээлэл болон цаг үеийн мэдээллийг авах, төсвийн хөрөнгө оруулалтын үр ашгийг сайжруулах нөхцөл бий болсон.

Монгол Улсын 2020 оны төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төслүүдийг анх удаа тусгайлсан аргачлалын дагуу цахим системээр 2774 төсөл хүлээн авч, төслүүдэд үнэлгээ өгч, холбогдох материал тус бүрийг цахим системд оруулж төсвийн төслийг боловсруулсан.

Монгол Улсын Засгийн газар, Азийн хөгжлийн банк хооронд 2018 оны 10 дугаар сарын 17-ны өдөр “Төсвийн санхүүгийн удирдлагын ил тод, үр ашигтай байдал төсөл”-ийн Зээлийн хэлэлцээр байгуулсан. Төслийн

хүрээнд хөрөнгө оруулалтын <https://public-investment.gov.mn/> систем дээр үндэслэн худалдан авах ажиллагаа, гадаадын зээл тусламж, төрийн өмчийн бүртгэл зэрэг системүүдийг нэгтгэн нэгдмэл дата программ хангамж, мэдээллийн нэгдсэн системийг бий болгоно.

Монгол Улсын Засгийн газар, Азийн хөгжлийн банк хооронд 2018 оны 10 дугаар сарын 17-ны өдөр “Төсвийн санхүүгийн удирдлагын ил тод, үр ашигтай байдал төсөл”-ийн Зээлийн хэлэлцээр байгуулсан. Төслийн хүрээнд хөрөнгө оруулалтын <https://public-investment.gov.mn/> систем дээр үндэслэн худалдан авах ажиллагаа, гадаадын зээл тусламж, төрийн өмчийн бүртгэл зэрэг системүүдийг нэгтгэн нэгдмэл дата программ хангамж, мэдээллийн нэгдсэн системийг бий болгох юм. 2021 онд тухайн төслийн хүрээнд төсвийн хөрөнгө оруулалтын ил тод, үр дүнтэй байдлыг бэхжүүлэх, төсөв, санхүү, хөрөнгө оруулалтын мэдээлэл болон хяналтын системийн дэд бүтцийг сайжруулахад хувь зөвлөхүүдийн ажлын даалгаврыг боловсруулж АХБ-нд хүргүүлсэн. 2022 онд зөвлөхүүдийг сонгон шалгаруулж мэдээлэл хяналтын нэгдсэн системийг хөгжүүлж эхэлнэ. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.1-4. Гадаадын зээл тусламж, Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжих хөрөнгө оруулалт болон төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээ бүрийн явц, гүйцэтгэлийг цахимаар хянах орчныг бүрдүүлж, нээлттэй, ил тод болгох, мэдээллийг сайжруулах /СЯ, 2017-2022/

Засгийн газрын гадаад зээл, тусламжийн хөрөнгөөр санхүүжиж буй төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээний мэдээллийг хяналт-шалгалт, үнэлгээний цахим систем /odamis.mof.gov.mn/-д тухай бүр байршуулж, үйл ажиллагааны явц, санхүүжилтийг олон нийтэд нээлттэй мэдээлж байна. Тус системийн хэрэглээ, мэдээллийн ил тод, аюулгүй байдлыг хангах, өгөгдлийн төрлийг нэмэгдүүлж, өргөтгөн сайжруулах зорилгоор 2019 онд Дэлхийн банкны Төсөв санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах төслийн хүрээнд үндсэн модулиудыг нэмэгдүүлэх, санхүүжилтийн хүсэлтийг хүлээн авч, шийдвэрийн явцыг харуулах, гааль, нэмүү өртгийн албан татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийг бүртгэх, инфографик, тайланг олон нийтэд шууд харуулах боломжит хэлбэрээр хөгжүүлж байна. Системд санхүүжилтийн цахим үйлчилгээг оруулснаар

иргэд, олон нийтийг мэдээллээр хангах, төрийн үйлчилгээнд хувийн хэвшил, олон нийт хяналт тавих, гүйцэтгэгч аж ахуйн нэгж гэрээт ажлын санхүүжилтийг ямар үе шатанд явж байгааг нээлттэй харах, хянах, иргэд тухайн орон нутагт хийгдэж буй хөрөнгө оруулалтын талаар мэдээлэл авах боломж бүрдсэн.

Монгол Улсын Засгийн газартай байгуулсан гэрээ хэлцлийн хүрээнд олон улсын 2 банк, санхүүгийн байгууллага болон 11 орны гадаадын зээл, тусламжийн 103 төсөл, арга хэмжээг 1,242.3 тэрбум, ОУВС-ийн өргөтгөсөн хөтөлбөрийн санхүүжилтээр 3 хөтөлбөрийг 578.5 тэрбум, нийт 1,820.8 тэрбум төгрөгөөр санхүүжүүлэхээр төлөвлөж баталсан байна.

Үндэсний аудитын газраас нийт 134 / Сангийн ямаар дамжин хэрэгжих 115, ТЭЗ-д хамаарах 19/ төсөл хөтөлбөрөөс Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2019 оны “Санхүүгийн тайлангийн аудит хийх байгууллагын жагсаалт, аудит хийх хэлбэр батлах тухай” А/60 дугаар тушаалын дагуу нийт 67 төсөл, хөтөлбөрийн нэгжийн 2019 оны санхүүгийн тайлангийн аудитыг хуулийн хугацаанд гүйцэтгэж дүгнэлт гаргасан /“Зөрчилгүй” 59, “Хязгаарлалттай” 8/, түүвэрт 61, ашиглалт гараагүй 4, хэрэгжиж дууссан 2 төсөлд аудит хийгээгүй байна. Аудитын тайланг audit.mn цахим сайтад байршуулсан.

Аудитаар нийт 227.0 тэрбум төгрөгийн алдаа, зөрчил илрүүлж, аудитын явцад 132.5 тэрбум төгрөгийн алдааг залруулж, 0.01 тэрбум төгрөгийн 3 төлбөрийн акт тогтоож, 0.2 тэрбум төгрөгийн 10 албан шаардлага, 94.3 тэрбум төгрөгийн зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх 63 зөвлөмж хүргүүлээ.

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаймаг,сүмбүрдхүрч,бүтээнбайгуулалт хийгдэн ард иргэдийн ая тухтай амьдрах нөхцөл боломжийг бүрдүүлэхэд чиглэгдсэн. Үүнтэй зэрэгцэн тус сангийн хөрөнгийн зарцуулалтад хяналт тавих, мэдээллийн нээлттэй ил тод байдлыг бий болгох зорилгоор Сангийн яам орон нутгийн хөгжлийн сангийн Удирдлага мэдээллийн систем 2020 оны 12 дугаар сард бүх модулийн хөгжүүлэлтийг дуусган ашиглалтад оруулсан. Тус системд хуваарилалт, төлөвлөлт, хэрэгжилт, тайлан, хяналт, жилийн гүйцэтгэлийн үнэлгээ, санал хүсэлт, гомдол, олон нийт хандах сайт болон веб гарын авлага гэсэн цэсүүдийг багтаасан. Удирдлага мэдээллийн системийг ашиглалтад оруулснаар иргэд Орон нутгийн хөгжлийн сангийн санхүүжилт, тус сангийн хөрөнгөөр

хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтын ажлын төлөвлөгөө, тайлан зэрэг мэдээллийг бүрэн авах боломж бүрдэж байна. Түүнчлэн төслийн мэдээлэл нь олон нийтэд нээлттэй байхаар 2021 онд хөгжүүлж, шинэчлэл сайжруулалтыг тогтмол хийн, мэдээллийг сайжруулж ажилласан.

Мөн 21 аймгийн Тогтвортой амьжиргаа-3/ ТА-3/ төслийн ажилтнуудад онлайнаар системийн сургалтыг зааж, анхан шатны онлайн болон цаасан гарын авлагуудаар хангасан. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн мэргэжилтнүүдтэй хамтран системд 2018-2020 оны мэдээллийг нөхөж оруулах ажлыг хийж гүйцэтгэсэн. Удирдлага мэдээллийн системд <http://onhs.mof.gov.mn/> вэбсайт болон <http://tusuv-oronnutag.mof.gov.mn/> вэбсайтын үндсэн цэс дунд байрлах “мэдээллийн сан” гэсэн холбоосоор дамжин хандах боломжтой боллоо.

Төрийн аудитын байгууллагын батлагдсан төлөвлөгөөний дагуу орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжих хөрөнгө оруулалт болон төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээ бүрийн явц, гүйцэтгэлд нийцлийн аудит хийж, Сангийн яамны [/mof.gov.mn/](http://mof.gov.mn/) цахим хуудсанд байршуулсан Орон нутгийн хөгжлийн сангийн мэдээллийн сангаас хөрөнгийн төлөвлөлт, хэрэгжилт, хяналтын талаарх албан ёсны эх сурвалжид үндэслэн хяналтыг хэрэгжүүлж байна.

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжих хөрөнгө оруулалт болон төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээний төлөвлөлтийн талаар аудит хийж, орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр гүйцэтгэх төсөл, хөтөлбөрийг бодитой төлөвлөх, сум, аймгийн дунд хугацааны хөгжлийн хөтөлбөртэй уялдуулах талаар зөвлөмж өгөхөөр ажиллаж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.1-5. Олон улсын төсвийн түншлэлээс хийгддэг “Нээлттэй төсвийн индекс”-ийн үнэлгээг ахиулах, зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх / СЯ, УАГ, 2018-2022/

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын удирдлагын систем нь төсвийн хөрөнгө оруулалтын удирдлагыг ил тод нээлттэй болгоход чухал хувь нэмэр оруулсан. Дэлхийн банкнаас төсвийн хөрөнгө оруулалтыг ил тод болгох ажлыг амжилттай хэрэгжүүлэхэд тус яам нь тодорхой хувь нэмэр оруулсныг цохон тэмдэглэсэн. Нээлттэй төсвийн түншлэл олон улсын байгууллагын 2019 оны судалгааны

дүнгээр Монгол Улсын төсвийн ил тод, нээлттэй байдлын үнэлгээ¹ 2017 оноос 10 оноогоор сайжирч, 56 оноотой болж 2017 онтой харьцуулбал 15 орноор урагшилж 41-р байранд орсон. Хоёр жил тутам хийгддэг энэхүү үнэлгээгээр 2015 онд 51 оноо авч байсан болно. Уг судалгаагаар төсөв, санхүүгийн үйл ажиллагаатай холбоотой 8 баримт бичигт үнэлгээ хийгддэг ба Монгол Улсын хувьд 2019 оны байдлаар 7 баримт бичгийг боловсруулсан байна. 2021 онд анх удаа Төсвийн хагас жилийн тоймыг боловсруулсан төдийгүй бусад баримт бичгийн агуулга, иж бүрдэлийг боловсронгуй болгох, үнэлгээг сайжруулахад анхаарч ажиллаж байна.

Сангийн яамнаас боловсруулан гаргадаг төсвийн талаарх баримт бичгийн агуулга, бүрдлийг өргөжүүлэх чиглэлээр ажиллаж байна. Тухайлбал, төсвийн ил тод байдлыг сайжруулах, иргэдийг санхүү төсвийн энгийн ойлгомжтой мэдээллээр хангах зорилгоор 2018, 2019, 2020 оны Иргэдийн төсөв эмхэтгэл, товхимол, 2021, 2022 оны төсвийн номыг хэвлүүлж, иргэдэд түгээх, Сангийн яамны цахим хуудас, Иргэдийн төсвийн цахим хуудсанд байршуулах зэрэг ажлуудыг хэрэгжүүлж байна. Мөн 2019, 2020, 2021, 2022 оны төсвийн төслийн эмхэтгэлийг цахим хэлбэрээр бэлтгэн Сангийн яамны цахим хуудас, Иргэдийн төсвийн цахим хуудсанд байршуулав.

Төсвийн гүйцэтгэлийн ил тод байдлыг сайжруулах, иргэдийг бодлого төлөвлөлтөд илүү идэвхтэй оролцох боломжоор хангах зорилгоор Иргэдийн төсвийн www.iltod.mof.gov.mn цахим хуудсыг шинэчлэн хөгжүүлж, 2021.02.09-ний өдөр олон нийтэд хүргэсэн.

Коронавируст халдвар (COVID-19)-ын цар тахлын эсрэг засгийн газраас хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний талаарх мэдээллийг иргэдэд хүргэх зорилгоор Иргэдийн төсвийн цахим хуудасны Ковид-19 дэд цэсний нэмэлт хөгжүүлэлтийг хийсэн. Мөн цар тахлын үед эдийн засгийг идэвхжүүлэх, ажлын байрыг хадгалах, малчин өрх болон эмзэг бүлгийн иргэдийн амьжиргаанд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор авч хэрэгжүүлсэн зарим арга хэмжээний зарцуулалтын мэдээлэл болон хөгжлийн түнш орнуудаас авч буй гадаадын зээл, тусламжийн дүн, зарцуулалтын мэдээллийг бэлтгэн Иргэдийн төсвийн цахим хуудсанд нийтлэв.

¹ Уг индексийг хоёр жил тутамд гардаг ба улс орнуудын төв засгийн газрын төсвийн хариуцлагын түвшинг Ил тод байдал, Төсвийн үйл явц дахь иргэдийн оролцоо, Төсвийн хяналт гэсэн үндсэн 3 үзүүлэлтээр үнэлж, эрэмбэлдэг байна.

Иргэдэд зориулсан төсвийн мэдээллийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор Дэлхийн банкны BOOST санаачилгад нэгдэн 2010-2020 оны төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээллийг Дэлхийн банкны BOOST мэдээллийн сангийн загвар файлын дагуу боловсруулсан.

Мөн төсвийн гүйцэтгэлийн ил тод байдлыг сайжруулах, иргэдийг бодлого төлөвлөлтөд илүү идэвхтэй оролцох боломжоор хангах зорилгоор www.iltod.gov.mn цахим хуудсыг шинэчлэн:

- Нэгдсэн төсвийн мэдээллийг иргэдэд энгийн ойлгомжтой инфографик хэлбэрээр;
- Дэлхийн банкны BOOST санаачилгын хүрээнд 2013-2019 оны төсвийн түүхэн мэдээллийн санг боловсруулж, уг мэдээллийг ашиглан дэлгэрэнгүй хайлт хийх боломжтой нээлттэй төсвийн мэдээлэл хэлбэрээр түгээж байна:

Түүнчлэн төсвийн байгууллагуудад бараа, ажил, үйлчилгээ үзүүлж буй Бэлтгэн нийлүүлэгчдийн мэдээллийг үйлчилгээ хүлээн авсан Төсвийн байгууллага, Төсвийн ерөнхийлөн захирагч, Эдийн засгийн ангилал, гүйлгээний утга, мөнгөн дүнгээр хайх боломжтой хайлтын цэсийг хөгжүүлэв.

Сангийн яамнаас 2021 онд Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулийн төслийг боловсруулж, хэлэлцүүлэг хийж, хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг Монгол Улсын Шадар сайд, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд болон Сангийн сайд баталсан. Олон улсын валютын сангийн төвийн эдийн засагчид болон Гүржид байрлаж буй экспертүүдэд 2021 оны 10 дугаар сард цахимаар танилцуулж, цаашид хамтран ажиллахаар тохиролцсон. Олон улсын байгууллага хуулийн төслийг сайшаан дэмжиж туслалцаа үзүүлэхээ илэрхийлсэн. Тус яамнаас ОУВС-аас техник туслалцаа авах хүсэлтийг 10-р сард албан бичгээр хүргүүлж, техник туслалцааны баг ажиллаж, хуулийн төсөлд зөвлөмж чиглэл өгч, дэд ажлын хэсэгт сургалт зохион байгуулсан.

Дэлхийн Банкнаас хэрэгжүүлж буй Монгол Улсад Нийгмийн Эргэх Хариуцлагыг Бэхжүүлэх нь буюу MASAM II төслийн хүрээнд 2021 оны 10-р сард зохион байгуулагдсан “Public Investment for People: Төсвийн хөрөнгө оруулалтын удирдлагад иргэдийн оролцоог хангах нь» сэдэвт тэмцээн, арга хэмжээг хамтран зохион байгуулсан. БНСУ-ын КОИКА олон улсын байгууллагаас Сангийн яаманд хэрэгжүүлсэн “Дунд хугацааны төсвийн төлөвлөлтийн чадавхыг бэхжүүлэх” төслийн

эцсийн үнэлгээ хийсэнтэй холбогдуулан холбогдох уулзалтуудыг зохион байгуулж, мэдээлэл болон төслийн үнэлгээг бэлтгэж хүргүүлсэн. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.1-6. Хувь хүн, хуулийн этгээдээс төсвийн байгууллагад өгсөн хандив, тусламж гэх мэт төсвийн бус орлого, түүний зарцуулалтыг мэдээлэх тогтолцоог бүрдүүлэх /СЯ, 2018-2022/

Шилэн дансны тухай хуулийн дагуу төсвийн байгууллагууд хандив, тусламжийн санхүүжилтийн зарцуулалтын мэдээллийг shilendans.gov.mn сайтад байршуулж ажиллах үүрэгтэй.

Хувь хүн, хуулийн этгээдээс улсын төсөвт 2017 онд 153,0 сая төгрөгийн мөнгөн хандив төрийн сангийн дансанд төвлөрсөн ба 2019 онд зарцуулалт хийгдээгүй тул 2019.12.31-ний байдлаар 153,0 сая төгрөгийн үлдэгдэлтэй тайлагнасан. 2020 оны 04 сарын 02-ны өдөр хандив өгсөн 2 иргэн буцааж авах хүсэлтийн дагуу тус тус 10,0 сая төгрөг буцаан олгож, 133,0 сая төгрөгийн үлдэгдэлтэй байна.

Ковид-19 цар тахалтай холбоотой хувь хүн, хуулийн этгээдээс Эрүүл мэнд, Онцгой байдлын байгууллагуудад өгсөн мөнгөн болон материал хандив тусламжийн орлого, түүний зарцуулалтын мэдээг сар бүр Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудаст байршуулж байхаар тус цахим хуудаст шинээр цэс үүсгэсэн.

Монгол Улсын Засгийн газраас Ковид-19 цар тахалтай холбоотой авч буй гадаадын зээл, тусламжийн дүн, зарцуулалтын талаар Сангийн сайд 2020 оны 11 дүгээр сард олон нийтэд дэлгэрэнгүй мэдээлэл хийсэн. Олон Улсын байгууллага, хөгжлийн түнш орнуудаас төсвийн дэмжлэг, төслийн санхүүжилтэд нийт 418.9 сая ам.долларын гэрээ хэлцэл байгуулсан. Үүнээс төсвийн дэмжлэг хэлбэрээр 199.5 сая ам.доллар, төслийн санхүүжилт хэлбэрээр 32.8 ам.долларыг тус тус аваад байна. Эдгээр зээл, тусламжийн хөрөнгийг Ковид-19 цар тахалтай тэмцэх эрүүл мэндийн тогтолцооны бэлэн байдлын хангах, оношилгоо, эмчилгээний тоног төхөөрөмжөөр эрүүл мэндийн байгууллагуудыг хангах, иргэдийн орлогыг хамгаалах, эдийн засгийг идэвхжүүлэх арга хэмжээг санхүүжүүлэхэд зарцуулсан байна. Тухайлбал, Эрүүл мэндийн яам 2020 оны 02 дугаар сарын 21-ний өдрөөс 05 дугаар сарын 20-ны өдөр хүртэлх хугацаанд нийт 106 байгууллага, аж ахуйн нэгжээс 775.061.068 төгрөгийн хандивыг авсан байх бөгөөд эдгээрээс бэлнээр

213.640.270 төгрөгийг, дансаар 561.420,798 төгрөгийг тус тус авсан талаар өөрийн албан ёсны цахим хуудсаар олон нийтэд мэдээлсэн байна. Ковид-19 цар тахалтай холбоотой хувь хүн, хуулийн этгээдээс Эрүүл мэнд, Онцгой байдлын байгууллагуудад өгсөн мөнгөн болон материал хандив тусламжийн орлого түүний зарцуулалтын мэдээг сар бүр Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудаст байршуулж байхаар шинээр цэс үүсгэсэн ба төсвийн байгууллагууд холбогдох мэдээллээ тайлагнаж байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.3.2-1. Улсын болон орон нутгийн төсөвт хөндлөнгийн байгууллага, эрдэмтэн, судлаачаар санхүүгийн шинжилгээ хийлгэх боломжийг судлах, холбогдох арга хэмжээг авах /СЯ, 2017-2019/

Олон улсын Валютын сангийн Төсвийн газраас концессийн интитуцийн болон хууль эрх зүйн орчинд шинжилгээ хийх, концессийн төслүүдийн төсөвт үзүүлэх нөлөөлөл, эрсдэлийг үнэлэх, удирдах, тайлагнах, мониторинг хийх чиглэлээр техник туслалцааны ажлын хэсэг 2019 оны 6-7 дугаар сард ажиллаж, нөхцөл байдлын шинжилгээ хийсэн. Ажиллах хугацаанд ОУВС-ийн Төсвийн газраас боловсруулсан концессийн төслүүдийн санхүү төсвийн эрсдэлийг үнэлэх загвараар 2 хоногийн сургалтыг яам, газруудын ажилтнуудад зохион байгуулж, тайлан, зөвлөмж тус яаманд ирүүлсэн болно.

Европын Холбооны санхүүжилтээр Дэлхийн банкны хэрэгжүүлж буй “Засаглалыг бэхжүүлэх” төслийн хүрээнд олон улсын зөвлөх 2019 оны 4 дүгээр ажиллаж, “Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төслүүдийг үнэлэх, эрэмбэлэх, сонгох аргачлал”-д зөвлөгөө өгч, улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын замын зураглал боловсруулах ажлыг гүйцэтгэсэн. Дээрх ажлыг үргэлжлүүлэх зорилгоор төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг сайжруулах чиглэлээр гадаад болон дотоодын зөвлөхийг ажиллуулж байна.

Сангийн яам “Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын үр ашиг” сэдэвт сургалтыг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын мэдээллийн www.publicinvestment.gov.mn системээр дамжуулан 21 аймаг, нийслэл, агентлаг болон яамдын улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлт, хэрэгжилт, санхүүжилт, хяналт болон тайлагналт хариуцсан 180 гаруй албан хаагчийг хамруулан 2020 оны 4 дүгээр сард улсын хэмжээнд цахимаар зохион байгуулж,

улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын 2019 оны хэрэгжилт, үр дүн, 2020 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөө, түүний хэрэгжилт, хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн санхүүжилт болон төлөвлөгөөг цахим системээр хэрхэн хэрэгжүүлж олон нийтэд ил тод, нээлттэй болгох, тулгамдаж байгаа, анхаарах асуудал, цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар хэлэлцэв.

Монгол Улсын 2019, 2020 оны нэгдсэн төсвийн төслийг Улсын Их Хурал, Төсвийн байнгын хороогоор хэлэлцэхтэй холбогдуулан Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс 2019 оны төсвийн төсөлд 2018 онд 14 санал, зөвлөмж, 2020 оны нэгдсэн төсвийн төсөлд 2019 онд 13 санал, зөвлөмж, 2020 оны төсвийн тодотголын төсөлд 2020 онд 17 санал, зөвлөмжийг Улсын Их Хуралд хүргүүлэн, санал, зөвлөмжийг 2019, 2020 оны төсвийн тухай хуулийг Улсын Их Хурлаар хэлэлцүүлэх үед авч үзсэн болно.

Сангийн яам нь Дэлхийн банкны Төсөв санхүүгийн тогтвортой байдлыг бэхжүүлэх төсөлтэй хамтран орон нутгийн засаг захиргааны түвшинд Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагуудыг хэрхэн хангаж байгаа талаар болон орон нутгийн төсвийн сахилга батыг сайжруулах чиглэлээр засаг захиргааны үйл ажиллагаанд үнэлгээ хийх замаар зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж байна. НҮБХХ-өөс 2020 онд Орон нутгийн чиг үүрэг, төсвийн орлого, зарлага, зарцуулалтын талаарх судалгааг бодлогын судлаачдаар гүйцэтгүүлж олон нийтэд танилцуулсан.

Сангийн яамнаас 2021 онд Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулийн төслийг боловсруулж, хэлэлцүүлэг хийж, хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг Монгол Улсын Шадар сайд, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд болон Сангийн сайд баталсан. Хуулийн төслийг боловсруулахад Дэлхийн банкны шинжээч, Олон улсын валютын сангийн техник туслалцааны баг ажиллаж, хуулийн төсөлд зөвлөмж чиглэл өгч, дэд ажлын хэсэгт сургалт зохион байгуулсан. Дэлхийн банкны суурин төлөөлөгчид болон Жайка олон улсын байгууллагын зөвлөлтэй 2021 оны 10 дугаар сард уулзаж, улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн талаар ярилцаж, ажлын төлөвлөгөөнд тусгах санал, Улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрийг боловсруулах чиглэлээр зөвлөлдөв.

Төрийн санхүү, төсөвт тавих хяналтыг

сайжруулах, олон нийтэд олон талт, бодитой мэдээллийг хүргэх замаар төрийн бодлогын шийдвэрт иргэдийн оруулах хувь нэмрийг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор “Төсвийн зөвлөл”-ийг Нээлттэй нийгэм форумаас байгуулсан. Тус зөвлөлтэй цахимаар холбогдон 2022 оны нэгдсэн төсвийн төсөл, хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлтийн талаар холбогдох мэдээллийг танилцуулж, мэдээлэл гаргаж хүргүүлсэн. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.2-2.Эрсдэлтэй гэж үзсэн төсөвт байгууллагын төсвийн зарцуулалтад санхүүгийн хөндлөнгийн хяналт хийх /СЯ, 2017-2022/

Сангийн яам нь Төсвийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд заасан чиг үүргийн хүрээнд Төсвийн ерөнхийлөн захирагч болон түүний эрхлэх асуудлын хүрээний төсвийн байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмч давамгайлсан хуулийн этгээдийн санхүүгийн үйл ажиллагаанд хяналт шалгалтад хамрагдсан хугацаа, өмнөх шалгалтаар илэрсэн зөрчлийн хэмжээ, түүнийг барагдуулах талаар зохиосон ажил зэргийг харгалзан хяналт шалгалтад хамрагдах байгууллагыг сонгон санхүүгийн хяналт шалгалт хийж байна.

2020 онд төлөвлөгөөт 5, төлөвлөгөөт бус 11, нийт 16 санхүүгийн үйл ажиллагааны болон сэдэвчилсэн хяналт шалгалт хийж, хяналт шалгалтын дүнг Сангийн сайдын дэргэдэх Дотоод аудитын хорооны 2 удаагийн хурлаар хэлэлцүүлэн нийт 38.2 сая төгрөгийн акт, 536.8 сая төгрөгийн албан шаардлага тогтоосныг баталгаажуулж, шалгалтад хамрагдсан байгууллагуудад 44 зөвлөмж хүргүүлэн, биелэлтэд хяналт тавьж ажилласан. Улсын /ахлах/ байцаагчид хяналт шалгалтаар тайлант онд нийт 575.0 сая төгрөгийн зөрчил илрүүлснээс 38.2 сая төгрөгийн улсын байцаагчийн акт, 536.8 сая төгрөгийн албан шаардлага хүргүүлж, 275.0 сая төгрөгийг барагдуулсан байна.

2021 онд төлөвлөгөөт 12, төлөвлөгөөт бус 8, нийт 20 байгууллагын санхүүгийн үйл ажиллагаанд бүрэн болон сэдэвчилсэн хяналт шалгалт хийж, шалгалтын дүнг Сангийн сайдын дэргэдэх Дотоод аудитын хорооны хурлаар хэлэлцүүлэн нийт 24,455.4 сая төгрөгийн акт, 166,972.6 сая төгрөг, 64.9 мянган юанийн албан шаардлага тогтоосныг баталгаажуулж, шалгалтад хамрагдсан байгууллагуудад 44 зөвлөмж хүргүүлэн, биелэлтэд хяналт тавин

ажиллаж байна. Дотоод аудитын хорооны хурлаар хэлэлцүүлж шийдвэрлэсэн шалгалтын материалыг Сангийн яамны цахим хуудсанд тавьж олон нийтэд хүргэж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.2-3. Дотоод аудитын тогтолцоог боловсронгуй болгох, давхардлыг арилгах /СЯ, 2017-2019/

Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 11 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2020 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 86-д “Дотоод аудитын тухай анхдагч хуулийн төсөл”-ийг Засгийн газраас санаачлан боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр заасан. Энэ дагуу Сангийн сайдын 2017 оны 236, 309 тоот тушаалаар хуулийн төслийг боловсруулах болон холбогдох хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулах, Засгийн газар, Улсын Их Хуралд өргөн барих бэлтгэл ажлыг хангах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулан ажиллуулсан. Төсвийн зарцуулалтын үр ашгийг сайжруулах, үйл ажиллагааны үр дүнг дээшлүүлэх, дотоод аудит, хяналт шалгалтын чиг үүргийн давхардлыг арилгах үүднээс яамд, нийслэл, дүүрэг, аймгуудын жилийн төлөвлөгөөг нэгтгэн бодлого, удирдамжаар ханган ажилласан. Сангийн сайдын 2020 оны 4 дүгээр сарын 8-ны өдрийн тушаалаар Улсын төсвөөр хэрэгжиж байгаа төсөл, арга хэмжээний барилга, байгууламж, захиалагчийн техник, хяналтын байдалд дотоод аудит, хяналт шалгалтыг хийх удирдамжийг батлуулж, удирдамжийн дагуу Барилга, хот байгуулалтын яам, Хөвсгөл, Завхан, Төв, Дорноговь, Сүхбаатар аймгуудын дотоод аудитын нэгжтэй хамтран хийж гүйцэтгэсэн.

Улсын салбарын 86 байгууллага, 450 дотоод аудитор, санхүүгийн хяналт, шалгалтын байцаагч нар оролцсон зөвлөгөөнийг 2020 оны 10 сарын 30-ны өдөр танхим болон цахимаар зохион байгуулсан. Тус зөвлөгөөнд аудитын төлөвлөгөөг боловсруулахдаа бусад төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн дэргэдэх нэгжүүдтэй төлөвлөгөөг уялдуулах, нэг байгууллагад нэг цаг хугацаанд хяналт шалгалт хийж шалгалтад хамрагдаж буй байгууллагад хүндрэл учруулахгүй байх, ажлын уялдаа холбоог хангахыг зөвлөсөн.

Улсын салбарын дотоод аудитыг Олон Улсын стандартад нийцүүлэн хөгжүүлэх, Засгийн газрын зөв, үр дүнтэй дотоод аудитын

тогтолцоог бий болгох, мэргэшсэн дотоод аудитортай болох, тэдгээрийн үр дүнд төрийн үйлчилгээ чанар, хүртээмжийг системтэй, алсын хараатай улсын салбарын дотоод аудитаар дамжуулан сайжруулах үүднээс “Дотоод аудитын дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөө”-г боловсруулахаар төлөвлөн ажиллаж байна.

Засгийн газрын 2015 оны 483 дугаар тогтоолоор баталсан “Дотоод аудитын дүрэм”-ийн 8 дугаар зүйлийн 8.5-д заасны дагуу Сангийн сайдын 2019 оны 274 дүгээр тушаалаар “Дотоод аудитын чанарын үнэлгээ хийх журам”, 2019 оны 268 дугаар тушаалаар “Улсын салбарын дотоод аудитын аргачлал”-ыг тус тус боловсруулан батлуулсан.

Сангийн сайдын 2021 онд баталсан удирдамжийн дагуу анх удаа цогц байдлаар Архангай, Баянхонгор, Баян-Өлгий, Булган, Дорнод, Дорноговь, Дундговь, Говь-Алтай, Говь-Сүмбэр, Завхан, Орхон, Өвөрхангай, Өмнөговь, Сүхбаатар, Сэлэнгэ, Төв, Увс, Хөвсгөл, Ховд, Хэнтий /нийт 20/ аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын дэргэдэх Санхүүгийн хяналт, аудитын албаны 2019-2020 оны дотоод аудитын үйл ажиллагаанд чанарын үнэлгээг ковид-19 цар тахлын үед цахимаар зохион байгуулж, стандарт, арга зүйн удирдлагаар хангаж, зөвлөн тусалж ажиллалаа.

“Дотоод аудитын чанарын үнэлгээ хийх журам”-д Сангийн яамнаас чанарын үнэлгээг ТЕЗ-ийн ДАА-нд 2 жил тутамд 1 удаа, харин тухайн ДАА нь өөрийн үнэлгээг жилд 1 удаа тус тус хийхээр зохицуулсан нь дотоод аудитын ажлын чанар, үр дүнг дээшлүүлэх ач холбогдолтой байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.2-4. Төсвийн хяналтын сонсголын журмыг боловсруулан батлуулах /СЯ 2018-2019/

Сангийн яамнаас Төсвийн хяналтын сонсголын журмыг боловсруулаагүй байна. (Биелэлт 0 хувь)

4.1.3.2-5. Санхүү, төсвийн холбогдолтой хууль тогтоомж зөрчсөн этгээд, аудитын болон санхүүгийн хяналт шалгалтын дүгнэлтийг үнэн зөв гаргаагүй албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох /СЯ, УАГ 2018-2019/

Сангийн яамнаас санхүү, төсвийн холбогдолтой хууль тогтоомж зөрчсөн

этгээд, аудитын болон санхүүгийн хяналт шалгалтын дүгнэлтийг үнэн зөв гаргаагүй албан тушаалтанд Аудитын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.7.3-т “санхүүгийн тайланг хуурамчаар баталгаажуулсан нь нотлогдсон” бол хариуцлага хүлээлгэхээр заасны дагуу санхүү, бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн аудитын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийн хугацааг 3 сар хүртэл хугацаагаар түдгэлзүүлэх, Зөрчлийн тухай хуулийн 11.1-д заасан хариуцлага ногдуулах арга хэмжээг авч байна.

Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1-д заасан “Аж ахуйн нэгж, байгууллага санхүүгийн тайлангаа энэ хуулиар тогтоосон хугацаанд харилцагч санхүүгийн байгууллагад цахим хэлбэрээр хүргүүлэх үүрэгтэй”, Аудитын тухай хуульд заасан хориглосон заалт болох хуулийн 20.4. “Аудитын байгууллагад ажилладаг мэргэшсэн нягтлан бодогч өөр байгууллагад давхар ажил эрхлэх, бусад аудитын хуулийн этгээдэд гэрээгээр ажиллахыг хориглоно”, Аудитын тухай хуульд заасан аудитын хуулийн этгээдэд тавигдах шаардлага болох хуулийн 19.4. “Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 4.1.1-д заасан стандартыг мөрдөх аж ахуйн нэгж, байгууллагад аудитын үйлчилгээ үзүүлэх эрхтэй аудитын хуулийн этгээд нь дөрвөөс доошгүй хугацаагүй эрхтэй мэргэшсэн нягтлан бодогчтой байна.” гэснийг зөрчсөн нэр бүхий нягтлан бодогч, аж ахуйн нэгжид Зөрчлийн тухай хуульд заасны дагуу 16,4 сая төгрөгийн шийтгэл ногдуулж, улсын төсвийн дансанд төвлөрүүлсэн.

Мөн Төрийн нарийн бичгийн даргын тушаалаар нягтлан бодох бүртгэлийн улсын байцаагчийн эрх авсан аймаг, нийслэл, дүүргийн Санхүү, төрийн сангийн хэлтсийн мэргэжилтэн нар Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1-д заасан “Аж ахуйн нэгж, байгууллага санхүүгийн тайлангаа энэ хуулиар тогтоосон хугацаанд харилцагч санхүүгийн байгууллагад цахим хэлбэрээр хүргүүлэх үүрэгтэй” гэсэн үүргээ биелүүлээгүй аж ахуйн нэгж байгууллагын ерөнхий нягтлан бодогч нарт хариуцлага тооцож 130,2 сая төгрөгийн шийтгэл оногдуулан орон нутгийн төсөвт тус тус хуримтлуулаад байна.

Сангийн сайдын 2020 оны 93 дугаар тушаалаар Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль болон Татварын мэргэшсэн зөвлөх үйлчилгээний тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт, шалгалт

хийх зорилгоор татварын мэргэшсэн зөвлөх үйлчилгээний тусгай зөвшөөрөл бүхий 21 хуулийн этгээдэд хяналт шалгалтын ажил явуулж, Сангийн сайдын 2020 оны “Хяналт шалгалтын мөрөөр авах арга хэмжээний тухай” 153 дугаар тушаалаар хугацаатай үүрэг даалгавар хүргүүлэн ажиллалаа.

2020 онд төлөвлөгөөт 5, төлөвлөгөөт бус 11, нийт 16 санхүүгийн үйл ажиллагааны болон сэдэвчилсэн хяналт шалгалт хийж, хяналт шалгалтын дүнг Сангийн сайдын дэргэдэх Дотоод аудитын хорооны 2 удаагийн хурлаар хэлэлцүүлэн нийт 38.2 сая төгрөгийн акт, 536.8 сая төгрөгийн албан шаардлага тогтоосныг баталгаажуулж, шалгалтад хамрагдсан байгууллагуудад 44 зөвлөмж хүргүүлэн, биелэлтэд хяналт тавьж ажилласан.

Улсын /ахлах/ байцаагчид хяналт шалгалтаар тайлант онд нийт 575.0 сая төгрөгийн зөрчил илрүүлснээс 38.2 сая төгрөгийн улсын байцаагчийн акт, 536.8 сая төгрөгийн албан шаардлага хүргүүлж, 275.0 сая төгрөгийг барагдуулсан байна. Мөн өмнөх онуудад хийгдсэн санхүүгийн хяналт шалгалтаар илэрсэн зөрчилд тогтоогдсон төлбөрийн үлдэгдлээс нийт 78,915.1 сая төгрөг барагдуулснаас 17.0 сая төгрөг нь улсын байцаагчийн акт, 78,898.1 сая төгрөг нь албан шаардлага байна. Дотоод аудитын хорооны хурлаар хэлэлцүүлж шийдвэрлэсэн шалгалтын материалыг Сангийн яамны цахим хуудсанд тавьж олон нийтэд хүргэж байна.

Шинэчлэн найруулсан Төрийн аудитын тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.1-д “Энэ хуулийн 16 дугаар зүйлд заасан этгээд, хүчин төгөлдөр болсон албан шаардлага, төлбөрийн актыг хугацаанд нь биелүүлээгүй, аудитын үйл ажиллагаанд саад учруулсан, санхүүгийн тайлангийн аудитаар сөрөг дүгнэлт авсан, хуулиар хориглосон үйл ажиллагаа явуулсан, албан үүргээ биелүүлээгүй, албан тушаалын бүрэн эрхээ хэтрүүлсэн нь аудитаар илэрсэн бол тухайн албан хаагчид сахилгын шийтгэл ногдуулах үндэслэл болно.”, 42.2-т “Төрийн аудитын байгууллага санхүүгийн тайланд дүгнэлт өгөхөөс татгалзсан нь тухайн албан хаагчийг ажлаас халах сахилгын шийтгэл ногдуулах үндэслэл болно.” гэж тус тус зааснаар хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн орчин бий болсон.

Санхүү, төсвийн холбогдолтой хууль тогтоомж зөрчсөн этгээд, аудитын болон санхүүгийн хяналт шалгалтын дүгнэлтийг үнэн зөв гаргаагүй албан тушаалтанд хариуцлага

хүлээлгэхэд хуульд заасан хугацаатай холбогдуулан боломжгүй нөхцөл байдал үүсдэг. Төрийн аудитын тухай хуулийн 42.4-т зааснаар “Энэ хуулийн 42.1, 42.2-т заасны дагуу тухайн албан хаагчид сахилгын шийтгэл ногдуулахад бусад хуульд заасан үндэслэл, журам үйлчлэхгүй.” байх зохицуулалтай болж, хариуцлага гарцаагүй байх зарчмыг баталгаажуулсан.

Санхүү, нягтлан бодох бүртгэл, аудитын үйл ажиллагаатай холбогдолтой хууль тогтоомж зөрчсөн холбогдох албан тушаалтанд Зөрчлийн тухай хуулийн дагуу хариуцлага тооцож ажилласан. Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1-д “Аж ахуйн нэгж, байгууллага санхүүгийн тайлангаа энэ хуулиар тогтоосон хугацаанд харилцагч санхүүгийн байгууллагад цахим хэлбэрээр хүргүүлэх үүрэгтэй” заасныг зөрчсөн; Аудитын тухай хуулийн 20.4. “Аудитын байгууллагад ажилладаг мэргэшсэн нягтлан бодогч өөр байгууллагад давхар ажил эрхлэх, бусад аудитын хуулийн этгээдэд гэрээгээр ажиллахыг хориглоно” гэж заасныг зөрчсөн; Аудитын тухай хуулийн 19.4. “Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 4.1.1-д заасан стандартыг мөрдөх аж ахуйн нэгж, байгууллагад аудитын үйлчилгээ үзүүлэх эрхтэй аудитын хуулийн этгээд нь дөрвөөс доошгүй хугацаагүй эрхтэй мэргэшсэн нягтлан бодогчтой байна.” гэсэн заалтыг зөрчиж үйл ажиллагаа явуулсан зэрэг хуулийн этгээд болон нягтлан бодогчийг тус тус Зөрчлийн тухай хуулиар торгох шийтгэлийг Сангийн яамны мэргэжилтэн, нягтлан бодох бүртгэлийн улсын ахлах байцаагч нар ногдуулан улсын төсвийн дансанд төвлөрүүлжээ. Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын тушаалаар нягтлан бодох бүртгэлийн улсын байцаагчийн эрх авсан аймаг, нийслэл, дүүргийн СТСХ-ийн мэргэжилтэн нар Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1-д заасан үүргээ биелүүлээгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын ерөнхий нягтлан бодогч нарт хариуцлага тооцож 130,2 сая төгрөгийн шийтгэл ногдуулан орон нутгийн төсөвт тус тус хуримтлуулаад байна.

Сангийн сайдын 2020 оны 93 дугаар тушаалаар Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль болон Татварын мэргэшсэн зөвлөх үйлчилгээний тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт, шалгалт хийх зорилгоор Сангийн сайдын тушаалаар татварын мэргэшсэн зөвлөх үйлчилгээний тусгай зөвшөөрөл бүхий 21 хуулийн этгээдэд

хяналт шалгалтын ажил явуулсан. Хяналт шалгалтын ажил явуулж Сангийн сайдын 2020 оны 153 дугаар тушаалаар “Хяналт шалгалтын мөрөөр авах арга хэмжээний тухай” шийдвэр гарч хугацаатай үүрэг даалгавар хүргүүлсэн байна.

2021 онд төлөвлөгөөт 12, төлөвлөгөөт бус 8, нийт 20 байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийж, шалгалтын дүнг Сангийн сайдын дэргэдэх Дотоод аудитын хорооны хурлаар хэлэлцүүлэн нийт 24,455.4 сая төгрөгийн акт, 166,972.6 сая төгрөг, 64.9 мянган юанийн албан шаардлага тогтоосныг баталгаажуулж, шалгалтад хамрагдсан байгууллагуудад 44 зөвлөмж хүргүүлэн, биелэлтэд хяналт тавьж ажилласан. Улсын /ахлах/ байцаагчдын хяналт шалгалтаар илрүүлсэн зөрчлөөс 25,717.3 сая төгрөгийн зөрчлийг барагдуулсан байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.3.3-1. Засгийн газрын тусгай сангийн санхүүжилт, зарцуулалтын мэдээллийг Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд “ЗГ-ын тусгай сангийн мэдээлэл” гэсэн цэсээр олон нийтэд мэдээлэх ажлыг зохион байгуулах /СЯ, 2017-2019/

Засгийн газрын тусгай сан, бусад төсвийн хөрөнгөөр санхүүждэг сан, гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжиж байгаа төсөл хөтөлбөрүүдийн хөрөнгийн ашиглалтыг сайжруулах, ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх, эрсдэлийг бууруулах, хяналт, үр нөлөөг дээшлүүлэх саналыг боловсруулж, улмаар тусгай сангуудын талаар авах арга хэмжээний тухай Засгийн газрын 2019 оны 87 дугаар тогтоолыг баталсан. Тогтоолоор төсвийн хөрөнгөнөөс зээл, тусламж авсан, батлан даалт гаргуулсан, санхүүгийн дэмжлэг авсан хувь хүний овог нэр, хуулийн этгээдийн нэр, регистрийн дугаар, шалгарсан төслийн нэр, үйл ажиллагааны чиглэл, төсөл хэрэгжиж байгаа байршил, сонгон шалгаруулсан шийдвэр, зээлийн төлөв, зээлийн үлдэгдлийг Шилэн дансны тухай хууль, Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хууль, Улсын бүртгэлийн ерөнхий хуулийн дагуу байгууллагын шилэн данс, цахим хуудсаараа дамжуулан тогтмол мэдээлэх зэрэг нийт 14 арга хэмжээг авахыг Засгийн газрын холбогдох гишүүдэд даалгасан.

Тусгай сангуудын үйл ажиллагааг цэгцэлж, оновчтой зохион байгуулан, санхүүжилт, зарцуулалтыг ил тод, хяналттай болгох, олон нийтийн оролцоог хангах замаар тусгай

сангуудын эдийн засаг, нийгэмд үзүүлэх үр нөлөөг дээшлүүлэх зорилгоор Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулан Улсын Их Хурлаар батлуулсан. Тус хуулийн “Тусгай сангийн тайлагнал, ил тод байдал, хяналт” бүлэгт тусгай сангийн хөрөнгийн зарцуулалт, гүйцэтгэл, санхүүжүүлсэн төсөл, арга хэмжээний мэдээллийг холбогдох шийдвэрийн хамт тухайн шийдвэр гарсан сард нь нэгтгэн олон нийтэд нээлттэй тайлагнаж, Шилэн дансны тухай хуульд заасан журмын дагуу байгууллагын цахим хуудас болон шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсаар дамжуулан хуульд заасан хугацаанд тогтмол мэдээлж байхаар тусгасан. Тусгай сангийн хөрөнгийн зарцуулалттай холбоотой шийдвэр гаргаж, гарын үсэг зурсан эрх бүхий албан тушаалтан Шилэн дансны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлд заасны дагуу тусгай сангийн хөрөнгийн зарцуулалттай холбоотой мэдээллийг shilendans.gov.mn сайтад байршуулж байгаа тул иргэд олон нийтийн зүгээс хяналт тавих боломж бүрдсэн. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.3-2.Тусгай сангийн хөрөнгийг захиран зарцуулах шийдвэрийн ил тод, нээлттэй байдлыг хангах, иргэд олон нийтийн зүгээс хяналт тавих боломжийг нээх /СЯ, тусгай санг захиран зарцуулах эрх бүхий албан тушаалтан, 2017-2020 он/

Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 24, 25 дугаар зүйлд дараах заалтуудыг тусгаснаар тусгай сангийн хөрөнгийг захиран зарцуулах шийдвэрийн ил тод, нээлттэй байдлыг хангах, иргэд олон нийтийн зүгээс хяналт тавих боломжийг бүрдүүлсэн.

“Засгийн газрын тусгай сангуудын талаар авах арга хэмжээний тухай” Засгийн газрын 2019 оны 87 дугаар тогтоолд сангийн хөрөнгийг захиран зарцуулах шийдвэрийн ил тод, нээлттэй байдлыг хангах, иргэд олон нийтийн зүгээс хяналт тавих боломжийг нээх чиглэлээр дараах заалтуудыг тусгасан. Тухайлбал, төсвийн хөрөнгөөс зээл, тусламж авсан, батлан даалт гаргуулсан, санхүүгийн дэмжлэг авсан хувь хүний овог нэр, хуулийн этгээдийн нэр, үйл ажиллагааны чиглэл, төсөл хэрэгжиж байгаа байршил, сонгон шалгаруулсан шийдвэр, зээлийн төлөв, зээлийн үлдэгдэл, шинээр олгох зээлийн эх үүсвэрийн хэмжээ, сонгон шалгаруулалтын журам, тавигдах шаардлага, бүрдүүлэх баримт бичгийн жагсаалтыг цахим хуудсаараа дамжуулж мэдээлэх, мэдээллийг

тогтмол шинэчлэх, төсөл сонгон шалгаруулах, зээл олгох үйл ажиллагааг цахимжуулах, мэдээллийн нэгдсэн систем нэвтрүүлэх арга хэмжээ авах зэргийг дурдаж болно.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан. 2020 онд хөдөлмөр эрхлэлтийн нийтлэг үйлчилгээний хүрээнд ажилд зуучлах үйлчилгээнд 52,160,000 төгрөг төсөвлөгдсөнөөс 45,673,541 төгрөг зарцуулсан. 2020 онд Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлөөс баталсан 1 хөтөлбөрийн 2 арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажилласан. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих арга хэмжээний хүрээнд “Ажлын байрыг дэмжих хөтөлбөр”-ийн Бүлгийн зохион байгуулалттайгаар хүнсний ногоо тариалах арга хэмжээнд нийт 304,097,000 төгрөг төсөвлөснөөс 301,292,607 төгрөг зарцуулсан, Ажил хайгч иргэн, оюутан суралцагчдыг цагийн ажилд зуучлах орлого нэмэгдүүлэх арга хэмжээний хүрээнд нийт 40,787,720 төгрөг төсөвлөснөөс 31,567,542 төгрөгийг тус тус зарцуулсан ба Хөдөлмөр эрхлэлтийн нийслэлийн салбар зөвлөлөөр батлагдсан хуваарийн дагуу зарцуулалт хийгдэж, үр ашигтай, өр, авлагагүй ажиллав. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн сарын гүйцэтгэлийн мэдээг сар бүр, санхүүгийн тайланг гарган www.shilendans.mn системд тогтоосон хугацаанд, байгууллагын албан ёсны www.ubbirj.ub.gov.mn сайтын шилэн данс цэсэд тухай бүр оруулж, иргэдэд ил тод мэдээлэн ажиллалаа. Үүнд: 5 саяас дээш төгрөгийн 4 удаагийн гүйлгээгээр 439,000,000 төгрөгийн цалингийн зардлаас бусад санхүүжилтийн орлогын гүйлгээ, 56 удаагийн гүйлгээгээр 359,136,299 төгрөгийн ажил үйлчилгээ, бараа материалын худалдан авалт, ажлын гүйцэтгэлийн төлбөр зэрэгт тус тус зарцуулсныг олон нийтэд хүргэж, мэдээллийн ил тод байдлыг ханган ажиллав. 2020 оны газрын худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөг гарган, Нийслэлийн худалдан авах ажиллагааны газарт хүргүүлж, www.tender.gov.mn системд байршуулан, төлөвлөгөөний дагуу төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ, худалдан авах ажиллагааны ил тод байдлыг хангаж ажилласан. Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хууль, Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангаж, төрийн үйлчилгээг иргэд олон нийтэд, ил тод, хүнд сурталгүй, шуурхай хүргэх зорилгоор байгууллагын мэдээллийн самбарт 5 саяас дээш төгрөгийн цалингийн зардлаас бусад санхүүжилтийн орлого, зарлагын гүйлгээ

болон бусад холбогдох мэдээлүүдийг байршуулан ажиллав.

Засгийн газрын нөөц сан, Тогтворжуулалтын сан, Ирээдүйн өв сан. Сангийн яамнаас эдгээр тусгай сангийн мэдээллийг шилэн дансны системд байршуулж, олон нийтийг мэдээллээр ханган ажиллаж байна.

Гэмт хэргийн хохирогчид нөхөн төлбөр олгох сан. Хууль зүй, дотоод хэргийн яам Засгийн газрын 2011 оны 132 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Зарим төрлийн гэмт хэргийн хохирогчид төрөөс нөхөн төлбөр олгох тухай” журамд өөрчлөлт оруулах төсөлд санал авахаар Сангийн яаманд хүргүүлсэн байна.

Эрүүл мэндийн даатгалын сан. Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газар Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн орлого, зарлагын мэдээг А-ЭМД-1 маягтын дагуу, эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдсан даатгуулагчийн мэдээг А-ЭМД-2 маягтын дагуу, эмийн үнийн хөнгөлөлтийн мэдээг А-ЭМД-3 маягтын дагуу сар бүр гаргаж, Үндэсний статистикийн хороонд хүргүүлэн, тус хорооны www.1212.mn цахим хуудсанд тогтмол байршуулан ажиллаж байна. Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдлийн сарын мэдээг Сангийн яам, Эрүүл мэндийн яам, Монгол банк, Үндэсний статистикийн газарт хуулийн хугацаанд тус тус илгээн ажиллаж байна. Төсвийн гүйцэтгэлийн сарын мэдээг Сангийн сайдын 2003 оны 40 дүгээр тоот тушаалаар баталсан маягтын дагуу хуулийн хугацаанд Сангийн яаманд хүргүүлж байна.

Шилэн дансны тухай хуулийн 5 дугаар зүйлд заасны дагуу хуулийн хугацаанд Цалингийн зардлаас бусад таван сая төгрөгөөс дээш үнийн дүн бүхий орлого, зарлагын мөнгөн гүйлгээ цэсэд Эрүүл мэндийн даатгалын гэрээ бүхий байгууллагад шилжүүлсэн орлого, зарлагын гүйлгээг цахим хуудсанд байршуулсан. Шилэн дансны хуудсанд тавигдах мэдээллийг хууль тогтоомжид заасан хугацааны дагуу байршуулан ажиллаж байна.

Хилийн чанадад байгаа Монгол Улсын иргэдэд туслах сан. Гадаад хэргийн яамнаас иргэдэд туслах сангийн санхүүжилт, зарцуулалтын мэдээллийг Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд “ЗГ-ын тусгай сангийн мэдээлэл” гэсэн цэсэнд байнга оруулж, олон нийтэд хүргэж байна. Улсын онцгой комиссын даргын 2020 оны 08 дугаар сарын 18-ны шийдвэрээр коронавируст цар тахлын улмаас гадаадад гацаж, санхүүгийн хүндрэлд орсон

нутаг буцах боломжгүй иргэдэд зориулан УОК-т ард иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудаас цугларсан хандивын хөрөнгөөс 300,000,000 төгрөгийг Иргэдэд туслах санд төвлөрүүлсэн. Санд төвлөрүүлсэн нэмэлт 300 сая төгрөгнөөс 161 иргэний тусгаарлах байрны зардал болон бусад дэмжлэг үзүүлэхэд 136, 947, 100 төгрөг зарцуулсан бөгөөд үлдэгдэл 163,052,900 төгрөг байна. Иргэдэд туслах санд төвлөрүүлсэн 300 сая төгрөгийг дараах байдлаар зарцуулж байна. Үүнд: 2020 оны 10 дугаар сард Франкфурт, Сөүл, Токиод хийсэн тусгай үүргийн нислэгээр дээрх шаардлагыг хангасан 94 иргэний нислэгийн тийзийн төлбөрийг ОУШХБ, тусгаарлах байрны зардал болох 78,500,000 төгрөг, түүнчлэн АНУ-аас ирсэн 1 иргэний тийзийн зардал, Турк, Япон, Их Британи, БНСУ-аас ирсэн 11 иргэний тусгаарлах байрны зардал, ОХУ-д ял эдэлж шоронгоос суллагдсан 1 иргэний тусгаарлах байрны зардал, Туркээс ирсэн 1 иргэний тийзийн зардлын зөрүү, Туркт нас барсан 1 иргэний шарилыг Монголд авч ирэх, Америкийн Чикаго хотод нас барсан 1 иргэнийг чандарлуулах төлбөрт 25,802,500 төгрөг буюу нийт 104,302,500 төгрөгийн зардлыг, 2020 оны 12 дугаар сард Франкфурт, Сөүл, Токиод хийсэн тусгай үүргийн нислэгээр ОУШХБ-ын зардлаар БНСУ, Алжир, Швед, АНУ, Австрали, Япон, Турк, Арабын Нэгдсэн Эмират, Польш, Израил зэрэг улсаас ирсэн 42 иргэний тусгаарлах байрны зардал 24,160,000 төгрөг, 2020 оны 11 дүгээр сарын тусгай үүргийн нислэгүүд цуцлагдсантай холбогдуулан хатуу нөхцөлөөр захиалсан тийз нь хүчингүй болсон, орон байрнаасаа гарсан, амьжиргааны зардалгүй болсон зэрэг 8 иргэний тусгаарлах байрны зардал, 1 иргэний онгоцны тийзийн зөрүү төлбөрт 6,921,400 төгрөг, ОХУ-д ял шийтгэл эдэлж шоронгоос суллагдсан 3 иргэнд байр хөлслөх, хүнсний зүйлээр дэмжлэг үзүүлэхэд зориулж 1,563,200 төгрөгийг тус тус зарцуулжээ. 2021 онд иргэдэд туслах сангийн санхүүжилт, зарцуулалтын мэдээллийг Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд “ЗГ-ын тусгай сангийн мэдээлэл” гэсэн цэсэнд байнга оруулж, олон нийтэд хүргэж байна. “Хилийн чанадад байгаа Монгол Улсын иргэдэд туслах сан”-д 2021 онд улсын төсвөөс нийт 194,126,400 төгрөг төсөвлөснөөс 5 удаагийн хурлаар 167 иргэнд 190,419,545 төгрөгийн тусламж үзүүлээ. Мөн Улсын онцгой комиссын даргын 2020 оны 08 дугаар сарын 18-ны өдрийн шийдвэрээр 300,000,000 төгрөгийг тус санд нэмэлт

санхүүжилт болгон төвлөрүүлснээс 2021 онд 165 иргэнд 135,223,002 төгрөгийн тусламж үзүүлсэн байна. Тус сангийн 5 удаагийн хурлын шийдвэр, зарцуулалтын тайланг www.consult.mn цахим хуудаст нийтэлсэн байна.

Боловсролын зээлийн сан, Шинжлэх ухаан технологийн сан. Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилтийг ханган Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн шилэн дансны цахим хуудсанд тавих мэдээллийг Засгийн газрын 2016 оны 29 дүгээр тогтоолоор баталсан “Шилэн дансны цахим хуудсанд тавих мэдээллийн агуулга, нийтлэг стандартыг тогтоох журам”-ын дагуу Боловсролын зээлийн сан, Шинжлэх ухаан технологийн сангийн хөрөнгийг захиран зарцуулах шийдвэрийн ил тод, нээлттэй байдлыг хангах, иргэд олон нийтийн зүгээс хяналт тавих боломжийг нээн www.meds.gov.mn www.shilendans.gov.mn цахим санд тогтмол байршуулж байна.

Зэвсэгт хүчний хөгжлийн сан. Батлан хамгаалах яамнаас шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд “ЗГ-ын тусгай сангийн мэдээлэл” гэсэн цэсээр мэдээлж байна. Засгийн газрын тусгай сангийн хөрөнгийг захиран зарцуулах шийдвэрийн ил тод байдлыг хангах чиглэлээр орлого зарлагын төлөвлөлт батлах тухай Батлан хамгаалахын сайдын 2019 оны А/405 тушаалаар Зэвсэгт хүчний хөгжлийн сангийн 2020 оны орлого, зарлагын төлөвлөлтийг баталж, 2020 оны А/156, А/238 тушаалуудаар зарлагын гүйцэтгэлд өөрчлөлт оруулсныг шилэн дансны цахим цахим хуудсанд байршуулсан. Яамны цахим хуудсанд шилэн данс гэсэн дэд цэсийг нээж уг цэсийг шилэн дансны цахим хуудастай холбосон ба Зэвсэгт хүчний хөгжлийн сангийн үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийг цогц байдлаар авах боломжтой. Засгийн газрын тусгай сангийн хөрөнгийг захиран зарцуулах шийдвэрийн ил тод байдлыг хангах чиглэлээр орлого зарлагын төлөвлөлт батлах тухай Батлан хамгаалахын сайдын 2021 оны А/11 тушаалаар Зэвсэгт хүчний хөгжлийн сангийн 2021 оны орлого, зарлагын төлөвлөлтийг баталж, 2021 оны А/221 тушаалаар зарлагын гүйцэтгэлд өөрчлөлт оруулсныг шилэн дансны цахим цахим хуудсанд байршуулсан. Тус тушаалууд нь Төрийн болон албаны нууцад хамаарах мэдээллийг агуулсан тул илтээр мэдээлэх боломжгүй байна. Уг ажлын хүрээнд Үндэсний аудитын газраас Зэвсэгт хүчний хөгжлийн сангийн 2020 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийж, тус

газраас “зөрчилгүй” гэсэн дүгнэлтийг ирүүлсэн болно. 2021 оны санхүүгийн тайланд аудит хийгдэж байна.

Эрүүл мэндийг дэмжих сан. Төсөл сонгон шалгаруулахдаа Эрүүл мэндийн яамны цахим сайтад мэдээллийг байршуулж шалгаруулдаг бөгөөд шилэн дансны мэдээлэл байршуулах журмын дагуу төсөв болон санхүүжилт, гүйцэтгэлийг тогтмол байршуулсан болно. Эрүүл мэндийг дэмжих сангийн санхүүжилтээр 2021 оны 1 дүгээр улиралд 18 байгууллагын нийт 28 төслийг хэрэгжүүлэхээр шалгаруулан, гэрээ байгуулж санхүүжилтийн 90 хувь болох нийт 733,648,050 төгрөгийг шилжүүлсэн байна. Эрүүл мэндийн яамны эрүүл мэндийг дэмжих сангийн 2021 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн “Төслийн жагсаалт батлах тухай» 03 дугаар тушаалын дагуу Эрүүл мэндийн дэмжих сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх 2021 оны 4 дүгээр улирлын сонгон шалгаруулалтаар 805,862,869 төгрөгийн санхүүжилтийг хийсэн.

Хөдөө аж ахуйг дэмжих сан. Ил, тод нээлттэй байдлыг хангах зорилгоор Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангаас зээл авахаар хүсэлт ирүүлсэн төслийн шалгаруулалтын явцыг www.zeel.smefund.gov.mn цахим хуудсаар дамжуулан тогтмол авах боломжтойгоор ажиллуулж байна. Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангаас 2021 онд олгосон 810 сая төгрөгийн хоршоог дэмжих 12 хоршооны зээл, Мөн засгийн газрын бондын төлбөрийг төлсөн төлөлтийг байгууллагын шилэн дансанд оруулсан. Жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих сангаас хөнгөлөлттэй зээл авсан зээлдэгчийн хуулийн этгээдийн нэр, регистрийн дугаар, шалгарсан төслийн нэр, үйл ажиллагааны чиглэл, төсөл хэрэгжих байршил, сонгон шалгаруулсан шийдвэрийг мэдээллийн байгууллагын цахим хуудасны Зээл, төсөл хэсэгт байршуулав. Жижиг, дунд үйлдвэрийн газрын 2021 оны А-7 дугаар тушаалаар үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг, иргэн хуулийн этгээдийн мэдээлэл авах эрх болон Мэдээллийн ил тод байдал байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах үүрэг бүхий ажлын хэсгийн байгуулан, хэрэгжилтийг хангаж ажиллаж байна. Хөдөө аж ахуйг дэмжих сангийн 2021 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнд нийт 29 ажил тусгагдсан. Үүнээс нээлттэй тендер шалгаруулалтаар 8 ажил, харьцуулалтын аргаар зохион байгуулсан 12 ажил, шууд гэрээ байгуулсан 5 ажил, Зөвлөх үйлчилгээний тендер шалгаруулалтаар 1

ажлыг тус тус зохион байгуулж нийт 34 аж ахуйн нэгжтэй хамтран ажиллах гэрээг байгуулан гэрээг дүгнэн ажилласан. 2021 оны Худалдан авах ажиллагааны мэдээллийг шилэн дансанд сар бүрийн 05-ны дотор мэдээллийг тогтмол оруулж tender.gov.mn, цахим хаягт байршуулдаг. Тендерт шалгарсан аж ахуйн нэгжийн гэрээг тухай бүр дүгнэж мэдээллийн санд байршуулсан.

Хөрөнгө гаргах тухай Засгийн газрын 2019 оны 390, 2021 оны 346 дугаар тогтоолуудын хуулбар болон санхүүжилтийн мэдээг Шилэн дансны энэ хуудсанд <https://info.shilendans.gov.mn/form/datacreate/147/1/2021/0> байршуулсан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.3-3.Тусгай сангийн үйл ажиллагаанд санхүүгийн хяналт шалгалт хийж, дүнг олон нийтэд ил тод мэдээлэх /СЯ, 2017-2022/

Сангийн яамнаас 2017 онд Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих сан, 2018 онд Тариалан эрхлэлтийг дэмжих сан, Мал хамгаалах сан, Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан, Зарим төрлийн гэмт хэргийн нөхөн төлбөрийн санд шалгалт хийж Дотоод аудитын хорооны хурлаар хэлэлцүүлэн дүнг Сангийн яамны цахим хуудсанд тавьж олон нийтэд мэдээлсэн. Засгийн газрын зарим тусгай санд шалгалтын ажлыг явуулж, шалгалтын дүнг Засгийн газрын 2018 оны 2 дугаар сарын 20-ны өдрийн хуралдаанд танилцуулсан.

2018, 2019 онд Засгийн газрын нийт 20 тусгай сангуудад санхүүгийн хяналт, шалгалт хийсэн. Үүнээс 3 тусгай санд хийсэн санхүүгийн хяналт, шалгалтын тайланг Засгийн газрын хуралдаанд, 15 тусгай санд хийсэн санхүүгийн хяналт, шалгалтын тайланг Сангийн сайдын дэргэдэх Аудитын хорооны хурлаар хэлэлцүүлсэн.

“Засгийн газрын тусгай сан”-д хийсэн хяналт, шалгалтын ажлын үр дүнд төсөв, санхүүгийн үйл ажиллагаа дахь алдаа, зөрчлүүдийг илрүүлж, цаашид анхаарах асуудал, авах арга хэмжээний зөвлөмжийг өгч, акт, албан шаардлагыг хангуулахад анхаарч ажилласан нь төсвийг эрүүлжүүлэх, төсвийн сахилга бат, хариуцлагыг дээшлүүлэхэд чухал хувь нэмэр оруулсан.

Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулиар Засгийн газрын 29 тусгай сангаас 20 тусгай сан үйл ажиллагаагаа явуулахаар хуульчлагдсан бөгөөд чиг үүрэг нэгтэй, нэг салбарын 3 санг нэгтгэж, 7 санг татан буулгаж зохион байгуулалт хийн, 3 сангийн үйл

ажиллагааг сайжруулах чиглэлээр тусгайлсан үүрэг, даалгавар өгсөнд хяналт тавин ажиллаж байна.

Засгийн газрын тусгай сангийн хяналт, шалгалтын дүнгээр 2019 онд нийт 397.6 тэрбум төгрөгийн зөрчил илэрснээс 371.1 тэрбум төгрөгийн албан шаардлага, 26.5 тэрбум төгрөгийн төлбөрийн акт, ажил сайжруулах чиглэлээр 155 зөвлөмж хүргүүлэн биелэлтэд хяналт тавин ажиллаж байна.

Дээрх шалгалтын тайланг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүдээр мэдээлж, дэлгэрэнгүй тайланг яамны www.mof.gov.mn вэб сайтад <https://mof.gov.mn/article/entry/tailan-delgerengu> холбоосоор байршуулж, нийтэд ил тод мэдээлсэн.

“Засгийн газрын тусгай сан”-гийн хяналт, шалгалтын дүнгээр 2019 онд нийт 397.6 тэрбум төгрөгийн зөрчил илэрснээс 371.1 тэрбум төгрөгийн албан шаардлага, 26.5 тэрбум төгрөгийн төлбөрийн акт, ажил сайжруулах чиглэлээр 155 зөвлөмж хүргүүлэн биелэлтэд хяналт тавин ажиллаж байна. Хяналт шалгалтаар тогтоосон төлбөрөөс 2021 онд ЖДҮХ-ийн санд 8.3 тэрбум төгрөг, улсын төсөвт 5.6 тэрбум төгрөг, Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих санд 4.3 тэрбум төгрөгийн төлбөрийг төвлөрүүлсэн. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.4-1.Орон нутгийн төсвийн төслийн талаар хэлэлцүүлэг өрнүүлэх, төсвийн төсөлд олон нийтийн саналыг авч тусгах /СЯ, 2017-2022/

Сангийн яам Орон нутгийн хөгжлийн сангийн “Удирдлагын мэдээллийн систем болон Олон нийтэд зориулсан портал сайтыг шинэчлэн боловсруулж, 2020 онд ашиглалтад оруулсан. Үүнтэй уялдуулан системийг хэрхэн ашиглах, мэдээллийг оруулах талаар холбогдох мэргэжилтнүүдэд онлайн сургалт зохион байгуулж, аймаг, сумдын ОНХС-ийн 2018-2020 оны шаардлагатай мэдээллийг системд оруулж олон нийтэд нээлттэй болгосон. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн “Удирдлагын мэдээллийн систем” нь орон нутгийн хүрээнд санхүүжүүлэх болон цаашид хэрэгжүүлэх төсөл хөтөлбөр, арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтын талаар мэдээллийн санг бүрдүүлэх зорилготой. Энэхүү систем ашиглалтад орсноор орон нутгийн засаг захиргааны энэ сангийн үйл ажиллагаатай холбогдох байгууллага, албан тушаалтан болон сангийн хариуцсан санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, албан тушаалтан хооронд мэдээлэл солилцож,

аливаа төсөл хөтөлбөрийн хэрэгжиж буй эсэх асуудалд хяналт тавих боломж бий болж цаашид системээр дамжуулан мэдээллийн сан бүрдүүлж, хуваарилалт, төлөвлөлт хийх, төслийн санхүүжилт, гүйцэтгэлийг удирдах, тайлагнах, үнэлгээ хийхэд ашиглах юм.

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагааны журмыг 2018 онд батлан мөрдүүлж эхэлснээс хойших хугацаанд журмын хэрэгжилтэд тулгарч буй асуудал, сайжруулах арга замын талаарх хэлэлцүүлэг, санал асуулгын хүрээнд аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ОНХС-ийн хэрэгжилтэд оролцогч талуудын дунд хэлэлцүүлэг зохион байгуулж тэдний санал, зөвлөмжийг сонсож хэлэлцсэн ба нийт 734 орон нутгийн албан хаагчдаас санал, асуулга авсан. Тус сангийн шинэчилсэн Удирдлагын мэдээллийн систем ашиглалтад орсон, Малын тоо толгойн албан татварын тухай хууль 2020 оны 11 дүгээр сарын 13-нд шинээр батлагдсантай холбоотойгоор олон нийтийн саналыг авч Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагааны журамд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар ажиллаж байна.

ОНХС-ийн үйл ажиллагаа болон төслийн үйл ажиллагаа, үр дүнг олон нийтэд мэдээлэх, түгээн дэлгэрүүлэх ажлын хүрээнд тус сан болон төслийн үйл ажиллагаатай холбоотой нийт 2 шторк, 5 нэвтрүүлгийн зураг авалт, эвлүүлэг, хийц, цацалт, үндэсний болон орон нутгийн түвшинд 21 мэдээ бэлтгэл, цацалт хийж мөн 7 төрлийн мэдээлэл, сурталчилгааны материалыг нийт 233900 /үндэсний хэмжээнд/ ширхгийг хэвлэж, олон нийт болон сургалтад хамрагдсан төрийн албан хаагчдад түгээв.

Монгол улсын Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.5.1, 67 дугаар зүйлийн 67.3-т төсвийн төслийг боловсруулах явцдаа олон нийтэд танилцуулж, иргэдийн санал хүсэлтийг тусгана гэж заасан.

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн систем (<http://onhs.mof.gov.mn/home/index/2020>)-д байршуулсан мэдээллээс үзэхэд улсын хэмжээнд 2020 оны төслийн төлөвлөлтөд 174,811 иргэнээс 19,761 санал гаргаснаас иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас баталсан 3815 ажил хэрэгжиж байна.

Орон нутгийн төсвийн төслийн талаар хэлэлцүүлэг өрнүүлэх, төсвийн төсөлд олон нийтийн саналыг авч тусгах арга хэмжээний хүрээнд аймаг, нийслэлээс дараах байдлаар ажилласан байна.

Нийслэл. Улаанбаатар хотод Коронавируст (КОВИД-19) халдварт өвчин гарч, хөл хорио

тогтоосонтой холбогдуулан Нийслэлийн 2021 оны төсвийн төслийг ulaanbaatar.mn цахим хуудсаар танилцуулан, 2020 оны 11 дүгээр сарын 18-20-ны өдрүүдэд цахим санал асуулгыг явуулахад нийслэлийн 9 дүүргийн нийт 157 иргэн хандан, 343 санал өгсөн.

Орон нутгийн хөгжлийн сан /ОНХС/-ийн Жилийн гүйцэтгэлийн үнэлгээг /ЖГҮ/ 2021 оны 1-ээс 2-р улиралд зохион байгуулахаар төлөвлөсөн ч Ковид-19 цар тахлын хорио цээрийн улмаас 2021 оны 8 дугаар сард хийж гүйцэтгэсэн. 21 аймаг дах төслийн орон нутгийн ажилтнууд өмнөх үнэлгээний үр дүнг танилцуулж улмаар орон нутгийн удирдлагуудад сумдын үнэлгээг танилцуулсан. Бага оноо авсан сумын ОНХС хариуцсан ажилтан, албан хаагчдад үнэлгээний үзүүлэлт тус бүрээр гарсан оноог танилцуулж, бага үнэлэгдсэн шалтгаан, алдаа, сургамжийн талаар харилцан зөвлөлдөж, ЖГҮ-ний бэлтгэл байдлыг хангаж ажиллав. 2021 оны үнэлгээгээр нийт сумдын дундаж 63.4% болсон нь 2020 оныхоос 3.4 хувиар өссөн дүнтэй байна.

ЖГҮ-ний эхний үр дүн 2016 онд улсын хэмжээнд дунджаар 31.7% байсан бол 2017 онд улсын дундаж үзүүлэлт 37.2%, 2018 онд 50.3% болж, 2019 онд 59.5% болж, 2020 онд 60.1%, 2021 онд 63-д хүрч өссөн. Жилийн гүйцэтгэлийн үнэлгээний үр дүнд 2019 онд 222 сум буюу нийт сумдын 67% урамшуулал авсан бөгөөд 2020 онд 248 сум буюу нийт сумдын 75% нь урамшуулал авсан бол 2021 оны үнэлгээгээр нийт 225 сумдад 6.9 тэрбум төгрөг олгохоор байна.

2020 онд нийт 330 суманд “ерөнхий дэмжлэг” 3.5 тэрбум төгрөг, болзол хангасан 248 сумдад “урамшуулал” 6.5 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт хийгдсэн бөгөөд 2021 онд 330 суманд 2.5 тэрбум төгрөгийн “ерөнхий дэмжлэг”, 2020 оны ЖГҮ-ээр урамшуулал авах үнэлгээний болзол хангасан 225 сумдад 6.5 тэрбум төгрөгийн “урамшуулал” олгосон. ОНХС-ийн эх үүсвэр 2022 оноос нэмэгдсэн учир төслөөс бүх сумдад олгодог байсан ерөнхий дэмжлэгийг 2022 оноос зогсоож зөвхөн урамшууллын болзол хангасан сумдад урамшууллыг олгохоор Сангийн яам болон Дэлхийн банкнаас шийдвэрлэснээр 2022 оны төсөвт 6.9 тэрбум төгрөг төсөвт оруулан батлуулсан.

ОНХС-ийн хөрөнгө оруулалт аймаг, сум бүрд хүрч, бүтээн байгуулалт хийгдэн ард иргэдийн ая тухтай амьдрах нөхцөл боломжийг бүрдүүлэхэд чиглэгдсэн. Үүнтэй зэрэгцэн

тус сангийн хөрөнгийн зарцуулалтад хяналт тавих, мэдээллийн нээлттэй ил тод байдлыг бий болгох зорилгоор Сангийн яам ОНХС-ийн Удирдлага мэдээллийн систем/УМС/-ийг 2020 оны 12 дугаар сард бүх модулийн хөгжүүлэлтийг дуусган ашиглалтад оруулан 2021 онд системийг сайжруулан сумд ОНХС-ийн мэдээллийг системд оруулан иргэдэд ил тод байдлыг ханган ажиллаж байна. Тус системд Хуваарилалт, Төлөвлөлт, Хэрэгжилт, Тайлан, Хяналт, Жилийн гүйцэтгэлийн үнэлгээ, Санал хүсэлт, гомдол, Олон нийт хандах сайт болон веб гарын авлага гэсэн цэсүүдийг багтаасан. УМС-ийг ашиглалтад оруулснаар иргэд ОНХС-ийн санхүүжилт, тус сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтын ажлын төлөвлөгөө, тайлан зэрэг мэдээллийг бүрэн авах боломж бүрдэж байна. Түүнчлэн 2021 онд иргэдээс санал авах аппликейшнийг хөгжүүлэн ашиглалтад оруулаа. Мөн 21 аймгийн Тогтвортой амьжиргаа – 3 /ТА-3/ төслийн ажилтнуудад онлайнаар системийн сургалтыг зааж, анхан шатны онлайн болон цаасан гарын авлагуудаар хангасан. Аймаг/нийслэл, сум/дүүргийн мэргэжилтнүүдтэй хамтран, системд 2018-2021 оны мэдээллийг нөхөж оруулах ажлыг хийж гүйцэтгэсэн. УМС-д <http://onhs.mof.gov.mn/> вэбсайт болон <http://tusuv-oronnutag.mof.gov.mn/> вэбсайтын үндсэн цэс дунд байрлах “МЭДЭЭЛЛИЙН САН» гэсэн холбоосоор дамжин хандах боломжтой болсон.

Архангай аймаг. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар 2020 онд хийгдэх ажлын талаар иргэдээс санал авах ажлыг бүх багуудын иргэдийн дунд хэлэлцүүлэг явуулах, цахим хуудсаар болон цаасаар санал авч, саналыг үндэслэн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх ажлыг эрэмбэлэсэн. Мөн орон нутгийн төсвийг хэлэлцэх явцад шууд утас ажиллуулан иргэдийн саналыг авах, төсвийн төлөвлөлтөд тусгах ажлыг зохион байгуулж байна. 2021 онд хийгдэх ажлын талаар иргэдээс цаасаар, сайтаар болон танхимаар санал авч хэлэлцүүлж, эрэмбэлж багийн иргэдийн нийтийн хурлаар хэлэлцүүлэн баталж, гүйцэтгэсэн. Мөн орон нутгийн төсвийг хэлэлцэх явцад шууд утас ажиллуулан иргэдийн саналыг авах төсвийн төлөвлөлтөд тусгах ажлыг зохион байгуулж хэвшсэн.

Баян-Өлгий аймаг. Сумдын Засаг даргын Тамгын газраас Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний саналыг авах ажлыг зохион

байгуулж, хамгийн их санал авсан төсөл, арга хэмжээний жагсаалтыг нэгтгэн улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт болон аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, 2019 оны аймгийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлтэй уялдуулан тусгасан. 2021 онд Орон нутгийн хөгжлийн аливаа бодлогыг тодорхойлохдоо үйл ажиллагаанд нь хамаарах аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэн, хуулийн этгээдээс санал авч, бодлогын баримт бичигт тусгах ажлыг тухай бүр авч хэрэгжүүлж байна. Мөн дээрх шийдвэрийг Олон нийтийн радио телевизээр тухай бүр мэдээлж байна. Сангийн яам ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн суурь орлого, зарлагын хязгаар тогтоож ирүүлдэг. Тухайн жилийн 7 дугаар сард Ерөнхийлөн захирагчийн харьяа байгууллагуудын дараа жилийн төсвийн саналыг авч нэгтгээд Сангийн яаманд хуулийн хугацаанд өгч хянуулан ажиллав. ИТХ-ын төлөөлөгч болон олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр төсвийн талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл өгч ажилласан.

Баянхонгор аймаг. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжиж байгаа хөрөнгө оруулалтуудыг тухай бүр нь tusuv-oron-nutag.mof.gov.mn цахим хуудсанд мэдээлэл оруулдаг. 2020 онд орон нутгийн хөгжлийн сангаар санхүүжих төсөл арга хэмжээний төлөвлөлтөд 9251 иргэнээс 1583 санал гаргаж, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас 315 төсөл арга хэмжээг батлан хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд сумдын хувьд иргэдийн саналыг цаасан хэлбэрээр авсан. 2021 онд орон нутгийн төсвөөр хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг Төсвийн тухай хууль, Орон нутгийн хөгжлийн тухай үйл ажиллагааны журам, Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнах журам, Орон нутгийн төсвийн төсөл боловсруулах журам, Авто замын санд хөрөнгө төвлөрүүлэх, захиран зарцуулах журам болон бусад холбогдох хууль журамд нийцүүлэн аймгийн төвийн болон сумдын иргэдийн саналд тулгуурлан төлөвлөн, эрэмбэлж хуулийн хугацаанд батлуулан хэрэгжүүлсэн. Аймгийн Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хийгдэх арга хэмжээг сумдын иргэдийн санал болон Баянхонгор аймгийн иргэний танхим буюу нэг цэгийн үйлчилгээгээр иргэдээс санал авч ажлын хэсгээр эрэмбэлэн 64 арга хэмжээг батлуулан хэрэгжүүлсэн.

Булган аймаг. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний

төслийг боловсруулахдаа аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны “Шинэ хөгжлийн зам” хөтөлбөр, харьяа хэлтэс, алба, агентлагуудаас ирсэн саналыг судлан, ач холбогдлоор нь эрэмбэлж, аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн хэлтэс, сумын Засаг даргын Тамгын газартай хамтран аймгийн 16 сум, 1 тосгоны иргэдээс санал авах ажлыг зохион байгуулж, давхардсан тоогоор 14,0 мянга гаруй иргэнээс санал авч, эрэмбэлэн хуулийн хугацаанд аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит хуралдаанаар хэлэлцүүлэн баталсан. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний төслийг боловсруулахдаа аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын www.bulgan.khural.mn цахим хуудас, аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын www.bulgan.gov.mn цахим хуудас болон facebook хуудсаар дамжуулан иргэд, олон нийтэд мэдээлэл хүргэж ажилласан. 2021 онд Орон нутгийн төсвийн төслийг боловсруулж, төсвийн хөрөнгө оруулалт, орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл арга хэмжээг багийн Иргэдийн нийтийн хурлаар хэлэлцүүлэн иргэдийн санал авч эрэмбэлэн, аймгийн ИТХ-ын дэргэдэх Иргэний танхимаар иргэдэд 2 удаагийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан. Иргэдээс гарсан саналыг аймгийн ЗДЗ-ийн хурлаар хэлэлцүүлэн тодорхой саналуудыг төсөвт тусгасан.

Говь-Алтай аймаг. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хийгдэх ажилд санал авах, өргөдөл, гомдлыг хүлээн авах үйл явц шийдвэрлэлтийг сайжруулах туршилтыг Шарга суманд зохион байгуулж, сурталчилгааны 2 самбарыг байршуулж, Дэлгэр сумд 323 иргэний гар утсанд мессеж илгээх замаар болон мэдээллийг Говь-Алтай аймгийн Засаг даргын Тамгын газар гэсэн албан ёсны фэйсбүүк хуудсаар постер бэлтгэж, бүүст /boost/ ашиглан 2020 оны 07 дугаар сарын 27-ны өдрөөс 14 хоногийн хугацаатайгаар сурталчилсны үр дүнд фэйсбүүк хуудас дагадаггүй 2000 гаруй иргэн, нийт 10800 иргэнд хүрсэн байна. Мөн тус сангийн хөрөнгөөр хийгдэх ажилд фэйсбүүк хуудсаар 36 иргэнээс 38 санал тус тус ирсэн. Аймгийн Засаг даргын Тамгын газраас аймгийн орон нутгийн хөгжлийн сан болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр 2021 онд хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалт бүтээн байгуулалтын ажлын санал авах ажлыг 2020

оны 09 дүгээр сарын 20-ноос 10 дугаар сарын 20-ны өдрүүдэд цахимаар болон бичгийн хэлбэрээр зохион байгуулж, нийт 1350 гаруй иргэн оролцсоноос бичгээр 889, цахимаар 469 санал ирүүлснийг эрэмбэлэн 2021 оны төсвийн төсөлд тусган аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцэн баталсан. УИХ-аас батлан, Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас хянан ирүүлсэн орон тоо, суурь орлого зарлага, улсын төсвөөс авах дэмжлэг, орон нутгийн төсвийн 2021 оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэл, ЗГ-аас хэрэгжүүлж буй төсвийн шинэчлэлийн бодлоготой уялдуулан төсвийн зардлыг оновчтой байдлаар хуваарилах, урсгал болон хөрөнгийн зардлын үр ашгийг нэмэгдүүлэх зарчмыг баримтлан 2022 оны төсвийн төслийг боловсруулсан аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хуралд өргөн мэдүүлж, аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн 2021.12.03-ны өдрийн 27 дугаар тогтоолоор батлав. Орон нутгийн төсөвт иргэд олон нийтийн оролцоог хангах төсвийн ил тод байдлыг хангах ажлын хүрээнд www.govi-altai.gov.mn цахим хуудсанд 2022 оны төсвийн төслийг байршуулж, иргэд олон нийт танилцах боломжийг бүрдүүлсэн.

Говьсүмбэр аймаг. Орон нутгийн хөгжлийн сан, Авто замын сан, Байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардлын хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл арга хэмжээний саналыг сум тус бүрт хуулийн хугацаанд иргэдээр хэлэлцүүлэх, санал авах, эрэмбэлүүлэх ажлыг зохион байгуулсан бөгөөд аймгийн хэмжээнд нийт 5330 өрхөөс санал авахаас 3521 өрх буюу 73.8 хувиас санал авсан бөгөөд өмнөх онтой харьцуулахад 36.5 хувиар нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна. Ковид-19 цар тахлын улмаас www.govisumber.gov.mn цахим хуудсаар иргэдээс саналыг авч төсвийн төсөлд нэгтгэн журамд заагдсан үзүүлэлтийн дагуу 62 саналыг эрэмбэлсэн. Журмын дагуу иргэдийн санал болон бодлогын баримт бичигт тусгагдсан ажлуудын 62 саналыг Засаг даргын Зөвлөлийн Хуралд 2021.07.10-ны өдөр хэлэлцүүлж Орон нутгийн төсвийн төслийг хуулийн хугацаанд аймгийн ИТХ-д өргөн барьсан.

Дархан-Уул аймаг. Орон нутгийн цахим сайт, телевиз, радиогоор Төрийн зарим чиг үүргийг “Төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд иргэдийн оролцоотойгоор 60 төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаас 400,0 сая төгрөг зарцуулсан. Сум, аймгийн ИТХ-ийн

төлөөлөгчдөөс санал авах, иргэдээ сонсох 70371212 утас, smartdarkhan.com цахим хуудсаар санал авч, Багийн иргэдийн хурлаас гарсан саналыг тусгаж 2020 оны Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын төсвийн төслийг боловсруулсан. 2021 онд Дархан-Уул аймгийн Орон нутгийн хөгжлийн санд 9.3 тэрбум төгрөг хуваарилагдсан ба иргэд олон нийтээс санал авах ажлыг хуулийн хугацаанд цахимаар зохион байгуулсан. Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 11.3 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 105 төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, үүнд шилжих хөрөнгө оруулалтаар 16 төсөл арга хэмжээг 430.2 сая, шинээр эхлэх 89 төсөл арга хэмжээг 2021 онд 10.9 тэрбум төгрөгөөр тус тус санхүүжүүлнэ. Төсөвт зохицуулалт хийх болон Төсвийн орлого нэмэгдсэнтэй холбогдуулан 4 сар, 6 сард 2 удаагийн зохицуулалт, 9-р сард төсөвт тодотголыг хийж аймгийн ИТХ-ын хуралдаанаар батлууллаа. Шинээр эхлэх 89 төсөл арга хэмжээнээс 77 төсөл арга хэмжээнд гэрээ байгуулж, зураг, төсөв, техникийн тодорхойлолтыг боловсрууллаа. 2022 оны Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 10.7 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй, 2022 онд санхүүжих дүн 6.8 тэрбум төгрөг, нийт 38 төсөл арга хэмжээний төсвийн төслийг боловсруулж 2021 оны 12 дугаар сарын 03-ны өдрийн аймгийн ИТХ-ын ээлжит бус 8 дугаар хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлуулсан.

Дорноговь аймаг. Орон нутгийн хөгжлийн сангаар санхүүжих төсөл арга хэмжээний төлөвлөлтөд 22,301 иргэд санал өгөх боломжтой байгаагаас 5,229 иргэнээс санал гаргаж, Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаас 691 ажил хийж гүйцэтгүүлэхээр баталснаас 322 ажлыг эрэмбэлж, 136 төсөл арга хэмжээг батлан хэрэгжүүлж байна. Сумдын хувьд иргэдийн саналыг цаасан хэлбэрээр авсан байна. Аймгийн орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар 2022 онд хийгдэх 20 төсөл арга хэмжээний урьдчилсан жагсаалтыг Дорноговь аймгийн ЗДТГ-ын цахим хуудас, олон нийтийн сүлжээнд байршуулан нийт 1024 иргэнээс цахим сүлжээгээр нээлттэй санал авч тусгасан.

Дорнод аймаг. Аймгийн Засаг даргын захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсэг, орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээний саналыг сум, агентлагаас авч нэгтгэн гаргасан. Нэгтгэсэн жагсаалтыг зураг, төсөвтэй эсэх болон

бодлогын баримт бичигтэй уялдуулан урьдчилсан жагсаалтыг нягтлан шалгаж иргэд олон нийтээр хэлэлцүүлэх ажлыг нээлттэй байдлаар зохион байгуулсан. Мөн орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлсэн хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний гүйцэтгэл, хэрэгжилтийг аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Олон нийттэй харилцах албаны албан ёсны цахим хуудсаар болон бусад цахим хаягаар олон нийт, иргэдэд мэдээлэн ажиллаж байна. Орон нутгийн төсвийн төслийн хэлэлцүүлгийг 2021 оны төсвийн жилд хэрэгжүүлэн ажиллаа. Үүнд: 1. “Орон нутгийн хөгжлийн сан “/ОНХС/-ийн иргэдээс санал авах үйл ажиллагааг 2021.01.15-2021.01.31-ний өдрүүдэд явагдаж 2021 онд Дорнод аймгийн ОНХС-аар хэрэгжүүлэх төсөл, арга, хэмжээний жагсаалт, иргэдийн саналыг эрэмбэлэн төсвийн төслийг боловсруулж иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар батлуулсан. 2. Төсвийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.4 -т заасан “ил тод байдлыг хангасан байх”; зарчмын хүрээнд Дорнод аймгийн Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний жагсаалтад иргэдээс санал авч ажилласан. Хэлэлцүүлгийг 14 суманд Аймгийн Засаг даргаар ахлуулсан ажлын хэсэг ажиллаж хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний саналыг авсан.

Дундговь аймаг. Сум, хэлтэс, агентлаг, байгууллагын дарга, эрхлэгч нарт 2020 оны 3 дугаар сарын 10-ны дотор Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх төсөл арга хэмжээний санал ирүүлэх албан бичиг хүргүүлэн нийт 54 төсөл, арга хэмжээний санал ирсэн. 2021 оны ОНХС-аар хийгдэх ажлын саналыг 2020 оны 8 дугаар сарын 14-24-ний хооронд иргэдээс цахим хэлбэрээр авахад 819 иргэнээс 99 арга хэмжээний санал ирж нийт 153 арга хэмжээний саналын жагсаалтыг нэгтгэн Төсвийн тухай хууль, Орон нутгийн хөгжлийн сангийн журамд нийцэж байгаагаар нь дахин жагсаалт үүсгэн, 2020 оны 10 дугаар сарын 27-29-ний өдөр иргэдээс 62 төсөл, арга хэмжээгээр цахимаар санал авсан. Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын тэргүүлэгч, төлөөлөгчдөөс ирсэн саналыг тусган төсөлд 2020 оны 11 дүгээр сарын 30-аас 12 дугаар сарын 1-ний хооронд дахин санал авч нэгтгэсэн. Цахим санал асуулгад нийт 3878 иргэн хамрагдсан. Аймгийн ИТХ-аас он дамжин хэрэгжих 16, шинээр 33 төсөл арга хэмжээ тус тус батлагдсан. ОНХС-ийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэж буй төсөл, арга

хэмжээний гүйцэтгэлийн явцын мэдээллийг www.dundgovi.gov.mn, shilendans.gov.mn сайтад сар бүр байршуулан ил тод мэдээлэх ажлыг хэвшүүлсэн. Орон нутгийн төсвийн төслийн талаар хэлэлцүүлгүүдийг зохион байгуулан, орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх төсөл арга хэмжээний саналыг иргэд, олон нийтээс авч, Төсвийн тухай хууль болон ОНХС-ийн журамд нийцэж байгаагаар жагсаалт үүсгэж аймгийн ИТХ-д өргөн барьж, 2021 онд Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний төлөвлөгөөг аймгийн ИТХ-ын Төлөөлөгчдийн 2021 оны 08 дугаар сарын 06-ны өдрийн 2021 оны төсвийн тодотголоор шинэчлэн батлуулж, нийт 44 төсөл, арга хэмжээ хэрэгжихээр төлөвлөснөөс 43 төсөл арга хэмжээний гэрээ хийгдсэн. Засгийн газрын болон орон нутгийн тусгай сангийн хөрөнгө оруулалтаар нийт 32 төсөл, арга хэмжээ хэрэгжихээр төлөвлөснөөс 29 төсөл арга хэмжээний гэрээ хийгдээд байна.

Завхан аймаг. Орон нутгийн төсвийг боловсруулах, батлах, хэрэгжүүлэх, тайлагнах бүхий л үе шатанд төсвийн ил тод нээлттэй байдлыг хангах зорилгоор орон нутгийн телевиз, радио, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр тогтмол мэдээлж хэвшүүллээ. Аймгийн Засаг даргын хэрэгжүүлж байгаа “Ард иргэдээ сонсох аян”-ыг жил бүр 3 удаа зохион байгуулж, иргэдээс гарсан саналуудыг нэгтгэн, хэлэлцүүлж иргэдийн 12000 гаруй саналыг эрэмбэлж, урт, дунд, богино, хугацааны хөтөлбөр зорилтуудыг уялдуулан шийдвэрлэдэг болсон. Иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор “Нэг цонхны үйлчилгээний төв”-ийн дэргэд “Ард иргэдээ сонсьё-70461212” утсыг ажиллуулан, иргэдийн саналыг хэрхэн шийдвэрлэсэн талаарх мэдээг тоймлон 7 хоног бүр нэвтрүүлэг бэлтгэн хүргэж байна. Сар бүрийн ажлын тайланг өдрийн сониноор дамжуулан ард иргэдэд тайлагнах ажлыг хэвшүүлсэн. Мөн Монгол Улсын Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөртэй уялдуулж зайлшгүй шаардлагатай төслийг Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. 2021 онд Орон нутгийн төсвийг боловсруулах, батлах, хэрэгжүүлэх, тайлагнах бүхий л үе шатанд төсвийн ил тод нээлттэй байдлыг хангах зорилгоор орон нутгийн телевиз, радио, хэвлэл мэдээллийн байгууллагаар дамжуулан тогтмол мэдээлж

саналыг авч тусгаж ажиллаа.

Орхон аймаг. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний төсөлд санал авах ажлыг иргэдийн дунд хэлэлцүүлэг явуулах, цахим хуудсаар болон цаасаар санал авах хэлбэрээр нийт өрхийн 50 хувийг хамруулан санал авч, саналыг эрэмбэлж, төсөвт тусган аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлэн батлуулав. Мөн орон нутгийн “Номин” телевизтэй хамтран иргэд олон нийтэд нээлттэй мэдээлэн, санал хүсэлтийг шууд утсаар авч аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд танилцуулж ажилласан. Орон нутгийн төсвийн төслийг shilendans.mn сайтад хуулийн хугацаанд байршуулж, иргэд мэдээлэл авах боломжийг бүрдүүлсэн ба батлагдсан төсвийн талаарх мэдээллийг иргэдэд ойлгомжтой байдлаар танилцуулах зорилгоор “Иргэний төсөв” товхимлыг хэвлүүлэн түгээж, мөн “Иргэн танаа” сониноор иргэдэд мэдээлж байна. Аймгийн 2022 оны төсвийн төслийг бэлтгэхдээ Төсвийн тухай хуулийн 63 дугаар зүйлд заасан орон нутгийн төсөвт олон нийтийн оролцоог хангах заалтын дагуу орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх, хөрөнгө оруулалт, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний төсөлд санал авах ажлыг иргэдийн дунд хэлэлцүүлэг явуулах, цахим сайтаар болон цаасаар санал авах хэлбэрээр саналыг авч, ирүүлсэн саналыг эрэмбэлж төсөвт тусгаж аймаг, сумдын Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаар батлуулан хэрэгжүүлж байна. Орон нутгийн 2022 оны хөрөнгө оруулалтын жагсаалтыг төлөвлөхдөө sanal.erdenet.mn сайтаар дамжуулан иргэдээс 243 санал ирснийг ИТХ болон байгууллагуудаас ирүүлсэн саналтай нэгтгэн 400 гаруй хөрөнгө оруулалтын саналыг 9 удаагийн салбар хэлэлцүүлгээр хэлэлцэж боловсруулсан Мөн орон нутгийн төсөв батлах үйл явцыг орон нутгийн Номин телевизтэй хамтран иргэд олон нийтэд нээлттэй мэдээлж, санал хүсэлтийг шууд утсаар авч аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдаанд танилцуулж ажилласан.

Өвөрхангай аймаг. Төсвийн тухай хуулийн дагуу орон нутгийн хөгжлийн сан болон хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх ажилд иргэдийн саналыг авч эрэмбэлэн аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд өргөн мэдүүлж хэлэлцүүлэн батлуулж байна. Холбогдох материалыг шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудас болон байгууллагын

мэдээллийн самбар, веб хуудас, иргэдэд мэдээллээр үйлчлэх төвд хүргүүлэн ажилласан /<https://shilendans.gov.mn/org/43?group=0&-year=2020Uvurkhangai.mn/>. Орон нутгийн төсвийн төсөлд олон нийтийн сонсгол хийн, гарсан саналыг тусгаж байна. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар 2021 онд 7711,1 сая төгрөг батлагдсан ба аймгийн ОНХС-ийн хөрөнгө оруулалтаар 16 төсөл арга хэмжээнд 4456,4 сая төгрөг, ОНХС-аас сумдад 2951,6 сая төгрөг, мал эмнэлгийн үйлчилгээнд 446,0 сая төгрөг, Арвайхээр хот тохижилт үйлчилгээнд 43,3 сая төгрөгийг төлөвлөж олон нийтийн саналд тулгуурласан ажлын гүйцэтгэлийн санхүүжилтийг батлагдсан хуваарийн дагуу олгосон байна.

Өмнөговь аймаг. 2020 онд орон нутгийн хөгжлийн сангаар хийгдэх ажлыг эрэмбэлэх хүрээнд 15 сумын 13899 иргэнээс санал авах ажлыг зохион байгуулсан. 2020 онд орон нутгийн хөгжлийн сангийн 6,968,490.8 мянган төгрөгийн санхүүжилттэй 158 ажлыг хийхээр төлөвлөж, төлөвлөсөн 158 ажилд 5,090,900.5 мянган төгрөгийн гүйцэтгэлийг олгож ажилласан байна. Өмнөговь аймаг нь 2021 онд аймаг, сумын орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх ажлыг эрэмбэлэх хэлэлцүүлгийг давхардсан тоогоор 26565 иргэдийн дунд зохион байгуулж санал гарсан 224 ажлыг эрэмбэлж хамгийн их санал авсан 143 ажлыг хийж гүйцэтгэн гүйцэтгэлийг www.shilendans.com болон Өмнөговь аймгийн албан ёсны цахим хуудас болон вэб хуудсанд байршуулж орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хийгдэж буй төсөл, хөтөлбөр, ажилд хяналт тавих иргэдийн нөхцөлийг бүрдүүлж ажилласан.

Сүхбаатар аймаг. 2020-2024 онд хэрэгжүүлэх Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, 5 жилийн үндсэн чиглэлийн саналыг салбар бүрээр, бодлого боловсруулж буй мэргэжлийн байгууллагууд, иргэд олон нийтээс Сүхбаатар аймаг фэйбүүк хуудсаар дамжуулан саналыг авч нэгтгэн бодлогын баримт бичгүүдэд тусган аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар батлуулсан. Орон нутгийн төсөвт иргэд, олон нийтийн оролцоог хангах болон орон нутгийн төсвийн төсөлд санал авах хэлэлцүүлгийн талаар багуудын иргэдийн Нийтийн Хурлаар дамжуулан мэдээллийг өгч ажилласан. Мөн sukhbaatar.mn цахим хуудас, Сүхбаатар аймаг фэйсбүүк хуудсаар холбогдох зар мэдээллүүдийг хүргэсэн. Орон нутгийн төсвийн төслийн талаар хэлэлцүүлэг өрнүүлэх,

төсвийн төсөлд олон нийтийн саналыг авч тусгаж, шилэн данс, ил тод байдлыг хангаж ажиллав. АИТХурал болон сумдын хуралд гарсан аудитын дүгнэлтийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, буруу этгээдийг олж тогтоон, төрийг хохиролгүй болгох чиглэлээр ажиллаж байна.

Сэлэнгэ аймаг. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагааны журмын дагуу багийн иргэдийн Нийтийн Хурлаар 2020 оны сумын болон аймгийн төсөвт тусгагдах хөрөнгө оруулалтын ажлуудын саналыг нэгтгэсэн. Жагсаалтад эрэмбэлэгдсэн хэрэгжүүлэх нэн шаардлагатай ажлуудыг зураг төсөв хийлгэж, төсөвт тусгуулж, 2021 оны төсвийн төслийн саналыг боловсруулан ажиллаж байгаа бөгөөд “Орон нутгийн төсөв таны төсөв” нэртэй иргэд олон нийтэд төсвийн төслийг энгийн ойлгомжтой хэлбэрээр хүргүүлэхээр бэлтгэл ажлыг ханган ажиллаж байна. Монгол Улсын 2022 оны төсвийн төсөлд тусгах улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний саналыг Сангийн сайдын 2018 оны 295 дугаар тушаалаар батлагдсан цахим систем бүхий аргачлалын дагуу боловсруулж ажиллалаа. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх ажил, арга хэмжээнд иргэдээс санал авч, багийн нийтийн хурал, сумын иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаар хэлэлцүүлэн нэгтгэж ажилласан. Мөн тойргуудаас сонгогдсон иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгчдөөр дамжуулан төсвийн төсөлд иргэдийн саналыг тусгаж ажилласан.

Төв аймаг. Орон нутгийн хөгжлийн сангаар санхүүжих төсөл арга хэмжээний төлөвлөлтөд 45,292 иргэд санал өгөх боломжтой байгаагаас 9,395 иргэнээс санал гаргаж, Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаас 568 ажил хийж гүйцэтгүүлэхээр баталснаас 232 ажлыг эрэмбэлж, 201 төсөл арга хэмжээг батлан хэрэгжүүлж байна. Сумдын хувьд иргэдийн саналыг цаасан хэлбэрээр авсан байна. Аймгийн Засаг даргын захирамж, төсөв баталсан хурлын тогтоолуудыг tov.gov.mn, khural.mn сайтуудад байршуулж ажилласан. Аймгийн 2021 оны төсвийн төсөл болон 2010 оны орон нутгийн жилийн эцсийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан төсвийн гүйцэтгэл, 2021 оны хагас жилийн аймгийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан, Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хийгдэх ажлуудын мэдээллийг шилэн дансны вэб сайтад байршуулж, мөн дээрх мэдээллүүдийг мэдээллийн ил тод байдлын самбараар иргэд олон нийтэд

мэдээллийг хүргэсэн. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн гүйцэтгэлийг Сангийн яамны Орон нутгийн хөгжлийн сангийн <http://tusuv-oronnutag.mof.gov.mn/> сайт, аймгийн Засаг даргаас гарч буй өмч, хөрөнгө, өр төлбөр, авлагатай холбоотой шийдвэрийг Шилэн дансны сайтанд бүрэн мэдээлсэн.

Увс аймаг. Орон нутгийн хөгжлийн сангаар санхүүжих төсөл арга хэмжээний төлөвлөлтөд 13,317 иргэд санал өгөх боломжтой байгаагаас 8,107 иргэнээс санал гаргаж, Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаас 629 ажил хийж гүйцэтгүүлэхээр баталснаас 375 ажлыг эрэмбэлж, 219 төсөл арга хэмжээг батлан хэрэгжүүлж байна. Сумдын хувьд иргэдийн саналыг цаасан хэлбэрээр авсан байна. Орон нутгийн төсвийн төсөлд олон нийтийн саналыг авч тусгах ажил тус аймагт хэвшсэн ажлын нэг болсон. 2021 онд хэдийгээр Ковид-19 цар тахалтай холбогдуулан хөл хорио тогтоож уулзалт, хэлэлцүүлэг хориотой байсан хэдий ч Сангийн сайдын 2021 оны 86 дугаар тушаалаар баталсан “Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагааны журам»-ыг мөрдөн ажилласан. Багийн ИНХ-аас гарсан саналыг баг тус бүрийн Засаг дарга нь нэгтгэн сумын ЗДТГ-т эрэмбэлэн ОНХС-ийн тухайн жилийн төлөвлөгөөг боловсруулсан.

Ховд аймаг. Орон нутгийн хөгжлийн сангаар санхүүжих төсөл арга хэмжээний төлөвлөлтөд 31,652 иргэд санал өгөх боломжтой байгаагаас 9,106 иргэнээс санал гаргаж, Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаас 632 ажил хийж гүйцэтгүүлэхээр баталснаас 339 ажлыг эрэмбэлж, 260 төсөл арга хэмжээг батлан хэрэгжүүлж байна. Сумдын хувьд иргэдийн саналыг цаасан хэлбэрээр авсан байна. Орон нутгийн төсвийн орлого, зарлага, ОНХС, улсын болон орон нутгийн хөрөнгө оруулалтын 2022 оны төслийг боловсруулах ажлын хүрээнд аймгийн ИТХ-ын ажлын алба, 17 сум болон Засаг даргын харьяа байгууллагуудын удирдлагад 3-4 удаа албан бичиг хүргүүлж төсвийн төсөлд тусгах саналуудыг авах ажиллагааг зохион байгуулсан. Иргэд олон нийтээс нийт 15 асуудлаар 8146 санал ирүүлсэн байна. Ковид цар тахлын улмаас олон нийтийг хамарсан танхимын хэлэлцүүлэг зохион байгуулагдаагүй.

Хөвсгөл аймаг. Орон нутгийн хөгжлийн сангаар санхүүжих төсөл арга хэмжээний төлөвлөлтөд 60,080 иргэд санал өгөх

боломжтой байгаагаас 10,325 иргэнээс санал гаргаж, Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаас 877 ажил хийж гүйцэтгүүлэхээр баталснаас 349 ажлыг эрэмбэлж, 232 төсөл арга хэмжээг батлан хэрэгжүүлж байна. Сумдын хувьд иргэдийн саналыг цаасан хэлбэрээр авсан байна. Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурал, аймгийн Засаг даргын Тамгын газраас нийтийн сонсголын тухай хуулийн дагуу орон нутгийн төсөв, орон нутгийн хөгжлийн сангийн төсвийн талаарх мэдээллийг танилцуулах, мөн иргэдийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлснээр ямар үр дүн гарах талаар сонсгол зохион байгуулахад оролцсон бөгөөд үүнд 80 гаруй иргэн хамрагдсан. Дараа оны төсвийн төсөл, төсвийн тодотголын тооцоолол, тайлбар мэдээллийг иргэдэд мэдээлэх, санал бодлыг нь авах зорилгоор khuvsgul.gov.mn сайтад байршуулж хэвшээд байна. Сайтад 2018 оны төсвийн талаарх мэдээллийг оруулахад 931 хүн хандаж мэдээлэл авч байсан бол 2018 оны төсвийн тодотголын мэдээллийг 853 иргэн, 2019 оны төсвийн мэдээллийг 1051 иргэн, 2020 оны төсвийн талаарх мэдээллийг 1152 иргэн, 2021 ны төвийн талаарх мэдээллийг 1224 иргэн хандаж үзсэн байна. Мөн төсвийн талаарх мэдээлэл танилцуулгыг аймгийн Засаг даргын зөвлөлийн хурал болон аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын байнгын хороод, иргэний нийгмийн байгууллагуудын төлөөлөлд танилцуулж гарсан санал зөвлөмжүүдийг тусган ажиллаж байна.

Хэнтий аймаг. Танхимаар болон цахим хэлбэрээр давхардсан тоогоор 1259 иргэний саналыг авч хэлэлцүүлж, 2021 онд шинэ хөрөнгө оруулалтаар 2,5 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтэй 33 төсөл арга хэмжээ, 2020 оноос шилжиж орж ирсэн 1,6 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 17 төсөл арга хэмжээ орон нутгийн хөгжлийн сангаас санхүүжин хэрэгжихээр байна. Нийт 50 төсөл арга хэмжээний төсөвт өртөг 6,3 тэрбум төгрөг байна. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хэлэлцүүлгийг иргэдийн оролцоонд тулгуурлан аравт хэсгийн зохион байгуулалтыг ашиглан саналыг авсанаар иргэдийн оролцоо 2021 онд 68 хувьтай болж иргэд өөрсдийн тулгамдсан асуудлаа шийдлүүлэх боломж нэмэгдэж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.4-2. Орон нутгийн төсвийн төсөлд санал авах хэлэлцүүлгийн талаар Засгийн газрын www.iltod.mn, www.shilendans.com цахим хуудас болон бусад мэдээллийн хэрэгслээр иргэд, олон нийтэд мэдээлэл хүргэх /СЯ, 2018-2022/

Сангийн яамны санаачилгаар төсвийн ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх, иргэдийн төсвийн тухай мэдлэг мэдээллийг дээшлүүлэх зорилгоор 2018 оноос эхлэн “Иргэдийн төсөв” товхимол болон төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээг иргэн бүрд ойлгомжтой байдлаар цахим хэлбэрээр бэлтгэн www.mof.gov.mn цахим сайтад байршуулж байна. “Иргэдийн төсөв» 2021 эмхэтгэлд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжих төсөл, хөтөлбөрүүдийн танилцуулга, тоо, баримт, графикийг боловсруулж нэгтгүүлсэн. Дэлхийн банктай хамтран улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төслүүдэд урьдчилсан үнэлгээ хийх /pre-screen/ аргачлалыг боловсруулсан. Дэлхийн банктай тохиролцсоны дагуу урьдчилгаа үнэлгээний аргачлалыг 2020 онд туршилт байдлаар ашиглаж, улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын цахим системд урьдчилсан үнэлгээний загварыг оруулсан. Цахим системээр орон нутгаас Архангай аймаг, яамдаас БСШУЯ туршилтад хамрагдан урьдчилсан үнэлгээний загварыг ашиглаж болохоор байна гэсэн дүгнэлт ирүүлсэн.

2021 онд орон нутгийн төсвөөр хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээний мэдээллийг авч нэгтгэн, хөрөнгө оруулалтын цахим системд оруулах туршилтын ажлыг хийсэн. Тухайн мэдээллийг 2022 онд цахим системд бүрэн оруулах юм. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлж байгаа төсөл, арга хэмжээний гүйцэтгэл болон санхүүжилтын төрийн сан дахь гүйлгээний явц байдлын талаар Засгийн газрын 2021 оны 51 дүгээр тэмдэглэл батлуулу, тэмдэглэлээр хувийн хэвшилд хүнд суртал үзүүлэхгүй, удаашруулахгүй байх, авлига, ашиг сонирхлын талаар АТГ-д мэдэгдэхийг Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарт, хүнд суртал, авлига, ашиг сонирхлын талаарх мэдээллийг 11-11 төв, И-Монголиа системээр хүлээн авахыг ХЗДХЯ, ЗГХЭГ-т, хөрөнгө оруулалтыг 2022 оноос Сангийн яамнаас гүйцэтгэгч нарт шууд шилжүүлэх цахим системийг нэвтрүүлэхийг Сангийн яаманд тус тус даалгасан.

Монгол Улсын 2020 оны төсвийн тухай хууль, Нийгмийн даатгалын сангийн 2020 оны

төсвийн тухай хууль, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2020 оны төсвийн тухай хууль, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2021-2022 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслүүд болон холбогдох бусад материалын хамт Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлснийг төсвийн ил тод байдлын www.iltod.gov.mn сайтад нийтэлсэн.

ОНХС-ийн үйл ажиллагааны журмыг 2018 онд батлан мөрдүүлж эхэлснээс хойших хугацаанд журмын хэрэгжилтэд тулгарч буй асуудал, сайжруулах арга замын талаарх хэлэлцүүлэг, санал асуулгын хүрээнд аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ОНХС-ийн хэрэгжилтэд оролцогч талуудын дунд хэлэлцүүлэг зохион байгуулж тэдний санал, зөвлөмжийг сонсон хэлэлцсэн ба нийт 734 орон нутгийн албан хаагчдаас санал, асуулга авсан. ОНХС-ийн шинэчилсэн Удирдлагын мэдээллийн системийг ашиглалтад оруулж, малын тоо толгойн албан татварын тухай хууль 2020 оны 11 дүгээр сарын 13-нд шинээр батлагдсантай холбоотойгоор олон нийтийн саналыг авч ОНХС-ийн үйл ажиллагааны журамд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар ажиллаж байна.

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн үйл ажиллагаа болон төслийн үйл ажиллагаа, үр дүнг олон нийтэд мэдээлэх, түгээн дэлгэрүүлэх ажлын хүрээнд тус сан болон төслийн үйл ажиллагаатай холбоотой 2 шторк, 5 нэвтрүүлгийг бэлтгэн үндэсний болон орон нутгийн түвшинд 21 мэдээ бэлтгэл, цацаж, мөн 7 төрлийн мэдээлэл, сурталчилгааны 233900 материалыг олон нийт болон сургалтад хамрагдсан төрийн албан хаагчдад түгээв.

2021 онд төсвийн хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийн талаарх мэдээллийг сар болгон ТЕЗ-аар гаргаж яамны www.iltod.mn болон <https://publicinvestment.gov.mn/> сайтад байршуулж олон нийтэд тухай бүр мэдээлж ажилласан. Мөн улирал бүр шилэн дансан дээр мэдээлэл байршуулж олон нийтэд мэдээлсэн. Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдаас ирүүлсэн саналын дагуу 2021 онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар санхүүжүүлэх төсөл, арга хэмжээний сарын санхүүжилтийн хуваарьт өөрчлөлт оруулж хугацаанд нь олгосон. 2021 оны 4-7 дугаар сард “Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын үр ашиг” сэдэвт сургалтыг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын мэдээллийн www.publicinvestment.gov.mn системээр дамжуулан 21 аймаг, нийслэл, агентлаг болон

яамдын улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлт, хэрэгжилт, санхүүжилт, хяналт болон тайлагналт хариуцсан 400 гаруй албан хаагчийг хамруулан улсын хэмжээнд зохион байгуулав.

Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулийн төсөл, төслийн үзэл баримтлалыг Сангийн яамны цахим хуудас(mof.gov.mn)-т байршуулан олон нийтээс санал авч эхэлсэн. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.5-1.Зээл авахад иргэн, аж ахуйн нэгжид учирч байгаа хүндрэл, зээлийн нөхцөлд дүн шинжилгээ хийж, зээлийн нөхцөлийг хөнгөвчлөх арга хэмжээг авах/ Монголбанк, 2017-2020/

Монгол банкны Ерөнхийлөгч, Сангийн сайдын 2019 оны 6 дугаар сарын 18-ны өдрийн А-155/134 дугаар хамтарсан тушаалаар “Активыг ангилах, активын эрсдэлийн сан байгуулж, зарцуулах журам”-ыг шинэчлэн баталсан. Ковид-19 цар тахлын үед Монголбанк санхүүгийн зах зээлийн тогтвортой байдлыг хангах, иргэд, аж ахуйн нэгжийн олгосон зээл, санхүүгийн ачаалал, дарамтыг багасгах үүднээс дээрх журамд түр хугацаагаар өөрчлөлт оруулж, хэрэглээний зээл хэлбэрээр иргэнд олгосон активт тогтоох хугацааны ангиллын нөхцөл, шаардлагад өөрчлөлт оруулах, гамшгаас хамгаалах бүх нийтийн бэлэн байдлын зэрэгт шилжүүлсэн хоногийг активт хугацааны ангилал хийхдээ хасаж тооцох, зээлдэгч нь банкиндаа хандаж зээлийн эргэн төлөлтийн хуваарьтаа өөрчлөлт оруулах боломжоор хангах, ийм зээлийг журмын дагуу бүтэц өөрчлөгдсөн активт тооцохгүй, эцсийн ангиллыг нь өөрчлөхгүй байх зэрэг арга хэмжээг түр хугацаанд буюу 2021 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрийг дуустал хэрэгжүүлнэ.

Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2020 оны 04 дүгээр сарын 13-ны өдрийн А-122 дугаар, 2020 оны 08 дугаар сарын 07-ны өдрийн А-320 дугаар, 2020 оны 11 дүгээр сарын 23-ны өдрийн А-423 дугаар тушаалын дагуу эдийн засгийн хүндрэлтэй нөхцөл байдлын улмаас 2020 оны 02 дугаар сараас эхлэн эргэн төлөлт нь доголдсон хэрэглээний зээлүүдийн үлдэгдэл хугацааг 12 сар хүртэлх хугацаагаар, зээлийн үлдэгдэл хэмжээг нэмэгдүүлэхгүйгээр сунгахыг банкуудын гүйцэтгэх захирал нарт зөвшөөрсөн. Энэхүү арга хэмжээний үр дүнд банкууд 2020 оны эцсийн байдлаар нийт 115,659 зээлдэгчийн 1,268 их наяд төгрөгийн хэрэглээний зээлийн

нөхцөлд өөрчлөлт оруулсан байна. Энэ нь нийт хэрэглээний зээлийн багцын 30.1 хувийг бүрдүүлж байна.

Монголбанкнаас “Активыг ангилах, активын эрсдэлийн сан байгуулж, зарцуулах журам”, “Өр, орлогын харьцааг тооцох аргачлал”, “Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, түүнд хяналт тавих журам”-д тус тус холбогдох өөрчлөлтүүдийг оруулж, зээлийн хугацаа болон бүтэцэд өөрчлөлт оруулах, хөнгөлөлт үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн. Үүнтэй холбоотой мэдээлэл, сургалт, тайлбарыг бэлтгэж хүргэснээс гадна арилжааны банкны харилцагчид зөвлөх ажилтнуудад заавар өгч иргэдэд тэгш мэдээлэл өгөх чиглэлийг өглөө.

Төв банк/Монголбанк/-ны тухай хууль болон Зээлийн мэдээллийн тухай хуульд тус тус заасны дагуу Монголбанкнаас зөвшөөрөл авсан зээлийн мэдээллийн үйлчилгээ үзүүлэх этгээд нь харилцагч, үйлчлүүлэгчийн зээлийн мэдээллийг хамгаалах, хуульд зааснаас бусад тохиолдолд задруулахгүй байх харилцааг илүү нарийвчлан зохицуулах зорилготойгоор Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2020 оны 07 дугаар сарын 03-ны өдрийн А-231 дүгээр тушаалаар “Зээлийн мэдээллийн үйлчилгээ үзүүлэх этгээдийн зээлийн мэдээллийг хадгалах, хамгаалах журам”-ыг баталж, зээлийн мэдээллийн үйлчилгээ үзүүлэгч бүх этгээд нь үйл ажиллагаандаа мөрдөж ажиллах үүргийг өгч, хяналт тавин ажиллалаа.

Улсын Их Хурлын 2020 оны 08 дугаар сарын 28-ны өдрийн 21 дүгээр тогтоолоор “Зээлийн хүүг бууруулах стратеги” баримт бичгийг батлав. Монгол Улсын санхүүгийн салбар дахь санхүүжилтийн зардлыг бууруулж, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, бүтээгдэхүүний төрлийг нэмэгдүүлэх, хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэхэд шаардлагатай эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох асуудал туссан. Энэхүү баримт бичгийн хүрээнд “Хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэх, өрсөлдөөнийг бий болгож санхүүжилтийн зардлыг бууруулах” чиглэлд тусгагдсан арга хэмжээний хэрэгжилтийг хангуулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга, Сангийн сайдын 2020 оны 9 дүгээр сарын 30-ны өдрийн 329/187 дугаар хамтарсан тушаалаар төрийн болон төрийн бус байгууллага, зах зээлийн мэргэжлийн оролцогч байгууллагуудын төлөөллийг оролцуулсан ажлын хэсгийн байгуулсан бөгөөд тус ажлын хэсэг хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт

оруулах саналыг боловсруулахаар ажиллаж байна.

Санхүүгийн зохицуулах хорооноос нэр бүхий 10 Банк бус санхүүгийн байгууллагаас зээлийн гэрээг авч, судалгаа хийж, дор дурдсан дүгнэлтийг гаргаад байна. Үүнд:

1. Зээлдүүлэгчийн эрх ашигт илүү давуу байдал олгосон, зээлдэгчийн эрх үүргийг тодорхой сайн тусгаагүй, зээлдэгчийн эрхийг дутмаг тусгасан зэрэг зээлдэгч болон зээлдүүлэгчийн эрх, үүргийг тэгш биш тусгасан;
2. Зээлийн хүүг гэрээнд үндсэн хүүг зээлийн гэрээний эхний хуудсанд, хавсралтад хөнгөлөлттэй хүүг тусгасан зэрэг 2 ялгаатай хүүг гэрээнд тусгасан. Зээлийн гэрээгээ сайн уншиж танилцсан зээлдэгчид хөнгөлөлттэй хүүгийн талаарх мэдээлэлтэй танилцаж үр шимийг нь хүртэж чадна. Харин зээлийн гэрээтэй сайн танилцаагүй зээлдэгчид энэхүү хөнгөлөлттэй хүүгийн талаар мэдэхгүй өнгөрөх зэрэг зээлдэгчийг төөрөгдүүлэх шинж чанартай;
3. Цахим зээлийн үйл ажиллагаа эрхэлж буй Банк бус санхүүгийн байгууллагуудын үйлчилгээний нөхцөл, зээлийн гэрээний эрх зүйг хууль тогтоомжоор нарийвчлан зохицуулах шаардлагатай;
4. Банк бус санхүүгийн байгууллагуудын зээлийн гэрээ нь хууль тогтоомжоор заасан гэрээний эрх зүйн ерөнхий заалтуудыг зарим нь хэт дэлгэрэнгүйгээр, зарим нь хэт товчхон, ойлгомжгүй, тодорхой бусаар заасан зэрэг хэт ялгаатай байдлаар зээлийн гэрээг боловсруулан үйл ажиллагаандаа ашиглаж байна. Тиймээс зээлийн гэрээний ерөнхий жишиг загварыг нэгдсэн байдлаар гаргаж, зээлдэгчдэд хэт давуу байдал олгосон зээлийн гэрээ хийхгүй байхад анхаарч ажиллах шаардлагатай;
5. Мөн Корона вирус халдварт өвчнөөс санхүүгийн зах зээлд нөлөөлж болзошгүй дам нөлөөг илрүүлэхээр “Шинэ корона вирусийн улмаас санхүүгийн салбарт үүсэх сөрөг нөлөөллийг бууруулахад хэрэгжүүлэх арга хэмжээ” судалгааг гүйцэтгэж, иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийг өрийн дарамтад орох, санхүүгийн байгууллагуудын зээл чанаргүйдэх эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэхээр Банк бус санхүүгийн байгууллагууд болон хадгаламж зээлийн хоршоодын активыг ангилах, активын эрсдэлийн сан байгуулж, зарцуулах журамд өөрчлөлт оруулах саналыг гаргасан.

Мөн 2020 оны 3 дугаар сарын 05-ны өдөр Корона вирусийн халдвараас сэргийлэх “Зохицуулалтын байгууллагуудад хүргүүлэх зөвлөмж”-ийг Санхүүгийн зохицуулах хорооны цахим хуудсаар дамжуулан хүргүүлсэн.

Ковид-19 цар тахлын үед зээлийн бүтцийг өөрчилж, хугацааг сунгах, иргэнд олгосон зээлийн ангилал бууруулах хугацааг уртасгах зэрэг хөнгөлөлтийн арга хэмжээнүүдийг үргэлжлүүлэн авч хэрэгжүүлэв.

Азийн хөгжлийн банкнаас “Монгол Улсын санхүүгийн салбар дахь хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалахад үзүүлэх техник тусалцаа»-ны хүрээнд Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороотой хамтран “Санхүүгийн хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай” хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу боловсруулж, хууль санаачлагчид уламжилсан бөгөөд 2022 онд УИХ-д өргөн барих бэлтгэлийг хангаж байна.

Шинээр олгох ипотекийн зээлийн хүүг бууруулав. Монголбанк Засгийн газартай хамтран 2013 оноос хойш “Орон сууцны санхүүжилтийн тогтвортой тогтолцоог бий болгох хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлж байна. Ипотекийн зээлийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, зорилтот бүлэгт илүү чиглүүлэх зорилгоор Монголбанкнаас орон сууцны ипотекийн зээлийн санхүүжилтийн журамд өөрчлөлт оруулж, 2020.10.1-ний өдрөөс эхлэн шинээр олгох орон сууцны ипотекийн зээлийн хүүг жилийн 6 хувь байхаар тогтоосон. Тус өөрчлөлтийг оруулснаар зээлийн сарын төлбөрийн хэмжээ буурч, бага орлоготой өрхүүд ипотекийн зээл авах боломж нэмэгдсэн. Ипотекийн зээлийн хэмжээ 2021 оны 11 дүгээр сарын байдлаар өмнөх оны мөн үеэс 14.5 хувиар нэмэгдэж, 5.6 их наяд төгрөгт хүрчээ.

Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн 2020 оны 1 дүгээр улирлын ээлжит хурлаар банкны актив ангилах журамд өөрчлөлт оруулж, ипотек, цалин, тэтгэвэр болон бусад хэрэглээний зээлийн ангилал бууруулах хугацааг уртасгах, бизнесийн зээлийн бүтцийг өөрчлөх боломжийг бүрдүүлэх зэрэг шийдвэрүүд гаргасан. Банкууд 2021 оны 6 дугаар сарын байдлаар 2,249 ААН-ийн 2.6 их наяд төгрөгийн бизнесийн зээлд бүтцийн өөрчлөлт хийгээд байна.

Монголбанк, Сангийн яам, Монголын Ипотекийн Корпораци ОССК ХХК болон банкууд хамтран Төрөөс хэрэгжүүлж буй орон сууцны ипотекийн хөнгөлөлттэй хүүтэй зээлийн үндсэн болон хүүгийн төлбөрийг

хойшлуулах шийдвэрийг 2020 оны эхнээс хойш 3 удаа гаргав. Энэхүү хөнгөлөлтийн хүрээнд давхардсан тоогоор 152,078 зээлдэгчийн 3.1 их наяд төгрөгийн үлдэгдэлтэй ипотекийн хөтөлбөрийн зээлийн эргэн төлөлтийг хүү хуримтлуулж тооцохгүй нөхцөлөөр хойшлуулав.

Мөнгөний бодлогын хорооны 2020 оны 4, 8, 11 дүгээр сарын ээлжит бус хурлаар Ковид-19 цар тахлын улмаас орлого буурч, зээлийн эргэн төлөлт хийх боломжгүй болсон зээлдэгчдийн хэрэглээний зээлийн хугацааг макро зохистой бодлогын зохицуулалтаас үл хамааран 12 хүртэлх сараар сунгах боломжийг банк болон зээлдэгчдэд олгов. Энэхүү хөнгөлөлтийн арга хэмжээ 2021 оны 6 дугаар сарын 30-ны өдөр хүртэл хэрэгжсэн бөгөөд 146,274 зээлдэгчийн 1.2 их наяд төгрөгийн хэрэглээний зээлийн бүтцэд өөрчлөлт орсон.

Иргэдэд банк бус санхүүгийн байгууллагуудын мэдээллийг ил тод байлгах зорилгоор зээлийн хүү, шимтгэл, зээлийн бүтээгдэхүүний талаарх мэдээллийн санг үүсгэн нийт 160 ББСБ мэдээг нэгтгэж, МББСБХ-ны www.bbsb.mn цахим хуудаст 47 ББСБ-ын тайланг байршуулсан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.5-2. Банк зээл олгоходоо авдаг шимтгэлийг бодитой тогтоох /Монголбанк, 2017-2019/

Төв банкны зүгээс тухайн зээлийн бүтээгдэхүүний хүү, шимтгэлийг бодитой тогтоосон эсэхэд хяналт тавин ажиллаж байна. Монгол банкны Ерөнхийлөгчийн 2018 оны 7 дугаар сарын 23-ны өдрийн А-203 дугаар тушаалаар “Банкны хүү бодох аргачлал, хүү, шимтгэл, хураамжийн мэдээллийн ил тод байдлын журам”-ыг шинэчлэн баталж, банкны салбараас санхүүгийн үйлчилгээ авах иргэд, аж ахуйн нэгжид бодит мэдээллийг хүргэх үүднээс банкуудын хадгаламж, зээлийн үйлчилгээний зарласан хүү, шимтгэл, бодит өртөгийн талаарх мэдээллийг сар бүр Монголбанкны цахим хуудас (<https://www.mongolbank.mn/liststatistic.aspx?id=0>)-д байршуулдаг. Банкны хүү бодох аргачлал, хүү, шимтгэл, хураамжийн мэдээллийн ил тод байдлын журам түүнтэй холбоотой зохицуулалтуудыг сурталчлах, мэдээлэл түгээх ажлуудыг 2020 оны 3 дугаар улиралд зохион байгууллаа. Үүнд: сэтгүүлчдэд эдийн засаг, санхүүгийн мэдлэг олгох сургалтын хүрээнд Татварын Ерөнхий газар, Гэр бүл, хүүхэд залуучуудын газар болон бусад төрийн болон хувийн байгууллагуудад зээл,

зээлийн хүү, шимтгэл сэдвээр сургалт хийв.

Монгол банкны Ерөнхийлөгчийн 2015 оны А/200 дугаар тушаалаар батлагдсан “Банкны санхүүгийн тайлан, бусад мэдээллийг олон нийтэд мэдээлэх загвар”-ын дагуу банкны жилийн тайланд харилцагчийн өмнө хүлээсэн үүрэг, харилцагчийн эрх ашгийг хамгаалах талаар баримтлах бодлогын хэрэгжилт, банкны бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний ерөнхий нөхцөл, хүү шимтгэл, хураамжийн талаар банкны цахим хуудсанд мэдээлдэг ба Банкны тухай хуулийн 38 дугаар зүйлд заасан мэдээллийг банкны цахим хуудсанд тухай бүр, үнэн зөв тайлагнасан эсэхэд тухай бүр хяналт тавин ажиллаж байна.

Санхүүгийн зохицуулах хорооноос монголын банк бус санхүүгийн байгууллагуудын холбооны сайтаар дамжуулан ББСБ-уудын санал болгож байгаа зээлийн хугацаа, хүү, шимтгэл, хураамжийг зээлийн төрөл бүрээр харьцуулсан мэдээллийг олон нийтэд тогтмол гаргаж, банкны харилцагч, олон нийтийн санхүүгийн боловсролыг дээшлүүлэх хөтөлбөр, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх ажлыг Монголын банкны холбоо, Монголбанкттай хамтран зохион байгуулж байна. Энэ хүрээнд Дэлхийн банкны “Зээлийн хүүгийн тааз тогтоох” судалгааны ажлыг монгол хэлнээ хөрвүүлж танилцуулга хийсэн ба АНУ, ХБНГУ, Австрали, Канад, Япон улсуудын хүүгийн тааз тогтоосон эрх зүйн зохицуулалт, хэрэгжилт, түүний давуу ба сул талыг судалж байна.

2021 онд Санхүүгийн зохицуулах хорооноос Банк бус санхүүгийн байгууллагуудын хөгжлийг бодлогоор дэмжих, харилцагчдын эрх ашгийг хамгаалах үүднээс банк бус санхүүгийн зээлийн үйл ажиллагаанд тавигдах шаардлагыг тодорхой болгох, салбарт шинээр нэвтэрч буй финтек зээлийн үйл ажиллагааны зохицуулалтыг зайлшгүй бий болгох практик шаардлагын үндэслэн “Банк бус санхүүгийн зээлийн үйл ажиллагааны журам”-ын төслийг боловсруулсан. Энэхүү журмаар зээлдэгчийг өрийн дарамтад орохоос урьдчилан сэргийлж ажиллах, зээлийн мэдээллийн санд тухай бүр мэдээллийг нийлүүлэх, зээлийн судалгаанд харгалзан үзэх хүчин зүйлсийг тусгаж өгснөөс гадна зээлийн хүүг шимтгэлд нэгтгэх тооцохгүй байх, нэг үйлчилгээнээс авах хүү, шимтгэлийг давхардуулан тооцохгүй байх, зээлийн хүүг зээлийг ашигласан хугацаагаар тооцох г.м зээлдэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах зохицуулалтуудыг тусгасан. Журам батлагдсанаар банк бус санхүүгийн зээлийн үйл

ажиллагаатай холбоотой зохицуулалт тодорхой болж, зээлийн үйл ажиллагаанаас үүсэх аливаа эрсдэлийг бууруулах, финтек зээлдэгчийн мэдээллийн аюулгүй байдал, нууцлал болон харилцагчдын эрх ашгийг хамгаалсан эрх зүйн зохицуулалт бий болно гэсэн үр дүнг хүлээж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.5-3.Банкны зээлийн бодлого, түүний журмыг боловсронгуй болгох, зээл авагч, зээлдүүлэгчийн тэгш байдлыг хангасан эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх /Монголбанк, 2017-2020/

Сангийн яам, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газар, Монголын банкны холбоо, Бичил санхүүгийн хөгжлийн сан, Хадгаламжийн даатгалын корпораци, Монголын ипотекийн корпораци, Азийн хөгжлийн банкттай тус тус хамтран дараах гол ажлуудыг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөн ажиллаж байна. Үүнд:

- Санхүүгийн салбарт хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах хууль батлуулах,
- Санхүүгийн оновчтой шийдвэр гаргахад нь туслах, эрх тэгш харилцах чадамжийг бэхжүүлж, оролцогч этгээдүүдийн эрх ашгийг хамгаалах,
- Санхүүгийн тэнцвэргүй байдлаас сэргийлэх зохицуулагч этгээдүүдийг эрх, үүргийн тодорхой болгох, энэ чиглэлд хяналт шалгалт хийдэг тусгай бүтэц бүрдүүлэх,
- Шимтгэл, хураамж болон санхүүгийн үйлчилгээний нэмэлт төлбөрийн талаарх ойлголтыг нийгэмд хүргэх,
- Орон сууцны ипотекийн зээл хүсэгчдэд чиглэсэн зөв, тодорхой ойлголтыг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүдээр дамжуулан олон нийтэд тогтмол хүргэх,
- Зээлийн мэдээллийн сангийн ойлголт, мэдээлэл нийлүүлэгч талууд болон хэрэглэгч өөрийн мэдээллийг хэрхэн авч ашиглах, хяналт тавих талаар олон нийтэд хүргэх зэрэг арга хэмжээг авах.

Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуульд 2018 оны 01 дүгээр сарын 12-ны өдөр оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр уг хуулийн 5 дугаар зүйлийн 7 дахь хэсэгт “банкны харилцагч, хадгаламж эзэмшигчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах” гэсэн заалт тусгагдсан. Азийн хөгжлийн банкнаас «Монгол Улсын санхүүгийн салбар дахь хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалахад үзүүлэх техник туслалцаа»-ны хүрээнд Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороотой хамтран Монгол Улс дахь санхүүгийн

бүх салбарын хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах цогц хуулийн төсөл болох “Санхүүгийн хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай” хуулийн төслийг дахин шинэчлэн боловсруулж хууль санаачлагчид уламжлан, Улсын Их Хуралд дахин өргөн барьж, чуулганаар хэлэлцүүлэхээр бэлтгэж байна.

“Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, мөнгөн хөрөнгийн шилжүүлэг, зээлийн үйл ажиллагааны тухай” хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг УИХ-аас баталж, 2021.7.01-ний өдрөөс эхлэн даган мөрдөж байна. Шинэчилсэн хуулийн үндсэн зорилго нь санхүүгийн зах зээлийн зохистой хөгжлийг дэмжих хүрээнд банк, эрх бүхий хуулийн этгээдээс иргэн, хуулийн этгээд, Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу эрх зүйн байдал нь тодорхойлогдсон этгээдэд үзүүлэх мөнгөн хадгаламж, мөнгөн хөрөнгийн шилжүүлэг, зээлийн үйл ажиллагаатай холбогдсон харилцааг зохицуулна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.5-4.Банкны зах зээлд өрсөлдөөний нөхцөлийг бүрдүүлэн, хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах /Монголбанк, 2017-2019/

Банкны салбар дахь банкны хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах судалгааг Монгол Улс болон бусад улс орнуудын туршлагыг судлан боловсруулж, “Эрүүл, найдвартай, ил тод, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай, харилцагчид хүртээмжтэй, цахимжсан банкны тогтолцоог бий болгох банкны салбарын шинэтгэлийн хөтөлбөр»-ийг Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2020 оны 9 дүгээр сарын 14-ний А-366 тоот тушаалаар баталсан. Энэхүү хөтөлбөрийн хүрээнд банкны салбарын хувь эзэмшлийн төвлөрлийг бууруулах эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, банкны үйл ажиллагааны зохистой засаглалыг сайжруулан ил тод, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай банкны тогтолцоог бий болгох, банкны үйл ажиллагааны чиглэл, бизнесийн загвар болон бусад онцлог хүчин зүйлд тулгуурлан банкны үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл, тавигдах шаардлагыг төрөлжүүлэн харилцагчид хүртээмжтэй, цахимжсан банкны тогтолцоог бий болгох ажлуудыг хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна. Мөн Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд банкныг зөвхөн хувьцаат компани хэлбэртэй үүсгэн байгуулж, үйл ажиллагаа явуулах, банкны хувьцаа эзэмшлийн хувьд аливаа этгээд, түүний холбогдох этгээд банкны нийт

саналын эрхтэй хувьцааны 20 хувиас хэтрэхгүй байх зохицуулалтыг тусган, хуулийн төсөл, бусад дагалдах хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын 2021 оны 01 дүгээр сарын 29-ний өдрийн чуулганаар баталсан.

Өнөөдрийн байдлаар банкны системд 12 банк үйл ажиллагаа явуулж байна. Монголбанк энэ салбарт тэгш, шударга өрсөлдөөн бий болгох үүднээс нэгдсэн зохицуулалтын орчин бүрдүүлэн ажилладаг. Тухайлбал, Төв банкнаас гаргасан бодлого, журам банкны онцлог, хэмжээ зэргээс үл хамааран ижил үйлчилдэг. Мөн банкнаас үзүүлэх үйлчилгээний урьдчилсан нөхцөл болгож тухайн банкны нэгдлийн оролцогч, өөрийн салбар, төлөөлөгчийн газар зэргээр үйлчлүүлэхийг харилцагчаас шаардахыг хориглосон Банкны тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн зохицуулалтын хэрэгжилтийг хангуулж байна.

Иргэд, аж ахуйн нэгжүүд буюу санхүүгийн хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалж, зээлийн нөхцөлийн талаар тэгш, хүртээмжтэй мэдээллийг олгох ажлын хүрээнд Монголын Банкуудын Холбоотой хамтран банкны санал болгож байгаа зээлийн хугацаа, хүү, шимтгэл, хураамжийг зээлийн төрөл бүрээр харьцуулсан мэдээллийг олон нийтэд тогтмол гаргах зорилготойгоор цахим хуудсын дэд бүтцийг 2020 онд багтаан бэлтгэж, үүний дагуу арилжааны банкуудаас мэдээллийг тухай бүр хүлээн авч, хамтран ажиллаж байна.

Салбарын нөлөө бүхий, олон харилцагчтай, финтек үйлчилгээ үзүүлж 24 ББСБ-уудын хувьд өөрийн цахим хуудас, аппликэйшнээр дамжуулан бүтээгдэхүүн үйлчилгээний талаарх мэдээллийг хэрэглэгчдэд хүргэж байна. Монголын хөрөнгийн биржийн цахим сайтад олон нийтэд хувьцаагаа санал болгосон 4 ББСБ санхүүгийн болон компанийн засаглал, үйл ажиллагааны талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг тухай бүр байршуулсан. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.3.5-5. Хөрөнгийн эх үүсвэрийг үнэт цаасны зах зээлийг хөгжүүлэх замаар бий болгоход чиглэсэн арга хэмжээг авах / Монголбанк, 2017-2022/

Засгийн газрын 2017 оны 299 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Санхүүгийн зах зээлийг 2025 он хүртэл хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-т санхүүгийн зах зээлд хөрөнгийн зах зээлийн эзлэх хувийг 12 хувьд хүргэн нэмэгдүүлэх, хөрөнгийн зах зээлийн эрх зүйн орчныг улам боловсронгуй болгохоор тусгасан. Энэ хүрээнд Үнэт цаасны зах зээлийн

тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг 2020 оны 4 дүгээр сард батлуулсан бөгөөд УИХ-ын сонгуулийн дараах шинэ засгийн газар үүссэнтэй холбоотойгоор хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг дахин батлуулахаар Хууль зүй, дотоод хэргийн яаманд хүргүүлсэн. Мөн Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулж, Засгийн газар болон УИХ-д өргөн мэдүүлэхээр ажиллаж байна. Үнэт цаасны арилжааны горимд олон улсын стандартын дагуу Төлбөрийн-эсрэг-Нийлүүлэлт/ T+2 нэвтрүүлэх ажлын хүрээнд Сангийн сайдын “Ажлын хэсэг байгуулах тухай” 2019 оны 6 дугаар сарын 26-ны өдрийн 149 дүгээр тушаалаар “Хөрөнгийн зах зээлийн дэд бүтцийн системд “DvP/T+2 горим” буюу “Төлбөрийн эсрэг нийлүүлэлт” олон улсын зарчмыг нэвтрүүлэх үүрэг бүхий Ажлын хэсгийг Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо, хөрөнгийн зах зээлийн бусад дэд бүтцийн байгууллагууд болон Үнэт цаасны арилжаа эрхлэгчдийн холбооны төлөөлүүдийг оролцуулан зохион байгуулан ажиллаж холбогдох дүрэм, журамд өөрчлөлт оруулах ажлуудыг гүйцэтгэсэн.

Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2020 оны 29 дүгээр тогтоолоор Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлийн төлбөр тооцоог DvP/T+2 горимд 2020 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдөр гэхэд шилжиж орохыг зах зээлийн оролцогчдод даалгаж тус өдрөөр DvP/T+2 горим зах зээлд амжилттай нэвтэрсэн. Ингэснээр Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээл олон улсын санхүүгийн зах зээлийн дэд бүтцийн зарчмыг амжилттай нэвтрүүлж, гадны хөрөнгө оруулагчид Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлд хөрөнгө оруулалт хийх таатай орчин бүрдсэн бөгөөд үнэт цаасны арилжаанд ороход шаарддаг байсан 100 хувь мөнгөө байршуулах механизмыг халж, 30 хувийн дэнчин байршуулж арилжаанд оролцох, арилжааны шат дамжлага, зардал буурч, хөрөнгө оруулагчдад таатай нөхцөл байдлыг бий болгосон. Уг тогтоолд нэвтэрсэн болон хөрөнгийн зах зээлд хэрэгжүүлж буй бусад арга хэмжээний хүрээнд хувьцааны анхдагч зах зээлийн арилжааны төлбөрийн шимтгэлийг 0.24 хувь байсныг үнэт цаасны төрөл тус бүрд тохирсон хувь хэмжээгээр буюу хувьцааг цэвэршүүлсэн үнийн дүнгээс (ЦҮД) 0.12 хувь (50 хувиар бууруулсан), Засгийн газрын бонд ЦҮД-ээс 0.00375 хувь, компанийн бонд ЦҮД-ээс 0.0075 хувь болгон тус тус бууруулсан. Ингэснээр зах зээлд оролцогчдын арилжааны

шимтгэл, зардал буурч, зах зээлийн хөрвөх чадвар сайжрах, гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчид үнэт цаасны арилжаанд оролцоход таатай нөхцөл бүрдэх зэрэг эерэг нөлөөтэй юм.

Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2018 оны 19 дүгээр тогтоолоор баталсан “Гадаад улсын арилжаа эрхлэх байгууллагад бүртгэлтэй хуулийн этгээд Монгол Улсад үнэт цаас гаргах, Монгол Улсын арилжаа эрхлэх байгууллагад бүртгэлтэй компани гадаад улсад гаргах үнэт цаасыг бүртгэх тухай журам”-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулан Хорооны 2020 оны 8 дугаар сарын 12-ны өдрийн 758 дугаар тушаалаар батлуулсан. Ингэснээр гадаад улсын хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй манай улсын томоохон компаниуд хувьцаагаа давхар арилжаалах, уг ажиллагаатай холбоотой бүртгэлийг олон улсын жишигт нийцүүлэх, дотоодын хөрөнгийн зах зээлийн үнэлгээг нэмэгдүүлэх, хувьцааны хөрвөх чадварыг сайжруулах, бирж хоорондын хувьцааны хөрвүүлэлтийг хийх зэрэг томоохон зохицуулалтын өөрчлөлтийг бий болгох боломжийг бүрдүүлсэн.

Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2014 оны 253 дугаар тогтоолоор баталсан “Хадгаламжийн бичгийг бүртгэх, нийтэд санал болгон арилжих тухай журам”-ыг Захиргааны ерөнхий хууль болон олон улсын санхүүгийн зах зээлд ашиглагдаж буй хадгаламжийн бичиг гаргах үе шат, дараалал, стандартын дагуу шинэчлэн боловсруулж, Хорооны 2020 оны 8 дугаар сарын 12-ны өдрийн 757 дугаар тогтоолоор батлуулсан. Дээрх хоёр журам батлагдсанаар гадаадын болон дотоодын зах зээл хооронд үнэт цаас хөрвүүлж арилжаалах, хадгаламжийн бичгийг үнэт цаасанд хөрвүүлэх, бүртгэл, мэдээллийн үйл ажиллагаанд “Үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн төв” ХХК болон арилжаа эрхлэх байгууллагын үүрэг оролцоо, хариуцлага нэмэгдэж байна.

Мөн Засгийн газрын дотоод үнэт цаас/ЗГДҮЦ/-ыг иргэд болон аж ахуйн нэгжүүдэд хурдан шуурхай, хүртээмжтэй, чирэгдэл багатай гаргах зорилготойгоор блокчэйн технологи дээр суурилсан систем ашиглан арилжаанд оролцох боломжийг бүрдүүлэхээр ажиллаж байна. Уг аппликэйшнийг ашиглан ЗГДҮЦ-ны дуудлага худалдааг өрсөлдөөнт, өрсөлдөөнт бус, хувь тэнцүүлсэн, хөнгөлөлттэй, хямдруулсан хувилбараар сонгох боломжтой бөгөөд төсвийн алдагдал нөхөх, хөрөнгийн зах зээлийг дэмжих, төсөл санхүүжүүлэх гэх

зэрэг хуулиар зөвшөөрсөн зориулалттайгаар гаргахаар төлөвлөж байна.

Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Санхүүгийн зохицуулах хорооны даргын 2014 оны 85/А-106 дугаар тушаалаар “Кастодианы тусгай зөвшөөрлийн болон үйл ажиллагааны журам”-ын 10.1 дэх заалтад Кастодиан банк нь хадгаламж хэлбэрээр татсан үнэт цаасны үнийн дүнгээс Монголбанкны тогтоосон хувиар эрсдэлийн сан байгуулах бөгөөд тус эрсдэлийн сан байгуулах хувийг жил бүрийн эцэст Монголбанк шинэчлэн тогтоохоор заасан байдаг. Энэ хүрээнд цаашид хөрөнгийн зах зээлийг дэмжих, кастодианы үйл ажиллагааг өргөжүүлэх, цар тахлын үед банкуудын үйл ажиллагаанд хөнгөлөлт тусалцаа үзүүлэх үүднээс кастодиан үйл ажиллагааны эрсдэлийн сангийн хэмжээг 2020-2021 онд “0” хувь болголоо.

Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2015 оны 408 дугаар тогтоолоор баталсан “Үнэт цаасны бүртгэлийн журам”-ын шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж, Хорооны 2021.06.11-ний өдрийн 225 дугаар тогтоолоор баталж, захиргааны хэм хэмжээний актын 2021.06.25-ны өдрийн 5333 дугаарт бүртгүүлсэн. Дээрх журамд Хорооны 2013 оны 451, 452, 453 дугаар тогтоолоор баталсан журмуудыг нэгтгэж, үнэт цаасны зах зээлд оролцогчид үйлчилгээ үзүүлэх этгээдээр СЗХ-д бүртгүүлсэн хууль, үнэлгээ, аудитын компаниудыг чадавхжуулах, тэдгээрт тавигдах нөхцөл, шаардлагыг олон улсын жишигт нийцүүлж, хөрөнгийн зах зээл дээр олон нийтэд санал болгон амжилттай гарах бүтээгдэхүүний тоог өсгөх, хөрөнгө оруулагчдад бодит үнэлгээнд суурилсан үнэт цаасны үнийн талаарх мэдээллийг өгөх чиглэлийн хүрээнд IOSCO болон бусад олон улсын зөвлөмжийн хүрээнд холбогдох зохицуулалтыг тусгасан.

Даатгалын компаниудын үндсэн үйл ажиллагааны нэг болох хөрөнгө оруулалтын удирдлагыг зөв зохистой, оновчтой хэлбэрээр хэрэгжүүлж олон улсын жишигт нийцүүлэх, хөрөнгийн зах зээлийг дэмжих, даатгагчийн хөрөнгийг олон талт хөрөнгө оруулалтад байршуулах, эрсдэлийг тархах зорилгоор СЗХ-ны 2021 оны 64 дүгээр тогтоолоор “Даатгалын багц дүрэм”-ийн хоёрдугаар хавсралт “Даатгагчийн төлбөрийн чадварын шалгуур үзүүлэлт, түүнд хяналт тавих журам” болон дөрөвдүгээр хавсралт “Даатгалын нөөц санд болон албан журмын даатгалын санд төвлөрүүлэх хөрөнгийн хэмжээ, түүнийг

хөрөнгө оруулалтад байршуулахад тавигдах нөхцөл, шаардлага"-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Салбарын нөлөө бүхий, олон харилцагчтай, финтек үйлчилгээ үзүүлж 24 ББСБ-уудын хувьд өөрийн цахим сайт, аппликэйшнээр дамжуулан бүтээгдэхүүн үйлчилгээний талаарх мэдээллийг хэрэглэгчдэд хүргэж байна. Мөн Монголын хөрөнгийн биржийн цахим сайтад олон нийтэд хувьцаагаа санал болгосон 4 ББСБ санхүүгийн болон компанийн засаглал, үйл ажиллагааны талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг тухай бүр байршуулж байна. Компанийн өрийн хэрэгслийг хувьцааны бүртгэлээс хөнгөвчилсөн байдлаар бүртгэхтэй холбоотойгоор "Компанийн өрийн хэрэгслийн бүртгэлийн журам"-ыг боловсруулж, Хорооны 2021.06.11-ний өдрийн 226 дугаар тогтоолоор батлуулсан бөгөөд улмаар захиргааны хэм хэмжээний актын улсын нэгдсэн санд 2021.06.25-ны өдрийн 5334 дугаарт бүртгүүлсэн. "Банкийг хувьцаат компани хэлбэртэйгээр өөрчлөн байгуулах, хувьцаа эзэмшигчдийн бүтэц, хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн хэмжээг өөрчлөх төлөвлөгөө боловсруулах, хэрэгжүүлэх, тайлагнах, хянах түр журам"-ыг боловсруулж, Монгол банкны Ерөнхийлөгч, Хорооны даргын хамтарсан тушаалаар батлуулав. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.6-1.Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн санхүүгийн дотоод аудитын хяналтын хараат бус байдлыг хангаж, хариуцлагын тогтолцоог боловсронгуй болгох /СЯ, 2017-2019/

Дотоод Аудиторуудын Олон Улсын Институтээс 2017 оны 1 дүгээр сард дотоод аудитын баримт бичиг, стандартад өөрчлөлт орсонтой холбоотойгоор 2013 онд гаргаж байсан гарын авлагыг шинэчлэн боловсруулж Сангийн сайдын 2019 оны 268 дугаар тушаалаар батлуулан мөрдүүлж байна.

Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн санхүүгийн хяналт, аудитын албадыг салбарын нэгдсэн бодлого, хууль эрх зүйн орчин, стандарт, улсын салбарын дотоод аудитын гарын авлагаар ханган дотоод аудитор чиг үүргээ хараат бусаар, аливаа нөлөөлөлд автахгүйгээр гүйцэтгэхэд нь дэмжлэг үзүүлж ажилласан. Сангийн сайдаас Аймаг, нийслэлийн засаг дарга нартай байгуулж буй гэрээнд орон нутгийн санхүүгийн хяналт, аудитын албадын үйл ажиллагааг дэмжих чиглэлээр тусгаж хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийж ажиллав.

Улсын салбарын дотоод аудитын нэгжийн албан хаагчдад дотоод аудитын талаар мэдлэг, мэдээллээр шуурхай хангах зорилгоор "Улсын салбарын дотоод аудит" пэйж хуудсыг нээн ажиллуулж байна. Сангийн яам, Дэлхийн банкны Төсөв, санхүүгийн тогтвортой байдлыг бэхжүүлэх төсөлтэй хамтран "Улсын салбарын дотоод аудиторуудын зөвлөгөөн-2020"-ийг төрийн 88 байгууллагын дотоод аудит, санхүүгийн хяналт, шалгалтын нэгжийн дарга, мэргэжилтэн, нийт 450 оролцогчийг хамруулан зохион байгуулсан.

Сангийн сайдын 2021 онд баталсан удирдамжийн дагуу анх удаа цогц байдлаар 20 аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын дэргэдэх Санхүүгийн хяналт, аудитын албаны 2019-2020 оны дотоод аудитын үйл ажиллагаанд чанарын үнэлгээг Ковид-19 цар тахлын үед цахимаар зохион байгуулж, стандарт, арга зүйн удирдлагаар хангаж, зөвлөн тусалж ажиллалаа. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.6-2.Төсөв, санхүүгийн үйл ажиллагаанд хийх дотоод аудитын одоогийн тогтолцоонд шинжилгээ хийх, эрх зүйн орчинг судлах, холбогдох арга хэмжээг авах/СЯ, 2017-2022/

Дотоод аудитын тогтолцооны шинжилгээ, эрх зүйн орчны судалгаанд үндэслэн Дотоод аудитын тухай хуулийн төслийг эцэслэн боловсруулснаас гадна дотоод аудитын тайлан, дүгнэлтэд хяналт тавих чиглэлээр Чанарын баталгаажуулалтын тогтолцоог нэвтрүүлэх ажил хийгдэж байна. 2017 онд Дотоод аудитын Чанарын баталгаажуулалтын гарын авлага боловсруулж гаргасан бөгөөд Хөвсгөл аймаг, Нийслэл, Гадаад харилцааны яамд зэрэг байгууллагуудын Дотоод аудитын нэгжид туршилтаар Чанарын хяналт хийж, зөвлөмж чиглэл өгч ажилласан.

Мөн эрсдэлд суурилсан дотоод аудитын тогтолцоо нэвтрүүлэх хүрээнд ажлын хэсэг байгуулагдан, журам, бодлогын баримт бичгийг шинэчлэх ажил хийгдэж байна. Дотоод аудитын ажлын үе шатыг цахимжуулах, нэгдсэн хяналтын тогтолцоог нэвтрүүлэх чиглэлээр "Дотоод аудитын удирдлагын мэдээллийн систем" програм хангамжийн техникийн даалгаврыг боловсруулаад байна.

Дотоод аудитын сургалтын тогтолцоог шинэчлэх ажлын хүрээнд Дотоод аудитын Олон улсын институт зэрэг гадаад дотоодын мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран судалгааны ажил хийж байна. Төсвийн тухай

хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.2-т заасны дагуу Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн дотоод аудитын албадыг үйл ажиллагааны стандарт, арга зүйн удирдлагаар хангах үүднээс 2019 онд Сангийн сайдын 268, 274 дугаар тушаалаар “Улсын салбарын дотоод аудитын аргачлал”, “Чанарын үнэлгээний аргачлал” болон “Дотоод аудитын чанарын үнэлгээ хийх журам”-уудыг 2019 оны 12 дугаар сард 268, 274 дүгээр тушаалаар тус тус батлуулан, аргачлалуудыг хэвлэн, 2020 оны 10 дугаар сард улсын салбарын бүх байгууллагын дотоод аудитын нэгжид хүргүүлэв. Сангийн яамнаас “Дотоод аудитын чанарын үнэлгээ хийх журам”-д заасан чанарын үнэлгээг Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын дотоод аудитын албанд 2 жил тутамд 1 удаа, харин тухайн ДАА нь өөрийн үнэлгээг жилд 1 удаа тус тус хийхээр зохицуулсан нь дотоод аудитын тогтолцоог сайжруулах, ажлын үр дүнг дээшлүүлэхэд хөгжүүлэхэд ихээхэн ач холбогдолтой байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.7-1.Аудитын байгууллагын акт, дүгнэлт, албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийж, холбогдох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх /СЯ, УАГ 2017-2019/

Төрийн аудитын байгууллагын үйл ажиллагааны гол үр дүн болох аудитын зөвлөмж, өгсөн албан шаардлага, тогтоосон төлбөрийн актын хэрэгжилт, үр дүнд дүн шинжилгээ хийж, тэдгээрийн чанар, үр нөлөөг дээшлүүлэх, боловсронгуй болгох зорилгоор “Хүлүгү санаачилга” Судалгаа шинжилгээний институттай 2019 оны 12 дугаар сараас 2020 оны 3 дугаар сарын 10-ны өдөр хүртэлх хугацаанд хамтран ажилласан. Судалгааны баг 2018, 2019 оны төлбөрийн акт, албан шаардлага, зөвлөмжөөс түүвэрлэн авч, түүний хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийсэн бөгөөд судалгааны дүнд үндэслэн санал дүгнэлт гаргаж, цаашид хэрэгжүүлэх бодлого, чиглэл, хэрэгжүүлэх арга замыг тодорхойлсон зөвлөмж, тайлан боловсруулж ирүүлсэн. Судалгаанд 2018-2019 оны 3,639 төлбөрийн акт, 5,758 албан шаардлага, 16,607 зөвлөмж буюу нийт 26004 шийдвэрээс түүврээр 1298-г бүрэн хамруулсан.

Төрийн аудитын тухай хууль (шинэчилсэн найруулга) болон судалгааны ажлын тайлан, зөвлөмжид үндэслэн “Албан шаардлага өгөх, төлбөрийн акт тогтоох журам”-ыг Монгол Улсын Ерөнхий аудиторовын 2020 оны А/95

дугаар тушаалаар баталж, захиргааны хэм хэмжээний актын улсын нэгдсэн бүртгэлийн 5034 дугаарт бүртгүүлсэн.

Сангийн сайдын “Төлөвлөгөө батлах тухай” 2021 оны 170 дугаар тушаалаар Үндэсний аудитын газраас Засгийн газрын 2020 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, Монгол Улсын 2020 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан, Засгийн газрын нөөц сангийн 2020 оны санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн санхүүгийн тайлан, Сангийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний байгууллагуудын 2020 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан, Сангийн яамны 2020 оны санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын шугамаар хандивлагч орон, олон улсын байгууллагаас авсан зээл, тусламжийн ашиглалт, үр дүнд хийсэн аудитын тайлангаар өгсөн албан шаардлага, зөвлөмжүүдийг хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг батлуулан, мөрдөж ажиллаж байна. Сангийн сайдад өгсөн зөвлөмж, албан шаардлагын биелэлтийн явцад 2020 оны 4 дүгээр улирлын байдлаар хийсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээнд нийт 37 зөвлөмж, 6 албан шаардлага хамрагдсан бөгөөд зөвлөмжийн хэрэгжилт 85.9 хувь, албан шаардлагын биелэлт 60 хувьтай байсан бол 2021 оны 4 дүгээр улирлын байдлаар хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийлээ. Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээнд нийт 53 зөвлөмж, 13 албан шаардлага хамрагдсан бөгөөд зөвлөмжийн хэрэгжилт 83.7 хувь, албан шаардлага 72.5 хувийн биелэлттэй байна.(Биелэлт 100 хувь)

4.1.3.7-2.Иргэн, хуулийн этгээдэд учруулсан хохирлыг барагдуулсны улмаас захиргааны байгууллагад учирсан хохирлыг буруутай албан тушаалтнаар буцааж төлүүлэх тогтолцоог бүрдүүлэх /СЯ, 2017-2019/

Захиргааны ерөнхий хуулийн 103 дугаар зүйлийг хэрэгжүүлэх хүрээнд Төрийн аудитын байгууллагаас гүйцэтгэж буй аудитын явцад төрийн албан хаагчийг хууль бусаар төрийн албанаас чөлөөлсөн, түр чөлөөлсөн, халснаас олгох нөхөн төлбөрт төсвийн хөрөнгийг зориулалт бусаар зарцуулж олгосон зөрчилд төлбөрийн акт тогтоож, төрийн албан хаагчийн гэм буруутай үйлдэл /эс үйлдэхүй/-ийн улмаас бусдад гэм хор учруулж шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрийн дагуу хохирлыг барагдуулснаас төрд учирсан хохирлыг буцаан төлүүлэх арга хэмжээ авч ажиллах талаар тухайн байгууллагын дээд шатны байгууллагын дотоод аудитын нэгжид албан шаардлага тус

тус хүргүүлэн ажиллаж байна. Тухайлбал, Үндэсний аудитын газрын харьяа Баян-Өлгий аймаг дахь Төрийн аудитын газраас 2020 онд аймгийн Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газрын 2017-2019 оны үйл ажиллагаанд хийсэн гүйцэтгэлийн аудитаар аймгийн Засаг даргын хууль бус шийдвэрээр төрийн албанаас чөлөөлөгдсөн, түр чөлөөлөгдсөн, халагдсан 18 хүнд ажилгүй байсан хугацааны цалин хөлсөнд нийт 135.4 сая төгрөгийг улсын төсвөөс олгосон зөрчил илэрснийг хуульд заасны дагуу холбогдох арга хэмжээ авахуулахаар Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт хүргүүлсэн.

Төрийн албаны тухай хуульд төрийн жинхэнэ албан хаагчийг хууль бусаар төрийн албанаас чөлөөлсөн, түр чөлөөлсөн, халсныг төрийн албаны төв байгууллага, эсхүл шүүх тогтоосон бол төрд учруулсан хохирлыг уг шийдвэрийг гаргасан буруутай албан тушаалтнаар нөхөн төлүүлэхээр шүүхийн шийдвэрийн биелэлтийн талаар бүртгэл хөтөлж, төрд учруулсан хохирлын нөхөн төлөлтөд хяналт тавьж, нөхөн төлөгдөөгүй тохиолдолд Төрийн албаны зөвлөл төрийг төлөөлж шүүхэд нэхэмжлэл гаргаж байхаар хуульчилсан. Энэ дагуу Төрийн албаны зөвлөлөөс төрд бодит хохирол учруулсан, илтэд хууль бус тушаал гаргасныг илрүүлж, уг тушаалыг гаргасан албан тушаалтантай тусгайлан уулзалт хийж, учир холбогдлыг тайлбарлаж, төрд учруулсан 4.5 орчим сая төгрөгийн хохирлыг хууль бус шийдвэр гаргасан холбогдох албан тушаалтнаар төлүүлж, 2020 оны 2 дугаар сарын 28-ны өдөр төрийн сангийн дансанд шилжүүлсэн байна. Улмаар буруутай шийдвэр гаргасан төрийн албан тушаалтнаас төрд учруулсан хохирлыг нөхөн төлөх ажил үргэлжлэн хийгдэж бөгөөд уг шаардлагыг биелүүлээгүй нөхцөлд төрийг төлөөлж шүүхэд нэхэмжлэл гаргаж байна. Түүнчлэн төрд учруулсан хохирлын нөхөн төлөлтөд хяналт тавих, нөхөн төлөгдөөгүй тохиолдолд төрийг төлөөлж шүүхэд нэхэмжлэл гаргах эрх зүйн зохицуулалтыг тодорхой болгохтой холбогдуулан тусгайлсан журмын төсөл боловсруулж байна.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн 93 дугаар зүйлийн 93.2-д “Улсын төсвөөс санхүүждэг төлбөр төлөгч хуулийн этгээдийн дансанд байгаа төлбөр төлөх зориулалт бүхий мөнгөн хөрөнгө нь төлбөрт хүрэлцэхгүй тохиолдолд дараагийн жилийн төсөвт нэмж тусгаж, төлбөрийг барагдуулна” гэж заасны дагуу Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын багцын Төрийн байгууллага, ажилтны буруутай

үйл ажиллагаанаас үүссэн хохирлын нөхөн төлбөрийн зардалд 2016 онд 2.3 тэрбум төгрөг, 2017 онд 14.9 тэрбум төгрөг, 2018 онд 2.3 тэрбум төгрөг, 2019 онд 2.4 тэрбум төгрөг, 2020 онд 2.3 тэрбум төгрөг батлагдсан байна. Төрийн албаны зөвлөлөөс төрд учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх ажлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан Үндэсний аудитын газар, Улсын Ерөнхий прокурорын газар, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн эрх бүхий ажилтан, албан хаагчидтай хэлэлцүүлэг хийж, санал солилцож, цаашдын хамтын ажиллагааны чиглэлээ тодорхойлов.

2022 оны газрын хяналт, шалгалтын төлөвлөгөөнд 2016-2021 онуудад төрийн албанаас халагдсан, үндэслэлгүй халагдсан албан хаагч нарт төсвөөс олгосон нөхөн олговор үндэслэлтэй олгогдсон эсэх, үүнээс буруутай албан тушаалтнаар эргүүлэн төлүүлж төсөвт оруулсан хөрөнгө, шүүхийн шийдвэр гарсан боловч төлөгдөөгүй авлага, дотоод аудитын албадаас эргүүлэн төлүүлэхээр зохион явуулсан ажил, гүйцэтгэлд хяналт шалгалт хийж дүгнэлт гаргахаар тусгаад байна.

Захиргааны ерөнхий хуулийн 103 дугаар зүйлд заасан Захиргааны байгууллага хохирол барагдуулах асуудлаар Аудитын нэгдүгээр газартай хамтран судалгааг гаргаж 2021 оны 05 дугаар сарын 12-ны өдрийн 06/1431 дүгээр албан бичгээр Төрийн албаны зөвлөлд хүргүүлсэн. Улсын ерөнхий прокурорын газарт 2021 оны 07 дугаар сарын 21-ний өдрийн 04/1756 дугаар албан бичгээр Санхүүгийн зохицуулах хороо, Уул уурхай хүнд үйлдвэрийн яаманд учирсан хохирлыг прокуророор нэхэмжлэл гаргуулан Иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцуулах хүсэлтийг гаргасан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.7-3. Аудитын дүгнэлтийн мөрөөр хийсэн ажлын үр дүнг хянах, үнэлэх нэгдсэн журмыг батлан мөрдүүлэх /СЯ, 2018-2020/

Дотоод аудитын дүрмийн 8.5-д “Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн болон бусад төсвийн захирагчдын дотоод аудитын үйл ажиллагаанд дотоод аудитын мэргэжлийн практикийн олон улсын стандартын дагуу чанарын хяналтын үнэлгээг 2 жилд 1 удаахийнэ” гэж заасны дагуу Нийслэлийн дотоод аудитын алба, Гадаад харилцааны яамны Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудитын газар, Хөвсгөл аймгийн Санхүүгийн

хяналт, аудитын албаны дотоод аудаторуудын аудитын дүгнэлт, ажлын материалд чанарын баталгаажуулалтын гарын авлагын дагуу баталгаажилт хийж, хөндлөнгийн үнэлэлт дүгнэлт өгсөн. Гарын авлагыг туршилтаар дээрх 3 байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт хийж туршсан бөгөөд шинэчлэх, сайжруулах шаардлагын улмаас гарын авлагыг 2019 онд шинэчлэн боловсруулж батлав.

Төсвийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.2-т заасны дагуу 2019 онд Сангийн сайдын 268, 274 дугаар тушаалаар “Улсын салбарын дотоод аудитын аргачлал”, “Чанарын үнэлгээний аргачлал” болон “Дотоод аудитын чанарын үнэлгээ хийх журам”-уудыг тус тус боловсруулан батлуулж, төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын дотоод аудитын нэгжүүдэд хүргүүлсэн. “Дотоод аудитын чанарын үнэлгээ хийх журам”-д зааснаар Сангийн яам чанарын үнэлгээг төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын дотоод аудитын албанд 2 жил тутамд 1 удаа, харин тухайн дотоод аудитын алба нь өөрийн үнэлгээг жилд 1 удаа тус тус хийхээр зохицуулсан нь дотоод аудитыг ажлын чанар, үр дүнг дээшлүүлэх ач холбогдолтой байна.

Арга хэмжээний мөрөөр хийсэн ажлын үр дүнг Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор баталсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт, захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам”-д заасан аргачлалын дагуу хийж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.8-1.Аудитын байгууллагын ажиллах тэгш нөхцөлийг хангах /СЗХ, СЯ, 2017-2022/

Аудитын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1, 6 дугаар зүйлийн 6.1.2, 19 дүгээр зүйлийн 19.3.6, 19.3.7 дэх заалтад холбогдох зохицуулалтыг тусгаж, мөн хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.3-19.6, 19.4 дэх заалтад заасан нөхцөл шаардлагын дагуу аудитын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий бүх аудитын компаниудад адил түвшний нөхцөл шаардлага тавигдаж байна. Хэрэв гадаад улсын аудитын хуулийн этгээдийг ажиллуулах бол Аудитын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.3.6, 19.3.7 дэх заалтад заасан нэмэлт шаардлага тавьж ажиллах тэгш нөхцөлийг хангуулж байна. Сангийн яамны <https://mof.gov.mn/> цахим хуудасны ил тод цэсний тусгай зөвшөөрөл дэд цэсэд 2020 оны 07 дугаар сарын 17-ны өдрийн байдлаар Улаанбаатар хотод 120, орон нутагт 19 аудитын үйл ажиллагаа

эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээд бүртгэлтэй байна.

Даатгалын байгууллагад аудитын үйлчилгээ явуулах эрхтэй компаниудын мэдээллийг Санхүүгийн зохицуулах хорооны <http://frc.gov.mn/daatgal#> цэсний аудитын компани хэсэгт байршуулан ажиллаж байна. 2020 оны байдлаар нийт 45 даатгалын байгууллагад аудит хийх эрх олгогдсон ба 2020 онд шинээр 1 хуулийн этгээдэд тус эрхийг олгосон байна. Санхүүгийн зохицуулах хороонд бүртгэлтэй аудитын компаниудын холбогдох мэдээллийг тухай бүр шинэчлэн Хорооны цахим хуудасны тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид хэсэгт байршуулж байна. Тус мэдээлэлд компанийн оноосон нэр, тусгай зөвшөөрлийн талаарх мэдээлэл, хаяг байршил, удирдлагын мэдээлэл, улсын бүртгэлийн болон регистрийн дугаар багтдаг ба олон нийтэд нээлттэй байна. Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2019 оны 1 дүгээр сарын 09-ний өдрийн 2 дугаар тогтоолоор “Даатгалын багц дүрэм”-ийг баталсан бөгөөд энэхүү дүрмийн 7 дугаар хавсралтаар “Даатгагч, даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн аудиторт тавигдах нөхцөл шаардлагыг тогтоож өгсөн. СЗХ-ны 2013 оны 451, 452, 453 дугаар тогтоолуудаар баталсан аудит, хууль, үнэлгээний компаниудын бүртгэлийн журмыг IOSCO болон бусад зөвлөмж, зааврууд, мөн холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудаас ирүүлсэн санал зэрэгт тулгуурлан 3 журмыг нэгтгэн шинэчлэн найруулж Үнэт цаасны бүртгэлийн журмын шинэчилсэн найруулгад тусган Хорооны 2021 оны 225 дугаар тогтоолоор батлан мөрдүүлж байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.3.8-2.Тусгай зөвшөөрөл бүхий аудитын байгууллагаас хийсэн аудитын тайлан, дүгнэлт, зөвлөмж болон тусгай зөвшөөрөл бүхий аудитын байгууллагад төрийн захиргааны байгууллагаас хийсэн хяналт шалгалтын дүнг олон нийтэд нээлттэй болгоход чиглэсэн арга хэмжээ авах/СЯ, 2017-2018/

Сангийн сайдын 2019 оны 119 дүгээр тушаалаар Аудитын тусгай зөвшөөрөл бүхий аудитын байгууллагад Сангийн сайдын 2019 оны 60 дугаар тушаалаар баталсан “Аудитын хуулийн этгээдэд хийх чанарын хяналтын журам”-ыг дагуу хяналт шалгалт хийсэн. Хяналт шалгалтын нэгдсэн дүнгийн шийдвэрийг Сангийн яамны “Ил тод” цахим хуудаст байршуулан олон нийтэд мэдээлж ажилласан.

Мөн Аудитын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллагын жагсаалтыг Сангийн яамны “Ил тод” цахим хуудсанд 2019 оны байдлаар нийт 5 удаа байршуулан олон нийтэд мэдээлж ажилласан байна.

Тусгай зөвшөөрөл бүхий аудитын байгууллагаас хийсэн аудитын тайлан, дүгнэлт, зөвлөмжийг мэдээлэх тухайд Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.7-д “Аж ахуйн нэгж, байгууллага нь зөвхөн аудит хийлгэсэн жилийн санхүүгийн тайлан болон түүний хураангуйг аудиторын дүгнэлтийн хамт өөрийн цахим хуудсанд байршуулж ил тод болгож болно.” гэж заасны дагуу аж ахуйн нэгж байгууллага өөрөө мэдээлэх боломжтой.

Аудитын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.4-т заасны дагуу Аудитын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий хуулийн этгээдэд чанарын хяналтыг жил бүр хэрэгжүүлдэг бөгөөд чанарын хяналтын дүнг Сангийн яамны www.mof.gov.mn сайтаар дүнг олон нийтэд нээлттэй болгон ажиллаж байна. Засгийн газрын тогтоолын дагуу тус яамнаас “Төсвийн ерөнхий захирагч нарын шилэн дансны хөтлөлтийн байдалд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг жил бүр хийж, ЗГХЭГ-т хүргүүлэн тайлагнаж байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.3.9-1.Төрийн аудитын байгууллагын зөвлөмжийг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчинг бий болгох /ХЗДХЯ, 2018-2020/

Улсын Их Хурлаас 2020 онд баталсан Төрийн аудитын тухай(шинэчилсэн найруулга) хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.1-т “Энэ хуулийн 16 дугаар зүйлд заасан этгээд, хүчин төгөлдөр болсон албан шаардлага, төлбөрийн актыг хугацаанд нь биелүүлээгүй, аудитын үйл ажиллагаанд саад учруулсан, санхүүгийн тайлангийн аудитаар сөрөг дүгнэлт авсан, хуулиар хориглосон үйл ажиллагаа явуулсан, албан үүргээ биелүүлээгүй, албан тушаалын бүрэн эрхээ хэтрүүлсэн нь аудитаар илэрсэн бол тухайн албан хаагчид сахилгын шийтгэл ногдуулах үндэслэл болно.” гэж заасан нь аудитаар өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлээгүй тохиолдолд тухайн этгээдэд хариуцлага хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалт бий болсон.

Төрийн аудитын тухай хуульд нийцүүлэн “Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2020 оны А/95 дугаар тушаалаар Албан шаардлага өгөх, төлбөрийн акт тогтоох журам”-ыг батлуулсан. Журмын 4.2.1.10-т “Аудитаар илэрсэн алдаа, зөрчил түүнийг арилгахаар өгсөн зөвлөмжийг

хугацаанд нь хэрэгжүүлээгүй бол” албан шаардлага өгөх зохицуулалтыг тусгасан.

Төсвийн ерөнхийлөн захирагч түүний харьяа байгууллагуудын санхүүгийн тайлангийн аудитаар илэрсэн алдаа зөрчил, түүнд өгөгдсөн акт, албан шаардлага, зөвлөмжийг 2018-2020 онд нэгтгэн товхимол бэлтгэж, төсвийн ерөнхийлөн захирагчдад гардуулдаг болсноор харьяа байгууллагуудад нийтлэг илэрдэг алдаа дутагдлыг дээд удирдлагын түвшинд олж харах, тус зөрчлийг давтан гаргахгүй байх тал дээр анхааран ажиллах, төсөв санхүүгийн сахилга хариуцлагыг төлөвшүүлэхэд илүү үр дүнтэй байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.3.9-2.Төрийн аудитын байгууллагын хараат бус байдлыг хангах, аудитын байгууллагын тогтолцоог боловсронгуй болгох /ҮАГ, 2017-2018/

Улсын Их Хурлаас 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр баталсан Монгол Улсын Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 7 дахь заалтад “Төрийн санхүү, төсвийн хяналтыг хараат бусаар хэрэгжүүлэх байгууллагын бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.” хэмээн төрийн аудитын байгууллагын үндсэн чиг үүрэг, зарчмыг баталгаажуулсан.

УИХ-аас 2020 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдөр “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” 02 дугаар тогтоолыг баталсан бөгөөд тус тогтоолын хавсралтаар баталсан Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх хуваарийн 1.2.5-д “төрийн санхүү, төсвийн хяналт /аудит/-ыг хараат бусаар хэрэгжүүлэх байгууллагын бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтоох;”, 1.2.6-д “төрийн нийтийн өмчийг зохистой ашиглах, зарцуулахад тавих хяналтыг боловсронгуй болгох.” гэсэн үзэл баримтлалын чиглэл болгон тусгасан. Энэ хүрээнд “Төрийн аудитын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төслийг 2020 оны 5 дугаар сарын 01-ний өдөр батлуулан, 2020 оны 6 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөж байна. Хуульд төрийн аудитын байгууллагын хууль зүйн, эдийн засгийн, нийгмийн баталгааг хангахтай холбоотой зохицуулалтыг тусгахын зэрэгцээ хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.1-д “Энэ хуулийн 11.2-т заасан аудитыг гүйцэтгэхэд төрийн

аудитын байгууллагын албан хаагч бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд саад учруулсан, аливаа дарамт, шахалт үзүүлсэн, хууль бус нөлөөллийн талаар нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлнө.”, 39.2-т “Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтлөх журмыг Монгол Улсын Ерөнхий аудитор батална.” гэж заасан байна. Үүний дагуу Үндэсний аудитын газраас журмын төслийг боловсруулж, төсөлд санал авах ажлыг зохион байгуулсан байна. (<https://audit.mn/?p=2949>) Түүнчлэн аудитын дээд байгууллагын хараат бус байдлыг санхүү төсөв, хүний нөөц, үйл ажиллагааны хувьд хараат бус байх гэсэн 3 түвшинд авч үздэг.

Санхүү, төсвийн хараат бус байдал: Төрийн аудитын тухай хууль (шинэчилсэн найруулга)-ийн 40 дүгээр зүйл /Эдийн засгийн баталгаа/ ийн 40.1-д “Төрийн аудитын байгууллага улсын төсвөөс санхүүжинэ. Төрийн аудитын байгууллага үйл ажиллагаагаа хараат бусаар хэрэгжүүлэх эдийн засгийн баталгааг төр хангана”. 40.4-т “Засгийн газар төрийн аудитын байгууллагын төсвийн төслийг бууруулахгүйгээр улсын төсвийн төсөлд тусгаж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.” гэж тус тус заасан.

Хүний нөөцийн хараат бус байдал: Төрийн аудитын тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.11, Төрийн албаны тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.32-т зааснаар төрийн аудитын байгууллагын албан хаагч нь төрийн тусгай албан тушаалын ангилалд хамаардаг. Төрийн аудитын тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.1-д зааснаар Төрийн аудитын байгууллагын албан хаагч тусгайлан тангараг өргөдөг.

Үйл ажиллагааны хараат бус байдал: Төрийн аудитын тухай хуульд заасан чиг үүргээ чанартай, дэлхийн бусад төрийн аудитын байгууллагын жишигт нийцсэн аудитыг гүйцэтгэхэд томоохон үүрэг гүйцэтгэх, үйл ажиллагааны хараат бус байдлыг хангахад үндэсний стандарттай байхыг шаарддаг. Энэ хүрээнд 2020 онд MNS 6817 : 2020 Төрийн аудитын 8 стандартыг батлуулан, үйл ажиллагаандаа мөрдөж байна.

Төрийн аудитын байгууллага чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ Аудитын дээд байгууллагын олон улсын байгууллага, /ИНТОСАИ/-ын Мэргэжлийн стандартын хорооноос баталсан Аудитын дээд байгууллагуудын олон улсын стандарт /АДБОУС/-ыг баримталж байна.

1 Төрийн аудитын байгууллагад Монгол Улсын Ерөнхий аудитор, түүний орлогч, тэргүүлэх аудитор, аудитын менежер, ахлах аудитор, ахлах шинжээч, аудитор, шинжээч ажиллах бөгөөд тэдгээр нь төрийн тусгай албан хаагч байна.

2 ... Үндэсний болон орон нутгийн аудитын газар, Авлигатай тэмцэх газрын удирдах, гүйцэтгэх албан тушаал;

Энэхүү стандартыг хуулийн шаардлагад нийцүүлэн Төрийн аудит MNS 6817:2020 стандарт болон батлуулсан нь Төрийн аудитын байгууллагын бодлого, аудитын арга зүйг боловсронгуй болгох, аудитын чанар үр нөлөөг дээшлүүлэх чухал алхам болж байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.3.9-3.Удаа дараагийн аудитаар нягтлан бодох бүртгэлийн хөтлөлт, дотоод хяналт хангалттай үнэлгээ авсан байгууллагын санхүүгийн тайланд жил бүр аудит хийдэггүй байх нөхцөл, шалгуурыг боловсронгуй болгох /ҮАГ, СЯ, 2017-2020/

Төрийн аудитын тухай хууль (шинэчилсэн найруулга)-д холбогдох дүрэм, журам, бусад баримт бичгийг хуульд нийцүүлэх ажлыг зохион байгуулж байна. Тухайн санхүүгийн жилийн зохих хугацаанд завсрын аудит хийгдсэн, тайлант хугацаанд бүтэц зохион байгуулалтын өөрчлөлт ороогүй, олон нийтийн болон хууль тогтоох байгууллагын анхаарал татсан бусад асуудал хөндөгдөөгүй зэрэг үзүүлэлт шаардлагыг хангасан байгууллагуудыг түүвэрт хамруулан илэрсэн алдаа, зөрчлийг харьяалагдах дээд байгууллагын санхүүгийн нэгтгэсэн тайлангийн алдаа, зөрчлийн дүнд нэгтгэн дүгнэлт өгч байна.

Төрийн аудитын байгууллагаас төсвийн байгууллагууд, төрийн өмчит төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгж байгууллагууд гадаадын болон орон нутгийн хөрөнгөөр хэрэгжиж байгаа зээл тусламжийн санхүүгийн тайланг аль болох бүхэлд нь хамруулах зорилго тавьж түүврийн болон итгэл үзүүлэх байгууллагуудын тоог цөөн байлгахыг зорьж байна.

Аудитын нэгдүгээр газраас удаа дараагийн аудитаар нягтлан бодох бүртгэлийн хөтлөлт, дотоод хяналт хангалттай үнэлгээ авсан байгууллагын санхүүгийн тайланд жил бүр аудит хийдэггүй байх нөхцөл, шалгуурыг боловсронгуй болгох талаар 2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд тусгасан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.9-4.Төрийн аудитын байгууллага заримчиг үүргээ аудитын бусад байгууллагаар гүйцэтгүүлэхдээ тэгш оролцоог хангах, олон нийтийн хяналтыг сайжруулах/ҮАГ, 2018-2020 он/

Төрийн аудитын тухай хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс

урьдчилан сэргийлэх тухай хууль, Аудитын тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуульд нийцүүлэн аудитын үйл ажиллагаанд оролцох шинжээчийн сонгон шалгаруулалтыг ил тод, өрсөлдөх тэгш боломжтой, үр ашигтай, хэмнэлттэй, хариуцлагатай байх зарчмыг баримтлан зохион байгуулах зорилгоор “Шинжээч сонгон шалгаруулах, гэрээ байгуулах, дүгнэх, гүйцэтгэсэн ажлын чанарыг хянах журам”-ыг Монгол Улсын Ерөнхий аудиторовын 2020 оны 10 дугаар сарын 23-ны өдрийн А/82 тоот тушаалаар баталгаажуулан захиргааны хэм хэмжээний актын улсын нэгдсэн бүртгэлийн 4906 дугаарт бүртгүүлэн үйл ажиллагаандаа мөрдөн ажиллаж байна.

Монгол Улсын Ерөнхий аудиторовын 2020 оны 12 дугаар сарын 04-ний өдрийн А/92 дугаар тушаалаар “Шинжээч (шинжээч/санхүүгийн тайлангийн аудит гүйцэтгэх хуулийн этгээд)-ийн ажлын даалгавар”-ын загвар, “Шинжээч сонгох саналын жишиг баримт бичиг”-ийг тус тус батлан мөрдүүлж байна. Этгээд журмын хэрэгжилтийг ханган ажилласнаар Төрийн аудитын байгууллага нь зарим чиг үүргээ аудитын бусад байгууллагаар гүйцэтгүүлэхдээ тэгш оролцоог хангах нарийвчилсан эрх зүйн зохицуулалт бий болж байна.

Гэрээгээр хараат бус аудитын хуулийн этгээдээр гүйцэтгүүлэх 2017-2019 оны санхүүгийн тайлангийн аудитыг гүйцэтгүүлэхдээ шалгуулж байгаа байгууллагад 3 жил аудит гүйцэтгүүлэхээр, бусад байгууллагыг тендерийн тухай хуулийн дагуу сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулан, гэрээг байгуулж ажиллах ба “Төрийн аудитын байгууллагаас санхүүгийн тайланд аудит хийх журам”-ын дагуу гүйцэтгэлийг үнэлж, тооцож байсан. Харин 2020 оны санхүүгийн тайлангийн аудитаар Төрийн аудитын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.6, 29 дүгээр зүйлийн 29.1.3, 29.3, Захиргааны ерөнхий хуулийн 64 дүгээр зүйлийн 64.1, 64.4, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.11 дэх хэсгийг тус тус үндэслэн Монгол Улсын Ерөнхий аудиторовын 2020 оны А/82 тушаалаар батлагдсан “Шинжээч сонгон шалгаруулах, гэрээ байгуулах, дүгнэх, гүйцэтгэсэн ажлын чанарыг хянах журам”-ын дагуу аудитын хуулийн этгээдийг сонгон шалгаруулж, гэрээ байгуулж, гүйцэтгэсэн ажлыг үнэлж, тооцон ажиллаж байна. Санхүүгийн тайлангийн аудит гүйцэтгэх гэрээнд аудитын хуулийн этгээд аудит гүйцэтгэхдээ Төрийн аудитын тухай

хууль, Аудитын тухай хууль, нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль болон холбогдох хууль тогтоомж, Аудитын олон улсын стандарт, УАГ-ын Санхүүгийн аудитын гарын авлага, Төрийн аудитын байгууллагын ажилтны ёс зүйн дүрэм, гэрээгээр аудит хийх журам, холбогдох бусад дүрэм, журмыг баримтлан хараат бус, авлигаас ангид ажиллахыг тусгасан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.10-1.Төрийн аудитын хуульд заасны дагуу Төрийн аудитын байгууллагаас хийсэн аудитын тайланг олон нийтэд мэдээлэх/УАГ, 2017-2022/

Төрийн аудитын тухай хуульд заасны дагуу Төрийн аудитын байгууллагаас хийсэн аудитын тайланг Монгол Улсын Ерөнхий аудитор баталгаажуулан тухай бүр байгууллагын албан ёсны цахим хуудас болох audit.mn сайтад ил тод байршуулж байна. Тухайлбал, төрийн аудитын байгууллага нь 2020 онд нийт 372 байгууллагын санхүүгийн аудитын, гүйцэтгэлийн 9 аудитын, нийцлийн аудитын 6 тайланг Үндэсний аудитын газрын албаны ёсны цахим хуудас www.audit.mn/-т ил тод байршуулж, МҮОНРТ, ТВ25, NTV, Ийгл тв, asu.mn, tovch.mn, zuv.mn, ikon.mn, gogo.mn, Зууны мэдээ, Өдрийн сонин, Үндэсний шуудан, Өнөөдөр зэрэг өдөр тутмын сонин нийт 18 хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр олон нийтэд мэдээлсэн.

Үндэсний аудитын газраас Дэлхийн банктай хамтран OPEN AUDIT үйл ажиллагааг хамтран хэрэгжүүлж, баталгаажсан аудитын бүх тайланг тусгайлан цэс үүсгэн байршуулснаар иргэд, олон нийтэд мэдээллийг шуурхай, хүртээмжтэй хүргэх нөхцөл бүрдээд байна.

Төрийн аудитын байгууллагын www.audit.mn сайтад “аудитын тайлан” баннерыг хэрэглэхэд амар байдлаар системийн хөгжүүлэлтийг шинээр хийж ашиглалтад оруулснаар иргэд, олон нийт аудитын байгууллагын хийсэн аудитын тайлантай саадгүй танилцах боломжийг бий болгосон. Аудитын тайланг www.audit.mn сайтад байрлуулах хэрэглэгчийн эрхийн тохиргоог тухай бүр хэрэгжүүлж, Үндэсний аудитын газар болон аймаг, нийслэл дэх төрийн аудитын байгууллагуудын хэрэгжүүлсэн аудитын тайланг олон нийтэд мэдээлдэг ажлыг хэвшүүлээд байна. www.audit.mn сайтад нийтдээ 6,440 аудитын тайлан байрлуулснаас 2021 онд 2,418 аудитын тайлангийн мэдээллийг олон нийтэд толилуулав. Төсвийн 126 шууд захирагч, төрийн өмчит, тэдгээрийн оролцоотой 104 аж ахуйн нэгж, төсвийн

төвлөрүүлэн 16 захирагч, Засгийн газрын тусгай 12 сан, төсөл хөтөлбөрийн 62 нэгж, төсвийн ерөнхийлөн 29 захирагчийн нийт 353 санхүүгийн аудитын тайланг audit.mn сайтад ил тод, нээлттэй байршуулсан. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.3.10-2.Аудит хийхдээ эрсдэлтэй сэдэв, чиглэлийн талаар олон нийтээс санал, судалгаа авах үйл ажиллагааг цахим технологи ашиглан нэвтрүүлэх/ҮАГ, 2017-2019/

Төрийн аудитын байгууллага нь аудитын сэдэв сонголт, чиглэлийн талаар олон нийтээс санал судалгаа авч тусгах, эрсдэлтэй сэдэв сонгох үйл ажиллагааг зохион байгуулж байна. Тухайлбал, аудитын иргэний танхимыг Нийслэл, Говь-Алтай, Хэнтий аймаг дахь Төрийн аудитын газрын дэргэд ажиллуулж байгаа бөгөөд 2020 онд Хэнтий аймгийн иргэдээс “Орон нутгийн хөгжлийн сангийн 2019 оны зарцуулалт”-д хийх аудитын сэдвээр 1135 иргэнээс санал асуулга, судалгааг авч, дүгнэсэн байна.

Төрийн аудитын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1-д “Төрийн аудитын байгууллага үр дүнтэй, үр ашигтай аудитыг хийхийн тулд шинжлэх ухааны ололт, орчин үеийн мэдээллийн технологийн арга, хэлбэрийг үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлэх, түүнийг боловсронгуй болгох арга хэмжээг тогтмол авч хэрэгжүүлнэ”, 11 дүгээр зүйлийн 11.3.3-т “иргэд, олон нийтийн анхааралд байгаа үнэн зөв хариу хүссэн нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн асуудал байх.” гэж тус тус заасан байна. Уг заалтын дагуу Орон нутаг дахь Төрийн аудитын газрууд (Өвөрхангай, Хөвсгөл, Дорнод аймгийн) 2021 онд гүйцэтгэх аудитын сэдэв сонгоход олон нийтийн оролцоог хангах зорилгоор иргэд, олон нийтийг саналыг фейсбүүк, тухайн байгууллагын цахим хаяг, утас болон биечлэн цаасаар ирүүлэх талаар урилга нийтэлсэн байна.

Монгол Улсын Ерөнхий аудиторовын 2020 оны 12 дугаар сарын 09-ний өдрийн А/94 дүгээр тушаалаар “Төрийн аудитын үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог хангах стратеги 2020-2023”-ыг баталсан. Стратеги төлөвлөгөөний дагуу аудитын сэдвийн санал хүсэлтийг иргэд, иргэний нийгмийн байгууллагаас авах энэ хүрээнд аудитын сэдвийн саналыг холбогдох хууль, журмын шаардлагад нийцүүлэн цахимаар, судалгаа хийх болон харилцагч талуудтай оролцоот уулзалт зохион байгуулах замаар хүлээн авах нөхцөл бүрдэж, хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Төрийн аудитын байгууллага шинжлэх ухааны ололт, орчин үеийн мэдээллийн технологийн арга, хэлбэрийг үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлэх, хууль эрх зүйн орчныг бүрдүүлээд байна. Аудитад шаардлагатай цахим мэдээллийг цуглуулж, дүн шинжилгээ хийх зорилгоор цахим мэдээллийн систем бий болгох ажил хэрэгжүүлж эхлээд байна. Төрийн аудитын байгууллага шалгагдагч этгээдийн цахим мэдээллийн сан, мэдээлэл, гүйлгээ, бүртгэл зэрэгт цахим хэлбэрээр хийгдсэн төрийн санхүү, төсвийн төлөвлөлт, тайлагнал, ашиглалт, зарцуулалт, үйл ажиллагааг хянах хууль зүйн орчин бий болсон.»Нээлттэй аудит» портал сайт нь визуаль тайлан, статистик мэдээ, тайлан, иргэдийн оролцоо гэсэн 4 үндсэн цэстэй бөгөөд 5 төрлийн визуаль тайлангийн 2018, 2019, 2020 оны 15 тайлан, мэдээллийг ухаалаг тайлангийн BI хэлбэрээр, flipbook хэлбэрээр харуулж, 2020 оны статистик мэдээллийг ҮАГ, АНТАГ бүрээр газрын зураг хэлбэрээр харуулан байршуулаа. Тайлан цэсэд ҮАГ-ын 2020 оны Санхүүгийн тайлангийн аудит, 2021 оны Гүйцэтгэлийн болон нийцлийн 63 тайланг хураангуй хэлбэрээр, АНТАГ-ын 2020 оны Санхүүгийн тайлангийн аудит, төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан, 2021 оны Гүйцэтгэлийн болон нийцлийн 66 тайланг дэлгэрэнгүй хэлбэрээр байршуулаад байна. Иргэдийн оролцоо цэсэд иргэдээс аудитын сэдвийн талаар санал авах, шилэн дансны хэрэгжилтийн талаар санал авч, гомдол гаргах хэсгийг хөгжүүлж, аудитын сэдвийн хүрээнд иргэдээс санал авах, аудитын байгууллага сэдэв сонгох, сэдвийн агуулгад үнэлгээ өгөх програмыг “Сайн засаглал - иргэдийн оролцоо” хэлэлцүүлгийн үеэр кейс жишээн дээр ажиллаж амжилттай туршиж, ажилласан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.3.10-3.Төрийн аудитын байгууллагаас гаргасан акт, албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг төрийн байгууллагууд шилэн данс болон цахим хуудсаар олон нийтэд мэдээлдэг болох /СЯ, 2017-2019/

Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.5-д “төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн багцад хийсэн аудитын дүгнэлтийг бүрэн эхээр нь тухайн жилийн 04 дүгээр сарын 25-ны өдрийн дотор, аудитын тайлан, дүгнэлтэд тусгагдсан асуудлаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг тухайн жилийн 07 дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор;” энэ хуулийн 3.1.1, 3.1.2-т заасан байгууллага,

албан тушаалтан шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудаст тогтмол мэдээлэх хуулийн зохицуулалт үйлчилж байна. Шилэн дансны тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2.дах заалт энэ хуулийн 3.1.1-д төсвийн байгууллага, албан тушаалтны шилэн дансны үйл ажиллагаанд тавих дотоод хяналтыг Төсвийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлд заасны дагуу төсвийн ерөнхийлөн захирагч хэрэгжүүлэхээр заасны дагуу ТЭЗ нарын дэргэдэх дотоод аудитын алба нэгжүүд шилэн дансны хуулийн хэрэгжилтэд тогтмол хяналт тавин ажиллаж байна.

Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилтэд 2020 онд хийсэн аудитаар холбогдох байгууллагууд байгууллагын батлагдсан төсөв, дараа жилийн төсвийн төсөл, санхүүгийн тайланд хийсэн аудитын дүгнэлт зэргийг шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудаст мэдээлдэггүй хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.1, 6.1.3, 6.1.5-д заасныг бүрэн хэрэгжүүлээгүй зөрчил нийтлэг илэрсэн. Холбогдох мэдээллийг шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудаст хуульд заасан хугацаанд иж бүрэн мэдээлдэг байх чиглэлийг ТЭЗ-дад, хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах зөвлөмжийг Монгол Улсын Ерөнхий сайдад тус тус хүргүүлсэн. (Биелэлт 70 хувь)

Дөрөв. Худалдан авах ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, үр ашигтай, шударга, ил тод, нээлттэй байдлыг нэмэгдүүлж, хяналт, хариуцлагыг дээшлүүлэх зорилтыг хангах чиглэлээр:

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 4 дэх зорилтын хүрээнд нийт 5 үйл ажиллагаа, 15 арга хэмжээ тусгагдсан. Зорилтын хэрэгжилтийг тоймлон танилцуулбал:

4.1.4.1-1.Цахим худалдан авах ажиллагааны нэгдсэн системийг боловсронгуй болгох үйл ажиллагааг дуусгах /СЯ, 2017-2019/

Засгийн газраас төрийн болон орон нутгийн төсвийг үр ашигтай захиран зарцуулах, худалдан авах ажиллагааг хурдан шуурхай, олон нийтэд хүртээмжтэй, ил тод, нээлттэй зохион байгуулах, түүнд олон нийтийн хяналт тавих мэдээллийн тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор “Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим систем” буюу www.tender.gov.mn-ийг 2017 онд бүрэн ашиглалтад оруулсан.

2018 онд 1433 захиалагчийн худалдан авах ажиллагааны 21417 төлөвлөгөө, 2019 онд 2035 захиалагчийн худалдан авах ажиллагааны 27010 (өссөн дүнгээр) төлөвлөгөөний талаарх мэдээлэл тус тус бүртгэгдэж байсан бол 2020 онд 2345 захиалагчийн худалдан авах ажиллагааны 29219 (өссөн дүнгээр), 2021 онд 2694 захиалагчийн худалдан авах ажиллагааны 21739 тендерийн урилга нийтэд мэдээлэгджээ.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг 2019 оны 3 дугаар сарын 22-ны өдөр УИХ-аас батлан, 2019 оны 6 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөж эхэлсэн. Хуулийн 5 дугаар зүйлд “5.1.25. “Худалдан авах ажиллагааны цахим систем” гэж цахим программ хангамжийг ашиглан худалдан авах ажиллагааг төлөвлөх зохион байгуулах, тайлагнах, 15 хяналт тавих цогц үйл ажиллагаа, мэдээллийн тогтолцоог”, “5.1.26. Цахим худалдан авах ажиллагаа гэж цахим худалдан авах ажиллагааны системийг ашиглан зохион байгуулах худалдан авах ажиллагааг.”, “5.1.27. “Цахим дэлгүүр” гэж ерөнхий гэрээний дагуу бараа, үйлчилгээг худалдан авахад зориулсан худалдан авах ажиллагааны цахим системийн бүрэлдэхүүн хэсгийг.” гэж тус тус нэмж тусгасан.

Мөн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар шинээр дараах 6 журмыг Засгийн газрын тогтоолоор болон Сангийн сайдын тушаалаар батлан мөрдөж байна:

1. “Худалдан авах ажиллагааны улсын байцаагчийн дүрэм” (Засгийн газрын 2019 оны 274 дүгээр тогтоол);
2. “Тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлийг хөтлөх журам” (Засгийн газрын 2019 оны 274 дүгээр тогтоол);
3. “Худалдан авах ажиллагааны цахим системээр тендер шалгаруулалт зохион байгуулах, холбогдох мэдээллийг зарлан мэдээлэх журам” (Сангийн сайдын 2019 оны 255 дугаар тушаал);
4. “Худалдан авах ажиллагааны мэргэшсэн ажилтан бэлтгэх, гэрчилгээ олгох журам” (Сангийн сайдын 2019 оны 37 дугаар тушаал);
5. “Тендерт оролцогчоос ирүүлсэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх журам” (Сангийн сайдын 2019 оны 131 дүгээр тушаал);
6. “Тендер шалгаруулалтын материалыг тухайн тендерт оролцогчдод ил болгох журам” (Сангийн сайдын 2019 оны 132 дугаар тушаал);

Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системийн шаардлагатай хөгжүүлэлтийн ажлыг хийж, боловсронгуй болгож байгаагийн зэрэгцээ нэгдсэн системийн дэд системүүдийг үе шаттай нэвтрүүлэн ашиглаж байна. 2019 онд системийг боловсронгуй болгох, хууль журамтай холбоотой өөрчлөлтүүдийг хийж, 2020 онд үйл ажиллагаанд бүрэн нэвтрүүлсэн. Үүнд:

- Нийлүүлэгч тал гомдол гаргахдаа цахим хэлбэрээр гаргах, түүнийг захиалагч болон Сангийн яам, Шударга өрсөлдөөн хэрэглэгчийн төлөө газар цахим хэлбэрээр хүлээн авч хариуг хүргүүлэх боломжийг бүрдүүлсэн;
- Гомдлын процессыг бүрэн цахимжуулж, 2020 оны байдлаар 292 гомдлыг бүртгэсэн;
- Гэрээний гүйцэтгэлийн модулийг ашиглалтад оруулж, системд 19652 гэрээний мэдээлэл бүртгэсэн;
- Тендерийн материалыг тухайн тендерт оролцогчдод цахим системээр дамжуулан хүсэлт гаргаж тендерийн материалтай танилцах боломжийг бүрдүүлсэн;
- Цахим системд тендерт эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн жагсаалтыг байршуулсан;
- Тодруулгыг цахим хэлбэрээр хүлээн авах

нөхцөлийг нэмж бүрдүүлсэн ба 2020 оны байдлаар уг системд 879 тодруулгыг бүртгэсэн;

- Түншлэлийг цахим хэлбэрээр гаргах нөхцөл бүрдүүлж, уг системд 1141 хүсэлт бүртгэгдэж, 769 түншлэлийн гэрээг байгуулсан байна.

2021 онд худалдан авах ажиллагааны цахим систем /www.tender.gov.mn/-ийн дэд системүүдийн үйл ажиллагааг сайжруулах зорилгоор төстийн ажлыг гүйцэтгэсэн, мөн худалдан авах ажиллагааны цахим систем /www.tender.gov.mn/-ийн гарын авлагыг шинэчлэн боловсруулж байршуулан, мөн гарын авлагыг захиалагч байгууллагуудад түгээсэн. Түүнчлэн тендерийн үнэлгээнд хүний оролцоог багасгах, худалдан авах ажиллагааны ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор дараах хөгжүүлэлтийн ажлыг хийж байна. Үүнд:

- Тендерийн баримт бичигт шаардагддаг хүний нөөц, тоног төхөөрөмжийн мэдээллийг Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим систем /www.tender.gov.mn/-ээр хүлээн авах, илгээх;
- Бараа, ажил, үйлчилгээний каталогийн системд өмнө бүртгэгдсэн мэдээллийг эмхэтгэх, шинээр хөгжүүлэх, өгөгдлийг зөв кодлолын дагуу эмх цэгцтэй, давхардалгүй үүсгэх;
- Ижил төстэй ажлын мэдээллийг нотлох зорилгоор гэрээ, түүний хэрэгжилтийн мэдээллийг гүйцэтгэгч, нийлүүлэгчээр цахим системд нөхөн оруулах захиалагч хянах;
- Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчдийн мэдээллийг холбогдох байгууллагаас авч, цахим системд оруулах;
- Цахим каталогийн системийн хөгжүүлэлтийг дуусгаж, өгөгдөл цуглуулах ажлыг эхлүүлсэн.

Сангийн сайдын 2021 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрийн 102 дугаар тушаалаар “Худалдан авах ажиллагааны төлөвлөлт, тайлагналтын журам”, 2021 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдрийн 144 дүгээр тушаалаар “Бараа худалдан авах тендерийн жишиг баримт бичиг”, 145 дугаар тушаалаар “Ажил гүйцэтгэх тендерийн жишиг баримт бичиг”, 146 дугаар тушаалаар “Зөвлөхөөс бусад үйлчилгээний гүйцэтгэгчийг сонгох тендерийн жишиг баримт бичиг”, мөн 2021 оны 07 дугаар сарын 30-ны өдрийн 124 дүгээр тушаалаар “Харьцуулалтын аргаар ажил гүйцэтгүүлэх тендерийн жишиг баримт бичиг”, “Харьцуулалтын аргаар бараа худалдан авах тендерийн жишиг баримт бичиг” болон “Харьцуулалтын аргаар

зөвлөхөөс бусад үйлчилгээ худалдан авах тендерийн жишиг баримт бичиг”-ийг тус тус шинэчлэн баталсан. Үүнтэй холбогдуулан мэдээллийг цахим системд оруулах, нэмэлт хөгжүүлэлтийг хийсэн. Тендерийн үнэлгээнд ашиглагдах лавлагаа, тодорхойлолт олгодог байгууллага, системүүдийг худалдан авах ажиллагааны цахим систем /www.tender.gov.mn/-д холбох ажлын хүрээнд нэмэлтээр дараах мэдээллүүдийг авах боломжийг бүрдүүлсэн. Үүнд:

- Дээд боловсролын баримт бичгийн лавлагаа;
- Нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөлт, өртэй эсэх лавлагаа;
- Хуулийн этгээдийн шинэчилсэн лавлагаа;
- Тоног төхөөрөмж, машин механизмын ерөнхий мэдээлэл;
- Шүүхийн шийдвэрээр иргэн, хуулийн этгээдэд өртэй эсэх;
- Худалдан авах ажиллагаатай холбоотой асуудлаар шүүхэд хариуцагчаар татагдаж байсан эсэх тухай шүүхийн тусгай архивын тодорхойлолт зэрэг болно. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.4.1-2. Худалдан авах үйл ажиллагааны тендерийн үйл ажиллагааг цахим хэлбэрт бүрэн шилжүүлэх /СЯ, 2017-2019/

Худалдан авах ажиллагааны цахим систем /www.tender.gov.mn/-д 2018 онд 1433 захиалагчийн худалдан авах ажиллагааны 21417 төлөвлөгөө бүртгэгдэж байсан бол 2021 онд 2694 захиалагчийн худалдан авах ажиллагааны 21739 мэдээлэл бүртгэгдэж, цахим системээр олон нийтэд нээлттэй мэдээлэгдсэн байна. Энэ нь захиалагч байгууллагууд худалдан авах ажиллагааны мэдээллийн нээлттэй байдлыг хангаж, өрсөлдөх боломжийг бий болгох, худалдан авах ажиллагааг цахим хэлбэрээр зохион байгуулах, цахим системийн ашиглалтад дэвшил гарч байгааг харуулж байна.

Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим систем /www.tender.gov.mn/-д 2021 оны байдлаар давхардсан тоогоор нийт 21,739 төсөл, арга хэмжээний урилга нийтлэгдсэнээс 21,585 төсөл, арга хэмжээг цахим тендер шалгаруулалтаар зохион байгуулсан нь нийт урилгын 99.3 хувийг эзэлж байна. Энэ нь захиалагч байгууллагууд худалдан авах ажиллагааг цахим хэлбэрээр зохион байгуулж, цахим системийн хэрэглээ нэмэгдсэн, худалдан авах ажиллагааны ил тод байдалд ахиц гарсныг харуулж байна.

Тус системээр дамжин 2018 онд 10202,

2019 онд 17371, 2020 онд 21945, 2021 онд давхардсан тоогоор 20,800 тендер шалгаруулалтын үр дүнг олон нийтэд мэдээлсэн ба 2021 онд цахим системд нийтэлсэн нийт урилгын 95.7 хувийн үр дүнг нийтэд мэдээлжээ.

2020 онд төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд тоон гарын үсгийн хэрэглээг нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор төрийн захиргааны бүх шатны байгууллагуудын албан хаагчдад зориулан байгууллага тус бүр дээр тоон гарын үсгийн талаар ойлголт өгөх, хэрэглээнд нэвтрүүлэх чиглэлээр танилцуулга, сургалтыг зохион байгуулсан. Худалдан авах ажиллагааны тендерийн үйл ажиллагаанд тоон гарын үсгийг ашиглаж эхэлснээр тендерийн үйл ажиллагаа цахим хэлбэрт бүрэн шилжих боломж бүрдсэн.

Худалдан авах ажиллагааны цахим систем /www.tender.gov.mn/-ийн үйл ажиллагааг 100 хувь цахим хэлбэрт шилжүүлсэн. Монгол Улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулдаг 12 арилжааны банктэй цахим систем /www.tender.gov.mn/-ийг холбосон бөгөөд тус байгууллагуудын тендерийн баталгаа гаргах үйл ажиллагаа хэвийн явагдаж байна.(Биелэлт 100 хувь)

4.1.4.2-1.Тендер шалгаруулалтын талаар гарсан гомдлыг хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэх хянан шийдвэрлэх чиглэлээр журам боловсруулах /СЯ, 2017-2019/

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг 2019 оны 03 дугаар сарын 22-ны өдөр УИХ-аас баталсан бөгөөд уг нэмэлт, өөрчлөлтөөр хуулийн 52 дугаар зүйлийн 52.1.7 дахь заалтын дагуу Сангийн сайдын 2019 оны 06 дугаар сарын 04-ний өдрийн 131 дүгээр тушаалаар “Тендерт оролцогчдоос ирүүлсэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх журам”-ыг батлан мөрдөж эхэлсэн.

Цар тахлын улмаас бүх нийтийн хөл хорио тогтоосонтой холбоотой Сангийн яам цахим системээр дамжуулан тендерт оролцогчдын гомдлыг хүлээн авч, захиалагч байгууллагуудыг цахим системээр дамжуулан гомдлыг хянахад шаардлагатай материал ирүүлэхийг мэдэгдэж, 2020 онд нийт 316 гомдол, 2021 онд нийт 589 гомдлыг цахим системээр дамжуулан тус тус хүлээн авч хянан хуулийн хугацаанд хянан шийдвэрлэлээ. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль, Архив,

албан хэрэг хөтлөлтийн тухай хуульд заасны дагуу цахимаар ирүүлсэн гомдлыг албан бичгээр баталгаажуулах шаардлагатай тул цахим системээр ирүүлсэн гомдлыг хуулийн хугацаанд хүлээн авсанд тооцож, гомдол гаргагчид гомдол хянан шийдвэрлэх хугацаанд албан бичгээр ирүүлэхийг мэдэгдэж ажиллаж байна.

Түүнчлэн цахим системийн шинэчлэлттэй холбогдуулан Сангийн сайдын 2021 оны 12 дугаар сарын 28-ны өдрийн 241 дүгээр тушаалаар өмнө нь батлагдсан «Тендерт оролцогчдоос ирүүлсэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх журам”-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулан мөрдөж байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.4.2-2.Иргэд тендерийн үйл ажиллагаа, явц байдлын талаар санал, бодлоо илэрхийлэх, харилцах, гомдол гаргах асуудлыг “Цахим худалдан авах ажиллагааны нэгдсэн систем”-д тусгах /СЯ, ТӨБЗГ, 2017-2019/

Иргэд, олон нийт тухайн тендертэй холбоотой тодруулгыг цахим хэлбэрээр гарган зохион байгуулагчид ирүүлэх, захиалагч тал цахим тодруулгыг хүлээн аваад хариуг нийт сонирхогч, оролцогчдод нээлттэйгээр системд байршуулан мэдээлэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна. Нийлүүлэгч тал гомдол гаргахдаа цахим хэлбэрээр гаргах, түүнийг захиалагч болон Сангийн яам, Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газар цахим хэлбэрээр хүлээн авч, хариуг хүргүүлэх боломжийг бүрдүүлсэн. 2019 онд Сангийн яамнаас тендерт оролцогчийн гомдлыг албан бичгээр (уламжлалт хэлбэрээр) хүлээн авсан бөгөөд тухайн гомдолтой холбоотой тендерт оролцогчийн ирүүлсэн тендерийн материалыг цахим системээс татан авч, хянан шийдвэрлэсэн. 2020 онд нийт 292 гомдлыг цахим системээр дамжуулан хүлээн авч, хуулийн хугацаанд хянан шийдвэрлэжээ. Сангийн сайдын 2019 оны 132 дугаар тушаалаар батлагдсан “Тендер шалгаруулалтын материалыг тухайн тендерт оролцогчдод ил болгох журам”-ыг хэрэгжүүлэх хүрээнд тендерийн материалтай тухайн тендерт оролцогч цахим системээр дамжуулан танилцах боломжийг цахим системд бүрдүүлсэн.

Иргэд, олон нийт, тендерт оролцогч, захиалагч байгууллагын төлөөлөлд худалдан авах ажиллагаатай холбоотой шуурхай үйлчилгээ үзүүлэх, зөвлөгөө өгөх чиглэлээр холбоо барих утас, албаны цахим шуудангаар ирсэн санал хүсэлтэд шуурхай хариулахаас

гадна худалдан авах ажиллагааны цахим систем /www.tender.gov.mn/-д LiveHelpDesk-ийг ашиглалтад оруулж хэрэглээнд нэвтрүүлэв. Ингэснээр ажлын бус цагаар үйлчлүүлэх, цахим худалдан авах ажиллагаатай холбоотой зөвлөгөөг цаг алдалгүй шуурхай авах, иргэд, олон нийт, тендерт оролцогч, захиалагч байгууллагын үлдээсэн цахим зурвас, захидал, асуултад цахим шуудангаар хариу хүргүүлэх боломжийг бүрдүүлэн зөвлөгөө, мэдээллийг өгч байна. Мөн худалдан авах ажиллагааны цахим системд нийтлэгдсэн тендерийн урилгыг олон нийтийн сүлжээний нийтлэг хэрэгсэл болох твиттер хуудсанд дамжуулан нийтлэх боломжийг бий болгон иргэд, олон нийтэд шуурхай мэдээлэл түгээх арга хэлбэрийг нэмэгдүүлсэн.

2021 онд Сангийн сайдын 2019 оны 132 дугаар тушаалаар батлагдсан “Тендер шалгаруулалтын материалыг тухайн тендерт оролцогчдод ил болгох журам”-ын хэрэгжилтэд дүгнэлт хийж, тендерт оролцогчдод мэдээлэл хүргэх зорилгоор “Тус журам тендерт оролцогч нарт ямар боломж олгож байгаа вэ?”, “Хэзээ танилцаж болох вэ?”, “Захиалагч ямар үүрэгтэй вэ?” зэрэг асуултад хариулт авах боломжтой мэдээ бэлтгэн олон нийтэд түгээсэн. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.4.2-3.Тендер шалгаруулалтын талаар гарсан гомдол мэдээллийг хянан шийдвэрлэсэн байдалд дүн шинжилгээ хийх /СЯ, ТӨБЗГ, 2017-2019/:

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 55 дугаар зүйлийн 55.1 дэх хэсэгт “тендерт оролцогч нь захиалагч техникийн тодорхойлолт бэлтгэхдээ тухайн тендер шалгаруулалтад оролцох сонирхолтой этгээдээс өрсөлдөөнийг хязгаарлахад хүргэж болох зөвлөгөө авсан эсхүл тендерийн баримт бичиг бэлтгэх явцад өрсөлдөөнийг хязгаарласан ямар нэгэн зөрчил гарсан гэж үзвэл гомдлоо тендерийн нээлт хийхээс ажлын 10-аас доошгүй өдрийн өмнө Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газарт, захиалагчийн шийдвэрийг эс зөвшөөрсөн, хуульд заасан хугацаанд захиалагч шийдвэр гаргаагүй, эсхүл гэрээ байгуулах эрх олгосон тухай гомдлыг Сангийн яаманд тус тус ажлын 5 өдрийн дотор гаргана” гэж заасан. Үүний дагуу Сангийн яам тендерт оролцогчоос ирүүлсэн гомдлын шийдвэрлэлтийг цахим хуудас /www.mof.gov.mn/-аар дамжуулан сар бүр мэдээлж

байна.

Сангийн яаманд 2017 онд тендер шалгаруулалттай холбоотой нийт 813 гомдол ирүүлснийг тендерт оролцогчдоор дамжуулан 453 хууль бус шийдвэрийг хуульд нийцүүлэх арга хэмжээ авч ажилласан байна. Сангийн яам гомдлын шийдвэрлэлтэд дүн шинжилгээ хийж Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2017 оны худалдан авах ажиллагааны нэгдсэн тайланд дурдаж Засгийн газрын 2018 оны 4 дүгээр сарын 4-ний өдрийн хуралдааны 16 дугаар тэмдэглэлээр Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарт үнэлгээний хороонд тавих захиалагчийн хяналтыг сайжруулж ажиллахыг даалгасан.

2018 онд тендер шалгаруулалттай холбоотой нийт 1446 гомдол холбогдох байгууллагуудад гаргасан бөгөөд үүнээс 198 гомдол буюу 13.7 хувь нь тендерийн нээлт хийхээс өмнөх шатанд, 1187 буюу 82.1 хувь нь захиалагчийн шийдвэрт, 61 буюу 4.2 хувь нь гэрээнд гарын үсэг зурагдсаны дараа, эсхүл Сангийн яамны шийдвэрийг хүлээн зөвшөөрөхгүй үндэслэлээр шүүхэд тус тус хандсан байна.

2019 онд нийт 1,352 гомдол холбогдох байгууллагуудад гарсан байх бөгөөд үүнээс 219 гомдол буюу 16 хувь нь тендерийн нээлт хийхээс өмнөх шатанд, 1,060 буюу 78 хувь нь захиалагчийн шийдвэрт, 74 буюу 6 хувь нь гэрээнд гарын үсэг зурагдсаны дараа эсвэл Сангийн яамны шийдвэрийг хүлээн зөвшөөрөхгүй үндэслэлээр шүүхэд тус тус хандсан байна.

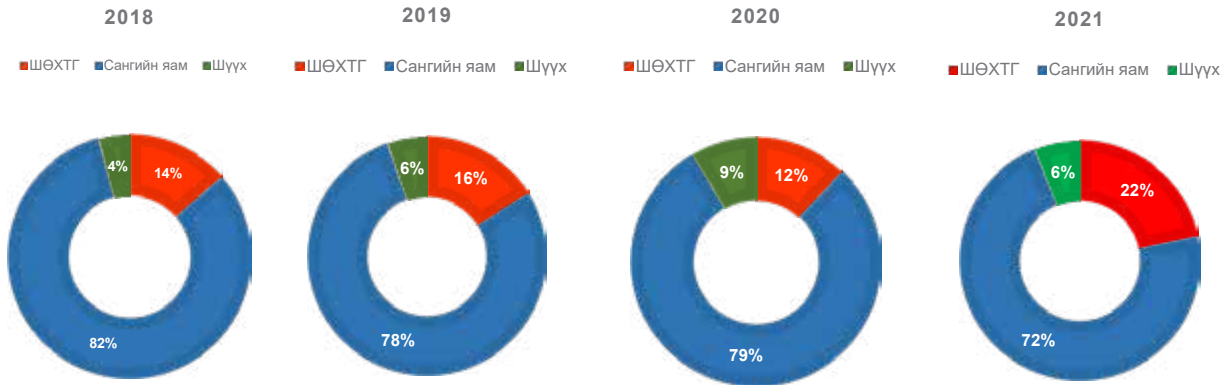
2020 онд нийт 1,163 гомдол холбогдох байгууллагуудад гарсан байх бөгөөд үүнээс 154 гомдол буюу 13 хувь нь тендерийн нээлт хийхээс өмнөх шатанд, 914 буюу 79 хувь нь захиалагчийн шийдвэрт, 95 буюу 8 хувь нь гэрээнд гарын үсэг зурагдсаны дараа эсвэл Сангийн яамны шийдвэрийг хүлээн зөвшөөрөхгүй үндэслэлээр шүүхэд тус тус хандсан байна.

2021 онд нийт 1,207 гомдол холбогдох байгууллагуудад гарсан байх бөгөөд үүнээс 262 гомдол буюу 22 хувь нь тендерийн нээлт хийхээс өмнөх шатанд, 870 буюу 72 хувь нь захиалагчийн шийдвэрт, 75 буюу 6 хувь нь гэрээнд гарын үсэг зурагдсаны дараа, эсхүл Сангийн яамны шийдвэрийг хүлээн зөвшөөрөхгүй үндэслэлээр шүүхэд тус тус хандсан байна (Зураг 1).

Гомдол шийдвэрлэлт

Тендер шалгаруулалттай холбоотой гомдлын тоо 2017-2018 онд өсөх хандлагатай байсан боловч сүүлийн 2 жил тасралтгүй буурсан. Энэ нь 2019 оны 03 дугаар сарын 22-ны өдрийн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ авах тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт орж, тендер оролцогчийн гаргасан гомдлыг үндэслэлгүй гэж шийдвэрлэсэн бол тендерийн баталгааг улсын орлого болгох болсонтой холбоотой байж болох юм.

шийдвэрийг захиалагч байгууллагад хүргүүлж, захиалагч буруу шийдвэр гаргасан байсныг тендер оролцогчдын хяналтаар дамжуулан зохих шатанд нь залруулсан байна.

Сангийн яамнаас тендер шалгаруулалтын үнэлгээтэй холбогдуулан иргэн, аж ахуйн нэгжээс 2014-2021 онд ирүүлсэн гомдлыг хянан үзсэн байдлыг зургаар үзүүлбэл:

Захиалагчийн шийдвэрт буюу Сангийн яаманд тендер оролцогч тендерийн баталгаагаар барьцаалан үндэслэл бүхий гомдол гаргах шинэ зохицуулалт 2019 оны 06 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр болсон. Сангийн яаманд тендер оролцогч тендерийн баталгаагаар барьцаалан үндэслэл бүхий гомдол гаргах хуулийн зохицуулалтын дагуу 2021 онд 41 үндэслэлгүй гомдол барьцаалсан 209,700,613.93 төгрөг бүхий тендерийн баталгааг улсын орлого болгох шийдвэр гаргаж, Төрийн сангийн "Тендерийн баталгааны орлого" дансанд төвлөрүүлсэн байна.

2020 онд захиалагч хуульд заасан журам зөрчсөн тул тендер шалгаруулалтыг хүчингүй болгож хуульд нийцүүлэн дахин зохион байгуулахыг мэдэгдсэн 71, захиалагчийн шийдвэр үндэслэлгүй бөгөөд тендерийн үнэлгээг дахин хийхийг мэдэгдсэн 519 шийдвэр гаргасан буюу тендер оролцогчдоос ирүүлсэн нийт гомдлын 57.6% үндэслэлтэй байсан.

2021 онд захиалагч хуульд заасан журам зөрчсөн тул тендер шалгаруулалтыг хүчингүй болгож хуульд нийцүүлэн дахин зохион байгуулахыг мэдэгдсэн 55, захиалагчийн шийдвэр үндэслэлгүй бөгөөд тендерийн үнэлгээг дахин хийхийг мэдэгдсэн 495 шийдвэр гаргасан буюу тендер оролцогчдоос ирүүлсэн нийт гомдлын 63.2% үндэслэлтэй байсан байна.

Сангийн яам тендер шалгаруулалтын үнэлгээг хуульд нийцүүлэн дахин хийх 550

Хүснэгт 1. 2020, 2021 онд Сангийн яаманд тендерт оролцогчдоос ирүүлсэн гомдлыг хянан шийдвэрлэсэн байдал

Гомдол шийдвэрлэлтийн төрөл	Ирсэн гомдол		Хувь	
	2020	2021	2020	2021
Захиалагчийн шийдвэр гараагүй, гомдолд дурдсан асуудлыг хуулиар захиалагч хянан шийдвэрлэхийг мэдэгдсэн	8	18	0.6%	2.1%
Хуулийн 55.2-т заасны дагуу шийдвэрлэж хариу өгсөн асуудлаар дахин гаргасан гомдлыг гомдол гаргагчид буцаасан	10	43	1.7%	4.9%
Тендерт оролцогч гаргасан гомдлыг эргүүлэн татсан	35	42	3.5%	4.8%
Сангийн яамны эрхлэх асуудалд хамаарахгүй гомдлыг гомдол гаргагчид буцаасан	49	-	5.4%	-
Захиалагч хуульд заасан журам зөрчсөн тул тендер шалгаруулалтыг бүхэлд хүчингүй болгож хуульд нийцүүлэн дахин зохион байгуулахыг мэдэгдсэн	71	55	5.7%	6.3%
Сангийн яамны гаргасан гомдлын бүрдүүлбэрийн шаардлага хангахгүй тул гомдол гаргагчид буцаасан	88	-	10.5%	-
Хуулийн 55 дугаар зүйлд хамаарахгүй тул гомдол хүлээн авах боломжгүй мэдэгдэж шүүхэд хандахыг мэдэгдсэн	95	63	8.5%	7.2%
Гомдол үндэслэлгүй буюу захиалагчийн шийдвэр үндэслэлтэй байгааг мэдэгдсэн	134	154	12.0%	17.7%
Захиалагчийн шийдвэр үндэслэлгүй тендерийн үнэлгээг дахин хийх шийдвэр гаргасан	519	495	51.9%	56.9%
Нийт	1009	870	100.0%	100.0%

Сүүлийн 3 жилийн хугацаанд гэрээ байгуулахын өмнөх шатанд захиалагчийн шийдвэрт тендерт

оролцогчдоос гаргасан гомдлын тоо буурсан боловч захиалагчийн хуульд нийцээгүй шийдвэрийн тоо буурахгүй байна.

2021 онд Төрийн худалдан авах ажиллагааны газраас зохион байгуулсан худалдан авах ажиллагаанд 33 гомдол гарсан бөгөөд шийдвэрийг ангилан харуулбал:

1/ Сангийн яаманд 30 гомдол гарсан бөгөөд шийдвэрлэгдсэн байдлыг харуулбал. Үүнд: Захиалагчийн шийдвэр үндэслэлтэй - 4 (13%); Захиалагчийн шийдвэр үндэслэлгүй - 14 (47%), Гомдлоо эргүүлэн татсан - 8 (27%), Хуулийн 55 дугаар зүйлийн 55.2-т заасны дагуу шийдвэрлэж хариу өгсөн асуудлаар дахин гаргасан гомдлыг хүлээн авах боломжгүй, шүүхэд хандах - 4 (13%);

2/Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газарт 3 гомдол гарч, тендерийн баримт бичигт өөрчлөлт оруулахыг ШӨХТГ-аас шийдвэрлэсэн.

Шүүхэд 2021 онд худалдан авах ажиллагаатай холбоотой нийт 75 гомдол маргааныг хүлээн авсан байна.

Сангийн яаманд гарсан гомдлын хувьд инженер, техникийн ажилчдын боловсролын диплом, нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөлт, тээврийн хэрэгслийн даац, үзүүлэлт, эзэмшигчийн мэдээлэл, ижил төстэй ажлын

туршлагын мэдээлэл, захиалагчийн ирүүлсэн тодорхойлолт зэрэг мэдээлэл дээр үндэслэн гомдол гарч байна. Мөн тендерт ирүүлсэн материал нь цахим системийн мэдээллээс зөрөх тохиолдол гарч байна. Үнэлгээний хороо тендер шалгаруулалтын үнэлгээг хийхдээ холбогдох төрийн байгууллагуудаас тодруулга, нэмэлт мэдээллийг авч, үнэлгээг хийж байгаа боловч зарим тохиолдолд төрийн бусад байгууллагуудын мэдээллийн баазад байгаа мэдээлэл зөрүүтэй байх, татвар болон нийгмийн даатгал, авто тээврийн системд шивэгдээгүй байх зэрэг нөхцөл байдлаас шалтгаалан тендерийн үнэлгээг хийхэд хүндрэлтэй нөхцөл байдал үүсч байна.

Тендерт оролцогчдын хувьд шалгарсан тендерт оролцогчийн материалыг гэрээ байгуулах эрх олгосноос хойш ажлын 5 хоногт үзэх боломжтой бөгөөд энэ хугацаанд үзэж танилцаад холбогдох гомдлоо Сангийн яаманд гаргаж байгаа. Цаашид тендерт гарч буй гомдлын шийдвэрлэлтийг оновчтой болгохын тулд тендерийн үнэлгээнд төрд байгаа мэдээллийн баазад үндэслэх, тендерт оролцогчдын хувьд өөрсдийн мэдээллээ холбогдох мэдээллийн системүүдэд бүрэн

гүйцэд оруулах зэргээр чадавхжуулах арга хэмжээ авах шаардлагатай.

Тендерт оролцогч нараас ирүүлсэн гомдол болон шийдвэрлэсэн байдлын талаарх мэдээллийг Сангийн яамны цахим хуудас / www.mof.gov.mn /-д сар бүр нийтэлж байгаа бөгөөд хуулийн 52 дугаар зүйлийн 52.1.4 болон 52.1.5 дахь хэсэгт заасны дагуу төсвийн ерөнхийлөн захирагч нараас ирүүлсэн тайланд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж тендерт оролцогч нараас гаргасан гомдлын талаарх дүн шинжилгээг жил бүр Засгийн газарт тайлагнаж үнэлгээг нийтэд мэдээлдэг.

Сангийн яаманд хянагдсан нийт 870 гомдлын 63 хувь буюу 550 үндэслэлтэй гомдлыг хүлээн авч шүүхийн өмнөх шатанд зөрчлийг арилгажээ. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.4.3-1.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн үйлчлэх хүрээг зохистой тогтоох, түүнд хяналт тавих, өөр хоорондоо зөрүүтэй авлига гарах нөхцөл бүрдүүлэх хуулийн заалтыг хянан үзэж, эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох /СЯ, 2017-2020/

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг УИХ-аас 2019 оны 03 дугаар сарын 22-ны өдөр батлан, 06 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн мөрдөж эхэлсэнтэй холбоотойгоор Засгийн газрын худалдан авах ажиллагааны чиг үүргийг бие даасан агентлаг хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдсэн.

“Тендерт оролцогчоос ирүүлсэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх журам”, “Тендер шалгаруулалтын материалыг тухайн тендерт оролцогчдод ил болгох журам”, “Худалдан авах ажиллагааны улсын байцаагчийн дүрэм”, “Тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлийг хөтлөх журам”, “Худалдан авах ажиллагааны цахим системээр тендер шалгаруулалт зохион байгуулах, холбогдох мэдээллийг зарлан мэдээлэх журам”, “Худалдан авах ажиллагааны мэргэшсэн ажилтан бэлтгэх, гэрчилгээ олгох журам” зэрэг журмыг баталсан. Тухайлбал, Сангийн сайдын 2019 оны 6 дугаар сарын 4-ний өдрийн 132 дугаар тушаалаар «Тендер шалгаруулалтын материалыг тухайн тендерт оролцогчдод ил болгох журам»-ыг баталснаар тендерт оролцогчдод тендер шалгаруулалтын материалыг ил болгож захиалагч тендер шалгаруулалтыг хуулийн

дагуу зохион байгуулсан эсэхэд хяналт тавих боломж бүрдсэн.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт орж, журам, заавар батлагдсанаар тендерт оролцогчдод тендер шалгаруулалтын материалыг ил болгож захиалагч тендер шалгаруулалтыг хуулийн дагуу зохион байгуулсан эсэхэд хяналт тавих, худалдан авах ажиллагаанд оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэл буюу хар жагсаалтыг хөтөлж, чанаргүй, гэрээний үүргээ биелүүлдэггүй компанийг дахин тендерт оролцуулахгүй байх, чанар, стандартын шаардлага хангасан дотоодын бараа, бүтээгдэхүүнд давуу эрх олгох, дотоодын үйлдвэрлэлээр хангах боломжтой барааны тендер шалгаруулалтад гадаадын бараа нийлүүлэгчийг оролцуулахгүй байх, урьдчилан худалдан авах ажиллагааг хэрэгжүүлэх, ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх нөхцөл бүрдсэн.

Сангийн сайдын 2021 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрийн 102 дугаар тушаалаар “Худалдан авах ажиллагааны төлөвлөлт, тайлагналтын журам”, 2021 оны 08 дугаар сарын 30-ны өдрийн 144 дүгээр тушаалаар “Бараа худалдан авах тендерийн жишиг баримт бичиг”, 145 дугаар тушаалаар “Ажил гүйцэтгэх тендерийн жишиг баримт бичиг”, 146 дугаар тушаалаар “Зөвлөхөөс бусад үйлчилгээний гүйцэтгэгчийг сонгох тендерийн жишиг баримт бичиг”, мөн 2021 оны 07 дугаар сарын 30-ны өдрийн 124 дүгээр тушаалаар “Харьцуулалтын аргаар ажил гүйцэтгүүлэх тендерийн жишиг баримт бичиг”, “Харьцуулалтын аргаар бараа худалдан авах тендерийн жишиг баримт бичиг” болон “Харьцуулалтын аргаар зөвлөхөөс бусад үйлчилгээ худалдан авах тендерийн жишиг баримт бичиг”, 2021 оны 10 дугаар сарын 04-ний өдрийн тушаалаар “Олон нийтийн оролцоотой худалдан авах ажиллагааны журам”, “Олон нийтийн оролцоотой худалдан авах ажиллагааны тендерийн жишиг баримт бичиг”-ийг тус тус шинэчлэн баталсан.

Мөн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагын талаар зохицуулалт оруулах саналыг боловсруулж, Зөрчлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгуулахаар Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт хүргүүлсэн.

Төрийн худалдан авах ажиллагааны газрын даргын 2021 оны 06 дугаар 11-ний өдрийн А/122 дугаар тушаалаар Төрийн болон орон

нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд санал боловсруулах ажлын хэсгийг байгуулан ажиллаж, төслийг боловсруулан Засгийн газрын хуралдаанд танилцуулан Улсын Их Хуралд өргөн барихаар шийдвэрлэсэн.

“Худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулах, хэрэгжүүлэх, гүйцэтгэлд хяналт тавих журам”-ын төслийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, танилцуулгыг боловсруулж, Засгийн газрын 2021.12.08-ны өдрийн хуралдаанд танилцуулсан бөгөөд Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд өөрчлөлт орсны дараа танилцуулагдахаар хойшилсон.

Сангийн сайдын 2021 оны 253 дугаар тушаалаар “Худалдан авах ажиллагааны мэргэшсэн ажилтан бэлтгэх, гэрчилгээ олгох журам”-д, 2021 оны 242 дугаар тушаалаар “Худалдан авах ажиллагааны цахим системээр тендер шалгаруулалт зохион байгуулах, холбогдох мэдээллийг зарлан мэдээлэх журам”-д, 2021 оны 241 дүгээр тушаалаар “Тендерт оролцогчдоос ирүүлсэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх журам”-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, мөн Сангийн сайдын 2021 оны 102 дугаар тушаалаар “Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааг төлөвлөх, тайлагнах журам”-ыг, 2021 оны 103 дугаар тушаалаар “Үнэлгээний хорооны зохион байгуулалт, үйл ажиллагаа, урамшууллыг зохицуулах, үнэлгээний хорооны бүрэлдэхүүнд орох иргэний мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлэх журам”-ыг шинэчлэн баталсан. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.4.3-2.Худалдан авах ажиллагааны хууль тогтоомж, дүрэм, журамд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахдаа олон нийтийн хэлэлцүүлгийн үр дүнг тусгах/СЯ, 2017-2020/

2017 онд Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл, Ерөнхий гэрээ байгуулах журмын төсөл, “Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааг төлөвлөх, тайлагнах журам”-ын төслийг Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын <http://pcsp.gov.mn> цахим хуудас болон төрийн худалдан авах ажиллагааны <https://tender.gov.mn> системд тус тус байршуулж, олон нийтээс санал авч, төсөлд

тусгасан. Хуулийн төслийн хэлэлцүүлгийг аймгуудын Орон нутгийн өмчийн газрын худалдан авах ажиллагаа хариуцсан ажилтнууд, яамдын холбогдох албан тушаалтнууд, төрийн бус байгууллагын төлөөлөл 80 гаруй хүнийг оролцуулан 2017 оны 8 дугаар сард Улаанбаатар хотод зохион байгуулсан. 2018 онд Сангийн яам Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хэлэлцүүлгийг улсын хэмжээнд зохион байгуулж 21 аймгийн орон нутгийн өмчийн газар холбогдох 30 гаруй мэргэжилтэн, 830 иргэн, 180 аж ахуйн нэгжийн саналыг авч, төсөлд тусгасан. Түүнчлэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийг бүх шатны төсөвт байгууллагын төлөөлөлд танилцуулж, санал авч хэлэлцүүлсэн. 2018 онд Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газраас “Цахим тендер зохион байгуулах журам”, “Тендерийн жишиг баримт бичиг”-т холбогдох өөрчлөлт оруулах санал боловсруулахдаа олон нийтийн саналыг авч тусган, Сангийн яаманд хүргүүлсэн.

Хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн дагуу боловсруулсан дараахь бодлогын баримт бичигт олон нийтээс санал авч шинээр батлуулсан. Үүнд:

1. Худалдан авах ажиллагааны улсын байцаагчийн дүрэм, Тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлийг хөтлөх журам - Засгийн газрын 2019 оны 274 дүгээр тогтоол;
2. Тендерт оролцогчдоос ирүүлсэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх журам - Сангийн сайдын 2019 оны 131 дүгээр тушаал;
3. Тендер шалгаруулалтын материалыг тухайн тендерт оролцогчдод ил болгох журам - Сангийн сайдын 2019 оны 132 дугаар тушаал;
4. Урьдчилсан худалдан авах ажиллагааны журам - Сангийн сайдын 2019 оны 208 дугаар тушаал;
5. Одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа 13 тендерийн жишиг баримт бичигт нэмэлт, өөрчлөлт оруулав. Сангийн сайдын 2019 оны 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128 болон 129 дүгээр тушаал.

Хуультогтоомжийн тухай хууль, Захиргааны ерөнхий хуульд заасны дагуу дээрх дүрэм, журмын төсөлд бүх төсвийн ерөнхийлөн захирагчаас санал авч, мөн Сангийн яамны цахим хуудас (www.mof.gov.mn), Засгийн газрын худалдан авах ажиллагааны цахим хуудас (www.tender.gov.mn)-д байршуулж

санал авч, төсөлд тусган батлуулсан.

Дээр дурдсан нэмэлт, өөрчлөлтийн дагуу Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.1.6-д “гүйцэтгэгчийн гэрээний үүргийн биелэлтэд чанар болон гүйцэтгэлийн хяналт тавьж, явцын мэдээллийг хагас жил тутам худалдан авах ажиллагааны цахим системд оруулах;” гэж захиалагчийн эрх, үүрэг заасан хэсгийг өөрчлөн найруулсан. Энэ нь цахим худалдан авах ажиллагаа»-ны нэгдсэн системд мэдээллээ бүрэн оруулах, тогтмол ажиллагааг хангах, хэрэгжүүлээгүй тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх тогтолцоог бүрдүүлж байна.

Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Захиргааны ерөнхий хуульд заасны дагуу дээрх дүрэм, журмын төсөлд бүх төсвийн ерөнхийлөн захирагчаас санал авч, мөн Сангийн яамны цахим хуудас (www.mof.gov.mn), Засгийн газрын худалдан авах ажиллагааны цахим хуудас (www.tender.gov.mn)-д санал авахаар байршуулж саналыг тусган батлуулсан.

Худалдан авах ажиллагааны бодлогын баримт бичгийг шинэчлэхээр Сангийн яамны цахим хуудас /www.tender.gov.mn/ болон төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим хуудас /www.tender.gov.mn/-д байршуулан 2019 онд 1, 2020 онд 4 удаа, 2021 онд албан бичгээр санал авахаар төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарт хүргүүлж давхардсан тоогоор 113 байгууллагаас 228 санал ирүүлснийг төсөлд тусган боловсруулж дараах тендерийн жишиг баримт бичиг, журам, зааврыг баталсан:

1. Сангийн сайдын 2021 оны 124 дүгээр тушаалаар “Харьцуулалтын аргаар бараа, ажил, зөвлөхөөс бусад үйлчилгээний тендерийн жишиг баримт бичиг”-ийг шинэчлэн;
2. Сангийн сайдын 2021 оны 144 дүгээр тушаалаар “Бараа худалдан авах тендерийн жишиг баримт бичиг”-ийг шинэчлэн;
3. Сангийн сайдын 2021 оны 145 дугаар тушаалаар “Ажил гүйцэтгүүлэх тендерийн жишиг баримт бичиг”-ийг шинэчлэн;
4. Сангийн сайдын 2021 оны 146 дугаар тушаалаар “Зөвлөхөөс бусад үйлчилгээ худалдан авах тендерийн жишиг баримт бичиг”-ийг шинэчлэн;
5. Сангийн сайдын 2021 оны 174 дүгээр тушаалаар “Олон нийтийн оролцоотой худалдан авах ажиллагааны журам”, “Олон нийтийн оролцоотой худалдан авах ажиллагааны тендерийн жишиг баримт

бичиг”-ыг шинэчлэн;

6. Сангийн сайдын 2021 оны 102 дугаар тушаалаар “Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааг төлөвлөх, тайлагнах журам”-ыг шинэчлэн;
7. Сангийн сайдын 2021 оны 103 дугаар тушаалаар “Үнэлгээний хорооны зохион байгуулалт, үйл ажиллагаа, урамшууллыг зохицуулах, үнэлгээний хорооны бүрэлдэхүүнд орох иргэний мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлэх журам”-д нэмэлт, өөрчлөлт;
8. Сангийн сайдын 2021 оны 241 дүгээр тушаалаар “Тендерт оролцогчдоос ирүүлсэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх журам”-д нэмэлт, өөрчлөлт;
9. Сангийн сайдын 2021 оны 242 дугаар тушаалаар “Худалдан авах ажиллагааны цахим системээр тендер шалгаруулалт зохион байгуулах, холбогдох мэдээллийг зарлан мэдээлэх журам”-д нэмэлт, өөрчлөлт;
10. Сангийн сайдын 2021 оны 242 дугаар тушаалаар “Худалдан авах ажиллагааны мэргэшсэн ажилтан бэлтгэх, гэрчилгээ олгох журам”-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулан тус тус баталсан.

Сангийн Сайдын 2021 оны 110 дугаар тушаалаар Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулан хэлэлцүүлэгт бэлтгэх үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулсан. Хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хэлэлцүүлгийг 2021 оны 7-12 дугаар саруудад танхимаар болон цахимаар зохион байгуулж төсвийн ерөнхийлөн захирагчаас санал авахаар Сангийн сайдын 2021.10.22-ны өдрийн 6-1/5936 тоот албан бичиг хүргүүлснээс 34 төсвийн ерөнхийлөн захирагчаас нийт 327 санал ирүүлсэн.

Түүнчлэн Төрийн худалдан авах ажиллагааны газар, Татварын ерөнхий газар, Жижиг, дунд үйлдвэрийн газар, Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газар, «Хараагүй хүмүүсийн хөдөлмөр сургалт, хөгжлийн төв» УТУГ-аас болон иргэний нийгмийн байгууллага, мэргэжлийн холбоодоос хуулийн төсөлтэй холбогдуулан 314 санал ирүүлсэн байна. Төрийн байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллага, мэргэжлийн холбоодоос өгсөн холбогдох саналыг тусган Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр

бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг 7 бүлэг, 63 зүйлийн бүтэцтэйгээр, дагалдах хуулийн төслийг тус тус боловсруулсан. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.4.3-3. “Цахим худалдан авах ажиллагаа”-ны нэгдсэн системд мэдээллээ бүрэн оруулах, тогтмол ажиллагааг хангах, хэрэгжүүлээгүй тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх тогтолцоог бүрдүүлэх /СЯ, 2017-2020/

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.2 дахь хэсэгт нэмэлт, өөрчлөлт оруулан дээрх хуулийг зөрчсөн этгээдэд хариуцлага хүлээлгэх харилцааг Зөрчлийн хуулиар зохицуулахаар тусгасан боловч Зөрчлийн хуульд холбогдох заалт ороогүй тул хариуцлагын тогтолцоог бүрдүүлэх боломжгүй байдлыг үүсгэсэн. Өөрөөр хэлбэл, Зөрчлийн тухай хууль хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбогдуулан Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.1.7-т заасан засгийн газрын худалдан авах ажиллагааны цахим системд урилга, үр дүн, мэдээллээ бүрэн оруулаагүй албан тушаалтанд хариуцлага тооцох заалт хүчингүй болсон.

Одоогоор Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.1 дэх хэсэгт “Энэ хуулийг зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэл нь гэмт хэргийн шинжгүй бол Төрийн албаны тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.” гэж заасны дагуу «Цахим худалдан авах ажиллагаа»-ны нэгдсэн системд мэдээллээ бүрэн оруулах, тогтмол ажиллагааг хангах, хэрэгжүүлээгүй төрийн албан хаагчид Төрийн албаны тухай хуулиар хариуцлага ногдуулах эрх зүйн зохицуулалт үйлчилж байна.

Тендерт оролцогчийн зүгээс Сангийн сайдын 2019 оны 06 дугаар сарын 04-ний өдрийн 132 дугаар тушаалаар “Тендер шалгаруулалтын материалыг тухайн тендерт оролцогчдод ил болгох журам” болон тендерийн жишиг баримт бичигт оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн дагуу тендерийн материалаа цахим системээр дамжуулан илгээхдээ Хувь хүний нууцын тухай хууль болон Байгууллагын нууцын тухай хуулиар ил болгохыг хориглосон мэдээллийг ялгаж ирүүлэх ба тэдгээрийг хуулийн дагуу ил

болгохыг хориглосон зайлшгүй үндэслэлийг бичгээр тайлбарласан байхыг журмаар зохицуулсан. Зарчмын хувьд төрийн албан хаагчид хариуцлага хүлээлгэх тогтолцоог хуулиар улам бүдэг болгосон байгаа. Өнөөдрийн байдлаар төрийн албан хаагчид хүлээлгэсэн хариуцлага байхгүй байгаа нь хэрэглэх арга зам дутуу байна гэдгийг тодорхойлж өгч байна. Цаашид энэ хуулийн заалт дээр анхаарч ажиллах шаардлагатай.

Сангийн сайдын 2021 оны 241 дүгээр тушаалаар “Тендерт оролцогчдоос ирүүлсэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх журам”-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан бөгөөд уг нэмэлт, өөрчлөлтийн хүрээнд Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1-д заасан захиалагчийн шийдвэрийг цахим системд байршуулж, тендерт оролцогчдод системд бүртгэлтэй цахим шуудангаар мэдээлэл хүргүүлж, улмаар шалгарсан оролцогчийн тендерийг ил болгосон өдрийг захиалагчийн цахим системд шийдвэр нийтэлсэн өдрөөр тооцохоор заасан. Иймд Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан шийдвэр гаргасантай холбоотой гомдлыг хүлээн авах хугацааг тоолоход цахим системийн олон нийтэд нээлттэй хэсэгт үр дүн нийтэлсэн өдрийг үндэслэл болгохоор заасан байна.

Мөн тендерт оролцогч нь цахим системд бүртгэлтэй цахим шуудангийн хаягийн дагуу захиалагч холбогдох шийдвэр, мэдээллийг хүргүүлэхээр заасны дагуу тендерт оролцогч бүртгэлтэй цахим шууданг ашиглаж байгаа эсэхээс үл хамааран захиалагчийн шийдвэрийг хүлээн авсанд тооцохоор Сангийн сайдын 2021 оны 242 дугаар тушаалаар баталсан “Худалдан авах ажиллагааны цахим системээр тендер шалгаруулалт зохион байгуулах, холбогдох мэдээллийг зарлан мэдээлэх журам”-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Энэ нь тендерт оролцогч цахим системд бүртгэлтэй мэдээлэлд өөрчлөлт орох бүрд ажлын 5 хоногт багтаан өөрчлөлт оруулах үүргээ зайлшгүй гүйцэтгэх нөхцөл болж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.4.3-4. Тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийг бүртгэлд хамруулан тухайн аж ахуйн нэгжийн талаарх мэдээллийг захиалагч байгууллагаас холбогдох байгууллагад хүргэх тогтолцоог бүрдүүлэх /СЯ, 2017-2019/

Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газар Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 52 дугаар зүйлийн 52.1.14-т заасны дагуу төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим систем <https://tender.gov.mn>-ээр дамжуулан тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлийг олон нийтэд шуурхай, бүрэн мэдээлэх тогтолцоог бүрдүүлсэн байна (2019). Сангийн яам өөрийн цахим хуудсандаа тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн мэдээллийг байршуулж байна. Уг жагсаалтад орсон аж ахуйн нэгж нь тухайн хугацаанд цахим системээр дамжуулан аливаа тендер шалгаруулалтад оролцох боломжгүй байхаар цахим системийн хөгжүүлэлтийг хийсэн.

Засгийн газрын 2019 оны 7 дугаар сарын 3-ны өдрийн 274 дүгээр тогтоолоор “Худалдан авах ажиллагааны улсын байцаагчийн дүрэм” болон “Тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлийг хөтлөх журам”-ыг баталсан. Журам батлагдсан даруй 2019 онд төсвийн ерөнхийлөн захирагч нараас хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1.4, 14.1.6, 14.1.7 дахь заалтад заасан нөхцөл үүссэн эсэх талаарх мэдээллийг холбогдох нотлох баримтын хамт авч хяналт шалгалтын ажлыг зохион байгуулж, нэр бүхий 20 компанийг тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлд бүртгэж, цахим системд олон нийтэд нээлтэй мэдээлж байсан бол 2020 онд Сангийн яамнаас дээрх журамд заасны дагуу холбогдох нотлох баримтыг авч хяналт, шалгалтын ажлыг зохион байгуулж, нэр бүхий 35 компанийг тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлд бүртгэж Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системд олон нийтэд нээлтэй мэдээлсэн болно.

Засгийн газрын 2019 оны 7 дугаар сарын 3-ны өдрийн 274 дүгээр тогтоолоор “Худалдан авах ажиллагааны улсын байцаагчийн дүрэм” болон “Тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлийг хөтлөх журам”-ыг баталсан. Дээрх журамд заасны дагуу холбогдох нотлох баримтыг авч хяналт, шалгалтыг удирдамжийн дагуу зохион байгуулж, нэр бүхий 16 компанийг тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлд бүртгэж, нийт 51 компани болсон байна. Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим системээр олон нийтэд нээлтэй мэдээлжээ. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.4.4-1. Шууд гэрээ байгуулах аргачлал, шалгуурыг боловсронгуй болгох /СЯ, 2017-2019/

2019 оны 03 дугаар сарын 22-ны өдрийн УИХ-аас баталсан Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр хуулийн 52 дугаар зүйлийн 52.1.3-т “Төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага худалдан авах ажиллагаатай холбоотой журам, заавар, аргачлал, жишиг баримт бичгийн төсөл, цахим тендер шалгаруулах журам, тендер шалгаруулалтын материалыг тухайн тендерт оролцогчдод ил болгох журам, цахим худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөө, тендерийн урилга, үр дүнг зарлан мэдээлэх журам, худалдан авах ажиллагаанд мэдээллийн технологи, цахим хэрэгслийг нэвтрүүлэх нөхцөл, журам батлах эрхтэй” гэж заасан байна. Сангийн яамнаас “Гэрээ шууд байгуулах аргыг хэрэглэх заавар”-ын төслийг боловсруулсан.

Авлигатай тэмцэх газраас ирүүлсэн саналыг үндэслэн “Гэрээ шууд байгуулах аргыг хэрэглэх заавар”-ыг боловсруулах явцад Монгол Улсын дээд шүүхийн 2021 оны 09 дүгээр сарын 21-ний өдрийн 126 дугаар тогтоолоор гэрээ шууд байгуулахтай холбоотой маргааныг эцэслэн шийдвэрлэсэн. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах хуулийн 52.1.3-т заасан бүрэн эрхэд гэрээ шууд байгуулах заавар батлах тусгайлсан эрхийг олгоогүй тул дээр дурдсан шүүхийн практикийг таниулан сурталчлах, хууль хэрэгжүүлж байгаа байдал дүн шинжилгээ хийсний үндсэн дээр захиалагч нарт тодорхой мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх бүрэн эрхийн хүрээнд бүх төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарт 2021 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдрийн 6-1/6076 тоот албан бичгээр “Гэрээ шууд байгуулах аргыг хэрэглэхэд анхаарах асуудлын талаар зөвлөмж” хүргүүлсэн. Зөвлөмж нь хуульд заасан гэрээ шууд байгуулах үндэслэлийг нийтлэг 6 хэсэгт хувааж тус бүрд нь анхаарах шаардлагатай асуудлын талаар дурдсанаас гадна тендерт оролцогчтой хэлэлцээ хийх, гэрээ байгуулахад алдаа гаргахгүй байх дараалал журмыг тодорхой тусгасан. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.4.4-2. Концессын гэрээ байгуулах аргачлал, шалгуурыг тодорхой болгосон журам боловсруулах /ҮХГ, 2017-2018/

Үндэсний хөгжлийн газраас Концессын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга, түүний дагалдах журмуудыг боловсруулах зөвлөх үйлчилгээний тендерийг 2019 онд 2 удаа зарласан боловч шаардлага хангасан санал ирээгүй тул тендер хүчингүй болсон. Үндэсний хөгжлийн газрын 2020 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнд Концессын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга болон дагалдах журмуудын төсөл боловсруулах зөвлөх үйлчилгээ авах талаар тусгасан.

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд орсон 2020 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдрийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагаа, концесс, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн асуудал Монгол Улсын Шадар сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарч улмаар концесс, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн чиг үүрэг Үндэсний хөгжлийн газраас Төрийн худалдан авах ажиллагааны газарт шилжсэн байна.

Төрийн худалдан авах ажиллагааны газраас концесс олгох уралдаант шалгаруулалт, концессын гэрээ байгуулах аргачлал, шалгуурыг тодорхой болгох ажлын хүрээнд төсөл, танилцуулга, үзэл баримтлал боловсруулах, судалгаа хийх ажлыг эхлүүлсэн боловч Сангийн сайдын 2021.07.01-ний өдрийн 104 дүгээр тушаалаар “Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай” хуулийн төсөл боловсруулах ажлын хэсэг байгуулагдан ажиллаж байгаатай холбоотойгоор хойшилсон. Өнөөдрийн байдлаар тус хуулийн төсөл боловсруулагдаж, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр ажиллаж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.4.4-3. Концесс олгох уралдаант шалгаруулалт болон санал үнэлэх журмыг шударга, өрсөлдөөнтэй, үр дүнтэй, ил тод болгох талаарх зохицуулалтыг шинэчлэн боловсруулах /ҮХГ, 2017-2019/

Үндэсний хөгжлийн газар 2017 онд Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулийн төсөл боловсруулах ажлын хэсгийг байгуулан, 2018 оны 9 дүгээр сарын 3-ны өдрийн тушаалаар ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн байгуулсан.

Мөн Азийн хөгжлийн банктай хамтран гадаадын болон дотоодын зөвлөх сонгон ажиллуулж, хуулийн төсөл, үзэл баримтлалын эхний хувилбарыг боловсруулсан. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хуулийн

үр дагаварт мэргэжлийн байгууллагаар судалгаа хийлгэх зайлшгүй шаардлагатай байсан бөгөөд 2018 оны төсөвт тус судалгааг хийлгэх зардал тусгагдаагүй байснаас ажлын гүйцэтгэл удааширч Концессын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга, түүний дагалдах журмуудыг боловсруулах зөвлөх үйлчилгээний тендерийг 2019 онд 2 удаа зарласан боловч шаардлага хангасан санал ирээгүй тул тендер хүчингүй болсон.

Үндэсний хөгжлийн газраас Концессын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга, түүний дагалдах журмуудыг боловсруулах зөвлөх үйлчилгээний тендерийг 2019 онд 2 удаа зарласан боловч шаардлага хангасан санал ирээгүй тул тендер хүчингүй болсон. Үндэсний хөгжлийн газрын 2020 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнд Концессын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга болон дагалдах журмуудын төсөл боловсруулах зөвлөх үйлчилгээ авах талаар тусгасан.

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд орсон 2020 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдрийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагаа, концесс, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн асуудал Монгол Улсын Шадар сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарч улмаар концесс, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн чиг үүрэг Төрийн худалдан авах ажиллагааны газарт шилжив.

Тус агентлагаас концесс олгох уралдаант шалгаруулалт, концессын гэрээ байгуулах аргачлал, шалгуурыг тодорхой болгох ажлын хүрээнд төсөл, танилцуулга, үзэл баримтлал боловсруулах, судалгаа хийх ажлыг эхлүүлсэн боловч Сангийн сайдын 2021 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрийн 104 дүгээр тушаалаар “Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай” хуулийн төсөл боловсруулах ажлын хэсэг ажиллаж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.4.5-1. Гэрээний үүргээ биелүүлээгүй этгээдийн талаар олон нийтэд шуурхай, бүрэн мэдээлэх тогтолцоог бүрдүүлэх /СЯ, 2017-2019/

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 52 дугаар зүйлийн 52.1.3 дахь заалтыг 2019 оны 3 дугаар сарын 22-ны өдрийн УИХ-аар баталсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр “Худалдан авах ажиллагааны улсын байцаагчийн дүрэм болон тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн

бүртгэлийг хөтлөх журмыг төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулж, Засгийн газар батална.” гэж өөрчлөн найруулсан.

Үүний дагуу Засгийн газрын 2019 оны 7 дугаар сарын 3-ны өдрийн 274 дүгээр тогтоолоор “Худалдан авах ажиллагааны улсын байцаагчийн дүрэм” болон “Тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлийг хөтлөх журам”-ыг тус тус баталсан. Энэхүү журмын 3.1-д эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлд хамруулсан шийдвэрийг төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тухайн этгээдэд албан бичгээр мэдэгдэхээр, 3.2-т төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын худалдан авах ажиллагааны бодлого хариуцсан нэгж нь эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлийг тухай бүр шинэчилж, худалдан авах ажиллагааны цахим систем /www.tender.gov.mn/-д олон нийтэд нээлттэй байршуулахаар заасан.

2019 онд гэрээний үүргээ биелүүлээгүй 20 этгээдийн мэдээллийг холбогдох шийдвэрийн хамт Худалдан авах ажиллагааны цахим систем болон Сангийн яамны <https://mof.gov.mn/article/tender/blacklist>, <https://www.tender.gov.mn/mn/bidder/blacklist> цахим хуудсаар дамжуулан олон нийтэд нээлттэй мэдээлж байсан бол 2020 онд тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлд нийт 35 тендерт оролцогчдыг бүртгэж, 2021 оны байдлаар уг бүртгэлд нийт 51 тендерт оролцогчдыг хамруулж, олон нийтэд мэдээлэв. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.4.5-2. Гэрээний үүргээ биелүүлээгүй иргэн, хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааг хязгаарлах албадлагын арга хэмжээ авах эрхийг төрийн байгууллагад олгох, хариуцлагыг чангатгах эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох асуудлыг судлан шийдвэрлүүлэх /СЯ, 2017-2019/

Зөрчлийн тухай хууль 2017 оны 7 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбогдуулан Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 57 дугаар зүйлийн 57.5-т заасан гэрээний үүргээ биелүүлээгүй иргэн, хуулийн этгээдийг тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлд бүртгэх заалт хүчингүй болж, хууль зөрчсөн этгээдэд Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлагыг хүлээлгэхээр

болсон. Гэтэл Зөрчлийн тухай хуульд уг асуудал тусгагдаагүйгээс үүдэн хариуцлага хүлээлгэх механизмыг бүрдүүлэхэд хүндрэл учирч байв.

Иймд Засгийн газрын 2019 оны 7 дугаар сарын 3-ны өдрийн 274 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар “Тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлийг хөтлөх журам”-ыг батлуулсан. Энэхүү журмын 2.5-д “Иргэн, хуулийн этгээдийг эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлд хамруулах хугацаа нь энэ тухай төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын шийдвэр гарсан өдрөөс хойш 3 жил байна” гэж, 2.6-д “Захиалагч хуулийн 14.5-д заасны дагуу эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлд бүртгэгдсэн тендерт оролцогчийн ирүүлсэн тендерээс татгалзана” гэж тус тус тусган баталсан. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.4.5-3. Тендерт оролцох эрхийг хязгаарласан этгээдийн бүртгэлийг хөтлөх, мэдээлэх үүргээ хэрэгжүүлээгүй албан тушаалтанд хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгах /СЯ, 2017-2019/

Засгийн газрын 2019 оны 7 дугаар сарын 3-ны өдрийн 274 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлийг хөтлөх журам”-ын дагуу Сангийн яам тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлийг хөтлөх, хяналт тавих, нийтэд мэдээлэх үүргээ хэрэгжүүлж байна.

Захиалагч гүйцэтгэгчийн гэрээний үүргийн биелэлтэд чанар болон гүйцэтгэлийн хяналт тавьж, явцын мэдээллийг хагас жил тутам худалдан авах ажиллагааны цахим системд оруулах үүрэг хүлээж, энэ хуулийг зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэл нь гэмт хэргийн шинжгүй бол Төрийн албаны тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэхээр заасан. (Биелэлт 70 хувь).

Тав. Шүүх эрх мэдлийн болон хууль сахиулах байгууллагын шударга, ил тод хараат бус байдлыг бэхжүүлэх, авлигын эсрэг хамтын ажиллагааг сайжруулах зорилтыг хангах чиглэлээр:

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 5 дугаар зорилтын хүрээнд нийт 17 үйл ажиллагаа, 34 арга хэмжээ тусгагдсан. Зорилтын хүрээнд төлөвлөсөн арга хэмжээний хэрэгжилтийг тоймлон танилцуулбал:

4.1.5.1-1.Шүүгч, прокурорын сонгон шалгаруулалт, сэлгэн болон шилжүүлэн ажиллуулсан, дэвшүүлсэн, шагнаж урамшуулсан, чөлөөлсөн, хариуцлага тооцсон байдалд судалгаа хийж, дүнг олон нийтэд мэдээлэх /ШЕЗ, УЕПГ, 2017-2018/

Монгол Улсын Их Хурлаас 2021 оны 01 дүгээр сарын 15-ны өдөр Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийг баталж, 2021 оны 03 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөж байна. Шүүхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгад шүүгчийг сонгон шалгаруулах журам, шүүгчид нэр дэвшигчийг бүртгэх, нэр дэвшигчийн шалгалт, шүүгчид нэр дэвшигчийг өргөн мэдүүлэх, томилох, бүрэн эрх үүсгэх, түдгэлзүүлэх, дуусгавар болгох процессийг дэлгэрэнгүй тусгаж, шүүгчийг сонгон шалгаруулах процесс олон нийтэд нээлттэй, ил тод байх эрх зүйн орчин бүрдсэн.

2021 онд шүүгчийн сонгон шалгаруулалт явагдаагүй ба 16 шүүгчийг адил шатны шүүхэд шилжүүлэн, 1 шүүгчийг дэвшүүлэн томилж, 18 шүүгчийг чөлөөлж, 3 шүүгчийг огцруулсан, энэ талаарх мэдээллийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн албан ёсны цахим хуудсанд /<https://www.judcouncil.mn/> тухай бүрт мэдээлж ажилласан байна.

байна. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2021 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдрийн 68 дугаар тогтоолоор “Шүүгчийн сэлгэн ажиллуулах журам”-ыг баталжээ.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс ирүүлсэн тайланд шүүгчийг шагнаж урамшуулсан, чөлөөлсөн, хариуцлага тооцсон талаарх, судалгаа мэдээллийг гаргаж тайлагнаагүй болно

2021 онд Улсын ерөнхий прокурорын тушаалаар 54 прокурор шинээр, 141 прокурор шилжин болон сэлгэн, 69 прокурор, 11 туслах ажилтан дэвшин томилогдсон байна. Эрүүл мэндийн шалтгааны улмаас 4, ар гэрийн гачигдлын улмаас 5, өөр байгууллагад ажиллах болсон үндэслэлээр 3, эрдмийн зэрэг хамгаалах, суралцахаар 1, өөрийн хүсэлтээр 5, нийт 18 прокурор ажлаас чөлөөлөгдсөн байна.

Тус онд мэргэшүүлэх, туршлага солилцох, өөрийгөө таниулах боломжийг бүрдүүлэх, ажлын ачааллыг тэнцвэржүүлэх зорилгоор 6 прокурорыг богино хугацаагаар Нийслэл, орон нутгийн прокурорын газруудад сэлгэн ажиллуулсан байна.

Прокурорын байгууллагын шагналаар 238 прокурор, бусад шагналаар 56 прокурор шагнагдаж, 131 прокурор сахилгын шийтгэл хүлээсэн байна.

Сахилгын арга хэмжээ авагдсан нийт прокурорын 39 буюу 29.7 хувь нь Улсын ерөнхий прокурорын тушаалаар, 92 буюу 70.3 хувь нь нэгж прокурорын газрын дээд

Он	Шинээр болон дэвшин томилогдсон шүүгчийн тоо	Анхан шатны шүүхэд томилогдсон шүүгчийн тоо	Анхан шатны Ерөнхий шүүгчээр томилогдсон тоо	Давж заалдах шатны шүүхэд томилогдсон шүүгчийн тоо	Давж заалдах шатны шүүхий Ерөнхий шүүгчээр томилогдсон тоо	Улсын дээд шүүхийн шүүгч, танхимын тэргүүнээр томилогдсон тоо
2017	28	10	5	8	3	2
2018	14	2	6	3	2	1
2019	72	21	46	2	2	1
2020						
2021						

Шинэчлэн батлагдсан Шүүхийн тухай хуульд шүүхийн захиргааны ажилтны шагналд тодорхойлох, шүүхийн шагналын журмыг баталж мөрдүүлэх, шүүгчийн ажлын ачаалал тооцох шалгуур үзүүлэлт, шүүгчид нэмэгдэл урамшуулал олгох, шүүгчийг шилжүүлэх, сэлгэн ажиллуулах журмыг тус тус батлах эрхийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлд олгосон

шатны прокурорын тушаалаар сахилгын шийтгэл хүлээсэн байна. Сахилгын шийтгэл хүлээсэн прокуроруудаас 14 прокурорын сахилгын шийтгэлийг тус онд Прокурорын Сахилгын дүрмийн 6.2-т заасны дагуу хугацаанаас өмнө сахилгын шийтгэлгүйд тооцжээ. Прокуроруудын 76 буюу 58 хувьд нь хууль, Улсын ерөнхий прокуророос гаргасан

тушаал, заавар, журмыг хэрэгжүүлээгүй зөрчсөн, 7 буюу 5.3 хувьд нь ёс зүйн болон мэргэжлийн дүрэм зөрчсөн, 12 буюу 9.2 хувьд нь байгууллагын дотоод журам зөрчсөн, 36 буюу 27.5 хувьд нь хуульд заасан албаны чиг үүргээ хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр биелүүлээгүй гэсэн үндэслэлээр сахилгын шийтгэл оногдуулсан байна. Сахилгын арга хэмжээ авагдсан нийт прокурорын 69 буюу 52.6 хувьд нь “сануулах”, 61 буюу 46.5 хувьд нь “албан тушаалын цалингийн хэмжээг бууруулах”, 1 буюу 0.7 хувьд “ажлаас халах” шийтгэл оногдуулжээ.

Прокуророор шинээр томилсон болон дэвшүүлэн томилсон, чөлөөлсөн, халсан, шагнаж урамшуулсан, хариуцлага тооцсонтой холбоотой нэгдсэн дүн, мэдээг Прокурорын байгууллагын үйл ажиллагааны хагас, бүтэн жилийн ажлын тайланд нэгтгэн тусгадаг байна.

Мөн Монгол Улсын ерөнхийлөгчийн 2018 оны 10 дугаар зарлигаар баталсан “Прокурорын ёс зүйн зөвлөлийн ажиллах журам”-ын 7.4-т “Зөвлөл нь Прокурорын ёс зүйн дүрмийн хэрэгжилт, хариуцлага хүлээсэн байдал, цаашид анхаарах зүйлсийн талаар тайлан, зөвлөмжийг хагас, бүтэн жилээр гаргаж олон нийтэд мэдээлнэ” гэж заасны дагуу 2020, 2021 оны хагас, бүтэн жилээр /нийт 4 удаа/ Прокурорын байгууллагын prokuror.mn сайт болон УЕПГ-ын Олон нийттэй харилцах албанаас зохион байгуулсан хэвлэлийн бага хурлын үеэр тус хугацаанд прокуроруудын сахилга, ёс зүйн талаар гаргасан гомдол, мэдээлэл, тэдгээрийн шийдвэрлэлтийн талаар олон нийтэд мэдээлж ажилласан байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.1-2. Шүүгч, прокурорыг сонгон шалгаруулах журам, шалгуурыг шинэчлэн боловсруулах, шүүгчийн хараат бус байдал, хариуцлагыг дээшлүүлэх /ШЕЗ, УЕПГ, 2017-2018/

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2020 оны 02 дугаар сарын 21-ний өдрийн 19 дүгээр зарлигаар “Шүүгчийг сонгон шалгаруулах журам”-ыг шинэчлэн баталж, энэхүү журмын дагуу шүүгчийг сонгон шалгаруулах ажлыг зохион байгуулж байсан ба Монгол Улсын Шүүхийн тухай хууль(шинэчилсэн найруулга) батлагдсантай холбогдуулан уг журам хүчингүй болох нөхцөл үүссэн.

2021 оны 03 дугаар сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдсөн Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн наймдугаар бүлэгт шүүгчийн сонгон шалгаруулахтай холбоотой харилцааг

зохицуулсан. Мөн хуулийн 72 дугаар зүйлийн 72.1.5-д зааснаар шүүгчид тавих болзол, шаардлагыг үнэлэх, сонгон шалгаруулах журам¹ боловсруулж батлах, хэрэгжилтийг зохион байгуулах бүрэн эрхийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөл хэрэгжүүлэх юм. Түүнчлэн шүүгчийг сонгон шалгаруулах, томилох процессыг дэлгэрэнгүй тодорхой болгож, шүүгчийг сонгон шалгаруулах процесс олон нийтэд нээлттэй, ил тод байхаар, мөн хуульчаас шүүгчийг сонгон шалгаруулах чиг үүрэг бүхий Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн бүрэлдэхүүн, хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу шүүгчийг албан тушаалаас нь түдгэлзүүлэх, огцруулах болон шүүгчид сахилгын шийтгэл оногдуулах Шүүхийн сахилгын хорооны бүрэлдэхүүнийг нээлттэй сонгон шалгаруулж томилох процессыг хуульд тодорхой тусгаж өгсөн.

Прокурорын тухай хуулийг 2017 онд шинэчлэн баталсан ба хуулийн 45 дугаар зүйлийн 45.2-т “Прокурорын мэргэжлийн ёс зүй, мэргэшсэн байдал, ур чадвар, дадлага туршлагыг харгалзан албан тушаалд сонгон шалгаруулах, дэвшүүлэх, эсхүл бууруулан томилох, сэлгүүлэн ажиллуулах журмыг Улсын Ерөнхий прокурор батална.” гэж заасан.

Улсын ерөнхий прокурорын газраас 2019 оны тайланд “Прокурорыг сонгон шалгаруулах журам”, “Прокурорыг албан тушаалд дэвшүүлэх, бууруулан томилох, сэлгүүлэн ажиллуулах журам”, “Дээд шатны прокуророор ажиллах санал, хүсэлт гаргасан прокурорын мэдлэг, ур чадварыг үнэлж, дүгнэх журам”-ыг Прокурорын байгууллагын тухай хууль, Төрийн албаны тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн шинэчлэн боловсруулж байна гэсэн боловч 2021 оны тайланд энэ талаар тусгаагүй байна.

Улсын ерөнхий прокуророос прокурорыг /шинээр/ томилохдоо хуульд заасан болзол шаардлага хангасан Прокурорын байгууллагад ажиллаж байгаа, тэр дундаа прокурорын туслах ажилтнаар ажиллаж буй албан хаагчдаас судалж, хуульд заасан болзол шаардлага, ажил хэргийн ур чадвар, сахилга хариуцлага, ёс зүй, ажлын үр дүн зэргийг харгалзан томилж байна. Тухайлбал, 2021 онд 38 прокурорын туслах ажилтныг прокуророор дэвшүүлэн томилсон байна. (Биелэлт 70)

¹ Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2022 оны 03 дугаар сарын 10-11-ний өдрүүдэд хуралдсан ээлжит хуралдаанаар “Шүүгчид тавих болзол, шаардлагыг үнэлэх, сонгон шалгаруулах журам”-ын төслийг хэлэлцэн баталсан байна.

4.1.5.1-3. Шүүгчид нэр дэвшигчийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч шүүгчээр томилохоос татгалзах үндэслэлийг хуулиар тодорхой болгох /ХЗДХЯ, ШЕЗ, 2018-2019/

2021 оны 03 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөж эхэлсэн Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.4-т “Ерөнхий зөвлөлөөс санал болгосон нэр дэвшигч энэ хуулийн 31 дүгээр зүйлд заасан шүүгчид тавих болзол, шаардлага хангаагүй гэж үзвэл Ерөнхийлөгч энэ тухай Ерөнхий зөвлөлд албан бичгээр мэдэгдэнэ.” гэж заасан байна. Хуулийн 31 дүгээр зүйлд заасан шүүгчид тавих болзол, шаардлагыг хангасан байхыг дараахь байдлаар тусгажээ. Үүнд:

- Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан болзол;
- эрүүгийн хариуцлага хүлээж байгаагүй;
- шүүгчид нэр дэвших үед ялагдагчаар татагдаагүй;
- шүүгчээр ажиллахад харшлах өвчин, сэтгэцийн эмгэггүй болохыг тогтоосон эрх бүхий эмнэлгийн мэргэшсэн эмчийн магадлалтай байх;
- хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөлтэй байх;
- шүүгчээр ажиллах мэдлэг, чадвар, ёс зүйтэй байх.

Дээрх болзлоос гадна давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч анхан шатны шүүхэд шүүгчээр зургаагаас доошгүй жил ажилласан байх шаардлагыг хангасан байх бол Улсын дээд шүүхийн шүүгч дор дурдсан шаардлагыг аль нэгийг хангасан байхаар тусгажээ:

- шүүгчээр 10-аас доошгүй жил ажилласан эсхүл прокурор;
- өмгөөлөгчөөр дагнан 10-аас доошгүй жил ажилласан;
- магадлан итгэмжлэгдсэн хууль зүйн их, дээд сургуульд 10-аас доошгүй жил багшилсан.

Мөн сүүлийн зургаан жилд улс төрийн болон улс төрийн намын удирдах албан тушаал эрхэлж байсан хүнийг шүүгчээр томилохыг хориглох ба Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн гуравны хоёроос доошгүй нь энэ хуулийн 31.4.1-д заасан шүүгчээр 10-аас доошгүй жил ажилласан шүүгч байх, Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч нь шүүгчээр 10-аас доошгүй жил ажилласан байхаар хуульчилсан. Өөрөөр хэлбэл, шүүгчид нэр дэвшигчийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч шүүгчээр томилохоос татгалзах үндэслэлийг

хуулиар тодорхой болгосон байна.

Шүүхийн тухай хууль(шинэчилсэн найруулга)-ийн 36 дугаар зүйлийн 36.4-т “Ерөнхий зөвлөлөөс санал болгосон нэр дэвшигч энэ хуулийн 31 дүгээр зүйлд заасан шүүгчид тавих болзол, шаардлага хангаагүй гэж үзвэл Ерөнхийлөгч энэ тухай Ерөнхий зөвлөлд албан бичгээр мэдэгдэнэ.” гэж заасан болно. (Биелэлт 100)

4.1.5.1-4. Шүүгчид нөлөөлөх үйлдэл хийсэн, нөлөөлсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгах, нөлөөллийн мэдүүлгийн үр нөлөөг дээшлүүлэх эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох /ХЗДХЯ, ШЕЗ, 2018-2021/

Монгол Улсын Шүүхийн тухай хууль(шинэчилсэн найруулга)-д шүүгчийг хөндлөнгийн нөлөөллөөс хамгаалах эрх зүйн орчныг баталгаажуулах үүднээс Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч, Улсын Ерөнхий прокурор зэрэг албан тушаалтан нь шүүгчтэй албан ажлаар уулзах тохиолдолд тэмдэглэл хөтөлж, тухайн байгууллагын нууцын асуудал хариуцсан албан тушаалтанд өгч байх, түүнчлэн Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, Засгийн газар шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдалд халдсан, алдагдуулсан шинжтэй шийдвэр гаргасан, эсхүл Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газрын гишүүн, Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгч, Улсын Ерөнхий прокурор ийм шинжтэй үйл ажиллагаа явуулсан бол Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нэн даруй хуралдаж Үндсэн хуулийн цэцэд хүсэлт гаргуулах саналыг Улсын дээд шүүхээр уламжлуулан хүргүүлж, шийдвэрлүүлж байхаар хуульчлаад байна. Өөрөөр хэлбэл, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл шүүгчийн хараат бус байдлыг хангах, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах чиг үүргээ хэрхэн хэрэгжүүлэх процессыг тодорхой болгон тусгасан.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2021 оны 09 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 49 дүгээр тогтоолоор “Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлөх, тэмдэглэл үйлдэх, шийдвэрлэх журам”, “Нөлөөллийн мэдүүлгийн загвар”, “Нөлөөллийн мэдүүлгийн талаар танилцуулсан баримт”, “Нөлөөллийн мэдүүлгийн бүртгэл”, - “Тэмдэглэлийн бүртгэл”, “Баталгааны тэмдгийн загвар”-ыг тус тус шинэчлэн батлав.

2021 онд нийт 4 шүүгчээс 4 нөлөөллийн мэдүүлэг ирүүлсний 1-ийг нь Өршөөл үзүүлэх

тухай хуульд зааснаар хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэж, 3 нөлөөллийн мэдүүлгийг холбогдох цагдаагийн байгууллагад шилжүүлэн шалгуулав. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлд ирүүлсэн нөлөөллийн мэдүүлгийн материалыг хэрхэн шийдвэрлэж байгаа талаарх мэдээ, мэдээллийг тухай бүр мэдүүлэг хөтөлгөч нарт мэдэгдэн ажиллалаа. 2013-2021 оны байдлаар шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүнээс нийт 57 удаагийн нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлж, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлд ирүүлсэн байна. (Биелэлт 100 хувь)

Он	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Тоо	1	8	5	5	7	9	8	10	4

4.1.5.1-5.Шүүгч, прокурорын ёс зүйн дүрэм, Шүүхийн ёс зүйн хороо, Прокурорын байгууллагын Ёс зүйн зөвлөлийн үйл ажиллагааны журмыг шинэчлэн батлах, Ёс зүйн хорооны шийдвэр шүүхийн хяналтад байгааг өөрчлөх /ШЕЗ, УЕПГ, 2017-2020/

Монгол Улсын Шүүхийн тухай хууль(шинэчилсэн найруулга)-ийн 50 дугаар зүйлд шүүгчид хориглох зүйлийг нарийвчлан тусгасан ба энэхүү хориглолтууд нь шүүгчийн ёс зүйн хэм хэмжээ болж, зөрчсөн талаарх гомдол, мэдээллийг Сахилгын хороогоор шийдвэрлүүлэхээр зохицуулсан байна. Мөн шүүгчийн ашиг сонирхлын зохицуулалт, шүүгч, түүний гэр бүлийн гишүүний хөрөнгө, орлогын мэдүүлэг гаргах үүрэг, шүүгчийн иргэний эрхэд тавих хязгаарлалт зэргийн хуульчилж, энэ талаарх зөрчлийг Сахилгын хороо шийдвэрлэхээр болсон. Өөрөөр хэлбэл, шүүгчийн ёс зүйн хэм хэмжээг хуулиар тогтоосон болно.

Хуулийн 95, 96 дугаар зүйлд Сахилгын хороо байгуулах, үйл ажиллагааны журам, 101 дүгээр зүйлд шүүгчид холбогдох сахилгын хэргийг хянан шийдвэрлэх ерөнхий нөхцөл, 105 дугаар зүйлд сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа, 112 дугаар зүйлд Сахилгын хорооны хуралдааны шийдвэр, 114 дүгээр зүйлд Сахилгын хорооны хяналтыг тогтоолд гомдол гаргах зэрэг үйл ажиллагаа нарийвчлан зохицуулсан байна. Хуулийн 114 дүгээр зүйлийн 114.1-д “Хяналтын тогтоолыг гардан авснаас хойш 14 хоногийн дотор энэ хуулийн 115.1-д заасан үндэслэлээр хүчингүй болгуулах тухай гомдлыг сахилгын хэргийн оролцогч, илтгэгч гишүүн эсэргүүцлийг Улсын дээд шүүхэд гаргаж болно” гэж заасан нь шүүхэд давж заалдах эрхийг Шүүхийн

сахилгын хороонд үлдээж, хяналтын гомдол гаргах эрхийг талуудад эдлүүлэхээр үлдээсэн зохицуулалт болсон юм.

Прокурорын тухай хууль(шинэчилсэн найруулга)-ийн 65 дугаар зүйлд 65.2 дахь хэсэгт “Прокурорын ёс зүйн дүрэм, ёс зүйн зөвлөлийн ажиллах журмыг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч батална” гэж заасны дагуу Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2018 оны 01 дүгээр сарын 31-ний өдрийн 10 дугаар зарлигаар “Прокурорын ёс зүйн дүрэм”, “Прокурорын

ёс зүйн зөвлөлийн ажиллах журам”-ыг тус тус шинэчлэн баталсан.

Улсын ерөнхий прокурорын 2021 оны 01 дүгээр сарын 27-ны өдрийн А/18 дугаартай тушаалаар прокурорын ёс зүйн зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн томилсон байна.

Прокурорын ёс зүйн зөвлөлийн ажиллах журмын 6.1-д “Зөвлөл нь үйл ажиллагаагаа хараат бусаар, бие даан явуулна”, 6.12-т “Зөвлөлийн дүгнэлтийг прокурор, санал хүсэлт, гомдол гаргагч этгээд эс зөвшөөрвөл дүгнэлт мэдэгдсэн өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор Улсын ерөнхий прокурорт гомдол гаргах эрхтэй”, 6.13-т “Заасан хугацаанд гомдол гаргаагүй бол дүгнэлтийг Улсын ерөнхий прокурорт танилцуулна. Зөвлөлийн дүгнэлтийг үндэслэн Улсын ерөнхий прокурор өөрт олгогдсон бүрэн эрхийн дагуу шийдвэрийг гаргана”, 6.14-т “Улсын ерөнхий прокурорын шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл шүүхэд гомдол гаргаж болно” гэж тус тус заасан байна. Мөн журмын 6.15-д “Зөвлөл нь хууль, эсхүл энэ журам зөрчиж дүгнэлт гаргасан гэж үзэх үндэслэлтэй бол Зөвлөлийн дарга хуралдааныг дахин нэг удаа хуралдуулах талаар шийдвэр гаргаж болно. Энэ тохиолдолд хуралдаанд Зөвлөлийн гишүүдийн гуравны хоёроос дээш хувь нь оролцож, асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ”, 6.16-д “Энэ журмын 6.15 дахь хэсэгт зааснаас бусад тохиолдолд зөвлөлийн дүгнэлт эцсийн байна” гэж тус тус заасан нь Прокурорын ёс зүйн зөвлөлийн шийдвэр, үйл ажиллагаа шүүхийн хяналтад бус, хараат бусаар үйл ажиллагаа явуулахаар зохицуулагдсан болно. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.5.1-6. Шүүх хуралдаанд нууцтай холбоотой асуудал хэлэлцэх хэсгийг хаалттайгаар бусад хэсгийг нээлттэй явуулахаар эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх /ШЕЗ, ХЗДХЯ, 2018-2019/

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль (шинэчилсэн найруулга)-ийн 3.2 дугаар зүйлд “Төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хамгаалах шаардлагатай, өсвөр насны ялагдагч, арван найман насанд хүрээгүй хохирогчтой холбогдох эрүүгийн хэргийг хянан шийдвэрлэхээс бусад шүүхийн хэлэлцүүлэг, бүх шатны шүүх хуралдааныг нээлттэй явуулна”, 36.10 дугаар зүйлд “Шүүхийн шийдвэрийг уншиж сонгох”, Монгол Улсын Шүүхийн тухай хууль(шинэчилсэн найруулга)-ийн 12 дугаар зүйлийн 12.2-т “Шүүх хуралдааныг хуульд зааснаас бусад тохиолдолд нээлттэй явуулна.”, мөн зүйлийн 12.6-д “Төрийн болон албаны, байгууллага, хувь хүний хуулиар хамгаалагдсан нууцад хамаарахаас бусад тохиолдолд шүүх хуралдааныг цахимаар болон телевизээр нэвтрүүлж болох бөгөөд холбогдох журмыг Ерөнхий зөвлөл батална.” зэрэг зохицуулалт туссанаар холбогдох эрх зүйн орчин бүрдсэн. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.5.2-1. Ерөнхий шүүгчийг томилох шалгуур, журмыг шинэчлэн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох /ХЗДХЯ, 2017-2018/

Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлд зааснаар бүх шатны шүүх Ерөнхий шүүгч, шүүгчээс бүрдэх ба тухайн шатны шүүхийг Ерөнхий шүүгч эргүүлэхээр тусгасан. Хуулийн 31 дүгээр зүйлд зааснаар бүх шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан болзол, эрүүгийн хариуцлага хүлээж байгаагүй, шүүгчид нэр дэвших үед ялагдагчаар татагдаагүй, шүүгчээр ажиллахад харшлах өвчин, сэтгэцийн эмгэггүй болохыг тогтоосон эрх бүхий эмнэлгийн мэргэшсэн эмчийн магадалгаатай байх, хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөлтэй байх, шүүгчээр ажиллах мэдлэг, чадвар, ёс зүйтэй байх зэрэг нийтлэг болзол, шаардлагыг хангасан байхын зэрэгцээ тусгайлсан зарим шалгуурыг хангасан байхаар хуульчилсан байна. Тухайлбал, давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч нь хуульд зааснаар анхан шатны шүүхэд шүүгчээр зургаагаас доошгүй жил ажилласан байх шаардлагыг хангасан байх ба тухайн шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгчийг мөн шатны шүүгчид дотроо сонгох

асуудлыг тус шүүхийн нийт шүүгчдээс бүрдсэн Шүүгчдийн зөвлөгөөн хэлэлцэн шийдвэрлэнэ. Мөн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгчийг тухайн шүүхийн Зөвлөгөөнөөс нууц санал хураалтаар сонгох ба анхан, давж заалдах шүүхийн Ерөнхий шүүгчийг 3 жилийн хугацаагаар сонгох бөгөөд нэг удаа улируулан сонгож болно гэж хуульчилсан.

Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн хувьд шүүгчээр 10-аас доошгүй жил ажилласан байх ба Улсын дээд шүүхийн санал болгосноор Ерөнхийлөгч 6 жилийн хугацаагаар зөвхөн 1 удаа томилохоор Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.7-д заасан байна.

Ийнхүү Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгаар шүүхийн ерөнхий шүүгчийг томилох шалгуур, журмыг тодорхой зохицуулсан юм. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.5.3-1. Прокурор, шүүгчийг мэргэшүүлэх сургалтын хөтөлбөрийг шинэчлэн, сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөөнд авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, хянан шийдвэрлэх асуудлыг оруулах /ШЕЗ, УЕПГ, 2017-2019/

Прокурорын байгууллагын сургалтын нэгдсэн бодлогыг тодорхойлох, прокурор, ажилтны мэдлэг, ур чадварыг дээшлүүлэх, нийгмийн хөгжлийн шинэ хандлагад нийцсэн хувь хүнийг төлөвшүүлэн хөгжүүлэхэд зориулсан оновчтой, чанартай сургалтыг зохион байгуулах зорилгоор Улсын ерөнхий прокурорын 2020 оны 10 дугаар сарын 22-ны өдрийн А/84 дүгээр тушаалаар “Прокурорын байгууллагаас сургалтын талаар баримтлах үзэл баримтлал”-ыг шинээр, А/83 дугаар тушаалаар “Прокурорын байгууллагын сургалтын хөтөлбөр”-ийг шинэчлэн тус тус баталж, гаргалаа.

Сургалтын талаар баримтлах үзэл баримтлалд прокурор, прокурорын туслах ажилтнаар шинээр томилогдохын өмнө заавал судлах, сонгон судлах сургалтын талаар тусгасан ба мөн прокурорын байгууллагын сургалтын төлөвлөгөөг хяналтын ажлын мэдээ, шалгалт судалгаа, хяналт шинжилгээ, үнэлгээний дүн, прокурор, ажилтны сургалтын эрэлт хэрэгцээ, ирүүлсэн санал зэрэгт үндэслэн жил бүр гарган, хэрэгжүүлж ажиллах талаар тусгасан.

2021 онд Прокурорын байгууллагын цахим бүртгэлийн системд хөгжүүлэлт хийж “Судалгааны модуль”-ийг шинээр бий болгон

2021 оны 10 дугаар сараас эхлэн ашиглалтад оруулсан ба энэхүү системээс прокурорын хяналтад орсон авлигын гэмт хэрэг, түүний төрөл, зүйл хэсэг, шийдвэрлэлтийн болон бусад мэдээллийг аль ч нэгж прокурорын газраас улсын хэмжээнд болон тодорхой бүс, нутаг дэвсгэрээр судлах, дүн шинжилгээ хийх, түүнд үндэслэн Прокурорын байгууллагаас цаашид авах арга хэмжээг тодорхойлох, албан хаагчийг сургах, дадлагажуулах, чадавхжуулах зэрэг үйл ажиллагаанд ашиглах нэгдсэн мэдээллийн санг бий болгосон байна.

“Эрүүгийн хуулийн 22 дугаар бүлэгт заасан авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн гаралт, түүнд нөлөөлсөн шалтгаан нөхцөл, шийдвэрлэлт(2019-2021)”-ийн талаарх судалгааг хийж, судалгааны үр дүн болон хяналтын шатны шүүхээр авлига албан тушаалын гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэж буй практикийн талаар онолын сургалтыг тус тус аймаг, нийслэл, дүрэг, сум дундын прокурорын газрын хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах ажиллагаанд хяналт тавих ажил хариуцсан нийт прокуроруудад цахим хэлбэрээр зохион байгуулсан.

2021 оны 03 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн Шүүхийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд заасны дагуу Улсын Дээд шүүхийн дэргэдэх Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн шүүгчийн сургалтыг хариуцаж ажиллахаар зохицуулсан байх ба энэхүү хүрээлэн нь 2021 оны 08 дугаар сард байгуулагдан үйл ажиллагаагаа эхлүүлээ. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.5.3-2.Шинээр томилогдсон шүүгч, прокурорт сургалтын хөтөлбөрийн дагуу авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, авлигын гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэх сэдвээр сургалтыг зохион байгуулах /ШЕЗ, УЕПГ, 2017-2022/

“Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Гүйцэтгэх нарийн бичгийн даргын тушаалаар Шинээр томилогдсон шүүгчдэд зориулсан сургалтыг Ашиг сонирхлын зөрчил, анхаарах асуудал”, “Албан тушаалтны ХАСХОМ, анхаарах асуудал”, эрүүгийн хэргийн шүүгч нар “Авлигын гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэхэд анхаарах асуудал” сэдвээр 13 шүүгчийг хамруулан 2020 оны 05 дугаар сарын 26-29-ний өдөр танхимаар зохион байгуулав.

Улсын ерөнхий прокурорын тушаалаар 2020 онд прокурорын байгууллагын хэмжээнд

38 прокурорын туслах ажилтан, 15 Тамгын хэлтсийн даргыг дэвшүүлж, холбогдох хуульд заасан шаардлага хангасан 16 иргэнийг, нийт 69 хүнийг шинээр прокуророор томилсон ба Монголын хуульчдын холбоотой хамтран шинээр томилогдсон прокуроруудад “Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг шалгах аргачлал”, Авлигатай тэмцэх газартай хамтран “Ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх нь”, “Хөрөнгө, орлогын мэдүүлэг гаргахад анхаарах асуудал” сэдвээр танхимаар болон цахим хэлбэрээр 2020 оны 1 дүгээр улиралд сургалт зохион байгуулж ажилласан.

Улсын ерөнхий прокуророос прокуророор томилогдон 1 жил хүртэл хугацаанд ажиллаж байгаа нийт 54 прокурорыг 2021 оны 12 дугаар сарын 08-ны өдрөөс 10-ны өдрүүдэд анхан шатны прокуроруудын танхимын сургалтад хамруулаа. Уг сургалтын үеэр УЕПГ-ын Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ сургалтын хэлтсийн хяналтын прокурор, хууль зүйн ухааны доктор Б.Өнөрмаа “Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх нь” сэдэвт 2 цагийн хичээл заав. Мөн “Авлигын гэмт хэргийг зүйлчлэхэд анхаарах асуудал” сэдэвт онол, практик хосолсон сургалтыг аймаг, нийслэл, дүүрэг, сум дундын прокурорын газрын хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах ажиллагаанд хяналт тавих ажил хариуцсан нийт 361 прокуроруудад цахимар зохион байгуулсан.

Шүүхийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд заасны дагуу Улсын дээд шүүхийн дэргэдэх Шүүхийн сургалт, судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн шүүгчийн сургалтыг хариуцаж ажиллахаар зохицуулсан байх ба энэхүү хүрээлэн нь 2021 оны 08 дугаар сард байгуулагдсан. 2021 онд шүүгчийн сонгон шалгаруулалт зарлагдаагүй, шинээр шүүгч томилогдоогүй байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.5.4-1.Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн шийдвэрлэлт, шалтгаан нөхцөлд дүн шинжилгээ хийх, үр дүнг урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг сайжруулах болон хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгоход ашиглах /АТГ, 2017-2021/

Авлига албан тушаалын гэмт хэрэг гарахад нөлөөлсөн шалтгаан, нөхцөлийг судлан яамдын харьяа байгууллагууддаа тавих хяналт болон төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагаанд шат шатны удирдлагын хяналт сул, хууль тогтоомжийн хэрэгжилт хангалтгүй, нийтээр дагаж мөрдөх журмын хэрэгжилтийг хангадаггүй, төрийн байгууллагуудын дотоод

хяналт шалгалт сул, хууль, журамд заасан шаардлагын хэмжээнд хяналт тавьдаггүй, мөн хүний нөөцийн томилгоо хууль, тогтоомжид нийцээгүй, сул орон тоог нээлттэй зарладаггүй, мэдээллийн ил тод байдлыг хангаж ажилладаггүй, ажлын байрны тодорхойлолтод заасан шаардлага хангаагүй мэргэжлийн бус хүнийг ажлын байранд томилдог зэрэг нийтлэг зөрчлүүд тогтоогдсон тул гэмт хэрэг гарсан шалтгаан, нөхцөлийг арилгуулахаар 2020 онд эрх бүхий албан тушаалтанд мөрдөгчийн мэдэгдэл 103, аж ахуйн нэгж, байгууллага, албан тушаалтанд хууль хэрэгжүүлэх, зөрчил арилгуулахаар 43 албан бичгийг хүргүүлэн, 18 мэдэгдэл, албан бичгийн мөрөөр нөхцөл байдал арилсан эсэхийг шалгахаар ажилласан бол 2021 онд эрх бүхий албан тушаалтанд мөрдөгчийн мэдэгдэл 162, аж ахуйн нэгж, байгууллага, албан тушаалтанд хууль хэрэгжүүлэх, зөрчил арилгуулахаар 61 албан бичгийг хүргүүлэн, 40 мөрдөгчийн мэдэгдлийн мөрөөр газар дээр нь ажиллав.

2020 онд шүүхээр шийдвэрлэгдсэн 114 эрүүгийн хэргийн 81 шийтгэх тогтоол, 2021 онд шүүхээр шийдвэрлэгдсэн 160 эрүүгийн хэргийн 116 шийтгэх тогтоолын хуулбарыг шүүх, прокурорын байгууллагаас хуулбарлан авч сан бүрдүүлэн, дүн шинжилгээ хийж байна.

Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн зарим зүйл, заалтыг хүчингүй болгох, нэмэлт өөрчлөлт оруулах зэрэг саналыг Засгийн газарт хүргүүлж, 2020 оны 01 дүгээр сарын 10-ны өдөр УИХ-аар хэлэлцүүлэн шийдвэрлүүлснээр мөрдөн шалгах ажлын шуурхай байдалд тодорхой ахиц гарсан. Тухайлбал мөрдөн шалгах албаны дарга гэмт хэргийн талаарх гомдол мэдээлэл шалгах хугацааг 14 хүртэл хоногоор сунгах, мөрдөгч нар төрийн болон иргэний хувийн захидал харилцаа, эрүүл мэндийн нууцаас бусад мэдээллийг бие даан иргэд байгууллагаас авдаг болсон.

2011-2018 онд шүүхээр шийдвэрлэгдсэн “Албан тушаалын гэмт хэргийн шүүхийн шийдвэрийн эмхэтгэл” 7 ботийг хэвлүүлэн олон нийтэд түгээв. Авлигын гэмт хэргийн шийдвэрлэлтийг ил тод болгосноор олон нийтийн хяналтыг тогтоох, иргэдийн эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх, хууль хэрэглээний практикийг жигдрүүлэх, эрдэм шинжилгээ болон сургалт судалгааны эргэлтэд оруулах, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаанд ашиглах зэрэг олон талын ач холбогдолтой. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.4-2. Санхүүгийн хариуцлагыг дээшлүүлж, авлигын эрсдлээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор санхүүгийн аливаа гүйлгээг хүлээн авагчийн жинхэнэ нэрээр нь гүйцэтгэх /Real name financial Transaction act/ эрх зүйн орчинг бий болгох /СЗХ, 2017-2018/

Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь санхүүгийн аливаа ажил үйлчилгээг жинхэнэ нэрээр нь гүйцэтгэх талаар заалт оруулсан. Ингэснээр эх үүсвэр нь тодорхойгүй мөнгийг санхүүгийн салбараар дамжуулах, мөнгө угаах эрсдэлээс хамгаалах эрх зүйн зохицуулалт бий болгоно.

УИХ-аас 2020 оны нэгдүгээр сарын 17-ны өдөр Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хууль болон Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт оруулснаар үнэт металл, үнэт чулууны, эсхүл тэдгээрээр хийсэн эдлэлийн арилжаа эрхлэгчийн үйл ажиллагааг тусгай зөвшөөрөлтэй үйл ажиллагаанд хамааруулсан бөгөөд зохицуулах, хяналт тавих үүргийг Санхүүгийн зохицуулах хороо хэрэгжүүлэхээр хуульчлагдсан. Уг хуулийн дагуу Санхүүгийн зохицуулах хороо гуравдугаар сарын 25-нд «Үнэт металл, үнэт чулууны, эсхүл тэдгээрээр хийсэн эдлэлийн арилжаа эрхлэгчийн үйл ажиллагаанд тусгай зөвшөөрөл, зөвшөөрөл олголт, бүртгэлийн журам”-ыг баталж, холбогдох ажлыг хэрэгжүүлж эхэлснээр одоогийн байдлаар үл хөдлөх хөрөнгө зуучлалын тусгай зөвшөөрлийг 142 хуулийн этгээд, үнэт металл, үнэт чулууны эсхүл тэдгээрээр хийсэн эдлэлийн арилжаа эрхлэгчийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг 19 хуулийн этгээд, 379 иргэнд олгоод байна.

Төсвийн байгууллага нь Төрийн сангаас өгсөн нэр, нууц үгийг ашиглан Сангийн яамны цахим хуудаснаас онлайн хуулга, тайланг авч өөрийн нягтлан бодох бүртгэлийн мэдээлэлтэй тулган өдөр тутам хяналт тавьж ажиллаж байна. Төсвийн байгууллагын бүртгэлийн дансанд хяналт тавих, зарлагын гүйлгээ хийх эрхийг хоёр гарын үсэгтэйгээр баталгаажуулах ба 1 дүгээр гарын үсгийг хууль болон төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн тушаалаар эрх олгосон албан тушаалтан, 2 дугаар гарын үсгийг Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Төсвийн хуульд заасны дагуу төсвийн ерөнхий, ахлах нягтлан бодогч нар зурж төлбөрийн гүйлгээг тухай бүр хийж байна. Зарлагын гүйлгээг хийхдээ Засгийн газрын 2015 оны 24

дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Төрийн сангийн үйл ажиллагааны журам”-ын дагуу Төлбөрийн хүсэлтээр хийж баталгаажуулдаг. Төлбөрийн хүсэлтэд төлбөрийн хүсэлтийн дугаар, огноо, төсвийн байгууллагын бүртгэлийн дансны дугаар, албан ёсны нэр, улсын бүртгэлийн регистрийн дугаар, төлбөр хүлээн авагчийн улсын бүртгэлийн регистрийн дугаар, төлбөр хүлээн авагчийн нэр болон дансны дугаар, төлбөр хүлээн авагчийн банк, төлбөрийн нийт хэмжээ тоогоор болон үсгээр, төлбөрийн нийт дүн, хөтөлбөр, зориулалт арга хэмжээ, эдийн засгийн ангиллын нэр, код болон үнийн дүнгийн задаргаа, гүйлгээний утга, хяналтын хуудсыг бүрэн үнэн зөв бөглөж баталгаажуулсны дараа зарлагын гүйлгээг хийж тайлан бүртгэлд тусгадаг. Мөн гүйлгээ хийхэд үндэслэх баримтуудад урсгал зардалтай холбоотой гүйлгээ хийх тохиолдолд төсвийн захирагчийн тушаал, төсвийн задаргааг баталсан хавсралт, баталгаажуулсан цалингийн жагсаалт, товчоо, ажил, үйлчилгээ гүйцэтгэх, бүтээгдэхүүн худалдан авахтай холбоотой үнэлгээний хорооны шийдвэр, гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээ, бараа, ажил, үйлчилгээ хүлээн авсан акт, нэхэмжлэх, бараа материалын орлого, зарлагын баримт, өр төлбөр байгааг нотолсон тооцоо нийлсэн акт, жижиг мөнгөн сангийн тайлан, банк дахь бэлэн мөнгөний дансны хуулга, хөрөнгийн зардалтай холбоотой гүйлгээ хийх тохиолдолд хөрөнгө оруулалтын санхүүжилт хийгдсэн дансны хуулга болон бусад бичиг баримтыг бүрдүүлэн санхүүгийн гүйлгээг Төрийн сангаар хийлгэж тайлан бүртгэлд тусгаж байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.5.5-1. Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг, зөрчлийн талаар мэдээлэл авах үйл ажиллагааны арга хэлбэрийг сайжруулах, иргэд, байгууллагаас өргөдөл, гомдол, мэдээлэл утсаар өгөх боломжийг бүрдүүлэх /АТГ, 2017-2022/

Авлигатай тэмцэх газраас авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, авлигын гэмт хэрэг, төрийн албан хаагчийн ёс зүй, хүнд сурталтай төрийн үйлчилгээтэй холбоотой гомдол, мэдээллийг хүлээн авах 110 тусгай дугаарыг /үнэ төлбөргүй/ 2019 оны 10 дугаар сарын 15-ны өдрөөс ажиллуулж эхэлснээс хойш нийт 30599 удаагийн дуудлага ирүүлснийг бүртгэн хяналт тавьж ажилласан.

2021 онд нийт 13474 дуудлагыг хүлээн авснаас, 285 гомдол, мэдээллийг хуулийн дагуу хүлээн авч шийдвэрлэсэн байна. Энэ

нь байгууллагын хэмжээнд хүлээн авсан нийт 1491 гомдол, мэдээллийн 19 хувийг эзэлж байна.

Тусгай дугаарын утсыг зорилтот бүлгүүдэд сурталчилсан видео контент, зурагт хуудас, сурталчилгааны материалыг тогтмол түгээн ажилласнаар иргэдийн АТГ-т хандах хандалт эрс нэмэгдэж, төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, хууль бус үйлдлийн талаар шүгэл үлээх соёл нэмэгдэж байна.

110 тусгай дугаараас гадна Авлигатай тэмцэх газрын цахим хуудас, факс, шуудангаар, биечлэн уулзаж гомдол мэдээлэл хүлээн авахын зэрэгцээ АТГ-Олон нийтийн пэйж хуудас, албан ёсны цахим хуудас, шуудангаар болон Авлигатай тэмцэх газраас яам агентлагт авлигын эсрэг булан, мэдээллийн самбарыг байршуулан, санал хүсэлтийг хайрцагар санал хүсэлт, мэдээлэл хүлээн авч байна.

Байгууллагад хүлээн авч хянан шийдвэрлэж байгаа өргөдөл гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлтийн явцын талаарх мэдээллийг мессеж хэлбэрээр хүргэх технологийн шийдлийг боловсруулснаар тухайн өргөдөл, гомдол, мэдээлэл өгсөн иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үүрэн телефоны утсанд шийдвэрлэлтийн талаар 2 удаа мэдээллийг хүргэдэг болов. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.5.5-2. Мэдээлэл өгсөн иргэнийг урамшуулах тогтолцоог бүрдүүлэх /АТГ, 2017-2021/

Авлигатай тэмцэх газраас Нийтийн ашиг сонирхлын төлөө шүгэл үлээгч /илчлэгч/-ийг хамгаалах тухай хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хурлын даргад хүргүүлэв. Хуулийн төсөлд нийтийн ашиг сонирхлын төлөө шүгэл үлээсэнтэй холбогдуулан бий болсон орлого, буруутай этгээдээр төлүүлсэн хохирол, урьдчилан сэргийлсэн нөхцөл байдал, хууль зүйн үр дагаврыг харгалзан мөнгөн шагнал, урамшууллын мөнгийг хэрхэн тооцож олгох, эдгээрийн хоорондын ялгаа, баримтлах мөнгөний хэмжээг тодорхой тусгасан. Авлигатай тэмцэх газраас Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн Хууль зүйн судалгааны төвд захиалан хуулийн төслийн зардлын тооцоо зэрэг үнэлгээг хийлгүүлсэн болно. Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөлд нийтийн ашиг сонирхол, сайн сайхны төлөө, авлига, ашиг сонирхлын зөрчилтэй холбоотой мэдээллийг бичгээр болон цахимаар гаргах тухай асуудлыг тусгасан. Мөн энэ хуулиар шүгэл үлээгчийн гаргасан нийтийн эрх ашгийн эсрэг

үйлдлийн мэдээллийг холбогдох байгууллагууд шалгаад, учруулсан хор хохирлын хэмжээнээс нь шалтгаалж урамшуулна. Шүгэл үлээгч нь эрхээ хэрэгжүүлэхдээ өөрөө болон түүний хамаарал бүхий этгээд бусдын өш хонзон, ялгаварлан гадуурхалт зэрэг аливаа хэлбэрийн цээрлүүлэлтээс ангид байна гэж хуулийн төсөлд тусгасан. Мөн Гэрч, хохирогчийн тухай хуульд заасны дагуу гэрч, хохирогчийн адилаар төрийн хамгаалалтад байх боломжоор хангаж өгөх юм.

Мөн Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас Шүгэл үлээгчийг хамгаалах тухай хуулийн төслийг боловсруулж яамд, холбогдох байгууллагаас ирүүлсэн саналыг авч нэгтгэн, хуулийн төслийг эцэслэн боловсруулж, 2021 оны 11 дүгээр сарын 03-ны өдрийн Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлж, 2021 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн байна.

Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 37 дугаар зүйлд гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд олон нийтийн хөндлөнгийн хяналтын тогтолцоог бий болгож, олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх журмыг Засгийн газар батлахаар тусгасан ба энэхүү журам Засгийн 2021 оны 109 дүгээр тогтоолоор батлагдсан болно.

Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.1-д “Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажилд идэвхтэй оролцон тодорхой ажил зохиож, үр дүнд хүрсэн хүн, хуулийн этгээдийг урамшуулна” гэж заасныг үндэслэн гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажилд идэвхтэй оролцон тодорхой ажил зохиож, үр дүнд хүрсэн хүн, хуулийн этгээдийг урамшуулах зорилгоор “Журам батлах тухай” Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд болон Сангийн сайдын хамтарсан тушаалын төслийг боловсруулан, холбогдох судалгааг хийж, төсөлд 22 салбар зөвлөлөөс санал авах ажлыг зохион байгуулж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.6-1. Шүгэл үлээгч /мэдээлэгч/-ийг хамгаалах эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох /ХЗДХЯ, 2018-2019/

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, УИХ-ын даргын өгсөн чиглэлийн дагуу Нийтийн ашиг сонирхлын төлөө шүгэл үлээгч/илчлэгч/-ийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл, үзэл баримтлал, танилцуулга, даган гарах хуулиуд болох Гэрч, хохирогчийг

хамгаалах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Эрүүгийн хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай зэрэг хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Цагдаагийн ерөнхий газраас санал авч, тусган Улсын Их Хурлын даргад хүргүүлсэн. Энэ хүрээнд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1.2-т заасан бүрдүүлбэрт хамаарах Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах судалгаа, хуулийн төслийн үр нөлөөний үнэлгээ, хуулийн төслийн зардлын тооцоо зэрэг судалгааг Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгээр гүйцэтгүүлэн тайланг Улсын Их Хурлын Тамгын газарт хүргүүлсэн.

Мөн Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас Шүгэл үлээгчийг хамгаалах тухай хуулийн төслийг боловсруулж яамд, холбогдох байгууллагаас ирүүлсэн саналыг авч нэгтгэн, хуулийн төслийг эцэслэн боловсруулж, 2021 оны 11 дүгээр сарын 03-ны өдрийн Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлж, 2021 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн байна.

Уг хуулийн төслийг 2022 оны Улсын Их Хурлын хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцүүлэхээр төлөвлөн ажиллаж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.6-2. Хууль сахиулах байгууллагын ажилтан, албан хаагчдад эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүй, сэтгүүлчдийн аюулгүй байдлыг хангах талаар сургалт хийх, тэдний мэдлэг ойлголтыг дээшлүүлэх /МСНЭ, Хэвлэл мэдээллийн зөвлөл, 2017-2019/

Авлигатай тэмцэх газраас Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлтэй хамтран хууль сахиулах байгууллагын ажилтан, албан хаагчдад “Эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүй, сэтгүүлчдийн аюулгүй байдлыг хангах нь” сэдэвт нэг өдрийн сургалтыг 2019 оны 11 дүгээр сарын 22-ны өдөр зохион байгууллаа. Сургалтаар Монгол улс дахь хэвлэн нийтлэх эрх чөлөөний хэрэгжилт, сэтгүүлчийн аюулгүй байдлын өнөөгийн түвшний тухай судалгаанд тулгуурласан мэдээллийг танилцуулж эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүйн үндсэн ойлголт, ёс зүй, олон улсын чиг хандлага, хуурамч мэдээллийг таних арга, алхмууд, хэвлэл мэдээллийн өөрийн зохицуулалтын үр дүнгийн талаар мэдээлэл өгсөн. Сургалтад Улсын дээд шүүх, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Цагдаагийн ерөнхий газрын 57 гаруй албан хаагч хамрагдав.

Авлигын болон бусад төрлийн гэмт хэргийг эрэн сурвалжлах, хууль зүйн мэдлэг, чадварыг нэмэгдүүлэх, байгууллагын үйл ажиллагааг сурталчлах, сэтгүүлчидтэй нягт хамтран ажиллах арга замыг нээх зорилгоор 2020 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдөр “Олон нийтийн төв”-д “Авлига ба эрэн сурвалжлах сэтгүүлчид” сэдэвт бүтэн өдрийн сургалтыг зохион байгуулж, сургалтад оролцогчдоос сургалтын үнэлгээний хуудсаар авсан саналын дагуу зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч ажиллав. Хэвлэл мэдээлэл нь иргэний нийгмийн нэг хэсэг болохын хувьд хяналт тавих, мэдээлэх чиг үүргээрээ дамжуулан авлигыг эсэргүүцэх хүчтэй салбар юм. Ялангуяа эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүй нь авлигын хэргийг илрүүлэх, уг хэргийг олон нийтийн анхаарлын төвд оруулахад голлох үүрэг гүйцэтгэдэг. Тиймээс эрэн сурвалжлах сэтгүүлчдийг жил бүр авлига, ашиг сонирхлын талаар сургалтад хамруулан тэдний ойлголт, мэдлэгийг дээшлүүлэх нь онцгой ач холбогдолтой. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.4.6-3.Сэтгүүлчийн аюулгүй байдлын талаар судалгаа, хяналт мониторинг хийх /МСНЭ, Хэвлэл мэдээллийн зөвлөл, 2017-2020/

Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлөөс 2018 онд эхлүүлсэн сэтгүүлчдийн аюулгүй байдлын талаарх цогц судалгааг “Глоб интернэшнл төв” ТББ-тай хамтран зохион байгуулж, судалгааны дүнг 2019 оны 11 дүгээр сарын 01-ний өдөр олон нийтэд мэдээлж, судалгааны тайланг нэгтгэн, судалгаанаас 3 зөвлөмжийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Засгийн газар болон Улсын Их Хуралд хүргүүлсэн байна. /http://resource4.sodonsolution.org/mediacouncil/File/2021/01/25/v02syozco4zucrvp/Setguulchdiin_ayulgui_baidliig-hangah_erh_zuin_zohitsuulalt-Tailan_2019-MNG.pdf/ (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.7-1.Авлигатай тэмцэх газрын албан хаагчдын мэргэжлийн үр чадварыг дээшлүүлэх сургалтыг зохион байгуулах/АТГ, 2017-2022/

Хүний нөөцийг чадавхжуулах, хандлага төлөвшүүлэх, мэдлэг, мэдээллийг дээшлүүлэх ажлын хүрээнд Удирдлагын академийн Төрийн албаны сургуулиас зохион байгуулсан Эрхэлсэн түшмэлийн мэргэшүүлэх багц сургалтад 3, мэргэшүүлэх давтан сургалтад 5, ахлах түшмэлийн мэргэшүүлэх багц сургалтад 3, мэргэшүүлэх дунд хугацааны сургалтад 3, төрийн албанд шинээр томилогдсон албан

хаагчийн мэргэшүүлэх дунд хугацааны сургалтад 3 нийт 15 албан хаагчийг, худалдан авах ажиллагааны АЗ сертификат олгох буюу худалдан авах ажиллагааны чиглэлээр мэргэшсэн ажилтан бэлтгэх сургалтад 22, давтан сургалтад 4 албан хаагчийг, АНУ-д англи хэлний сургалтад 3 албан хаагчийг тус тус суралцуулав.

2020 оны 9 дүгээр сард БНСУ-ын Авлигын эсрэг болон Иргэний эрхийн хорооноос санаачлан зохион байгуулсан НҮБ-ын Авлигын эсрэг конвенцийн 2, 5 дугаар хэсгүүдэд чиглэгдсэн тэтгэлэгт сургалтад 4, БНХАУ-ын Засаг захиргааны онцгой бүс Хонгконгийн Авлигын эсрэг бие даасан хороотой хамтран ажиллах хүрээнд “Санхүүгийн хэмнэлтэйгээр авлигаас урьдчилан сэргийлэх нь” сэдэвт сургалтад 22 албан хаагчийг суралцуулав. Тус хорооноос 2020 оны 11 дүгээр сард зохион байгуулсан “Олон улсын авлигын эсрэг салбарын мэргэжилтнүүдэд зориулсан сургалт”-д Авлигатай тэмцэх газрын 6 албан хаагчийг хамруулав. 2020 оны 1 дүгээр сарын 20-24-ний өдрүүдэд Монгол Улсад суугаа АНУ-ын ЭСЯ-тай хамтран Монгол Улсад ФАТФ-аас өгсөн зөвлөмжийн 7 дугаар хэсгийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөнд тусгагдсан “Мөнгө угаах гэмт хэргийн арга хэлбэр, хууль бус мөнгийг илрүүлэх арга” санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны сургалтыг АТГ, ТЕГ, ЦЕГ, ХСИС, УЕПГ, Монголбанкны холбогдох 29 алба хаагчийг хамруулан зохион байгуулсан. Дэлхийн банк болон НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албаны хамтарсан санаачилга StAR /StAR/-аас “Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны арга зүй” сэдэвт сургалтад шинээр албан тушаалд томилогдсон 30 мөрдөгч, ахисан түвшний сургалтад 4 дүгээр сард 2 удаа, 5 дугаар сард 3 удаагийн цахим сургалтыг зохион байгуулсан бөгөөд 9 албан хаагчийг хамруулав. StAR санаачилгаас “Гадаад улсын хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэлийн системээс мэдээлэл авах нь” сэдэвт семинарыг 9 дүгээр сарын 30-ны өдөр, 10 дугаар сарын 12-22-ны өдрүүдэд зохион байгуулсан Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны дунд түвшний сургалтад АТГ, УЕПГ, ЦЕГ-ын 18 албан хаагчийг хамруулсан.

Монгол Улсын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, хэрэгжилт, үнэлгээ “Алсын хараа-2050” сэдэвт богино хугацааны зайн сургалтад 20 алба хаагч, Монгол Улсын Ерөнхий сайдын Ажлын алба, Төрийн албаны зөвлөл, Нэгдсэн Үндэсний Байгууллагын Хөгжлийн

хөтөлбөрийн дэмжлэгтэйгээр Сингапурын Үндэсний Их Сургууль (NUS), Удирдлагын академи хамтран зохион байгуулсан “Их өгөгдөлд суурилсан бодлогын инноваци” хөтөлбөрийн дагуу 2 өдрийн сургалтад 3 албан хаагч тус тус хамрагдав.

2021 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдөр StAR санаачилгаас удаах Вэбинар болох «Удиртгал хичээл: Дарк Вэб» буюу хууль бус бараа үйлчилгээ үзүүлдэг вэбүүдийн тухай семинарт оролцов. Энэхүү семинар нь тактикийн ажиллагааг заасан тул зөвхөн хууль сахиулах салбарын алба хаагч нарт зориулсан нууцлалын зэрэгтэй сургалт зохион байгуулагдсан юм.

Хулгайлагдсан хөрөнгө буцаах StAR санаачилгатай хамтран 2021 оны 9 дүгээр сарын 14-ний өдөр “Криптовалют ба түүний онцлог”, 2021 оны 10 дугаар сарын 14-ний өдөр “Удиртгал хичээл - Дарквэб” богино хугацааны цахим семинарыг АТГ, ЦЕГ, УЕПГ-ийн 400 гаруй албан хаагчийг хамруулан зохион байгуулсан.

Мөн 2021 оны 11 дүгээр сарын 09-нөөс 12 дугаар сарын 08-ны өдрүүдэд “Санхүүгийн мөрдлөг” сургалтыг зохион байгуулж, АТГ, ЦЕГ, УЕПГ-ын 24 албан хаагчийг хамруулав. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.5.7-2.Авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох /АТГ, 2017-2019/

Авлигад нөлөөлж байгаа хүчин зүйлс, нийгэм, эдийн засгийн нөхцөл байдал, төрийн албаны тогтвортой байдал, иргэдийн орлого, шүүхийн хараат бус байдал, сонгууль, улс төрийн намын санхүүжилтэд дүн шинжилгээ, авлигатай тэмцэх бодлого, үйл ажиллагааг боловсронгуй болгоход чиглэгдсэн авлигын эсрэг дагнасан шүүх байгуулах, улс төрийн намын санхүүжилтийн ил тод байдлыг хангах, УИХ-ын гишүүдийн тангарагт авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх заалтыг тусгах, авлигын гэмт хэрэгт өршөөл үзүүлэхгүй байх, иргэд, олон нийтийн анхаарал татсан зарим хэргүүдийг тодорхой хэмжээгээр мэдээлдэг байх, мэдээлэгчийг хамгаалах, олон нийтийн зөвлөлийн гишүүдийн болон шүүгчийн сонгон шалгаруулалтыг ил тод болгох, Авлигатай тэмцэх газрын салбар, нэгжийг орон нутагт байгуулах, хоёр болон олон талт хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх саналыг холбогдох эрх бүхий байгууллагад хүргүүлэв.

2020 оны 05 дугаар сарын 07-ны өдөр баталсан“Монгол Улсын Их Хурлын тухай

хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 7 дугаар зүйлийн 7.2-т Авлигатай тэмцэх газраас хүргүүлсэн санал тусгагдаж “Монгол Улсын Их Хурлын гишүүний тангарагт “... авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байж, гишүүний үүргээ чин шударгаар биелүүлэхээ тангараглая...” гэсэн заалт, 2020 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдөр баталсан “Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль”-иар мөн хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт дээрх агуулга бүхий 2, 3 дахь өгүүлбэр нэмэлтээр орсон.

Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах хүрээнд Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах, тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ, хуулийн тандан судалгаа, зардлын тооцоо, төслийн үзэл баримтлал, танилцуулга боловсруулах ажлыг хариуцан зохион байгуулсан.

Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль, Шүгэл үлээгчийг хамгаалах хуулийн төслийг боловсруулах хүрээнд Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах, тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ, хуулийн тандан судалгаа, зардлын тооцоо, төслийн үзэл баримтлал, танилцуулга боловсруулах ажлыг хариуцан зохион байгуулж, хуулийн төслийг дагалдах хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийн хамт хууль санаачлагчид уламжилсан.

Төрийн албаны тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/, төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан тушаалын ангилал, зэрэглэлийг шинэчлэн тогтоосонтой холбогдуулан ХАСХОМ гаргах албан тушаалтны хамрах хүрээг оновчтой тогтоох, ХАСХОМ-ийн маягтыг боловсронгуй болгох зорилгоор УИХ-ын Хууль зүйн байнгын хорооны 2012 оны 05 дугаар тогтоолын шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулаад байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.7-3. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн мэдээллийн санг бий болгож, хөгжүүлэх /АТГ, 2017-2022/

Авлигатай тэмцэх газраас Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, түүнийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээг олон арга хэлбэрээр зохион байгуулж, үр дүнг олон нийтэд мэдээлэн, хэрэгжүүлэгч байгууллагуудын үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах, зөвлөмж өгөх, мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэх, хяналт тавих, тайлан мэдээг нэгтгэх, хяналт, шинжилгээ-үнэлгээ хийх, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн мэдээ, тайланг цахим хэлбэрээр оруулах, үнэлгээг цахимд шилжүүлэх зорилгоор мэдээллийн нэгдсэн цахим сан khutulbur.iias.mn хөтлөн ажиллалаа. 2020 оны тайлан, мэдээг хэрэгжүүлэгч байгууллагуудаас цахим мэдээллийн сангаар дамжуулан цахимаар авч, нэгтгэн, үнэлгээ хийхэд 216 арга хэмжээний гүйцэтгэл 2020 онд 68.7 хувьтай үнэлэгдсэн нь 2019 оны үнэлгээнээс 9.9 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн мэдээллийн нэгдсэн цахим сангийн програм хангамжийг хөгжүүлэх чиглэлээр “Ухаалаг Засаг” ТББ-тай хамтран ажиллаж, Авлигын эсрэг нэгдсэн сүлжээ болгон өргөжүүлэн, 2020 онд 4 дэд санг хөгжүүлсэн бол 2021 онд 7 дэд санг хөгжүүлэн ажиллаж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.8-1. Гэмт хэргийг илрүүлэхэд ашиглаж байгаа шинжлэх ухаан, технологийн дэвшилтэт аргыг ашиглах талаар сургалт явуулах /АТГ, 2017-2022/

2020 оны 1 дүгээр сарын 20-24-ний өдрүүдэд Монгол Улсад суугаа АНУ-ын ЭСЯ-тай хамтран Монгол улсад ФАТФ-аас өгсөн зөвлөмжийн 7 дугаар хэсгийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөнд тусгагдсан “Мөнгө угаах гэмт хэргийн арга хэлбэр, хууль бус мөнгийг илрүүлэх арга” санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны сургалтыг АТГ, ТЕГ, ЦЕГ, ДХИС, УЕПГ, Монгол банкны 29 алба хаагчдыг, Дэлхийн банк болон НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албаны хамтарсан StAR санаачилгаас “Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны арга зүй” сэдэвт сургалтад АТГ-т шинээр албан тушаалд томилогдсон 30 мөрдөгч, ахисан түвшний 3 удаагийн цахим сургалтад 9 албан хаагчийг, Дэлхийн банк болон НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албаны хамтарсан

StAR санаачилгаас “Гадаад улсын хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэлийн системээс мэдээлэл авах нь” сэдэвт Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны дунд түвшний сургалтад АТГ, УЕПГ, ЦЕГ-ын 18 албан хаагчийг тус тус хамруулсан.

Дэлхийн банк болон НҮБ-ын Мансууруулах бодис гэмт хэрэгтэй тэмцэх албаны Хулгайлагдсан хөрөнгө буцаах санаачилга (StAR)-тай хамтран албан хаагчдын чадавх сайжруулах ажлын хүрээнд StAR санаачилгын баг болон тус санаачилгын Монгол Улс дахь үйл ажиллагааг санхүүжүүлж буй Төрийн Департаментыг төлөөлсөн АНУ-ын ЭСЯ-нд сургалтын хэлбэр, агуулгыг өөрчлөх талаарх саналыг хүргүүлэв. Мөн “Иргэний нэхэмжлэлээр олон улсад хөрөнгө хураах ажиллагаа” сэдэвт цахим сургалтад Авлигатай тэмцэх газрын 65 албан хаагч, 2021 онд “Криптовалют ба түүний онцлог”, “Удиртгал хичээл-Дарквеб” богино хугацааны цахим семинарт АТГ, ЦЕГ, УЕПГ-ын 400, “Санхүүгийн мөрдлөг” сэдэвт сургалтад АТГ, ЦЕГ, УЕПГ-ын 24 албан хаагчийг тус тус хамруулав.

Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын Зүүн европ, төв азийн авлигын эсрэг сүлжээ, Ази номхон далайн орнуудын авлигын эсрэг сүлжээ, ОХУ-ын Засгийн газрын дэргэдэх Санхүүгийн их сургууль, Авлигын эсрэг олон улсын академи, БНСУ-ын Авлигын эсрэг, иргэний эрхийн хороо, НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба зэрэг гадаад улсын болон олон улсын байгууллагаас зохион байгуулсан авлигаас урьдчилан сэргийлэх, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг мөрдөн шалгах чиглэлийн сургалтуудад давхардсан тоогоор 120 гаруй албан хаагч, бусад хууль сахиулах байгууллагын 555 албан хаагчийг хамруулав. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.9-1. Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг, зөрчлийн шийдвэрийг мэдээлэх нэгдсэн санг бий болгох /АТГ, ХЗДХЯ 2018-2019/

Шүүх, хууль сахиулах байгууллагуудын нэгдсэн мэдээллийн санг бүрдүүлж, гэмт хэргийн тоо мэдээнээс холбогдох статистик мэдээллийг боловсруулах ажлыг 2018 оны 05 дугаар сарын 15-ны өдрөөс эхлүүлсэн. Нэгдсэн мэдээллийн сан дээр үндэслэсэн олон нийтэд зориулсан “e-justice.mn” портал, цахим хуудсыг 2018 оны 06 сарын 15-ны өдөр албан ёсоор нээж, туршилтын журмаар ажиллуулж байна.

Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2018 оны 07 дугаар сарын 03-ны өдрийн “Төсөл хэрэгжүүлэх нэгжийг татан буулгаж, тоног төхөөрөмж хүлээлгэн өгөх тухай” А/134 дүгээр тушаалын дагуу прокурор, цагдаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагуудын мэдээллийн нэгдсэн сангийн үйл ажиллагааг Прокурорын байгууллага хариуцан ажиллаж байна.

Мөрдөн шалгах ажиллагаа болон прокурор, шүүхийн байгууллагуудын дунд “гэмт хэргийн цахим сан”-тай болсон бөгөөд энэхүү цахим мэдээллийн нэгдсэн санг боловсронгуй болгох ажил тогтмол хийгдэж байна.

Улсын Ерөнхий Прокурорын Газраас авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг, зөрчлийн шийдвэрлэлтийн байдлыг улирал бүр судлан, холбогдох арга хэмжээг авч ажиллаж байна.

Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг, зөрчлийн шийдвэрлэлтийн талаарх мэдээлэл нэгдсэн санд бүрэн бүртгэгдэж, бүртгэсэн мэдээллийг хайлтаар шүүж үзэх боломжтой болсон. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.9-2. Мэдээллийн санд олон нийттэй харилцах цэс үүсгэж, хамрах хүрээ, үр нөлөөг нэмэгдүүлэх /АТГ, 2017-2020/

АТГ ирсэн гэмт хэргийн шинжтэй гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлт, мөрдөн байцаалт явуулсан эрүүгийн хэргийн тоон үзүүлэлтийг тус газрын цахим хуудсаар олон нийтэд тогтмол мэдээлж байна.

Прокурорын байгууллагын хариуцан ажиллаж байгаа шүүх, прокурор, цагдаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагуудын мэдээллийн нэгдсэн санд иргэний портал үүсгэх, олон нийтэд нээлттэй байлгах боломжийн талаар хамтран ажиллах байгууллагуудтай яриа хэлэлцээр хийсэн. Авлигатай тэмцэх газраас “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн цахим мэдээллийн сан”-г хөгжүүлэлтийг хийж, олон мэдээлэл авах нөхцөл боломжийг бүрдүүлэхээр ажиллаж байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.5.10-1. Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэрийг олон нийтэд хүргэх арга хэлбэрийг сайжруулах /ШЕЗ, 2017-2022/

Монгол Улсын шүүхийн цахим сан буюу www.shuukh.mn сайтад төрийн болон албаны, байгууллага, хувь хүний нууцад хамаарахаас бусад анхан, давж заалдах, хяналтын шатны шүүхийн шийдвэр, магадлал, тогтоолыг бүрэн эхээр байршуулан, иргэд, олон нийтэд

мэдээлдэг. Дээрх цахим хуудсыг 2011 оноос хойш технологийн шинэчлэл хийгдээгүй байсныг 2020 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр шинэчилснээр иргэд, олон нийт тухайн цахим хуудсаар шүүхийн шийдвэрт хайлт хийхэд хэргүүдийг Эрүүгийн хуулийн бүлэг тус бүрээр нь ангилсан нь хялбар болсон. Мөн эрүү, иргэн, захиргааны шүүхийн нэгдсэн системтэй холбогдсоноор шүүхийн захиргааны ажилтны ажлын ачааллыг бууруулсан. 2020 онд авлигын 74 шүүхийн шийдвэрийг нэмж байршуулсан байна. 2020 оны байдлаар тус цахим санд эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн 377212, 2021 оны байдлаар 403542 шийдвэр хадгалагдаж байгаа бөгөөд 2021 онд шүүхийн цахим санд 1994189 удаагийн хандалт хийсэн байна.

Монгол Улсын Шүүхийн тухай хууль(шинэчилсэн найруулга) мөрдөж эхэлсэнтэй холбоотой Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын 2017 оны 9 дүгээр сарын 7-ны өдрийн А/44 дугаар тушаалаар “Шүүхийн шийдвэрийг цахим санд байршуулах журам”²-ыг шинэчлэн батлахаар ажиллаж байна.

Шүүх, шүүхийн захиргааны онцлох үйл явдал, шүүн таслах ажиллагааны дүн мэдээ болон олны анхаарал татсан хэргийн талаар олон нийтэд мэдээлэх зорилгоор “Нээлттэй шүүх” хэвлэлийн бага хурлыг зохион байгуулдаг. Тус хэвлэлийн бага хурлаар олон нийтийн анхаарал татсан, авлига албан тушаалын хэрэг шүүхээр шийдвэрлэгдсэн дүн мэдээг танилцуулж хэвшээд байна. “Нээлттэй шүүх” хэвлэлийн бага хурлыг 2020 онд 8 удаа, 2021 онд 7 удаа зохион байгуулсан бөгөөд давхардсан тоогоор 255 хэвлэл мэдээллийн байгууллага, 293 сэтгүүлч сурвалжилж олон нийтэд хүргэлээ. “Нээлттэй шүүх” хэвлэлийн бага хурлыг 2021 онд нийт 7 удаа зохион байгуулсан.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 77 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр шүүх хуралдааныг мэдээлэх журам”-д 2019 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдрийн 94 дүгээр тогтоолоор нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар хэвлэл мэдээллийн байгууллагын сэтгүүлч, ажилтнууд урьдчилан хүсэлт гаргах шаардлагагүйгээр сурвалжилга бэлтгэх боломж бүрдсэн. Улмаар 2021 онд 254 олны анхаарал татсан мэдээллийг олон нийтэд түгээснээс авлига, албан тушаалын хэрэг буюу төр, иргэн,

2 Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын 2022 оны 02 дугаар сарын 24-ний өдрийн 39 дүгээр тогтоолоор “Шүүхийн шийдвэрийг цахим хуудаст байршуулах журам”-ыг шинэчлэн баталж, мөн оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдөхөөр болсон байна.

олон нийтийн эрх ашигт эдийн засгийн хохирол учруулсантай холбоотой 55 мэдээллийг олон нийтэд хүргэсэн байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.10-2.Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэрийг хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу олон нийтэд мэдээлэх ажиллагаанд дүн шинжилгээ хийх /ШЕЗ, УЕПГ, 2017-2019/

Шүүн таслах ажлын болон шүүхийн захиргааны мэдээ мэдээллийг “Шүүхийн мэргэшсэн сэтгүүлч” сургалтад хамрагдсан сэтгүүлчдээр дамжуулан олон нийтэд үнэ төлбөргүй түгээж байгаа нь олон нийтэд үнэн бодит мэдээлэл хүрэх ач холбогдолтой хамтын ажиллагаа болж байна.

Хэвлэл мэдээллийн мониторингоос үзэхэд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр олон нийтэд хүрч байгаа шүүхийн шийдвэрийн талаарх мэдээллийн 96 хувь нь шүүхээс албан ёсны эх сурвалжтай байна. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс Шүүн таслах ажлын дүн мэдээг хагас, бүтэн жилээр жилд 2 удаа олон нийтэд мэдээлж хэвшсэн, мөн “www.judcouncil.mn” цахим хаягт байршуулсан. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.5.11-1.Авлигын гэмт хэрэг, зөрчлийг олж илрүүлсэн, мөрдөн шалгасан, хянан шийдвэрлэсэн байдалд дүн шинжилгээ хийж, мэдээллийн санг үүсгэн, сургалтад ашиглах /АТГ, ШЕЗ, УЕПГ, 2017-2022/

Авлигын гэмт хэргийг шүүхэд шийдвэрлэсэн байдал: Монгол Улсын хэмжээнд 2021 онд Эрүүгийн хууль /2002 он/-ийн Хорин наймдугаар бүлэг Албан тушаалын гэмт хэрэг, Эрүүгийн хууль /2015 он/-ийн шинэчилсэн найруулгын Хорин хоёр дугаар бүлэгт заасан 636 холбогдогчтой, 235 хэрэг хүлээн авснаас 33 хэргийг прокурорт буцааж, 4 хэргийг түдгэлзүүлж, 1 хэргийг харьяаллын дагуу шилжүүлж, 155 хэргийг хянан шийдвэрлэж 42 хэргийн үлдэгдэлтэй байна. Эрүүгийн 155 хэрэгт холбогдох 299 хүнд ял, эрүүгийн хариуцлагын бусад арга хэмжээ ногдуулсан байна.

Авлигын гэмт хэргийг цагаатгасан тоон мэдээнд хуульд заасны дагуу цагаатгасан болон гэмт хэрэг нотлогдохгүй байх, гэмт хэргийн бүрэлдэхүүнгүй зэрэг үндэслэлээр хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон мөн Өршөөлийн хуулийн дагуу ялыг өршөөн хэлтрүүлсэн зэрэг байдлаар ял шийтгэл оногдуулаагүй хүний тоог нийтэд нь хамааруулсан болно.

Улсын ерөнхий прокурорын газрын Шүүхэд төрийг төлөөлөх хэлтсээс 2020 онд Улсын Дээд Шүүхийн Хяналтын шатны эрүүгийн хэргийн шүүх хуралдаанаар хэлэлцэж эцэслэн шийдвэрлэгдсэн хэргүүдэд хяналт шинжилгээ хийж, эрх мэдэл, албан тушаалын байдлаар урвуулан ашиглах, хахууль авах гэмт хэрэгт Эрүүгийн хуулийг нэг мөр ойлгож зөв хэрэгжүүлэх талаар 2020 оны 3 дугаар сарын 20-ны өдрийн 01 дугаартай зөвлөмжийг, гэмт хэргийн тусгай субъектийн нийтлэг шинж, тухайлбал Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 21, 22, 23, 28 дугаар бүлэгт заасан гэмт хэргийн тусгай субъектийн онцлог, хэн хамаарах, хэргийн зүйлчлэлд анхаарах асуудал, авлига өгөх гэмт хэргээ илчлэн ирэх гэмт хэрэгт Эрүүгийн хуулийг нэг мөр ойлгож зөв хэрэгжүүлэх талаар 2020 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн 5/07 дугаартай зөвлөмжийг тус тус харьяа прокурорын газруудад хүргүүлсэн.

Улсын ерөнхий прокурорын газрын Шүүхэд төрийг төлөөлөх хэлтсээс Эрүүгийн хуулийн 22 дугаар бүлэгт заасан гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол төлөгдөөгүй шалтгаан нөхцөл, төлөгдөөгүй хохирлыг иргэний журмаар нэхэмжлэх боломжтой эсэхийг 2019 он, 2020 оны 3 дугаар улирлын байдлаар аймгийн прокурорын газруудын хэрэгсэхгүй болгосон, хэрэг бүртгэлтийн хэргийг хаасан тогтоол, шүүхийн тогтоол, магадлалын хэмжээнд судалж, анхаарах асуудлаар 5/71 дугаартай мэдээлэл бичиж, харьяа прокурорын газруудад хүргүүлсэн байна. Судалгааны мөрөөр төр, нийтийн ашиг сонирхолд учирсан

Асуулгын дугаар	Асуулт	2017		2018		2019		2020		2021	
		Хэрэг	Хүн	Хэрэг	Хүн	Хэрэг	Хүн	Хэрэг	Хүн	Хэрэг	Хүн
1	Авлигын гэмт хэрэг шийдвэрлэсэн тоо	34	102	35	74	47	85	116	234	155	299
2	Авлигын гэмт хэргийг цагаатгасан тоон мэдээ	-	16	-	9	3	8	3	24	7	28

хохирол төлөгдөөгүй 14 хэрэгт нэхэмжлэл гаргуулах, түүнчлэн 18 хэрэгт авагдсан нотлох баримтуудад үндэслэн холбогдох ажиллагааг явуулж, прокурор иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцох боломжтой эсэх талаар дүгнэлт хийлгүүлэхээр харьяа прокурорын газарт албан бичгээр үүрэг өгч, гэмт хэргийн шинжтэй хэргийг тус прокурорын газрын Хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах ажиллагаанд хяналт тавих хэлтэст хянуулахаар тус тус шийдвэрлэсэн. Мөн төрийн байгууллагатай хамтын ажиллагааг сайжруулах, шаардлагатай тохиолдолд төрд учирсан хохирлыг нэхэмжлэхэд өмгөөлөгчийн байр сууринаас, эрх зүйн туслалцаа үзүүлж хамтран оролцох талаар сурталчлан таниулах арга хэмжээ авах шаардлагатай гэж үзсэн.

Судалгааны дүнгээс үзэхэд прокурор төр, нийтийн ашиг сонирхолд учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэхээр нэхэмжлэл гаргах боломжтой, өөрөөр хэлбэл гэмт хэргийн шинжгүй үндэслэлээр хэрэгсэхгүй болгосон ч хэрэгт авагдсан баримтаар гэрээ хэлцэл, үүргийн гүйцэтгэл, тендер, сонгон шалгаруулалт зэрэг иргэний маргаанд Иргэний хуулийн тохирох зүйл заалтыг баримтлан нэхэмжлэл гаргах, эсхүл төрийн байгууллагаар нэхэмжлэл гаргуулах, хийж гүйцэтгэсэн ажил, худалдан авсан бараа бүтээгдэхүүний чанарт дүгнэлт хийн, Прокурорын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.2 дахь хэсэгт зааснаар иргэн байгууллага, албан тушаалтнаас шаардлагатай нотлох баримт болон мэргэжлийн шинжээчийн дүгнэлт гаргуулах зэрэг ажиллагаа явуулж, иргэний журмаар нэхэмжлэх эсэхийг тодорхойлж төрийн байгууллагуудтай хамтран ажиллах боломж байна гэж дүгнэсэн.

Улсын ерөнхий прокурорын газраас эрүүгийн болон зөрчлийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хийсэн шалгалт, судалгаа, хяналт шинжилгээний мөрөөр харьяа прокурорын газрын прокуроруудад зориулан гаргасан мэдээлэл, зөвлөмж, ажлын чиглэл зэрэг баримт бичгийг PDF файл болгон байгууллагын дотоод сүлжээнд байршуулан, прокурор, ажилтанд гарын авлага болгон ашиглуулж байна.

АТГ-аас “Албан тушаалын гэмт хэргийн шүүхийн шийдвэрийн эмхэтгэл”-ийн 2011-2018 оны шүүхийн шийдвэрийн эмхэтгэлийн бэлтгэн хэвлүүлэн олон нийтэд түгээв. Авлигын гэмт хэргийн шийдвэрлэлтийг ил тод болгосноор иргэдийн эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх, хууль хэрэглээний практикийг жигдрүүлэх, эрдэм шинжилгээ болон сургалт судалгааны эргэлтэд

оруулах, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаанд ашиглах зэрэг олон талын ач холбогдолтой.

АТГ 2021 онд хуульд заасан харьяаллын 1543 үйлдэлтэй, 909 холбогдогчтой, 1307 хэрэгт хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын ажиллагаа явуулаа.

2021 онд шалгагдсан гэмт хэргийн улмаас 1,002,100,805,191 /нэг их наяд хоёр тэрбум нэг зуун сая найман зуун таван мянга нэг зуун ерэн нэг/ сая төгрөгийн хохирол учирснаас мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад 96,207,070,220 /ерэн зургаан тэрбум хоёр зуун долоон сая далан мөнгө хоёр зуун хорь/ төгрөгийн хохирлыг нөхөн төлүүлж, үл хөдлөх, хөдлөх, байр, орон сууц, автомашин, тоног төхөөрөмж зэрэг 119,502,691,958 /нэг зуун арван есөн тэрбум таван зуун хоёр сая зургаан зуун ерэн нэгэн мянга есөн зуун тавин найм/ төгрөгөөр үнэлэгдэх эд хөрөнгө болон бэлэн мөнгийг битүүмжлэн хамгаалсан байна. Үүнийг өмнөх оны мөн үетэй харьцуулбал, гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол нөхөн төлүүлэлт 2.7 дахин өссөн үзүүлэлттэй байна.

Авлигын эсрэг олон нийтийг соён гэгээрүүлэх, авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг ухуулан сурталчлах, авлигын нийгмийн хор аюулыг тайлбарлан таниулах зорилгоор 9 төрлийн 5554 ширхэг гарын авлага, эмхэтгэл хэвлүүлэн иргэд, багш, оюутан судлаачдын хүртээл болгоод байна. Мөн авлигын гэмт хэргийн бодит жишээн дээр тулгуурласан цуврал видео контентуудыг бэлтгэн олон нийтэд түгээх ажлыг зохион байгуулж байна. (Биелэлт 70)

4.1.5.11-2.Олон улсын байгууллага, гадаад орноос багш, мэргэжилтэн урьж сургалт зохион байгуулах /АТГ, 2017-2019/
Дэлхийн банк болон НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албаны хамтарсан санаачилга/StAR/-аас “Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны арга зүй” сэдэвт сургалтад АТГ-т шинээр албан тушаалд томилогдсон 30 мөрдөгч, ахисан түвшний сургалтыг 2020 онд 3 удаа цахим хэлбэрээр зохион байгуулж 9 албан хаагчийг, “Гадаад улсын хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэлийн системээс мэдээлэл авах нь” Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны дунд түвшний хоёр шатны сургалтад АТГ, УЕПГ, ЦЕГ-ийн 18 албан хаагчийг хамруулсан.

2020 оны 1 дүгээр сарын 20-24-ний өдрүүдэд Монгол Улсад суугаа АНУ-ын Элчин сайдын яамтай хамтран Монгол улсад “ФАТФ”-аас өгсөн зөвлөмжийн 7 дугаар

хэсгийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөнд тусгагдсан “Мөнгө угаах гэмт хэргийн арга хэлбэр, хууль бус мөнгийг илрүүлэх арга” санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны сургалтыг зохион байгуулж АТГ, ТЕГ, ЦЕГ, ХСИС, УЕПГ, Монголбанк зэрэг байгууллагын 29 албан хаагчийг чадавхжуулсан.

2021 онд “Криптовалют ба түүний онцлог”, “Удиртгал хичээл-Дарквэб” богино хугацааны цахим семинар, “Санхүүгийн мөрдлөг” сургалтыг тус тус зохион байгуулсан. (Биелэлт 100)

4.1.5.12-1.Сургуулиудын давтан сургалтын хөтөлбөрт авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг, зөрчлийг шийдвэрлэх талаар тусгуулах /АТГ, ХЗДХЯ, 2017-2018/

Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2017 оны 05 дугаар сарын 18-ны өдрийн А/131 дүгээр тушаалаар Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний болон онцгой байдлын байгууллагын тасгийн дарга буюу түүнтэй адилгах албан тушаалтны нөөцөд авагдсан албан хаагчдад “Албан тушаалын дамжаа”-г хичээллүүлж байна. Энэхүү “Албан тушаалын дамжаа”-ны хөтөлбөрт “Авлигатай тэмцэхэд төрийн албан хаагчийн үүрэг, хариуцлага” сэдэвт 4 цагийн сургалтыг оруулахаар хөтөлбөрийг шинэчлэн батлуулсан. “Албан тушаалын дамжаа”, Удирдах ажилтны давтан сургалтын хөтөлбөрт авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг, зөрчлийг шийдвэрлэх талаар сургалтыг оруулж хэвшсэн.

Дотоод хэргийн их сургуулийн бакалаврын сургалтад “Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг”, “Албан тушаалын гэмт хэргийн криминологи шинж”, “Албан тушаалын гэмт хэрэгтэй тэмцэх арга зүй”, “Албан тушаалын гэмт хэргийн нотолгооны онол, арга зүй” гэсэн бүлэг сэдвүүдийг сургалтын хөтөлбөрт тусган мөрдөж байна.

Их, дээд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрт Боловсрол, соёл шинжлэх ухаан, спортын сайдын 2014 оны “Нийтлэг шаардлага батлах тухай” А/174 дүгээр тушаалаар батлагдсан ерөнхий суурь “Нийгмийн ухаан” хичээлийн чиглэлд “Авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх сэдвийг тусгах” арга хэмжээг Монголын Их, дээд сургуулийн консерциумын гишүүн сургуулиудын хэмжээнд тодорхой үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр холбогдох төлөвлөгөөний дагуу ажиллаж байна.

АТГ-аас зохион байгуулж их, дээд болон

ерөнхий боловсролын сургалтын хөтөлбөрт шударга ёсны үзэл хандлагыг хэрхэн тусгасан талаар судалгааны ажлыг хийлгүүлсэн. Эрх зүйч бэлтгэдэг их дээд сургуулиудын сургалтын хөтөлбөрт авлигын гэмт хэргийн талаар хэрхэн тусгасан талаарх судалгаа хийж дүн шинжилгээ хийсэн.

“Ерөнхий боловсролын болон их, дээд сургуулийн хичээл, сургалтын хөтөлбөрт шударга ёсны үзэл, хандлагыг бий болгох, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх сэдэв туссан байдалд дүн шинж илгээ хийх” үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж “Шүтэлцээт Оюу” ТББ-ын боловсролын салбарын шинжээч, судлаачидтай хамтран хичээл, сургалтын хөтөлбөрт дүн шинжилгээ хийлгүүлэх ажлыг зохион байгуулж, шинжилгээний дүгнэлтийн дагуу хэлэлцүүлэг зохион байгуулж гарсан санал дүгнэлтийг нэгтгэн Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдад зөвлөмж хүргүүлсэн. Зөвлөмжөөр Боловсролын салбарт бүх түвшний сургалтын байгууллагын багш, удирдах ажилтанд нийтийн алба, ашиг сонирхлын зөрчлийн талаарх ойлголт, мэдлэгийг түгээх, авлигаас ангид байх заан үйлийг дадал хэвшил болгох хөтөлбөрүүдийг дэмжин хэрэгжүүлэх, сургалтын байгууллагуудад тавигдах стандарт шаардлага, магадлан итгэмжлэлийн сонгон шалгаруулалт, тэдгээрийн хариуцлага, урамшууллын үзүүлэлтэд авлигаас ангид байх, шударга ёсны зарчимд нийцсэн шалгуурыг тусгах талаар зөвлөлөө.

Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас Эрх зүйч, хууль сахиулагч бэлтгэх дээд боловсролын сургалтын байгууллагын тухай хуулийн төсөл боловсруулах ажлын хүрээнд тус хуулийн төсөл боловсруулах хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах судалгаа хийгдсэн бөгөөд хуулийн төслийн үзэл баримтлалын төслийн эхний хувилбарыг боловсруулсан байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.5.13.Хөрөнгө, орлогын болон хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг, гаргах үүрэг бүхий албан тушаалтны хүрээг оновчтой тогтоож, мөрдөх

Хөрөнгө, орлогын болон хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг, гаргах үүрэг бүхий албан тушаалтны жагсаалтыг шинэчлэх чиглэлээр холбогдох байгууллагуудаас санал авч нэгтгэн, төслийг эцэслэн боловсруулав. Мэдүүлэг гаргах албан тушаалтны хүрээг тодорхойлоход тухайн албан тушаалын авлигад

өртөх эрсдэлийг үндэслэл болгохоос гадна хуулиар тогтоосон хэрэгжүүлэх чиг үүрэг, албан тушаалын ангилал зэрэглэл зэргийг баримталж харгалздаг. Тухайлбал, мэдүүлэг гаргагчийн тоо өмнө онд 43692 байсан бол энэ жилийн тухайд 47553 болж өссөн нь 2021 оны сүүлчээр Эдийн засаг, хөгжлийн яам, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яам, Шүүхийн сахилгын хороо, Боловсролын ерөнхий газар, Үндэсний итгэмжлэлийн төв зэрэг байгууллага шинээр үүсэн байгуулагдсан, нөгөө талаас, тус газраас 2021 онд Төрийн болон төрийн өмчийн оролцоотой компани, аж ахуйн нэгж, түүний харьяа хараат болон охин компаниудад мэдүүлгийн бүрдүүлэлтийн хяналт шалгалт явуулж, төсөв, хөрөнгө захиран зарцуулах, тодорхой үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл, эрх олгох, цуцлах, түдгэлзүүлэх, төрийн болон орон нутгийн өмчит компани, аж ахуйн нэгжид төрийн тодорхой үйлчилгээг хэрэгжүүлэх бие даасан нэгжийг удирдаж, эрх хэмжээнийхээ хүрээнд шийдвэр гаргах, гэрээ байгуулах, хяналт шалгалт явуулах, тендер сонгон шалгаруулалт зохион байгуулах зэрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэн шийдвэр гаргах түвшинд ажиллаж байгаа удирдах болон эрх бүхий албан тушаалтныг илрүүлэн тодорхойлж, тэднийг мэдүүлэг гаргагчаар нэмсэнтэй холбоотой юм. Цаашид ХАСХОМ гаргасан мэдүүлэг гаргагчдын тоон үзүүлэлт нэмэгдэх хандлагатай байх тул төрийн үйлчилгээний болон төрийн тусгай албаны төсөв хөрөнгө захиран зарцуулах, ажилтныг томилох, чөлөөлөх, гэрээ байгуулах, хяналт шалгалт явуулах, тусгай зөвшөөрөл олгох, хүчингүй болгох, зөвшөөрөл олгох зэрэг талаарх судалгааг АТГ-тай шууд харилцдаг 118 байгууллага, түүний харьяа 1700 гаруй салбар нэгжийн байгууллагын мэдүүлгийг бүртгэх, хадгалах эрх бүхий албан тушаалтнуудаас гаргуулж саналыг нэгтгэн боловсруулсан болно. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.14-1.Хувийн ашиг сонирхлын болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн маягтыг боловсронгуй болгох /АТГ, 2017/

Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны 2012 оны 05 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Албан тушаалтны хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг бүртгэх, хянах, хадгалах журам”, “Албан тушаалтны хувийн ашиг сонирхлын болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн маягт”, “Нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн

этгээдийн хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлгийн маягт”, “Ашиг сонирхлын зөрчилгүй гэдгээ илэрхийлэх, зөрчил үүссэн тухай мэдэгдлийн маягт”, “Хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө орлогын мэдүүлэг гаргах албан тушаалтны жагсаалт”, “Сонгуульд нэр дэвшигчийн хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн маягт”-ыг шинэчлэн боловсруулж, маягтыг нөхөх зааврын төслийг боловсруулав. Төсөлд төрийн захиргааны болон нутгийн захиргааны байгууллагуудаас саналыг авч тусгаж, төслийг эцэслэн эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд уламжлахад бэлэн болгоод байна.(Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.14-2.Мэдүүлгийг цахим хэлбэрээр хүлээн авах тогтолцоонд бүрэн шилжих /АТГ, 2017-2022/.

Мэдүүлгийг цахим системд гаргуулах болон мэдүүлгийн хяналт шалгалтыг уг системийг ашиглан шуурхай үр дүнтэй явуулах нөхцөлийг бүрдүүлсэн. Үүнд:

Албан тушаалтны сүүлийн 5 жилийн ХАСХОМ-ийг хянахад ашигладаг мэдүүлгийн хяналт шалгалтын харьцуулалтын хүснэгтийг боловсруулж, улмаар сайжруулан үйл ажиллагаандаа ашиглаж хэвшүүлсэн нь гар ажиллагааг багасгаж, хяналт шалгалтын чанарыг дээшлүүлэх ач холбогдолтой болсон. Мэдүүлгийн хяналт шалгалтын ажлын чанар, үр дүнг дээшлүүлэх үүднээс мэдүүлгийн цахим мэдээллийн сангаас орлого, хөрөнгийн өсөлтийн харьцаа алдагдсан, үнэн зөв мэдүүлээгүй байж болзошгүй мэдүүлгүүдийг хүний оролцоогүйгээр сонгох техникийн нөхцөлийг сайжруулах чиглэлээр тодорхой ажил, арга хэмжээг хэрэгжүүлж байна. Улсын бүртгэлийн эд хөрөнгийн, хуулийн этгээдийн, иргэний, гэр бүлийн, тээврийн хэрэгслийн, үнэт цаасны зэргээр нийт мэдээллийн 80 хувийг авч ашиглаж байгаа ба ингэснээр албан тушаалтны ХАСХОМ-ийг шалгах хугацаа богиносож, хяналт шалгалтын тоо, үр дүн дээшилсэн.

2020 онд нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн 13151 этгээдийн ХАСУМ-ийг хүлээн авснаас 13030 этгээдийн урьдчилсан мэдүүлгийг хянан шийдвэрлэсэн байх ба хянан шалгасан мэдүүлгээс ашиг сонирхлын зөрчил үүсэж болохуйц нөхцөл байдлыг тогтоож анхааруулсан 848, хууль, журамд заасан шаардлага хангаагүй үндэслэлээр 489 мэдүүлгийг буцаан хүргүүлж, 8 нэр дэвшигчийг тухайн албан үүргийг хэрэгжүүлэхэд илт ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх нөхцөл байдал

бий болсон талаарх дүгнэлтийг холбогдох байгууллагад хариуг хүргүүлсэн.

АТГ-ын <https://meduuleg.iaac.mn/> цахим системээр дамжуулан нийтийн албанд томилогдохоор нэр дэвшсэн этгээдийн хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлгийг хүлээн авч, хянасан тоо 2021 онд 2020 оны мөн үетэй харьцуулахад 771-ээр буюу 9 хувиар өссөн ба цахим бус хэлбэрээр хүлээн авсан ХАСУМ-ын тоо 1418-аар буюу 30,8 хувиар буурсан байна. Мөн системд албан тушаалтан хувийн ашиг сонирхлын болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгээ мэдүүлж, баталгааны маягтаар бүртгүүлэх үйл ажиллагаа хэвшсэн бөгөөд улсын хэмжээнд жил бүр уг мэдүүлгээ шинэчлэн гаргавал зохих албан тушаалтнууд хуулийн хугацаанд бүгд мэдүүлгээ гаргасан байна.

Түүнчлэн Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний дагуу Хувийн ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдүүлэг хянасан дүгнэлтийг олон нийтэд ил тод, нээлттэй болох ажлын хүрээнд мэдүүлэг гаргагч болон тухайн байгууллагын ЭБАТ-д ХАСУМ-ийг хяналтын явцыг харуулах боломжийг системд бүрдүүлсэн. Мэдүүлгийн цахим системийг хөгжүүлэх чиглэлээр тус газраас тодорхой арга хэмжээг үе шаттайгаар авч хэрэгжүүлж, санхүүжилтийн асуудлыг шийдвэрлээд байна. Мэдүүлгийг цахим системд гаргуулах болон мэдүүлгийн хяналт шалгалтыг уг системийг ашиглан шуурхай үр дүнтэй явуулах нөхцөлийг бүрдүүлсэн. Тухайлбал, ХАСХОМ ба ХАСУМ-ийг мэдүүлэх, бүртгэх, хяналт шалгалт явуулах үйл ажиллагаа цахим системд тулгуурлан явагдаж байна. Цаашид мэдүүлэг гаргагч нийтийн албан тушаалтны цахим гарын үсгийн асуудлыг мэдүүлгийн системтэй уялдуулж хөгжүүлэлт хийхээр бэлтгэлийг ханган ажиллаж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.15-1.Хууль бус нөлөөллийн хэлбэрийг оновчтой тодорхойлох /АТГ, 2017-2019/

Хууль бус нөлөөллийн хэлбэрийг тодорхойлох, хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг бүртгэх, хянах, хадгалах эрх бүхий албан тушаалтны үйл ажиллагаанд тулгарч буй бэрхшээлийг судлах, мэдүүлгийн бүрдүүлэлтийг боловсронгуй болгох үйл ажиллагааг оновчтой тодорхойлох зорилгоор эрх бүхий албан тушаалтнуудын дунд судалгаа зохион байгуулж, 737 эрх бүхий албан тушаалтан хамрагдсан байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2021 оны 09 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 49 дүгээр тогтоолоор “Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтлөх, тэмдэглэл үйлдэх, шийдвэрлэх журам”, “Нөлөөллийн мэдүүлгийн загвар”, “Нөлөөллийн мэдүүлгийн талаар танилцуулсан баримт”, “Нөлөөллийн мэдүүлгийн бүртгэл”, - “Тэмдэглэлийн бүртгэл”, “Баталгааны тэмдгийн загвар”-ыг тус тус шинэчлэн батлав. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.15-2.Хууль бус нөлөөлөл үзүүлсэн этгээдэд хариуцлага хүлээлгэх тогтолцоог боловсронгуй болгох /ЗГХЭГ, 2017-2019/

Төрийн албаны тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-д төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлага, мэргэшлийн шалгалттай холбогдон гаргасан шийдвэр хууль зүйн үндэслэлгүй болох нь тогтоогдсон бол төрийн албаны төв байгууллага өөрчлөх буюу хүчингүй болгох, хууль бус шийдвэрийг Засгийн газар гаргасан бол уг шийдвэрийг төрийн албаны төв байгууллагын мэдэгдлийг үндэслэн Засгийн газар өөрөө ажлын 14 хоногийн дотор хүчингүй болгох, Төрийн албаны төв байгууллагын болон шүүхийн шийдвэрийг биелүүлээгүй, биелүүлсэн боловч албан хаагчийг хууль бусаар дахин ажлаас халсан албан тушаалтны шийдвэрийг энэ хуулийн хуульд зааснаас бусад тохиолдолд төрийн албаны төв байгууллага хүчингүй болгож, буруутай албан тушаалтныг үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх мэдэгдлийг эрх бүхий этгээдэд хүргүүлэх, тухайн мэдэгдлийг зөрчсөн эрх бүхий этгээдийг төрийн албанд гурван жилийн хугацаанд эргэж орох эрхгүйгээр төрийн албанаас халах эрх зүйн зохицуулалтыг тусгасан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.5.16-1.Хууль тогтоомж, захиргааны хэм хэмжээний актын төсөлд авлигаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр санал, зөвлөмж гаргах тогтолцоог бүрдүүлэх /АТГ, 2017-2019/

Хууль тогтоомж, захиргааны хэм хэмжээний актын төсөлд заавал авлигаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр Авлигатай тэмцэх газар санал, зөвлөмж гаргах талаар эрх зүйн зохицуулалт байхгүй байна. Авлигатай тэмцэх газрын даргын 2017 оны а/183 дугаар тушаалаар “Төрийн байгууллага, албан тушаалтны гаргасан тушаал, шийдвэр, дүрэм, журмыг хянах заавар”-ыг батлан мөрдүүлсэн бөгөөд тус газраас 2020 онд дараах дүрэм, журмыг хянаж санал зөвлөмж хүргүүлсэн байна. Үүнд: Монголбанкны ерөнхийлөгчийн

“Монголбанкнаас банк, банкны ажилтнуудын үйл ажиллагаатай холбогдсон эрүү, иргэний хэрэгт магадлан шинжилгээ хийх журам”-ыг хянан хүчингүй болгуулахаар саналыг хүргүүлэв. Сангийн сайдын “Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгийг ашиглах, эдгээр хөрөнгөөр санхүүжүүлэх төсөв, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, зохион байгуулах санхүүжүүлэх, хяналт тавих, үнэлэх журам”, “Тендерт оролцогчдоос ирүүлсэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх журам”, “Тендер шалгаруулалтын материалыг тухайн тендерт оролцогчдоод ил болгох журам”, “Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгийг ашиглах, эдгээр хөрөнгөөр санхүүжүүлэх төсөв, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, зохион байгуулах санхүүжүүлэх, хяналт тавих, үнэлэх журам”, Монгол Улсын Засгийн газрын “Худалдан авах ажиллагааны улсын байцаагчийн дүрэм”, “Тендерт оролцох эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлийг хөтлөх журам”, “Худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулах, хэрэгжүүлэх, гүйцэтгэлд хяналт тавих журам”-д авлига, ашиг сонирхлын зөрчил үүсэж болзошгүй нөхцөл боломж байгаа эсэхийг хянан үзэж, шаардлагатай саналыг хүргүүлэв.

“Суралцагчийн сургалтын төлбөр, амьжиргааны зардалд зориулан олгох хөнгөлөлттэй, эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй зээлийн улсын төсвийн оролцоотой эхүүсвэрийг бүрдүүлэх, эргэн төлүүлэх, сургалтын зээлийг хөнгөлөх, чөлөөлөх, хүчингүй болгох журам”-ын төсөл, “Согтууруулах ундаа худалдах түүгээр үйлчлэх тусгай зөвшөөрөл олгох журам”, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын “Хүрээлэн буй орчны эсрэг гэмт хэрэг, зөрчлөөс хураагдсан баялаг, эд зүйлийг шийдвэрлэх журам”, “Гаалийн тусгай бүсийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журам”, “Гаалийн хилээр нэвтрүүлэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд гаалийн хяналт тавих нийтлэг журам”, “Чөлөөт бүсийн горим хэрэгжүүлэх 4 журам”, “Гаалийн хяналтын бүсийн журам”, “Гаалийн эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх журам”, “Бүрдүүлэлтийн дараах шалгалт хийх заавар”, “Импортын барааны гаалийн үнийг шалгах, гаалийн үнийг тодорхойлох журам”, “Автотээврийн хэрэгслийн бүртгэл хөтлөх, улсын дугаар олгох журам”-ын төсөл зэргийг хянаж, холбогдох санал, зөвлөмжийг хүргүүлээ.

2021 онд төрийн байгууллага, албан тушаалтны батлан гаргасан нийт 18 дүрэм, журам, шийдвэрт авлига, ашиг сонирхлын

зөрчил, хүнд суртал үүсгэх эрсдэл байгаа эсэхийг судалж, өөрчлөх, хүчингүй болгуулах талаар санал, зөвлөмж боловсруулж, 9 шийдвэрт захиргааны хэм хэмжээний актын улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлсэн эсэх талаар лавлагааг Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас гаргуулж, 3 байгууллагад шийдвэрийг хүчингүй болгуулах санал хүргүүлж, 2 шийдвэрийг хүчингүй болгох ажлыг зохион байгуулсан байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.5.17-1. Хээл хахууль өгсөн хүн эрх бүхий байгууллагад сайн дураараа илчлэн ирсэн бол хариуцлагаас чөлөөлөх асуудлыг хууль тогтоомжид тусгаж нэр томъёог тодорхой болгох /АТГ, 2017-2018/

Хээл хахууль өгсөн хүн эрх бүхий байгууллагад сайн дураараа хэргээ илчлэн ирсэн бол хариуцлагаас чөлөөлөх талаар Эрүүгийн хуульд нэмэлт оруулах санал боловсруулан хүргүүлснээр Эрүүгийн хуулийн 22.5 дугаар зүйлийн тайлбарт хясан боогдуулсны улмаас аргагүй байдалд орж хахууль өгч, нийтийн албан тушаалтны хуулийн дагуу албаны чиг үүргээ гүйцэтгэж үзүүлэх төрийн үйлчилгээг авсан хүн энэ тухайгаа эрх бүхий байгууллагад сайн дураараа илчлэн ирсэн бол түүний авсан төрийн үйлчилгээг хэвээр үлдээж ялаас чөлөөлөхөөр Эрүүгийн хуульд тусгагдсан.

Эрүүгийн хуулийн дээрх тайлбарт өөрчлөлт оруулах саналаа хүргүүлж, 2017 оны 05 дугаар сарын 11-ний өдрийн хуулиар Эрүүгийн хуулийн 22.4 дүгээр зүйлийн тайлбар/Хясан боогдуулсны улмаас аргагүй байдалд орж хахууль өгч, нийтийн албан тушаалтны хуулийн дагуу албаны чиг үүргээ гүйцэтгэж үзүүлэх төрийн үйлчилгээг авсан хүн энэ тухайгаа эрх бүхий байгууллагад сайн өөрчлөн найруулж, эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулсан. (Биелэлт 100 хувь)

Зургаа. Авлигаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх зорилтыг хангах чиглэлээр:

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 6 дугаар зорилтын хүрээнд нийт 5 үйл ажиллагаа, 21 арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн. Зорилтын хэрэгжилтийг тоймлон танилцуулбал:

4.1.6.1-1.Хувийн хэвшлийн байгууллагуудын авлигын эсрэг сүлжээний үйл ажиллагааг дэмжих, Авлигын эсрэг түншлэл /РАСИ/-ийн удирдах зөвлөлийн үйл ажиллагааг идэвхжүүлэх, Авлигын эсрэг түншлэлийн гол зарчмуудыг сурталчлах үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх /МҮХАҮТ, МАОЭНХ, МБЗ 2017-2019/

4.1.6.1-2.Дэлхийн эдийн засгийн форумын Авлигын эсрэг түншлэлд нэгдсэн компаниудад ил тод байдлын үнэлгээ хийх, хариуцлагыг дээшлүүлэх /МҮХАҮТ/

4.1.6.1-3.Авлигын эсрэг түншлэлийн үйл ажиллагааг гишүүн байгууллага болон төрийн байгууллагуудын нөөц боломжийг ашиглан сурталчлах /МҮХАҮТ, МБЗ 2017-2020/

Авлигын эсрэг түншлэл /РАСИ/-ийн удирдах зөвлөлийн хугацаа дууссан бөгөөд шинээр зөвлөл байгуулаагүй тул үнэлэх нөхцөл бүрдээгүй.

4.1.6.2-1.Хувийн хэвшлийн байгууллагуудын чадавхжуулах цогц сургалтыг үе шаттайгаар зохион байгуулах /АТГ, ШӨХТГ, МХЕГ, ГЕГ, ТЕГ, СХЗГ, ОӨУБЕГ, 2017-2019/

2020 онд Авлигатай тэмцэх газраас “Таван богд” групп, “Improve program” хөтөлбөр, “Шунхлай” групп, “MNAgency”, “Orgilmedia”, “Global Event”, “IDlabAgency”, “Boomerang Mongolia”, “iLAB Production” зэрэг хувийн хэвшлийн 21 байгууллагын 320 хүнд сургалт зохион байгуулж, гарын авлага материал түгээв.

Улсын бүртгэлийн ерөнхий газраас үл хөдлөх хөрөнгө зуучлалын сургалтыг 3 удаа зохион байгуулж, 60 зуучлагчид эд хөрөнгийн эрхийн улсын бүртгэлийн чиглэлээр сургалт явуулсан. Стандарт, хэмжил зүйн газраас хувийн хэвшлийн байгууллагуудад олон улсын стандарт, хэм хэмжээг үйл ажиллагаандаа тусгаж нэвтрүүлэх, чадавхжуулах 38 удаагийн сургалтыг цахим хэлбэрээр зохион байгуулж, төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж компаниудын 1140 хүнийг хамруулжээ. Мэргэжлийн хяналтын байгууллагаас 155

аж ахуйн нэгжийн 2500 албан тушаалтныг хамруулсан сургалтыг үе шаттайгаар зохион байгуулаа. Шударга өрсөлдөөн хэрэглэгчийн төлөө газраас худалдаа, үйлчилгээний газруудын бараа, бүтээгдэхүүний хямдралтай худалдаанд шалгалт хийж, зөвлөмж хүргүүлсэн бол иргэд, хэрэглэгчид аж ахуйн нэгжүүдийн бараа буцаалттай холбоотой, бараа бүтээгдэхүүний баталгаат хугацаа, цахим худалдан авалт, урьдчилан сэргийлэх арга зам” зэрэг асуудлаар 3 заавар, 1 зөвлөмж боловсруулж, олон нийтэд хүргэжээ.

МҮХАҮТ-ын дэргэдэх “Бизнесийн Ёс Зүйн Төв”-өөс 2021 онд “Хариуцлагатай бизнес, бизнесийн шударга байдлын аргачлал хэвшүүлэх” модуль сургалтыг зохион байгуулж, Монголын криминологичдын холбоо, Санхүү бизнесийн эрх зүйн судалгааны хүрээлэн, Скайтел групп ХХК, М Си Эс холдинг, Макс импекс ХХК, СҮҮ ХК, Инвескор ББСБ, Хаан банк, Эдүкэйтэд энтерпрайз ХХК, Бороо гоулд ХХК, Таван богд трейд ХХК-ийн төлөөлөл 150 хүн хамрагдсан. Хариуцлагатай бизнес, бизнесийн шударга байдлын аргачлал хэвшүүлэх” сургалтыг 30 гаруй аж ахуйн нэгжийн төлөөлөлд зохион байгуулж, бизнесийн байгууллагын авлигаас урьдчилан сэргийлэх, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байхад дотоод хяналтыг хэрэгжүүлэх, байгууллага, удирдлага болон үйл ажиллагаа, нэр хүндийг энэ төрлийн эрсдэлээс хамгаалахад чиглэгдсэн бодит бодомж /кейс/ дээр суурилсан үнэлгээний аргачлал, зааварчилгаа өгсөн. 2021 онд Авлигатай тэмцэх газраас “Шунхлай групп”-ийн ШТС-ын албан хаагчдад давтан сургалтыг зохион байгуулаа. Татварын ерөнхий газраас Улсын хэмжээнд 2147 удаагийн сургалт зохион байгуулж, том сегмент 26418, дунд сегмент 8128, жижиг сегмент 20159, бичил сегмент 19674, хувь хүн 77948 нийт 142327 татвар төлөгчийг хамруулсан. Том татвар төлөгчдийн газар, Нийслэл, аймаг, дүүргийн татварын албадаас татвар төлөгчийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлсэн сайн дураар хууль тогтоомжийн даган мөрдүүлэхэд чиглэсэн сургалтын талаар санал асуулгыг хүлээн авч нэгтгэн татвар төлөгчийн ангилал тус бүрд тохирсон сургалтыг цахимаар зохион байгуулах, видео хичээл бэлтгэн түгээх ажлыг зохион байгуулаа. Тухайлбал, Монголын мэргэшсэн нягтлан бодогчдын институттай

хамтран “Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын хуулийн хэрэгжилт” сэдвийн хүрээнд Татвар төлөгчөө сонсьё цахим хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан. Монгол Такс ТМЗ-тэй хамтран ЕБС-ийн бага, дунд, ахлах ангийн сурагчдад зориулсан “Татвар бидний амьдралд” цахим хичээлийг боловсруулсан. Татварын Мэргэшсэн Зөвлөхийн Нийгэмлэгтэй хамтран “Татварын хуулийг хэн сайн мэдэх вэ?” 14 дэх удаагийн оюутны цахим тэмцээнийг “Татварын боловсрол, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар” сэдвээр оюутан залуусын татварын боловсролыг дээшлүүлэх, “Санхүүгийн болон татварын тайлангийн үзүүлэлт хоорондын зөрүүгийн тухай, Цахим тайлангийн системд тайлагнах тухай” татварын хууль тогтоомжийг сурталчлан таниулах, хэрэгжилтийг сайжруулах зорилгоор зохион байгуулав.

Стандарт хэмжил зүйн газраас аж ахуйн нэгж байгууллагад тохирлын үнэлгээ, хэмжил зүйн чиглэлээр нийт 235 аж ахуйн нэгж, байгууллагын 989 ажилтанд сургалт хийсэн байна.

УБЕГ-аас төрийн үйлчилгээний нэгдсэн систем /e-mongolia/-д 57 лавлагаа, үйлчилгээг цахимаар авах боломжийг бүрдүүлэн “Улсын бүртгэлийн байгууллагын цахимжилт” гэсэн 10 минутын видео бэлтгэн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр сурталчилсан. Мөн төв, орон нутгийн үйлдвэрчний эвлэлийн ажилтнуудад “Үйлдвэрчний эвлэлийн байгууллагын улсын бүртгэл” сэдвээр, Монголын Нотариатын танхимаас нийслэл, орон нутгийн тойргийн нийт нотариатчидыг хамруулсан сургалтад Нотариатын мэдээлэл нийлүүлэх үйл ажиллагааны талаар сургалт зохион байгуулжээ. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.6.2-2.Төрөөс олгодог зарим зөвшөөрөл, бүртгэл, эрх олгох үйл ажиллагааг хувийн хэвшилд шилжүүлэх асуудлыг судалж, шилжүүлж болох үйлчилгээний жагсаалт гарган хэрэгжүүлэх /ҮХГ, ЗГХЭГ, СЯ, АТГ 2018-2022/

Засгийн газрын 2016 оны 165 дугаар тогтоолын дагуу Сангийн сайдын тушаалаар олгодог байсан мэргэшсэн нягтлан бодогчийн эрхийг Мэргэшсэн нягтлан бодогчийн институт ТББ-д, Татварын мэргэшсэн зөвлөхийн үйлчилгээг Татварын мэргэшсэн зөвлөхийн нийгэмлэгт, нягтлан бодох бүртгэлийн программ хангамжийн үйлчилгээг Монголын нягтлан бодох бүртгэлийн хүрээлэнд, Засгийн газрын худалдан авах ажиллагааны мэргэшсэн

ажилтан бэлтгэх АЗ гэрчилгээ олгох сургалт хийх эрхийг төрийн бус байгууллагуудад тус тус шилжүүлээд байна.

Засгийн газрын 2019 оны 220 дугаар тогтоолоор “Төрийн байгууллагаас төрийн болон бусад байгууллагатай цахим хэлбэрээр мэдээлэл солилцох, сан бүрдүүлэх, ашиглах журам”, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд, Гадаад харилцааны сайдын 2019 оны А/16, А/07 дугаар хамтарсан тушаалаар “Олон улсын гэрээгээр байгуулагдсан Засгийн газар хоорондын байгууллага, түүний төлөөлөгчийн газрыг улсын бүртгэлд бүртгэх журам”, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2019 оны А/22 дугаар тушаалаар “Нотариатчийн мэдээлэл нийлүүлэх, мэдээлэл авах үйл ажиллагааны журам”-ыг тус тус батлуулснаар Улсын бүртгэлийн байгууллагын үйлчилгээг төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгосон байна.

2021 онд Монгол Улсын Их Хурлын 106 дугаар тогтоолоор “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг баталсан. “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг хэрэгжүүлэх эхний үе шатны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийг өргөжүүлэх зорилгоор мэргэжлийн холбоодод эрхээ шилжүүлэн хийлгэх боломжтой төрийн чиг үүргийн талаарх судалгааг салбар бүрээр гаргаж, шилжүүлэх ажлыг үе шаттайгаар эхлүүлэхээр тусгагдсан байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.6.3-1.Төр, хувийн хэвшлийн зөвлөлдөх уулзалтыг бизнесийн чиглэл, салбар бүрээр зохион явуулж, бизнес эрхлэхэд тулгарч буй асуудлыг тодорхойлж, шийдвэрлэх /ЗГХЭГ, ҮХГ, 2018-2022/

Бизнес, хөрөнгө оруулалтын орчинд тулгарч буй түгээмэл саад, бэрхшээлийг төр, хувийн хэвшлүүд хамтран шийдвэрлэх, бизнес, хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах зорилгоор хөрөнгө оруулалттай холбоотой хууль тогтоомж, бодлогын баримт бичиг боловсруулахад хууль ёсны эрх, ашиг сонирхол нь хөндөгдөх хуулийн этгээдийн төлөөллөөр тухай асуудлыг хэлэлцүүлж, санал авч, зөвшилцөл хийх, мэдээллээр хангах үүрэг бүхий “Төр, хувийн хэвшлийн зөвлөлдөх хороо”-г 2017 онд Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын тушаалаар «Хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах зөвлөл»-ийн дэргэд байгуулсан. 2017-2020 оны хугацаанд Зөвлөлдөх хорооны хурлыг нийт 10

удаа, техникийн ажлын хэсгийн хурлыг нийт 3 удаа зохион байгуулж, 3 зөвлөмж гаргаж, дараах асуудлыг авч хэлэлцсэн. *Тухайлбал,*

1. Татварын багц хууль, Жижиг дунд үйлдвэрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслүүдийн талаар зөвлөмж;
2. Үндэсний хөгжлийн газар, Дэлхийн банкны группийн ОУСК-тай хамтран хийсэн “Хөрөнгө оруулалтын шинэчлэлийн зураглал”-ын үр дүнгийн тухай зөвлөмж;
3. Хөдөө, аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржийн тухай хууль болон Хөдөө аж ахуйн биржийн үйл ажиллагаа, Хөдөө аж ахуйн биржийн шимтгэлтэй холбоотой асуудлын хүрээнд зөвлөмж;
4. Зөвшөөрлийн тухай хуулийн төсөл;
5. Баялаг бүтээгчдийг дэмжих цогц хуулийн төсөл боловсруулах тухай;
6. Үндэсний үйлдвэрлэл, баялаг бүтээгчдийг дэмжих тухай багц хуулийн төслийн үзэл баримтлал;
7. “Монгол Улсын хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарт гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт татах стратеги төлөвлөгөө”-ний төсөлд хорооны гишүүдээс цахимаар санал авч, саналуудыг тусгав.

Мөн “Хөрөнгө оруулагчаас гаргасан гомдлыг цахим хэлбэрээр бүртгэх, шийдвэрлэлтэд хяналт тавих систем”-ийг 2020 онд ашиглалтад оруулсан. Уг систем нь хөрөнгө оруулагчийн өргөдөл, гомдлыг төрийн байгууллагуудын олон талын оролцоотойгоор шийдвэрлэх нөхцөлийг бий болголоо. Ингэснээр авлигын эрсдэлийг бууруулах эерэг нөлөө үзүүлэх юм.

Төр хувийн хэвшлийн түншлэл, харилцан итгэлцлийг сайжруулах, бизнес эрхлэхэд тулгарч буй хүндрэл, бэрхшээлийг шийдвэрлэх ажлын хүрээнд Монгол Улсын Ерөнхий сайдын ивээл дор шилдэг топ 150 аж ахуйн нэгж, бизнесийн байгууллагын удирдлагуудтай уулзалт хийж, зөвлөмж гаргасан байна.

Авлигатай тэмцэх газраас 2021 онд Авлигын эсрэг үндэсний чуулганыг 4 салбар хуралдаантайгаар зохион байгуулсан. “Хувийн хэвшил ба шударга өрсөлдөөн” сэдвийн хүрээнд зохион байгуулагдсан салбар хуралдаанаар “Авлигаас ангид шударга өрсөлдөөнийг дэмжих нь”, “Хувийн хэвшлийн шударга байдал”, “Бизнесийн орчныг сайжруулах, өрсөлдөөний шударга байдлыг хангах нь”, “Төрийн өмчит хуулийн этгээдийн засаглал: ил тод, хариуцлага, шударга байдлыг

бэхжүүлэх нь”, “Монгол Улс ба Авлигын эсрэг сүлжээ/CAN/ бизнесийн шударга байдлыг дэмжих авлигын эсрэг шинэчлэл”, “Төрийн худалдан авах ажиллагааны ил тод шударга байдлыг нэмэгдүүлэх нь” сэдвүүдийн хүрээнд төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллага, бизнес эрхлэгчдийн төлөөлөл оролцож, тулгарч буй асуудлыг хэлэлцэж санал, байр сууриа илэрхийлсэн. Хуралдаанаас гарсан санал, зөвлөмжийг нэгтгэн Монгол Улсын Засгийн газар, МҮХАҮТ-т хүргүүлсэн ба зөвлөмжийн мөрөөр төлөвлөгөө гарган ажиллаж байна.

Авлигатай тэмцэх газрын дэд дарга МҮХАҮТ-ын гишүүн байгууллагууд, бизнесийн холбоодын 60 гаруй төлөөлөлтэй “Business breakfast” уулзалтыг зохион байгуулж, төрийн албаны авлига, хүнд суртал үүсгэж буй нөхцөл байдал, төрийн албаны хариуцлага, ёс зүй болон бизнес эрхлэгчдэд тулгамдаж байгаа асуудлыг хөндөн, цаашид эдийн засгийг эрчимтэй хөгжүүлэхэд хувь нэмэр үзүүлэх арга хэмжээний талаар нээлттэй ярилцаж, санал солилцсон.

Сангийн яамнаас Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулийн төслийг шинээр боловсруулан олон нийт, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдэд танилцуулж, МҮХАҮТ-тай хамтран хэлэлцүүлэг зохион байгуулаа. Бизнесийн хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулахад хамтарч ажиллах талаар УИХ-ын нэр бүхий гишүүд МҮХАҮТ-ын гишүүн байгууллагуудын төлөөлөлтэй уулзалт зохион байгуулж, бизнес эрхлэх таатай орчныг бүрдүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, төрөөс олгох тусгай зөвшөөрлийн тоог бууруулах, төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийн тогтолцоог сайжруулах чиглэлээр эдийн засаг, хөрөнгө оруулалттай холбоотой томоохон хуулийн өөрчлөлтүүдийг хийх шаардлагатай байгаа талаар ярилцаж, хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн боловсруулалтад шинэ платформ ашиглан хамтран ажиллахаар тохиролцсон.

МҮХАҮТ-ын ерөнхийлөгч, танхимын тэргүүлэгч гишүүд ТӨБЗГ-ын дарга, дэд дарга нартай уулзалт зохион байгуулж, төрийн өмчит, хуулийн этгээдийн эрх зүйн байдал, засаглалыг сайжруулах, эдийн засгийн үр ашгийг дээшлүүлэх чиглэлээр ярилцаж, Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн тухай хуулийн төсөлд санал өгсөн байна (Биелэлт 70 хувь)

4.1.6.3-2.Төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн хооронд байгуулах аливаа гэрээ, хэлэлцээрт авлигаас урьдчилан сэргийлэх асуудлыг тусгаж байх талаар зохион байгуулалтын арга хэмжээг авах /ҮХГ, СЯ 2017-2018/

Сангийн яам 2018 онд Засгийн газрын 2016 оны 165 дугаар тогтоолын дагуу нягтлан бодох бүртгэлийн болон татварын мэргэшсэн зөвлөхийн үйлчилгээний төрийн зарим чиг үүргийг гүйцэтгэж байгаа Татварын мэргэшсэн зөвлөхийн нийгэмлэг, Монголын нягтлан бодох бүртгэлийн хүрээлэнтэй байгуулсан гэрээний 3.2-т авлигаас урьдчилан сэргийлэх, сонирхлын зөрчлөөс ангид байх агуулгыг тусгаж ажилласан.

Авлигатай тэмцэх газраас төрийн бүх шатны байгууллагад “Авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөө”-г нийтлэг байдлаар хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Энэ хүрээнд “төрийн байгууллага, хувийн хэвшлийн хооронд байгуулах аливаа гэрээ, хэлэлцээрт авлигаас урьдчилан сэргийлэх асуудлыг тусгах” зорилтыг 2021 оноос эхлэн тусгасан. Барилга, хот байгуулалтын яам, ОБЕГ, ШШГЕГ, Үндэсний аудитын газар, Иргэний нисэхийн ерөнхий газар, Архивын ерөнхий газар, Орхон, Хэнтий, Баян-Өлгий, Булган, Говь-Алтай, Дархан-Уул, Ховд аймгийн ЗДТГ зэрэг 50 гаруй байгууллага авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх агуулга бүхий заалтыг хувийн хэвшил, төрийн бус байгууллага болон иргэнтэй байгуулсан гэрээндээ тусгаж, бусад байгууллагууд 2022 оноос эхлэн хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн талаар тайлагнасан байна. Тухайлбал, Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газар “гэрээг байгуулах, хэрэгжүүлэх үйл явцад аливаа шан харамж, урамшуулал, давуу байдал олгохгүй байх”, “Авлига ашиг сонирхлын зөрчил, ёс зүйн зөрчил гаргахгүй байх” гэж, ХХААХҮЯ “Энэхүү гэрээнд талууд ашиг сонирхлын зөрчилтэй аливаа саналыг шууд болон шууд бус хэлбэрээр тавихыг хориглоно”, “Гэрээг байгуулах болон хэрэгжүүлэх явцад авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, аливаа хууль бус үйлдэл гарсан тохиолдолд хуулийн дагуу холбогдох арга хэмжээг авч гэрээг цуцлах үндэслэл болно” гэж, Дархан-Уул аймгийн ЗДТГ “Гэрээний талууд авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид ажиллана” гэж, Төрийн худалдан авах ажиллагааны газар “Талууд хамтын ажиллагаанд ил тод, үр ашигтай, хэмнэлттэй, хариуцлагатай, өрсөлдөх тэгш

боломжтой, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, хөндлөнгийн нөлөөнд үл автах, үнэлгээний хороонд хөндлөнгийн хяналт тавих зарчмыг баримтална”, “Мэргэжлийн холбоод, төрийн бус байгууллагын төлөөлөл нь үнэлгээний хороонд ажиллах явцдаа ашиг сонирхлын зөрчил бүхий аливаа үйлдэл, эс үйлдэл гаргасан тохиолдолд үнэлгээний хорооноос хасаж, үнэлгээний хорооны үйл ажиллагааны зардал, учирсан хохирлыг шаардана” гэсэн заалтуудыг аж ажуйн, нэгж байгууллагатай байгуулах гэрээндээ тусгажээ. (Биелэлт 70)

4.1.6.3-3.Олон улсын болон дотоодын бизнесийн орчин дахь авлигатай тэмцэх сайн туршлага, эрсдэлийн менежментийн стратегийг судлах, нэвтрүүлэх санаачилга өрнүүлэх /МҮХАҮТ, Гишүүн байгууллага. АТГ 2018-2019/

2020 онд МҮХАҮТ-ын дэргэд “Комплаенсын үндэсний зөвлөл байгуулагдан, 2021 оны 11 дүгээр 30-ны өдөр “Комплаенс, бизнесийн ёс зүй анхдугаар чуулган”-ыг санаачлан зохион байгуулаа. Тус чуулганд нийт 200 орчим бизнесийн байгууллагын төлөөл оролцож, авлига ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байж, шударга, ил тод, ёс зүйг эрхэмлэн, итгэлцэл, үнэт зүйлсэд тулгуурлаж урт хугацаанд тогтвортой хамтран ажиллах нь бизнесийн хөгжлийн тулгуур, авлигын эсрэг тэмцэх нь зөвхөн төрийн байгууллагын үүрэг биш, хувийн хэвшлийн оролцоо, манлайлал чухал болж байгаа талаар ярилцаж, бизнес орчин дахь шударга, ёс зүйтэй байдлыг бэхжүүлэхийн төлөө хамтран ажиллахаар санал нэгдэв.

Монгол Улс дахь бизнесийн ёс зүй, шударга байдлыг бэхжүүлэх, бизнесийн таатай орчныг дэмжих зорилгоор МҮХАҮТ, Т”ранспэрэнси Интернэшнл Монгол” ТББ болон “Рио Тинто Монгол” ХХК нь хамтран “Бизнесийн ёс зүй, шударга байдлыг бэхжүүлэх” төслийг хэрэгжүүлж байна. Энэ хүрээнд МҮХАҮТ-ын дэргэд “Бизнесийн ёс зүйн төв”-ийг 2021 онд байгуулж, тус төвөөр дамжуулан бизнесийн байгууллагуудад ёс зүйн дүрэм боловсруулах, хянах, засаглалын тогтолцоог бий болгоход дэмжлэг үзүүлэх, бизнесийн болон мэргэжлийн ёс зүй, шударга байдлыг бэхжүүлэх сургалтыг тогтмол зохион байгуулж байна. Түүнчлэн бизнесийн ёс зүйн болон хууль зүй, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ном, гарын авлагаар баяжуулсан номын сан ажиллуулж байна.

Бизнесийн ёс зүйн төвөөс бизнесийн ёс зүйн талаарх олон нийт тэр дундаа бүх түвшний бизнес эрхлэгчдийн ойлголтыг нэмэгдүүлж, ёс зүйтэй бизнес эрхлэгч болоход сэдэлжүүлэх, сайн туршлагыг түгээх зорилгоор “Ёс зүй тогтвортой бизнес” цахим аяныг өрнүүлж, томоохон аж ахуйн нэгжүүд бизнесийн ёс зүйн тогтолцоог бүрдүүлж байгаа, сайн жишээ, туршлагаас таниулан, сурталчилсан байна.

“Бизнесийн үйл ажиллагаанд шударга, ёс зүйтэй, авлигаас ангид эрх зүйн орчныг бий болгох арга зам” сэдэвт онол, арга зүйн бага хурал, илтгэлийн уралдааныг зарлаж, дүгнэсэн байна. Бизнесийн үйл ажиллагаанд шударга, ёс зүйтэй, авлигаас ангид эрх зүйн орчныг бий болгоход өнөөгийн нөхцөл байдал, тулгамдаж буй асуудлыг олж, судалж шинжлэн үр дүнг хэлэлцэж, холбогдох дүрэм, журам, стандарт, бодлого, зохицуулалтыг боловсронгуй болгох санал, зөвлөмжийг боловсруулахад уралдаанд шалгарсан илтгэлийг ашиглана. Уралдаанд 50 гаруй оролцогчийн 28 илтгэл өрсөлдөж Оюутан болон Судлаачийн 2 ангилал тус бүрээс 1, 2, 3-р байрыг шалгаруулж мөнгөн шагналаар шагнав. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.6.3-4.Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, үр дүнтэй бодлого, тогтолцоог санаачилж хэрэгжүүлсэн байгууллагыг урамшуулах механизм бий болгох/АТГ, МҮХАҮТ, ХЗДХЯ 2020-2022/

Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль 2019 онд шинэчлэн батлагдсан бөгөөд тус хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.1-д “Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажилд идэвхтэй оролцон тодорхой ажил зохиож, үр дүнд хүрсэн хүн, хуулийн этгээдийг урамшуулна”, мөн зүйлийн 34.2-т “Иргэний өгсөн мэдээллийн дагуу зөрчилд 200 хүртэл нэгжээр торгох шийтгэл оногдуулсан бол иргэнд тухайн шийтгэлийн 20 хүртэл хувьтай тэнцэх хэмжээний, 200-аас дээш нэгжээр торгох шийтгэл ногдуулсан бол 10 хүртэл хувьтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн урамшуулал олгож болно”, мөн 34.3-т “Энэ хуулийн 34.1, 34.2-т заасны дагуу урамшуулах хэлбэр, журмыг хууль зүйн болон санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална” гэж тус тус заасан. Энэ хүрээнд “Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажилд идэвхтэй оролцсон хүн, хуулийн этгээдийг урамшуулах журам”-ыг төслийг боловсруулж, иргэд олон нийтээр хэлэлцүүлэн төслийг батлуулахаар Сангийн яаманд хүргүүлсэн.

МҮХАҮТ-аас хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийг авлигаас ангид, бизнесийн ёс зүйг эрхэмлэх, комплаенсыг хэрэгжүүлэх бодлого зохицуулалтыг дотоод дүрэм журамдаа оруулах, хэрэгжүүлэх, ёс зүйн кодтой болох шаардлагыг тавьж ажиллаж байна. Энэ хүрээнд жил бүр уламжлал болгон зохион байгуулдаг шилдэг аж ахуйн нэгж шалгаруулах ёслолын ажиллагаанд “Комплаенс бизнесийн ёс зүйг хэрэгжүүлэгч энтрепринер” номинацийг 2021 онд шинээр оруулсан. “Комплаенс, бизнесийн ёс зүйг хэрэгжүүлэгч Энтрепринер” Хүрэл Меркурий цомын эзнээр “Скайтел” ХХК шалгарсан байна. “Скайтел” групп нь ёс зүйн хороог нийт ажилтнууд дундаас нээлттэй сонгон шалгаруулан байгуулж, ёс зүйн дүрмийг хэрэгжүүлдэг төдийгүй ёс зүйн зөрчлийн гомдол, мэдээллийг нууцлалтайгаар хүлээн авах шүгэл үлээх системийг ажиллуулж байна. Ажил үүргээ гүйцэтгэх явцдаа хувийн ашиг сонирхол нь группийн ашиг сонирхолтой зөрчилдөх нөхцөл байдлаас сэргийлэх зорилгоор эрх бүхий албан тушаалтнуудаасаа хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлгийг шинэчлэн гаргуулдаг, худалдан авалт нь сонирхсон этгээдэд нээлттэй, шударга, өрсөлдөөнт зарчимд үндэслэн хараат бус сонгон шалгаруулалтын хэлбэрээр зохион байгуулж, Монгол Улсад хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа хууль тогтоомжийг бизнесийн үйл ажиллагаандаа мөрдүүлэх, тэдгээрийн нийцлийг хангах хянан нийцүүлэлтийн тогтолцоог хэрэгжүүлэн ажилладаг зэрэг бусад аж ахуйн нэгжүүдэд сайн жишээ болохоор ажил, арга хэмжээг хэрэгжүүлжээ. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.6.4-1. Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах /ШӨХТГ, ШСАА 2017-2019/

Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн үзэл баримтлалыг батлуулж, төслийг 2021.01.15-ны өдөр хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн бус байгууллагууд болон иргэд, олон нийтэд, 2021.01.22-ны өдөр хууль, эдийн засгийн чиглэлийн эрдэмтэн, судлаач багш нарын хүрээнд, 2021.01.29-ний өдөр Монголын жижиглэн худалдаа эрхлэгчдийн холбоо ТББ (MORA) түүний гишүүдийн хүрээнд тус тус нийт 10 удаагийн хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан. Мөн төрийн захиргааны төв байгууллагуудаас саналыг авч, Засгийн газрын хуралдаанаар

хэлэлцүүлэх бэлтгэл ажлыг хангахад дэмжлэг үзүүлэхийг хүссэн албан бичгийг Шадар сайдын ажлын албанд хүргүүлсэн. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.6.4-2.Өрсөлдөөний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах /ШӨХТГ, ШСАА 2017-2019/

2020 онд Улсын Их Хурлын дэргэд Инновац, цахим бодлогын байнгын хороо, Үйлдвэржилтийн бодлогын байнгын хороо, мөн Засгийн газрын бүтцэд Соёлын яам байгуулагдснаар 2018 онд боловсруулсан Өрсөлдөөний тухай хуулийн төслийг дахин боловсруулж, харилцаа, холбоо, мэдээллийн технологи, зам тээвэр, худалдаа, үйлчилгээний салбар, МУИС-ын Хууль зүйн сургууль, Шинжлэх ухааны сургуулийн Эдийн засгийн тэнхимийн багш, эрдэмтэн судлаачид, Монголын банкны холбоо, Эм хангамжийн болон эмийн сангийн үйл ажиллагаа эрхлэгч, Газрын тосны бүтээгдэхүүний салбарын аж ахуй эрхлэгч, БНСУ-ын хөрөнгө оруулалттай аж ахуй эрхлэгч, барилгын салбарын аж ахуй эрхлэгчид зэрэг 14 салбарын төлөөллийн дунд хэлэлцүүлэг өрнүүлж, санал авсан. Өрсөлдөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг дагаж нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, шинээр боловсруулах дүрэм, журмын төслийг боловсруулсан. Хуулийн төслийг УИХ-ын гишүүдээс УИХ-д өргөн мэдүүлэхээр ажиллаж байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.6.4-3.Зар сурталчилгааны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах /ШӨХТГ, ШСАА 2017-2019/

НҮБ-ын Хүүхдийн сантай хамтран Зар сурталчилгааны тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төслийг боловсруулах ажлыг эхлүүлээд байна. Ажлын төлөвлөгөө, даалгавар боловсруулж, зөвлөх үйлчилгээний гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулсан. Зар сурталчилгааны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах ажлын хэсэг анхдугаар уулзалтыг хийж, Зар сурталчилгааны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах ажлын хүрээг танилцууллаа. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.6.4-4.Зах зээлийн өрсөлдөөнийг дэмжих чиглэлээр хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх /ШӨХТГ 2018-2020/

“Зах зээлийн өрсөлдөөнийг дэмжих үндэсний хөтөлбөр”-ийн төслийг боловсруулж, Монгол Улсын Шадар сайд, Сангийн яаманд

хүргүүлсэн боловч төсвийн хүндрэлтэй байдлаас шалтгаалан хөтөлбөрийг дэмжих боломжгүй тухай хариу ирүүлсэн.

ШӨХТГ, ЖАЙКА-тай хамтран хэрэгжүүлж буй “Шударга өрсөлдөөний орчинг бэхжүүлэх хоёрдугаар шатны төсөл”-ийн хүрээнд Өрсөлдөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг олон нийтэд сурталчлах зорилгоор 3 цуврал комикс ном бэлтгэн гаргаж тус номоо анимэйшн хэлбэрт оруулан олон нийтэд сурталчилсан. Өрсөлдөөний тухай хуулийг сурталчилсан гарын авлага боловсрууласан. Патентын тухай хууль, Зохиогчийн эрхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга 2021 оны 05 дугаар сарын 06-ны өдөр батлагдсан. Барааны тэмдэг, газар зүйн заалтын тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулахаар ажиллаж байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.6.4-5.Төрийн байгууллага, албан тушаалтнаас зах зээлийн өрсөлдөөнд нөлөөлсөн, аль нэг аж ахуйн нэгжид давуу байдал олгосон шийдвэр, үйл ажиллагаа явуулах боломжийг хязгаарласан эрх зүйн орчинг сайжруулах /ШӨХТГ 2017-2019/

Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газраас Өрсөлдөөний тухай хууль(шинэчилсэн найруулга)-ийг даган гарах “Өрсөлдөөнийг хязгаарлахад чиглэсэн гэрээ, хэлцэл байгуулсан, түүнийг дэмжиж оролцсон тухайгаа сайн дураараа илчилсэн аж ахуй эрхлэгчид ногдуулах шийтгэлээс хөнгөлөх, чөлөөлөх журам”-ын төслийг боловсруулж, Засгийн газрын хуралдаанаар оруулах бэлтгэл ажлыг хангав.

Төрийн захиргааны байгууллага, нутгийн захиргааны болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагаас гаргасан шийдвэр нь Өрсөлдөөний тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийг зөрчсөн эсэхэд 13 хяналт шалгалтыг хийсэн. Өрсөлдөөний тухай хууль зөрчсөн 9 шийдвэрийг хүчингүй болгуулах арга хэмжээ авч ажилласан. *Тухайлбал*, Гадаад улсад зорчих иргэдээс ПСР шинжилгээг Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв болон Интермед эмнэлэгт төлбөртэйгөөр авахуулах агуулга бүхий Эрүүл мэндийн сайдын тушаал нь нэг аж ахуйн эрхлэгчид давуу байдал олгосон хэмээн тушаалыг хүчингүй болгуулжээ.

Нийслэлийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн 2014.01.17-ны өдрийн 07 дугаар тогтоолоор баталсан “Нийслэлийн худалдаа, үйлчилгээний нийтлэг журам” нь Захиргааны ерөнхий хуулийн 60 дугаар зүйлийн 60.1.1, 67 дугаар

зүйлийн 67.2, Худалдаа, үйлчилгээг гэрээ байгуулж, зөвшөөрөл, эрх, батламж авсны үндсэн дээр явуулах талаар аливаа хуульд заагаагүй байхад аж ахуй эрхлэгчдээс дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа эрхлэх гэрээ хийж, батламж авахыг шаардаж, зөрчсөн тохиолдолд аж ахуй эрхлэгчдийн үйл ажиллагааг зогсоох арга хэмжээ авч буй нь Өрсөлдөөний тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1-т “Хуульд зааснаас бусад тохиолдолд ...нутгийн өөрөө удирдах болон нутгийн захиргааны байгууллага аж ахуйн аливаа үйл ажиллагаатай холбогдсон зөвшөөрөл, ..., эрх олгох, бүртгэл явуулах, төлбөр, хураамж авахыг хориглоно” гэж заасныг зөрчсөн болох нь тус тус тогтоогдсон тул журмыг хүчингүй болгох, хуульд заагаагүй гэрээ байгуулан, батламж олгож буй үйл ажиллагааг таслан зогсоож, хууль, тогтоомжийг мөрдөж ажиллах тухай албан бичгийг холбогдох газарт хүргүүлсэн.

Харилцаа холбооны зохицуулах хороо нь 2021.09.10-ны өдрийн 53 дугаар тогтоолын хавсралтаар “Ай эн мобайл нэтворк” ХХК-д Мэдээлэл холбооны үйлчилгээ эрхлэх /ярианы үйлчилгээ/ гэсэн тусгай зөвшөөрлийг олгохдоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй “Харилцаа холбооны салбарт үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийн журам”-ыг зөрчиж, журамд заагаагүй эрхлэх үйлчилгээний төрлөөр, сонгон шалгаруулалтгүйгээр олгосон, мөн суурин холбооны үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрлийн хугацааг 10 жилээр олгосон нь тус тус Өрсөлдөөний тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.2-т “Төрийн захиргааны байгууллага, нутгийн өөрөө удирдах болон нутгийн захиргааны байгууллага хуульд зааснаас бусад тохиолдолд дараах үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно” гэж, 13.2.7-д “аль нэг аж ахуй эрхлэгчид давуу байдал олгоход чиглэсэн” гэж заасныг зөрчсөн тул холбогдох зөрчлийг арилгуулж, Харилцаа холбооны тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1-т заасан харилцаа холбооны зах зээлд үр ашигтай, шударга өрсөлдөх нөхцөлийг бүрдүүлэх чиг үүргээ хэрэгжүүлж ажиллах тухай албан бичгийг Харилцаа холбооны зохицуулах хороонд хүргүүлсэн. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.6.4-6.Өрсөлдөөний хууль тогтоомжийг сурталчлах, шударга өрсөлдөөнийг дэмжсэн сургалтыг жил бүр зохион байгуулах /ШӨХТГ 2017-2019/

2020 оны Улсын Их Хурлын болон орон нутгийн сонгуулийн сурталчилгаанд хяналт тавих хүрээнд Зар сурталчилгааны хууль, тогтоомж зөрчихөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр нийслэл, орон нутгийн 173 хэвлэл мэдээллийн байгууллага, 21 аймгийн Засаг даргын Тамгын газарт сургалт зохион байгуулж, зөвлөмж хүргүүлсэн.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах зорилгоор тендер захиалагч байгууллагуудын уулзалтыг зохион байгуулж, 20 гаруй захиалагчдад зөвлөмж хүргүүлсэн бөгөөд энэ чиглэлээр 21 аймгийн орон нутгийн өмчийн газрын албан хаагчдад цахим сургалт зохион байгуулсан.

Гудамж талбайд байршуулсан самбар, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын нэр зэрэг нь Монгол хэлний тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангаж байгаа эсэхэд хяналт, шалгалт хийж аймаг, нийслэл, дүүргийн Засаг дарга нарт зөвлөмж хүргүүлэв.

Хэрэглэгчийн эрх ашгийн хамгаалах ажилд олон нийтийн оролцоог хангах, аж ахуй эрхлэгчдийн эрхийг дээдлэх, үйл ажиллагаа, үйлчилгээний чанарын сайжруулах зорилгоор нийслэлийн 9 дүүргийн Засаг даргын Тамгын газрын Хүнс, худалдаа үйлчилгээний хэлтсийн дарга, мэргэжилтэн, харилцаа холбоо, банк, санхүү, худалдаа үйлчилгээний чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж болон байгууллагуудын хэрэглэгчийн төв хариуцсан захирал, менежерүүд зэрэг 34 байгууллагын төлөөлөлд цахим сургалт зохион байгуулав.

“Койка” олон улсын байгууллагатай хамтран “Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалахад төрийн байгууллага, аж ахуй эрхлэгчдийг чадавхжуулах нь” цахим сургалтыг 50 аж ахуйн нэгж байгууллагыг хамруулан зохион байгуулсан.

2021 онд зохион байгуулагдсан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуультай холбогдуулан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн тухай хууль, Зар сурталчилгааны хууль, тогтоомж зөрчихөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор улс төрийн намуудад 1, Улаанбаатар хотын болон орон нутгийн радио, телевизүүдэд 3 удаагийн цахим сургалтыг зохион байгуулж, Улсын Их Хуралд суудал бүхий улс төрийн намуудад, хэвлэл мэдээллийн 199 байгууллагад хуулийн дагуу сурталчилгаа явуулах талаар 2 удаагийн зөвлөмж хүргүүлэн ажилласан. Мөн Шударга

өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газрын цахим сайтаар 3 удаагийн мэдээ, фэйсбүүк хуудсаар 3 удаагийн постер, 10 телевиз, 20 гаруй сайтуудад сонгуулийн хяналтын талаар ярилцлага, мэдээлэл өгч улсын байшаагчид улсын хэмжээнд нийт 94 телевиз, 35 богино долгионы радио, сайтууд болон олон нийтийн цахим сүлжээнд бүхэлд нь хяналтыг тавьж ажилласан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.6.5-1.Эрдэс баялгийн салбарын ил тод байдлыг хангах талаарх эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх асуудлыг судалж, шийдвэрлүүлэх / ҮҮХҮЯ 2017-2019/

Эрдэс баялгийн салбарын ил тод байдлын тухай хуулийн хэрэгцээ, шаардлагыг тодорхойлох урьдчилсан тандалт судалгаа, үр нөлөө, зардлын тооцооны судалгааг хийн, тайлан боловсруулж, олон нийтэд танилцуулсан.

Эрдэс баялгийн салбарын ил тод байдлын тухай хуулийн хэрэгцээ, шаардлагыг тодорхойлох урьдчилсан тандалт судалгаа, үр нөлөө, зардлын тооцооны судалгааг хийж, хуулийн үзэл баримтлалыг 2020 оны 08 дугаар сард шинэчлэн баталж, төрийн бус, иргэний нийгмийн байгууллагуудыг оролцуулсан хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан ба Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын Ажлын албаны цахим хуудсаар дамжуулан иргэдээс санал авч нэгтгэсэн. Хуулийн төслийг олон улсын жишигт нийцүүлэн батлах зорилгоор Азийн хөгжлийн банкны дэмжлэгээр олон улсын болоод дотоодын зөвлөхүүдийг ажиллуулж, 2021 оны 6 дугаар сард ҮҮХҮЯ-наас Эрдэс баялгийн ил тод байдлын салбарын хуулийн төслийг эцэслэн бэлтгэсэн бөгөөд УИХ-ын 2022 оны намрын чуулганы хэлэлцэх асуудлын жагсаалтад багтсан Ашигт малтмалын тухай хуулийн төслийн багцад оруулаад байна. Хуулийн төслийн холбоос <https://www.eitimongolia.mn/a/203> (Биелэлт 70 хувь)

4.1.6.5-2.Хөрөнгө оруулалтын гэрээ, Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээ, Орд ашиглах гэрээ, Орон нутгийн хамтын ажиллагааны гэрээнүүдийг холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд ил тод болгох ажлыг зохион байгуулах /ҮҮХҮЯ 2017-2019/

Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Нээлттэй нийгэм форум, Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын Ажлын алба хамтран «www.iltodqeree.mn» гэрээний ил тод байдлын цахим санг бий болгож, 2019 оны 04 дүгээр

сард ашиглалтад оруулсан. 2020 оны байдлаар уг санд 796 гэрээ байршуулснаас Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээ 26, Хөрөнгө оруулалтын гэрээ 4, Тогтвортой байдлын гэрээ 11, Орон нутагтай хамтран ажиллах 167 гэрээг байршуулсан.

2021 онд мэдээллийг шинэчлэн 883 гэрээ байршуулснаас Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээ 26, Хөрөнгө оруулалтын гэрээ 4, Тогтвортой байдлын гэрээ 11, Орон нутагтай хамтран ажиллах гэрээ 167-г байршжээ. Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн Сайдаас 2021.9.14-нд А/246 тоот тушаалаар “Эрдэс баялгийн гэрээний мэдээллийн санг эрхлэх үйл ажиллагааны журам”-ыг баталсан. Журам батлагдсантай холбоотойгоор 2021.11.18-нд 21 аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын холбогдох ажилтнууд, ОУИТБС-ын Дэд зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга нарыг сургалтад хамруулав. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.6.5-3.Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын стандартын хүрээнд ашиг хүртэгч (бенефициар) эздийг ил тод болгох /ЗГХЭГ, ҮҮХҮЯ 2020-2022/

Улсын бүртгэлийн ерөнхий хуульд 2021 онд оруулсан нэмэлт өөрчлөлтөөр эцсийн эзэмшигч, эцсийн өмчлөгчийн нэрийг нээлттэй байхаар тусгасан ба 2022.05.01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгын хүрээнд сайн дураар мэдээллээ ил болгосон компаниуд 2016 онд 46, 2017 онд 184, 2018 онд 60, 2019 онд 291, 2020 онд 687 компани тус тус ил болгосон байна. (<https://www.eitimongolia.mn/a/209>)

2020 онд Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайдын 2020 оны А/37 тоот тушаалаар ОУИТБС-ын тайлангийн маягыг шинэчлэн баталсан (<https://legalinfo.mn/mn/detail/15277>) бөгөөд энэн хүрээнд “Ашиг хүртэгч эздийн мэдээллийг тайлагнах маягт”-ыг баталсан.

Эрдэс баялгийн салбарын ил тод байдлын тухай хуулийн төсөлд эрдэс баялгийн салбарын эцсийн эзэмшигчийг ил тод болгох талаар Засгийн газар журам батлах, мэдээллийн санг бүрдүүлж, нийтэд ил болгох талаар улсын бүртгэлийн болон татварын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын чиг үүрэгт холбогдох заалтуудыг оруулж өгсөн. Мөн эрдэс баялгийн салбарт үйл ажиллагаа явуулагч аж ахуйн нэгж, байгууллагуудыг эцсийн эзэмшигч, хамаарал бүхий компанийг ил болгохоор хуулийн төсөлд тусгасан.(Биелэлт 70 хувь)

4.1.6.5-4. Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээт талбайн хайгуул, ашиглалтын үйл ажиллагаанд өртсөн байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх хууль, журмыг чанд мөрдүүлэх / ҮҮХҮЯ 2017-2020/

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 9.8-д заасан төлөвлөгөөний дагуу газрын тосны олборлолтын үйл ажиллагаа явуулж буй “Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээ”-т талбайнуудад байгаль орчин менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулах, тайлагнах, хянан батлах журмын хүрээнд жил бүрийн 12 дугаар сард дараа оны тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулдаг. Төсөл хэрэгжүүлэгч нь тухайн жилийн байгаль орчин менежментийн төлөвлөгөөний үр дүнг тусгасан биелэлтийн тайланг Байгаль орчин менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулах хянан батлах тайлагнах журмын дагуу гаргадаг.

2020 онд байгаль орчныг хамгаалах ажлын хүрээнд “Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээ”-т 19 болон 21 дүгээр талбайд Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын 2015 оны 3 дугаар сарын 30-ны өдрийн А-138 тушаал болон “эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах”, техникийн ерөнхий шаардлага MNS 5918:2008 зэрэг стандарт, журмыг тус тус үндэслэн нийт 1400 ширхэг мод суулгах ажил хийгдсэн. Мөн 75 га газарт хөрс сийрэгжүүлэх ажил, замуудын дунд хаагдсан газарт байгаа эвдэрсэн замуудыг хаах ажил 50 хувьтай, нийт 200 цооногт 10 метрийн өргөнтэй галаас хамгаалах зурвас бүс барих ажил, усны мониторингийн төхөөрөмж суурилуулах зэрэг ажлууд хийгдсэн байна. Мөн дэлхийн улс орнуудад Ковид-19 цар тахлын дэгдэлт ихэссэнтэй холбогдуулан гэрээлэгч компани болох “Петрочайна дачин тамсаг” ХХК болон “Доншен газрын тос Монгол” ХХК-ууд гадаадад байгаа шаардлагатай инженер техникийн ажилтнуудаа 2020 оны 08 дугаар сар хүртэл Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээт талбайнууд дахь ажлын байрандаа авчирч чадаагүй. Үүний улмаас 2020 онд хийгдэхээр төлөвлөгдсөн байсан өрмийн шингэн хаягдлын санг саармагжуулах болон нөхөн сэргээх ажил, дүйцүүлэн хамгаалах зэрэг ажлууд хийгдээгүй.

2021 онд Газрын тосны хайгуулын талбайдад Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний дагуу үйл ажиллагаа явуулж буй “Метан газ ресурс” ХХК, “Жи Өү Эйч” ХХК, “Түмэн ойл” ХХК, “Смарт-ойл монголиа” ХХК, “Зон Хэн Юу Тиан” ХХК, “Монголын Алт” ХХК болон “Петровис

ресурс” ХХК-иудын 2021 оны жилийн хайгуул, судалгааны болон байгаль орчныг нөхөн сэргээх ажилд нийт 40,676,116.37 ам.доллар зарцуулахаар төлөвлөгөө, төсөв батлагдсан. Газрын тосны хайгуулын “Матад” ХХ талбай ашиглалтад шилжиж байгаатай холбогдуулан газрын тосны тухай хууль, журмын холбогдох заалтын дагуу Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд нарын 2021.09.30-ны өдрийн А/253, А/309 дугаар тушаалаар байгуулагдсан газрын тосны хайгуулын “Матад” ХХ талбайн зарим хэсгийг буцаан авахад дүгнэлт гаргах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг Гэрээлэгчийн газрын тосны тухай хууль, Байгаль орчныг хамгаалах хууль, тогтоомжоор хүлээсэн үүргийн биелэлтэд хяналт, шалгалт хийж, ажлын хэсгийн санал, дүгнэлтийг боловсруулж сайдын зөвлөлийн хуралдаанд танилцуулахаар бэлтгэж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.6.5-5. Газрын тосны хайгуул, ашиглалтын үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийг “Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилга”-д хамруулах /ҮҮХҮЯ 2017-2019/

Энэ хүрээнд бүтээгдэхүүн хуваах 27, газрын тосны эрлийн 16 гэрээг «www.Iltodgeree.mn» сайтад байршуулсан. Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгад газрын тосны хайгуул ашиглалтын үйл ажиллагаа явуулж байгаа бүх аж ахуйн нэгж хамрагдсан боловч тайланд бүх аж ахуйн нэгжүүдийг хамруулдаггүй бөгөөд тайлан бичихээр шалгарсан компани тодорхой нөхцөлүүдийг харгалзаж, ямар аж ахуйн нэгжийг тайланд хамруулахыг шийдвэрлэдэг.

Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачигын 2019 оны тайланд «Петроматад» ХХК, «Петрочайна Дачин Тамсаг» ХХК, «Доншен газрын тос Монгол» ХХК, «Мак» ХХК, «Макс-Ойл» ХХК, «Магнай Трэйд» ХХК, «Смарт ойл» ХХК, «Вүльф Петролиум» ХХК зэрэг 8 гэрээлэгчийн үйл ажиллагааг тусгуулсан. 2021 онд 18 компани <http://ereporting.eitimongolia.mn/reportList> сайтад байршуулсан байна. (Биелэлт 100 хувь)

Долоо. Авлигаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд иргэд, олон нийтийн хяналт, иргэний нийгмийн байгууллагын үүрэг, оролцоог нэмэгдүүлэн, идэвх санаачилгыг дэмжих чиглэлээр:

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 7 дугаар зорилтын хүрээнд нийт 6 үйл ажиллагаа, 18 арга хэмжээ тусгагдсан. Зорилтын хэрэгжилтийг тоймлон танилцуулбал:

4.1.7.1-1. Шийдвэр гаргах шатанд иргэний нийгмийн оролцоо, хяналтын талаарх хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд үнэлгээ хийх ажлыг төрийн бус байгууллагатай хамтран зохион байгуулах /АТГ, яам, агентлаг, аймаг, нийслэл дэх ГХУСАЗСЗ 2017-2018/

АТГ-аас “Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагаанд хяналт, оролцоог хэрхэн хэрэгжүүлсэн талаарх хууль тогтоомжийн хэрэгжилт” сэдэвт цахим хэлэлцүүлгийг 2020 онд зохион байгуулсан бөгөөд уг хэлэлцүүлэгт нийгмийн халамжийн үйлчилгээний салбарын мэргэжилтнүүд болон энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг 21 аймгийн төрийн бус байгууллагуудын төлөөллийг оролцуулав. Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээний хяналт шинжилгээ, үнэлгээний тогтолцоо сайн байх нь ирээдүйд илүү үр дүнтэй нийгмийн халамжийн үйлчилгээ хэрэгжүүлэх боломжийг Засгийн газарт олгоно. Гэтэл энэ чиглэлийн ажлын үр дүнгийн үнэлгээ өмнө нь хийгдээгүй тул эцсийн үр дүн ямар байгааг, хэрхэн сайжруулж болох тал дээр ойлголт багатай байна. Авлигатай тэмцэх газраас үнэлгээний үр дүнг холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудын төлөөллийг оролцуулан хэлэлцүүлснээрээ цаашдын бодлого, чиглэлийг оновчтой тодорхойлох ач холбогдолтой байв.

“Төрийн зарим чиг үүргийг гэрээгээр гүйцэтгэж байгаа ТББ-ын үйл ажиллагааны үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх ажлыг хөндлөнгийн шинжээчдээр гүйцэтгүүлсэн бөгөөд тайланг 2020 онд 15 байгууллагын 42 хүнийг оролцуулсан цахим хэлэлцүүлэг зохион байгуулав. Төрөөс нийтийн үйлчилгээг хэрэглэгчид хүргэх үйл явцыг гэрээний үндсэн дээр төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх харилцааг зохицуулсан эрх зүйн орчин, гадаадын зарим улсын эрх зүйн тогтолцоо, туршлагыг судлах, үүний үндсэн дээр бодит байдлыг тодорхойлох зайлшгүй шаардлага бий болсон. Гэтэл энэ чиглэлийн ажлын үр дүнгийн үнэлгээ хийгдээгүй тул Засгийн газар эцсийн үр дүн ямар байгааг, хэрхэн сайжруулж болох

тал дээр ойлголт багатай байна. Төрийн бус байгууллагад шилжүүлсэн төрийн үйлчилгээнд гарсан үр дүн, үр нөлөөнд хийсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний тайланг иргэний нийгмийн байгууллагуудаар хэлэлцүүлэх чиглэлээр Монголын хуульчдын холбоо, “Баасанжав Консалтанг” ХХК-тай хамтран ажиллав.

Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газрын үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдал, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн тогтолцоо, үр ашигтай байдалд хөндлөнгийн үнэлгээ хийх, сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн арга хэмжээг “Транспарэнси интэрнэшнл-Монгол” ТББ, “Хууль тогтоомж, бодлого судлалын төв” ТББ-тай хамтран хэрэгжүүлж, тус байгууллагад ажилласан тайлан, үр дүнгийн талаар салбарын төрийн болон төрийн бус байгууллагын төлөөллийг оролцуулсан хэлэлцүүлгийг зохион байгууллаа.

Хүнс, хөдөө аж ахуйн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй төрийн бус байгууллагын төлөөлөлтэй уулзалт зохион байгуулан тухайн салбарын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа сангууд болон төрийн бус байгууллагаас төрийн байгууллагуудтай хамтран ажиллахад тулгарч буй бэрхшээл, шийдвэрлэх арга замын талаар харилцан мэдээлэл солилцлоо.

“Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн авлигын талаарх ойлголт төсөөлөл”-ийг тодруулах судалгааг зохион байгуулан, үр дүнг олон нийтэд мэдээлэх ажлыг зохион байгуулав.

АТГ-аас шийдвэр гаргах шатанд иргэний нийгмийн оролцоо, хяналтын чиглэлээр иргэд, төрийн бус байгууллагыг чадавхжуулах, олон улсын сайн туршлага бүхий авлигын эсрэг ном, гарын авлага орчуулж түгээх зорилгоор тэдгээрт зориулсан гарын авлагыг англи хэлнээс орчуулан, тус гарын авлагын агуулгын хүрээнд иргэд, ТББ-д сургалт зохион байгуулав.

Авлигын эрсдэлийн үнэлгээг 2020 онд Биений тамир, спортын газар, Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газар, нийслэлийн Хот байгуулалт, хөгжлийн газар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны харьяа Богдхан уулын дархан цаазат газрын хамгаалалтын захиргаа, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яамны харьяа Жижиг, дунд үйлдвэрийн газар, Барилга, хот байгуулалтын яамны харьяа Барилгын хөгжлийн төв, Төв аймгийн Батсүмбэр сумын

Засаг даргын Тамгын газар, нийслэлийн Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газар, нийслэлийн Газар зохион байгуулалтын алба, Зээлийн батлан даалтын сан, 2021 онд нийслэлийн Мэргэжлийн хяналтын газар, Хөдөө аж ахуйг дэмжих сан, Шинжлэх ухаан технологийн сан, Дорнод аймгийн Мэргэжлийн хяналтын газар, Дорнод бүсийн эрчим хүчний систем, Замын Үүд дэх Гаалийн газар, Баянзүрх дүүрэг дэх цагдаагийн газарт тус тус гэрээний дагуу төрийн бус байгууллагуудаар гүйцэтгүүлсэн бөгөөд эдгээр салбар байгууллагуудын шийдвэр гаргах түвшинд анхаарах асуудал, алдаа дутагдлыг хөндлөнгийн үнэлэлт, дүгнэлтээр гаргуулан түүний мөрөөр авлигаас урьдчилан сэргийлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэв.

Санхүүгийн зохицуулах хорооноос “Нээлттэй нийгэм форум” ТББ-тай хамтран “Хувьцаат компанийн комплаенс, мэдээллийн ил тод байдал” хэлэлцүүлгийг 2020 оны 9 дүгээр сарын 17-ны өдөр зохион байгуулсан. Уг хэлэлцүүлгээр Хорооноос компанийн засаглалыг нэвтрүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлж буй бодлого, зохицуулалтын шинэчлэл, хувьцаат компаниудын хууль тогтоомж, дүрэм, журмаар хүлээсэн үүргийн нийцэл, хувьцаат компанийн мэдээлэл, тайлагналын ил тод байдал, цаг үеийн болон цаашид чухалчлан анхаарах асуудлаар хэлэлцсэн ба мэргэжлийн холбоод болон хувьцаат компаниудын ТУЗ-ийн гишүүдийн төлөөлөл, зах зээлийн судлаач, мэргэжилтнүүд зэрэг нийт 150 гаруй хүн оролцов. Монголын даатгалын холбоо, Монголын банкны холбоо, Монголын зуучлагчдын холбоо, Монголын хөрөнгө, хохирол үнэлэгчдийн холбоодтой хамтран ажиллаж, даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн эрх олгох сургалтыг мэргэжлийн холбоод зохион байгуулж, шалгалтыг Хороо авч байна. Мөн СЗХ-ны 2020 оны 114 дүгээр тогтоолоор баталсан “Даатгалын зах зээлийн ёс зүйн журам”-ын дагуу Монголын даатгалын холбоо, Монголын банкны холбоо, Монголын даатгалын зуучлагчдын холбооноос байгууллагын албан хаагчдын ёс зүйн дүрмийг батлан ирүүлсэн бөгөөд тус дүрмийн дагуу өөрийн гишүүн байгууллагуудынхаа хэрэгжилтэд хяналт тавин ажиллаж байна. Ингэснээр салбарын салбарын холбоодыг бэхжүүлэх, ёс зүйтэй болох улмаар даатгуулагчийн эрх хамгаалагдах тогтолцоо бүрдсэн. Санхүүгийн зохицуулах хороо Монголын банк бус санхүүгийн байгууллагуудын холбоотой хамтран ажиллах гэрээг 2019 оны

12 сарын 09-ний өдөр 2 жилийн хугацаатайгаар байгуулсан. Энэхүү гэрээний хүрээнд ББСБ-уудын удирдах албан тушаалтнуудыг сертификатжуулах сургалт, “Комплаенс ба ёс зүй” цахим сургалтуудыг хамтран зохион байгуулж, 2020 онд ББСБ-уудын удирдах албан тушаалтнуудыг сертификатжуулах сургалтыг 2 удаа, “Комплаенс ба ёс зүй” цахим сургалтыг 8 удаа явуулсан. Санхүүгийн зохицуулах хороо салбарын мэргэжлийн холбоод (ХААГБТЭБНМБНХ, ММНБИ, ММҮИ, МХХ, МБХ, ММНБИ, ММҮИ, МДХ, МДЗХ, ҮМҮЧАЭҮХ)-той хамтран ажиллах гэрээг байгуулж салбарын ажилтнуудад эрх олгох, мэргэшүүлэх зэрэг сургалтыг хамтран хэрэгжүүлэхээр тогтсон. Хорооны цахим хуудсанд Хууль, журмын төсөлд санал авах хэсэгт 30 хоногийн хугацаатай 2020 онд 22 журам байршсан бөгөөд үүний үр дүнд 91 төрийн бус байгууллагууд саналаа өгч оролцов.

Авлигатай тэмцэх газар нь Авлигын эсрэг хуулиар хүлээсэн чиг үүргийн хүрээнд төрийн бус байгууллага, иргэдээс авлигатай тэмцэх талаар явуулж байгаа үйл ажиллагаа, гаргасан санал, санаачилгыг дэмжин туслах, тэдний оролцоог нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн зохион байгуулалтын арга хэмжээг тогтмол хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал, 2021 онд “Шүтэлцээт оюун хөгжил” ТББ-ын судлаачдаар “Ерөнхий боловсролын болон их, дээд сургуулийн хичээл, сургалтын хөтөлбөрт шударга ёсны үзэл, хандлагыг бий болгох, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх сэдэв туссан байдалд судалгаа, мониторинг” хийлгэж, Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны Дээд боловсролын газар, Боловсролын үнэлгээний төв, Боловсролын хүрээлэнгийн мэргэжилтэн, эрдэмтэн судлаачид, их, дээд сургуулийн болон ерөнхий боловсролын сургуулийн удирдлага, багш нарыг оролцуулсан “ЕБС болон их дээд, сургуулийн хичээл, сургалтын хөтөлбөрөөр дамжуулан хүүхэд залууст шударга ёсны хандлагыг төлөвшүүлэх боломж” сэдэвт хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан. Энэхүү судалгаа, хэлэлцүүлгийн үр дүн, оролцогчдын саналыг тусгасан зөвлөмжийг боловсруулж, Монгол Улсын Ерөнхий сайдад хүргүүлэв.

“Нээлттэй нийгэм форум” ТББ, “Монголын тогтвортой хөгжил, нийгмийн хариуцлагын зөвлөл” ТББ-тай хамтран Сангийн яам, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Төрийн худалдан авах ажиллагааны газар,

Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар, төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд, “Мон-Атом” ХХК, “Хил хязгааргүй алхам” ТББ, “Монголын бичил уурхайн нэгдсэн дээвэр холбоо” ТББ зэрэг төрийн болон төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодын төлөөлөл, судлаачдыг оролцуулан “Төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой уул уурхайн компаниудын худалдан авах ажиллагааны ил тод байдал” сэдэвт хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж, шилэн данс, худалдан авах ажиллагааны төлөвлөлт болон хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох чиглэлээр зөвлөмж гаргалаа.

Авлигаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодыг татан оролцуулах, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, идэвх санаачилгыг дэмжих зорилгоор Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлийн гишүүн, нийгэмд идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулдаг 60 гаруй төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодын удирдлага, төлөөллийг оролцуулан “Авлигын эсрэг хамтын ажиллагаа: Төрийн бус байгууллагын оролцоо” сэдэвт уулзалт, хэлэлцүүлгийг зохион байгуулав. Хэлэлцүүлгээр авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажилд иргэдийг татан оролцуулах, сургаж чадавхжуулах, соён гэгээрүүлэх ажлын хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, санал санаачилгыг өрнүүлэхэд төрийн бус байгууллагууд идэвхтэй оролцохыг уриалав. “Бодлогод залуусын оролцоо”, “Өөрчлөлтийн төлөөх эмэгтэйчүүд”, “Нээлттэй нийгэм форум” зэрэг төрийн бус байгууллагуудтай хамтран улсын болон орон нутгийн төсөв, төрийн байгууллагуудын худалдан авалтын дата мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа, түүний ил тод байдалд иргэдийн зүгээс хяналт тавих арга зүйд сургах, үр дүнтэй хяналт, оролцоог төлөвшүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор “Орон нутгийн төсвөө хяная-BudgeThon” хакатоныг зохион байгуулав. “Дата эрх чөлөө: Мэдэх эрх” дата, гэрэл зураг, түүх хосолсон үзэсгэлэн”-г “Бодлогод залуусын хяналт” ТББ, “Тунгаахуй” өгөгдлийн урлан зэрэг ТББ-тай хамтран зохион байгууллаа. Нээлттэй өгөгдлийг ашиглан олон нийтийн зүгээс төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд хяналт тавих боломж, арга хэлбэрийн талаар олон нийтэд ойлголт өгөх, энэ хүрээнд иргэний

нийгмийн зүгээс гаргасан санал, санаачилгыг сурталчилсан үр дүнтэй арга хэмжээ болов. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.7.1-2.Иргэдийн оролцоо, санал, санаачилгыг нэгтгэх, төрийн бодлого, шийдвэр гаргахад тусгах боломжийг бүрдүүлсэн бизнес анализийн систем хөгжүүлэх /ХХМТГ 2020-2022/

Монгол Улс дэлхийд цахим засаг, иргэний цахим оролцооны хүрээнд өөрийн түвшинг дээшлүүлэх зорилтыг хэрэгжүүлэн ажиллах зорилгоор төрийн дижитал шилжилтийг цогц байдлаар харж, төрийн дижитал шилжилтийн эко системийг технологийн түвшинд бий болгох чиглэлээр Үндэсний дата төвөөс Eparticipation.gov.mn төрийн нэгдсэн санал асуулга хүлээн авах, шийдвэр гаргах систем ажиллуулж байна. Энэхүү Иргэдийн цахим оролцооны систем нь төрийн бүх байгууллагуудад тус системийг ашиглан өөрийн үйл ажиллагаа, үйлчилгээний чиглэлийн хүрээнд холбогдох иргэдээ сонгож санал асуулга, хэлэлцүүлгийг үүсгэн явц, үр дүнг хянах боломж бүхий систем юм. Иргэд тухайн системд нэвтрэхдээ “E-Mongolia” танилт нэвтрэлтийн нэгдсэн системийн тусламжтайгаар өөрийгөө баталгаажуулах ба баталгаажуулсны дараагаар төрийн бүх шатны байгууллагаас явуулж буй санал асуулга, хэлэлцүүлэгт оролцох, санал, гомдол хүсэлтээ илгээх боломжтой болно. Энэхүү систем нь мөн Иргэдээс ирүүлэх санал, хүсэлт, шүүмжлэл, гомдол талархлыг хүлээн авч холбогдох байгууллагуудад шилжүүлэн шийдвэрлэх боломж бүхий “11-11” төвийн системтэй холбогдож ажилладаг бөгөөд санал гомдлыг иргэдийн цахим оролцооны системээрээ дамжуулан өгөх, хянах боломжийг бүрдүүлнэ. Монгол Улсын иргэд энэхүү системийг ашиглан төрийн бүх шатны байгууллагаас явуулж буй санал асуулга, хэлэлцүүлэгт оролцох, санал, гомдол, хүсэлтээ илгээх боломжтой байх бөгөөд өөрийгөө “ДАН” танилт нэвтрэлтийн нэгдсэн системийг ашиглан цахим орчинд баталгаажуулсан байх шаардлагатай юм. Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газраас Засгийн газрын иргэд олон нийттэй харилцах төвийн өргөдөл гомдлын www.11-11.mn систем дээр ажиллах Бизнес аналитикийн “Tableau” системийг ашиглахаар лицензийг онд худалдан авсан бөгөөд Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, “Ай Ти Зон” ХХК-ын хооронд уг системийг хөгжүүлэх гэрээг 2020 оны 02 дугаар сарын 04-ний өдөр байгуулж,

ашиглалтын талаарх сургалтыг 2020 оны 09 дүгээр сарын 23-ны өдөр зохион байгуулав.

Иргэдийн оролцоо, санал санаачилгыг нэгтгэх, төрийн бодлого, шийдвэр гаргалтад тусгах боломжийг бүрдүүлсэн бизнес анализын систем нэвтрүүлэх ажлын хүрээнд Дэлхийн банкны Ухаалаг засаг төслийн санхүүжилтээр Иргэдийн санал хүсэлтийн мэдээлэлд бизнес анализ хийх зөвлөх ажиллуулан зөвлөх үйлчилгээг авч ажиллаж байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.7.1-3. Нийслэлийн хэмжээнд авлигын нийгмийн хор аюулыг ухуулан таниулах, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэхэд иргэн, төрийн бус байгууллагын оролцоог хангах зорилтын хүрээнд “Ил тод Улаанбаатар Академи”-тай хамтран ажиллах АТГ, Нийслэлийн ЗДТГ, ГХУСАЗСЗ 2017-2019/

Авлигатай тэмцэх газар авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиглэлээр 2020 онд 117, 2021 онд 68 иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагын санал санаачилгыг дэмжин хамтран ажиллаж, 2020 онд 47, 2021 онд 23 удаагийн уулзалт, ярилцлагыг тус тус зохион байгуулав. Авлигын нийгмийн аюулыг ухуулан таниулах, хууль тогтоомж сурталчлах, авлигатай тэмцэх ажилд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, төр-иргэний хамтын ажиллагааг бэхжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, иргэдийн эрх зүйн мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, олон нийтийн хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх, сайн туршлагыг дэлгэрүүлэхэд чиглэсэн олон төрлийн сургалтын хөтөлбөр, модулийг боловсруулж, үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлээд байна. Тухайлбал, Иргэний нийгмийн байгууллагыг чадавхжуулах зорилгоор “Шударга ёс-Иргэний хяналт” сэдэвт, төрийн албаны удирдах албан тушаалтан, худалдан авах алба, хуулийн хэлтэс, санхүү, дотоод хяналт, аудитын албан тушаалтнуудад зориулсан 5 төрлийн 20 сургалтын модулийг боловсруулаа. Мөн хувийн хэвшлийн салбар, бизнес эрхлэгчдэд зориулсан гар утас, бусад хөдөлгөөнт төхөөрөмж дээр ажиллах сургалтын интерактив модуль бүхий аппликэйшний зохиомжийн төслийг боловсруулах, ерөнхий боловсролын болон их, дээд сургуулийн хичээл, сургалтын хөтөлбөрт шударга ёсны үзэл, хандлага, авлигыг үл тэвчих үзэл, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх сэдэв хэрхэн туссан байдал дүн шинжилгээ хийх ажлыг эхлүүлэв. Авлигын нийгмийн хораюулыг иргэд, олон нийтэд ухуулан

таниулах ажлыг нийгмийн салбар, бүлэг тус бүрээр ангилан авч үзэж, энэ дагуу тухайн салбар, бүлгийн онцлогт тохирсон агуулга, хэлбэрээр зохион байгуулаа. Ухуулга сурталчилгааг видео контент, зурагт хуудас, брошюр нугалбар, подкаст, үзүүлэн таниулах, радио контент, номын сангийн үйлчилгээ, мэдээллийн самбар, видео цахим хичээл, орон нутаг дахь сурталчилгаа, нийтийн тээврийн сурталчилгаа, гудамжны самбар болон дэлгэцийн сурталчилгаа, цахилгаан шатны сурталчилгаа, нийтлэл, нэвтрүүлэг зэрэг хэд хэдэн төрөл жанраар бэлтгэн, түгээж ажиллав.

Олон нийтэд авлигын нийгмийн хор аюулыг ухуулан таниулах, тэдэнд авлигыг үл тэвчих ёс суртахуун төлөвшүүлэх, уг ажиллагаанд хэвлэл мэдээллийн байгууллага, маркетинг, бүтээлч үйлдвэрлэлийн салбарын залуусыг татан оролцуулах, сургах, туршлага хуваалцах, хамтран ажиллахад зорилгоор сэтгүүлч, байгууллагын маркетинг, сошил медиа хөгжүүлэгч мэргэжилтнүүдийг хамруулан 2020 оны 9 дүгээр сард 2 удаагийн сургалт, хэлэлцүүлгийг зохион байгуулав.

Мэдээллийн ил тод, хүртээмжтэй байдлыг хангах, залуучуудын оролцоог нэмэгдүүлэх, чадавхжуулах зорилгоор “Бодлогод залуусын оролцоо” ТББ-тай хамтран 2020 онд Увс, Ховд, Завхан, Баян-Өлгий, Говь-Алтай аймгийн залуучуудын дунд “Орон нутгийн төсвийн ил тод байдал” хакатон /тодорхой өгөгдсөн сэдвийн хүрээнд төрөл бүрийн мэргэжил, чадвартай хүмүүсээр үр дүнтэй багийг бүрдүүлэн, богино цаг хугацаанд шинэ санааг хөгжүүлж асуудлыг оновчтой, бүтээлчээр шийдвэрлэх нэг төрлийн уралдаант үйл ажиллагаа/, 2021 онд “Бодлогод залуусын оролцоо”, “Өөрчлөлтийн төлөөх эмэгтэйчүүд”, “Нээлттэй нийгэм форум” төрийн бус байгууллагуудтай хамтран улсын болон орон нутгийн төсөв, төрийн байгууллагуудын худалдан авалтын дата мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа, түүний ил тод байдалд иргэдийн зүгээс хяналт тавих арга зүйд сургах, үр дүнтэй хяналт, оролцоог төлөвшүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор “Орон нутгийн төсвөө хяная-BudgeThon” хакатоныг зохион байгуулсан.

“Дата эрх чөлөө: Мэдэх эрх” дата, гэрэл зураг, түүх хосолсон үзэсгэлэнг төрийн бус байгууллагатай хамтран зохион байгуулсан нь нээлттэй өгөгдлийг ашиглан олон нийтийн зүгээс төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд хяналт тавих боломж, арга хэлбэрийн талаар олон нийтэд ойлголт өгөх,

энэ хүрээнд иргэний нийгмийн зүгээс гаргасан санал, санаачилгыг сурталчилсан үр дүнтэй арга хэмжээ болов.

2020 онд Шударга ёсны үзэл санааг олон нийтэд төлөвшүүлэн, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг үе шаттай зохион байгуулж, иргэдийн идэвх санаачилгыг өрнүүлэх, идэвхжүүлэх, авлигын эсрэг боловсролыг дээшлүүлэх зорилгоор “Үнэгүй фитнес” ТББ-тай хамтран “Эрүүл бие-Эрүүл нийгэм Амьдралын хэв маягаа өөрчилье» арга хэмжээг Үндэсний соёл амралтын хүрээлэнд зохион байгууллаа. Уг арга хэмжээнд нийт 260 гаруй иргэн хүрэлцэн ирж 100 хүний дунд 10 төрлийн авлигын эсрэг мэдлэг олгох өртөөлсөн тэмцээнийг амжилттай зохион байгуулав.

Тус газраас Нийслэлийн гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөлтэй хамтран олон нийтийг авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх, шударга ёсны зөв хандлага төлөвшүүлэх, авлигын талаарх ойлголт, мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, түүний хор уршиг, үр дагаврыг ухуулан таниулах зорилгоор иргэдийн амьдралд, бүтээгдэхүүний үнэ, эдийн засаг, иргэдийн тэгш хүртээмжтэй үйлчилгээ авах боломжид авлигын үзүүлэх нөлөөллийг энгийн, ойлгомжтой хялбаршуулсан байдлаар харуулах 6 төрлийн сэдэвчилсэн видео контентууд, авлигын эсрэг сурталчилгааны чиглэлээр 10 төрлийн зурагт хуудсыг тус тус бүтээж олон нийтэд түгээв. 2021 онд авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиглэлээр дараах ажлуудыг хамтран хэрэгжүүлсэн байна:

Иргэдийн авлигын эсрэг үйл ажиллагаан дахь оролцоог нэмэгдүүлэх, төрийн албаны хүнд суртал, авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, авлигын гэмт хэргийг мэдээлэл 110 тусгай дугаарыг сурталчлах агуулга бүхий 816 ширхэг мэдээллийн самбарыг хэвлүүлэн, нийслэлийн орон сууц, хотхоны лифтний хажууд байршуулах ажлыг хороодын хэсгийн ахлагч нартай хамтран зохион байгуулсан.

Авлигатай тэмцэх газраас эрхлэн гаргасан 21 шторк, видеог ТВ7, ТВ8, ТВ9, С1, ПАРЛАМЕНТ, UBS, SBN, NTV, MNC, ETV, MN25, ТМ телевизүүдээр 2021 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдрөөс 2021 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн хооронд тухайн телевизүүдийн оргил цагаар өдөрт 3 ба түүнээс дээш удаагийн давтамжтайгаар цацаж, олон нийтийн хүртээл болгосон.

Авлигатай тэмцэх газраас иргэд, олон нийтэд авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён

гэгээрүүлэх чиглэлээр бүтээсэн авлигын эсрэг зурагт хуудсыг нийслэлийн гудамж, талбай, автобусны буудалд байрлах самбарт 9 төрлийн зурагт хуудсыг 66 автобусны буудал 45 мэдээллийн самбарт 28 хоногийн турш байршуулан, иргэдийн авлигын эсрэг оролцоог нэмэгдүүлэх, гомдол мэдээллийг хүлээн авах 110 дугаарын утсыг сурталчилсан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.7.2-1.Төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагааг ил тод, нээлттэй, тогтвортой, хууль тогтоомж боловсруулах үйл ажиллагаанд оролцох эрхийг нь баталгаажуулах зэрэг чиглэлээр Төрийн бус байгууллагын тухай хуулийг боловсронгуй болгох /ХЗДХЯ 2017-2019/

Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох Үндсэн чиглэлд ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдийг төрөл тус бүрээр нь нарийвчлан зохицуулахаар, ялангуяа Холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслөөр холбооны төрөл, ангилал, дотоод зохион байгуулалт, удирдлага, төлөөлөл, үүсгэн байгуулагчийг тодорхой болгож, бүртгэл, хяналт, тайлагналт, ил тод байдал, татан буугдах нөхцөл, журмыг боловсронгуй болгож, онцлог бүхий холбоо, төрөөс холбоонд үзүүлэх дэмжлэг, төрийн чиг үүргийг гүйцэтгүүлэхтэй холбоотой зохицуулалтыг бий болгох зорилтыг дэвшүүлсэн.

Энэ хүрээнд Сан, Холбоо, Нийтэд тустай үйл ажиллагааны тухай хуулийн төсөл боловсруулахаар болсон. Үүний дагуу Холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл, Сангийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийг тус тус эцэслэн боловсруулж, Засгийн газрын гишүүд, төрийн болон төрийн бус байгууллагаас санал авч, төсөлд тусгав. Хуулийн төслийг 2021 оны 10 дугаар сарын 13-ны өдрийн Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлж, Улсын Их Хуралд 2021 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдөр өргөн мэдүүлэв.

Сангийн эрх зүйн байдлын тухай, Холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулиуд батлагдсанаар холбооноос гадна бусад ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдийн хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, үйл ажиллагаандаа ил тод байх зарчмыг хэрэгжүүлэхэд анхаарч нийтэд тустай үйл ажиллагаа эрхэлж, татварын хөнгөлөлт чөлөөлөлт эдэлж байгаа бол тухайн үйл ажиллагаатай холбоотой санхүү, татвар, үйл ажиллагааны тайлангаа холбогдох байгууллагад гаргах эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ. Түүнчлэн

төрийн чиг үүргийг гэрээлэн гүйцэтгэсэн бол ашгийн төлөө бус хуулийн этгээд нь үйл ажиллагааны болон санхүүгийн тайлангаа төрийн байгууллагад хүргүүлэх, тухайн төрийн байгууллага болон ашгийн төлөө бус хуулийн этгээд нь тайлангаа нийтэд ил тод нийтлэх үүрэгтэй байхаар зохицуулах юм. Мөн Сангийн хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, үйл ажиллагаагаа ил тод байх зарчмыг хэрэгжүүлэхэд анхаарч нийтэд тустай үйл ажиллагаа эрхэлж, татварын хөнгөлөлт чөлөөлөлт эдэлж байгаа бол тухайн үйл ажиллагаатай холбоотой санхүү, татвар, үйл ажиллагааны тайлангаа холбогдох байгууллагад гаргах, ил тод байлгах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэхээр тусгав.

Иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөлөл бүхий Консорциумаас 2021 онд “Эс Ай Си Эй” ХХК-тай хамтран “Нээлттэй нийгэм форум” ТББ, “Форум Ази” бүсийн байгууллагын дэмжлэгтэйгээр ТББ-ын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, сайжруулахтай холбоотой нөлөөллийн үйл ажиллагааг баримт, дүн шинжилгээ бүхий мэдээллээр хангах, иргэний нийгмийн байгууллагын үйл ажиллагаа болон оролцогч талуудын зураглалыг тодорхойлох, иргэний нийгмийн байгууллагын үйл ажиллагааны үр нөлөө, Монгол Улс дахь иргэний орон зайн өнөөгийн төлөв байдлыг судлах зорилго бүхий “Иргэний орон зайн төлөв байдал, түүнийг дэмжих эрх зүйн таатай орчныг бий болгох хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлох” судалгаа явуулжээ. Үг судалгаанд 683 төрийн бус байгууллага хамрагдсан бөгөөд сүүлийн 3 жилийн хугацаанд эдгээр байгууллагаас орон нутаг болон үндэсний хэмжээний 512 бодлогын баримт бичиг, эрх зүйн актад нэмэлт, өөрчлөлт оруулан батлуулж, 2,850 удаа нийтийн эрх ашгийг төлөөлөн нэхэмжлэл гаргаж, 8,526 судалгаа эрхлэн гүйцэтгэсэн байна (<https://www.icnl.org/wp-content/uploads/ngostudy-mong.pdf>). (Биелэлт 70 хувь)

4.1.7.2-2. Төрийн бус байгууллагуудын үйл ажиллагааны чиглэл, үүсгэн байгуулагч, гишүүдийн мэдээлэл, хандив, орлого, зарлагыг олон нийтэд ил тод, нээлттэй мэдээлэх механизмыг бүрдүүлэх /УБЕГ 2019-2020/

Улсын бүртгэлийн багц хуулийг 2018 онд Улсын Их Хурлаас баталсан Улсын бүртгэлийн багц хууль хэрэгжснээр хуулийн этгээдийн нэр, хаяг, регистрийн дугаар, төрөл, хэлбэр, үйл ажиллагааны чиглэл, улсын бүртгэлд бүртгэсэн огноо, үүсгэн байгуулагчийн нэр, тэдгээрийн тоо, хувьцаа эзэмшигчийн нэр,

итгэмжлэлгүйгээр төлөөлөх этгээдийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, хуулийн этгээд өөрчлөн байгуулагдсан эсэх, хэлбэр, оноосон нэр өөрчлөгдсөн, татан буугдсан талаарх мэдээллийг нээлттэй болгосон. 2019 оны 9 дүгээр сараас ашгийн төлөө бус төрийн бус байгууллагын анхны үүсгэн байгуулагч, эцсийн өмчлөгч, удирдах зөвлөлийн дарга, гишүүдийг улсын бүртгэлийн мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэж эхэлсэн. Тухайлбал, хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн мэдээллээр 1998 онд 1075 ТББ санд бүртгэлтэй байсан бол 2005 онд 3492, 2010 онд 6915, 2015 онд 11879, 2018 онд 19260, 2019 онд 21040, 2020 онд 25388, 2021 оны 8 дугаар сарын 25-ны байдлаар нийт 26441 ТББ-ыг тус тус бүртгэсэн байна.

Төрийн бус байгууллагын тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу төрийн бус байгууллага үйл ажиллагааныхаа тайланг тухайн байгууллагад ирүүлэхээр заасны дагуу 2020 онд 401, 2021 онд 609 төрийн бус байгууллагын тайланг хүлээн авч ажилласан. Шинэчилсэн бүртгэлд хамрагдаагүй төрийн бус байгууллагуудын судалгааг Сангийн яаманд цахим хаягаар хүргүүлж, санхүүгийн тайлан өгсөн эсэх талаар мэдээллийг гаргуулан авч, уг мэдээллийг үндэслэн 2019 онд санхүүгийн тайлан өгсөн төрийн бус байгууллагын жагсаалтыг гарган, Улсын бүртгэлийн нэгдсэн архивд хадгалагдаж байгаа хувийн хэрэгтэй тулгалт хийсэн.

Төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагааны чиглэл, үүсгэн байгуулагч, гишүүдийн мэдээлэл, хандив, орлого, зарлагыг олон нийтэд ил тод, нээлттэй мэдээлэх зорилгоор төрийн байгууллагуудыг холбогдох мэдээлэл судалгаагаар хангаж ажилласан. Тухайлбал, 2020 онд Сангийн сайдын 2020 оны 20 дугаар тушаалаар байгуулагдсан “Үндэсний эрсдэлийн үнэлгээний ажлын хэсэг”-т улсын бүртгэлийн мэдээллийн санд бүртгэлтэй төрийн бус байгууллагын, үнэт металл, үнэт чулуу, тэдгээрээр хийсэн эдлэлийн худалдаа эрхлэгчийн, үл хөдлөх хөрөнгийн худалдаа, зуучлалын үйл ажиллагаа эрхлэгчийн судалгаа, Зам, тээврийн хөгжлийн яаманд замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхлэхээр улсын бүртгэлийн мэдээллийн санд бүртгүүлсэн 44 төрийн бус байгууллагын судалгаа, Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлд улсын бүртгэлд бүртгэлтэй холбоо /НҮТББ/-ны судалгаа, Цагдаагийн ерөнхий газрын Хар тамхитай тэмцэх газарт мансууруулах

эм, сэтгэцэд нөлөөт бодистой холбоотой үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн бус байгууллагын судалгааг гарган, cn_data@police.gov.mn цахим хаягаар тус тус хүргүүлэн ажилласан бол 2021 онд Барилга, хот байгуулалтын чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг 134 төрийн бус байгууллагын, 21719 нийгэмд үйлчилдэг, 3255 гишүүдээ үйлчилдэг, нийт 24974 төрийн бус байгууллагын, зам тээврийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг 153 нийгэмд үйлчилдэг төрийн бус байгууллагын, 51 гишүүдээ үйлчилдэг төрийн бус байгууллагуудын талаарх судалгааг боловсруулан холбогдох газарт хүргүүлсэн байна.

Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас 2020 оны 05 дугаар сарын 27-ны өдөр Монгол Улсын төрийн бус байгууллагын салбар дахь терроризмыг санхүүжүүлэх эрсдэлийн үнэлгээний ажлын хэсгийн хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан.

Улсын Их Хурлаас 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдөр баталсан Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль 2022 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжиж эхлэх бөгөөд тус хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.6.19-д зааснаар “хуулийн этгээдийн эцсийн өмчлөгч, эцсийн өмчлөгчийн талаарх мэдээлэл” нээлттэй мэдээлэлд хамаарахаар болсон, мөн Улсын бүртгэлийн ерөнхий хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.2.3-д “хувьцаа эзэмшигчийн нэр,” гэсний дараа “эцсийн өмчлөгчийн нэр” гэж нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан нь ТББ-уудын үүсгэн байгуулагчийн мэдээлэл олон нийтэд ил тод болох эрх зүйн орчин бүрдсэн.

Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Сангийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн 12 дугаар зүйлийн 12-д “Энэ хуулийн 12.2-т заасан сан нь үйл ажиллагааны болон санхүүгийн жилийн тайлангаа олон нийтэд нээлттэй байлгана”, Холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн 11 дүгээр зүйлийн 11.2-д “Холбооны дүрэмд дараах зүйлийг тусгана”, 11.2.14-т “хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа, санхүүжилт болон зарцуулалтыг олон нийтэд нээлттэй тайлагнах журам” гэж, мөн хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.7-д “Энэ хуулийн 13.2 / Нийтэд тустай үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа холбоо, эсхүл мэргэжлийн холбоо нь/, 13.3 / Холбоо хууль, эсхүл гэрээний дагуу төрийн гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагын чиг үүргийг гүйцэтгэсэн бол/-т заасан холбоо үйл ажиллагааны болон санхүүгийн жилийн тайлангаа олон нийтэд нээлттэй байлгана” гэж, 39 дүгээр зүйлийн 39.2-т “Зөвлөлөөс үйл

ажиллагаагаа идэвхтэй явуулж байгаа ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдийн жагсаалтыг гаргаж, олон нийтэд нээлттэй мэдээлнэ”, 40 дүгээр зүйлийн 40.6-д “Энэ хуулийн 40.1-д заасан дансан дахь хөрөнгийн бүрдүүлэлт, зарцуулалтын тайланг улирал тутам гаргаж, зөвлөлийн цахим хуудсаар олон нийтэд нээлттэй мэдээлнэ” гэсэн зохицуулалтыг тусгасан байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.7.2-3.Төрийн бус байгууллагуудын мэдээллийн идэвхтэй солилцоог бий болгох, хоорондын үйл ажиллагааг уялдуулах зорилгоор авлигын эсрэг төрийн бус байгууллагуудын сүлжээ, түншлэлийг дэмжих /Холбогдох ТББ 2018-2020/

Авлигатай тэмцэх газраас авлигын эсрэг хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиглэлээр төрийн бус байгууллагуудтай хамтран ажиллах арга хэмжээг шат дараатай хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал, Авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг сурталчлах, авлигын эрсдэлийг бууруулах зорилгоор Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх сангаас жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд хөнгөлөлттэй зээл олгохоор төсөл хүлээн авах, сонгон шалгаруулах ажиллагаа эхэлсэнтэй холбогдуулан Авлигатай тэмцэх газар, ХХААХҮЯ, “Хөгжлийн шийдэл” ТББ-тай хамтран “Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих зорилгоор төрөөс олгож байгаа санхүүжилтийн үйл ажиллагаанд нээлттэй, ил тод, шударга байдлыг хангах нь” сэдэвт цахим сургалтыг Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих сан болон 21 аймгийн хөдөө аж ахуйн газрын төсөл сонгон шалгаруулалтын хороо, дэд хорооны бүрэлдэхүүнийг хамруулан 2020 онд зохион байгуулав. “Иргэний мэдээлэл авах эрхийг баталгаажуулсан хуулийн хэрэгжилтийг хангах, мэдээллийн эрх зүйн орчин, сэтгүүлчийн мэргэжлийн ёс зүй, хариуцлагыг дээшлүүлэх зорилтыг хангах” чиглэлийн хүрээнд 2020 онд Монголын Сэтгүүлчдийн Нэгдсэн Эвсэл, Сэтгүүлчид, Хэвлэл мэдээллийн байгууллага, Төрийн бус байгууллагын төлөөлөл, ХЗДХЯ-тай хамтран Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд санал авах салбарын анхны хэлэлцүүлгийг тус тус зохион байгуулав.

АТҮХ-ийн хэрэгжилт, авлигын индексийн судалгаа, шударга байдлын үнэлгээний дүн, шалтгаан нөхцөл болон авлигатай тэмцэхэд иргэд, иргэний нийгмийн байгууллага хэрхэн

оролцох талаар мэдээлэл өгч, чадавхжуулав. 2020 онд зохион байгуулсан төрийн бус байгууллагад хөндлөнгийн байгууллагаас үнэлгээ хийсэн дүнг хэлэлцэх цахим хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж, хэлэлцүүлгээс дэвшүүлсэн саналуудыг зөвлөмж болгон нэгтгэв.

Авлигатай тэмцэх газраас 2021 онд авлигаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр төрийн байгууллагын албан тушаалтнуудтай болон иргэд, олон нийтэд авлигын нийгмийн хор аюулыг ухуулан таниулах, авлигыг үл тэвчих ёс суртахуун төлөвшүүлэх зорилгоор “Монголын телевизүүдийн холбоо”, “Нээлттэй нийгэм форум”, “Хөгжлийн шийдэл”, “Ухаалаг засаг”, “Монгол википедиа нийгэмлэг”, “Мэдлэгтэй иргэд”, “Захиргааны шинэ санаачилга” зэрэг ТББ-ын төлөөлөл зэрэгтэй 23 удаагийн ажил хэргийн уулзалт зохион байгуулж ажилласан.

“Датаэрхчөлөө:Мэдэхэрх” дата, гэрэл зураг, түүх хосолсон үзэсгэлэнг Бодлогод залуусын хяналт ТББ, “Тунгаахуй” өгөгдлийн урлан зэрэг төрийн бус байгууллагатай хамтран зохион байгуулаа. Дэмжигч байгууллагаар Нээлттэй нийгэм форум ажиллав. Үзэсгэлэнд нээлттэй өгөгдөл ашиглан нийгмийн чухал сэдвүүдэд хувь нэмрээ оруулахаар зорин ажиллаж буй “Лийд” төгсөгчдийн холбоо ТББ, ikon.mn сайт, Монголын дата клуб, Цогц хөгжлийн үндэсний төв ТББ, Залуусын давлагаа клуб зэрэг байгууллагууд оролцсон. Үзэсгэлэнгийн үеэр зохион байгуулсан “Нээлттэй өгөгдлийг хэрхэн ашиглах вэ?” хэлэлцүүлэг 15 оролцогч, “Гэр хороолол ба хүртээмж” олон талт хэлэлцүүлэгт 15, “Харилцан суралцах залуусын орон зай” хэлэлцүүлэг 20 орчим залуус ирж оролцжээ. Үзэсгэлэнд төрийн болон төрийн бус байгууллага, сэтгүүл зүйн салбар, сайн дурын клубууд зэрэг олон тал хамтран оролцсоноороо ач холбогдолтой бөгөөд нээлттэй өгөгдлийг ашиглан олон нийтийн зүгээс төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд хяналт тавих боломж, арга хэлбэрийн талаар олон нийтэд ойлголт өгөх, энэ хүрээнд иргэний нийгмийн зүгээс гаргасан санал, санаачилгыг сурталчилсан үр дүнтэй арга хэмжээ болов. Тухайлбал, тус арга хэмжээгээр сонгуулийн үр дүн, ХАСХОМ, шилэн данс, улсын бүртгэл, хуулийн этгээдийн бүртгэл зэрэг мэдээлэл нь хэдий төрийн зүгээс ил тод болгосон нээлттэй өгөгдөл боловч иргэд шууд ашиглахад төдийлөн ойлгомжтой биш, дүн шинжилгээ хийхэд хугацаа шаарддаг мэдээллүүд байдаг. Эдгээр мэдээллийг иргэдэд

илүү ойртуулахын тулд дата аналистууд болон сэтгүүл зүйн салбарынхантай хамтран ажиллаж, мэдээллийг илүү өргөн хүрээнд ойлгогдохоор хялбаршуулан түгээх, хяналт тавих, оролцох ач холбогдол, арга замыг ойлгуулахад чухал юм. Иймд энэ удаагийн үзэсгэлэнд ижил зорилготой талуудыг оролцогчоор татан оролцуулсан нь нээлттэй өгөгдлийн ач холбогдлыг улам баталгаажуулав.

Авлигын эсрэг хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт заасан “төрийн бус байгууллага, иргэдээс авлигатай тэмцэх талаар явуулж байгаа үйл ажиллагаа, гаргасан санал, санаачилгыг дэмжин туслах, тэдний оролцоог нэмэгдүүлэх зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах;” чиг үүргийн хүрээнд авлигын эсрэг хууль тогтоомж болон Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах, авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиглэлээр иргэн, төрийн болон төрийн бус байгууллагатай хамтарч ажиллах чиглэлээр 2021 онд 5 удаагийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулав. Тухайлбал, “Шүтэлцээт оюун” ТББ-тай хамтран Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны Дээд боловсролын газар, Боловсролын үнэлгээний төв, Боловсролын хүрээлэнгийн мэргэжилтэн, эрдэмтэн судлаачид, их, дээд сургуулийн болон ерөнхий боловсролын сургуулийн удирдлага, багш нарыг оролцуулан “Ерөнхий боловсролын болон их, дээд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрөөр дамжуулан хүүхэд, залууст шударга ёсны хандлагыг төлөвшүүлэх боломж” сэдэвт хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, сургалтын хөтөлбөрт шударга ёсны хандлага, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх агуулга туссан байдалд хийсэн дүн шинжилгээтэй танилцаж, илтгэл хэлэлцүүлж, хэлэлцүүлэгт оролцогчдоос гарсан санал, санаачилга, үр дүн холбогдох зөвлөмжийг боловсруулан Монгол Улсын Ерөнхий сайд болон Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдад хүргүүлээ. Мөн “Транспарэнси интэрнэшнл Монгол” ТББ-тай хамтран зохион байгуулсан Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газарт ажилласан үр дүн буюу тухайн үйл ажиллагааны эрх зүйн орчин, үйл ажиллагаа, албан хаагчдын ажлын ур чадвар, хүртээмж, хамрагдалтын талаарх тайланг танилцуулах хэлэлцүүлгийг зохион байгуулаа.

“Нээлттэй нийгэм форум”, Монголын тогтвортой хөгжил нийгмийн хариуцлагын зөвлөлттэй хамтран УУХҮЯ, СЯ, ХЗДХЯ, ХААГ, ТӨБЗГ, төрийн болон орон нутгийн

өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой компаниуд, “Мон-Атом” ХХК, “Хил хязгааргүй алхам” ТББ, “Монголын бичил уурхайн нэгдсэн дээвэр холбоо” зэрэг төрийн бус байгууллага, холбоодын төлөөлөл, судлаачдыг оролцуулан “Төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой уул уурхайн компаниудын худалдан авах ажиллагааны ил тод байдал” сэдэвт хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж, шилэн данс, худалдан авах ажиллагааны төлөвлөлт болон хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох чиглэлээр зөвлөмж гаргалаа.

АТГ-ын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлийн гишүүн, нийгэмд идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулдаг 60 гаруй төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодын удирдлага, төлөөллийг оролцуулан “Авлигын эсрэг хамтын ажиллагаа: Төрийн бус байгууллагын оролцоо” сэдэвт уулзалт, хэлэлцүүлгийг зохион байгуулав. Хэлэлцүүлгээр авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажилд иргэдийг татан оролцуулах, сургаж чадавхжуулах, соён гэгээрүүлэх ажлын хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, санал санаачилгыг өрнүүлэхэд төрийн бус байгууллагууд идэвхтэй оролцохыг уриалав. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.7.3-1.Төрийн байгууллага, түүний удирдлагын үйл ажиллагаанд төрийн бус байгууллага хяналт тавих боломжийг бүрдүүлэх /АТГ 2017-2019/

Авлигатай тэмцэх газраас төрийн байгууллага, түүний удирдлагын үйл ажиллагаанд төрийн бус байгууллага хяналт тавих боломжийг бүрдүүлэх, иргэний нийгмийн байгууллагуудад дэмжлэг үзүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг шат дараатай хэрэгжүүлж ирсэн. Төрийн байгууллага, албан тушаалтны аливаа шийдвэр гаргах ажиллагааны ил тод байдлыг хангах, албан тушаалтны ёс зүйг дээшлүүлэх, хүнд суртал, чирэгдлийг арилгах, төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагааны хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, ил тод байдалд иргэд олон нийтийн хяналтыг бий болгох, нийтийн албан тушаалтын хувийн ашиг сонирхлын болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлэгт иргэд, олон нийтийн хяналт тавих, мэдээлэл авах эрхээ эдлэхэд нь дэмжлэг үзүүлэх чиглэлээр 2017-2019 онуудад иргэний хяналтын зөвлөлийн 124 гишүүнийг 21 аймаг, яам, агентлаг, нийслэл, дүүргийн хэмжээнд гэрээ байгуулан ажиллуулсан.

Иргэд, олон нийтээс төрийн байгууллага, албан тушаалтны хүнд сурталтай үйлчилгээ,

авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, авлигын гэмт хэргийн талаар мэдээлэл хүлээн авах, эрх зүйн зөвлөгөө, мэдээлэл өгөх зорилго бүхий “Иргэний хяналтын төв”-ийг 2018-2021 онуудад Дүнжингарав худалдааны төв, Мишээл Экспо, Драгон төв, 6 буудал дахь нийслэлийн үйлчилгээний нэгдсэн төвүүдэд нээн 8 иргэнийг ажиллуулсан бөгөөд уг төвийн үйл ажиллагааг Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн хяналтын зөвлөл хариуцан хяналт тавьж, удирдлагаар ханган ажилласан.

Мөн 2021 онд олон улсын авлигын эсрэг өдрийг тохиолдуулан цаг үеийн онцлог, ээдрээтэй байдал, түүнтэй холбогдон үүсэж байгаа авлигын эрсдэлийг хөндсөн “Ковид ба Авлига”: Иргэдийн чөлөөт индэр” цахим хэлэлцүүлгийг иргэний нийгэм, мэргэжлийн холбоод, судлаач нарын дунд зохион байгуулав. Цахим хэлэлцүүлгийн оролцогчид шинэ төрлийн “Ковид-19” вирусийн цар тахалтай тэмцэх цаг үед авлигын гэмт хэрэг гарах эрсдэл, түүнийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр авах арга хэмжээний талаар мэдээлэл солилцож, санал дэвшүүлэв.

“Нээлттэй нийгэм форум” ТББ нь “Хувьцаа эзэмшигчдийн ээлжит хурлын зохион байгуулалтын үнэлгээний тайлан”-г хийж гүйцэтгэн, үрдүнг танилцуулсан бөгөөд хувьцаа эзэмшигчдийн ээлжит хурлын үйл ажиллагааг тодорхойлох үзүүлэлтүүдийн дундаж дүн 64 хувьтай гарчээ. Энэ нь Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2016 оны 34 дүгээр тогтоолоор баталсан “Компанид засаглалын үнэлгээ хийх, түвшин тогтоох журам”-д зааснаар Монголын хөрөнгийн бирж дээрх ТОП-20 хувьцаат компанийн засаглалын түвшин “дунд” буюу удирдлагын үйл ажиллагаанд асуудал үүсэж болзошгүй эрсдэлтэй гэж үзсэн байна. Хувьцаат компанийн үйл ажиллагаа ил тод, нээлттэй байж, гүйцэтгэлээ үнэн зөв, хариуцлагатай тайлагнах нь урт хугацаанд тогтвортой, үнэ цэнэтэй, шударга өрсөлдөх нөхцөлийг бүрдүүлнэ гэж дүгнэсэн.

Эрчим хүчний салбарт нийтээр дагаж мөрдөх захиргааны хэм хэмжээний акт, үндэсний стандарт, судалгаа шинжилгээ, ТЭЗҮ боловсруулах, баталгаажуулах үе шатанд тухайн төсөлд талуудын оролцоог хангах, эрх ашгийг хамгаалах, зөвшилцөх, Захиргааны ерөнхий хуулийн 62 дугаар зүйлийн 62.1 дэх хэсэгт заасны дагуу санал авах, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах хүрээнд салбарын үйл ажиллагааны чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг Эрчим хүчний ассоциаци, Эрчим хүчний

инженерүүдийн холбоо зэрэг мэргэжлийн ТББ-тай нягт хамтран ажиллаж байна. Энэ чиглэлээр яамны ШУТЗ, нормчлолын удирдах зөвлөл болон бусад холбогдох ажлын хэсгүүдийн гишүүдийн 17-20 хувьд мэргэжлийн ТББ-ын төлөөллийг томилон ажиллуулснаар тухайн төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд ТББ хяналт тавих боломжийг бүрдүүлэв.

Авлигатай тэмцэх газраас жил бүр гаргадаг Шударга байдлын үнэлгээгээр яамд, агентлагийн дунджаас доогуур үнэлэгдсэн байгууллагын үйл ажиллагаанд иргэний нийгмийн байгууллагын оролцоог хангаж, тулгарч буй асуудал, бэрхшээлийг тэдний дэмжлэгтэйгээр шийдвэрлэх, тухайн салбар дахь авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийг багасгах талаар тогтмол зөвлөмж хүргүүлснээр худалдан авах ажиллагааг үнэлэх Үнэлгээний хороог төрийн бус байгууллагын төлөөлөлгүй байгуулах зөрчил эрс буурсан. Худалдан авах ажиллагааны гүйцэтгэлийн явцад иргэн, иргэний нийгмийн байгууллага, сонирхогч этгээдээс хяналт тавих боломжийг олгох, ил тод нээлттэй байдлыг хангаж ажиллах зөвлөмжийг тухай бүр хүргүүлж байна. Байгууллагын төсөв, санхүүгийн ил тод байдлыг хангах зорилгоор төрийн байгууллагууд Худалдан авах ажиллагааны тайланг цахим системд нийтэлж, бараа, ажил, үйлчилгээний эх үүсвэр бүрээр бүрэн тайлагнаж, үр дүнг <https://tender.gov.mn>-д байршуулан ажиллаж байна.

2020 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэн Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд олон нийтийн хөндлөнгийн хяналтын тогтолцоог бий болгохтой холбоотой зохицуулалтыг тусгуулж, улмаар Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөлийн ажлын албатай харилцан санал солилцож, хамтран ажилласны дагуу “Төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх журам”-ыг боловсруулан Засгийн газрын 2021 оны 04 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 109 дүгээр тогтоолоор батлуулаа. Ингэснээр төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд иргэн, судалгаа шинжилгээний болон иргэний нийгмийн байгууллагаас хэрэгжүүлэх хяналтын чиглэл тодорхой болж, хяналт тавьж ажиллах боломжийг бүрдүүллээ. Авлигатай тэмцэх газраас олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэхээр шалгарсан иргэн, иргэдийн бүлэг, иргэний нийгмийн байгууллагад тусгайлсан сургалт

хийх, мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангах, зөвлөгөө өгөх, дэмжлэг үзүүлэн ажиллах юм.

Төрийн байгууллагууд өөрийн үйл ажиллагаанд хамаарах асуудлаар тодорхой төрлийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих боломжийг Төрийн бус байгууллагуудад олгож, энэ талаарх мэдээ, мэдээллийг Авлигатай тэмцэх газартай харилцан солилцож ажиллах болсон. Тухайлбал, 1/ Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2021 оны ээлжит сонгууль, Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн 18, 28 дугаар тойрогт явагдсан Улсын Их Хурлын гишүүний нөхөн сонгуулиудад дотоодын төрийн бус байгууллагууд нэгдэж «Шударга сонгууль-Иргэний нийгмийн хяналт сүлжээ» байгуулан сонгууль зохион байгуулах үйл ажиллагаанд хөндлөнгийн хяналт тавьж оролцсон; 2/ Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам нь “Монголын байгаль орчны иргэний зөвлөл”-тэй 2018, 2019, 2020 онуудад хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулж, аюултай хог хаягдал дахин боловсруулах үйлдвэр болон шинээр байгуулагдах хог хаягдлын ложистикийн төвүүд байрлах Багануур, Багахангай, Эмээлт, Барын хумс, Хар мухартын ам, Налайх дүүрэг, Дархан-Уул, Говь-Алтай, Өвөрхангай аймгуудад ажилласан; 3/ “Эрдэнэт хүмүүний эв нэгдэл” ТББ-аас Орхон аймгийн Баян-Өндөр, Жаргалант сумын “Сум хөгжүүлэх сан”-ийн үйл ажиллагаа, зээл олголт, тэдгээрийн бодит үр дүн, зээлийн эргэн төлөлтийн чанарт мониторинг хийж зөвлөмж өгсөн ба мэдээллийг иргэдэд ил тод, нээлттэй хүргэж, иргэд төсвөө хянах оролцоог сайжруулахад нөлөөлөх зорилготой судалгааг 2020 оны 09 дүгээр сарын 01-нээс 2021 оны 03 дугаар сарын 01 хүртэл хугацаанд хийж гүйцэтгэсэн байна. Мөн нутгийн захиргааны байгууллага “Ачит-Ихт” ХХК, “Эрдмин” ХХК-тай хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулах үйл явц болон гэрээний хэрэгжилтэд хяналт тавих ажлыг зохион байгуулах ажлын хэсэгт иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөллийг оролцуулж, хяналт тавих боломжийг бүрдүүлэн ажилласан; 4/ Говь-Алтай аймаг төрийн үйлчилгээний ил тод, нээлттэй байдлыг хангах чиглэлээр хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах, үйл ажиллагаагаа олон нийтэд ойлгомжтой арга хэлбэрээр тайлбарлан таниулах, авлигын эсрэг шударга ёсны төлөө аливаа төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэдийн үүсгэл санаачилга, үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллах хүрээнд “Иргэнээ сонсох цаг” уулзалтын долоо хоног бүрийн бямба гараг

бүр зохион байгуулж хэвшсэн, “Орон нутгийн хөгжлийн сангийн 2019, 2020 оны төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалт, гүйцэтгэлийн үр дүн, түүнтэй холбогдох мэдээллийн ил тод байдал, иргэдийн оролцоо” сэдэвт хяналтын сонсголыг зохион байгуулсан; 5/ Говьсүмбэр аймгийн Чойр сумын “Сум хөгжүүлэх сан”-ийн үйл ажиллагаанд “Хотол Чойр” иргэний нийгмийн байгууллага хяналт тавьж ажилласан; 6/ Дорнод аймгийн “Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах хөтөлбөр”, Эмэгтэйчүүдийн хөгжлийн хөтөлбөр” зэрэг орон нутгийн хөтөлбөрүүдэд иргэний иргэний нийгмийн байгууллагаас дүн шинжилгээ хийж, зөвлөмж, уриалга гаргасныг төрийн байгууллагууд хүлээн авч, үйл ажиллагаандаа тусган хэрэгжүүлсэн зэргийг дурдаж болох юм. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.7.3-2.Төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлж, төсвөөс олгож байгаа санхүүжилтийн зарцуулалтыг ил тод, нээлттэй болгож нийтэд мэдээлэх /ЗГХЭГ, Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга 2018-2022/

Төрийн байгууллагын чиг үүргийн давхардал, хийдлийг арилгах, төрөөс иргэдэд хүргэх үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах зорилгоор Засгийн газрын 2018 оны 22 дугаар тогтоолын хавсралтаар “Чиг үүрэг дахин хуваарилах аргачлал”-ыг батлан, Швейцарын хөгжлийн агентлагийн дэмжлэгтэйгээр хэрэгжиж буй “Төвлөрлийг сааруулах бодлогын дэмжлэг” төслийн хүрээнд төрийн захиргааны төв байгууллагуудын чиг үүрэгт шинжилгээ хийх ажлыг зохион байгуулж ажилласан. Өнөөдрийн байдлаар дараахь чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлж байна:

- Сангийн сайдын тушаалаар олгодог байсан мэргэшсэн нягтлан бодогчийн эрхийг “Мэргэшсэн нягтлан бодогчийн институт” ТББ-д, Татварын мэргэшсэн зөвлөхийн үйлчилгээг “Татварын мэргэшсэн зөвлөхийн нийгэмлэг”, нягтлан бодох бүртгэлийн програм хангамжийн үйлчилгээг “Монголын нягтлан бодох бүртгэлийн хүрээлэн”, Засгийн газрын худалдан авах ажиллагааны мэргэшсэн ажилтан бэлтгэх АЗ гэрчилгээ олгох сургалт хийх эрхийг нэр бүхий төрийн бус байгууллагуудад тус тус шилжүүлсэн;
- Төрийн зарим ажил үйлчилгээг ТББ-аар гүйцэтгүүлж, монгол иргэдэд консулын үйлчилгээг шуурхай хүртээмжтэй хүргэх, Виз мэдүүлэгчийн хувьд цаг хугацаа хэмнэх,

визийн үйлчилгээ хялбар шуурхай болж, газар зүйн байршлаас үл хамааран виз авах нөхцөл бүрдүүлэх үүднээс Засгийн газрын 2021.07.07-ны өдрийн хуралдаанаар “Монгол Улсын визийн төвийн байршлыг тогтоох, сонгон шалгаруулах, гэрээ байгуулах журам” баталсан бөгөөд Монгол Улсын визийн төвийг ажиллуулах асуудлаар Гадаадын зарим хуулийн этгээд сонирхлоо илэрхийлсэн бөгөөд Гадаад харилцааны дэд сайд Б.Мөнхжин “BLS international” ХК-ийн Бүсийн асуудал хариуцсан ерөнхий менежер Rajesh Dhutре нар 2021.03.19-ний өдөр цахим уулзалт хийж, санал солилцсон. УИХ-аас Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуульд 2020 оны 12 дугаар сарын 31-нд өөрчлөлт оруулан баталсан. Уг хуулиар Монгол Улсын цахим виз, хилийн боомтод олгох виз, виз мэдүүлгийн төвийг нээх зэрэг виз олгох нөхцөлийг хөнгөвчлөх эрх зүйн зохицуулалт тусгагдсан. Гадаад харилцааны яамнаас “Монгол Улсын цахим визийн систем” нэвтрүүлэх ААН-ийг сонгон шалгаруулж, тус яаманд олгосон эрхийн дагуу гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулан, идэвхтэй хамтран ажиллаж Монгол Улсын цахим визийн www.evisa.mn системийг 2021.10.01-ний өдрөөс амжилттай нэвтрүүлэв. Уг системээр нэн тэргүүнд Европын орнууд, Австрали, Шинэ Зеланд, БНСУ, БНХАУ зэрэг 36 улсын иргэнд цахим виз олгохоор шийдвэрлэж, Гадаад харилцааны сайд, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын хамтарсан тушаалаар Улсын жагсаалтыг баталсан;

- Төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх арга хэмжээний хүрээнд 2021 онд Засгийн газраас тэргүүлэх ач холбогдол өгч байгаа төсөл, хөтөлбөр, бодлогын зорилтыг хэрэгжүүлэх явцад төрийн зарим чиг үүргийг 16 төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор нийт 721.439.820 төгрөгийн ажил, үйлчилгээг гүйцэтгүүлсэн;
- Батлан хамгаалах тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1.4-т заасныг үндэслэн батлан хамгаалах болон зэвсэгт хүчний хангалт, үйлчилгээний зарим чиг үүргийг хувийн хэвшил, төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх хүрээнд батлан хамгаалахын материаллаг нөөцийн зарим хэсгийг хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид байнгын нөөц хэлбэрээр хадгалах журмын төслийг боловсруулж, Батлан хамгаалахын

сайдын 2018 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдрийн А/354 дүгээр тушаалаар батлуулан хэрэгжилтийг зохион байгуулан ажиллаж байна. Мөн харьяа байгууллага, аж ахуйн нэгжид гэрээт харуул, үйлчлэгч нарыг авч ажиллуулсан;

- Боловсролын салбар дахь төрийн бус өмчийн байгууллага, түүгээр үйлчлүүлэгчдийн тоо жилээс жилд өсөн нэмэгдсээр байна. Үүнд 2021-2022 оны хичээлийн жилийн байдлаар суралцагч: Төрийн бус өмчийн 481 цэцэрлэгт 31155 хүүхэд буюу нийт хамран сургалтын 16,3 хувь, Төрийн бус өмчийн 166 ЕБС-д 53719 хүүхэд буюу нийт хамран сургалтын 7,5 хувь Төрийн бус өмчийн 65 их дээд сургуульд 69860 оюутан буюу нийт оюутны 46,9 хувь нь суралцаж байна. Төрийн бус өмчийн сургууль, цэцэрлэгт ажилладаг багш, ажилчид 2021-2022 оны хичээлийн жилийн байдлаар: Төрийн бус өмчийн цэцэрлэгт 4155 ажиллагчид буюу нийт ажиллагчдын 13,4 хувь, Төрийн бус өмчийн ЕБС-д 3954 ажиллагчид буюу нийт ажиллагчдын 11,3 хувь, Төрийн бус өмчийн их, дээд сургууль, коллежид 4283 ажиллагчид буюу 35,2 хувь байна. Хувийн өмчийн ерөнхий боловсролын сургууль, хувийн өмчийн цэцэрлэгүүдэд 2017-2021 онд төрөөс олгосон хувьсах зардлын хэмжээг харуулбал:

Өмчийн хэлбэр	Тоо	2017 он	2018 он	2019 он	2020 он	2021 он
Хувийн өмчийн ЕБС	166	10,378,199.9	16,349,889.6	17,506,998.3	12,202,034.3	12,202,034.3
Хувийн өмчийн цэцэрлэг	481	21,636,900.6	34,598,344.3	33,016,898.4	23,094,027.1	23,094,027.1

- Засгийн газрын 2018 оны “Төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр үзүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” 259 дүгээр тогтоол, Засгийн газрын 2020 оны “Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн системийн талаар авах арга хэмжээний тухай” 90 дүгээр тогтоол, Ерөнхий сайдын 2020 оны “Тогтоолын хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх тухай” 02 дугаар албан даалгаврын хэрэгжилтийг хангах зорилгоор “Барилгын хөгжлийн төв” ТӨҮГ-аас “Барилгын салбарын нэгдсэн мэдээллийн сан”-гийн цахим систем хөгжүүлэх ажлыг 2020 оны 10 дугаар сараас эхлэн “Интерактив” ХХК-тай хамтран ажиллахаар гэрээ байгуулан хэрэгжүүлж байна. Уг ажлын хүрээнд барилгын салбарын мэргэжилтэн болон хуулийн этгээдийн мэдээллийн сангийн цахим системийг хөгжүүлж, 2021 оны 07 дугаар сарын 01-

ний өдрөөс эхлэн нэвтрүүлсэн бөгөөд энэхүү систем нь барилгын үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийг олгох, сунгах, нэмэлт ажлын төрөл нэмэх, нөхөн авах хүсэлтийн цахим системээр дамжуулан хүлээн авч шийдвэрлэх, хяналт тавих зорилготой систем юм. Барилгын үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой дараах үйлчилгээнүүдийг 100 хувь цахим хэлбэрт шилжүүлээ. Үүнд: 1/Барилга байгууламжийн зураг төсөл боловсруулах тусгай зөвшөөрөл; 2/Барилга угсралтын ажил гүйцэтгэх тусгай зөвшөөрөл; 3/Өргөх байгууламж түүний эд ангийн үйлдвэрлэл, угсралт, засвар үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг Барилгын тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.2 дах хэсэгт заасны дагуу “Монголын Барилгын Үндэсний Ассоциаци” ТББ гэрээний үндсэн дээр хэрэгжүүлдэг;

- Зам, тээврийн хөгжлийн яам авто замын салбарын үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн материал хүлээн авах, хянах чиг үүргийг “Монголын авто замчдын холбоо” ТББ, олон улсын автотээвэр гүйцэтгэх зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагааг “Монголын Автотээвэрчдийн нэгдсэн холбоо”-нд тус тус шилжүүлсэн;

- Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам Ахмад настны тухай хуулийн 15.1, Засгийн газрын “Төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх тухай” 2016 оны 124 дүгээр тогтоолын дагуу “Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам болон Монголын ахмадын холбооны хооронд төрийн зарим чиг үүргийг төлөөлөн гүйцэтгэх, хамтран ажиллах гэрээ”-г 2016 оноос хойш жил бүр шинэчлэн байгуулж, ахмад настны талаар төрөөс хэрэгжүүлэх зарим чиг үүргийг төлөөлөн гүйцэтгүүлж, хуульд заасны дагуу санхүүжилтийг олгон ажиллаж байна. Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээ, ахмад настны үйлчилгээг үзүүлэх иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагыг магадлан итгэмжлэх ажлыг Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газартай хамтран зохион байгуулсан. Нийгмийн

халамжийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйл заасан Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээ үзүүлэх 58 аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагад, Ахмад настны тухай хуулийн 7.1.2,7.1.3,7.1.4-т заасан үйлчилгээг үзүүлэх 25 аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагад, Нийгмийн халамжийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.6-д заасан үйлчилгээг үзүүлэх 4 иргэнд магадлан итгэмжлэлийн гэрчилгээг нийт 87 иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагад магадлан итгэмжлэлийн гэрчилгээ тус тус олгосон. 2021 оны 2 дугаар сард Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам, Монголын улаан загалмайн нийгэмлэг хүмүүнлэгийн чиглэлээр хамтран ажиллах тухай 1/06 дугаар санамж бичгийг 4 жилийн хугацаатай дахин байгуулж, төрийн зарим чиг үүргийг төлөөлөн гүйцэтгэх, хамтран ажиллах тухай 2021 оны 03 дугаар сарын 23-ны өдрийн 3/70 дугаартай гэрээг байгуулав. Санамж бичиг, гэрээний хүрээнд дараах ажлыг хамтран хэрэгжүүлээ. Үүнд: 1/ Коронавируст / Covid-19/ халдварын хөл хорионы үед ганц бие ахмад настан, ажил орлогогүй болсон иргэд, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн амьжиргаанд нь дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор дунд шатны Улаан загалмайн хороогоор дамжуулан зорилтот бүлгийн 898 өрхөд 35.2 сая төгрөгийн хүнсний багц олгосон; 2/Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын 2021 оны А/50 дугаар тушаалаар Засгийн газраас хөл хорионы үед иргэн бүрт олгосон 300.000 төгрөгийн дэмжлэгт өрх, иргэдийг бүрэн хамруулах, бүртгэлжүүлэх, бичиг баримтжуулах, данс нээх үүрэг бүхий салбар дундын ажлын хэсэг байгуулсан. Уг ажлын хэсэгт МУЗН-ийн төлөөлөл орж ажиллан Сонгинохайрхан дүүргийн нутаг дэвсгэрт байрлах Улаанчулуутын хогийн цэг дээр ажиллаж, бичиг баримтгүй иргэдийг бүртгэн нийт 100 иргэнд хүнсний тусламж үзүүлсэн. Мөн гэр оронгүй, тэнэмэл амьдралтай, асрамжийн газарт амьдарч байгаа бичиг баримтгүй 106 иргэнийг бичиг баримтжуулахад шаардагдах зардал болох 1,9 сая төгрөгийн дэмжлэг үзүүлсэн. 2021 оны 11 дүгээр сарын байдлаар Улаан загалмайн 15 дунд шатны хороо “Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээ үзүүлэх” чиглэлээр магадлан итгэмжлэгдэж, нийслэл, дүүргийн халамжийн байгууллагатай гэрээ байгуулан ажиллаж, 52.7 сая төгрөгийн санхүүжилтийг авсан;

- Өмнөговь аймгийн Цогтцэций сум нүүрс тээвэрлэж, экспортод гаргаж байгаатай холбогдуулан авто замын арчлалт болон авто замын хяналтын постын үйл ажиллагааг “Баянзам тээвэрчдийн холбоо” ТББ-аар гүйцэтгүүлдэг байна.

Эрчим хүчний сайдын 2020 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдрийн 286 дугаар тушаалаар эрчим хүчний барилга байгууламжийн зураг төсөл боловсруулах, угсралт, засвар, туршилт тохируулгын ажил үйлчилгээ эрхлэх хуулийн этгээдэд тусгай зөвшөөрөл олгох түр журмыг баталсан ба одоогоор төрийн тодорхой чиг үүргийг төрийн бус байгууллагад шилжүүлээгүй, Эрүүл мэндийн яам төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллага болон хувийн хэвшлийн байгууллагад шилжүүлж болох ажил, арга хэмжээний төлөвлөгөөг боловсруулах ажлын хүрээнд санал боловсруулж, Хууль зүй, дотоод хэргийн яаманд хүргүүлсэн байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.7.3-3.Төрийн зарим чиг үүргийг гэрээгээр гүйцэтгэж байгаа ТББ-ын үйл ажиллагаанд мониторинг хийж, дүнг олон нийтэд мэдээлэх, түүний мөрөөр холбогдох арга хэмжээ авах /ЗГХЭГ, Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга 2020-2022/

Энэ хүрээнд төрийн бус байгууллагад шилжүүлсэн төрийн үйлчилгээний үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх ажлыг хөндлөнгийн шинжээчдээр гүйцэтгүүлэхээр зохион байгуулалтын арга хэмжээг авч ажилласан ба үнэлгээг “Жи Би Эм Сошиал ресерч консалтинг” ТББ гүйцэтгэсэн. Хөндлөнгийн үнэлгээний тайланг төрийн болон төрийн бус байгууллага, олон нийтээр 2020 оны 11 дүгээр сарын 25-ны өдөр “Төрийн бус байгууллагад шилжүүлсэн төрийн үйлчилгээний үр дүн, үр нөлөө” сэдвийн хүрээнд цахим хэлбэрээр зохион байгуулав. Хэлэлцүүлэгт Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Барилга, хот байгуулалтын яам, Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Сангийн яам, “Жи Би Эм Сошиал ресерч консалтинг” ТББ, Монголын хуульчдын холбоо, Улсын бүртгэлийн Ерөнхий газрын Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн газар, “Баасанжав Консалтинг” ХХК, “Монголын авто замчдын холбоо” ТББ, “Монголын авто тээвэрчдийн холбоо” ТББ, “Монголын барилгын үндэсний ассоциац” ТББ, “Монголын барилгын материал үйлдвэрлэгчдийн холбоо” ТББ, “Нээлттэй нийгэм форум” ТББ, “Хүний хөгжил судалгааны төв” ТББ зэрэг төрийн болон

төрийн бус байгууллагуудын төлөөлөл нийт 42 хүн оролцлоо. Хэлэлцүүлэгт оролцогчид төрийн чиг үүргийг төрийн бус байгууллагуудад шилжүүлэн гүйцэтгүүлж байгаа асуудал нь маш чухал гэдгийг онцолсон бөгөөд олон улсын нийтлэг туршлагад үндэслэж явж байгаа тул эрх зүйн баталгааг бий болгох, үйл ажиллагааг сайжруулах нь зүйтэй гэдэгт санал нэгдэв.

Барилга, хот байгуулалтын яам төрийн тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэхээр “Монголын барилгын үндэсний ассоциаци” ТББ, “Монголын Барилгачдын нэгдсэн холбоо” ТББ, “Монголын архитекторуудын эвлэл” ТББ, “Монголын барилгын материал үйлдвэрлэгчдийн холбоо” ТББ-уудтай байгуулсан гэрээний 2020 оны хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж тайланг 2021 онд Сайдын зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцүүлсэн байна. Түүнчлэн Барилга, хот байгуулалтын яам, “Монголын барилгын үндэсний ассоциаци” ТББ хамтран “Барилгын салбарын төр, хувийн хэвшлийн түншлэл”-тэй ажил хэргийн уулзалтыг зохион байгуулж, тус салбарт дэвшүүлсэн бодлого, зорилт, түүний хэрэгжилтийн талаар мэдээлэл өгч танилцуулсан. Мөн барилгын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч аж ахуйн нэгж, мэргэжлийн холбоод, холбогдох төрийн бус байгууллагын төлөөлөл болох 100 гаруй хүн оролцсон цахим уулзалтыг зохион байгуулж, тулгамдсан асуудал, шийдэх гарц, санал санаачилга, оновчтой шийдлийн талаар хэлэлцсэн нь үр дүнтэй арга хэмжээ болсон байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.7.4-1.Орон нутаг дахь гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөл болон яам, агентлагийн дэргэд авлигаас урьдчилан сэргийлэх олон нийтийн хяналтын дэд зөвлөлийг байгуулан ажиллуулах /АТГ, ХЗДХЯ 2017-2022/

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрт авлигаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлж, Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөлийн дэргэд иргэдийн хяналтын зөвлөлийг байгуулан ажиллуулахаар тусгагдсаны дагуу орон нутаг дахь гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөл болон яам, агентлагийн дэргэд төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд иргэд, олон нийтийн хяналт тавих, мэдээлэл авах эрхээ эдлэхэд дэмжлэг үзүүлэх чиглэлээр ажиллах чиг үүрэг бүхий авлигаас урьдчилан сэргийлэх Иргэний хяналтын зөвлөлийг 2017

онд байгуулсан. 2018 оны 12 дугаар сарын 30 байдлаар Иргэний хяналтын зөвлөлийн 124 гишүүн, 2019 оны 04 дүгээр сарын 30-ны байдлаар Иргэний хяналтын зөвлөлийн 124 гишүүнийг 21 аймаг, яам, агентлаг, нийслэл, дүүргийн хэмжээнд гэрээний дагуу ажиллуулж байсан бөгөөд Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд, Авлигатай тэмцэх газрын даргын 2017 оны 03 дугаар сарын 09-ний өдрийн А/53, А/44 тоот тушаалаар баталсан “Аймаг, нийслэлийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөл болон Засгийн газрын яам, агентлагийн дэргэд авлигаас урьдчилан сэргийлэх үүрэг бүхий Олон нийтийн дэд зөвлөлийн ажиллах журам” хүчингүй болсонтой холбоотойгоор уг зөвлөлийн үйл ажиллагаа зогссон.

Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 37 дугаар зүйлд “Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд олон нийтийн хөндлөнгийн хяналтын тогтолцоог бий болгох” гэж заасан. Төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа нээлттэй, ил тод байх харилцааг зохицуулсан холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд төрийн байгууллага, албан тушаалтны гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтын тогтолцоог бий болгох, хэрэгжүүлэх зорилгоор “Төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх журам”-ын төслийг боловсруулж, Засгийн газрын 2021 оны 04 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 109 дүгээр тогтоолоор батлуулав. Энэхүү журмын зорилго нь төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг хангах, албан тушаалтны ёс зүй, сахилга, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, гэмт хэрэг, зөрчил гаргахаас урьдчилан сэргийлэх, эн үйл ажиллагаанд иргэн, хуулийн этгээдийг татан оролцуулах замаар төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтын тогтолцоог бий болгох явдал юм. Журмаар олон нийтийн хэрэгжүүлэх чиглэлийг өргөн хүрээнд тодорхойлж өгсөн төдийгүй төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх этгээдийг нээлттэй сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр шалгаруулж, хэрэгжүүлэхээр журамласан.

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөлийн 2021 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдрийн 03 дугаар тогтоолоор “Авлига, албан тушаалтын гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх дэд зөвлөл”-ийг байгуулсан бөгөөд уг зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд

Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Улсын дээд шүүх, Төрийн албаны зөвлөл, Монголбанк, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, Сангийн яам, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Ажлын алба, Цагдаагийн ерөнхий газар зэрэг 30 гаруй байгууллагын төлөөлөл ажиллахаар боллоо. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.7.4-2.Олон нийтийн дэд зөвлөлийн гишүүдийг сургах, чадавхжуулах /АТГ 2017-2022/

Аймаг, нийслэлийн Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөл болон яам, агентлагийн дэргэд ажиллах Авлигаас урьдчилан сэргийлэх Иргэний хяналтын зөвлөлийн 152 гишүүдийг чадавхжуулах сургалтыг 2019 оны 01, 05 дугаар саруудад зохион байгуулан энэ хүрээнд “Авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийн хяналт шалгалт, үр нөлөө”, “Нээлттэй мэдээллийг ашиглаж албан тушаалтанд хяналт тавих нь”, “Цахим худалдан авалтын үйл ажиллагаа: Хөндлөнгийн хяналт, арга зам”, “Төсвийн төлөвлөлт ба үр ашгийг хянах арга зүйд суралцах нь”, “Төсвийн үйл явцад иргэдийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх арга зам, туршлага”, “Худалдан авах ажиллагаан дахь авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх нь” зэрэг сэдвээр сургалт хийж, иргэний хяналтыг орон нутагт бэхжүүлэх чиглэлээр ажиллах иргэдэд тусгайлсан мэдлэг, мэдээлэл, арга зүйд сургасан.

Засгийн газрын 2021 оны 04 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 109 дүгээр тогтоолоор “Төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх журам” батлагдсантай холбогдуулан Авлигатай тэмцэх газар нь олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой сургалт, сурталчилгааны ажлыг Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөл, салбар зөвлөлтэй хамтран зохион байгуулах, олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх иргэн, иргэдийн бүлэг, иргэний нийгмийн байгууллагад тусгайлсан сургалт хийх, мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангах, зөвлөгөө өгөх зэргээр дэмжлэг үзүүлэн ажиллах бэлтгэл ажлыг бүрэн хангаад байна.

Түүнчлэн АТГ-аас 2021 онд төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтын хэрэгжүүлэх чиглэлийг тодорхойлох, хяналт хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулах асуудлаар аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчийн Хурал, Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбарын зөвлөлийн гишүүдэд мэргэжил, арга

зүйн зөвлөгөө өгч, онлайн сургалт, мэдээлэл хийв.(Биелэлт 100 хувь)

4.1.7.4-3.Олон нийтийн дэд зөвлөлийн ажиллах журмыг батлуулж, мөрдөх /АТГ 2017/

Орон нутаг дахь гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөл болон яам, агентлагийн дэргэд төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд иргэд, олон нийтийн хяналт тавих, мэдээлэл авах эрхээ эдлэхэд дэмжлэг үзүүлэх чиглэлээр ажиллах чиг үүрэг бүхий авлигаас урьдчилан сэргийлэх Иргэний хяналтын зөвлөлийг 2017 онд байгуулан ажиллуулсан. Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд, Авлигатай тэмцэх газрын даргын 2017 оны 03 дугаар сарын 09-ний өдрийн А/53, А/44 тоот тушаалаар “Аймаг, нийслэлийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөл болон Засгийн газрын яам, агентлагийн дэргэд авлигаас урьдчилан сэргийлэх үүрэг бүхий Олон нийтийн дэд зөвлөлийн ажиллах журам”-ыг батлан иргэний хяналтын зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг байгуулсан ба 2017-2019 онуудад иргэний хяналтын зөвлөлийн 124 гишүүнийг 21 аймаг, яам, агентлаг, нийслэл, дүүргийн хэмжээнд гэрээний дагуу ажиллуулсан байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.7.5-1.Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлийн ажиллах журмыг боловсронгуй болгох /АТГ-ын дэргэдэх ОНЗ 2018-2022/

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2017 оны 9 дүгээр сарын 20-ны өдрийн 30 дугаар зарлигаар “Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлийн ажиллах журам”-ыг шинэчлэн баталсан. Энэхүү журмын хоёрдугаар зүйлийн 2.1-д зөвлөл олон нийтийг төлөөлөх хэрэгжүүлэх асуудлаар авлигын эсрэг хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй танилцах, үнэлэх, хэлэлцүүлэг, зөвлөгөөн, нийтийн сонсгол зохион байгуулах, төрийн байгууллага болон төрийн өмчит аж ахуйн нэгжид АТГ-аас хүргүүлсэн зөвлөмжийн хэрэгжилтийн явц, үр дүнтэй танилцах, авлигатай тэмцэх чиглэлээр явуулж буй бодлого, үйл ажиллагааг олон нийтэд тайлбарлан таниулах сургалт, сурталчилгааны ажилд оролцох зэрэг нийт 23 чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээр тусгасан ба Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2019 оны 10 дугаар сарын 17-ны өдрийн 186 дугаар зарлигаар нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байна. Энэхүү зарлигаар Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлд “Авлига, албан

тушаалын гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэхэд чиглэсэн олон улсын болон үндэсний хөтөлбөр, төсөлд хамрагдах, оролцох” нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.

Мөн дээрх зарлигаар “Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлийн ажиллах журам”-ын 2.1.3-т “Хэлэлцүүлэг, зөвлөгөөн болон эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтантай хамтрасан нийтийн сонсголыг зохион байгуулах замаар авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд олон нийтийг оролцуулах” гэснийг “Хэлэлцүүлэг, зөвлөгөөн болон эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтантай хамтарсан нийтийн сонсголыг зохион байгуулах замаар авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд олон нийтийг оролцуулах, энэ хүрээнд Олон нийтийн дэд зөвлөлийг ажиллуулж болно” гэж өөрчлөн найруулжээ.

Харин Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Авлигын эсрэг хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.5 дахь хэсгийг тус тус үндэслэн Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2021 оны 08 сарын 26-ны өдрийн дугаар 21 зарлигаар “Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх олон нийтийн зөвлөлийн ажиллах журам”-ыг шинэчлэн баталж, “Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх олон нийтийн зөвлөлийн ажиллах журам батлах тухай” Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2017 оны 30 дугаар зарлиг, “Журамд нэмэлт оруулах тухай” Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2019 оны 186 дугаар зарлигийг тус тус хүчингүй болсонд тооцжээ. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.7.5-2. Олон нийтийн зөвлөлийн чадавхийг бэхжүүлэх, ажиллах нөхцөл боломжийг бүрдүүлэх, гишүүдийн урамшууллын асуудлыг шийдвэрлүүлэх /АТГ, ХЗДХЯ, АТГ-ын дэргэдэх ОНЗ, 2018-2020/

Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 37 дугаар зүйлд “Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд олон нийтийн хөндлөнгийн хяналтын тогтолцоог бий болгох” гэж заасны дагуу төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа нээлттэй, ил тод байх харилцааг зохицуулсан холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд төрийн байгууллага, албан тушаалтны гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтын тогтолцоог бий болгох журмын төсөлд хэрэгжүүлэх этгээдийн ажиллах нөхцөл боломж, урамшуулах асуудлыг

тусгасан болно.

Олон нийтийн зөвлөлийн гишүүд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр авлигаас ангид байх хууль эрх зүйн зохицуулалт, иргэдийн оролцооны чиглэлээр мэдээлэл хийдэг. ОНЗ нь Авлигатай тэмцэх газраас авлига албан тушаалын гэмт хэрэг мөн эсэх талаар мэдээлэл хүсч ирсэн иргэдийг хүлээн авч биечлэн уулзаж, хууль, зүйн туслалцаа үзүүлж /хуулийн зөвлөгөө/ өргөдөл, гомдол, хүсэлт, мэдээллийг нотлох баримтын хамт хүлээн авч харьяалах байгууллагууд руу нь харьяаллын дагуу албан бичиг явуулах үйл ажиллагаанд нийт 67 иргэд хамрагджээ. АТГ-ын дэргэдэх ОНЗ-ийн дарга, гишүүд Авлигын эсрэг олон улсын өдрийг тохиолдуулан авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг таниулах, авлигаас урьдчилан сэргийлэх, олон нийтийг соён гэгээрүүлэх чиглэлээр өдөр тутмын сонинд ярилцлага өгч, мөн “Өөр өнцөг” нэвтрүүлэгт оролцон, “Зөв зөвд шударга зөв” соён гэгээрүүлэх аянд нэгдсэн нь авлигатай тэмцэх чиглэлээр төрийн бус байгууллагуудын нийгмийн хариуцлага, оролцооны томоохон илэрхийлэл болов. ОНЗ-өөс санаачлан Монгол дархлаа нь авлигаас ангид байхаас эхлэлтэй гэсэн сэтгэхүйг олон нийтэд бий болгох зорилгоор цахимд уриалга гаргасан. ОНЗийн гишүүд авлигаас ангид байхын тулд хууль эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, олон нийтийн авлигатай тэмцэх хүсэл зоригийг нэмэгдүүлэх, шүгэл үлээгч нарыг хамгаалах зэрэг асуудлаар цахим мэдээлэл байнга солилцож, телеграмм хурлыг 7 хоног бүр тогтмол хуралдуулж ажилласан.

Олон нийтийн зөвлөлийн 2017 онд томилогдсон гишүүдийн бүрэн эрхийн хугацаа дуусгавар болж, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2021 оны 09 дүгээр сарын 07-ны өдрийн 42 дугаар захирамжаар Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөл шинэчлэн байгуулагдав.

Авлигатай тэмцэх газраас авлигаас урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодыг татан оролцуулах, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, идэвх санаачилгыг дэмжих зорилгоор АТГ-ын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлийн гишүүн, нийгэмд идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулдаг 60 гаруй төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодын удирдлага, төлөөллийг оролцуулан “Авлигын эсрэг хамтын ажиллагаа: Төрийн бус байгууллагын оролцоо” сэдэвт уулзалт, хэлэлцүүлгийг зохион байгуулав. Хэлэлцүүлгээр авлигаас урьдчилан

сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажилд иргэдийг татан оролцуулах, сургаж чадавхжуулах, соён гэгээрүүлэх ажлын хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, санал санаачилгыг өрнүүлэхэд төрийн бус байгууллагууд идэвхтэй оролцохыг уриалав. Тус зөвлөл нь Авлигатай тэмцэх газрын Олон нийтийн төвд байрлан үйл ажиллагаа явуулж байгаа бөгөөд 2017 оноос эхлэн зөвлөлийн гишүүдэд сар бүр урамшуулал олгож ирсэн байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.7.5-3. Олон улсын туршлагад тулгуурлан Олон нийтийн зөвлөлийн дэргэд Авлигын эсрэг иргэд, залуучуудын клубыг байгуулах /АТГ-ын дэргэдэх ОНЗ, АТГ 2018-2022/

Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлөөс Их Британийн Засгийн газраас 2010 онд ашигласан сайн туршлага болох авлигыг мэдээлэхэд хэрэглэж буй Мэдээлж, Жигш аргад тулгуурлан “Авлигыг мэдээлж, Жигш (АМЖ)” клубыг үүсгэн байгуулсан. Авлигыг мэдээлж, жигш буюу “АМЖ клуб” нь <https://www.facebook.com/naming.shaming> сүвгийг ашиглан мэдээлэл хүлээн авч, олон нийтийг соён гэгээрүүлэх, авлигын эсрэг мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэйгээр түгээх, ард иргэдийн санал бодлыг нийгмийн сүлжээгээр дамжуулан хүлээн авах, авлигаас ангид байх, авлигыг мэдээлэх арга замыг түгээн ажиллаж байна.

“АМЖ клуб” нь Авлигын талаарх мэдээллийг хүлээн авах 110 дугаарын утсыг сурталчлах, холбогдох мэдээллийг иргэдэд хүргэх, хүртээмжийг сайжруулах чиглэлээр ажилласны зэрэгцээ иргэд, залуучуудын шударга ёсны ойлголт, мэдлэгийг дээшлүүлэх 3 модультай сургалтын бэлтгэл ажлын ханган, сургалтуудыг явуулав. Тус клуб нь олон улсын чанарын удирдлагын тогтолцоо ISO/ MNS 9001:2015 стандартыг үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгон ажилладаг бөгөөд тус стандартыг дагаж мөрдөх нь “Авлигыг мэдээлж, Жигш” клубын давуу тал байх болно. Дээрх олон улсын стандарт нь тухайн байгууллага, клубын үйл ажиллагааны чанарыг удирдах, хянах тогтолцоо ба олон улсын стандартын шаардлагад нийцсэн болохыг баталгаажуулдаг бөгөөд байгууллагын үйл ажиллагаа хэрэглэгч, үйлчлүүлэгчийн эрэлт, шаардлагад нийцсэн байлгахад нь туслах зорилготой, дэлхийн 178 орны 1064000 байгууллагад хэрэгжсэн, дэлхийн хамгийн түгээмэл удирдлагын тогтолцооны стандарт юм. Цаашид авлигын эсрэг олон улсын стандарт,

тэргүүн туршлагыг судалсан үрдүнг байгууллагын үйл ажиллагаанд нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, авлигагүй нийгэм, шударга ёсыг сурталчлах цахим хуудас тогтмол ажиллуулах, нийгэмд шударга ёс тогтоох олон талын ажлыг санаачилж, иргэдийн идэвх оролцоог нэмэгдүүлэх зорилго тавин ажиллаж байна.

“Авлигыг мэдээлж, Жигш” клуб нь 2021 онд Ковид-19 цар тахлын үед үйл ажиллагаагаа цахим хэлбэрээр зохион байгуулж ажилласан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.7.6-1. Авлигын улмаас төр, иргэн, олон нийтийн эрх ашигт эдийн засгийн хохирол учруулсан этгээдийг олон нийтэд ил тод мэдээлэх эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх /АТГ, ХЗДХЯ, ОӨГ, ТББ, 2018-2019

Захиргааны ерөнхий хууль болон Төрийн албаны тухай хуульд хохирлыг буруутай албан тушаалтнаар төлүүлэх эрх зүйн орчин бүрдсэн, мөн шүүхийн шийдвэрийн нээлттэй ил тод байх зарчим үйлчилж байгаа учраас дээрх асуудлаар мэдээлэх боломж бүрдсэн.

Шүүх, шүүхийн захиргааны онцлох үйл явдал, шүүн таслах ажиллагааны дүн мэдээ болон олны анхаарал татсан авлига албан тушаалын хэргийн талаар олон нийтэд мэдээлэх зорилгоор “Нээлттэй шүүх” хэвлэлийн бага хурлыг зохион байгуулж байна. Мөн тухайн хэргүүдийн талаар иргэд олон нийтийг цаг алдалгүй мэдээлээр хангах зорилгоор олон нийтийн сүлжээг ашиглан “шүүхийн мэдээ” фейсбүүк пейж хуудсыг ажиллуулан шүүхийн шийдвэрүүдийн талаарх мэдээллийг хүргэж байна.

Авлигатай тэмцэх газраас авлигын гэмт хэргийн улмаас төр, иргэн, нийтийн эрх ашигт учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх чиг үүргийн хүрээнд 2020 онд 35,6 тэрбум төгрөгийн, 2021 онд 96,2 тэрбум төгрөгийн хохирлыг нөхөн төлүүлж төр, иргэн, нийтийн зөрчигдсэн эрхийг сэргээсэн бөгөөд энэ талаар байгууллагын цахим хуудас, iaac.mn мэдээллийн хуудас, “АТГ-ын мэдээлэл” нэвтрүүлэг, твитер facebook пэйж хуудас, МҮОНР-ийн 110 мэдээллийн хөтөлбөр зэрэг хэвлэл мэдээллийн боломжит бүхий л хэлбэрээр иргэд олон нийтийн хүртээл болгосон. Тус газраас газраас авлигын улмаас төр, иргэн, олон нийтийн эрх ашигт эдийн засгийн хохирол учруулсан этгээдийг олон нийтэд ил тод мэдээлэх чиглэлээр эрх бүхий байгууллагуудтай хамтран ажиллах чиглэлээ тодорхойлсон. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.7.6-2.Авлигын улмаас төр, иргэн, олон нийтийн эрх ашигт учруулсан хохирлыг тухайн этгээдийн өмчийн хэлбэрийг харгалзахгүйгээр нөхөн төлүүлэх талаар нэхэмжлэл гаргах эрхийг төрийн бус байгууллагад олгох, нэхэмжлэлийг тэмдэгтийн хураамжаас чөлөөлөх асуудлыг судалж шийдвэрлүүлэх / ХЗДХЯ, АТГ, ТББ, 2020-2022/

Авлигын улмаас төр, иргэн, олон нийтийн эрх ашигт учруулсан хохирлыг тухайн этгээдийн өмчийн хэлбэрийг харгалзахгүйгээр нөхөн төлүүлэх талаар шүүхэд нэхэмжлэл гаргах эрхийг төрийн бус байгууллагад олгох боломжгүй байна. Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг 2021 оны 01 дүгээр сарын 15-ны өдөр баталсан. Уг хуультай холбогдуулан Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар прокурор төр, нийтийн ашиг сонирхол зөрчигдсөн гэж үзвэл төрийн байгууллагын хүсэлтээр, мөн өөрийн санаачилгаар иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд төрийн нэрийн өмнөөс оролцохоор холбогдох өөрчлөлтийг оруулсан болно. Түүнчлэн тус яамнаас санаачлан боловсруулж 2017 онд батлуулсан Прокурорын тухай шинэчилсэн найруулгын 3 дугаар зүйлийн 3.1.2 дахь заалтад “хүний эрх, эрх чөлөө, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах”, 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт “Прокурор хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ хүний эрх, эрх чөлөө, нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах, түүнийг зөрчигдөхөөс сэргийлэх, зөрчигдсөн эрхийг сэргээх арга хэмжээ авна” гэж, 20 дугаар зүйлийн 20.1 дэх хэсэгт “Прокурор төрийн ашиг сонирхол зөрчигдсөн гэж үзвэл төрийн байгууллагын хүсэлтээр, нийтийн ашиг сонирхол зөрчигдсөн гэж үзвэл төрийн байгууллагын хүсэлт, эсхүл өөрийн санаачилгаар захиргааны болон иргэний хэрэг шүүхээр хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд зохигчоор, эсхүл гуравдагч этгээдээр оролцоно” гэж, мөн зүйлийн 20.2 дахь хэсэгт “Прокурор нь төр, нийтийн ашиг сонирхлыг төлөөлөн хамгаалах чиг үүргээ хэрэгжүүлэх дээ хуулиар олгогдсон бүрэн эрхийнхээ хүрээнд нотлох баримт цуглуулах тодорхой ажиллагаа явуулах, иргэн, байгууллага, албан тушаалтнаас холбогдох баримт, мэргэжлийн шинжээчийн дүгнэлтийг гаргуулан авах эрхтэй” байхаар, 31 дүгээр зүйлийн 31.1 дэх хэсэгт “Прокурор бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ тогтоол, даалгавар, зөвшөөрөл, шаардлага,

мэдэгдэл, дүгнэлт, санал, эсэргүүцэл, хүсэлт, нэхэмжлэл, тайлбар, гомдол гаргана гэж, 41 дүгээр зүйлийн 41.1 дэх хэсэгт “Төр, нийтийн ашиг сонирхлыг төлөөлөн шүүхэд нэхэмжлэл, тайлбар, гомдол гаргана” гэж тус тус хуульчилсан. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.7.6-3.Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг мөрдөн шалгахад мэргэжлийн холбоо, төрийн бус байгууллагын туслалцаа авах арга хэмжээг зохион байгуулах /АТГ, ЦЕГ, мэргэжлийн холбоод, ТББ, 2020-2022/

Авлигатай тэмцэх газраас авлигын гэмт хэргийг мөрдөн шалгахад мэргэжлийн холбоо, төрийн бус байгууллагын туслалцаа авах арга хэмжээг чиглэлээр Монголын мэргэшсэн үнэлгээчдийн институт, Мэргэшсэн нягтлан бодогчдын институт, тэдгээрийн гишүүн аж ахуйн нэгж, мэргэшсэн үнэлгээчид, аудиторууд болон хууль зүй, санхүүгийн чиглэлээр дагнасан орчуулга хийдэг мэргэжлийн орчуулагчдыг мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад шинжээч, орчуулагчаар томилж дүгнэлт гаргуулж байна.

Мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад 2021 онд санхүүгийн аудит хийлгэх, битүүмжилсэн болон эд мөрийн баримтаар тооцсон хөрөнгүүдэд үнэлгээ тогтоолгох, барилга байгууламж, үйл ажиллагааны өөрийн өртөг төсөв тогтоолгох, гадаад хэлний орчуулга хийлгэх чиглэлээр давхардсан тоогоор 93 мэргэжлийн холбоо болон ТББ-тай шинжээч томилох, гэрээ байгуулах зэргээр хамтран ажиллаж авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг шалгахад тэдний тусгай мэдлэгийг ашиглан хамтран ажилласан. Тухайлбал: Хөгжлийн банкны албан тушаалтнууд албаны бүрэн эрх, албан тушаалын байдлаа урвуулан ашиглаж их хэмжээний хохирол учруулсан хэрэгт Монгол банк болон санхүүгийн мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран зээл хөтөлбөр нь Хөгжлийн банкны тухай хуульд заасан шаардлага хангасан эсэх, зээлийг зориулалтын дагуу зарцуулсан эсэх зэргийг тогтоох зорилгоор, 5 дүгнэлт гаргуулж мөрдөн шалгах ажиллагааг явуулж байна.

Мөн 17 хэргийн мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 52 дугаар зүйлийн 52.8-д заасны дагуу Сангийн яамнаас зөвлөмж гаргуулсан болно. (Биелэлт 100 хувь)

Найм. Иргэний мэдээлэл авах эрхийг баталгаажуулсан хуулийн хэрэгжилтийг хангах, мэдээллийн эрх зүйн орчин, сэтгүүлчийн мэргэжлийн ёс зүй, хариуцлагыг дээшлүүлэх зорилтыг хангах чиглэлээр:

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 8 дугаар зорилтын хүрээнд нийт 5 үйл ажиллагаа, 9 арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн. Зорилтын хэрэгжилтийг тоймлон танилцуулбал:

4.1.8.1-1.Баримтад суурилсан сэтгүүл зүйг хөхиүлэн дэмжих, сэтгүүлчдийн цахим орчинд мэдээлэл олж авах чадавхийг нэмэгдүүлэх /АТГ, ХХМТГ, МСНЭ, Хэвлэл мэдээллийн зөвлөл. 2018/

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн нэгдэх үе шатанд сэтгүүлчдийн цахим орчинд мэдээлэл олж авах чадавхийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр Авлигатай тэмцэх газар Монголын хэвлэл мэдээллийн зөвлөл, “Глоб интернешнл төв” ТББ байгууллагатай хамтран “Авлигатай тэмцэхэд сэтгүүлчдийн үүрэг оролцоо”, “Цахим сэтгүүл зүй ба мэргэжлийн ёс зүй” сэдэвт сургалтуудыг хэвлэл мэдээллийн байгууллагын ажилтнуудад зохион байгуулсан ба Монголын сэтгүүлчдийн нэгдсэн холбооноос санаачлан орон нутгийн сэтгүүлчдийг чадавхжуулах зорилгоор “Орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн II форум”-ыг 100 гаруй сэтгүүлч, уран бүтээлчдийн дунд, “Хуурамч мэдээлэл ба төөрөгдөл-Иргэдийн мэдэх эрхийг хамгаалах нь” сэдэвт анхдугаар чуулганыг 100 гаруй сэтгүүлчдийг хамруулан тус тус зохион байгуулсан.

Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газраас Германы Фридрих Эбертийн сан, Дойче Велле Академи болон Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлтэй хамтран «Хэвлэлийн эрх чөлөө ба Дижитал хувьсал» сэтгүүл зүйн ёс зүйн форум, Глоб Интернэшнл төвөөс Нээлттэй нийгэм форумын дэмжлэгтэйгээр хэрэгжүүлж буй “Хэвлэл мэдээлэл ардчиллын төлөө” төслийн хүрээнд хийсэн «Нийгмийн хэвлэл мэдээллийн зохицуулалт» судалгааны тайлан зорилтот бүлгүүдэд танилцуулж, санал, мэдээлэл солилцсон.

Мөн “Нийгмийн сүлжээ болон тоон контентын эрх зүйн орчин” сэдэвт эрдэм шинжилгээний бага хурлыг зохион байгуулав. Иргэн, төрийн байгууллага, хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудад нийгмийн мэдээллийн сүлжээг зүй зохистой ашиглах мэдлэг ойлголт өгөх, цахим орчинд үйлдэгдэж байгаа аливаа гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэхэд нь зөвлөмж өгөх, дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор

Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын Хэвлэл мэдээллийн алба, Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн газар, Гадаад харилцааны яам, Цагдаагийн Ерөнхий газар хамтран «Нийтлэхээсээ өмнө бодъё, тунгаая» санаачилгыг зохион байгуулах Ажлын хэсгийг байгуулан ажиллуулж, бүх нийтэд түгээх зурагт хуудас, төрийн байгууллагуудад түгээх зурагт хуудас, Хэвлэл, мэдээллийн байгууллага болон мэдээллийн вэб сайтуудад түгээх зурагт хуудасны агуулга тус бүр 10 төрлийг бэлтгэв. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөлийн Ажлын алба, Цагдаагийн ерөнхий газар, НҮБ-ын Хүүхдийн сан, “Faro foundation Mongolia” төрийн бус байгууллагатай хамтран “Зөвийг түгээ” аяныг нэг сарын хугацаатай амжилттай зохион байгуулав.

Хэвлэлийн хүрээлэнгээс «Хуурамч мэдээлэлтэй хамтын хүчээр тэмцье» уриатай “TechCamp Mongolia-2019” Ази, Номхон далайн бүсийн цугларалтыг Монголд анх удаа АНУ-ын Элчин Сайдын яам, “Мидас” ТББ болон Хэвлэлийн Хүрээлэн хамтран зохион байгуулав. Оролцогч, зохион байгуулагчдаас бүрдсэн 100 гаруй хүн эдгээр өдрүүдэд цахим орчинд мэдээлэл эрж хайх, нягтлан шалгах бүтээлч санаачилгаа уралдуулан худал мэдээлэлтэй тэмцэх аргад суралцах интерактив хэлэлцүүлэг хийв. Энэхүү үйл ажиллагаанд Монгол, АНУ, Узбекистан, Казакстан, Киргиз, Вьетнам, Бутан, Непал, Мьянмар улсаас төлөөлөн ирсэн сэтгүүлч, нийгмийн сүлжээний идэвхтнүүд оролцсон бөгөөд сургагч багшаар гадаад, дотоодын 8 үндсэн багш нар болон Хэвлэлийн хүрээлэнгийн багш ажиллав. “Fact checking and verification”-ы сургалтын хөтөлбөр шинээр боловсруулж, сэтгүүлчдэд зориулсан нийгмийн сүлжээнд түгээж буй мэдээллийг ашиглах, бусдад түгээхээс өмнө нягтлан шалгах үндсэн алхам, баримтыг нягтлан шалгах, эх сурвалжийг баталгаажуулах зарим арга, нийгмийн мэдээллийн сүлжээ болон Интернэтийн эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүйг хэрхэн ашиглах талаарх мэдлэг олгосон цуврал сургалт зохион байгуулав.

Монголын сэтгүүлчдийн нэгдсэн эвлэлээс “Монгол-Оросын хэвлэл мэдээллийн форум”-ыг 2021 оны 11 дүгээр сарын 03-ны өдөр, “Монгол-Хятадын хэвлэл мэдээллийн XII

форум"-ыг 2021 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдөр Улаанбаатар хотноо тус тус амжилттай зохион байгууллаа. Форумын үеэр Оросын Холбооны Улсын сэтгүүлчдийг Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар, Монгол-Оросын парламентын бүлгийн дарга С.Одонтуяа нар хүлээн авч уулзсан бол Монгол-Хятадын хэвлэл мэдээллийн XII форумд хоёр талын 200 гаруй төлөөлөл оролцож, хамтарсан тунхаг гаргажээ.

"Глоб Интернэшнл төв" ТББ-аас Улаанбаатар хотын болон 21 аймгийн сэтгүүлч, хэвлэл мэдээллийн ажилтнуудад зориулан 2021 оны 03 дугаар сарын 03, 04-ний болон 11, 12-ны өдрүүдэд зохион байгуулсан "Шударга, ёс зүйт сонгууль ба хэвлэл мэдээлэл" цахим сургалтын үеэр оролцогчид хэд хэдэн чухал саналыг Харилцаа холбооны зохицуулах хороонд тавьсан бөгөөд үүний үр дүнд тус Хорооноос боловсруулсан "Радио, телевизээр сонгуулийн сурталчилгааг нэвтрүүлэх хяналт тавих журам"-д өөрчлөлт оруулсан байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.8.1-2.Эрэн сурвалжлах сэтгүүлч, төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодын төлөөлөлд сургалт зохион байгуулсан байх /АТГ, МСНЭ, Хэвлэлийн хүрээлэн, 2018-2020/

Монголын эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүйг олон улсын жишигт хүргэн хөгжүүлэхэд хувь нэмэр оруулах зорилго бүхий "Investigative Journalism Dialogue" эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүйн олон улсын хурлыг хоёр жил дараалан зохион байгуулав. Олон улсын хуралд Германы Дойче Велле олон улсын мэдээллийн агентлагийн Судалгаа ба Хамтын ажиллагааны төсөл, Хонг Конгийн Их сургуулийн "Сэтгүүл зүй, хэвлэл мэдээлэл судлалын төв", ЮНЕСКО-гийн Бээжин дэх салбарын Мэдээлэл, харилцааны салбар, Нээлттэй Нийгэм Сангийн Хараат бус сэтгүүл зүйн хөтөлбөр зэрэг байгууллагын төлөөлөл, зочид оролцож, Монголын сэтгүүлчид, сэтгүүлзүйн багш, судлаачид, иргэний нийгмийн төлөөлөлтэй харилцан туршлага солилцлоо.

БНГУ-ын Дойче Велле Академи, Фридрих Эбертийн Сангийн тэтгэлгээр Эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүйн гурван долоо хоногийн сургалтад төв орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн байгууллагын 17 сэтгүүлч хамрагдаж амжилттай төгсөв.

Монголын хэвлэлийн хүрээлэнгээс тоон мэдээллийг ашиглаж эрэн сурвалжилсан бүтээл бэлтгэх чадавхийг дээшлүүлэх цогц

хөтөлбөрийн хүрээнд цуврал 5 сургалт, 3 удаагийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулав. Үүнд "Дата сэтгүүл зүйн удиртгал", "Дата өгөгдлийг дүрсжүүлэх нь", "Дата анализ" зэрэг сургалтыг Хэвлэлийн Хүрээлэнгийн багш нар, төслийн зөвлөхтэй хамтран зохион байгуулснаас гадна Үндэсний Статистикийн хороо болон МУИС-ийн багш нартай хамтран статистикийн мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх арга зүйн нэмэлт сургалтуудыг тус тус зохион байгуулав. Төслийн сургалтуудад хамрагдсан 4 баг бүтээлийн тэтгэлэг авч, эрэн сурвалжилсан Дата сэтгүүл зүйн бүтээл бэлтгэж, төслийн төгсгөлийн шатанд олон нийтэд танилцуулсан.

Бүгд Найрамдахчуудын Хүрээлэн, Азийн сангаас зохион байгуулсан "Залуусын дуу хоолой" чуулга уулзалтын "Эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүй ба залуусын оролцоо" сэдэвт хэлэлцүүлгийг Хэвлэлийн Хүрээлэнгийн багш нар удирдан зохион байгуулав.

Шведийн Олон Улсын Хөгжлийн Хамтын Ажиллагааны Агентлаг, ЮНЕСКО-гийн дэмжлэгтэй хэрэгжсэн "Хэвлэл мэдээлэл, мэдээллийн суурь боловсрол төсөл"-ийн хүрээнд Хэвлэл мэдээлэл ба иргэдийн оролцоо, мэдээлэл авах эрх, эрх чөлөө, нийгмийн сүлжээ ба дижитал боловсрол, хуурамч мэдээллийг илрүүлэх тухай сэдвээр сургалт зохион байгуулав.

2020 онд Монголын сэтгүүлчдийн нэгдсэн эвлэлээс Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамтай хамтран "Мэргэшсэн ажилтан бэлтгэх бодлогыг сурталчлах нь" сэдэвт сэтгүүлчдэд зориулсан сургалтыг зохион байгуулав. Монголын сэтгүүлчдийн нэгдсэн эвлэлээс 2020 оны 12 дугаар сард "Цар тахлын үед орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн үйл ажиллагаанд тулгамдаж буй сорилт, бэрхшээл" сэдэвт цахим уулзалтыг бүсээр хуваан Баруун бүс /Баян-Өлгий, Увс, Ховд, Говь-Алтай, Завхан/, Зүүн бүс /Дорнод, Хэнтий, Сүхбаатар, Говьсүмбэр, Налайх, Багануур/, Төвийн бүс /Сэлэнгэ, Төв, Дархан-Уул, Дорноговь, Дундговь, Өмнөговь, Хөтөл/-ийн аймгууд дахь салбар зөвлөлийн тэргүүн болон гишүүн сэтгүүлчидтэй хамтран зохион байгуулав.

Дэлхийн хэвлэлийн эрх чөлөөний өдрийг угтан Монголын сэтгүүлчдийн нэгдсэн эвлэлээс "Орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн III форум"-ыг 2021 оны 04 дүгээр сард цахимаар зохион байгуулсан. Форумд 24 салбар зөвлөлийн нийт 100 гаруй сэтгүүлч, хэвлэл мэдээллийн ажилтнууд хамрагдав. Мөн Дэлхийн хэвлэлийн эрх чөлөөний өдөр буюу 2021 оны 05 дугаар

сард Монголын сэтгүүлчдийн нэгдсэн эвлэлээс Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газартай хамтран “Хараат бус сэтгүүл зүй” үндэсний форумыг цахимаар зохион байгууллаа.

Хэвлэлийн эрх чөлөөг хамгаалах, хараат бус сэтгүүл зүйг дэмжих зорилгоор Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч Д.Сумьяабазарын санаачилгаар “Сэтгүүлчдийн номын өдөрлөг” цахим яармагийг 2021 оны 05 дугаар сарын 01, 02-ны өдрүүдэд зохион байгуулав. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.8.2-1.Сэтгүүлчдийн үйл ажиллагаанд хөндлөнгөөс нөлөөлсөн, дарамт, шахалт үзүүлсэн, заналхийлсэн тохиолдолд “Нөлөөллийн мэдүүлэг” гаргах, хууль бус нөлөөлөлд хариуцлага хүлээлгэх асуудлыг судлах, санал боловсруулах /МСНЭ, Хэвлэл мэдээллийн зөвлөл, АТГ, ХЗДХЯ. 2018-2019/

Хэвлэлийн хүрээлэнгээс ХБНГУ-ын Ханс Зайдель Сан, Эрх зүйн боловсролын академийн дэмжлэгтэйгээр хэвлэл мэдээллийн эрх зүйн асуудлаар гурван удаагийн цуврал хэлэлцүүлэг зохион байгуулав. Үүнд хэвлэн нийтлэх эрх чөлөө, хэвлэл мэдээлэл, сэтгүүл зүйн салбартай холбоотой амин чухал хууль, эрх зүйн зохицуулалтын үндсэн асуудал, “Гүтгэх үйлдлийн тухай ойлголт”, Төрийн ба албаны нууцын тухай хуулийн зохицуулалтыг хөндөв. Монголын Сэтгүүлчдийн Нэгдсэн Эвлэл болон 300 гаруй сэтгүүлч нэгдэж 2020 онд хуулийн байгууллагын алба хаагч сэтгүүлчийн биед халдсан асуудлаар Монгол Улсын Ерөнхий сайдад мэдээлэл хүргүүлсэн. Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас боловсруулж, албан ёсны цахим хуудастаа 2020 онд Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд одоогийн хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хуулийн 13.14 “Худал мэдээлэл тараах” заалтыг нэмж, хэвлэлийн болон иргэний үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөг бүхий л талаар хянан цагдах, хязгаарлан боомилохоор тусгасан талаар МСНЭ-ээс байр сууриа илэрхийлэн, мэдэгдэл гаргасан. Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Эрүүгийн хуулийн 13.14 дүгээр зүйлд “1.Хүний нэр төр, алдар хүнд, хуулийн этгээдийн ажил хэргийн нэр хүндэд халдсан илт худал мэдээллийг олон нийтэд тараасан бол дөрвөн зуун тавин нэгжээс нэг мянга гурван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл хоёр зуун дөчин цагаас долоон зуун хорин цаг хүртэл хугацаагаар нийтэд тустай ажил хийлгэх, эсхүл нэг сараас гурван сар хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг

хязгаарлах ял шийтгэнэ.” гэсэн байна.

Хэвлэл мэдээллийн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй эвлэл, холбоод 2020.12.18-ны өдөр нэгдэж, Хэвлэлийн эрх чөлөөний төлөө Үндэсний түр зөвлөлийг байгуулсан. Тус зөвлөл нь Хэвлэлийн эрх чөлөөг хангах, хамгаалах, баталгаажуулах үндсэн чиглэлээр ажиллах бөгөөд Хэвлэлийн эрх чөлөөний тухай хуулийг батлах хүртэл үндэсний хэмжээний зөвшилцлийн үйл ажиллагаа явуулж байхаар тогтсон байна.

“Глоб интернэйшнл төв” ТББ-аас “Сэтгүүлчдийн эсрэг гэмт үйлдэл ял шийтгэлгүй үлдэж буйг таслан зогсоох Олон улсын өдөр”-т зориулан, “Үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөг хамгаалахын тулд сэтгүүлчдийн аюулгүй байдлыг хангах нь” сэдэвт цахим хэлэлцүүлгийг 2021 оны 11 дүгээр сард зохион байгуулж, хэлэлцүүлэгт нийт хэвлэл мэдээллийн болон төрийн байгууллагын төлөөлөл болох 27 хүн оролцсон. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.8.2-2.НҮБ-ын хэвлэл мэдээллийн байгууллагын ажилтан, албан хаагч, сэтгүүлчдийн аюулгүй орчинг бүрдүүлэх уриалга, ЮНЕСКО-гоос Монгол Улсын Засгийн газарт ирүүлсэн зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангуулж тайлагнах /ГХЯ, 2017-2020/

НҮБ-аас гаргасан уриалга, ЮНЕСКО-гоос Монголын Засгийн газарт ирүүлсэн зөвлөмжийн дагуу сэтгүүлчдийн аюулгүй байдлыг хангах сургалт, бусад арга хэмжээ зохион байгуулснаас гадна гадаадын хэвлэл, мэдээллийн байгууллагын ажилтан, албан хаагч, сэтгүүлчдийн аюулгүй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх үүднээс сурвалжлага, нэвтрүүлэг хийх гадаадын сурвалжлагчдын бүртгэлийн нэгдсэн санг бүрдүүлж, Гадаад харилцааны яам дээр бүртгэн, түр сурвалжлагчийн үнэмлэх олгож байна. Гадаад харилцааны чиглэлээр дагнан бичдэг, энэ сэдвийг сонирхон судалдаг сэтгүүлчдийн “Дипломат клуб”-ын үйл ажиллагааг сэргээн нээлтийн ажил болгож, 14 хоногийн сургалтыг Дипломат Академитай хамтран 30 хэвлэл мэдээллийн байгууллагын 32 сэтгүүлч, редакторыг хамруулан зохион байгуулав.

Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлөөс Фридрих-Эбертийн сангийн дэмжлэгтэйгээр хараат бус судлаачидтай хамтран “УИХ-ын сонгуулийн жилд хэвлэл мэдээллийн байгууллага, сэтгүүлчдэд холбогдох хэргийн шийдвэрлэлт”

судалгааг хийв. Энэхүү судалгааг 2020 оны 06 дугаар сарын 02-ны өдрөөс 08 дугаар сарын 19-ний өдрүүдэд Цагдаагийн ерөнхий газар, Тагнуулын ерөнхий газар, Харилцаа холбооны зохицуулах хороо, Улсын ерөнхий прокурорын газраас Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлд ирүүлсэн үзэл бодлоо илэрхийлэх, хэвлэн нийтлэх эрх чөлөөтэй холбоотой гомдлуудын тоон мэдээлэл дээр үндэслэн хийж, үр дүнг 2020 оны 10 дугаар сарын 28-ны өдөр “Хэвлэл мэдээллийн бодлого” цуврал дугуй ширээний ярилцлагын 5 дахь цувралын үеэр танилцуулсан. Шведийн Олон Улсын Хөгжлийн Хамтын Ажиллагааны Байгууллага, ЮНЕСКО-гийн дэмжлэгтэйгээр хэрэгжүүлж буй “Хэвлэл мэдээлэл, мэдээллийн суурь боловсрол” төслийн хүрээнд хэвлэл мэдээлэл, мэдээллийн суурь боловсролын үндэсний форумыг Монголд анх удаа Монголын хэвлэлийн хүрээлэнгээс зохион байгуулав. Форумд төрийн болон болон төрийн бус байгууллага, хэвлэл мэдээллийн төлөөлөл, дунд сургуулийн багш, албан бус сургалтын байгууллагын төлөөлөгч нийт 100 гаруй хүн оролцож, Монголд хэвлэл мэдээлэл, мэдээллийн суурь боловсролыг хөгжүүлэхийн ач холбогдол, шаардлага хэрэгцээ, нөхцөл байдал, тулгамдсан асуудлуудыг хэлэлцэв.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2019 оны 64 дүгээр тогтоолоор баталсан “Гадаадын сурвалжлагчийг бүртгэх, Монгол Улсад виз, оршин суух зөвшөөрөл олгох журам”-ыг Засгийн газрын 2021 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдрийн 194 дүгээр тогтоолоор хүчингүй болгож, “Гадаадын иргэн Монгол Улсад оршин суух болон түүнийг бүртгэх журам”-ыг баталжээ. Уг журмын “Гурав”-ын 3.1.5, 3.1.6-д зааснаар гадаад улсын олон улсын хэвлэл мэдээллийн төлөөлөгчийн газарт болон түүнийг төлөөлж ажиллах ажилтан албан хаагчдад “А2”, “А2-1” төрлийн албан хэргээр оршин суух хэлбэрийн зөвшөөрлийг олгох, эдгээр ажилтнуудын оршин суух үнэмлэх, мэдүүлгийн хуудасны загварыг гадаад харилцааны асуудал хариуцсан Засгийн газрын гишүүн батлахаар тусгажээ. Одоогоор албан ёсны зөвшөөрөлтэй гадаадын 21 хүн байнгын үйл ажиллагаа явуулдаг байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.8.3-1.Хэвлэлийн эрх чөлөөний хуулийг шинэчлэн боловсруулж, эрх зүйн орчинг сайжруулах /ХЗДХЯ 2017-2019/

Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хуулийн төсөлд хэвлэл мэдээллийн салбарын эрх ашгийг илэрхийлэх саналыг

тусгахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор “Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд санал авах хэлэлцүүлэг”-ийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 24-ний өдөр Авлигатай тэмцэх газар, Монголын сэтгүүлчдийн нэгдсэн эвлэл хамтран зохион байгуулав. Уг хэлэлцүүлэгт сэтгүүлзүй, хэвлэл мэдээллийн салбарын мэргэжлийн төрийн бус байгууллага, редакц, сэтгүүлчдийн 150 орчим төлөөлөл оролцож, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас танилцуулсан хуулийн төслийг хэлэлцэж саналаа өгөв.

Тус хэлэлцүүлгийн үр дүнд салбарын саналыг авах Ажлын хэсгийг 20 гишүүний бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулсан ба 03 дугаар сарын 03-ныг хүртэл нийт таван удаа хуралдаж, нэг удаагийн уулзалт хийсэн. Хэвлэл мэдээллийн салбарын саналыг авах, нэгтгэх зорилгоор байгуулсан хэлэлцүүлэг, Ажлын хэсгийн хуралдаан, уулзалтуудын үр дүнд боловсруулалтын шатанд 50 орчим хувьд нь өөрчлөлт орсон ба уг хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг Засгийн газраас Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр ажиллаж байна.

Хуулийн төсөлд хэвлэл мэдээллийн байгууллагын хувьцаа эзэмшигч, гүйцэтгэх удирдлага, редакцын талаарх мэдээлэл олон нийтэд ил тод байх зэрэг олон шаардлагууд тусгалаа олсон болно.(Биелэлт 30 хувь)

4.1.8.3-2.Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын эзэмшигч, хөрөнгө оруулагчийг олон нийтэд мэдээлж байх үүргийг хуульчлах, уг үүргийг биелүүлээгүй тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг тодорхой болгох /МСНЭ, ХМЗ 2020-2022/

Өргөн нэвтрүүлгийн тухай хуулийг 2019 онд баталсан ба уг хуулийг 2020 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөж байна. Энэхүү хуулиар Өргөн нэвтрүүлгийг хараат бус, нээлттэй, ёс зүйтэй байлгах зорилгоор өргөн нэвтрүүлгийн эзэмшлийг ил тод байлгах асуудлыг зохицуулсан. Өргөн нэвтрүүлгийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.2-т Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээд нь жил бүрийн 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн дотор тусгай зөвшөөрлийн эзэмшлийн талаарх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн гаргасан хувьцааных нь тав ба түүнээс дээш хувийг эзэмшигчийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, компанийн эрх бүхий албан тушаалтны жагсаалт, эзэмшиж байгаа өргөн нэвтрүүлгийн үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрлийн нэр, төрөл, тоо, үйл ажиллагааны талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл,

өргөн нэвтрүүлгийн үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий бусад хуулийн этгээдэд эзэмшиж байгаа хувьцааны тоо, хувь хэмжээ, хэрэв нөхөрлөл бол оруулсан эд хөрөнгийн хэмжээ зэргийг Харилцаа холбооны зохицуулах хороонд хүргүүлэхээр заасан.

Өргөн нэвтрүүлгийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.5-д заасны дагуу Харилцаа холбооны зохицуулах хороо нь өргөн нэвтрүүлгийн үйлчилгээ үзүүлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн эзэмшлийн талаарх мэдээллийг олон нийтэд мэдээлэх үүргийг хүлээдэг бөгөөд эзэмшлийн талаарх мэдээллийг Зохицуулах хороонд гаргаж өгөөгүй, нуусан тохиолдолд тусгай зөвшөөрлийг цуцлах хүртэл арга хэмжээ авахаар хуульд тусгажээ.

2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Харилцаа холбооны зохицуулах хорооноос өргөн нэвтрүүлгийн үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй нийт 258 үйлчилгээ эрхлэгч байгаагаас Монголын үндэсний олон нийтийн телевизийн 5, өргөн нэвтрүүлгийн телевиз 78, арилжааны телевиз 65, төлбөртэй телевиз 11, Монголын үндэсний олон нийтийн радио 4, арилжааны радио 59, олон суваг дамжуулах 34, радио телевизийн газрын сүлжээний 2 үйлчилгээ эрхлэгч, эдгээрийн 147 нь Улаанбаатар хотод үйлчилгээ эрхэлж байгаа бол 111 нь орон нутагт үйлчилгээ эрхэлж байгаа бөгөөд энэ тухай мэдээллийг Зохицуулах хорооны цахим хуудас (<https://csc.gov.mn/k/4x/9B>)-нд байршуулсан байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.8.4-1.Төрийн болон орон нутгийн өмчит, тэдгээрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд аливаа нийтлэл, нэвтрүүлэг, зар сурталчилгаа, мэдээ мэдээллийг олон нийтэд хүргэхтэй холбоотой ажлаа ил тод мэдээлэх, гүйцэтгэгчийг нээлттэй сонгон шалгаруулах эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх /ХЗДХЯ, МСНЭ, Хэвлэл мэдээллийн зөвлөл. 2018-2022/

ХЗДХЯ Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж байгаа бөгөөд ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлийн төлөөлөл орж, хамтран ажиллаж байна.

Хэвлэлийн эрх чөлөөний өдрийг тохиолдуулан 2019, 2020 онд “Хэвлэл мэдээлэл ба тав дахь засаглал”, «Хэвлэлийн Эрх чөлөө-Иргэдийн Эрх чөлөө» сэдэвт хэлэлцүүлгүүдийг зохион байгуулж, Монгол дахь хэвлэлийн эрх чөлөөг хадгалж, баталгаажуулах, сэтгүүлч,

хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудад тулгарч буй асуудал, өөрчлөлт, хөгжлийн чиг хандлага, сэтгүүлчдийн итгэл үнэмшил, үүрэг, хариуцлага, эрх зүй зэрэг асуудлуудыг хэлэлцэв.

К о н р а д - А д е н а у э р - С а н г и й н санхүүжилттэйгээр “Хараат бус хэвлэл мэдээллийн эрх зүйн орчин” сэдэвт дугуй ширээний уулзалтыг хэвлэл мэдээллийн байгууллагын 25 төлөөлөгчтэй зохион байгуулж, Монгол дахь хэвлэл мэдээллийн хууль эрх зүйн орчин, эрүүгийн хууль, гүтгэх, доромжлох асуудлыг зохицуулалт, хэвлэлийн эрх чөлөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн зохицуулалтыг хэлэлцэв.

Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2020 оны тушаалаар байгуулагдсан Ажлын хэсэг Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой компанийн тухай хуулийн төслийг боловсруулж байна. Энэ хүрээнд эдгээр хуулийн этгээдийн тайлан, мэдээ, хувьцаа эзэмшигч, хөрөнгө, өр төлбөр, орлого, ашиг зэрэг мэдээллүүдийг ил тод байлгах талаар судалгааны ажил хийгдэж байна. Хууль зүй, дотоод хэргийн салбарын хэмжээнд Худалдан авах ажиллагааг www.tender.gov.mn цахим хуудсаар дамжуулан аливаа нийтлэл нэвтрүүлэг, зар сурталчилгаа, мэдээ мэдээллийг олон нийтэд хүргэхтэй холбоотой ажлын гүйцэтгэгчийг ил тод, нээлттэй сонгон шалгаруулсан. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.8.4-2.Төрийн болон орон нутгийн өмчит, тэдгээрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн хэвлэл мэдээллийн байгууллагаар хийлгэсэн сурталчилгаа нийтлэл нэвтрүүлэгт зарцуулсан хөрөнгө, хэвлэл мэдээллийн байгууллага, сэтгүүлчтэй хамтран ажиллах чиглэлээр байгуулсан гэрээг цахим хуудсаараа дамжуулан олон нийтэд мэдээлэх ажлыг хэвшүүлэх, эрх зүйн орчин бүрдүүлэх /ХЗДХЯ, МСНЭ 2019/

Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн боловсруулах Ажлын хэсгийг Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2020 оны А/39 дугаар тушаалаар байгуулсан бөгөөд Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн хуулийн төслийн хэрэгцээ, шаардлагын тандан судалгааг хийсэн. Хуулийн төсөлд мэдээ, мэдээллийг олон нийтэд хүргэхтэй холбоотой холбогдох заалтуудыг тусган оруулж, хуулийн төслийн үзэл баримтлалын төслийг боловсруулан танилцуулсан. Шилэн дансны тухай хуулийн дагуу Төрийн худалдан авах ажиллагааны

цахим систем www.tender.gov.mn-д мэдээ, мэдээллийг байршуулан мэдээлдэг. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.8.5-1. Сэтгүүлчийн мэргэжлийн ёс зүйн дүрмийг редакци, сэтгүүлчдэд мөрдүүлэх, таниулан сургах, хэвлэл мэдээллийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг олон нийтэд таниулах ажлыг зохион байгуулах / Хэвлэл мэдээллийн зөвлөл 2017-2019/

Хэвлэл мэдээллийн ёс зүйн өөрийн зохицуулалтын байгууллага Монголын хэвлэл мэдээллийн зөвлөл нь Сонин, сэтгүүл, сайтын Ёс зүйн хороо, Радио телевизийн Ёс зүйн хороотойгоор үйл ажиллагаагаа явуулдаг. Тус хороод нь иргэн, байгууллагаас ирүүлсэн гомдлыг Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлийн дүрэм, Үйл ажиллагааны журам, Гомдол хүлээн авах, барагдуулах журам, Хэвлэл мэдээллийн ёс зүйн зарчимд тулгуурлан хэлэлцэж, дүгнэлтээ гаргаж байна. 2020 онд Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлд иргэн, байгууллагаас редакцийн сэтгүүл зүйн агуулга нь ёс зүйн зарчим зөрчсөн, худал мэдээлэл агуулсан гэсэн нийт 52 өргөдөл гомдол ирүүлснийг Ёс зүйн хороод 6, 2021 онд 26 өргөдөл, гомдол ирүүлснийг Ёс зүйн хороод 3 удаагийн хурлаар хэлэлцэн шийдвэрлэж, өргөдөл гомдлуудыг шийдвэрлэсэн талаар 9 удаагийн хэвлэлийн мэдээ бэлтгэж, олон нийтэд нээлттэйгээр байршуулан (<http://www.mediacouncil.mn/as/shiidver>) хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүдээр түгээв. Монголын хэвлэл мэдээллийн зөвлөл нь 2015-2020 онд нийт 385 өргөдөл, гомдол хүлээн авч шийдвэрлэсэн байна.

Хэвлэл мэдээллийн өөрийн зохицуулалт, ёс зүйн зарчим, сэтгүүлчийн аюулгүй байдлын сэдэвт уулзалт, сургалтуудыг хэвлэл мэдээллийн байгууллага/редакциудад 12 удаа, Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлийн гишүүд, ажлын албанд 4 удаагийн сургалтыг зохион байгууллаа. Сэтгүүл зүйн чанарын тухай хэвлэл мэдээллийн салбарынхан болон олон нийтэд зориулсан хэлэлцүүлэг, дугуй ширээний ярилцлага 6, хэвлэлийн бага хурал 1, кейс судалгаа, мониторингийн ажлыг 2 удаа тус тус зохион байгуулж, нийт 1000 гаруй хүнд хүрч ажиллажээ. Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг олон нийтэд нээлттэй байх бодлогын хүрээнд цахим болон хэвлэмэл танилцуулгыг түгээж, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл болон нийгмийн мэдээллийн сүлжээгээр идэвхтэй түгээв. Салбарын эвсэл, холбоод, редакторууд болон дотоод, гадаадын түншлэгч байгууллагуудтай хамтын ажиллагаагаа өргөжүүлж байна.

Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг олон нийтэд нээлттэй байх бодлогын хүрээнд улирал тутам цахим сэтгүүл гаргаж, олон нийтэд түгээж байна. 2020 онд нийт дөрвөн дугаар гаргаж дотоодын 700 гаруй, гадаадын 100 орчим хүнд илгээв. Мөн өөрийн нийгмийн сүлжээний хуудсуудаар дамжуулан ёс зүйн зарчмаа баримтлан ажиллах уриалга бүхий мэдээлэл сурталчилгааны ажлын хүрээнд Ёс зүйн асуудал яагаад чухал вэ? хэмээх сэдвээр видео контентууд, Цар тахлын онцгой нөхцөл байдалд сэтгүүлчид хэрхэн ажиллах тухай редакторуудын байр суурийг илтгэсэн постерууд тус тус бэлтгэн түгээв. Өдрийн сонинд “Улс орнууд худал мэдээллийг Эрүүгийн хуулиар зохицуулахын эсрэг байр суурьтай байгаа” сэдвээр ярилцлага өгөх, Хэвлэл мэдээллийн эрх зүйн орчин, сонгуулийн сурталчилгаа болон цар тахлын үеийн хэвлэлийн эрх чөлөөний асуудлын талаар редакторууд, салбарын мэргэжилтнүүдийн үзэл бодол бүхий эшлэл, “Хэвлэл мэдээллийн өөрийн зохицуулалт” гарын авлагыг 15 хэсэг бүхий карт байдлаар гаргаж, хэвлэмэл (1000 хувь) болон цахим хэлбэрээр олон нийтэд түгээв. Гарын авлагын агуулгад Чөлөөт, хараат бус хэвлэл, Мэдэх эрх ба өөрийн зохицуулалт, Сэтгүүлчийн ёс зүй, Хүний эрх ба хэвлэл мэдээлэл, Зөрчигдсэн эрхээ сэргээх нь, Иргэний гомдлыг барагдуулах нь зэрэг сэдвүүдийг багтсан болно. Уг гарын авлагыг Фридрих-Эбертийн сангийн Монгол дахь суурин төлөөлөгчийн газрын дэмжлэгтэйгээр бүтээсэн. Цар тахлын үеийн хэвлэлийн эрх чөлөөний асуудал, Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хуулийн шинэчлэл, Эрүүгийн хуулийн 13.14 дүгээр зүйлийн нэмэлт, өөрчлөлтийн санал, Хэвлэл мэдээллийн өөрийн зохицуулалтын талаар хэвлэл мэдээлэлд ярилцлага өгч, мэдээ нийтлэлд эх сурвалжаар оролцон хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр байр сууриа илэрхийлж, олон нийтийг хэвлэл мэдээллийн өөрийн зохицуулалтын тухай мэдээ, мэдээллээр тогтмол хангаж байна.

Хэвлэлийн хүрээлэнгээс ХБНГУ-ын Дойче Велле Академи, Монголын үндэсний олон нийтийн радио телевизтэй хамтран “Цахиур” эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүйн шилдэг бүтээлийн уралдааныг гурван жил дараалан зохион байгуулав. ХБНГУ-ын Конрад-Аденауэр-Сантай хамтран “Media and Me” нэг өдрийн сургалтыг иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөлөл, төр, засгийн байгууллагын хүүхэд, залуучуудын чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг

мэргэжилтнүүд, сэтгүүлчидтэй “Хэвлэл мэдээлэл, мэдээллийн суурь боловсрол” сэдвийн хүрээнд зохион байгуулав. Үүнд: мэдээллийн эрж хайх, нягтлан шалгах арга, алхам, шүүн тунгаах сэтгэлгээ, нийгмийн сүлжээ болон уламжлалт хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн хэрэглээний асуудлыг зааж, хэлэлцэв. ХБНГУ-ын Дойче Велле Академитэй хамтран Эрэн сурвалжилсан сэтгүүл зүйн чиг хандлагыг тодорхойлох контент анализын судалгааг хоёр удаа хэрэгжүүлэв.

Монголын сэтгүүлчдийн нэгдсэн эвлэл 2021 оныг ёс зүйтэй, мэргэжлийн, хараат бус сэтгүүлзүйг төлөвшүүлэх, сэтгүүлчдийн мэргэжил боловсролыг дээшлүүлэх, нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэхэд онцгой анхаарч “Ёс зүй хариуцлагын жил”-ээр зарлан ажиллажээ.

НҮБ-ын Ардчиллын сангийн санхүүгийн дэмжлэгтэйгээр 2021 оны 6 дугаар сард сэтгүүлчдийн ажил, үүргээ гүйцэтгэх явцад интернэтээс мэдээлэл эрж хайх, нягтлан шалгах, цахим орчинд эх сурвалжтай харьцах аюулгүй байдлыг хангах аргад суралцах, зайлшгүй мэдэх шаардлагатай зарим мэдээлэл, зөвлөмж бүхий “Сэтгүүлчийн аюулгүй байдал” гарын авлагыг бэлтгэн хүргэжээ.

Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлөөс Жендэрийн үндэсний хороо, НҮБ-ын Хүн амын сангийн дэмжлэгтэйгээр редакцуудад зориулж жендэрийн ялгаатай байдлыг бодитоор харуулахаас илүүтэй өөрчлөн сайжруулахад сэтгүүл зүй хувь нэмэр оруулах, жендэрт суурилан ялгаварлан гадуурхахгүй байх нь сэтгүүлчдийн ёс зүйн чухал шаардлага, олон улсын туршлага, дотоодын нөхцөл байдал, жендэрт суурилсан хүчирхийллийн асуудлыг ёс зүйтэйгээр сурвалжлах зэргийг тусгасан удирдамжийг эрхлэн гаргажээ.

Хэвлэл мэдээллийн зөвлөл нь Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын дэмжлэгтэйгээр дархлаа болон тархвар судлаач нараас Ковид-19 халдварын эсрэг вакцинтай холбоотой гарч буй асуудалд шинжлэх ухаанчаар хандах, сэтгүүлчдийг нэгдсэн ойлголтод хүргэх зорилгоор “Ковид-19 вакцины талаарх түгээмэл 50 асуулт” мэдээллийн багцийг хэвлэн түгээсэн байна.

ЮНЕСКО-ийн Ерөнхий бага хурлын 41 дүгээр чуулган Парис хотноо 2021 онд болж мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжлийн олон улсын хөтөлбөрийн Засгийн газар хоорондын зөвлөлийн сонгууль болж гишүүнээр манай улс сонгогдон 2021-2025 онд ажиллахаар болж, олон ургалч, чөлөөт хэвлэл мэдээллийн байгууллага бий болгох, хүний нөөц, техникийн бололцоог сайжруулах зорилгоор хамтран ажиллах болмоо.

Глоб Интернэшнл төвөөс “Сонгууль ба хэвлэл мэдээлэл” цахим чуулга, уулзалтыг 2021 оны 6 дугаар сарын 25-ны өдөр “Залуучууд, эмэгтэй сэтгүүлчдийг эрх мэдэлжүүлэх нь” хөтөлбөрийн хүрээнд зохион байгуулав. Мөн “Мэдэх эрх ба эрсдэлийн үед мэдээллийн хүртээмжийг илүү хангах нь” ба “мэдээлэл олон нийтийн сайн сайхны төлөөх байх нь” сэдэвт цахим хэлэлцүүлгийг Улаанбаатар хот, есөн аймгийн төлөөлөл оролцуулан мэдээллийн ил тод байдал, хүртээмж, мэдэх эрх болон хууль эрх зүйн орчин, зөрчилтэй холбоотой асуудлыг олон нийтэд танилцуулж, нээлттэй харилцан ярилцах хэлбэрээр хүргэв. (Биелэлт 70 хувь)

Ес. Улс төрийн намын болон сонгуулийн санхүүжилтийг олон нийтэд ил тод, нээлттэй болгох, хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх эрх мэдлийн байгууллагыг улс төр, бизнесийн бүлэглэлийн хууль бус ашиг сонирхол, нөлөөллөөс ангид байлгах зорилтыг хангах чиглэлээр:

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 9 дэх зорилтын хүрээнд нийт 8 үйл ажиллагаа, 17 арга хэмжээг тусгасан. Зорилтын хэрэгжилтийг тоймлон танилцуулбал:

4.1.9.1-1. Улс төрийн намын санхүүжилт, санхүүгийн тайланг ил тод мэдээлэх, мэдээлээгүй тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх чиглэлээр хууль тогтоомжид байгаа зохицуулалтыг үр нөлөөтэй хэрэгжүүлэх / Сонгуулийн ерөнхий хороо, 2018-2019/

Монгол Улсын Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хууль 2019 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдөр батлагдсан. Тус хуулийн 57, 58 дугаар зүйлд намын сонгуулийн зардлын тайлан, тайлангийн хяналт ба нээлттэй, ил тод байдлыг хангах, энэ хүрээнд Төрийн аудитын байгууллагын эрх, үүргийг тодорхой болгон зохицуулсан байна. Тухайлбал, Нам, эвсэл нь санал авах ажиллагаа явагдсан өдрөөс хойш 45 хоногт багтаан зардлын тайландаа хувийн аудитын хуулийн этгээдээр дүгнэлт гаргуулан, төрийн аудитын дээд байгууллагад хүргүүлэхээр тусгасан.

Сонгуулийн ерөнхий хорооноос сонгуульд оролцсон нэр дэвшигч, нам эвслийн сонгуулийн зардлын тайланг Сонгуулийн ерөнхий хорооны цахим хуудасны “УИХ сонгууль”/ “зардал” цэсэд 2008, 2012, 2016 оны Улсын Их Хурлын сонгуульд оролцсон нам, эвслийн сонгуулийн зардлын тайланг байршуулан, нээлттэй мэдээлсэн. Мөн цахим хуудсыг шинэчилж, “Улсын Их Хурлын сонгууль 2020 “цэсийн “сонгуулийн зардал” цэсэд Сонгуульд оролцсон нам, эвслийн Улсын Их Хурлын сонгуулийн зардал, санхүүжилт, тайланг нээлттэй танилцах боломжийг бүрдүүлсэн.

Өмнө үйлчилж байсан Сонгуулийн тухай хуулийн 60 дугаар зүйлийн 60.5-д “Хуульд заасан хугацаанд сонгуулийн зардлын тайлангаа ирүүлээгүй бол тухайн нам, эвсэл, нэр дэвшигчийг дараагийн сонгуульд бүртгэхгүй.” гэж заасны дагуу УИХ-ын сонгуулийн 42 дугаар тойргийн нөхөн сонгуульд тайлангаа ирүүлээгүй намыг бүртгэхээс татгалзах шийдвэр (Сонгуулийн Ерөнхий Хорооны 2018 оны 8 дугаар сарын 9-ний өдрийн 22 дугаар тогтоол)-ыг гаргаж хуулийн хэрэгжилтийг хангаж байсан. Гэвч уг зохицуулалт шинэ хуульд тусгагдаагүй байна. Нөгөө талаас,

дээрх зохицуулалтууд нь улс төрийн намын сонгуулийн үеийн зардлын тайлангийн ил тод байдалтай холбогдох зохицуулалт бөгөөд 2019 оны 12 дугаар шинэчлэн батлагдсан тул хэрэгжилтийг тайланг үнэлэх хугацаа нөхцөл бүрдээгүй байна.

Улс төрийн намын санхүүгийн үйл ажиллагаа, нэн ялангуяа сонгуулийн бус үеийн санхүүжилт, түүний ил тод байдлыг зохицуулсан хууль тогтоомж шинэчлэгдээгүй байна. Тухайлбал, Улс төрийн намын тухай хуулийн Дөрөвдүгээр бүлэгт. Улс төрийн намын санхүүжилтийн талаар зохицуулалтыг хуульчилсан бөгөөд 20 дугаар зүйлийн 20.3-т “Нам санхүүгийн үйл ажиллагаандаа жил бүр аудит хийлгэн баталгаажуулж, нийтэд мэдээлнэ.” гэсэн заалтын хэрэгжилт хангалтгүй, мөн зохицуулалт нь хэт ерөнхий, аудит, хяналт шалгалт хийх тогтолцоо нь тодорхойгүй, олон улсын стандартаас хол зөрүүтэй хэвээр байгааг олон улсын болон дотоодын судалгаануудад¹ дурдагдсан байна.

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн тухай хуулиудад холбогдох зохицуулалтыг тусгасан. Тухайлбал, Сонгуульд оролцож буй нэр дэвшигч, нам, эвслээс сонгуульд зарцуулах зардлын дээд хэмжээг төрийн аудитын дээд байгууллагаас тогтоож нийтэд мэдээлдэг. Төрийн аудитын дээд байгууллагаас зардлын дээд хэмжээ тогтоосон аргачлал буюу хэрхэн тооцож дээд хэмжээг тогтоох асуудлыг тодорхой болгосон. Сонгуулийн санхүүжилтийн ил тод байдлыг хангах болон сонгуулийн зардлыг бууруулахад чиглэгдсэн үр дүнтэй зохицуулалтуудыг холбогдох хуульд туссан(Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 47 дугаар зүйл. Сонгуулийн сурталчилгаанд цахим орчин ашиглах).

УИХ-ын 2020 оны ээлжит сонгуульд нэр

1 OECD. Зүүн Европ, Төв Азийн Авлигын эсрэг сүлжээ. Монгол Улс дахь авлигын эсрэг шинэтгэл. Стамбулын авлигын эсрэг арга хэмжээний төлөвлөгөөний 4 дүгээр шатны мониторингийн тайлан. 2019 он, 132-133 дахь тал.

Ардчилал, сонгуульд дэмжлэг үзүүлэх олон улсын хүрээлэн, Нээлттэй нийгэм форум. Монголын улс төрийн санхүүжилтийн эрх зүйн орчин: дүн шинжилгээ, санал зөвлөмж, 2018 он, 11, 18 дахь тал.

дэвшигчдийн хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн хураангуйг цахим хуудсаар олон нийтэд нээлттэй байршуулж, Сонгуулийн ерөнхий хороо болон сонгуульд оролцогчдод хандсан зөвлөмжийг боловсруулан хүргүүлж, хууль тогтоомжийг сурталчлах ажлыг зохион байгуулсан.

Сонгууль зохион байгуулах үйл ажиллагаанд хуулиар чиг үүрэг хүлээн оролцдог төрийн байгууллагууд хуулийн хэрэгжилтийг хангаж, хяналт тавьж ажиллахаас гадна гадаадын болон дотоодын төрийн бус байгууллага хяналт шинжилгээ, мониторинг хийж, үр дүнгээ нийтэд танилцуулах нь сонгуулийн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоход чухал ач холбогдолтой байдаг. Иймд Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.13-д “Төрийн хэргийг удирдахад иргэдийг оролцуулах зорилт бүхий дүрэмтэй, улс төрийн намын дэргэд үйл ажиллагаа явуулдаггүй төрийн бус байгууллага нь сонгуулийн үйл ажиллагаанд ажиглалт, хөндлөнгийн хяналт хийх эрхтэй.” гэж хуульчлагдсан.

Төрийн албаны тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1.3-т зааснаар эрүүгийн хуульд заасан авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг үйлдэж шүүхээр ял шийтгүүлж байгаагүй иргэн төрийн жинхэнэ албанд томилогдох ёстой. Иймд Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.8-д “Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг үйлдсэн нь шүүхээр тогтоогдсон бол нэр дэвшихийг хориглоно.” гэж хуульчилсан. Энэ жишгээр аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.8-д “Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг үйлдсэн нь шүүхээр тогтоогдсон бол нэр дэвшихийг хориглоно.” гэж заасан.

Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, хуулийн 17.1-д Сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчих зөрчлийн төрлүүдийг тодорхой хуульчилсан. 17.1 дэх хэсгийн 21-27 дугаар зүйлд сонгуулийн зардлын дансыг бүртгүүлэх, зардлын дансанд мөнгөн хөрөнгийг төвлөрүүлж, зарцуулах, хандив өгөх, авах, шилжүүлэх, сонгуулийн явцын болон эцсийн тайланг гаргах хугацаа, журам, сонгуулийн зардлын данс ашиглах журмыг зөрчсөн тохиолдолд оногдуулах хариуцлагыг анх удаа тодорхойлон хуульчилсан. 2021 онд Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд заасны дагуу Сонгуулийн ерөнхий хорооны хувьд тайлан гаргаагүй нэр

дэвшигчдийн талаарх холбогдох мэдээллийг 21 аймаг, нийслэлийн дүүргийн татварын хэлтэст зөвхөн тухайн шатны прокурорын зөвшөөрлийг мэдээлэл өгч хамтран ажиллав. СЕХ Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны ээлжит сонгуульд оролцож тайлангаа нийтэд мэдээлээгүй, тайланг дутуу гаргаж өгсөн болон тайлан гаргаж өгөөгүй нийт 138 нэр дэвшигчид холбогдох зөрчилд аймаг, дүүргийн нягтлан бодох бүртгэлийн улсын байцаагч зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаа явуулж нийт 630000000 төгрөгийн торгууль оногдуулсан байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.9.1-2. Сонгуулийн зардлын тайлангийн хяналт, ил тод байдал, санхүүгийн тайланд хийсэн аудитын дүгнэлтийг мэдээлэх үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгах чиглэлээр хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох /Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, 2018-2020/

Монгол Улсын Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 57, 58 дугаар зүйлд намын сонгуулийн зардлын тайлан, тайлангийн хяналт ба нээлттэй, ил тод байдлыг хангах, энэ хүрээнд Төрийн аудитын байгууллагын эрх, үүргийг тодорхой болгон зохицуулсан. Мөэ холбогдох үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг Зөрчлийн тухай хуулийн 17 дугаар бүлэгт тодорхойлон, тус хуульд 2019 онд нэмэлт оруулж, 2020 оныд өөрчлөн найруулсан байна (Зөрчлийн тухай хуулийн 25, 26, 27 дугаар зүйл). Уг хуульд хариуцлагын арга хэмжээг торгуулийн хэлбэрээр тодорхойлж өгчээ. Өмнөх Сонгуулийн тухай хууль (2019 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн хуулиар хүчингүй бол)-д “Хуульд заасан хугацаанд сонгуулийн зардлын тайлангаа ирүүлээгүй бол тухайн нам, эвсэл, нэр дэвшигчийг дараагийн сонгуульд бүртгэхгүй” гэж заасан зохицуулалт шинэ хуульд тусгагдаагүй байгааг анхаарах, мөн сонгуулиас бусад үеийн улс төрийн намын санхүүжилтийн ил тод байдал, хяналтын асуудал Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд хамаарахгүй байгааг эргэж харах шаардлагатай.

“Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох Үндсэн чиглэл”-ийн 21 дүгээрт Улс төрийн намын санхүүжилтийн тухай хуулийн төслийг боловсруулж байна. 2021 онд Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд дараах асуудлыг тусгаж өгсөн:

Сонгуулиас бусад үеийн улс төрийн намын

санхүүжилттэй холбоотой олон улсын жишгийг нэвтрүүлж буй нэг зохицуулалт намууд үйл ажиллагааны болон санхүүгийн тайлангаа жилд хоёр удаа Сонгуулийн төв байгууллагад хүргүүлж олон нийтэд ил тод мэдээлэхээр төсөлд тусгасан. Намын тайланд оруулах мэдээлэл, тайлангийн заалт бүрийг төсөлд нарийвчлан оруулж байна. Намууд тухайн тайлант хугацаанд дурдах бүх санхүүгийн орлого зарлагын зарцуулалтыг аудит хийлгэж Сонгуулийн төв байгууллагад хүргүүлэх, үүний дараа Сонгуулийн төв байгууллага тухайн намуудын санхүүгийн тайланд дахин аудит хийхээр төсөл тусгасан.

Санхүүжилттэй холбоотой намд хүлээлгэсэн үүргийг зөрчсөн, тухайлбал, тайлангаа буруу мэдээлсэн, хуулиар хориглосон ямар нэг эх үүсвэрээс санхүүжилт авах, намын дотоод сонгууль намаас дэвших үйл явцад нэг дэвшигчдээс болон хувь хүнээс хуульд заагаагүй хэмжээний мөнгөн хандив авах, нэр дэвшигчээс дэнчин шаардах зэрэг санхүүгийн хууль бус үйлдэл гаргасан тохиолдолд төсвийг хязгаарлах буюу зогсоох арга хэмжээ авна. Тухайлбал тухайн улс төрийн нам санхүүжилтийн тайланг удаа дараа буюу хоёр ба түүнээс дээш удаа хугацаандаа өгөөгүй, тухайн улс төрийн нам санхүүжилтийн тайланг удаа дараа буюу хоёр ба түүнээс дээш удаа хугацаандаа дэвшигчдээс болон хувь хүнээс хуульд заагаагүй хэмжээний мөнгөн хандив авах, нэр дэвшигчээс дэнчин шаардах зэрэг санхүүгийн хууль зөрчилтэй, санаатай, илт худал мэдүүлсэн бол эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх зохицуулалт орсон.

Тайланг хүлээж авах, Аудитын байгууллага хянах энэ бүхний дарааллыг нарийвчлан зохицуулж байна. Улс төрийн намууд жил бүрийн тайланг олон нийтэд нээлттэй ил тод байршуулна. Мөн төсвөөс авсан санхүүгийн дэмжлэгийн дагуу зориулалт, үйл ажиллагааны тайланг тусад нь гаргаж өгөхөөр . Намын тайлан цахимд ил тод болсноор иргэд болон иргэний нийгмийн байгууллагууд хяналт тавих ач холбогдолтой. Тухайлбал намын хандив гэх зэрэг санхүүжилттэй холбоотой тодорхой асуудлыг илрүүлэх, ашиг сонирхлын зөрчилтэй этгээдээс хандив авсан эсэхийг ил тод харах боломж бүрдэж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.9.2-1. Улс төрийн намуудад төрөөс үзүүлсэн санхүүгийн дэмжлэг, улсын төсвөөс олгосон санхүүжилтийн зардлыг тайлагнах, ил тод мэдээлэх эрх зүйн тогтолцоог бүрдүүлэх /ХЗДХЯ, 2017-2019/

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд заасны дагуу сонгуульд нэр дэвшигчдийн сонгуулийн зардлын тайланг цахим хуудаст ил тод байршуулж, тайлан гаргаагүй нэр дэвшигчид Зөрчлийн тухай хуульд заасны дагуу хариуцлага ногдуулах ажиллагааг нягтлан бодох бүртгэлийн улсын байцаагч явуулахаар хуульд зохицуулсан.

Сонгуулийн ерөнхий хорооны хувьд тайлан гаргаагүй нэр дэвшигчдийн талаарх холбогдох мэдээллийг 21 аймаг, нийслэлийн дүүргийн татварын хэлтэст зөвхөн тухайн шатны прокурорын зөвшөөрлөөр 24 удаагийн албан бичгээр нийт 185 нэр дэвшигчийн мэдээлэл өгч хамтран ажиллав.

Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, Сонгуулийн хууль тогтоомж зөрчих зөрчлийн төрлүүдийг тодорхой хуульчилсан. 17.1 дэх хэсгийн 21-27 дугаар зүйлд сонгуулийн зардлын дансыг бүртгүүлэх, зардлын дансанд мөнгөн хөрөнгийг төвлөрүүлж, зарцуулах, хандив өгөх, авах, шилжүүлэх, сонгуулийн явцын болон эцсийн тайланг гаргах хугацаа, журам, сонгуулийн зардлын данс ашиглах журмыг зөрчсөн тохиолдолд ногдуулах хариуцлагыг анх удаа тодорхойлон хуульчилсан онцлогтой. Улс төрийн намын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1-д "Намын санхүүгийн үйл ажиллагаанд тухайн намын хяналтын байгууллага хяналт тавина" гэж, 20.3-т "Нам санхүүгийн үйл ажиллагаандаа жил бүр аудит хийлгэн баталгаажуулж, нийтэд мэдээлнэ" гэж тус тус заасан. Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, Улс төрийн намын санхүүжилтийн тухай хуулийн төсөлд улс төрийн намуудын хөрөнгө, орлогын эх үүсвэр, зарцуулалт нийтэд ил тод байх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, шилэн байх, нийтэд мэдээлэх өөрчлөлтийг хуулийн төсөлд тусган төрийн байгууллага, төрийн бус байгууллага, олон улсын байгууллага, судалгааны байгууллагууд хамтран ажиллаж байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.9.2-2. Улс төрийн намын санхүүжилт, санхүүгийн тайланд хийсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний үр дүнг олон нийтэд мэдээлэх /Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, 2018-2022/

Нэр дэвшигчдийн сонгуулийн явцын тайлан нь сонгогч сонголтоо хийхээс өмнө тухайн нэр дэвшигч ямар зардал, хөрөнгөөр сонгуульд нэр дэвшиж байгаа талаарх мэдээллийг нээлттэй авсны үндсэн дээр сонголтоо хийх боломжийг олгодог ач холбогдолтой зохицуулалт юм. Монгол Улсын Их хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 58 дугаар зүйлийн 58.3-т “Төрийн аудитын дээд байгууллага энэ хуулийн 26.3.6, 26.4.6, 38.5-д заасан мэдээллийг дүгнэлт гаргаж дууссан өдрөөс эхлэн, 58.4-т заасан мэдээллийг хүлээн авсан өдрөөс эхлэн өөрийн байгууллагын цахим хуудаст ил тавьж, нийтэд чөлөөтэй танилцах бололцоо олгоно.” гэж заасны дагуу Үндэсний аудитын газар холбогдох мэдээллийг цахим хуудсаараа нээлттэй мэдээлж ажилласан.

Сонгуулийн бус үед улс төрийн намын санхүүжилтийг ил тод болгох нөхцөлийг Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгасан. Тухайлбал, Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд намын санхүүгийн тайлан гаргах, тухайн санхүүгийн тайланд сонгуулийн төв байгууллагаас сонгон шалгаруулсан жагсаалтад орсон аудитын байгууллагаар хөндлөнгийн аудит хийлгэж, дүгнэлт гаргуулж, Шилэн дансны хуульд заасны дагуу мэдээлж байх зохицуулалт тусгагдсан болно. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.9.3-1. Парламентад суудалгүй намуудад төрөөс олгох санхүүжилтийг хүртээмжтэй болгох асуудлыг судалж шийдвэрлэх /Сонгуулийн ерөнхий хороо, 2017-2019/

Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд сонгуулийн санхүүжилт, улс төрийн нам, нэр дэвшигчдийн сонгуулийн зардал, түүнд тавих хяналтыг үр дүнтэй, ил тод байлгахад чиглэгдсэн судалгаанууд болон уг эрдэмтэн, судлаачдын саналыг хуулийн төсөлд тусгах талаар хэд хэдэн удаагийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан.

Дээрх хуулийн төсөлд улс төрийн намуудын гарааны тэгш өрсөлдөөнийг дэмжих үүднээс УИХ-д суудал аваагүй ч гэсэн сонгогчдын тодорхой хувийн дэмжлэг авсан намуудад төсвөөс хэсэгчилсэн санхүүжилт олгохоор зааж өгсөн. Намууд төсвөөс олгож буй санхүүжилтийг гишүүд, дэмжигчдийн болон иргэдийн улс төрийн боловсролыг дэмжих, нийгмийн бүлгүүдийн төлөөллийг хангах, намын дэргэдэх бодлогын судалгаанд

зарцуулахаар хуулийн төсөлд тусгасан. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.9.3-2. Төрөөс улс төрийн намуудад үзүүлэх дэмжлэгийн хэлбэрийг тодорхойлох, сонгуульд оролцож байгаа нэр дэвшигч, улс төрийн намуудыг төлөвших, санхүүгийн хувьд нөлөөнд автахгүй байх чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ хийх, оновчтой арга замыг тодорхойлох /СЕХ, 2017-2022/

Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллагын Ардчилсан институт, хүний эрхийн албанд техникийн туслалцаа авах хүсэлтийг хүргүүлж “Улс төрийн намын бүртгэл, санхүүжилт болон хяналт, ЕАБХАБ-ын гишүүн орнуудын “Сайн туршлага”-ын талаар мэдээлэл, судалгааг; түүнчлэн Улс төрийн намын тухай хуулийн төсөлд ЕАБХАБ-аас ирүүлсэн санал, зөвлөмж ирүүлснийг хүлээн авч, хуулийн төсөл боловсруулахад ашигласан.

Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хууль шинэчлэн батлагдсантай холбоотойгоор Үндэсний аудитын газар, Авлигатай тэмцэх газар болон энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн бус байгууллагууд, судлаачдын төлөөллийг оролцуулан “Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хууль-Сонгуулийн санхүүжилт” хэлэлцүүлгийг 2019.12.25-ны өдөр зохион байгуулж, хэлэлцүүлгээс гарсан санал, зөвлөмж болон Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллагын Ардчилсан институт, хүний эрхийн албанаас ирүүлсэн судалгаа, мэдээлэл болон Улс төрийн намын тухай хуулийн төсөлд ирүүлсэн санал, зөвлөмжийг нэгтгэн ХЗДХЯ-нд хүргүүлсэн.

Дэлхийн сонгуулийн байгууллагын холбоо (А-WEB)-ноос Бүгд Найрамдах Солонгос Улсын Инчеон хотноо зохион байгуулсан Сонгуулийн байгууллагын ажилтнуудын чадавхыг бэхжүүлэх хөтөлбөрийн “Улс төрийн намын санхүүжилтийн ил тод байдал” сэдэвт сургалтад СЕХ, улс төр судлаач, Аудитын ерөнхий газрын төлөөллийг оролцуулсан бөгөөд сургалтын агуулга, сэдвийн хүрээнд “Төсвийн дэмжлэг ба улс төрийн намын дотоод ардчилал” сэдвээр эрдэм шинжилгээний өгүүллийг бэлтгэн, “Бодлогод залуусын оролцоо” ТББ-аар дамжуулан олон нийтэд хүргэж ажиллав.

Төрөөс улс төрийн намуудад үзүүлэх дэмжлэгийн хэлбэрийг тодорхойлох, сонгуульд оролцож байгаа нэр дэвшигч, улс төрийн намуудыг төлөвших, санхүүгийн хувьд нөлөөнд автахгүй байх чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ

хийх, оновчтой арга замыг тодорхойлох чиглэлээр бусад улс орны туршлагын талаарх харьцуулсан судалгаа, шинжилгээ хийсэн. Мөн Улс төрийн намын тухай хуулийн төсөл боловсруулах Ажлын хэсэг Европын аюулгүй байдал хамтын ажиллагааны байгууллага (ЕАБХАБ)-ын Ардчилсан засаг, хүний эрхийн газрын дарга, экспертүүдтэй уулзалт зохион байгуулж ЕАБХАБ-аас Улс төрийн намын тухай хуулийн төсөлд санал зөвлөмж авахаар хүргүүлэв.(Биелэлт 30 хувь)

4.1.9.4-1. Сонгуулийн тухай хуулийг боловсронгуй болгох /Сонгуулийн ерөнхий хороо, 2018-2019/

Монгол Улсын Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийг 2019 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдөр, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийг 2020 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдөр, Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг 2020 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдөр тус тус Улсын Их Хурлаас баталсан.

Улс төрийн намын сонгуулийн санхүүжилтийг ил тод нээлттэй болгох, хариуцлагыг сайжруулах чиглэлээр тодорхой зохицуулалтыг Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд тусгасан. Үүнд:

- Нэр дэвшигчийн хөрөнгө орлогын мэдүүлгийг Авлигатай тэмцэх газар хүлээн авч, нэр дэвшигчид үнэмлэх олгосон өдрөөс эхлэн өөрийн байгууллагын цахим хуудаст байршуулна.
- Нам, эвсэл нь санал авах ажиллагаа явагдсан өдрөөс хойш 45 хоногт багтаан зардлын тайландаа хувийн аудитын хуулийн этгээдээр дүгнэлт гаргуулан, төрийн аудитын дээд байгууллагад хүргүүлнэ.
- Нэр дэвшигч, нам, эвсэл нь авсан хандив болон сонгуулийн зардлын зарцуулалтын явцын тайланг санал авах өдрөөс 3 хоногийн өмнө нийтэд ил тод мэдээлж, төрийн аудитын дээд байгууллагад хүргүүлнэ.
- Төрийн аудитын дээд байгууллага хуульд заасан бүрэн эрхийн дагуу мэдээлэл, баримт шаардсан тохиолдолд холбогдох иргэн, хуулийн этгээд мэдээлэл, баримтыг гаргаж өгөх үүрэгтэй.
- Төрийн аудитын дээд байгууллага сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, зардлын талаарх хуульд заасан мэдээллийг хүлээн авсан өдрөөс эхлэн өөрийн байгууллагын цахим хуудаст ил тавьж, чөлөөтэй танилцах бололцоо

олгоно. зэрэг сонгуулийн зардлын хяналт, хариуцлагыг сайжруулах, ил тод байдлыг нэмэгдүүлэхэд чиглэгдсэн, сонгуулийн тухай хуулиудад өмнө нь байгаагүй, шинэлэг зохицуулалтууд орсон.(Биелэлт 100 хувь)

4.1.9.4-2. Улс төрийн намын тухай хуулийг боловсронгуй болгох, улс төрийн намын санхүүжилт, улс төрийн намуудын санхүүгийн үйл ажиллагаанд төрийн болон олон нийтийн зүгээс хяналт тавих зохицуулалтын эрх зүйн орчинг сайжруулах /ХЗДХЯ, 2018-2019/

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр батлагдсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр улс төрийн намын санхүүгийн үйл ажиллагаанд төрийн болон олон нийтийн зүгээс хяналт тавих эрх зүйн орчинг сайжруулах чиглэлээр холбогдох зохицуулалтыг тусгаж өгсөн. Тухайлбал, Арван ес дүгээр зүйлийн 191.3.-т “Намын дотоод зохион байгуулалт ардчилсан зарчимд нийцсэн, хөрөнгө, орлогын эх үүсвэр, зарцуулалт нь нийтэд ил тод байна. Намын зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журам, санхүүжилт, төрөөс санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх нөхцөлийг хуулиар тогтооно” гэсэн заалтыг нэмж тусгасан. Уг заалтын агуулгад нийцүүлэн органик хуулиудыг сайжруулахаар ажиллаж байгаа бөгөөд Улс төрийн намын тухай хуулийн төсөл батлагдаагүй, боловсруулж байна. Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, Улс төрийн намын санхүүжилтийн тухай хуулийн төслийг боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг, Дэд ажлын хэсгийг УИХ-аас байгуулан ажиллаж байна. Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн улс төрийн намуудыг хариуцлагажуулах, үйл ажиллагаа нь хууль дээдлэх зарчимд суурилсан байх, тэдгээрийн хөрөнгө, орлогын эх үүсвэр, зарцуулалт нийтэд ил тод байх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх чиглэлээр хуулийн төсөлд зарчмын өөрчлөлтийг хуулийн төсөлд тусгаж, төслийг боловсруулсан.(Биелэлт 30 хувь)

4.1.9.5-1. Төрийн өндөр албан тушаалтны ёс зүйн дүрмийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийх, шинэчлэн боловсруулах, УИХ-ын гишүүдийн шударга байдал, ёс зүйн дүрэм, шийдвэр гаргалтын үйл явцыг шинэчлэх, дагаж мөрдүүлэх үр дүнтэй механизмыг бий болгох /Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, 2018-2022/

Төрийн албаны тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлээр төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг зохицуулсан бөгөөд 40.1-д “Энэ хуулийн 10.1.1, 10.1.3-т заасан албан тушаал

эрхэлж байгаа төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг хууль тогтоомжоор тогтооно” гэж, 40.2-т “Энэ хуулийн 10.1.2, 10.1.4-т заасан албан тушаал эрхэлж байгаа төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг төрийн албаны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газар тогтооно” гэж тус тус заасан. Эдгээр зохицуулалтын дагуу Төрийн албаны зөвлөлөөс Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газартай хамтран “Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчийн ёс зүйн дүрэм”-ийг боловсруулж, Засгийн газрын 2019 оны 33 дугаар тогтоолоор батлан мөрдүүлж байна.

Монгол Улсын Их Хурлын гишүүний ёс зүйн дүрэм”-ийг Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн “105 дугаар тогтоолоор шинэчлэн баталж, 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэн. “Төрийн албаны ёс зүй, сахилга хариуцлагын тухай хууль”-ийн төслийг боловсруулж байна.

Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг үйлдсэн, зөрчил гаргасан төрийн өндөр албан тушаалтны эрхийг түдгэлзүүлэх, огцруулах, эгүүлэн татах эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх асуудлаар холбогдох хуулийг боловсруулах чиглэлээр тухай бүрд хууль тогтоомжид заасан чиг үүргийн хүрээнд хамтарч ажилласан. Төрийн албаны тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.1.2-т “гэмт хэрэг үйлдсэн нь нотлогдож шүүхийн шийтгэх тогтоол хүчин төгөлдөр болсон бол төрийн албанаас халах” зохицуулалтыг, Улсын Их Хурлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 10 дугаар зүйлийн 10.1.6-д “гишүүн гэмт хэрэг үйлдсэн болох нь шүүхийн хүчин төгөлдөр шийтгэх тогтоолоор тогтоогдсон бол Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрх хугацаанаас өмнө дуусгавар болох үндэслэл” байхаар, 9 дүгээр зүйлийн 9.1.1-д “гэмт үйлдлийнх нь явцад, эсхүл гэмт хэргийн газарт нотлох баримттай нь баривчилж, улмаар бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх тухай саналыг Улсын ерөнхий прокурор Улсын Их Хуралд оруулсан” бол, мөн зүйлийн 9.1.2-т “гишүүнд холбогдуулан эрүүгийн хэрэг үүсгэсэн бөгөөд Улсын ерөнхий прокурор түүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх тухай саналыг Улсын Их Хуралд оруулсан бол” тус тус Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх эсэх асуудлыг Улсын Их Хурал шийдвэрлэхээр тусгасан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.9.5-2.Оффшор бүсэд данс эзэмшдэг этгээдийг төрийн албанд ажиллуулахгүй байх эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгож, хяналт тавих механизмыг бүрдүүлэх /Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Авлигатай тэмцэх газар, 2017-2019/

Улсын Их Хурал Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг 2017 оны 04 дүгээр сард, Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг 2017 оны 05 дугаар сард тус тус баталсан. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 10¹ дүгээр зүйлийн 10^{1.3}-т заасныг үндэслэн оффшор бүсэд хамаарах нийт 49 нутаг дэвсгэрийн жагсаалтыг Засгийн газрын 2017 оны 8 дугаар сарын 31-ний өдрийн 244 дүгээр тогтоол, 2017 оны 12 дугаар сарын 06-ны өдрийн 326 дугаар тогтоолоор тус тус баталсан. Авлигатай тэмцэх газрын даргын 2017 оны 129 дүгээр тушаалаар 2012 оны 91 дүгээр тушаалд нэмэлт оруулж, «мэдүүлэг гаргагч албан тушаалтан, түүний хамаарал бүхий этгээдээс “Оффшор бүсэд банкны данс эзэмших, хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө өмчлөх, хуулийн этгээд байгуулсан талаарх бүртгэл”-ийн маягт»-ыг баталсан. Оффшор бүсэд нээлгэсэн банкны дансаа хаалгах, банканд байршуулсан мөнгөн хөрөнгөө татах, хөдлөх ба үл хөдлөх хөрөнгийн өмчлөх эрхийг худалдах, шилжүүлэх, татах, хувь нийлүүлэх замаар үүсгэн байгуулсан хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааг зогсоох, эрхээ худалдах, шилжүүлэх, дуусгавар болгох зэрэг арга хэмжээг авсан талаар мэдүүлэх хуулийн хугацаа 2018 оны 04 дүгээр сарын 06-ны өдрөөр дуусгавар болсон бөгөөд уг хугацаанд хуульд заасан үүргээ биелүүлж, оффшор бүс дэх хөрөнгөө шилжүүлсэн болон уг бүсэд хамаарах нутаг дэвсгэрт эд хөрөнгө, данс эзэмшиж байгаа талаараа нийт 20 албан тушаалтан Авлигатай тэмцэх газарт мэдүүлж, мэдэгдэж бүртгүүлсэн болно. Дээрх хуулийн хэрэгжилт болон хуулийн хугацаанд үүргээ биелүүлж мэдэгдсэн албан тушаалтнуудын талаарх мэдээллийг тус газрын цахим сайтад байршуулж, хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр мэдээлсэн. Оффшор бүсэд хамаарах хориглолтын талаар яам, агентлаг, аймаг, нийслэл болон холбогдох албан тушаалтнуудад

хуулийн хэрэгжилтийг ханган ажиллах талаар зөвлөмж хүргүүлж, өдөр тутмын хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр олон нийтэд мэдээлэл өгч, хуулийг сурталчлан таниулах ажиллагааг зохион байгуулсан.

Засгийн газрын 2017 оны 326 дугаар тогтоолын хавсралтын “Оффшор бүсэд хамаарах гадаад улс, түүний нутаг дэвсгэрийн жагсаалт” гэснийг “Нийтийн албанд болон нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор гаргасан гадаад улс, нутаг дэвсгэрийн жагсаалт” гэж өөрчилж, шинэчлэн 2020 оны 2 дугаар сарын 19-ний өдрийн 67 дугаар тогтоолоор баталсан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.9.5-3. Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг үйлдсэн, зөрчил гаргасан төрийн өндөр албан тушаалтны эрхийг түдгэлзүүлэх, огцруулах, эгүүлэн татах эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх /Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, 2018-2022/

Төрийн албаны тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.1.2-т “гэмт хэрэг үйлдсэн нь нотлогдож шүүхийн шийтгэх тогтоол хүчин төгөлдөр болсон бол төрийн албанаас халах” зохицуулалтыг, Улсын Их Хурлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 10 дугаар зүйлийн 10.1.6-д “гишүүн гэмт хэрэг үйлдсэн болох нь шүүхийн хүчин төгөлдөр шийтгэх тогтоолоор тогтоогдсон бол Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрх хугацаанаас өмнө дуусгавар болох үндэслэл” байхаар, түүнчлэн тус хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1.1-д “гэмт үйлдлийнх нь явцад, эсхүл гэмт хэргийн газарт нотлох баримттай нь баривчилж, улмаар бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх тухай саналыг Улсын ерөнхий прокурор Улсын Их Хуралд оруулсан” бол, мөн зүйлийн 9.1.2-т “гишүүнд холбогдуулан эрүүгийн хэрэг үүсгэсэн бөгөөд Улсын ерөнхий прокурор түүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх тухай саналыг Улсын Их Хуралд оруулсан бол” тус тус Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх эсэх асуудлыг Улсын Их Хурал шийдвэрлэхээр тусгасан. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.9.6-1. Улс төрийн намын дарга, удирдах албан тушаалтны хөрөнгө, орлогын байдалд хяналт тавих тогтолцоог бүрдүүлэх /Авлигатай тэмцэх газар, 2017-2018/

Улс төрийн бүх намын удирдлагуудаас хөрөнгө, орлогын мэдүүлэг гаргах хуулийн зохицуулалт байхгүй тул Улсын Их Хуралд

суудалтай намуудын удирдлага болон гишүүд ХАСХОМ гаргах албан тушаалтнаар хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг хуульд заасны дагуу гаргаж байна. Мөн холбогдох хууль, тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар судалгаа хийж байна. Энэ хүрээнд, Улс төрийн намын болон сонгуулийн үйл ажиллагааны санхүүжилтийн ил тод байдлыг сайжруулах, хяналт хариуцлагын тогтолцоо бүрдүүлэх асуудлаар “Улс төрийн намын тухай хууль: тулгамдсан асуудал, шийдвэрлэх арга зам” сэдэвт хэлэлцүүлгийг “Транспаренси интернешнл” Монгол”, “Шилэн нам” авлигын эсрэг төрийн бус байгууллагуудын түншлэл зэрэг төрийн бус байгууллагуудтай хамтран, Нээлттэй нийгэм форум ТББ-аас зохион байгуулсан “Улс төрийн санхүүжилтийн тогтолцоо: олон улсын туршлага” хэлэлцүүлгийг, “Шилэн нам” санаачилгатай хамтран “Улс төрийн санхүүжилтийн ил тод байдлыг хангаж, авлигын эрсдэлээс сэргийлэх эрх зүйн орчин бүрдүүлэх нь” хэлэлцүүлгийг 2019 онд тус тус зохион байгуулсан. Эдгээр хэлэлцүүлгүүдээр Улс төрийн намын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрт тусгасан зорилтууд, олон улсын бусад стандарт, сайн туршлагыг хэрхэн тусгах, шийдэл арга замын талаар талаар хэлэлцүүлэг өрнүүлж, мэдээлэл солилцож, хуулийн төсөлд тусгуулах талаар ажлын хэсэгт санал хүргүүлсэн. 2020 онд Үндэсний аудитын ерөнхий газар, Сонгуулийн ерөнхий хороо болон ТББ-ууд хамтран “Улс төрийн санхүүжилтийн хяналтын тогтолцоо олон улсын туршлага” нээлттэй хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж, холбогдох санал, дүгнэлтийг гаргасан байна.

2021 онд УИХ-ын ХЗБХ-ны 2012 оны 05 дугаар тогтоолоор баталсан “Албан тушаалтны хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлэг, мэдэгдэл, тайлбарыг бүртгэх, хянах, хадгалах журам”-ын шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулаад байна. Уг төслийн 5 дугаар хавсралтаар “Хувийн ашиг сонирхлын болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг гаргах зарим албан тушаалтны жагсаалт”-ыг боловсруулав. Уг жагсаалтад авлига, ашиг сонирхлын зөрчилд өртөх эрсдэл бүхий албан тушаалтан тухайлбал, улс төрийн намын удирдах албан тушаалтныг мэдүүлэг гаргуулдаг байхаар төсөлд тусгасан. Авлигын эсрэг хуулийн дагуу хөрөнгө, орлогын мэдүүлгээ хугацаа хожимдуулж гаргасан, эсхүл бүртгүүлээгүй буюу худал мэдүүлсэн бол сануулах, цалин бууруулах, албан тушаал

бууруулах, албан тушаалаас огцруулах буюу ажлаас халах хариуцлагыг томилох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан хүлээлгэх эрх зүйн зохицуулалттай. Хэдий тийм ч, улс төрийн намын дарга, удирдах албан тушаалтнуудын хувьд дээрх хариуцлагыг хүлээлгэх бодит боломж хязгаарлагдмал байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.9.6-2. Улс төрийн намын дарга, удирдах албан тушаалтны хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын талаар олон нийтэд мэдээлэх /АТГ, 2018-2022/

Улсын Их Хуралд суудалтай Монгол Ардын Намын дарга, Ардчилсан намын дарга нарын ХАСХОМ-ийн мэдээллийг Авлигын эсрэг хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1, 14.2, 14.3-т заасан үндэслэл болон төрийн албаны ил тод байдал, төрийн албан хаагчийн хариуцлагатай, шударга байдлыг хангах, олон нийтийг мэдээлэл авах боломжийг олгох зорилгоор 2018, 2019, 2020 оны ХОМ-ийн хураангуйг тус газрын <http://www.хасхом.iaас.mn> цахим хуудсанд нээлттэй байршуулж, олон нийтийг мэдээллээр ханган ажилласан.

2021 онд явагдсан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуульд нэр дэвшигч 3 хүний хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг <https://meduuleg.iaас.mn/> цахим системд бүртгэх, хүлээн авах, олон нийтэд мэдээлэх үйл ажиллагааг Сонгуулийн ерөнхий хороотой хамтран хэрэгжүүллээ.

Авлигын эсрэг хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1-т заасны дагуу жил бүр нийт мэдүүлэг гаргагч албан тушаалтнуудын ХОМ-ийг хураангуй байдлаар тус газрын олон нийтийн сүлжээгээр танилцуулж хэвшсэн бөгөөд үүнд УИХ-д суудалтай улс төрийн намын дарга, удирдлагууд эрхэлж байгаа буй албан тушаалтныхаа хувьд АТГ-т уг мэдүүлгийг хуулийн хугацаанд бүртгүүлдэг. Тухайлбал, УИХ, Ерөнхийлөгч, Засгийн газраас томилогддог албан тушаалтнууд буюу АТГ-т мэдүүлгээ шинэчлэн бүртгүүлсэн дүнг танилцуулбал: 2019 оны ХАСХОМ-ийг 283, 2020 оныг ХАСХОМ-ийг 311, 2021 оны ХАСХОМ-ийг 336 албан тушаалтан тус тус мэдүүлсэн байна. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.9.7-1. Төрийн бодлого, шийдвэр гаргахад нийгмийн сонирхлын бүлэг, иргэний оролцоог хангах эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох /ХЗДХЯ, 2018-2020/

Ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдийн тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын Их Хуралд 2019 оны 12 дугаар сарын 02-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн бөгөөд байнгын хорооноос өгсөн чиглэлийн дагуу уг хуулийн төслийг Холбооны эрх зүйн байдлын тухай, Сангийн эрх зүйн байдлын тухай, Нийтэд тустай үйл ажиллагааны тухай хуулийн төсөл болгон боловсруулаад байна. Холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.3-т “Холбоо нь Улсын Их Хурал, төрийн захиргааны болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын бодлого, шийдвэрийн төсөл боловсруулах, батлагдсан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд хууль тогтоомжийн хүрээнд оролцох, хяналт тавих шаардлага гаргах эрхтэй” гэж, 5.4-т “Холбоо нь Улсын Их Хурал, төрийн захиргааны болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын бодлого, шийдвэр, үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг хуульд заасны дагуу олж авах, түгээх, өөрийн байр сууриа илэрхийлэх эрхтэй.” гэж, 5.5-д “Холбоо нь хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах зорилгоор холбогдох эрх бүхий этгээдэд гомдол, нэхэмжлэл гаргах эрхтэй.” гэж тус тус тусгаад байна. Холбооны эрх зүйн байдлын тухай, Сангийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөлд холбоо, сан нь улс төрийн нам, улс төрийн намын байгууллага, улс төрийн хөдөлгөөнд нэгдэх, улс төрийн үйл ажиллагаа явуулах; улс төрийн нам, улс төрийн хөдөлгөөн болон Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн, Улсын Их Хурал, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд нэр дэвшигчид хандив өгөх, дэмжлэг үзүүлэх зэрэг тодорхой хязгаарлалтуудыг хийсэн бөгөөд иргэний нийгмийн байгууллагын хувьд жагсаал цуглаан хийх эрх нээлттэй байх юм.

Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль 2021 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдөр шинээр батлагдаж, 2022 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжинэ. Шинэ хуулиар нийтийн мэдээллийн ангиллыг нээлттэй, хязгаарлалттай, хаалттай гэж ангилсан бөгөөд нээлттэй мэдээллийн хүрээнд тус хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.6.1-д “олон нийтээр хэлэлцүүлж, санал авч байгаа хууль тогтоомж болон захиргааны хэм хэмжээний актын төсөл, тэдгээрийн танилцуулга, холбогдох судалгаа, бусад байгууллага, иргэнээс өгсөн санал”-

ыг нээлттэй байршуулахаар болсон байна. (Биелэлт 70 хувь).

4.1.9.8-1. Улс төрийн хариуцлагыг дээшлүүлэх, ил тод байдлыг хангахад иргэний нийгмийн байгууллагын оролцоог нэмэгдүүлэх чиглэлээр олон улсын туршлагыг судлан эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох /ХЗДХЯ, 2018-2020/

Монгол Улсад хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль эрх зүйн орчинд ТББ нь аж ахуйн үйл ажиллагаа болон төрийн зарим чиг үүргийг хууль, гэрээний үндсэн дээр явуулж болохоор заасан боловч аж ахуйн үйл ажиллагааг явуулах нөхцөл, шаардлага, төрөөс үзүүлэх дэмжлэгийг тодорхойлсон нарийвчилсан зохицуулалт байхгүй байна. ТББ-ын хэлбэр, үйл ажиллагааны онцлогт тулгуурласан судалгаа мэдээллийн цогц тогтолцоогүй тул иргэний нийгмийн, тэр дундаа төрийн бус байгууллагын хөгжилд оруулж буй эдийн засгийн болон бусад хувь нэмрийг ойлгох, тодорхойлох, үнэлэх боломжгүй, хангалттай мэдээллийн сан, статистик мэдээллийн тогтолцоо бүрдэхгүй байна. Иймд Ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдийн хуулийн төслийг Холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл, Сангийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл, Нийтэд тустай үйл ажиллагааны тухай хуулийн төсөл болгон боловсруулж байна.

Холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн боловсруулах ажилд олон улсын туршлагыг судалж, олон төрлийн судалгаануудыг хийсэн. Төрөөс иргэний нийгмийн хөгжлийг дэмжих суурь тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор иргэний нийгмийн суурь хөгжлийн асуудлаар төртэй харилцах, зөвшилцөх, холбон ажиллах чиг үүрэг бүхий “Иргэний нийгмийн хөгжлийг дэмжих зөвлөл”-ийг байгуулах эрх зүйн үндсийг тогтоож өгснөөр иргэний нийгмийн хөгжил, чадавхыг дэмжих хөгжүүлэх, дотоод засаглал, ёс зүйн жишгийг тогтоож хөгжүүлэх, ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдийн нийтлэг хөгжлийн асуудлаар төр болон олон улсын байгууллагуудтай харилцах, нийгэмд үйлчилдэг ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдийн болон нийтэд тустай үйл ажиллагааны үр нөлөөг нэгтгэх, тэдгээрийг татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт болон бусад дэмжлэгт хамруулахтай холбоотой санал, дүгнэлт гаргах чиг үүрэгтэй байх зохицуулалтыг тусгасан. (Биелэлт 30 хувь)

4.1.9.8-2. Бүх нийтэд эрх зүйн боловсрол олгох тогтолцоо бий болгох, иргэдэд эрх зүйн үйлчилгээ үзүүлэх хэлбэрийг хуульчлан тогтоох /ХЗДХЯ, 2017-2020/

Монгол Улсын Засгийн газраас 2018 оны 50 дугаар тогтоолоор “Бүх нийтийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийн баталсан бөгөөд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх 2020 оны төлөвлөгөөг батлан хэрэгжилтийг хангаж ажилласан. Засгийн газрын 2018 оны 105 дугаар тогтоолоор “Бүх нийтийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх үндэсний хөтөлбөрийг улсын хэмжээнд хэрэгжүүлэх, салбар дундын үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих үүрэг бүхий Үндэсний зөвлөл” байгуулагдсан. Тус хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөний хүрээнд 2020 онд “Эрх зүйн хөтөч” бэлтгэх сургалтыг аймгийн Засаг даргын Тамгын газартай хамтран цахимаар зохион байгуулж, Завхан аймагт 31, Дорнод аймагт 26, Сүхбаатар аймагт 53 иргэнийг эрх зүйн хөтчөөр бэлтгэсэн. Нээлттэй нийгэм форумын бэлтгэсэн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн 150 тусгай сургагч багшид эрх зүйн хөтчийн гэрчилгээ олгосон. Хууль зүй, дотоод хэргийн яам болон Харьяа агентлаг, байгууллагууд МҮОНРТ-тэй хамтран долоо хоног бүрийн даваа гаригт “Эрх зүйн хөтөч” нэвтрүүлэг, “Иргэдийн эрх зүйн боловсролд” шууд нэвтрүүлэг бэлтгэн хүргэсэн байна. Тайлант хугацаанд давхардсан тоогоор 12 агентлаг, байгууллагын нийт 83 инфографик мэдээлэл цаасаар ирсэн бөгөөд үүний 47 тоон мэдээллийг пэйж хуудаст байршуулж ажиллав. Сурталчилгааны ажлыг эрчимжүүлэх, хяналт тавихтай холбоотойгоор тус яамны болон харьяа агентлаг, байгууллагуудын цахим хуудас, пэйж дэх мэдээллийн урсгалд анализ дүгнэлт хийж, тайлант хугацаанд нийт 19 удаагийн танилцуулгыг бэлтгэн удирдлагуудад танилцуулж, шаардлагатай тохойлолд холбогдох арга хэмжээг тухай бүр авч ажиллалаа. Харьяа агентлаг, байгууллагууд өөрийн байгууллагын веб сайт, пэйж хуудас, нийгмийн сүлжээгээр дамжуулан цаг үе, үйл явдалтай холбоотой энгийн болон эерэг нийт 2417 удаагийн фото мэдээ, цагаан мэдээ, ярилцлага, нийтлэл, сурвалжлаг, нэвтрүүлэг, видео, зурагт хуудас /инфографик/, подкастыг зэргийг бэлтгэн олон нийтэд хүргэж ажиллав. Дээрх мэдээллийг давхардсан тоогоор нийт 12 сая гаруй мянган хүн үзэж, 320 мянган

хүн бусадтай хуваалцсан байна. Бүх нийтийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх үндэсний зөвлөлийн 4-р хурлыг 2021 оны 03 дугаар сарын 29-ний өдөр зохион байгуулж, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдаар 2021 оны төлөвлөгөөг батлуулан хэрэгжүүлсэн. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.9.8-3. Улс төрийн хариуцлагыг дээшлүүлэх, ил тод байдлыг хангахад сайн дураараа оролцож байгаа иргэн, иргэний нийгмийн байгууллагад төрөөс дэмжлэг үзүүлэх боломжийг судалж шийдвэрлүүлэх /СЯ, ХЗДХЯ, 2018-2022/

Холбооны эрх зүйн байдлын тухай, Сангийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийг Улсын Их Хуралд 2021 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдөр өргөн мэдүүлж, хэлэлцэх эсэхийг шийдвэрлэсэн. Холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.3-т “Холбоо нь Улсын Их Хурал, төрийн захиргааны болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын бодлого, шийдвэрийн төсөл боловсруулах, батлагдсан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд хууль тогтоомжийн хүрээнд оролцох, хяналт тавих шаардлага гаргах эрхтэй” гэж, 5.4-т “Холбоо нь Улсын Их Хурал, төрийн захиргааны болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын бодлого, шийдвэр, үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг хуульд заасны дагуу олж авах, түгээх, өөрийн байр сууриа илэрхийлэх эрхтэй.” гэж, 5.5-д “Холбоо нь хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах зорилгоор холбогдох эрх бүхий этгээдэд гомдол, нэхэмжлэл гаргах эрхтэй.” гэж тус тус заасан болно.

Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 34 дүгээр зүйлд “Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажилд идэвхтэй оролцсон хүн, хуулийн этгээдийг урамшуулах журам”-ыг хууль зүйн болон санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батлахаар заасны дагуу холбогдох төслийг боловсруулж, олон нийтээс санал

авахаар хэлэлцэх шатанд байна. Тус төслийг боловсруулахад гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажилд идэвхтэй оролцсон иргэд, байгууллагыг урамшуулахад төвлөрлийг сааруулж, зөвлөл болон салбар зөвлөлөөс олгох, зохион байгуулсан ажил, арга хэмжээг тодорхой шалгуурын дагуу бодитой үнэлэх, үр дүнг тооцож урамшуулахад чиглэсэн хэлбэрт шилжих нь зүйтэй гэж үзсэн. Журмын төслийг <https://mojha.gov.mn/newmojha/> цахим хуудсанд байршуулж олон нийтээр хэлэлцүүлж, холбогдох саналыг тусгаж байна.

Шүгэл үлээгчийг хамгаалах тухай хуулийн төслийг хуулийн төслийг эцэслэн боловсруулж, 2021 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлээд байна. Шүгэл үлээгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулиар нийтийн ашиг сонирхол, сайн сайхны төлөө, авлига, ашиг сонирхлын зөрчилтэй холбоотой гомдол мэдээллийг бичгээр болон цахимаар гаргах тухай асуудлыг тусгасан. Мөн энэ хуулиар шүгэл үлээгчийн гаргасан нийтийн эрх ашгийн эсрэг үйлдлийн мэдээллийг холбогдох байгууллагууд шалгаад, учруулсан хор хохирлын хэмжээнээс нь шалтгаалж урамшуулна. Шүгэл үлээгч нь эрхээ хэрэгжүүлэхдээ өөрөө болон түүний хамаарал бүхий этгээд бусдын өш хонзон, ялгаварлан гадуурхалт зэрэг аливаа хэлбэрийн цээрлэлтүүдээс ангид байна гэж хуулийн төсөлд тусгасан. Мөн Гэрч, хохирогчийн тухай хуульд заасны дагуу гэрч, хохирогчийн адилаар төрийн хамгаалалтад байх боломжоор хангаж өгөх юм. (Биелэлт 30 хувь)

Арав. Шударга ёсны үзэл санааг төлөвшүүлэх, олон нийтийг соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг үе шаттай зохион байгуулж, авлигын эсрэг боловсролыг дээшлүүлэх зорилтыг хангах чиглэлээр:

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 10 дугаар зорилтын хүрээнд 10 арга хэмжээг төлөвлөн хэрэгжүүлж байна. Зорилтын хэрэгжилтийг тоймлон танилцуулбал:

4.1.10.1.1. Авлигын нийгмийн хор аюулыг ухуулан таниулах, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх зорилгоор иргэдэд зориулсан сургалт, сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулах; /АТГ, 2017-2022/

Авлигатай тэмцэх газраас авлигын нийгмийн хор аюулыг ухуулан таниулах, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх зорилгоор иргэдэд зориулсан сургалт, сурталчилгааны ажлыг тодорхой үе шаттайгаар зохион байгуулж байна. Авлига, ашиг сонирхлыг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиглэлээр 2017 онд 11345, 2018 онд 14783, 2019 онд 25007, 2020 онд 13820, 2021 онд 59983 нийт 124938 хүнийг сургалтад хамруулав. 2020 онд цар тахлын улмаас улс орны хэмжээнд хатуу хөл хорио тогтоосон тул орчин үеийн дэвшилтэт техник, технологийг ашиглан авлигын эсрэг сургалт, сурталчилгаа, хэлэлцүүлгийг цахим хэлбэрээр зохион байгуулаа. 2021 онд 134 удаагийн сургалтыг зохион байгуулж, сургалтын үнэлгээг Google forms ашиглан авч, дүн шинжилгээ хийж ажиллав.

“Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-ний хүрээнд Удирдлагын академи “Ёс зүй менежмент, ашиг сонирхлын зөрчлөөс сэргийлэх нь”, “Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, ашиг сонирхлын зөрчлөөс сэргийлэх нь”, “Ёс зүйт манлайлал, ашиг сонирхлын зөрчлөөс сэргийлэх нь”, “Авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, төрийн албан хаагчийн ёс зүй”, “Төрийн албан хаагчийн ёс зүй, хариуцлага” зэрэг сэдвээр; мөн авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх сургалтыг УИХ-ны Тамгын газраас УИХ-ын гишүүд, тэдний зөвлөх, туслахуудад; Эрүүл мэндийн яам харьяа байгууллагуудад; ГБХЗХГ салбарын хэмжээнд; Баянгол дүүргийн Татварын хэлтэс; Дорноговь аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын албан хаагчид; Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгч, шинээр томилогдсон эрх бүхий албан тушаалтнууддаа тус тус сургалт зохион байгуулжээ.

Авлигын эсрэг иргэд, олон нийтийг соён гэгээрүүлэх аян, сошиал акцыг төрийн болон

төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулж, тэднийг оролцоог, идэвх санаачилгыг дэмжих ажлыг эрчимжүүлэх хүрээнд тодорхой ахицыг гаргав. Тухайлбал, 2020 онд соён гэгээрүүлэх аян, спорт өдөрлөг, хувийн хэвшлийг авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаанд татан оролцуулах санаачилга өрнүүлж, соён гэгээрүүлэх контент түгээлтийн 8 акц, 1 аян өрнүүлж, соён гэгээрүүлэх 9 цогц арга хэмжээг төр, төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулж, идэвх санаачилгыг дэмжиж, тэдний оролцоо, соён гэгээрүүлэх ажлын цар хүрээ, хүртээмжийг нэмэгдүүлж ажилласан байна. “Зөв зөвд шударга зөв” соён гэгээрүүлэх аяныг 2020 онд эхлүүлж, нийслэл, 21 аймаг, 330 сумыг хамруулан зохион байгуулсан бөгөөд тус аян нь хөдөө, орон нутгийн иргэдэд шударга ёсны талаарх үзэл санааг түгээн дэлгэрүүлэх, авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд иргэдийг татан оролцуулах, авлигыг үл тэвчих үзэл санааг төлөвшүүлэх, арга хэмжээг сонирхлын олон бүлгүүдэд чиглүүлснээрээ онцлог байв. Зөвхөн аяны хүрээнд бус цаашид тогтмол явагдах олон төрлийн санал, санаачилгыг аймаг, орон нутгийн удирдлагын зүгээс гарган хэрэгжүүлснээрээ урьд өмнө хийгдэж байсан арга хэмжээнүүдээс чанар, хүртээмжийн хувьд ахиц гаргасан шинэлэг үйл ажиллагаа байв. Уг аяны хүрээнд аймгууд соён гэгээрүүлэх чиглэлийн 15 төрлийн арга хэмжээг зохион байгуулж, сурталчлан давхардсан тоогоор 2020 онд 1.063.456, 2021 онд 7.811.912 хүнд хүргэсэн байна. Энэ хүрээнд аймаг бүр онцлох ажил, арга хэмжээг санаачлан хэрэгжүүлсэн бөгөөд тоймлон танилцуулбал, Дорноговь аймаг “Дорноговь авлигагүй хөгжинө” уриалгыг дэвшүүлж уриалгад аймгийн хэмжээний удирдах албан тушаалтнууд нэгдсэн бол Дундговь, Говь-Сүмбэр аймгууд “Шинэ үеийн залуус шударга ёсыг юу гэж ойлгодог вэ?” хэлэлцүүлэг өрнүүлж, Хэнтий аймаг “Авлигын эсрэг видео нэвтрүүлэг” хийж, Баянхонгор, Өмнөговь аймаг “Авлигагүй нийгмийн төлөө Хамтдаа”, Орхон аймаг “Соёлыг түгээе” нэг сарын аяныг өрнүүлсэн, Орхон аймаг ерөнхий боловсролын 5-6 дугаар ангийн сурагчдын дунд “Шударга ёс” видео бичлэгийн, гэрэл зураг сонирхогч залуусын дунд “Авлига ба хүний эрх” гэрэл зургийн уралдааныг зохион

байгуулсан бол Баянхонгор аймаг Авто тээврийн төвтэй хамтран “Улаанбаатар-Баянхонгор”, “Баянхонгор-Улаанбаатар” чиглэлийн автобусанд зорчиж байгаа иргэдэд Авлигатай тэмцэх газраас бэлтгэсэн авлигын эсрэг нэвтрүүлэг, контентуудыг түгээсэн. Түүнчлэн Дорнод аймаг нь 14 сумын цэцэрлэг, ерөнхий боловсролын сургууль, аж ахуйн нэгжүүдийг хамруулсан давлагаа (челленж) өрнүүлэн “Зөв зөвд шударга зөв” соён гэгээрүүлэх аянд нэгдэхийг уриалсан бөгөөд ерөнхий боловсролын сургуулийн багш нар, сурагчид, цэцэрлэгийн багш нар, хүүхдүүд Шударга Монголын төлөө #Dancechance бүжгийн давлагаа (челленж)-д хамгийн идэвхтэй оролцсон зэргээс үзэхэд шударга ёсны үзэл санааг түгээн дэлгэрүүлэх нөлөөллийн ажил үр дүнтэй, бусдад үлгэр дуурайлал болохуйц онцлох ажил байв. “Зөв зөвд шударга зөв” соён гэгээрүүлэх аяны хүрээнд 21 аймгаас ирүүлсэн тоон мэдээгээр 2020 онд 43.596, 2021 онд 88.094 хүнд мэдээллийн хуудас, нугалбар зэрэг хэвлэмэл материал түгээж сурталчилгаа хийсэн.

“Зөв зөвд шударга зөв” соён гэгээрүүлэх аяны хүрээнд “Good Habits 20-Зөв дадал 20” дижитал чуулган, “Ковид ба авлига: Иргэдийн чөлөөт индэр” цахим хэлэлцүүлгийг тус тус зохион байгуулав. Хүүхэд багачуудад зориулан бэлтгэсэн “Шударга ёс: Хичээл дээр...”, “Шударга тоглоё” видео контентыг хоногшуулах зорилгоор “Зөв зөвд шударга зөв” #шударга тоглоцгооё бүжгийн челленж аяныг өрнүүлэн сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын сурагч, хүүхдүүд, тэдгээрийн эцэг эхчүүдэд цахим хэлбэрээр 9 дүүргийн 164 ерөнхий боловсролын сургууль, 11 цэцэрлэг, 21 аймгийн 552 сургууль, 699 цэцэрлэгийн 560,000 сургуулийн багш, ажилтан, сурагч, эцэг эхийг нэгтгэж, өөрсдийн дуу хоолойгоо илэрхийлсэн бичлэгүүдийг сошиалд түгээн сурталчлав. Аяны хүрээнд контент бүтээж, түгээх явцыг дэмжиж, төрийн бус байгууллага, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлтэй хамтран ажиллаж, боловсролын байгууллагын багш, ажилтнуудыг контент түгээх дэд бүтцийг нэгтгэх зорилгоор “Зөв Зөвд Шударга Зөв” фейсбүүк группийг үүсгэж, “Авлигын эсрэг сургагч багш” зэрэг групп, пэйж хуудсаар мэдээлэл түгээн аяныг идэвхжүүлэв. “Зөв зөвд шударга зөв” аяны баннер бүхий зурагт хуудсыг автобусны буудлын 46 гэрэлт самбар, төв зам дагуух явган 80 самбар, мөн 10 байршилд сурталчилгааны том самбарт байршуулан, 9

төрлийн видео шторкийг авто замын уулзвар дахь 7 лед дэлгэцээр өдрийн 80-150 удаагийн давтамжтайгаар цацаж сурталчлав.

Авлигын нийгмийн хор аюулыг ухуулан таниулах, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэхэд иргэн, төрийн болон төрийн бус байгууллагын оролцоог хангах зорилгоор “Үнэгүй фитнес” Төрийн бус байгууллагатай хамтран “Эрүүл бие-Эрүүл нийгэм” спортоор дамжуулан иргэдийн хандлагыг өөрчлөх, шударга байдлыг сурталчлах акцыг зохион байгуулсан. Энэ хүрээнд “Амьдралын хэв маягаа өөрчилъё» уриан дор “Let’s change” соён гэгээрүүлэх спорт өдөрлөгийг Үндэсний соёл, амралтын хүрээлэнд 2020.09.27-нд зохион байгуулсан. Энэхүү соён гэгээрүүлэх арга хэмжээг иргэдэд сонирхолтой байдлаар мэдээлэл хүргэх арга хэлбэрийг туршиж, өртөөчилсөн уралдаан тэмцээнээр дамжуулан иргэдэд авлигатай тэмцэх газрын үйл ажиллагаа, авлигын эсрэг иргэний оролцоог дэмжих ажлыг шинэлэг хэлбэрээр зохион байгуулав. Тус арга хэмжээнд нийт 300 гаруй иргэд оролцсон ба тэдгээрээс 100 иргэнийг хүсэлтээр нь сонгон 10 баг бүрдүүлэн авлигын эсрэг, шударга ёс, зөв дадал, сайн зуршил, зерэг хандлагын талаар мэдлэг олгох агуулгаар бэлтгэсэн 10 төрлийн өртөөчилсөн тэмцээнийг зохион байгуулж, цахимаар шууд дамжуулалт (25,826 хүнд хүрсэн) хийсэн.

Бизнес эрхлэгчид, иргэний нийгмийн санаачилгаар авлига болон түүнийг тойрон тэлсээр буй хууль бус, ёс зүйгүй, авлигыг өөгшүүлсэн зохисгүй хандлагыг өөрчлөх, хувийн хэвшил дэх авлигын эрсдэлийг бууруулж, шударга, нийгмийн хариуцлагатай бизнесийг төлөвшүүлэхэд уриалах, авлигын эсрэг иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийн дотоод хяналтын тогтолцоог дэмжих зорилго бүхий “Шударга ёс хөгжил дэвшилд-хувийн хэвшлийн оролцоо” санаачилгыг эхлүүлэв. Уг санаачилгад нэгдэж, ёс зүйтэй, авлигаас ангид бизнес эрхлэгчдийн дуу хоолой, хамтын ажиллагааг нэгтгэх зорилгоор Хан Уул дүүргийн “Авлигагүй дүүрэг” уриалга гаргасантай уялдуулан тус дүүрэгт үйл ажиллагаа явуулдаг 150 аж ахуйн нэгжид хамтран ажиллах саналыг хүрүүлж аж ахуйн нэгжүүдийн үйлдвэрлэж буй 40 төрлийн бүтээгдэхүүн болон бараа түгээлтийн машины гадна талд, мөн орон нутгийн зоригчийн тасалбар дээр 110 утасны дугаарын сурталчилгааг тус тус байршуулан олон нийтэд хүргэв. АТГ-т гомдол, мэдээлэл гаргах тухай танилцуулга, нугалбарыг зарим үйлчилгээний

байгууллагуудад байршуулж, түгээв.

2020 онд “АТГ-ын мэдээлэл” нэвтрүүлгийн 17 дугаарыг, 2021 онд 24 дугаарыг бэлтгэн, МҮОНТ-ээр, 2021 онд МҮОНТ, Монголын мэдээ, UBS, Малчин, орон нутгийн телевизүүдээр үзэгчдийн хүртээл болгов. Тус нэвтрүүлгийг “АТГ-Олон нийтийн төв” фейсбүүк хуудсанд байршуулсан бөгөөд 2021 онд нийт үзэлтийн тоо 133700 хүрсэн байна. Авлигатай тэмцэх газар 2020 онд авлигын эсрэг видео контентуудыг улсын хэмжээний 25 телевиз, кабелийн сувгаар дамжуулж олон нийтийн хүртээл болгох ажлыг зохион байгуулж, нийт 2397 удаагийн цацалтыг хийж, түгээсэн бол 2021 онд арилжааны 12, орон нутгийн 24 телевизээр олон нийтэд хүргэв. “Гэр бүлийн радио 104.5”, “Дэлхийн монголчуудын радио 88.3”, “Таны радио 103.6”, “Зохист аялгуу 89.3”, Монголын үндэсний олон нийтийн радио, Инээмсэглэл FM 99.3, Kiss FM 100.1, Монголчуудын радио 102.1, Эрүүл амьдралын радио 104, орон нутгийн радио FM 89.1 зэрэг радиотой хамтран ажилласны зэрэгцээ тэдгээр радиогийн “Нэг дусал”, “Радио зөвлөгөө”, “Ашигтай мэдлэг”, “Уран зохиолын цаг” зэрэг олон сонсогчтой хөтөлбөрүүдээр дамжуулан авлигын хор аюулыг ухуулан таниулахад чиглэгдсэн мэдээ, мэдээллийн тогтмол урсгалтай болов. “Хаштаг110” подкаст нэвтрүүлгийг цувралаар хийж, байгууллагын болон mplus.mn сайтад 51 удаагийн мэдээлэл байршуулав.

Авлигын эсрэг зохион байгуулсан цаг үеийн асуудлаар 181 хэвлэлийн мэдээ боловсруулан байгууллагын албан ёсны цахим хуудаст, 127 мэдээ, мэдээллийг бэлтгэн “АТГ-Олон нийтийн төв” фейсбүүк хуудаст байршуулсан, мөн байгууллагын үйл ажиллагааг сурталчлан таниулах зорилготой мэдээллийн хуудас 1 дугаарыг эрхлэн хэвлүүлж, олны нийтэд хүргэв.

Авлигатай тэмцэх газраас шударга ёсны сэдэвтэй, авлигыг үл тэвчих агуулга бүхий видео контент, шторк, дуу клип, богино хэмжээний кино, зохиомжит нэвтрүүлэг зэргийг нийслэлийн төв зам дагуух болон автобусны буудал дахь сурталчилгааны дэлгэц, самбарт байршуулан түгээв. Түүнчлэн Улаанбаатар хотын орон сууцны болон 20 оффисын цахилгаан шатанд байршуулсан 228 дэлгэцээр авлигын эсрэг мэдээлэл, сурталчилгааг нэвтрүүлэх, зурагт хуудас, нугалбар танилцуулга, үзүүлэн тараах материалыг мэдээллийн самбарт байрлуулах зэргээр сурталчилла. Авлигатай тэмцэх газраас иргэд,

олон нийтэд зориулан бүтээсэн авлигын эсрэг шторк, видеог нэр бүхий 12 телевизээр 2 сарын туршид цацалт хийлгэж, авлигын эсрэг зурагт хуудсыг гудамж талбай, автобусны буудалд байрлах 37 самбарт байршуулсан, ЭЗХАХБ-аас эрхлэн гаргасан “Нийтийн шударга байдал” авлагыг орчуулан, Нийслэлийн 9 дүүрэг болон Нийслэлийн үйлчилгээний 4 төвд мэдээллийн самбар хэвлүүлэн байршуулж, иргэд, олон нийтэд сурталчлах ажлыг Нийслэлийн Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөлтэй хамтран зохион байгуулав.

“АТГ-Олон нийтийн төв” цахим хуудсыг 2019 онд нээж, мэргэжлийн байгууллагатай хамтран идэвхжүүлэлтийн арга хэмжээг зохион байгуулснаар 45519 дагагчтай болсон ба тус (page) хуудсаар дамжуулан 335 зурагт хуудас болон бусад мэдээ мэдээллийг байршуулж, 486 мэдээлэл, 151 видео контентыг олон нийтэд хүргэсэн, 40 түүх(story) мэдээг сошиал орчинд түгээсэн, 2021 онд нийт 65 контентыг 12 телевизийн оргил цагаар цацуулж, 21 аймгийн хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтран ажиллан хэвлэлийн мэдээ бэлтгэх, түгээх, байгууллагын үйл ажиллагааны талаар инфографик, видеографик зэрэг мэдээг бэлтгэх, олон нийтэд сурталчлах ажлыг зохион байгуулж, арга зүйн удирдлагаар ханган ажиллав.

Авлигатай тэмцэх газраас бэлтгэсэн Шударга ёсны үнэ цэнэ, Авлигын эсрэг олуулаа нэгдье, Гэрэл тусгая, Арын хаалга..., Албаны мэдээллийг аминдаа..., Гайтай бэлэг..., Танилын гуйлт..., Авлигын шилэн бөмбөлөг, Авлига-хожихгүй нүүдэл, Төрийн албан хаагч танаа 1, 2; 110 дугаарын сурталчилгаа 1, 2, 3 шторкуудыг 21 аймагт хүргэж, орон нутгийн иргэдэд сурталчлах ажлыг зохион байгуулав. Орон нутагт Авлигын эсрэг хуулийг сурталчилсан 6 төрлийн хэвлэмэл материалыг тарааж (110 дугаарын утасны сурталчилгаа, Авлигын эсрэг хуулийн үйлчлэлд хамаарах этгээдэд хориглох зүйл, Авлигын хэлбэрүүд, Авлигын болон Эрүүгийн хуулийн холбогдох заалтуудаас, Авлигыг мэдээлэх нь зэрэг) сурталчилгааны материал, видео контент, шторк зэргийг багцлан сум бүрт хүргүүлж, сурталчлах ажлыг зохион байгуулав. Авлигын эсрэг олон улсын өдрийг тохиолдуулан НҮБ-аас “Recover with integrity” уриаг гаргасан бөгөөд цар тахлын үеийн нөхцөл байдалтай уялдуулан “Stop the virus Stop corruption” хэмээх нэмэлт уриаг зарласан. Энэ дагуу Авлигатай тэмцэх газраас НҮБ-ын аяны санааг тусгасан зурагт

хуудсыг бэлтгэн хэвлэл мэдээллийн гол гол цахим хуудаст байршуулан 19 өдрийн турш сурталчилсан. Авлигын нийгмийн хор аюулыг ухуулан таниулах, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх зорилгоор багш нарын оролцсон 5, эдийн засагчдын оролцсон 10, ардын уран зохиолчдын оролцсон 3, телевизийн нэвтрүүлэгч нарын оролцсон 4, богино хэмжээний кино, клип 10, сэтгүүлчдийн оролцсон 15, нийт 47 видео, контент, шторк бүтээж, олон нийтийн сүлжээ, радио, телевизээр тасралтгүй сурталчлан түгээж ажиллалаа.

Авлигатай тэмцэх газраас эрхлэн гаргасан 41 төрлийн ном, гарын авлага, эмхэтгэл, товхимол, тойм танилцуулга зэргийг 25 их, дээд сургууль, Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн, Тусгаар тогтнолын ордон, мөн 21 аймгийн номын сан, Улаанбаатар хотын 73 байгууллагын номын сан, сэтгүүлчдэд зориулсан сургалт, цэргийн штабын удирдах албан тушаалтнууд, Худалдаа, үйлдвэрлэлийн дээд сургуулийн багш нар, Соёлын сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний байгууллагын шинээр томилогдсон албан хаагчид, татварын байгууллагаар үйлчлүүлж буй иргэд, хувийн хэвшил, аж ахуйн нэгжүүд, 6 дүүргийн Татварын хэлтэс, угтах үйлчилгээ, иргэдэд үйлчлэх хэсэгт түгээж, байршуулав. АТГ-аас 2020 онд 37 төрлийн 16962 ширхэг ном, гарын авлага, 2021 онд шинээр 13054 ширхэг ном гарын авлага хэвлүүлж, 25 төрлийн 19402 ном гарын авлагыг иргэд, байгууллагуудад хүргүүлэв. Байгууллагаас эрхлэн гаргадаг “www.iaas.mn” мэдээллийн хуудас болон бусад хэвлэмэл материалуудыг Монголын Сууц өмчлөгчдийн холбооны дээд зөвлөлтэй хамтран СӨХ-доор дамжуулан айл өрхүүдэд хүргэх, мөн 21 аймаг, 9 дүүргийн ИТХ-ын төлөөлөгчдөд хүргэх ажлыг зохион байгуулаа. Авлигатай тэмцэх газраас Хүүхэлдэйн театртэй хамтран “Бүлтээхэй, Дэлдээхэй хоёрын шударга тоглоом” сэдэв бүхий хүүхдийн жүжгийг дэглэн тайзнаа тавиулж, телевиз болон цахим хуудсаар олон нийтэд хүргэв.

Барилга, хот байгуулалтын яам “Газрын харилцаа-Цахим шилжилт” нэг сарын аяныг зарлаж, захирамж нь гарсан газрын гэрчилгээ, кадастрын зургаа цахимаар өөрөө, үнэ төлбөргүй хэвлэж авах боломжийг бүрдүүлсэн бөгөөд энэ аяны хүрээнд иргэн, хуулийн этгээд 8742 үйлчилгээг авсан байна. Мөн аяны хүрээнд MGLradio-88.3 радио, Монгол коммент -TV9, Сошиал ПиАР-ын баг болон

олны танил хүмүүстэй хамтран видео контент бэлтгэн Egazar.gov.mn системийг сурталчлан ажиллажээ.

Баянхонгор аймаг, “Аяны алтан жолоо” аян өрнүүлж такси үйлчилгээний жолооч нарын машинд Авлигатай тэмцэх газраас бэлтгэсэн авлигын эсрэг радиогийн 36 ярилцлага, шторкыг нэг сарын хугацаанд 60 машинд байршуулж, давхардсан тоогоор 8700 гаруй иргэдэд сонсогж байна. Мөн орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн байгууллагын сэтгүүлч, сурвалжлагч нарын дунд иргэдийн эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгын хүрээнд авлигын хуульд заасан хориглолт, хязгаарлалтуудыг сурталчилсан контент бүтээх уралдаан зарлаж, “Төлбөр авахтай холбогдсон хязгаарлалт”, “Шийдвэр гаргахад нөлөөлөхийг хориглох” зохицуулалтыг сурталчилсан агуулгатай контентыг шалгаруулан, авлигын эсрэг радио зөвлөгөөг бэлтгэн хамгийн олон сонсогчтой дэлхийн Монголчуудын MGL радиогоор 185 удаа, лед дэлгэцээр 600 удаа, фейсбүүк хуудсаар 40 удаагийн давтамжтайгаар түгээж, нийт 65000 гаруй иргэнд хүргэжээ.

Орхон аймаг, гэрэл зураг сонирхогч залуусын дунд “Авлига ба хүний эрх” сэдэвт гэрэл зургийн уралдаан, ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдын дунд “Шударга ёс” сэдэвт видео бичлэгийн уралдааныг зарлаж, шалгарсан бүтээлийг www.erdenet.mn болон “Хууль эрх зүйн хэлтэс” цахим хуудсаар сурталчилж, 15 сургуулийн 924 эцэг эхийг хамруулсан хүүхдийг осол, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, шударга байдлыг төлөвшүүлэх сургалт зохион байгуулж, “Бомбуулай Бөмбүүлэй хоёрын зөвлөмж” зурагт номыг тараажээ. Хэнтий аймаг, авлигын эсрэг олон улсын өдрийг угтан эсээ бичлэгийн уралдаан зарлан 145 хүүхдээс эхний 5 байранд шалгарсан бүтээлээр подкаст бэлтгэн, 15 хүүхдийн бүтээлээс эшлэл авч видео хэлбэрээр түгээж, нөлөөллийн арга хэмжээг зохион байгуулсан бөгөөд ерөнхий боловсролын 27 сургууль, 34 цэцэрлэгт авлигын эсрэг 5 шторкийг хүргүүлж, эцэг эхийн болон сурагчдын фейсбүүк группээр дамжуулан сурталчилж, 2485 хүнд хүргэжээ. Булган аймгийн Засаг даргын тамгын газар, Прокурорын газар хамтран төрийн албан хаагчдаас үйлдсэн “Авлигын гэмт хэрэг, ашиг сонирхлын зөрчил, цаашид анхаарах асуудал”-ын талаар 60 минутын подкастыг бэлтгэн олон нийтэд хүргэсэн байна. Дархан-Уул аймгийн Залуучууд театрын уран бүтээлчид авлигын

эсрэг ухуулга, сурталчилгаа бүхий видео контентыг бэлтгэн олон нийтийн хүртээл болгожээ. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.10.1-2. Авлигын эсрэг сургалт, сурталчилгааны материал боловсруулах, соён гэгээрүүлэх арга хэмжээ зохион байгуулахад иргэн, төрийн бус байгууллагыг татан оролцуулах ; /АТГ, 2017-2022/

Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх, сургалт сурталчилгааны ажлыг олон нийтэд хүргэхэд сэтгүүлчид, төрийн бус байгууллагатай хамтран ажиллаж, олон нийтийн оролцоог хангах ажлыг тогтмол зохион байгуулж байна. Авлигын эсрэг хууль тогтоомж болон Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн зорилгод арга хэмжээг хэрэгжүүлэх чиглэлээр иргэн, төрийн болон төрийн бус байгууллагатай хамтарч ажиллах чиглэлээр 47 удаагийн уулзалт, ярилцлагыг зохион байгуулав. Авлигатай тэмцэх газраас авлигаас урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаанд иргэн, төрийн болон төрийн бус байгууллагыг татан оролцуулах, хамтарч ажиллах чиглэлээр 2021 онд 5 удаагийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулав. Авлига, ашиг сонирхлын зөрчил, авлигын гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр гарын авлага боловсруулах, сургалт хийх, мэдээлэл солилцож, дэмжлэг үзүүлэх, уулзалт, хэлэлцүүлэг хийх зэргээр хамтран ажиллаж, авлигын хор хөнөөлийг таниулах, авлигыг үл тэвчих шударга ёсны үзэл санааг төлөвшүүлэх ажлын хүрээнд сурталчилгааны материал, эмхэтгэл, товхимол хэвлүүлж тараах, видео шторк, радио спот, сошиал вирал видео, нэвтрүүлэг, хэлэлцүүлэг, ярилцлага хийж хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр нийтэд хүргэх ажлыг тогтмол хийж хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал, Авлигын эсрэг олон улсын өдрийг тохиолдуулан НҮБ-ын “Recover with integrity” аяны санааг түсгасан монгол хувилбарын зурагт хуудас хэвлүүлж, нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийг энгийн иргэд, олон нийтэд ойлгомжтой байдлаар хүргэх зорилгоор “Хэрсүү залуус” ТББ-тай хамтран комикс (зурагт номын) цуврал гаргаж, лого бичвэр бүхий амны хаалт нийт 3000 ширхгийг захиалгаар хийлгэн, иргэд олон нийт, албан тушаалтнууд, Төрийн тусгай хамгаалалтын газар, хэвлэл мэдээллийн салбарт ажиллаж буй сэтгүүлчид, цар тахлын хүнд нөхцөл байдлын

үед үүрэг гүйцэтгэж буй төрийн албан хаагчдад тараав. Мөн 15 сэтгүүлч оролцсон 15 шторк, 20 постер хийж, телевизүүд болон сошиалаар олон нийтэд түгээх, аяны баннер бүхий зурагт хуудсыг олон нийтийн газарт байршуулах, 9 төрлийн видео шторкийг лед дэлгэцээр олон удаагийн давтамжтайгаар сурталчилсан байна. Авлигын хор хөнөөл, шударга зүйлд иргэд, олон нийт, төрийн албан хаагчдыг уриалах, авлигын эсрэг үйл ажиллагаанд тэднийг татан оролцуулах зорилгоор зорилтот бүлгүүдэд зориулсан 38 төрлийн видео контентуудыг цувралаар тогтмол бүтээж, цахим хуудас, пэйж хуудас болон телевизүүдтэй хамтран түгээх ажлыг зохион байгуулан ажиллалаа. “Салхитын мөнгөний орд”, “Зайсангийн хууль бус газар олголт”, “Авлигатай тэмцэхэд иргэдийн оролцоо”, “Залуу үе авлигын эсрэг” зэрэг 4 төрлийн сэдвээр “Цахим сэтгүүл зүй” ТББ-тай хамтран баримтад суурилсан “Өөр өнцөг” нэвтрүүлгийг бэлтгэв. Арга хэмжээний талаарх мэдээллийг телевиз, радио, цахим хуудас, фейсбүүк болон олон нийтийн мэдээллийн бүхий л сувгаар нэвтрүүлэх ажлыг зохион байгуулж, арга хэмжээний талаарх мэдээллийг телевиз, радио, цахим хуудас, фейсбүүк болон олон нийтийн мэдээллийн бүхий л төрлийн сувгаар нэвтрүүллээ.

Авлигын эсрэг сургалт, сурталчилгааны материал боловсруулах, соён гэгээрүүлэх арга хэмжээ зохион байгуулахад 2020 онд хэвлэл, мэдээллийн байгууллагууд (22 телевиз, өдөр тутмын 5 сонин, богино долгионы 6 радио, мэдээллийн гол 6 сайт, 21 аймгийн хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэл), нийтлэлч, зохиолч, яруу найрагч, соёл урлагийн болон спортын алдартнууд, сэтгэл судлаач нараас гадна нийгэмд үйлчилдэг төрийн бус байгууллага, иргэдтэй хамтран ажиллав. Тухайлбал, авлигыг жигшээх, хор аюулыг ойлгуулах, шударга ёсны үйл хэрэгт уриалах, дуу хоолойгоо хүргэх чиглэлээр сагсан урлаг, спортын одод, алдартнуудтай хамтран “Үр” богино хэмжээний кино, “Төрийн албан хаагч танаа”, “Шударга ёсны үнэ цэнэ”, Авлигын шилэн бөмбөлөг”, “Авлигын эсрэг улам олуулаа нэгдье” контент, авлигыг мэдээлэх 110 утасны сурталчилгаа, шторк бүтээв.

Шударга ёсны үзэл санааг олон нийтэд төлөвшүүлэх, иргэдийн идэвх санаачилгыг өрнүүлэх, идэвхжүүлэх, авлигын эсрэг боловсролыг дээшлүүлэх зорилгоор “Эрүүл бие-Эрүүл нийгэм” аяныг зарлаж, энэ хүрээнд “Амьдралын хэв маягаа өөрчилье” уриан дор

300 гаруй иргэнийг хамруулсан “Let’s change” сэдэвт өдөрлөгийг “Үнэгүй фитнес” ТББ-тай хамтран зохион байгуулсан.

Авлигатай тэмцэх газар, “Залуус өөрчлөлтийн төлөө” үндэсний хөдөлгөөн, “Хуулийн хөтөч” клуб хамтран ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдын дунд “New generation-No corruption”, “Шинэ үе авлигыг тэвчихгүй” илтгэх ур чадварын нээлттэй тэмцээнийг цахим хэлбэрээр зохион байгуулав. Уралдаанд оролцогчид бие даан нийгмийн харилцаанд оролцох, нийгэм дэх авлига, хүнд суртал зэрэг сөрөг үзэгдэлд шүүмжлэлт байдлаар хандах, асуудлыг танин мэдэх, шийдвэрлэх арга зүй, чадварыг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлснээрээ ач холбогдолтой арга хэмжээ болсон юм. Тэмцээнд нийт 275 сурагч видео бичлэгээ ирүүлж, шалгарсан илтгэгчдийн онцлох эшлэлээр зурагт хуудас, богино видео контентыг бэлтгэж, олон нийтэд түгээлээ.

“Зорилготой залуу” ТББ-тай хамтран “Шударга ёс” хүүхдийн цуврал кино зохиолын уралдааныг ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдын дунд цахимаар зохион байгуулж, тус уралдаанд нийт 250 зохиол ирснийг ажлын хэсэг сонгон шалгаруулж, ялагчдыг тодруулав. Хүүхэд багачуудыг зөв шударга, хүмүүжилтэй иргэн болгон төлөвшүүлэхэд чиглэсэн Том хамтлагийн тоглосон “Шударга ёс” богино хэмжээний видео контентын үргэлжлэл 2 анги (Түрүүвч, Цахим хичээл)-ийг бэлтгэсэн.

“Бодлогод залуусын оролцоо” ТББ-тай хамтран Увс, Ховд, Завхан, Баян-Өлгий, Говь-Алтай аймгийн залуучуудын дунд “Орон нутгийн төсвийн ил тод байдал хакатон”-ыг 2020 оны 5 дугаар сард, мөн залуу сэтгүүлчдийн дунд хакатон 2021 оны 9 дүгээр сард танхимын хэлбэрээр зохион байгуулсан бөгөөд оролцогчид орон нутгийн төсөв, орон нутгийн хөгжлийн сантай холбоотой мэдээлэл (өгөгдөл)-д дүн шинжилгээ хийж үр дүнг танилцуулав. Мөн “Бодлогод залуусын оролцоо”, “Тунгаахуй өгөгдлийн урлан” зэрэгт ТББ-тай хамтран “Дата эрх чөлөө ба мэдэх эрх” сэдэвт инфографик үзэсгэлэн 2021 оны 12 дугаар сард тус тус зохион байгуулав.

Авлигын нийгмийн аюулыг ухуулан таниулах, хууль тогтоомж сурталчлах, авлигатай тэмцэх ажилд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, төр-иргэний хамтын ажиллагааг бэхжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, иргэдийн эрх зүйн мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, олон нийтийн хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх, сайн туршлагыг дэлгэрүүлэхэд чиглэсэн сургалтын

хөтөлбөрүүдийг 2020 онд боловсруулаа. Тухайлбал, Иргэний нийгмийн байгууллагыг чадавхжуулах зорилгоор “Шударга ёс-Иргэний хяналт” сэдэвт сургалтын хөтөлбөр (9 цагийн лекц, 9 цагийн дасгал, 3 цагийн хэлэлцүүлгээс бүрдсэн), НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөртэй хамтран хэрэгжүүлж буй “Монгол Улсад мэргэшсэн, иргэн төвтэй төрийн албыг бэхжүүлэх нь” төслийн хүрээнд төрийн албан хаагчдыг авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх зорилготой сургалтын хөтөлбөр (төрийн байгууллагын худалдан авах, санхүү, хууль зүй, дотоод хяналт шалгалт, аудитын болон удирдах албан тушаалтанд зориулсан 5 төрлийн сургалтын 20 модуль)-ийг тус тус боловсруулж, сургалтад нэвтрүүлэв. Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагаас 2018 онд эрхлэн хэвлүүлсэн “Шударга ёсны боловсрол” гарын авлагыг орчуулан, Боловсролын хамтын ажиллагааны нийгэмлэг ТББ-тай хамтран нийслэлийн ЕБС-ийн сургуулиудад хүргэж, сургалт-соён гэгээрүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулав.

АТГ-аас 2020 онд шинээр сонгогдсон УИХ-ын гишүүдэд авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийн эсрэг хууль тогтоомжийг таниулах, Авлигатай тэмцэх газрын чиг үүрэг, бүрэн эрх, үйл ажиллагааг мэдээлэх зорилгоор “Улсын Их Хурлын гишүүн Танаа”, шинээр эмхлэн байгуулагдсан Засгийн газрын танхимын гишүүн-сайд нарт зориулсан “Засгийн газрын гишүүн танаа”, орон нутгийн сонгуулийн үр дүнд шинээр сонгогдсон аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ИТХ-ын төлөөлөгч нарт зориулан “ИТХ-ын төлөөлөгч Танаа”, мөн шинээр томилогдон ажиллаж байгаа Засаг дарга нарт зориулан “Засаг дарга Танаа” гарын авлагыг тус тус боловсруулан түгээх ажлыг зохион байгуулав. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрт “Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцыг эрх зүйн харилцан туслалцааны үндэслэл болгон хэрэглэх, эрх зүйн харилцан туслалцааны гэрээг бусад улс оронтой байгуулах ажлыг эрчимжүүлэх, дотоодын байгууллагуудын үйл ажиллагааны уялдаа холбоог сайжруулах” чиглэлийг үндсэн зорилгын нэг болгон тогтоосон. Энэ дагуу Улсын Ерөнхий прокурорын газартай хамтран “Гэмт хэрэг үйлдэж олсон хөрөнгө, орлогыг буцаан авах ажиллагаа” гарын авлагыг боловсруулж хэвлүүллээ. Энэ гарын авлагыг гаргаснаар гэмт хэргийн гаралтай хөрөнгө, орлогыг буцаан авах ажиллагаанд гадаад

улсын хууль сахиулах байгууллагуудтай харилцахаас өмнө дотоодын хууль сахиулах байгууллагуудын уялдаа холбоог зохицуулах зайлшгүй шаардлагын эхлэл болсон гэж үзэж байна.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчид багш нарт ардын аман зохиолын төрөл болох зүйр цэцэн үг, сургамжит өгүүллэгээр дамжуулан шударга ёсны үзэл хандлагыг бий болгох, шударга үнэнч зан төлөв, ёс суртахуун, нийгмийн харилцааны зөв дадлыг төлөвшүүлж, авлигын эсрэг боловсрол мэдлэг олгох чиглэлээр “Авлигын эсрэг боловсрол олгох гарын авлага”, төрийн албан хаагчийн ёс зүй, ашиг сонирхлын зөрчлийн тохиолдлыг шинжлэх, Монгол Улсын Үндсэн хууль болон төрийн албаны суурь зарчимтай хэрхэн нийцэж байгаад дүн шинжилгээ хийх, задлан шинжлэх, нэгтгэн дүгнэх, тохиолдол бүрд эргэцүүлэн бодож байх боломжийг олгох, сургалтад ашиглах зорилгоор “Бодлогын хураамж: Төрийн албаны ёс зүй, ашиг сонирхлын зөрчил” гарын авлагыг тус тус боловсруулан хэвлүүлж, авлигын эсрэг сургалтад ашиглаж байна.

2021 онд Иргэдтэй харилцах 110 мэдээллийн аппликэйшнийг бүтээж, хөгжүүлэлтийг хийн, иргэдэд сурталчлав. Тус аппликэйшнээр дамжуулан иргэдээс санал асуулга авах боломж бүрдсэн бөгөөд playstore, Appstore-с татан авах боломжийг бүрдүүлсэн бөгөөд, байршуулснаас хойш хугацаанд 5724 гаруй хандалт хийгджээ.

Нийслэлийн ерөнхий боловсролын сургуулийн багш, сурган хүмүүжүүлэгч, ажилтан албан үүргээ гүйцэтгэхэд баримтлах ёс зүйн зарчим, хэм хэмжээг дагаж мөрдөх, багшийн мэргэжлийн нэр хүндийг хамгаалахад дэмжлэг үзүүлэх, түүнчлэн сургууль болон гэр бүлээр дамжуулан сурагч, эцэг эх, багш нарт авлигыг үл тэвчих, шударга иргэнийг төлөвшүүлэх ажлыг үр дүнтэй зохион байгуулахад туслах зорилгоор “Шударга ёсны клуб”-ыг Нийслэлийн ерөнхий боловсролын 6 (1, 12, 24, 32, 40, 84 дүгээр) сургууль дээр байгуулж, шаардлагатай тоног төхөөрөмж, сургалтын ном, гарын авлага, сурталчилгааны материалаар ханган үйл ажиллагааг нь эхлүүлж, арга зүйн удирдлагаар ханган ажиллаж байна.

Авлигын нийгмийн хор аюулыг олон нийтэд ухуулан сурталчлах ажлыг тасралтгүй явуулах, олон нийтийн авлигын талаарх мэдлэгийг дээшлүүлэх, түүнтэй тэмцэх арга барилд сургах ажлыг зохион байгуулах чиглэлээр сургалт, сурталчилгаа хийх” чиг үүргийн хүрээнд

дараах ажил, арга хэмжээг зохион байгуулав. Үүнд: Авлигын эсрэг олон нийтийг соён гэгээрүүлэх, авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг ухуулан сурталчлах, авлигын нийгмийн хор аюулыг тайлбарлан таниулах зорилгоор “Аавын захиас”, “Тангараг”, “Ээжийн хайр”, “Өөдөө хаясан чулуу өөрийн толгой дээр”, “Шударга ёс гэж юу вэ?” сэдэвт богино хэмжээний 5 кино контент, гомдол, мэдээлэл хүлээн авах 110 тусгай дугаарын утсыг сурталчилсан 2 төлийн шторкийг бүтээв. Хүүхэд багачуудад зориулсан цуврал видео контентыг vuond программ ашиглан бүтээж, олон нийтэд хүргэж байна.

“Авлигатай тэмцэх хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, авлигын ерөнхий нөхцөл байдал, авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилт 2020” эмхэтгэл, Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэсэн 2013-2017 онд шүүхийн шийдвэрийн цуврал эмхэтгэл, “Зөв зөвд шударга зөв”, “Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгч танаа”, “Засаг дарга танаа”, Шударга ёсны боловсрол /авлигатай тэмцэх, үнэт зүйлс болон хууль дээдлэх талаар боловсрол олгох нь/ OECD 4 гарын авлага, 4 төрлийн сурталчилгааны материал, 6 төрлийн зурагт хуудсыг эрхлэн хэвлүүлж түгээсэн, мөн 38 төрлийн зурагт хуудас, постерыг бэлтгэн цахим орчинд түгээж, сургалт, сурталчилгааны үйл ажиллагаанд ашиглаж байна.

Авлигын эсрэг урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх агуулга бүхий мэдээлэл агуулсан “Шударга ёс, хөгжил дэвшил-110” мэдээллийн самбарыг Монгол Улсын 12 яам, 36 агентлагт, “Багшийн ёс зүйн дүрэм” самбарыг Нийслэлийн боловсролын газар, 9 дүүргийн боловсролын хэлтэстэй хамтран төрийн өмчийн 148, төрийн бус 127, төрийн өмчийн 265 цэцэрлэг нийт 546 сургууль, цэцэрлэгт байршуулав.

Сонгуулийн ерөнхий хороотой хамтран “Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигч танаа” гарын авлагыг боловсруулан нэр дэвшигчдийг мэдээлэл, арга зүйгээр хангасан болно.

Баянхонгор аймаг “Хөгжилд залуучуудын оролцоо түншлэл” ТББ-тай хамтран “Иргэдээ сонсох сар” аяны удирдамжийн хүрээнд 8 байгууллагын үйл ажиллагаа, цахим хуудасны ил тод байдал, үйлчилгээний чанар хүртээмж иргэдийн сэтгэл ханамжийг тандах зорилгоор судалгаа хийж, үр дүнд тулгуурлан хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, “Зөөлөн чих” пэйж хуудсыг ажиллуулан иргэдийн санал сэтгэгдлийг нь хүлээн авч нэгтгэн танилцуулжээ. Мөн

“Хөгжлийн шийдэл” ТББ-тай хамтран Өлзийт, Эрдэнэцогт сумдын Засаг даргын Тамгын газрын албан хаагчид болон иргэдийн төлөөлөл болсон нийт 70 хүнд “Ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх” сургалт зохион байгуулсан байна.

Өвөрхангай аймаг LEAD Mongolia төгсөгчдийн холбооноос 2021 онд зохион байгуулагдсан «Иргэний цахим хяналт» онлайн арга хэмжээнд төрийн байгууллагын төлөөлүүдээ оролцуулж ТББ, иргэдийн дуу хоолойг сонсож, тухайн холбооноос санаачилсан уриа аян болох #LEADMongolia 2020 Монгол дахь хөтөлбөрийн «Авлигатай тэмцэх, ил тод байдлыг сайжруулах» баг «UNIT-ED INFO HUB-UIH.MN» төслийн #Хийжийнэ #Хийжийнүү аянд нэгдэж, аймгийн төгсөгч залуучуудын зүгээс “Хариуцлагатай залуу манлайлал” хөтөлбөрийн “Ил тод Өвөрхангай” сэдэвт аяны хүрээнд “Иргэдийн мэдэх эрх” сэдэвт сургалт, хэлэлцүүлгийн арга хэмжээг аймгийн Засаг даргын Тамгын газар Хууль зүйн хэлтэстэй хамтран зохион байгуулсан байна.

Говь-Алтай аймаг “Судалья, Мэдье, Сэргийлье” нөлөөллийн аяны хүрээнд төрийн үйлчилгээний ил тод нээлттэй байдлыг сайжруулах, хуулийн хэрэгжилтийг хангах, олон нийтэд ойлгомжтой арга хэлбэрээр мэдээлэл түгээх ажиллан авлигын эсрэг шударга ёсны төлөө аливаа төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэдийн үүсгэл санаачилга, үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллах “Иргэнээ сонсох цаг” уулзалтыг долоо хоног бүрийн бямба гарагт зохион байгуулж байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.10.1-3.Авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг сурталчлах үйл ажиллагааг зохион байгуулах чиглэлээр аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэний танхим болон Эрх зүйн тусалцаа үзүүлэх төвтэй хамтран ажиллах; /АТГ, 2017-2022/

Авлигатай тэмцэх газраас авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг сурталчлах үйл ажиллагааг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэний танхим болон Хууль зүйн тусалцааны төвтэй хамтран зохион байгуулах чиглэлээр холбогдох судалгааг хийж гүйцэтгэсэн ба 2016, 2017 онд 21 аймагт албан томилолтоор ажиллах явцдаа Иргэний танхим хариуцсан ажилтнуудыг Авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг сурталчлах сургалтад хамруулснаас гадна хувийн хэвшилтэй хамтран аймаг бүрд “Авлигаас урьдчилан сэргийлэх ажилд хувийн хэвшлийн үүрэг, оролцоо” сэдэвт хэлэлцүүлэг хийв.

Авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг сурталчлах чиглэлээр орон нутгийн иргэний танхимын оролцоотойгоор холбогдох арга хэмжээг зохион байгуулсан. Тухайлбал, Баян-Өлгий аймгийн ЗДТГ-аас “Хууль сурталчлах өдөрлөг”-ийг 2017 оны 05 дугаар сард зохион байгуулж, өдөрлөгт нийт 600 орчим хүн оролцсон. Мөн Баянхонгор аймгийн ЗДТГ-аас “Авлигагүй нийгмийн төлөө хамтдаа” аян өрнүүлэн нийтийн албан тушаалтан, иргэдэд зориулсан авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг сурталчлах ажлыг зохион байгуулсан ба сургууль, цэцэрлэгийн эцэг, эхчүүдийн дунд “Авлигагүй нийгмийн төлөө” сэдэвт хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан байна.

АТГ нь нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөл, Засаг даргын Тамгын газартай хамтран авлигын нийгмийн хор хөнөөлийг ухуулан таниулах, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх чиглэлээр брошюр, гарын авлага, зурагт хуудас зэрэг сурталчилгааны материалыг 2018- 2021 онд хэвлүүлж, иргэд, олон нийтэд түгээв.

Иргэний хяналтын төвийг нийслэлийн үйлчилгээний нэгдсэн төвийн Драгон, Дүнжингарав, Мишээл, Оргил салбаруудад 2019 оноос эхлэн ажиллуулж байна.

2019 онд 21 аймагт авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг сурталчлах ном, гарын авлага зэрэг 20 орчим төрлийн 48275 ширхэг сурталчилгааны материалыг иргэд, төрийн байгууллага, аймаг, нийслэлийн Иргэний танхим, нийтийн номын сангуудад түгээсэн бөгөөд иргэд, төрийн албан хаагчид дээрх байгууллагуудаар дамжуулан авлигын эсрэг ном, гарын авлагатай танилцах, судлах нөхцөл боломжоор хангасан.

Авлигатай тэмцэх газраас 21 аймгийн Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх салбар зөвлөлийн 2019 оны үйл ажиллагааны тайланг судлан үзэж, салбар зөвлөлүүдийн дарга, нарийн бичгийн дарга нартай цахим уулзалт зохион байгуулсан ба тэдгээрт орон нутагт дахь авлигын нөхцөл байдал, авлигын эсрэг хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, анхаарах асуудлуудыг танилцуулж, 2020 онд авлигын эсрэг үйл ажиллагааг төлөвлөх чиглэлээр зөвлөгөө өгч, мэдээлэл, арга зүйгээр ханган ажилласан. Энэ хүрээнд 2020 онд орон нутгийн Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөлийн төлөвлөгөөнд авлигаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр заавар чиглэл өгөх, судалгаа хийх, сургалт, сурталчилгаа явуулах,

хууль тогтоомжийг сурталчлах, орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн байгууллагаар дамжуулан авлигын эсрэг хууль тогтоомж сурталчлах контент (видео, шторк г.м) түгээх ажлыг зохион байгуулах ажлыг тусгуулах арга хэмжээг авч ажиллав.

Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн Иргэний танхим болон Хууль зүйн туслалцааны төвтэй хамтран ажиллах, эдгээрийг хариуцсан эрх бүхий албан тушаалтнуудын шинэчилсэн судалгааг гарган шууд харилцах сүлжээ үүсгэн тэдгээрээр дамжуулан авлигын эсрэг хууль тогтоомжийг сурталчлах сургалтын материал, гарын авлага, сурталчилгааг орон нутагт хүргэх, түгээх ажлыг зохион байгуулаа. 2020 онд дээрх төвүүдээр дамжуулан 12 төрлийн зурагт хуудас, авлигыг мэдээлэх 110 дугаарыг сурталчилсан 6 төрлийн постер, 3 шторк, Авлигатай тэмцэх газрын 2020 оны онцлох ажлуудын талаарх мэдээллийг хүргүүлэн сурталчлах ажлыг зохион байгуулав.

2021 онд аймаг, нийслэл, дүүргийн Иргэний танхим, Хууль зүйн туслалцааны төвийн 65 ажилтантай хамтран ажиллаж, 131 албан хаагчдад авлигын эсрэг сургалтыг зохион байгуулан, авлигыг мэдээлэх 110 дугаарыг сурталчилсан 10500 ширхэг хаалганы наалт, 19 төрлийн 2976 ном, гарын авлага, 7 төрлийн 2870 зурагт хуудас, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх 51 төрлийн шторк, видео контентыг хүргүүлж, албан ёсны цахим хуудас, сошиал сувгуудад байршуулж иргэдэд сурталчилж, давхардсан тоогоор 1.171.608 хүнд хүргэсэн байна. Аймаг, нийслэл, дүүргийн Иргэний танхим, Хууль зүйн туслалцааны төвүүд нь авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс, урьдчилан сэргийлэх, олон нийтийг авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх ажлын хүрээнд 594 иргэнд хууль зүйн үнэгүй зөвлөгөө өгч, авлигын эсрэг сургалтыг 3706 албан хаагчдад зохион байгуулж, авлигын эсрэг сурталчилгааны материалыг 10024 ширхгийг хэвлэн олон нийтэд түгээж, авлигын эсрэг контентыг албан ёсны цахим хуудас, сошиал сувгуудаар дамжуулан 1.016.911 хүнд; орон нутгийн телевиз, FM радиогоор Авлигатай тэмцэх газраас бэлтгэсэн контентуудыг түгээж 243.400 гаруй хүнд, лед дэлгэцээр 51 төрлийн шторк, зурагт хуудсыг өдөрт 250-300 удаагийн давтамжтайгаар олон нийтэд сурталчилсан байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.10.1-4.Төрийн байгууллагуудын Авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн үр дүнг сайжруулах; /АТГ, 2017-2022/

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр батлагдсантай холбогдуулан уг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч үндсэн болон хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагын өөрсдийн хариуцсан үйл ажиллагаа, арга хэмжээний төлөвлөгөөг боловсруулж, гүйцэтгэлийг хангаж ажиллах, төлөвлөгөөг албан ёсны цахим хуудас дээрээ ил тод мэдээлж, үр дүнгийн тайланг Авлигатай тэмцэх газарт хүргүүлэх талаар яам, агентлаг, аймаг, нийслэлд албан бичиг хүргүүлж, төлөвлөгөөний биелэлтийг хангахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөөг тогтмол өгч ажиллав.

Авлигатай тэмцэх газраас аймаг, яам, агентлаг, нийслэл, дүүргийн байгууллагуудын Авлигын эсрэг төлөвлөгөө болон авлигын эсрэг хууль тогтоомж, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, Авлигатай тэмцэх газраас хүргүүлсэн Зөвлөмжийн хэрэгжилттэй танилцан шалган зааварлах, зөвлөн туслах ажлыг гүйцэтгэж байна.

2020 онд төрийн байгууллагуудаас авлигын эсрэг үйл ажиллагааг үр дүнтэй төлөвлөх, тайлагнах, арга зүйг боловсруулах, үр дүнг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг тодорхой болгох, сайн туршлагыг солилцох зорилгоор “Авлигын эсрэг үйл ажиллагааны байгууллагын төлөвлөлт, үр дүнг сайжруулах-арга зүйн асуудал” сэдэвт уулзалт, хэлэлцүүлгийг зохион байгуулав. Төрийн байгууллагуудад авлигын эсрэг арга хэмжээг төлөвлөх, хэрэгжилтийг хангахад арга зүйн дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх, үйл ажиллагааны үр дүнг үнэлж, олон нийтэд мэдээлэх, үр дүнг дээшлүүлэх зорилгоор авлигын эсрэг арга хэмжээний төлөвлөгөөний загварыг шинэчлэн боловсруулж, төрийн байгууллагуудад хүргүүлэв. Өнгөрсөн хугацаанд Авлигатай тэмцэх газар нь орон нутаг, яам, агентлагт ажиллах явцад илэрсэн зөрчил, дутагдлыг арилгах, хүнд суртал, чирэгдлийг таслан зогсоох, авлига үүсэх нөхцөл боломж бүрдүүлсэн дүрэм, журмыг хүчингүй болгох, авлигын эсрэг хууль тогтоомжийн хэрэгжүүлэх чиглэлээр Монгол Улсын Засгийн газарт 2 удаа, Засгийн газрын гишүүд болон салбарын сайд нарт 1 удаа, аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга, Засаг дарга нарт тус бүр 3 удаагийн Зөвлөмж хүргүүлж, хэрэгжилтийг хангуулах, хяналт

тавих, биелэлтийг шаардах чиглэлээр зохион байгуулалтын арга хэмжээг авсан.

2021 онд төрийн байгууллагуудын авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөлт, тайлагналтад мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө өгөх зорилгоор авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний загвар, түүнийг дүгнэх шалгуурыг боловсруулан 2021 оны 01 дүгээр сард хүргүүлсэн. Авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг хүлээн авч дүгнэхтэй холбоотойгоор авлигын эсрэг үндэсний сүлжээ цахим санд дэд сан үүсгэж, санд хэрхэн хэрэгжилт тайлагнах талаар цахим сургалт зохион байгуулж, 2021 оны 12 дугаар сард авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг авлигын эсрэг үндэсний сүлжээ цахим сангийн авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөө дэд санд хүлээн авч нийт 6 зорилтын хүрээнд 14 арга хэмжээний биелэлтэд цахимаар дүн шинжилгээ, үнэлгээ хийсэн ба орон нутгийн дундаж нь 77.6 хувиар үнэлэгдсэн байна.

Авлигын эрсдэлийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны үр дүнг сайжруулах зорилгоор 6 зөвлөмжийг боловсруулан хүргүүлж, хэрэгжилтэд нь хяналт тавин ажиллаж байна.

Төрийн байгууллагын цахим хуудсан дахь мэдээллийн ил тод байдалд үнэлгээ хийх аргачлалыг боловсруулж, яам, агентлаг, 21 аймгийн болон нийслэлийн 9 дүүргийн цахим хуудасны ил тод, нээлттэй байдалд үнэлгээ хийж, үр дүнг танилцуулж, мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө өглөө.

Авлигын эрсдэлийн үнэлгээг 2021 онд нийт 14 байгууллагад хараат бус судалгааны байгууллагуудаар гүйцэтгүүлсэн. Эрсдэлийн үнэлгээгээр дээрх байгууллагуудын үйл ажиллагаа, төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагааны ил тод байдал, хүний нөөцийн чиглэлийн үйл ажиллагаа, байгууллагын удирдлагуудын авлигатай тэмцэх хүсэл эрмэлзэл, бүртгэл хөтөлтийн үйл ажиллагаанд авлигын эрсдэлийн түвшин өндөр үнэлэгдсэн. Үнэлгээнд хамрагдсан байгууллагуудад авлигын эрсдэлийн тайланг танилцуулж, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлийг бууруулах чиглэлээр зөвлөмж өгөв. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.10.2-1.Ерөнхий боловсролын сургуулийн сургалтын агуулга, хичээлийн хөтөлбөрт шударга ёсны үзэл, хандлагыг бий болгох, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх асуудлыг тусгах /БСШУСЯ, АТГ, 2017-2022/

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайдын 2017 оны А/100 дугаар тушаалаар Авлигын эсрэг хууль, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд насан туршийн боловсрол, сургалтын чиглэлээр хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах ажлын хэсгийг байгуулсан. Ажлын хэсэгт 2017 онд боловсролын бүх түвшний сургалтын агуулга, хөтөлбөр, сурах бичиг, багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалтын хөтөлбөрт нийгмийн шударга ёс, эрх тэгш байдлыг хөгжүүлэх, авлигагүй нийгмийн үнэт зүйлс, соёлыг төлөвшүүлэх үзэл санаа, агуулга туссан байдалд үнэлгээ дүгнэлт өгөх, боловсролын стандарт, сургалтын агуулга, хөтөлбөр, сурах бичигт холбогдох нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, сургалтын модулийг боловсруулж, үндэсний сургагч багшийг бэлтгэх болон нийт багш нарын сургалтыг зохион байгуулахыг тус тус үүрэг болгосон боловч тус шийдвэр хэрэгжээгүй. Дээрх тушаалын хүрээнд АТГ, БСШУСЯ, Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институт, Нийслэлийн Боловсролын газраас “Багшийн ёс зүйн харилцаа” сургагч багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрт “Авлигаас ангид байх нь” дэд бүлгийг хамтран боловсруулж сургагч багш нарт зориулсан “Багшийн ёс зүй: ёс суртахууны харилцаа” сэдэвт гарын авлагыг боловсруулж, нийслэлийн 62, орон нутгийн 760 багшийг сургагч багшаар бэлтгэсэн ба сургагч багш нар аймаг, нийслэлийн 36000 орчим багш нарт ёс зүйн сургалтыг 2017 оны 8 дугаар сард зохион байгуулсан байна.

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайдын 2019 оны “Хөтөлбөр батлах тухай” А/492 дугаар тушаалаар баталсан ерөнхий боловсролын сургуулийн Х ангид судлах “Нийгэм судлал” хичээлийн агуулгад 1) Шударга ёсны ойлголт, түүний шалгуур, 2) Гажуудал ба нийгмийн хяналт, 3) Соёлын олон янз байдал, харилцаан дахь шударга ёсны үнэлэмж, 4) Үл ялгаварлан гадуурхах, 5) Эдийн засгийн өсөлт ба амьдралын чанар, 6) Шударга ёс ба авлига, 7) Улсуудын орлогын ялгаатай байдал гэсэн сэдвүүдийг тусгасан байна.

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайдын 2019 оны А/492 дугаар тушаалаар баталсан бага ангийн “Хүн ба нийгэм”, дунд, ахлах ангийн “Нийгэм судлал”, бага, дунд, ахлах ангийн “Иргэний ёс зүйн боловсрол” сургалтын хөтөлбөрт шударга ёс, авлигын талаарх агуулгыг тусган ерөнхий боловсролын нийт сургуулийн суралцагчид судалж байна.

Авлигатай тэмцэх газраас 2020 онд

ерөнхий боловсролын сургуулийн хичээл, сургалтын хөтөлбөрт шударга ёсны үзэл, хандлага, авлигыг үл тэвчих үзэл, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх сэдэв хэрхэн туссан байдалд дүн шинжилгээ хийх ажлыг зохион байгуулсан. Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагч, багш нарт ардын аман зохиолын төрөл болох зүйр цэцэн үг, сургамжит өгүүлэгээр дамжуулан шударга ёсны үзэл хандлагыг бий болгох, шударга үнэнч зан төлөв, ёс суртахуун, нийгмийн харилцааны зөв дадлыг төлөвшүүлж, авлигын эсрэг боловсрол мэдлэг олгох чиглэлээр “Авлигын эсрэг боловсрол олгох гарын авлага”-ыг боловсруулав.

2021 онд, Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны Дээд боловсролын газар, Боловсролын үнэлгээний төв, Боловсролын хүрээлэнгийн мэргэжилтэн, эрдэмтэн судлаачид, их, дээд сургуулийн болон ерөнхий боловсролын сургуулийн удирдлага, багш нарыг оролцуулан “Ерөнхий боловсролын болон их, дээд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрөөр дамжуулан хүүхэд, залууст шударга ёсны хандлагыг төлөвшүүлэх боломж” сэдэвт хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, сургалтын хөтөлбөрт шударга ёсны хандлага, авлигыг үл тэвчих үзлийг төлөвшүүлэх, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх агуулга туссан байдалд хийсэн дүн шинжилгээ хийсэн тайланг хэлэлцэж, санал зөвлөмж боловсруулан Ерөнхий сайдад хүргүүлэв.

Монгол Улсын Хууль зүй, дотоод хэргийн яам “Ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах ангийн сурагчид, их, дээд сургуулийн эрх зүйн мэргэжлийн бус 1-2 дугаар курсийн оюутнууд, мэргэжил, сургалт, үйлдвэрлэлийн төвийн суралцагсад зориулсан эрх зүйн албан бус хөтөлбөр, агуулга, багш, сурагчдад зориулсан гарын авлага /модуль/ боловсруулах” зөвлөх үйлчилгээний гүйцэтгэгчээр “Хөгжих эрх судлал тулгуур” ТББ-тай хамтран ажиллаж байна.

Боловсролын хамтын ажиллагааны нийгэмлэгтэй хамтран Шударга ёсны боловсрол олгох хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж тус хөтөлбөрийн хүрээнд нийслэлийн хэмжээнд шударга ёсны боловсрол агуулгаар бэлтгэгдсэн сурагч багшаар дамжуулан 827 багшийг бэлтгэж 6-12 дугаар ангийн 20000 гаруй мянган хүүхдэд шударга ёсны боловсрол номын агуулгаар хичээл заах ажлыг зохион байгуулав.

Архангай аймгийн Эрдэм сургуулийн

насан туршийн боловсролын нэгжээс бэлдсэн нийтийн албан тушаалтан хувийн ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, ашиг сонирхлын зөрчлийг зохицуулах, хянах гэсэн бүлгийн хичээлийг ахлах ангийн нийгмийн ухаан сонгон судалдаг, сонирхлын бүлгийн сурагчдаар судлуулан, бэлтгүүлж залуу багш нарт хичээлийг заалгасан нь сурагчдын эрх зүйн мэдлэг, ойлголтыг нэмэгдүүлж, бусдад нөлөөлөх чадварыг сайжруулсан үр дүнтэй арга хэмжээ болсныг онцолжээ. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.10.2-2. Их, дээд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрт авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх сэдвийг тусгах /БСШУСЯ, АТГ, 2017-2022/

АТГ-аас их, дээд сургуулийн сургалтын хөтөлбөр, стандартад ёс зүй, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх сэдвийг тусгадаг эсэх талаар судалгаа, дүн шинжилгээ хийсэн. Азийн сан, Хууль сахиулахын их сургуультай хамтран ёс зүйн сургалтын хөтөлбөрийг шинэчлэх асуудлаар санал солилцох уулзалтад оролцож, сургалтын хөтөлбөр агуулгыг шинэчлэх, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх чиглэлээр мэдээлэл өгч, арга зүйн удирдлагаар хангасан. Сургалтын хөтөлбөрийн төсөлтэй танилцаж санал өгч, туршилт сургалтыг 2018 оны 11 дүгээр сард хийсэн ба тус хөтөлбөр батлагдсанаар ХСИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн сонсогчдод ёс зүй, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх хичээлийн хөтөлбөрийн дагуу заавал хамрагдах боломж бүрдсэн. Хүний хөгжлийг хангах чиглэлээр 3 кредитийн “Хүний үндсэн эрх /шударга ёс, авлигаас урьдчилан сэргийлэх/, хувь хүний төлөвшил, хөгжлийн талаар суралцах, бүтээлч сэтгэлгээ, хувийн зохион байгуулалт, өөрийгөө хянах чадвар, багаар ажиллах чадвар, нийгэм, хүмүүнлэгийн үйл ажиллагаанд биечлэн оролцох, зохион байгуулах чадвар эзэмшүүлэх” хичээлийг оруулсан.

“Хөдөлмөрийн зах зээлийн Үр дүнд суурилсан боловсролыг хөгжүүлэх бодлого /дээд боловсрол/-ыг Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайдын 2018 оны А/533 дугаар тушаалаар баталсан бодлогын баримт бичгийн 4.1.6-д заасны дагуу дээд боловсролын сургалтын хөтөлбөрийн боловсруулалтад үнэлгээ хийж, санал, дүгнэлт боловсруулах ажлын хэсгийг Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайдын 2019 оны

06 дугаар сарын 19-ны өдрийн А/405 дугаар тушаалаар байгуулан 60 их, дээд сургуулийн 436 бакалаврын хөтөлбөрт 10 чиглэлээр дүн шинжилгээ хийж гарсан үр дүнг “CDIO-2019” эрдэм шинжилгээний хуралд танилцуулан төрийн болон төрийн өмчийн бус их, дээд сургуулийн удирдлагад танилцуулж, цаашид хөтөлбөрийн чанарыг сайжруулах чиглэлд шинжлэх ухаан, боловсрол, нийгмийн хүрээнд ёс зүйн өндөр төлөвшилтэй, манлайлагч байх, үлгэр дуурайл үзүүлэх, залуу үеийг мэдлэг боловсролтой, чадварлаг ажиллах хүч, ухамсартай иргэн болгон төлөвшүүлэх, багш нарын ур чадварыг дээшлүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар хөтөлбөрт нэмж тусгах талаар зөвлөмжийг хүргүүлсэн.

Монгол Улсын Их сургуулийн Хууль зүйн сургуулийн сургалтын хөтөлбөрт заавал судлах хичээлүүд болох төрийн онол, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн эрх зүй, Захиргааны эрх зүй, Иргэний эрх зүй, Эрүүгийн эрх зүй, сонгох хичээл Хүний эрх, Шударга ёсны онол, Шүүхийн эрх зүй, Хүний эрх ба олон улсын хүмүүнлэгийн эрх зүй, Нийгмийн хамгааллын эрх зүй, Төр, захиргааны хууль тогтоомжийн хэрэглээ, Үндсэн эрх, түүнийг хамгаалах механизм зэрэг хичээлийн агуулгад агуулгад авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх талаар тусгаж зааж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.10.2-3.Оюутан, сурагч, эцэг, эхийг хамруулсан шударга ёсны сэдэвт өдөрлөг, сургалт, хэлэлцүүлгийг зохион байгуулах / БСШУСЯ, ГБХЗХГ, АТГ, 2017-2022/

Шударга ёсны сэдэвт соён гэгээрүүлэх аян, социал акцыг төр, төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулж, иргэд, хүүхэд, залуучуудын идэвх санаачилга, оролцоог дэмжиж, соён гэгээрүүлэх ажлын цар хүрээ, хүртээмжийг нэмэгдүүлж ажиллав. Тухайлбал:

“Том толгойтын адал явдал” хүүхэд багачуудад зориулсан соён гэгээрүүлэх акц. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах Олон улсын хамгаалах өдрийг угтан хүүхэд багачуудад зориулан цуврал контентыг бүтээж, сурталчлах зорилготой акцыг зохион байгуулав. Хүүхэд багачуудад “Том толгойтын адал явдал” олон ангит киногоороо танил болсон “Том хамтлаг”-ийн гишүүдтэй хамтран ажиллаж “Шударга ёс” цувралыг бүтээж, эхний анги “Хичээл дээр” контентыг АТГ-Олон нийтийн төв фейсбүүк хуудсаар олон нийтэд танилцуулан, уг бүтээл

тоглосон гол дүрийн хүүхдүүдийг АТГ-ын Олон нийтийн төвд урьж хүүхдийн шударга байх, шударга бус, буруу зүйлээс ангид байхын ач холбогдлын талаар харилцан яриа өрнүүлэн шууд дамжуулсан(8796 хүн үзсэн). Мөн гол дүрийн хүүхдүүдийг оролцуулан бэлтгэсэн 6 видео контент, 5 төрлийн зурагт хуудас бүтээн түгээв. Хүүхдүүдийг шударга ёсны сэдэвт соён гэгээрүүлэх ажилд татан оролцуулж, “Шударга ёс” цувралын дараагийн ангиудын зохиолын уралдааныг хүүхдүүдийн дунд зарлаж, дүгнэсэн. Уг уралдаанд 3 насны ангилалд нийт 256 гаруй хүүхдээс цахимаар ирүүлсэн уралдааны материалыг хүлээн авч уншиж сонгон шалгаруулалт хийж, уралдаанд түрүүлсэн хүүхдийн бүтээлээр “Шударга ёс” богино хэмжээний цуврал контентын дараагийн ангийг бүтээж байна. “Шударга ёс” цувралын “Хичээл дээр” контент Авлигатай тэмцэх газрын албан ёсны youtube (<https://www.youtube.com/watch?v=SBnqsBDSNUM>) хуудсанд 1.176.907, АТГ-Олон нийтийн төв фейсбүүк хуудсанд 499 мянган хандалтыг тус тус авсан нь АТГ-аас бэлтгэсэн контентуудаас хамгийн их хандалттай контент болсон.

“Шударга ёс: Хичээл дээр...” соён гэгээрүүлэх акц. Энэхүү акцыг ЕБС, цэцэрлэгүүдийн /багш, ажилчид, хүүхэд багачууд, эцэг эхчүүдийг хамруулсан/ “Зөв зөвд шударга зөв” аяны хүрээнд хүүхэд багачуудад зориулан бэлтгэсэн видео контент “Шударга ёс: Хичээл дээр...”, “Шударга тоглоё”, “Зөв зөвд шударга зөв” аяныг идэвхжүүлэх зорилгоор сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын сурагч, хүүхдүүд, тэдгээрийн эцэг эхчүүдийг цэцэрлэг, сургуулийн удирдлага, багш нараар дамжуулан идэвхжүүлэлтийг хийсэн. Тус акцын хүрээнд 9 дүүргийн 164 ерөнхий боловсролын сургууль, 11 цэцэрлэгийн 386,000 сургуулийн багш, ажилтан, сурагчид, эцэг эхчүүд нэгдэж сургуулийн цахим хуудас, фейсбүүк групп дээр байршуулан түгээсэн. Тус акцыг 2020 оны 11 сараас эхлүүлсэн бөгөөд Нийслэлийн дүүргийн Боловсролын газар, хэлтэс, сургууль цэцэрлэгийн захирал, эрхлэгч нар хамтран ажилласан.

“Шударга тоглоё” бүжгийн давлагаа (челлэнж). Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгүүдийн багш, ажилтнуудын болон ангийн фейсбүүк групп, пэйж хуудсаар дамжуулан сурагчид, эцэг эхчүүдийг авлигын эсрэг контентыг хүргэх, шударга зөв зан чанарыг түгээх зорилгоор сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын сурагч,

хүүхдүүд, тэдгээрийн эцэг эхчүүдийг хамруулан “Шударга тоглоё” бүжгийн давлагаа (челленж) аяныг “RoyalDance” бүжгийн хамтлагтай хамтран цахим хэлбэрээр зохион байгуулсан. Тус бүжгийн давалгаанд хүүхэд багачууд болон эцэг, эхчүүдийг идэвхтэй хамруулах зорилгоор сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын байгууллагын багш, ажилтнуудтай хамтран ажилласан. Энэхүү давлагаа АТГ-ын Олон нийтийн төв фейсбүүк хуудас болон #DanceChance фейсбүүк пэйж хуудас болон #RoyalDance ChanceMongoliaYoutube сувгаар үргэлжилж, 21 аймаг, нийслэлийн сургууль, цэцэрлэг, Засаг даргын Тамгын газрууд хамрагдан, 9 дүүргийн 164 ерөнхий боловсролын сургууль, 11 цэцэрлэг, 21 аймгийн 552 сургууль, 699 цэцэрлэгийн 560,000 сургуулийн багш, ажилтан, сурагч, эцэг эхчүүдийн төлөөлөл нэгдэн өөрсдийн дуу хоолойг бүжгээр шударга ёсыг илэрхийлсэн бичлэгүүдийг олон нийтэд түгээж, сурталчлах ажлыг зохион байгуулсан.

“Зөв Зөвд Шударга Зөв” соён гэгээрүүлэх аян. Авлигын эсрэг олон улсын өдрийг угтан соён гэгээрүүлэх аяныг эхлүүлж, хэвлэл мэдээллийн салбарын сэтгүүлчдийг авлигын эсрэг уриалах, олны танил эрхмүүдтэй шударга байдал, зөв хандлага, авлигаас ангид байхын учир холбогдлын талаар цуврал ярилцлагууд хийлгэх, шударга байх, зөв байх нь нэг удаагийн үйлдэл биш, амьдралын турш баримтлах зарчим, чанар болохыг тайлбарлан, ухуулах “Зөв дадал 20” чуулган болон уг аяны санааг дэмжсэн видео, аудио контентууд боловсруулах, зурагт хуудсыг бэлтгэх, түгээх олон акцыг нэгтгэн зохион байгуулав.

“Зөв дадал 20” дижитал чуулган. “Зөв зөвд шударга зөв” соён гэгээрүүлэх аяны хүрээнд “Good Habits 20 буюу Зөв дадал 20” дижитал чуулганыг 2020 оны 12 сард цахим хэлбэрээр зохион байгуулж, олон нийтэд түгээн сурталчлав. Чуулганыг илтгэгчдээр сонгогдсон үзэл санааны удирдагчид амьдралдаа тохиолдсон явдал, бодит жишээ, түүнийг даван туулсан арга туршлага, өөрийн зөв дадлыг ажил, амьдралдаа хэрхэн мөрдлөг болгож байгааг мэдрүүлэх, тэдний зөв дадлаас залуус үлгэр жишээ авах боломжийг олгоход чиглэсэн болно. Илтгэгчдийн илтгэлээс хэлсэн гол санааг түүвэрлэн эшлэл бүхий, нэг загвартай постер хуудаснуудыг цувралаар оруулж, контентыг сурталчлах ажлыг үргэлжлүүлэн зохион байгуулж байна. Тус арга хэмжээг АТГ-ын болон бусад хамтрагч

байгууллагууд, оролцогчдын нийт 10 орчим пэйж хуудсаар шууд дамжуулсан болно. Арга хэмжээний эхлэхээс дуусах хүртэлх хугацаанд зөвхөн АТГ-ын “Олон нийтийн төв” пэйж хуудасны шууд дамжуулалтын үзэлт 1000 гаруй хүнээс буугаагүй бөгөөд 120 минутын арга хэмжээ өндөрлөхөд нийтдээ 147,000 хүн үзэж, хүртээмж буюу тухайн цагт 350,000 гаруй хүнд мэдээлэл хүрсэн байна.

“Зөв дадал-20” дижитал чуулганыг сурталчлах акц. Шударга ёсны үнэ цэнийг таниулах, нэг удаагийн үйлдлээр биш шударга байдлыг хэмждэггүй харин түүнийг дадал, хандлага, зарчим болгохын учир холбогдлыг олон нийтэд ойлгуулах зорилгоор үзэл санааны соён гэгээрүүлэгчдийг оролцуулсан чуулганыг 2020 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдөр цахимаар зохион байгуулахтай холбогдуулан БШУЯ-тай хамтран 12 их, дээд сургуулиудын сошиал хуудас, группүүдээр дамжуулан оюутан залуус хүргэж, зөв хандлага, шударга байдалд уриалан, татан оролцуулах акцыг зохион байгуулав. Боловсролын байгууллагын багш, ажилтнуудыг цаашид авлигын эсрэг соён гэгээрүүлэх контент түгээхэд татан оролцуулах, зохион байгуулсан аян, акцийн хүрээнд хамтран ажилласан хамтын ажиллагааг тогтмолжуулж, мэдээлэл солилцох дэд бүтцийг бүрдүүлэх зорилгоор “Зөв Зөвд Шударга Зөв” фейсбүүк групп (<https://www.facebook.com/groups/zuvzuv2021>)-ыг шинээр үүсгэж, гишүүдийг шинээр бүртгэж хамтран ажиллаж байна. “Зөв дадал 2020” цахим арга хэмжээний сошиал хаяг, хуудас хөтлөлтийн цогц байдлаар төлөвлөж, зохион байгуулсан бөгөөд “Зөв Зөвд Шударга зөв” аяны хүрээнд фейсбүүк группийг хөгжүүлж, арга хэмжээтэй холбоотой бүхий л мэдээллийг нийтэлж, нэгдсэн загвар дизайн боловсруулж, нийт 80 гаруй контент, 8 төрлийн видеог бэлтгэж албан ёсны хуудас болон твиттер болон инстаграм хуудсыг хамтад хөгжүүлэв. “Зөв дадал 20” арга хэмжээний хүрээнд эвэнт суваг хөгжүүлэлт 183 мянган хүнд хүрч, 1244 хүн мэдээлэл авсан. “Зөв зөвд шударга зөв” болон “Зөв дадал” 20 арга хэмжээний хүрээнд 14 хоногийн турш 80 гаруй пост хийгдэж, 700,000 гаруй хүнд фейсбүүк хуудасны мэдээллээр хүрсэн. Бүтэн нэг сарын хугацаанд бол 1,0 сая гаруй хандалтыг хамтрагч байгууллагуудын хуудсанд орсон пост бүрээр тооцвол давсан байна. Өнгөрөгч нэг сарын хугацаанд 5000+ дагагчдыг эгнээндээ нэгтгэжээ. Аяны уриа лого бүхий фэйсбүүк зургийн хүрээ (frame)-

гээр нийтдээ 1000 гаруй хүн нүүр номынхоо зургаа сольж, аянд нэгдсэнээ илэрхийлсэн байна. “Зөв дадал-20” арга хэмжээний шууд дамжуулалтын үр дүнд “АТГ-Олон нийтийн төв” пэйж хуудаснаас гадна “Авлигатай тэмцэх газар” фейсбүүк хуудаснаас давхар шууд дамжуулалт хийсний үр дүнд пэйж хуудасны дагагчдын тоо 2500, дагагчдын тоо 2000 гаруйгаар өссөн байна.

World Learning байгууллагын (LEAD) хөтөлбөрийн Авлигатай тэмцэх, ил тод байдлыг сайжруулах багийн “Сайн сургууль” төслийн багтай хамтран Нийслэлийн 2, орон нутгийн 1 сургууль дээр авлига, ил тод байдлын тухай ойлголт, хандлагын талаар хэлэлцүүлэг, сургалт, уралдааныг сургуулийн захиргаа, багш, сурагчид, эцэг эхийг хамруулан зохион байгуулсан.

“Зөв дадал-21” цахим арга хэмжээ. 2021 онд хүүхэд, багачуудад шударга ёсны үнэ цэнийг ойлгуулах, үнэт зүйлээ тодорхойлоход туслах, аливаа зүйлийн зөв, бурууг ялган таних, улмаар зөв хүмүүжил, зөв дадлыг бий болгох, үе тэнгийнхэндээ шударга ёсны үзэл бодлоо хуваалцах, нийгэмд авлигыг үл тэвчих, шударга ёсны үзэл санааг түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор “Зөв дадал-21” арга хэмжээг цахим хэлбэрээр зохион байгуулав. Ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах ангийн сурагчдын дунд “Шинэ үе авлигыг тэвчихгүй” цахим илтгэлийн уралдааныг зарлаж, уралдаанд 150 хүүхэд бүртгүүлэн оролцлоо. Оролцогчдыг цаг баримтлал, сонсогчид нөлөөлөх чадвар, биеийн хэлэмж, үг сонголт найруулга зүй, сэдвийн агуулга, сэдвээ эзэмшсэн байдал зэрэг 6 үзүүлэлтээр дүгнэж, Олон улсын хүүхдийн эрхийг хамгаалах өдөрт зориулан зохион байгуулж буй “Good habits 21” арга хэмжээнд шилдэг 9 оролцогчийн илтгэлийг хэлэлцүүлэн орон даяар, фейсбүүк шууд дамжуулалтаар дамжуулан 3 дугаар шатны дүнг гаргасан.

“New generation-No corruption” илтгэх үр чадварын нээлттэй тэмцээн. Авлигатай тэмцэх газраас “Залуус өөрчлөлтийн төлөө үндэсний хөдөлгөөн”, “Хуулийн хөтөч” клубтэй хамтран ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдын дунд “New generation-No corruption” илтгэх үр чадварын нээлттэй тэмцээнийг цахим хэлбэрээр зохион байгуулж, уралдаанд түрүүлсэн зохиолуудаас шилдгийн шилдэг нэг зохиолыг сонгож “Brosis Pictures” кино компанитай хамтран цуврал, богино хэмжээний кино контентыг бүтээж байна. Мэдээллийн ил тод, хүртээмжтэй байдлыг

хангах, залуучуудын оролцоог нэмэгдүүлэх, чадавхжуулах зорилгоор “Бодлогод залуусын оролцоо” ТББ-тай хамтран Увс, Ховд, Завхан, Баян-Өлгий, Говь-Алтай аймгийн залуучуудын дунд “Орон нутгийн төсвийн ил тод байдал” хакатон /тодорхой өгөгдсөн сэдвийн хүрээнд төрөл бүрийн мэргэжил, чадвартай хүмүүсээр үр дүнтэй багийг бүрдүүлэн, богино цаг хугацаанд шинэ санааг хөгжүүлж асуудлыг оновчтой, бүтээлчээр шийдвэрлэх нэг төрлийн уралдаант үйл ажиллагаа/-ыг зохион байгуулав.

Архангай аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Хууль эрх зүйн хэлтсээс ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах ангийн 890 сурагчид, МСҮТ-ийн 220 оюутан, сурагчийг хамруулан 6 удаагийн сургалт, 3 хэлэлцүүлэг, 1 өдөрлөг арга хэмжээг зохион байгуулсан. Мөн ерөнхий боловсролын ахлах ангийн сурагчдын дунд авлигын эсрэг хууль тогтоомжийн хүрээнд жүжигчилсэн тоглолтын уралдааныг амжилттай зохион байгуулсан. Жүжигчилсэн тоглолтоос харахад хууль тогтоомжийг уншиж судалсан байдал, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс гарах арга зам, урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр оновчтой агуулгууд тусгасан байна. Мөн ерөнхий боловсролын сургуулийн ахлах ангийн 320 хүүхдийн дунд шударга байдлын үнэлгээ хийж, 13 удаагийн сургалтыг “Ашиг сонирхлын зөрчил, түүнийг зохицуулах хэрэгцээ, үндсэн механизм, шударга ёсонд хэрхэн суралцах вэ?” сэдвийн хүрээнд зохион байгуулсан. Орхон аймгийн Засаг даргын Тамгын газраас “Шударга ёс” видео бичлэгийн уралдааныг ерөнхий боловсролын 5-6 дугаар ангийн сурагчдын дунд ба “Авлига ба хүний эрх” гэрэл зургийн уралдааныг гэрэл зураг сонирхогч залуусын дунд тус тус зохион явуулсан бөгөөд дээрх уралдааны зорилго нь хүүхэд, залуусын авлигыг харах өнцгийг гэрэл зураг, урлагаар дамжуулан гаргаж ирэх зорилготой байснаараа онцлог байв.

“Шударга ёсны боловсрол: Гэр бүл, хүмүүжил, төлөвшил” арга хэмжээ. Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдыг шударга ёсны боловсрол, түүнд эцэг эхийн үүрэг оролцоог нэмэгдүүлж, идэвхжүүлэх зорилгоор “Шударга ёсны боловсрол: Гэр бүл, хүмүүжил, төлөвшил” чөлөөт уулзалтыг нийслэлийн 6 дүүргийн 10 сургуулийн эцэг эх, сурагчдын төлөөллийг оролцуулан зохион байгуулав.

“Таны эрх, таны оролцоо: Залуучууд авлигыг тэвчихгүй” өдөрлөг. Их, дээд сургуулийн оюутнуудад шударга ёсны талаарх үзэл бодлоо илэрхийлэх боломж олгох, авлигын

эсрэг дуу хоолойг сонсох, санал санаачилгыг дэмжих зорилгоор чөлөөт ярилцлага өрнүүлэх “Таны эрх, таны оролцоо: Залуучууд авлигыг тэвчихгүй” нээлттэй өдөрлөгийг 4 үе шаттай зохион байгуулаа. 1 дүгээр үе шат арга хэмжээнд 13 их дээд сургуулийн 65 оюутан, 2 дугаар үе шат арга хэмжээнд чөлөөт индэр мэтгэлцээнд 27 оюутан, 3 дугаар үе шат арга хэмжээнд Монгол Улсын гавьяат зүтгэлтэн С.Цогтбаярын 32 бүтээл болон бусад хэрэглэгдэхүүнийг 2019-2021 оны авлигын гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлсэн байдлыг харьцуулан үзэсгэлэн гаргаж “Залуучууд авлигыг тэвчихгүй” мэтгэлцээн зохион байгуулсан, 4 дүгээр үе шат арга хэмжээнд “Late Night Entertainment”-ийн “Late Night with Miko” шоу нэвтрүүлгийн 36 дахь дугаарыг хамтран бэлтгэв.

“Өсвөр үе, залуучуудын хөгжлийг дэмжих, халамжлах, нийгэмшүүлэх төв” төрийн бус байгууллага, Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар хамтран Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын харьяа 409 дүгээр хаалттай хорих ангид хүмүүжиж буй залууст гэр бүлийн боловсрол олгох 2 удаагийн сургалт, Хувь хүний хөгжлийн болон шударга иргэн болж төлөвших тухай 4 удаагийн сургалтыг тус тус зохион байгуулжээ.

“Бодлогод залуусын оролцоо”, “Өөрчлөлтийн төлөөх эмэгтэйчүүд” болон “Нээлттэй нийгэм форум” төрийн бус байгууллагуудтай хамтран улсын болон орон нутгийн төсөв, төрийн байгууллагуудын худалдан авалтын дата мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа, түүний ил тод байдалд иргэдийн зүгээс хяналт тавих арга зүйд сургах, үр дүнтэй хяналт, оролцоог төлөвшүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор “Орон нутгийн төсвөө хяная-BudgeThon” хакатон зохион байгуулав. “

Ерөнхий боловсролын сургуулийн “Эцэг эхийн боловсролыг дэмжих” хөтөлбөрийн хүрээнд 21 аймаг, 9 дүүргийн Боловсролын газрын мэргэжилтэн, нийгмийн ажилтан 60, БМДИ-ийн судлагдахуун хариуцсан арга зүйч 27, нийт 87 төлөөллийг сургагч багшаар бэлтгэн, арга зүйн зөвлөмж болон сургалтын модуль боловсруулан, сургууль-эцэг эхийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх, сургуулийн зүгээс эцэг эхийн боловсролыг дэмжих үйл ажиллагааг үндэсний хэмжээнд цувралаар зохион байгуулав.

Архангай аймаг Ерөнхий боловсролын сургуулийн багш нарын дунд “Шударга ёс

гэрэлт ирээдүйг бүтээнэ” цахим хичээлийн уралдаан, “Авлигыг өнгөөр илэрхийлбэл” гар зургийн уралдаан, Батцэнгэл сумын ерөнхий боловсролын сургуулийн 105 сурагчдад Авлигатай тэмцэх газраас бэлтгэн хүргүүлсэн шторк, видео, контентыг танилцуулж, “Шинэ үеийн залуус шударга ёсыг юу гэж ойлгодог вэ?”, “Авлига гэж юу вэ?” богино хэмжээний видео бичлэгийн уралдаан зарлаж дүгнэв. Хүүхдийн цэцэрлэгийн ахлах, бэлтгэл бүлгийн сурагчдын дунд “Шударга тоглолцоо” дууны уралдааныг зарлаж, дүгнэсэн бөгөөд 30 гаруй хүүхэд оролцсон.

Дорноговь аймаг соёл урлагаар дамжуулан хүүхэд залууст шударга ёсны үзэл санааг төлөвшүүлэх зорилгоор аймгийн “Саранхөхөө” театртай хамтран “Гэрэл асаа” нийгэмд тулгамдаж буй асуудлыг хөндөж үе тэнгийн болон хүүхдийн хүчирхийлэл, бүх төрлийн донтолоос урьдчилан сэргийлэх мөн шударга ёс, хүнлэг сэтгэл, цахим орчны зөв зохистой хэрэглээнд өсвөр үеийн хүүхэд, залуус, эцэг, эхчүүдийг уриалан дуудсан ёс зүйн шоу драмыг зохион байгуулж 1600 гаруй хүнд хүргэсэн байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.10.3-1.Авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх асуудлаар нийтийн албан тушаалтан, хувийн хэвшил, төрийн бус байгууллага, иргэдэд зориулсан сургалтын хөтөлбөр, гарын авлага боловсруулах, сургалтыг шинэлэг арга хэлбэрээр үе шаттай зохион явуулах/ АТГ, 2017-2022/

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр батлагдсанаар соён гэгээрүүлэх ажлыг илүү өргөн хүрээнд зохион байгуулах боломж бүрдсэн. Авлигын эсрэг сургалтыг хөтөлбөр, материалыг шинэчлэн, сэдвийг төрөлжүүлэн, практик жишээгээр баяжуулж сургалтад хамрагдагсдыг зорилтот бүлгээр нь ангилан АТГ-ын Олон нийтийн төвд сургалт зохион байгуулж байна.

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрт дэвшүүлсэн зорилтын хүрээнд Авлигатай тэмцэх газрын дэргэд Олон нийтийн төвийг 2017 онд нээн ажиллуулж, нийтийн албан тушаалтанд зориулсан авлигын эсрэг сургалтыг албан тушаалын ангилал, эрхэлж буй ажил үүргийн онцлогтой нь уялдуулан, сургалтын хөтөлбөр, агуулгыг шинэчлэн, сургалтыг улирлаар төлөвлөн, удирдлага, зохион байгуулалтаар хангаж ажилласан. Энэ хүрээнд Олон нийтийн төвд зохион байгуулсан хөтөлбөрт сургалтад

2018 онд 8497, 2019 онд 4947, 2020 онд 1019, 2021 онд 179 нийт 14642 төрийн албан хаагчийг хамруулаад байна. Сургалтыг салбар, мэргэжил, төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, иргэд тус бүрээр төрөлжүүлэн зохион байгуулсан нь шинэлэг байв. Цар тахлын нөхцөл байдалтай холбогдуулан 2020, 2021 онд танхимын сургалтын тоо буурсан бол цахим хэлбэрээр зохион байгуулсан сургалтын тоо нэмэгдсэн байна.

Авлигатай тэмцэх газраас төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгжийн хүсэлт, хэрэгцээ шаардлагыг харгалзан тодорхой сэдвээр сургалтыг зохион байгуулж 2018 онд 6286, 2019 онд 6381, 2020 онд 6855, 2021 онд 6182 нийт 25704 иргэнийг хамруулсан байна.

Авлигын эсрэг сургалтыг зөвхөн нийтийн албан тушаалтнуудад бус оюутан, сурагч, эцэг, эх, төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшил, иргэдэд зэрэг зорилтот бүлгүүдэд зориулан үе шаттайгаар зохион байгуулах, нийтийн албан тушаалтанд зориулсан сургалтын хөтөлбөр, материалыг боловсруулж, зохион байгуулж, холбогдох төрийн бус байгууллагуудтай хамтран ажиллаж байна. Тухайлбал, 2017 Глоб Интернэшнл төв, “Мэдэх эрхийг хөхиүлэн дэмжих” төслийн хүрээнд “Ус дээшээ урсдаг” олон ангит киног ашиглан авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийн талаар кино сургалтыг Азийн сангийн санхүүжилтээр зохион байгуулсан бөгөөд нийслэлийн ЕБС-ийн Ирээдүй цогцолбор сургууль, 23-р сургууль, “Монгени” цогцолбор сургууль, “Хобби” сургуулийн 11, 12 дугаар ангийн сурагчид болон МУИС, Хууль сахиулахын их сургууль, Их засаг Олон улсын их сургуулийн 1, 2-р курсийн нийт 237 оюутан, сурагчид сургалтад хамрагдсан байна. Багшийн хөгжлийн ордонд тус төслийн хаалт “Тусгал” нэртэй туршлага хуваалцах уулзалтыг зохион байгуулж, үр дүнг дүгнэсэн.

Авлигатай тэмцэх газраас хувийн хэвшлийн байгууллагад зориулсан сургалтын хөтөлбөрийг Азийн сан, Монголын Үндэсний худалдаа аж үйлдвэрийн танхимтай хамтран боловсруулж, цуврал сургалтуудыг зохион байгуулсан бөгөөд сургалтын агуулгыг өөрчилж, хөтөлбөрийг шинэчлэн, хувийн хэвшлийн байгууллагуудаас “Шунхлай групп” удирдах болон гүйцэтгэх ажилтан, менежер “Таванбогд”ХХК-ийн ахлах болон удирдах ажилтныг, өрсөлдөөний хууль тогтоомжийг сурталчлах хүрээнд МҮХАҮТ-ын дэргэдэх “Бизнесийн ёс зүйн төв”-ийн үйл

ажиллагааг дэмжин ажиллаж, хувийн хэвшлийн бизнесийн ёс зүй, авлига ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиглэлээр сургалт, сурталчилгааны үйл ажиллагааг хамтран зохион байгуулж, 6 удаагийн сургалтад 245 хүнийг хамруулав.

Монголын бизнесийн зөвлөлөөс олон улсын туршлагыг судалж, хувийн хэвшлийн ажилтнуудад зориулсан онлайн сургалтын хөтөлбөрийг эхлүүлсэн. Түүнчлэн эдгээр сургалтын хөтөлбөрт тулгуурлан хувийн хэвшлийнхэнд зориулсан “Шударга ёс, хөгжил дэвшил: Хувийн хэвшлийн оролцоо”, “Хувийн хэвшилд зориулсан авлигаас урьдчилан сэргийлэх 9 зөвлөмж”, “Шударга ёс, хөгжил дэвшилд хувийн хэвшлийн оролцоо” гарын авлагыг боловсруулан хэвлэж, аж ахуйн нэгжүүдэд түгээв.

2020 онд Авлигын нийгмийн аюулыг ухуулан таниулах, хууль тогтоомж сурталчлах, авлигатай тэмцэх ажилд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, төр-иргэний хамтын ажиллагааг бэхжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, иргэдийн эрх зүйн мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, олон нийтийн хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх, сайн туршлагыг дэлгэрүүлэхэд чиглэсэн олон төрлийн сургалтын хөтөлбөр, модулийг боловсруулж, үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлээд байна. Тухайлбал, Иргэний нийгмийн байгууллагыг чадавхжуулах зорилгоор “Шударга ёс-Иргэний хяналт” сэдэвт, төрийн албаны удирдах албан тушаалтан, худалдан авах алба, хуулийн хэлтэс, санхүү, дотоод хяналт, аудитын албан тушаалтнуудад зориулсан 5 төрлийн 20 сургалтын модулийг боловсруулаа. 2021 онд Төрийн байгууллагын удирдах албан тушаалтны ёс зүй, манлайллыг дээшлүүлэх, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, авлигын шалтгаан, нөхцөлийг тогтоох, арилгах, таслан зогсооход чиглэсэн чадавхыг нэмэгдүүлэх 4 модуль, хуулийн асуудал хариуцсан албан тушаалтнуудад зориулсан авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, авлигатай тэмцэх үйл ажиллагаанд хуулийн асуудал хариуцсан албан тушаалтны гүйцэтгэх үүрэг, оролцоог нэмэгдүүлэх, чадавхжуулах 4 модуль сургалтыг 5 өдөр танхимаар зохион байгуулж, 179 алба хаагч хамрагдлаа.

Төрийн болон нутгийн захиргааны төв болон тэдгээрийн салбар нэгж байгууллага дээр улсын хэмжээнд нийт 17166 мэдүүлгийг бүртгэх, хянах, хадгалах эрх бүхий албан тушаалтан ажиллаж байгааг мэргэшүүлэх,

чадваржуулах, үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр сургалт зохион байгуулж, мэдээлэл арга зүйгээр хангаж, “ЭБАТ-тай ярилцах” хөтөлбөрийг боловсруулж, 7 хоног тутмын “Мягмар”, “Пүрэв” гаригуудад онлайн уулзалт, ярилцлагыг хийж, фейсбүүк группээр дамжуулан харилцан мэдлэг, мэдээлэл, туршлага солилцож, мэдээлэл арга зүйгээр хангаж ажиллалаа. Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Гадаадын иргэн харьяатын газар, нийслэлийн Боловсролын газар, Ашигт малтмал газрын тосны газар, Улаанбаатар хотын Гаалийн газар, Ус сувгийн удирдах газар, Тагнуулын академи, Стандартчилал хэмжил зүйн газар, Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын яам, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, тэдгээрийн харьяа байгууллагын ЭБАТ-ууд, Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газар зэргийн нийт 1558 мэдүүлэг гаргагч болон удирдах албан тушаалтанд сургалт зохион байгуулж, мэдлэг, чадварыг дээшлүүлэх, мэдээлэл арга зүйгээр арга хангаж ажиллав. “Хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө орлогын мэдүүлгийг бүртгэх, хянах, хадгалах эрх бүхий албан тушаалтанд зориулсан гарын авлага”-ыг шинэчлэн 7 дахь хэвлэл, загвар жишээ бүхий “Мэдүүлэг гаргагч нарт зориулсан гарын авлага”-ын шинэчилсэн 6 дахь хэвлэлтийг шинэчлэн хэвлүүлж, холбогдох байгууллага, орон нутаг, мэдүүлэг гаргагч нарт түгээсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны сонгуультай холбогдуулан 29 тойргийн хорооны дарга болон нарийн бичгийн дарга нийт 160 гаруй албан тушаалтныг хамруулан “Нэр дэвшигчийн ХОМ-ийг цахим системд мэдүүлэх нь” сэдвээр сургалт зохион байгуулж, нэр дэвшигчдэд зориулсан гарын авлага боловсруулан түгээв.

Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлтэй хамтран “Иргэдэд зориулсан нээлттэй өдөрлөг”-ийг нийслэлийн 8 байршилд зохион байгуулав. Арга хэмжээний үеэр Авлигатай тэмцэх газрын үйл ажиллагааг 1158 иргэнд сурталчилж, 70 иргэнээс өдөрлөгийн талаарх санал, сэтгэгдлийг сонсож, 14 төрлийн нийт 8184 танилцуулга, ном, гарын авлагыг иргэдэд түгээж, иргэдийн дунд АХА тэмцээн зохион байгуулсан нь иргэдэд байгууллагын үйл ажиллагааны талаар бодит мэдээ, мэдээллээр хангаж, иргэдийн авлигаас урьдчилан сэргийлэх талаарх мэдлэг, ойлголтыг нэмэгдүүлэхэд ач холбогдолтой арга хэмжээ болов. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.10.4-1.Авлигын эсрэг сургалт, сурталчилгаа явуулах сургагч багшийг бэлтгэх, чадавхжуулах, мэргэжил, арга зүйн туслалцаа, дэмжлэг үзүүлэх /АТГ, 2017-2022/

Авлигатай тэмцэх газраас 2019 онд авлигаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр сургалт явуулах сургагч багш бэлтгэх хүрээнд Цагдаагийн ерөнхий газартай хамтран цагдаа, дотоодын цэргийн 65 алба хаагчийг сургагч багшаар бэлтгэж гэрчилгээ олгов. Хууль сахиулах байгууллагын ажилтан, албан хаагчдад зориулан “Эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүй, сэтгүүлчийн аюулгүй байдлыг хангах нь” сэдэвт бүтэн өдрийн сургалтыг Хэвлэл мэдээллийн зөвлөлтэй хамтран зохиоу байгуулав. Сургалтад Улсын дээд шүүх, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Улсын ерөнхий прокурор, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар, Цагдаагийн ерөнхий газрын 57 албан хаагч хамрагдсан.

Хууль зүй дотоод хэргийн яам, “Нээлттэй нийгэм форум”-тай хамтран Эрүүгийн хууль тогтоомжийн сургагч багш бэлтгэх сургалт зохион байгуулсан байна.

Авлигатай тэмцэх газраас 2020 онд Боловсрол, эрүүл мэнд, уул уурхай, хууль зүй, сэтгүүл зүй зэрэг зорилтот салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэний нийгмийн байгууллагын удирдлага, гишүүдийг авлигын эсрэг сургалт, сурталчилгаа явуулах сургагч багшаар бэлтгэх, чадваржуулах, мэргэжил, арга зүйн туслалцаа, дэмжлэг үзүүлэх сургалтыг цахим хэлбэрээр амжилттай зохион байгуулав. Сургалтад Боловсролын салбарын Үйлдвэрчний эвлэлийн төлөөлөл, Монголын өмгөөлөгчдийн холбоо, уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн салбарын мэргэжлийн холбоод, эрүүл мэнд, сэтгүүл зүйн салбарын иргэний нийгмийн байгууллагын удирдлага, гишүүд хамрагдаж, цахим гарын авлага, сургалтын материалаар хангав.

2021 онд Боловсрол, эрүүл мэнд, уул уурхай, хууль зүй, сэтгүүл зүйн салбарын иргэний нийгмийн байгууллагуудын төлөөллийг чадавхжуулах сургагч багшийн анхан шатны сургалтад хамрагдсан иргэдэд давтан сургалтын хөтөлбөр боловсруулж, хөтөлбөрийн дагуу сургалт зохион байгуулж, сургагч багшаар ажиллах болзол хангасан 7 иргэнд, аймгийн Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөлийн 37 ажилтныг авлигын эсрэг сургалт, сурталчилгаа явуулах сургагч багшийн 5 удаагийн сургалтад тус тус хамруулж нийт 44 хүнд сургагч багшийн гэрчилгээ олгов.

“Шударга ёсны боловсрол” номын агуулгын хүрээнд ерөнхий боловсролын сургуулийн дунд болон ахлах ангийн сурагчдад шударга ёсыг хэрхэн ойлгох, авлигын талаарх ойлголт өгөх зорилгоор нийт 827 сургагч багшийг бэлтгэв. Сургагч багшаар бэлтгэсэн хүмүүсийг мэргэжил арга зүйн зөвлөгөөг, жилийн эцэст явуулсан сургалт, сурталчилгааны ажлын тайлан хүлээн авч, дүн шинжилгээ хийх ажлыг тогтмол зохион байгуулав. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.10.5-1.Авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, ёс зүй, ил тод байдлыг сайжруулах, хүнд суртал, чирэгдлийг арилгах чиглэлээр дотоод, гадаадын сайн туршлага, оновчтой шийдлийг сурталчлах, түгээх, нэвтрүүлэх ажлыг зохион байгуулах/ АТГ, 2017-2022/

Авлигатай тэмцэх газар Авлигын эсрэг олон улсын академи, “StAR” санаачилга” Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллага, БНХАУ-ын Ардын дээд прокурорын газрын Авлигатай тэмцэх товчоо, БНСУ-ын Авлигын эсрэг, иргэний эрхийн хорооны Хээл хахуультай тэмцэх алба зэрэг байгууллагын улсын авлигатай тэмцэх сайн туршлага, оновчтой шийдлийн талаар судлан үйл ажиллагаандаа ашиглаж байна. Тухайлбал, БНСУ-ын Олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага (КОЙКА) болон тус улсын Прокурорын дээд газраас зохион байгуулсан “Авлигын хэргийг мөрдөн шалгах нь” сэдэвт сургалт, Шри Ланка Улсад зохион байгуулагдсан Ази, Номхон далайн орнуудын мөнгө угаахтай тэмцэх бүлгийн хурал, Франц Улсад Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагаас зохион байгуулсан уулзалт, Египет Улсын Шарм Эль-Шейх хотод зохион байгуулагдсан Авлигын эсрэг олон улсын академийг олон улсын байгууллага болгон өөрчлөх тухай хэлэлцээрт оролцогч талуудын 6 дугаар хурал, Азербайжан Улсад зохион байгуулагдсан Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын хууль сахиулах сүлжээний уулзалтад, БНСУ-аас Азийн хөгжлийн банк, ЭЗХАХБ-тай хамтран зохион байгуулсан хурал болон “Сингапур улсын авлигатай тэмцэх сайн туршлага” сэдэвт сургалтад АТГ-ын албан хаагчид тус тус оролцож, харилцан мэдээлэл солилцон, туршлагаа хуваалцсан байна. Хонг Конгийн Авлигатай тэмцэх бие даасан хороонд АТГ-ын төлөөлөгчид зочилж, тус хороо, дүүргийн салбар нэгжийн үйл ажиллагаатай танилцан,

тэдний сайн туршлагад тулгуурлан нийслэлийн төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төвүүд (Дүнжингарав, Саппоро, Оргил, Мишээл) авлигын эсрэг Иргэний хяналтын төвүүдийг байгуулан ажиллаж байна.

“Транспэрэнси Интернэшнл-Бангладеш” олон улсын байгууллагын Иргэдийн хяналт, оролцоо хариуцсан захирал хатагтай Ferhana Ferdous Бангладеш улсад амжилттай хэрэгжиж олон улсад сайшаагдсан авлигын эсрэг иргэдийн бүлэг байгуулж ажиллуулах туршлагын талаар “Сайн туршлага: Иргэдийн бүлэг” сэдэвт туршлага судлах сургалт зохион байгуулж 89 иргэнийг хамруулсан.

Авлигатай тэмцэх газраас Бангладеш Улсын эцэг, эхийн зөвлөлийн тэргүүн туршлагыг нэвтрүүлэх ажлын хүрээнд “Нийслэлийн ерөнхий боловсролын лаборатори 12 дугаар сургуулийн сурагчид, эцэг, эхчүүдийн шударга байдлыг үнэлэх судалгааны мэдээллийг “Survey monkey” цахим програмд цуглуулан, үр дүнг нэгтгэн “Хариуцлагатай ээжүүд” бүлгэмийг байгуулан хүүхдэд авлигын хор хөнөөлийг тайлбарлан таниулах, шударга зан үйлийг төлөвшүүлэх, багш нарын ёс зүй харилцаа хандлагыг өөрчлөх сургалт, сурталчилгааны үйл ажиллагааг зохион байгуулж, фейсбүүк групп нээснээр тухайн группэд 1200 ээж нэгдэн ажиллаж байна. Хариуцлагатай ээжүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх замаар хүүхдэд ээлтэй сургууль, гэр бүлийн орчныг бүрдүүлэхэд ээжүүдийн манлайлах чадварыг нэмэгдүүлэх үүднээс цахимаар “Хүүхдийн эерэг хүмүүжлийн аргуудыг ашиглаж, хүүхдийн өмнө зөв үлгэр дуурайлал үзүүлдэг байх” зөвлөлдөх уулзалтыг 6-12 дугаар ангийн 379 ээж үзэл бодлоо илэрхийлэн, харилцан мэдээлэл солилцож, бие биенээсээ суралцсан уулзалтыг зохион байгуулав. Мөн АТГ-аас зохион байгуулсан “Шударга ёсны боловсрол, гэр бүл төлөвшил, хүмүүжил чөлөөт ярилцлага” арга хэмжээнд Нийслэлийн ерөнхий боловсролын лаборатори 12 дугаар сургуулийн “Хариуцлагатай ээжүүд” бүлгэмийн үйл ажиллагааны талаар сайн туршлага танилцуулж, үйл ажиллагааг сурталчилсан.

2020 онд “Мөнгө угаах гэмт хэргийн арга хэлбэр, хууль бус мөнгийг илрүүлэх арга” санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны сургалт, Дэлхийн банк болон НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албаны хамтарсан санаачилга /StAR/-аас “Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны арга зүй” сэдэвт сургалт, ахисан түвшний сургалт,

“Гадаад улсын хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэлийн системээс мэдээлэл авах нь” сэдэвт семинар, БНСУ-ын Авлигын эсрэг болон Иргэний эрхийн хорооноос НҮБ-ын Авлигын эсрэг конвенцын 2, 5 дугаар хэсгүүдэд чиглэгдсэн тэтгэлэгт сургалт, БНХАУ-ын Засаг захиргааны онцгой бүс Хонгконгийн Авлигын эсрэг бие даасан хороотой хамтран ажиллах хүрээнд “Санхүүгийн хэмнэлттэйгээр авлигаас урьдчилан сэргийлэх нь” сэдэвт сургалтад АТГ, ТЕГ, ЦЕГ, ХСИС, УЕПГ, Монголбанкны албан хаагчдыг хамруулан тус тус зохион байгуулав.

2021 онд, Их дээд сургуулийн оюутнуудын авлигын эсрэг үзэл бодолд нь нөлөөлсөн Украин улсын сайн туршлагыг судалж,

нэвтрүүлэх зорилгоор их, дээд сургуулийн оюутнуудад шударга ёсны талаарх үзэл бодлоо илэрхийлэх боломж олгох, авлигын эсрэг дуу хоолойг сонсох, санал санаачилгыг дэмжин хэрэгжүүлэх зорилгоор 13 их, дээд сургуулийн 65 оюутныг оролцуулан Авлигатай тэмцэх газраас бэлтгэсэн авлигын эсрэг 3 шторк (жүжигчин С.Ариунбямбын тоглосон “Үнэний үнэ цэнэ”, жүжигчин Б.Амарсайханы тоглосон “Чи бол Авлигатай тэмцэх газар”, “Төрийн албан хаагч Та...”)-ийг танилцуулан (reaction) видео контент хийж, сурталчилгааны үйл ажиллагаанд ашиглаж байна. (Биелэлт 70 хувь)

Арван нэг. Авлигатай тэмцэх, түүнээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны хүрээнд олон улсын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх, олон улсын байгууллагын санал, зөвлөмжийг авч хэрэгжүүлэх зорилгыг хангах чиглэлээр:

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн 11 дүгээр зорилтын хүрээнд нийт 5 үйл ажиллагаа, 13 арга хэрэгжүүлэхээр төлөвлөгөөнд тусгагдсан. Зорилтын хэрэгжилтийг тоймлон танилцуулбал:

4.1.11.1-1.Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийг эрх зүйн харилцан туслалцааны үндэслэл болгон хэрэгжүүлэх /ХЗДХЯ, 2017-2022/

Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийг үндэслэл болгож, гадаад улсын эрх бүхий байгууллагад эрх зүйн харилцан туслалцааны хүсэлтийг илгээхэд Хууль зүй, дотоод хэргийн яам болон Улсын ерөнхий прокурорын газар голлох үүргийг гүйцэтгэж байна. 2018 онд Монгол Улс нь 7 улс (Англи, Панам, Сингапур, Хонконг, Австри, Канад, БНХАУ)-д 4 эрх зүйн туслалцааны хүсэлт, 2019 онд 12 улс (Швейцар, Мэн Арал, ОХУ, БНХАУ, БНСУ, ХБНГУ, Канад, Засаг захиргааны онцгой бүс Хонконг, Франц, Швейцар, АНУ, Сингапур)-д Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийг үндэслэл болгосон 26 эрх зүйн туслалцааны хүсэлт, 2020 онд 12 улс (БНХАУ-ын Засаг захиргааны онцгой бүс Хонконг, Британийн Виржинийн арал, Швейцар, Сингапур, Франц, Солонгос, Америк, Украин, Лавти, Сейшеллийн арлууд, ОХУ, Канад)-д 15 эрх зүйн туслалцааны хүсэлт, 2021 онд 4 улс (БНХАУ, ЗЗОБ Хонконг, АНУ, Сингапур)-д 9 эрх зүйн туслалцааны хүсэлтийг гадаад улсын эрх бүхий төв байгууллагуудад тус тус уламжлан хүргүүлжээ. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.11.1-2.Гадаад орнуудтай эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх тухай гэрээ байгуулах, өмнө байгуулсан гэрээний хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийх /ХЗДХЯ, УЕПГ, ГХЯ 2018-2021/

Монгол Улс 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Иргэний хэргээр эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх /16/, Эрүүгийн хэргээр эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх /17/, Гэмт этгээд шилжүүлэх /15/, Ялтан шилжүүлэх /9/ асуудлаар 23 улстай 36 гэрээг байгуулсан байна.

“Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Засаг Захиргааны онцгой бүс Хонконгийн Засгийн газар хоорондын хэлэлцээр”-ийг байгуулж, 2018 оны 10 дугаар сарын 26-ны өдөр Улсын Их Хурлаар соёрхон батлуулав. Мөн “Ялтан шилжүүлэх тухай Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Казахстан Улс хоорондын гэрээ”-г 2018 оны 3 дугаар сарын 29-ний өдөр байгуулжээ.

2019 онд “Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Беларусь Улс хоорондын гэрээ”, “Ялтан шилжүүлэх тухай Монгол Улс болон Бүгд Найрамдах Социалист Вьетнам Улс хоорондын гэрээ”, “Гэмт этгээд шилжүүлэх тухай Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Беларусь Улс хоорондын гэрээ”-г УИХ-аар соёрхон батлуулав. Мөн “Иргэний болон эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай Монгол Улс, Бүгд

Найрамдах Казахстан Улсын хоорондын 1993 оны 10 дугаар сарын 22-ны өдрийн гэрээнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай протокол"-ыг Засгийн газрын хуралдаан, холбогдох байнгын хороогоор хэлэлцүүлэн тус протоколд 2019 оны 10 дугаар сарын 10-ны өдөр гарын үсэг зурсан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 04 дүгээр сарын 24-ний өдрийн нэгдсэн чуулганаар "Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Засаг захиргааны онцгой бүс Макао хоорондын хэлэлцээр", "Гэмт этгээд шилжүүлэх тухай Монгол Улс, Бүгд Найрамдах Социалист Вьетнам Улс хоорондын гэрээ"-г УИХ-аас тус тус соёрхон баталсан. Түүнчлэн холбогдох чиглэлээр хоёр талт гэрээ хэлэлцээр байгуулахаас гадна олон улсын конвенцид нэгдэн орох асуудлыг орхигдуулалгүй хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал, "Эрүүгийн ял шийтгэлийг гадаад улсад эдлүүлэх тухай Америкийн улсууд хоорондын конвенци"-д нэгдэн орж, 2020 оны 05 дугаар сарын 08-ны өдөр Улсын Их Хурлын чуулганаар соёрхон батлуулав.

Мөн 2021 онд ХЗДХЯ-аас эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай Монгол Улс болон Бүгд Найрамдах Куба Улс хоорондын гэрээ"-г байгуулах ажлын хүрээнд гэрээний төслийг Кубын талтай эцэслэн тохиролцох чиглэлээр ажиллаж байна. Мөн тус яамнаас "Гэмт этгээд шилжүүлэх тухай Европын конвенц", "Эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай Европын конвенц"-д нэгдэн орох ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд Европын зөвлөлийн Нарийн бичгийн даргын газарт конвенцид нэгдэн орох саналаа хүргүүлсэн. Эдгээр конвенцид нэгдэн орсноор конвенцид заасан нөхцөлийн дагуу эрүүгийн хариуцлагад татах, шүүхийн хүчин төгөлдөр болсон таслан шийдвэрлэх тогтоолыг биелүүлэх зорилгоор тухайн хэрэгт холбогдсон этгээдийг шилжүүлэн өгөх, авах эрх зүйн үндэс бий болно гэж үзэж байна.

ХЗДХЯ-аас Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх тухай Засгийн газар хоорондын хэлэлцээр байгуулах саналыг Монгол Улсын иргэд олноор зорчдог Тайланд, Филиппин Улсад тавьж, хэлэлцээрийн төслийг хүргүүлсэн.

Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас гадаад улс орнуудтай байгуулсан эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх, ялтан шилжүүлэх тухай гэрээний хэрэгжилтийг сайжруулах үүрэг

бүхий Ажлын хэсгийн хурлыг 2019 оны 05 дугаар сарын 07-нд зохион байгуулсан. Ажлын хэсэгт Гадаад хэргийн яам, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Улсын ерөнхий прокурорын газраас төлөөлөл оролцож, хурлын үеэр ялтан шилжүүлэх үйл ажиллагаанд гарч буй хүндрэл бэрхшээлээс гадна дараах асуудлуудын талаар хэлэлцсэн. Үүнд:

- БНХАУ-аас ялтан шилжүүлэн авах ажиллагаа удаашралтай буй талаар;
- БНХАУ-аас шилжүүлэн авсан ялтанд Монгол Улсын шүүхээс дүйцүүлэн оногдуулсан ялын хэмжээ БНХАУ-ын шүүхээс оногдуулсан ялын хэмжээнээс зөрүүтэй байгаа байдал нь БНХАУ-ын талаас ялтан шилжүүлэн өгөх ажиллагаанд нөлөөлж буй талаар;
- Ялтан шилжүүлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд ШШГЕГ-аас ирүүлж буй албан бичигт мэдээлэл дутуу байх, дутуу мэдээллийг ХЗДХЯ-аас ГХЯ-нд нөхөж мэдээлэхэд хугацаа тулгамдах тохиолдол гарч буй талаар;
- Зарим ялтны ар гэртэй холбогдох холбоо барих утас, бусад суваг тодорхой бус байгаагаас төлбөр болон ялтны бусад мэдээллийг дамжуулахад хүндрэлтэй байгаа зэрэг болно.

Мөн хурлын үеэр эрх зүйн туслалцааны хүсэлт, ялтан шилжүүлэх ажиллагааны холбогдох баримт бичгийн орчуулгын ажил, орчуулгын зардлын асуудал, мөн эрх зүйн туслалцаа, ялтан шилжүүлэх ажлын хүрээнд холбогдох хүсэлт, баримт бичгийн нэгдсэн бүртгэлийн талаар хэлэлцсэн болно. Ажлын хэсгийн гишүүд хоёр талт гэрээ, хэлэлцээрүүдийн хэрэгжилтийг сайжруулах чиглэлээр санал боловсруулж ажиллахаар тохиролцож, хурлын үр дүнг Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдад танилцуулсан. Цаашид шинээр байгуулах гэрээнд албан тушаалаа урвуулан ашиглах, авлигын гэмт хэрэгтэй холбоотой заалтыг тусгаж ажиллахаар төлөвлөсөн.

БНХАУ, Монгол Улсын хооронд 1989 онд байгуулсан "Эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх гэрээ"-ний хэрэгжилтийг дүгнэж, Хууль Зүй, Дотоод Хэргийн Яамнаас 2020 оны 10 дугаар сарын 16-ны өдөр БНХАУ-ын Хууль Зүйн Яам, Ардын Дээд Прокурорын Газар, Ардын Дээд шүүхтэй хамтран зохион байгуулсан "Эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх, гэмт хэрэг үйлдсэн болон хорих ял шийтгүүлсэн хүнийг шилжүүлэн авах ажиллагаа"-ны талаарх цахим хуралд Улсын Ерөнхий Прокурорын Газраас оролцож, "БНХАУ-д илгээж, хариу ирүүлээгүй хүсэлтийн

судалгаа"-г гарган, шийдвэрлүүлэхээр Хууль зүй, дотоод хэргийн яаманд хүргүүлсэн. Цахим хурлын үеэр хятадын талаас тус улсад хорих ял эдэлж буй Монгол Улсын 4 иргэнийг ойрын хугацаанд шилжүүлэн өгөхөөр шийдвэрлэсний дагуу Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Гадаад Харилцааны Яам, Улсын Дээд Шүүх, Нийслэлийн шүүх, шүүхийн шийдвэр Гүйцэтгэх Ерөнхий Газар, Монгол Улсаас БНХАУ-д суугаа Элчин сайдын яамны Консулын хэлтэс зэрэг байгууллагыг оролцуулан, "Ялтан шилжүүлэх асуудлаарх эрх зүйн зохицуулалт"-ын талаар цахим хурал хийж, хамтран ажилласан байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.11.1-3. Эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх чиглэлээр албан хаагчдыг мэргэшүүлэх /ХЗДХЯ, УЕПГ, 2017-2022/

Өнгөрсөн хугацаанд эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх чиглэлээр хууль сахиулах байгууллагын албан хаагчдыг мэргэшүүлэх зорилгоор холбогдох байгууллагуудаас сургалт, хэлэлцүүлгүүдийг тогтмол зохион байгуулж иржээ. Тухайлбал, АТГ-аас "Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан олгох санаачилга" (StAR)-тай хамтарч, 2018 онд эрх зүйн туслалцааны хүсэлт, гадаадад хууль бусаар гарсан хөрөнгийг буцаах, мөнгө угаах сэдвээр, 2019 онд мөнгө угаах, хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаах чиглэлээр хууль сахиулах байгууллагын ажилтнуудад сургалтыг тус тус зохион байгуулсан.

Мөн 2019 онд УЕПГ-аас Эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх чиглэлээр албан хаагчдыг мэргэшүүлэх зорилгоор олон улсын эрх зүйн туслалцааны хүсэлтийг хэрхэн зөв, үндэслэлтэй боловсруулах талаар сургалт, мөн нийслэл, төвийн 6 дүүргийн прокурорын газруудын прокурор, туслах ажилтнуудад "Эрх зүйн туслалцааны хүсэлтийг боловсруулах, илгээхэд анхаарах асуудал", "Гэмт этгээдийг шилжүүлэн авах ажиллагаа" сургалтыг зохион байгуулсан бол ХЗДХЯ-аас жил бүр Монгол Улсаас гадаад улсад томилогдон ажиллах дипломат ажилтнуудад зориулсан "Эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай" сэдвээр сургалт зохион байгуулдаг.

АТГ-аас "Эрүүгийн хэрэг дэх эрх зүйн харилцан туслалцаа, хамтын ажиллагаа хэлэлцүүлэг"-ийг 2018 оны 4 дүгээр сард зохион байгуулж, эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх асуудлаар туршлага солилцох, хамтын ажиллагааг бэхжүүлсэн.

Гадаад улсад илгээх хүсэлтийг олон

улсын гэрээ, хэлэлцээрт заасан шаардлагыг бүрэн хангахуйц, оновчтой, үндэслэлтэй боловсруулах, гадаад улсаас ирүүлсэн хүсэлтийг чанартай гүйцэтгэх ажиллагаанд прокурор, мөрдөгч нарын мэдлэг, ур чадварыг дээшлүүлэх, эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх ажиллагааны талаарх эрх зүйн баримт бичгийг боловсронгуй болгоход анхаарч, Улсын ерөнхий прокурорын газраас «Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх ажиллагааны аргачилсан заавар», "Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх ажиллагааны эрх зүйн хэлбэрүүдийн жагсаалт, загвар", "Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх, гэмт хэрэг үйлдсэн хүнийг шилжүүлэн авах тухай хүсэлтийн бүтэц, загвар", "Монгол Улсаас эрх зүйн туслалцаа үзүүлэхэд өгөх зөвлөмж"-ийг тус тус боловсруулж, Улсын ерөнхий прокурорын 2019 оны 02 дугаар сарын 19-ний өдрийн А/16 дугаар тушаалаар баталж, прокуроруудын үйл ажиллагаанд мөрдүүлж байна. Дээрх аргачилсан заавар батлагдсантай холбогдуулан Улсын ерөнхий прокурорын газраас харьяа нэгж прокурорын газруудын хэмжээнд аргачлал, зааврын талаар дотоод сургалт, мэдээлэл зохион байгуулав. 2019 оны байдлаар Улсын ерөнхий прокурорын газраас эрх зүйн туслалцааны хүсэлт бэлтгэн боловсруулж байгаа прокурор, мөрдөгч нарт тусгайлан анхаарах асуудлуудын талаар тайлбарлах, заавар чиглэл өгөх зэргээр гадаад улсад илгээхээр төлөвлөсөн эрх зүйн туслалцааны 6 хүсэлтэд практик зөвлөмж өгч ажилласан.

Улсын ерөнхий прокурорын газраас ОХУ-ын Ерөнхий прокурорын газарт хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн хөгжүүлэх чиглэлээр тавьсан тодорхой саналуудыг үндсэн дээр Монгол Улсын прокуроруудыг ОХУ-ын Эрхүү хотод жил бүр мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад хамруулж байхаар харилцан тохиролцжээ. Түүнчлэн Улсын Ерөнхий прокурор тэргүүтэй прокурорын байгууллагын төлөөлөгчид БНХАУ-ын Ардын Дээд Прокурорын газрын Ерөнхий прокурорын урилгаар 2019 оны 11 дүгээр сард БНХАУ-д ажлын айлчлал хийж, "Монгол Улсын ерөнхий прокурорын газар, БНХАУ-ын Ардын дээд прокурорын газар хоорондын хамтын ажиллагааны гэрээ"-г байгуулав. Энэхүү гэрээгээр Монгол Улсын прокуроруудыг БНХАУ-ын Ардын дээд прокурорын газрын дэргэдэх Эрх зүйн академид жил бүр мэргэжил дээшлүүлэх, давтан сургалтад хамруулах,

хил залгаа муж, аймгийн прокурорын газруудын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх зэрэг асуудлуудыг шийдвэрлэсэн. Ялангуяа хоёр орны хооронд эрх зүйн туслалцааны хүсэлтийг цахим хэлбэрээр хүргүүлэхээр тохиролцсон нь энэхүү ажиллагааг шат дамжлага багатай, түргэн шуурхай гүйцэтгэхэд нэн чухал алхам болсон. 2019 оны 10 дугаар сард ОХУ-ын Эрхүү муж дахь Прокурорын их сургуульд 5 прокурор, мөн оны 11 дүгээр сард БНХАУ-д мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад 30 прокурор тус тус хамрагдсан байна.

2021 онд шинэчлэн баталсан “Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх, гэмт хэрэг үйлдсэн болон хорих ял шийтгүүлсэн хүнийг шилжүүлэн авах, шилжүүлэн өгөх ажиллагааны аргачилсан заавар”-ыг нийт прокуроруудад таниулах, нэг мөр хэрэгжүүлэх, эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх чиглэлээр прокуроруудыг сургах зорилгоор УЕПГ-ын Гадаад харилцаа, эрх зүйн туслалцааны хэлтсээс 2021.06.02-ны өдөр аймаг, нийслэл, тээвэр, дүүрэг, сум дундын прокурорын газрын нийт прокуроруудыг хамруулсан цахим сургалтыг зохион байгуулсан байна.

Мөн тус байгууллагатай хамтран 2021.04.13-ны “Иргэний процессын дагуу хөрөнгө буцаах ажиллагааг зохион байгуулах, прокурорын нэхэмжлэлийг гадаад улсад илгээх” сэдэвт цахим уулзалт, хэлэлцүүлгийг УЕПГ-ын зохион байгуулалтын бүтцийн нэгжийн дарга, харьяа прокурорын газрын дээд шатны прокурор, шүүхэд төрийг төлөөлөх ажил хариуцсан прокурорууд зэрэг нийт 100 орчим прокурорыг оролцуулан зохион байгуулсан байна.

Санхүүгийн хориг арга хэмжээ авах байгууллага (ФАТФ)-аас өгсөн зөвлөмжийн дагуу 2021.12.24-ний өдөр УЕПГ болон Нийслэл, дүүргийн прокурорын газрын 50 прокурорт “Мөнгө угаах, терроризмтэй тэмцэх” сэдэвт сургалтыг зохион байгуулсан. Тус сургалтын үеэр УЕПГ-ын Гадаад харилцаа, эрх зүйн туслалцааны хэлтсээс “Олон улсын хамтын ажиллагаа, эрх зүйн туслалцаа, хөрөнгө буцаах ажиллагаа” сэдвээр сургалт хийсэн байна. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.11.1-4. Эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх хүсэлт, даалгавар, бусад материалыг орчуулахад шаардлагатай хөрөнгийн асуудлыг шийдвэрлүүлэх /ХЗДХЯ, 2017-2022/

Эрх зүйн туслалцааны хүсэлт, даалгавар,

бусад материалын орчуулгын зардлын асуудлыг ГХЯ-ны “Хилийн чанадад байгаа Монгол Улсын иргэдэд туслах сангийн дүрэм”-д тусгуулах саналыг ХЗДХЯ-аас гаргаж, Засгийн газрын 2018 оны 179 дүгээр тогтоолоор шийдвэрлүүлсэн. Энэхүү тогтоолын нэгдүгээр хавсралтын 4.3.8-д “гадаад улстай байгуулсан эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх гэрээнд заасан Монголын талын төв байгууллагаас гадаад улсад хүргүүлэх эрх зүйн туслалцааны хүсэлт болон холбогдох баримт бичгийг гадаад хэл рүү орчуулах төлбөрийг гаргах” талаар заажээ.

Гэвч эрх зүйн харилцан туслалцааны зарим хүсэлтийг орчуулахтай холбоотой зардлыг тухайн илгээж байгаа байгууллага хариуцан гаргах тохиолдол элбэг байна. Энэ асуудлын талаар Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас гадаад улс орнуудтай байгуулсан эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх, ялтан шилжүүлэх тухай гэрээний хэрэгжилтийг сайжруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийн 2019 оны 05 дугаар сарын 07-ны өдрийн хурлаар авч хэлэлцсэн. Энэхүү ажлын хэсгийн хурлаар Гадаад хэргийн яам, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Улсын ерөнхий прокурорын газрын холбогдох албан тушаалтнууд ажил хэргийн уулзалтыг зохион байгуулж, эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх хүсэлт, даалгавар, бусад материалыг орчуулахад шаардагдах хөрөнгийн асуудлыг тухай бүр нь шийдвэрлэж байх талаар санал солилцов.

Эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн харилцан туслалцааны хүсэлтийг хэн бичих, орчуулгын зардлыг хэрхэх талаар Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 42 дугаар бүлэгт тодорхой зохицуулалт байхгүй ба мөн хуулийн 11.4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1.5-д “Тухайн эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай шууд холбогдон гарах бусад зардал” гэж заасны дагуу Монгол Улсын Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулсан эрүүгийн хэрэгт гадаад улсад тодорхой мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулахаар хүргүүлэх эрх зүйн туслалцааны хүсэлт, даалгавар, түүнтэй холбоотой материалыг орчуулахтай холбоотой зардлыг хамааруулж болохоор байна. Харин гадаад улс орноос эрх зүйн туслалцаа хүсч, ирүүлсэн хүсэлт, даалгавар, холбогдох материалыг орчуулах, уг хүсэлт, даалгаврыг биелүүлэх хүрээнд цуглуулж бэхжүүлсэн баримт, материал, тэдгээрийг буцаан хүргүүлэхтэй холбоотой зардлыг тооцох, санхүүжүүлэхтэй холбоотой хууль тогтоомжийн зохицуулалт

байхгүй, тус зардал Прокурорын байгууллагын төсөвт тусгагддаггүй байна. Практикт уг зардлыг даалгавар, хүсэлтийг гүйцэтгэж буй мөрдөн шалгах байгууллагаас гаргуулж байгаа нь холбогдох хууль тогтоомжид нийцэхгүй, хүндрэлтэй асуудал болж байна.

Прокурорын байгууллагын 2020 оны төсөвт байцаан шийтгэх ажиллагааны зардалд 291 сая төгрөг төсөвлөсөн бол 2021 онд төсөвлөгдсөн 498.9 сая төгрөгөөс 391.6 сая төгрөгийг зарцуулсан байна. Байцаан шийтгэх ажиллагааны зардалд төсөвлөгдсөн хөрөнгийг прокурорын хуулиар хүлээсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой буюу байцаан шийтгэх ажиллагаанд оролцох, эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх хүсэлт даалгавар, бусад материалыг орчуулах зэрэгт зарцуулдаг. 2021 оны байдлаар прокурорын байгууллагаас эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх хүсэлт, даалгавар, бусад материалыг орчуулахтай холбоотой зардлын өр төлбөр үүсгээгүй ажиллажээ. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.11.2-1.Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн өөрийн үнэлгээний тайланг боловсруулж НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албанд хүргүүлэн, тайланг хамгаалж, өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх /АТГ, ХЗДХЯ, УЕПГ, СЯ, ГХЯ, ТАЗ, Монголбанк 2017-2022/

Монгол Улсын хувьд Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн хэрэгжилтийг үнэлүүлэх ажлын хүрээнд Авлигатай тэмцэх газрын даргын 2019 оны 7 дугаар сарын 3-ны өдрийн тушаалаар Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн 2, 5 дугаар бүлгийн хэрэгжилтийг НҮБ-ын Хар тамхи, мансууруулах бодистой тэмцэх албанд тайлагнах ажлын хэсгийг байгуулсан.

Ажлын хэсэгт Авлигатай тэмцэх газрын Тамгын хэлтэс, Мөрдөн шалгах хэлтэс, Гүйцэтгэх ажлын хэлтэс, Хяналт шалгалт, дүн шинжилгээний хэлтэс, Урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх хэлтэс, Судалгаа шинжилгээний алба болон тухайн үеийн Үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх Ажлын албанаас төлөөлөл оролцсон байв. Ажлын хэсгийн гишүүд нь тус Конвенцийн 2, 5 дугаар бүлэгт орсон дараах сэдвүүдээр мэдээлэл бэлтгэж, 2019 оны 8 дугаар сарын 23-ны өдөр НҮБ-ын Хар тамхи, мансууруулах бодистой тэмцэх албанд холбогдох тайлангийн програмаар дамжуулан илгээв.

НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх газраас 2019 оны 12 дугаар сарын

4-ний өдөр энэхүү үнэлгээний ажлын зохион байгуулалтын асуудлыг хариуцсан зөвлөхүүд болон Сингапур, Буркино Фасо Улсын шинжээчидтэй тус газрын удирдлага цахим уулзалт хийв. Энэ үеэр Конвенцийн үнэлгээ хийх хэл, үнэлгээ хийх хугацаа, үнэлгээ хийх ажил үүргийн хуваарь, үнэлгээ явуулах газрын талаар талууд харилцан мэдээлэл солилцов. Уулзалтын үр дүнд Конвенцийн 2 дугаар бүлгийг Буркино Фасо Улс франц хэл дээр, 5 дугаар бүлгийг Сингапур Улс англи хэл дээр хариуцан хэрэгжилтэд үнэлгээ хийхээр болсон. 2022 оны 04 дүгээр сарын 27-ноос 29-ний өдрүүдэд НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба болон Сингапур, Буркино Фасо Улсын шинжээчдийн баг Монгол Улсад ажлын айлчлал хийнэ. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.11.2-2.Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын Зүүн Европ, Төв Азийн авлигын эсрэг сүлжээний Авлигатай тэмцэх үйл ажиллагааны Станбулын төлөвлөгөөний тайланг гаргаж хүргүүлэх, тайлагнах, хамгаалах /АТГ 2017-2022/

Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын Авлигын эсрэг сүлжээний Станбулын авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөө нь Зүүн Европ, Төв Азийн бүс нутгийн улс орнуудад явуулж буй авлигын эсрэг үйл ажиллагаа, эрх зүйн орчинд үнэлгээ хийх зорилгоор 2003 онд байгуулагдсан. Уг төлөвлөгөөгөөр Авлигын эсрэг НҮБ-ын Конвенц болон бусад олон улсын стандарт, сайн засаглалын туршлагын хэрэгжилтийг хангахад шаардлагатай зөвлөмжийг шат дараатайгаар хийсэн үнэлгээний үндсэн дээр боловсруулан гаргаж, гишүүн улсуудын авлигатай тэмцэх чиглэлээр хэрэгжүүлж байгаа шинэчлэлийг дэмжих зорилготой юм.

Монгол Улс нь Станбулын авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд 2012 онд нэгдэн орсон бөгөөд 2014 онд тус байгууллагын Үнэлгээний баг манай улсын авлигын эсрэг үйл ажиллагаа, эрх зүйн орчинд анх удаа үнэлгээ хийсэн билээ. Үнэлгээний цар хүрээ нь авлигатай тэмцэх байгууллага, худалдан авах ажиллагаа, санхүүгийн дотоод хяналт шалгалт, дотоод аудит, шүүх, прокурорын байгууллага, хувийн хэвшил зэрэг байгууллагуудтай холбоотой үйл ажиллагаа, эрх зүйн орчноос гадна авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль тогтоомжийн

хэрэгжилтийн талаарх асуудлуудыг хамарсан.

АТГ-аас 2017 онд Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх талаарх Монгол Улсын тайланг бэлтгэх ажлын хэсэгт нэр бүхий албан хаагчид ажиллаж, холбогдох мэдээллийг бэлтгэн, урьдчилсан хамгаалалтад оролцсон ба тус байгууллагын Авлигын эсрэг сүлжээний Станбулын авлигын эсрэг төлөвлөгөөний 2016-2020 оны ажлын төлөвлөгөөний хүрээнд хийсэн ажлын талаарх явцын мэдээллийг жил бүр бэлтгэн тус байгууллагад заасан хугацаанд хүргүүлж байна.

Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын Авлигын эсрэг сүлжээнээс Монгол Улсын авлигын эсрэг эрх зүйн орчин, төрийн холбогдох байгууллагуудаас авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээг үнэлэх ээлжит ажил 2018 оны 8 дугаар сард эхэлсэн бөгөөд 2019 оны 1 дүгээр сарын 8-ны өдөр тус байгууллагын Шинжээчдийн багаас мониторингийн асуулгын хүрээнд нэмэлтээр гаргуулах мэдээллийн жагсаалтыг Авлигатай тэмцэх газарт ирүүлсэн. Үүний дагуу Авлигатай тэмцэх газар нь нэр бүхий төрийн болон төрийн бус 13 байгууллагаас холбогдох мэдээллийг нэгтгэн авч, тус байгууллагад илгээв. Улмаар тус сүлжээнээс 2019 оны 3 дугаар сарын 22-ны өдөр Парис хотод гишүүн улсуудын төлөөллийг оролцуулсан Удирдах зөвлөлийн уулзалтыг зохион байгуулж, энэхүү хуралд Монгол Улсын төлөөлж, Сангийн яам, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Авлигатай тэмцэх газар, Транспарэнси Интернэшнл-Монгол ТББ-ын нийт 6 төлөөлөгч оролцсон. Хурлын үеэр Авлигын эсрэг сүлжээний шинжээчдийн багаас үнэлгээний тайлангийн талаар танилцуулж, талууд харилцан санал солилцсоны дараа Монгол Улсын авлигын эсрэг орчны үнэлгээний тайланг тус сүлжээнээс эцэслэн баталж, Монгол Улсын Ерөнхий сайд, Авлигатай тэмцэх газрын дарга нарт албан бичгээр хүргүүлсэн. Монгол Улсын авлигын эсрэг орчинд хийсэн мониторингийн тайланг баталсны мөрөөр Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын Авлигын эсрэг сүлжээний зөвлөхүүд 2019 оны 7 дугаар сарын 29, 30-ны өдөр Монгол Улсад айлчлал хийж, мониторингийн тайлан, зөвлөмжийг олон нийт болон төрийн байгууллагуудад танилцуулах, хэвлэлийн бага хурал хийх арга хэмжээг зохион байгуулсан. Цаашид тус сүлжээнээс гаргасан үнэлгээний тайланг монгол хэлэнд орчуулж, тусгагдсан зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах чиглэлээр Авлигатай тэмцэх газраас

төлөвлөгөө гарган ажиллав. Тухайлбал, Авлигатай тэмцэх газар нь тус сүлжээний авлигын эсрэг асуудлаар өгсөн иж бүрэн зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангуулах ажлын хүрээнд нэр бүхий 15 төрийн байгууллагад 2020 оны 2 дугаар сарын 27-ны өдөр зөвлөмжийн хувийг хүргүүлж, хэрэгжилтийг хангах талаар зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч ажиллав.

2020 оны 4 дүгээр сарын 15-ны өдөр Авлигын эсрэг сүлжээний гишүүн орнуудын Үндэсний зохицуулагч нарын цахим хурал хийсэн ба энэ хуралд Авлигатай тэмцэх газрын төлөөлөгч нарын оролцож, Ковид-19 цар тахлын улмаас Монгол Улсын авлигын эсрэг үйл ажиллагаанд гарч байгаа өөрчлөлт, онцгой нөхцөлд хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээ, тус газрын төсөв санхүү, тэргүүлэх чиглэлд гарсан өөрчлөлтүүдийн талаар бусад оролцогчдод мэдээлэл өгсөн. 2020 оны 5 дугаар сарын 28-ны өдөр Авлигын эсрэг сүлжээний 25 дахь удаагийн Удирдах зөвлөлийн уулзалт болж, энэхүү цахим хуралд тус байгууллагын Авлигын эсрэг сүлжээний Нарийн бичгийн даргын газар, тус Сүлжээний гишүүн орнууд, донор байгууллагын 95 төлөөлөгч оролцсон. Хурлын хөтөлбөрийн дагуу Авлигын эсрэг сүлжээний гишүүн улсуудын авлигын эсрэг орчинд хийх үнэлгээний дараагийн үе шатны талаар оролцогч талууд санал солилцов. Хурлын үеэр гишүүн улсуудын авлигын эсрэг орчинд үнэлгээ хийх шалгуур үзүүлэлтийг оролцогч нар эцэслэн баталсан.

Тус сүлжээ нь 2020-2024 онд гишүүн орнуудын авлигын эсрэг орчныг үнэлэхдээ шинэ аргачлал, шалгуур үзүүлэлтүүдийг мөрдөхөөр болсон бөгөөд энэхүү шинэ аргачлалын дагуу Монгол Улсын авлигатай тэмцэх бодлого, ашиг сонирхлын зөрчил, хөрөнгө, орлогын мэдүүлэгтэй холбоотой хуулийн зохицуулалт, тэдгээрийн хэрэгжилт, шүгэл үлээгчийг хамгаалах, шүүх байгууллагын хараат бус байдал зэрэг 13 шалгуур үзүүлэлтээр Монгол Улсын авлигын эсрэг орчныг 2022 онд үнэлэх юм. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.11.2-3.НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба, Дэлхийн банкны хамтарсан “Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан олгох санаачилга” (StAR)-тай хамтран төсөл хэрэгжүүлэх /АТГ 2017-2019/

АТГ-аас 2017 оны 4 дүгээр сарын 16-17-ны өдрүүдэд НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба, Дэлхийн банкны хамтарсан “Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан

олгох санаачилга”(StAR)-тай хамтран “Хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн хяналтын тогтолцоог бэхжүүлэх нь” сэдэвт хоёр өдрийн сургалтыг зохион байгуулсан бөгөөд тус санаачилгаас ирүүлсэн хамтын ажиллагааны шинэ төсөлд холбогдох саналыг боловсруулан хүргүүлжээ.

Үүнээс хойш “StAR” санаачилгатай хамтран хууль сахиулах байгууллагын албан хаагчдыг чадавхжуулах чиглэлээр хамтарсан сургалтыг үе шаттайгаар зохион байгуулан ажиллаж байв. Энэ хүрээнд 2018 оны 04 дүгээр сарын 30-ны өдрөөс 05 дугаар сарын 01-ний өдрүүдэд хууль сахиулах байгууллагуудын дундах “Хууль сахиулах ажилтнуудын хэлэлцүүлэг”-ийг зохион байгуулж, “Хөрөнгө буцаах гарын авлага”-ын төслийн талаар хэлэлцэж, байгууллагуудын саналуудын нэгтгэсний үндсэн дээр эцсийн хувилбарыг УЕПГ бэлтгэн, батлахаар болсон. “StAR” санаачилгатай хамтран 2018 онд хууль сахиулах байгууллагуудын албан хаагчдад зориулсан “Санхүүгийн гэмт хэрэг мөрдөн шалгах анхан шатны сургалт”, мөн хууль сахиулах байгууллагуудын удирдах албан тушаалтнуудад зориулсан “Санхүүгийн гэмт хэрэг мөрдөн стратеги, менежмент семинар” зохион байгуулсан. НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба, Дэлхийн банкны хамтарсан “Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан олгох санаачилга” (StAR)-тай хамтран ажиллах урт хугацааны төлөвлөгөөнд тусгуулах саналыг боловсруулж, ЭЗХАХБ-ын Авлигын эсрэг сүлжээнээс жил болгон гишүүн орнуудаас цуглуулдаг Авлигын эсрэг үйл ажиллагааны явцын тайлан болон орон нутаг дахь авлигын асуудлаар мэдээлэл бэлтгэн хүргүүлсэн.

Түүнчлэн тус Санаачилгатай хамтран 2019 оны 4 дүгээр сарын 8-11-ний өдрүүдэд Улсын ерөнхий прокурорын газар, Тагнуулын ерөнхий газар, Татварын ерөнхий газар, Гаалийн ерөнхий газар, Цагдаагийн ерөнхий газар, Монголбанк болон зарим төрийн байгууллагын эрх бүхий албан хаагчдыг хамруулан хөрөнгө царцаах, хураах, хөрөнгө буцаах, олон улсын хамтын ажиллагаа, санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны ахисан түвшний арга хэрэгслүүд зэрэг сэдвээр “Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны сургалт”-ыг, 2019 оны 5 дугаар сарын 15-16-ны өдрүүдэд “Хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн хяналт шалгалт” сэдэвт сургалтыг тус тус зохион байгуулсан.

2020 оны 4, 5 дугаар сард “Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны арга зүй” сэдэвт ахисан түвшний цахим сургалтыг 3 удаагийн давтамжтайгаар зохион байгуулж,

Авлигатай тэмцэх газрын 18 мөрдөгчийг хамруулав. Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан олгох санаачилга(StAR)-аас Авлигатай тэмцэх газрын Мөрдөн шалгах хэлтэс, Гүйцэтгэх ажлын хэлтсийн нийт мөрдөгчдөд зориулан “Гадаад улсын хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэлийн системээс мэдээлэл авах нь” сэдэвт семинарыг 2020 оны 9 дүгээр сарын 30-ны өдөр, Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны дунд түвшний 10 дугаар сарын 12-22-ны өдрүүдэд тус тус зохион байгуулж, Авлигатай тэмцэх газар, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Цагдаагийн ерөнхий газрын холбогдох 33 албан хаагчийг хамруулсан.

2021 онд АТГ-аас “Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаах санаачилга” /StAR/-тай хамтран АТГ, ЦЕГ, УЕПГ-ын 400 гаруй албан хаагчийг хамруулан 2021 онд “Криптовалют ба түүний онцлог”, “Удиртгал хичээл - Дарквеб” богино хугацааны цахим семинарыг тус тус зохион байгуулсан. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.11.2-4.Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллагатай сургалт, семинар зохион байгуулах зэрэг чиглэлээр хамтран ажиллах /АТГ, 2017-2022/

Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллагаас зохион байгуулсан Австри Улсад болсон “Сингапур улсын авлигатай тэмцэх сайн туршлага” сэдэвт сургалт, БНХАУ-ын Хонгконг мужид зохион байгуулагдсан “Эдийн засгийн гэмт хэргийг мөрдөн шалгах нь” сэдэвт сургалт, Гүрж улсад зохион байгуулагдсан “Авлигын эсрэг сургалт”-д тус тус хууль сахиулах байгууллагуудын төлөөлөл оролцов. Мөн АТГ-аас тус байгууллагатай хамтран 2017 оны 5 сарын 8-10-ны өдрүүдэд Улаанбаатар хотноо “Авлигын эсрэг хамтын ажиллагааг Монгол Улсад идэвхжүүлэх нь” сэдэвт гурван өдрийн сургалт, 2017 оны 9 дүгээр сарын 20-22-ны өдрүүдэд “Олон улсын болон үндэсний хэмжээнд авлига, мөнгө угаах явдалтай тэмцэх нь” сэдэвт гурван өдрийн сургалтыг тус тус хамтран зохион байгуулсан.

АТГ Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллагатай хамтран 2018 оны 06 дугаар сарын 14-15-ны өдрүүдэд “Оффшор бүс нутгийг ашиглан мөнгө угаах, түүнтэй тэмцэх олон улсын туршлага” сэдэвт сургалт зохион байгуулж, хуулийн болон хууль сахиулах байгууллагуудын 35 албан хаагчдыг хамруулсан. Мөн тус байгууллагын “Авлигатай тэмцэх гарын авлага”-ыг Монгол

хэлнээ орчуулж, төрийн болон төрийн бус байгууллагуудад тарааж байна.

2019 онд тус газраас Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллагатай дараах байдлаар хамтран ажиллав. Үүнд: 2019 оны 5 дугаар сард Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллага болон Цагдаагийн ерөнхий газраас хамтран зохион байгуулсан “Сахим мөнгөн тэмдэгтийг ашиглан гэмт хэрэг үйлдэх явдалтай тэмцэх нь” сэдэвт сургалтад Авлигатай тэмцэх газрын албан хаагчдыг хамруулав. Мөн 2019 оны 10 дугаар сард Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллагаас зохион байгуулсан “Авлигын гэмт хэргийг шийдвэрлэх туршлага солилцох нь” сэдэвт семинарт Нийслэлийн прокурорын газрын Ерөнхий прокурорын орлогч, хяналтын прокуроруудын хамт оролцсон.

2021 онд ГХЯ-аас ЕАБХАБ-ын Ардчилсан институт, хүний эрхийн албаны Сонгуулийн асуудал эрхэлсэн газрын дэд захирал, зөвлөх нарын 2020 онд манай улсад хийсэн ажлын айлчлалд дэмжлэг үзүүлэв. Энэ үеэр төлөөлөгчид АТГ-ын удирдлагуудтай уулзалт хийж, цаашдын хамтын ажиллагааны чиглэлээр санал солилцов. (Биелэлт 100 хувь)

4.1.11.3-1.Гадаад улсын авлигатай тэмцэх, хууль сахиулах байгууллагатай хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх, санамж бичиг байгуулах, харилцан туршлага судлах, солилцох ажлыг зохион байгуулах /ХЗДХЯ, ГХЯ, АТГ 2019-2020/

АТГ нь 2016-2019 оны хооронд Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх НҮБ-ын алба, Авлигын эсрэг олон улсын академи, Авлигатай тэмцэх байгууллагуудын олон улсын холбоо, Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан олгох StAR санаачилга, ЭЗХАХБ, ЕАБХАБ, Ази, номхон далайн орнуудын хулгайлагдсан хөрөнгө буцаах байгууллагууд хоорондын сүлжээ болон Их Британи, Умард Ирландын Нэгдсэн Вант Улсын Авлигын эсрэг олон улсын удирдах төв, Онц залилангийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба, АНУ-ын Хууль зүйн департамент, Холбооны мөрдөх товчоо, Швейцарийн Холбооны Улсын Ерөнхий прокурорын газар, Хонгконгийн Авлигатай тэмцэх бие даасан хороо, БНСУ-ын Авлигын эсрэг, иргэний эрхийн хороо, Азербайжан Улсын Авлигын эсрэг газар зэрэг байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, харилцаагаа өргөжүүлэн, хөгжүүлж ирсэн.

Мөн Монгол Улсын хууль сахиулах байгууллагууд Швейцарын Холбооны Улсын Ерөнхий прокурорын газар, Их Британи, Умард Ирландын Нэгдсэн Вант Улсын Авлигын эсрэг олон улсын удирдах төв, Онц залилангийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба, АНУ-ын Хууль зүйн департаментын Олон улсын хамтын ажиллагааны газар, Холбооны мөрдөх товчооны олон улсын ажиллагааны албаны төлөөлөлтэй уулзалт хийж, эрүүгийн хэрэг хамтран мөрдөн шалгаж, харилцан ашигтай мэдээлэл солилцож байна.

Мөн АТГ нь Их Британи, Умард Ирландын Нэгдсэн Вант Улсын Онц залилангийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба, Азербайжан Улсын Авлигын эсрэг газартай харилцан ойлголцлын санамж бичиг байгуулсан.

Олон улсын худалдаа, хөрөнгө оруулалтын асуудлаар ил тод байдлыг хангах тухай Монгол Улс, Америкийн Нэгдсэн Улс хоорондын хэлэлцээрийн 7 дугаар зүйлд авлигатай тэмцэх асуудлаар АНУ-тай хамтран ажиллах эрх зүйн хүрээг тодорхойлов. Энэхүү хэлэлцээр 2017 оны 3 дугаар сарын 20-нд хүчин төгөлдөр болсон. Хэлэлцээрийн 7 дугаар зүйлд: “5. Талууд олон улсын худалдаа, хөрөнгө оруулалт дахь авлига, хээл хахуулийн эсрэг тэмцэхэд бүс нутгийн болон олон улсын санал санаачилга чухал болохыг хүлээн зөвшөөрнө. Талууд олон улсын хурал чуулганд холбогдох санал санаачилгыг урамшуулан дэмжих талаар хамтран ажиллахыг эрмэлзэнэ” гэж тусгасан бөгөөд цаашид уг асуудлаар АНУ-тай цаашид нягт хамтран ажиллана. Түүнчлэн ХБНГУ-ын энэ төрлийн байгууллагатай туршлага солилцох, сургалт зохион байгуулах ажлыг судалж байна. ГХЯ-аас Дипломат төлөөлөгчдийн газруудад суугаа орны байгууллагын үйл ажиллагааны ил тод байдал, хариуцлага тооцох сайн туршлагыг судалгаа хийж ирүүлэх үүргийг тус яамнаас хүргүүлсэн.

2019 онд УЕПГ нь Монгол Улсын хууль сахиулах байгууллагууд гадаад улсын хууль сахиулах байгууллагуудтай хамтын ажиллагаагаа өргөжүүлэн хөгжүүлэх чиглэлээр дараах арга хэмжээг зохион байгуулсан байна. Үүнд:

1. 2019 оны 07 дугаар сард Монгол Улсын ерөнхий прокурорын газрын албаны төлөөлөгчид ОХУ-ын Ерөнхий прокурорын газарт ажлын айлчлал хийж, “Монгол Улсын ерөнхий прокурорын газар, ОХУ-ын Ерөнхий прокурорын газрын 2020-2021 оны хамтын ажиллагааны хөтөлбөр”-ийг харилцан гарын

- үсэг зурж, батлав.
2. Улсын ерөнхий прокурорын газрын төлөөлөгчид БНХАУ-ын Ардын дээд прокурорын газрын Ерөнхий прокурорын урилгаар 2019 оны 11 дүгээр сард БНХАУ-д ажлын айлчлал хийж, “Монгол Улсын Ерөнхий Прокурорын Газар, БНХАУ-ын Ардын Дээд Прокурорын Газар хоорондын хамтын ажиллагааны гэрээ»-г байгуулав. Энэхүү гэрээгээр хоёр орны хооронд байгуулсан эрх зүйн туслалцааны хүсэлтийг цахим хэлбэрээр шууд илгээж байх, мэргэжил дээшлүүлэх, давтан сургалтад тогтмол хамруулах, хил залгаа муж, аймгийн прокурорын газруудын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх зэрэг асуудлуудыг шийдвэрлэсэн. Ялангуяа хоёр орны хооронд эрх зүйн туслалцааны хүсэлтийг цахим хэлбэрээр хүргүүлэхээр тохиролцсон нь энэхүү ажиллагааг шат дамжлага багатай, түргэн шуурхай гүйцэтгэхэд нэн чухал алхам болсон.
  3. “Монгол Улсын Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны харьяа Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар болон Бүгд Найрамдах Социалист Вьетнам Улсын Нийгмийн аюулгүй байдлын яамны харьяа Хорих байгууллагын удирдах газар хоорондын харилцан ойлголцлын санамж бичиг”;
  4. “Шүүхийн шинжилгээний үйл ажиллагааны салбарт хамтран ажиллах тухай Монгол Улсын Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны харьяа Шүүхийн шинжилгээний үндэсний хүрээлэн, Бүгд Найрамдах Беларусь Улсын Шүүхийн шинжилгээний улсын хороо хоорондын харилцан ойлголцлын санамж бичиг” –ийг тус тус байгуулсан.
  5. ОХУ-ын Москва хотод 2019 онд зохион байгуулагдсан Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх Евроазийн бүсийн байгууллагын 30 дахь удаагийн хуралд Улсын ерөнхий прокурорын газрын прокурор оролцож, мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх ажиллагааны хэв шинж, эдгээр гэмт хэргийг илрүүлэхэд учирч байгаа бэрхшээлийн талаар бусад улсын прокуроруудтай санал солилцож, туршлага судалсан байна.

УЕПГ болон БНХАУ-ын Дээд прокурорын газар хооронд 2017 онд байгуулсан “Хамтын ажиллагааны санамж бичиг”, 2019 онд байгуулсан хамтын ажиллагааны гэрээ”-ний хүрээнд тус газар нь 2021 онд БНХАУ-ын Ардын дээд прокурорын газрын Прокуроруудын

үндэсний академийн болон БНХАУ-ын Олон улсын хөгжлийн хамтын ажиллагааны агентлагийн төрийн албан хаагчдад зориулсан сургалтад Монголын прокурор, ажилтнуудыг хамруулах, мөн эрүүгийн хэрэгт эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх асуудлаар харилцан мэдээлэл солилцох, шууд харилцах цахим сувгийн талаар мэдээлэл солилцсон байна. Мөн хамтын ажиллагааны хүрээнд хил орчмын прокурорын газар хоорондын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх зорилгоор БНХАУ-ын Ард Улсын Ардын Дээд прокурорын газрын Олон Улсын хамтын ажиллагааны газартай хамтран ӨМӨЗО-ны Ардын прокурорын газар, Дорноговь, Дорнод, Өмнөговь, Сүхбаатар аймгийн прокурорын газруудыг оролцуулсан онлайн уулзалтыг зохион байгуулсан.

Түүнчлэн НҮБ-ын Хар тамхи, гэмт хэрэгтэй тэмцэх газраас 2021 оны 03 дугаар сард Япон улсын Киото хотод зохион байгуулсан «Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх болон эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх НҮБ-ын XIV дүгээр Конгресс» Олон улсын хуралд Монгол Улсын Ерөнхий прокурор тэргүүтэй прокурорын байгууллагын төлөөлөгчид цахим хэлбэрээр оролцсон байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.11.3-2. Гэмт хэргийн улмаас гадаад улсад гарсан хөрөнгийг буцаан авахтай холбоотой асуудлыг судлан Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн үзэл баримтлалд нийцүүлэн дотоодын хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох /ХЗДХЯ, ГХЯ, АТГ 2018/

Гадаад улсад хөрөнгө буцаан авах чиглэлээр илгээх хүсэлтийг олон улсын гэрээ, хэлэлцээрт заасан шаардлагыг хангахуйц, оновчтой, үндэслэлтэй боловсруулах, эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх ажиллагааны талаарх эрх зүйн баримт бичгийг боловсронгуй болгоход анхаарч, Улсын ерөнхий прокурорын газраас «Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх ажиллагааны аргачилсан заавар», “Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх ажиллагааны эрх зүйн хэлбэрүүдийн жагсаалт, загвар”, “Монгол Улсаас эрх зүйн туслалцаа үзүүлэхэд өгөх зөвлөмж”-ийг тус тус боловсруулж, Улсын ерөнхий прокурорын 2019 оны 02 дугаар сарын 19-ний өдрийн А/16 дугаар тушаалаар баталж, прокуроруудын үйл ажиллагаанд мөрдүүлж байна.

Мөн 2021 онд УЕПГ-аас гадаад улсаас хууль бус хөрөнгө, орлого, эд зүйлийг хураан авах, битүүмжлэх, буцаан авах асуудлаар гадаад

улсын эрх бүхий байгууллагатай хамтран ажиллах, прокурорын нэхэмжлэл бичиж, хүргүүлэх асуудлаар дотоодын хууль тогтоомж, олон улсын гэрээ, конвенциудыг судлан Дэлхийн Банк, НҮБ-ын Гэмт хэрэг, мансууруулах бодистой тэмцэх газрын хамтарсан хөтөлбөр болох Хулгайлагдсан хөрөнгө хураан авах санаачилгатай хамтран харьяа прокурорын газрын прокуроруудыг хамруулан цахим сургалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, ЦЕГ, АТГ, ТЕГ, Интерполын үндэсний товчоо зэрэг мөрдөн шалгах эрх бүхий байгууллагуудын саналыг авч, “Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх, гэмт хэрэг үйлдсэн болон хорих ял шийтгүүлсэн хүнийг шилжүүлэн авах, шилжүүлэн өгөх ажиллагааны аргачилсан заавар”-ыг шинэчлэн боловсруулж, УЕП-ын 2021 оны А/65 дугаартай тушаалаар батлуулаа. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.11.4-1. Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдийг харилцан шилжүүлэх тухай дотоодын хууль тогтоомжийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох /ХЗДХЯ, УЕПГ, АТГ 2018-2022/

Гадаад улстай гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдийг харилцан шилжүүлэх талаар хамтран ажиллах чиглэлээр дотоодын хууль тогтоомж, эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх ажиллагааны талаарх эрх зүйн баримт бичгийг боловсронгуй болгоход анхаарч, Улсын ерөнхий прокурорын газраас “Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх, гэмт хэрэг үйлдсэн хүнийг шилжүүлэн авах тухай хүсэлтийн бүтэц, загвар”-ыг боловсруулж, Улсын ерөнхий прокурорын 2019 оны А/16 дугаар тушаалаар баталж, прокуроруудын үйл ажиллагаанд мөрдүүлж байна.

Мөн УЕПГ-аас “Эрүүгийн хэргийн талаар эрх зүйн туслалцаа харилцан үзүүлэх, гэмт хэрэг үйлдсэн болон хорих ял шийтгүүлсэн хүнийг шилжүүлэн авах, шилжүүлэн өгөх ажиллагааны аргачилсан заавар”-ыг шинэчлэн боловсруулж, УЕП-ын 2021 оны А/65 дугаартай тушаалаар батлуулсан. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.11.5-1. Олон улсын авлигын эсрэг холбоо, сүлжээ, санаачилгуудыг судалж, сайн туршлагыг нэвтрүүлэх /ГХЯ, ХЗДХЯ, АТГ, Холбогдох байгууллага 2017-2022/

Монгол Улсын хууль сахиулах байгууллагууд Дэлхийн банк, Нэгдсэн үндэстний байгууллагын Хар тамхи, гэмт хэрэгтэй тэмцэх алба, Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага, Авлигын эсрэг олон

улсын академи, БНСУ-ын Олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага Ази, Номхон далайн орнуудын мөнгө угаахтай тэмцэх бүлэг зэрэг байгууллагуудаас зохион байгуулсан хурал, сургалтад албан хаагчдыг тогтмол оролцуулан мэдээлэл, туршлага солилцох боломжийг бүрдүүлсэн. Мөн ижил төстэй чиг үүрэг гүйцэтгэдэг гадаадын байгууллагын төлөөлөгчидтэй Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр түүнийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө, бусад холбогдох асуудлаар ажил хэргийн уулзалт зохион байгуулж, цаашдын хамтын ажиллагааны талаар санал солилцон ажиллаж байна. Тухайлбал,

2018 онд Индонези улсын Бали хотод зохион байгуулагдсан Ази, номхон далайн орнуудын хөрөнгө буцаах байгууллагууд хоорондын сүлжээ (ARIN-AP)-ний Удирдах зөвлөлийн уулзалт, Бүгд хурлаас Монгол Улс удирдах зөвлөлийн гишүүнээр сонгогдож, тус Сүлжээний Бүгд хурал болон Удирдах зөвлөлийн хурлыг Улаанбаатар хотод зохион байгуулах эрхийг авч, 2019 онд даргалагч улсаар томилогдов. Улмаар 2019 оны 9 дүгээр сарын 23-27-ны өдрүүдэд Ази, номхон далайн орнуудын хөрөнгө буцаах байгууллагууд хоорондын сүлжээний Удирдах зөвлөлийн хурал, Бүгд хурал болон Австрали Улсын Дотоод хэргийн яамтай хамтран хөрөнгө буцаан авах чиглэлээр олон улсын сургалтыг Улаанбаатар хотод зохион байгуулав. Тус арга хэмжээнүүдэд гадаадын гишүүн 24 улс, 5 олон улсын байгууллагын 70, дотоодын 7 хууль сахиулах байгууллагын 56 төлөөлөгч буюу нийт 126 оролцогч хамрагдсан.

Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын Авлигын эсрэг сүлжээний шинжээчдийн баг Монгол Улсын авлигын эсрэг орчныг үнэлж, 2019 оны 3 дугаар 22-ны өдөр тайланг эцэслэн баталсан байна. Энэхүү тайланд төрийн захиргааны байгууллагын үйл ажиллагааны ил тод байдал, прокурор, шүүх, хууль сахиулах байгууллагуудын хараат бус байдал, худалдан авах ажиллагааны ил тод байдал, нийтийн алба болон төрийн улс төрийн албан тушаалтны шударга байдал, улс төрийн намын санхүүжилтийн ил тод байдал, бизнесийн шударга байдал зэрэг сэдвийн хүрээнд 29 хэсэг бүхий 153 зүйл зөвлөмжийг Монгол Улсад өгсөн байна. Авлигатай тэмцэх газраас уг үнэлгээний ажлыг зохион байгуулахад анхнаас нь оролцож, тайлан гарсны дараа зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах чиглэлээр зохицуулалтын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна.

Авлигатай тэмцэх газраас «Хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаан олгох санаачилга» (StAR)-тай 2013 оноос хойш хамтран ажиллаж байгаа бөгөөд олон удаагийн, үе шат бүхий сургалтыг тус Санаачилгатай хамтран төлөвлөж, зохион байгуулсаар ирсэн. 2019 оны 4 дүгээр сарын 8-11-ний өдрүүдэд тус Санаачилгын сургагч багш нартай хамтран “Санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны сургалт”-ыг зохион байгуулж, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Тагнуулын ерөнхий газар, Татварын ерөнхий газар, Гаалийн ерөнхий газар, Цагдаагийн ерөнхий газар, Монголбанк болон зарим төрийн байгууллагын эрх бүхий албан хаагчид хамруулав. Мөн Авлигатай тэмцэх газраас дээрх Санаачилгатай хамтран 2019 оны 5 дугаар сарын 15-16-ны өдрүүдэд “Хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийн хяналт шалгалт” сэдэвт сургалтыг зохион байгуулжээ.

2020 онд Монгол Улс дахь АНУ-ын ЭСЯ-тай хамтран Монгол улсад ФАТФ-аас өгсөн зөвлөмжийн 7 дугаар хэсгийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний дагуу “Мөнгө угаах гэмт хэргийн арга хэлбэр, хууль бус мөнгийг илрүүлэх арга” санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааны сургалтыг АТГ, ТЕГ, ЦЕГ, ДХИС, УЕПГ, Монгол банкны холбогдох алба хаагчдыг хамруулан зохион байгууллаа.

Монгол Улс Авлигын эсрэг олон улсын академийн гишүүнийнхээ хувьд олон улсын хэлэлцээрээр хүлээсэн үүргээ биелүүлж, гишүүн орнуудын албан хаагчид тус академийн сургалтад хамрагдаж байна. Авлигатай тэмцэх газар болон Гадаад харилцааны яамнаас Авлигын эсрэг олон улсын академийн үйл ажиллагааг дэмжих хүрээнд 2020 оны 11 дүгээр сард болсон Оролцогч талуудын Ассамблейн 9 дүгээр чуулганд оролцсон бөгөөд тус чуулганаар Академийн үйл ажиллагааны дунд хугацааны 2021-2024 оны хөтөлбөр болон Академийн 2021 оны хөтөлбөрийг баталсан. Мөн 2021 онд Авлигын эсрэг олон улсын академи үүсгэн байгуулах тухай хэлэлцээрийн Оролцогч талуудын Ассамблейн 10 дугаар чуулганд Вена дахь БТГ-аас төлөөлөл оролцов. Манай улс жил бүр өгдөг 10,000 еврогийн санхүүгийн дэмжлэгийг 2021 онд мөн шилжүүлж академийн сургалт, магистрын хөтөлбөрт манай мэргэжилтнүүд хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр хамрагдах боломж бүрдэв.

Дэлхийн нийтийг хамарсан цар тахлын улмаас хилийн чанадад газар дээр нь очиж танилцах сургалтад хамрагдах боломжгүй байсан боловч дотоодын нөөц бололцоогоо

хангаж Гадаад улс орны төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны ил тод байдал, хариуцлага тооцох сайн туршлагыг судалж ажилласан болно. Тухайлбал,

“Авлигын эсрэг хууль сахиулах байгууллагуудын үйл ажиллагааны дэлхий нийтийн сүлжээ”-г шинээр үүсгэн байгуулах ажлын хэсэгт болон Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцын Оролцогч талуудын “Хэрэгжилтийг хянах бүлгийн 12 дугаар чуулга уулзалт”-д АТГ-ын төлөөлөл оролцов. Улмаар “Авлигын эсрэг хууль сахиулах байгууллагуудын үйл ажиллагааны дэлхий нийтийн сүлжээ”-нд Авлигатай тэмцэх газар 2021 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдөр элсэн орж, гишүүн улсуудтай харилцан мэдээлэл, туршлага солилцох чиглэлээр хамтран ажиллах нөхцөл бүрдэв.

АТГ нь олон улсын авлигын эсрэг холбоо, сүлжээ, санаачилгуудыг судалж, сайн туршлагыг нэвтрүүлэх зорилгоор олон улсад авлигатай тэмцэх чиглэлээр өрнөж буй үйл ажиллагааг судлан өдөр бүр гадаад мэдээний тойм бэлтгэн, зарим шаардлагатай мэдээллийг олон нийтэд хүргэж байна. Мөн тус газраас зохион байгуулдаг авлигын эсрэг сургалтын агуулгад гадаад улсын сайн туршлагуудын талаар мэдээллийг тусган хүргэж байна. (Биелэлт 70 хувь)

4.1.11.5-2. Олон улсын туршлага судлах, чадавх бэхжүүлэх, үнэлгээ мониторингийн чиглэлээр олон улсын сүлжээ, санаачилгад идэвхтэй оролцох /ГХЯ, ХЗДХЯ, АТГ, Холбогдох байгууллага 2017-2022/

Мянган хөгжлийн сангийн Хоёрдугаар компакт гэрээний Монгол Улсын авлигатай тэмцэх, түүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилтын хүрээнд АНУ-ын Элчин сайдын яамны урилгаар АТГ-ын туршлага судлах айлчлалыг тус улсын 2018 оны 03-р сарын 05-13-ны өдрүүдэд зохион байгуулж, авлигатай тэмцэх чиг үүргийг гүйцэтгэдэг төрийн байгууллагуудын төлөөлөлтэй хийсэн уулзалтуудад оролцож, авлигатай тэмцэх, түүнээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаатай нь танилцан, төрийн байгууллага, төрийн албан тушаалтны үйл ажиллагаан дахь иргэдийн хяналт, оролцооны талаарх туршлагыг судлан, байгууллагууд хоорондын цаашдын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэн ажиллаж байна.

Бүгд найрамдах Киргиз Улс “Станбулын Авлигын эсрэг төлөвлөгөө”-г хэрэгжүүлсэн байдалд үнэлгээ өгөх олон улсын шинжээчдийн

багт Авлигатай тэмцэх газрын албан хаагч томилогдон ажиллаж, Киргиз Улсын нөхцөл байдлын талаарх тайланг бэлтгэн Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагад хүргүүлэв.

2019 онд Авлигатай тэмцэх газраас олон улсын туршлага судлах, чадавх бэхжүүлэх, үнэлгээ мониторингийн чиглэлээр олон улсын сүлжээ, санаачилгад идэвхтэй оролцох чиглэлээр дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэв.

- Гадаад улсын авлигатай тэмцэх байгууллагатай тогтоосон хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх хүрээнд Бүгд Найрамдах Азербайжан Улсын Ерөнхий прокурорын газрын дэргэдэх Авлигын эсрэг газрын дарга тэргүүтэй төлөөлөгчдийн албан ёсны айлчлал 2019 оны 07 дугаар сарын 09-12-ны өдрүүдэд, БНСУ-ын Авлигын эсрэг, иргэний эрхийн хорооны төлөөлөгчдийн 2019 оны 5 дугаар сарын 22-23-ны өдрүүдэд хийсэн айлчлал, БНХАУ-ын Засаг захиргааны онцгой бүс Хонгконгийн Авлигатай тэмцэх бие даасан хорооны төлөөлөгчдийн 6 дугаар сарын 3-4-ний өдрүүдэд тус байгууллагад хийсэн айлчлалыг зохион байгуулж, харилцан туршлага солилцов.
- БНХАУ-ын Засаг захиргааны онцгой бүс Хонгконг мужийн Авлигатай тэмцэх бие даасан хороо байгуулагдсаны 45 жилийн ойн арга хэмжээ, БНКаУ-ын Авлигын эсрэг агентлагаас Олон улсын авлигын эсрэг өдрийг тохиолдуулан 2019 оны 12 дугаар сарын 09, 10-ны өдрүүдэд НурСултан хотод зохион байгуулсан арга хэмжээнд нэр бүхий албан хаагчид болон Авлигатай тэмцэх газрын дэргэдэх Олон нийтийн зөвлөлийн дарга, гишүүд оролцлоо. Олон улсын байгууллагаас Монгол Улсад зохион байгуулсан сургалтад 90 албан хаагч, гадаад улс оронд зохион байгуулагдсан сургалтад 19 албан хаагчийг суралцуулсан байна.
- Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр Монгол Улсад хэрэгжүүлэх “Монгол улсын Засгийн газарт олгох техникийн туслалцаа”-ны төслийн хүрээнд Авлигатай тэмцэх газар, Шүүхийн Ерөнхий зөвлөл, Улсын Ерөнхий прокурорын газар, Азийн хөгжлийн банк хамтран 2018 оны 12 дугаар сараас 2 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэх “Монгол Улс: Авлигатай тэмцэх тогтолцоог бэхжүүлэх” төслийн эхлүүлээд байна. Төслийн уялдуулан зохицуулах хэрэгжүүлэгч байгууллагаар Авлигатай тэмцэх газар сонгогдсон бөгөөд

төсөл хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд харилцан мэдээлэл солилцож, шаардлагатай бусад чиглэлээр хамтран ажиллаж байна.

- 2019 оны 01 дүгээр сард БНХАУ-ын засаг захиргааны онцгой бүс Хонгконгд туршлага солилцох гадаад томилолтын ажлын хүрээнд 9 алба хаагч туршлага солилцох уулзалт, 2019 оны 6 дугаар сард тус хороонд 10 мөрдөгчийг 7 хоногийн эрчимжүүлсэн сургалтад хамруулсан.
- Нидерландын Вант Улсын Гааг хотод 2019 оны 06 дугаар сард зохион байгуулагдсан Хөрөнгө буцаах байгууллага хоорондын сүлжээнүүдийн нэгдсэн хуралд тус газраас төлөөлөл оролцож, Монгол Улсын авлигатай тэмцэх, хууль бус хөрөнгийг эргүүлэн авчрахтай холбоотой туршлагаас хуваалцав.
- Австралийн Холбооны Улсын Канберра хотод 2019 оны 8 дугаар сард зохион байгуулагдсан Ази, Номхон далайн бүс нутгийн мөнгө угаахтай тэмцэх бүлгийн хуралд холбогдох чиглэлийн албан хаагчид оролцсон.
- Тайванийн Тайпаа хотод 2019 оны 6 дугаар сард зохион байгуулагдсан Америкийн Нэгдсэн Улсын Холбооны мөрдөх товчооны академийг төгсөгчдийн холбооны бүс нутгийн давтан сургалтад 1 албан хаагч хамрагдсан.
- Тайландын Вант Улсын Бангкок хотод 2019 оны 09 дүгээр сард зохион байгуулагдсан Ази, Номхон далайн бүс нутгийн мөнгө угаахтай тэмцэх бүлгийн олон улсын хамтын ажиллагааны хяналтын бүлгийн уулзалтад 1 албан хаагч оролцож, Монгол Улсын хууль сахиулах байгууллагын үйл ажиллагаа, хэрэг шалгаж, хянан шийдвэрлэсэн тоо үзүүлэлтийг танилцуулж, холбогдох үнэлгээг дээшлүүлэв.
- Ази, Номхон далайн бүс нутгийн Авлигын эсрэг санаачилгын Нарийн бичгийн дарга нарын газраас Вьетнам улсын Ханой хотноо 2019 оны 12 дугаар сарын 3-6 өдрүүдэд зохион байгуулагдсан Авлигын эсрэг бүс нутгийн хуралд 1 албан тушаалтан оролцсон.
- “Транспэрэнси Интернэшнл-Бангладеш” олон улсын байгууллагатай хамтран олон улсад сайшаагдсан тус улсын авлигын эсрэг үйл ажиллагаанд иргэдийг оролцуулах туршлагаар “Сайн туршлага: Иргэдийн бүлэг” сэдэвт сургалтыг 2019 оны 11 дүгээр сард Улаанбаатар хотод зохион байгууллаа. Сургалтад Нийслэлийн Сүхбаатар дүүргийн хороодын иргэд,

Хан-Уул дүүргийн сургуулиудын эцэг эхийн зөвлөлийн төлөөллөөс гадна “Глоб интернэшнл”, “Либерал эмэгтэйчүүдийн оюуны сан”, “Зориг сан”, “Хүний эрх хөгжил төв”, “Нээлтэй нийгэм форум”, “Монголын нутгийн удирдлагын нийгэмлэг” “Монголын залуучуудын холбоо” зэрэг ТББ, АТГ-аас зохион байгуулж байгаа “Түлхүүр” уралдаанд оролцогч оюутнууд зэрэг 89 оролцогч хамрагдав.

Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр Монгол Улсад хэрэгжүүлэх “Монгол улсын Засгийн газарт олгох техникийн туслалцаа”-ны төслийн хүрээнд Авлигатай тэмцэх газар, Шүүхийн Ерөнхий зөвлөл, Улсын Ерөнхий прокурорын газар, Азийн хөгжлийн банк хамтран 2018 оны 12 дугаар сараас 2 жилийн хугацаатай “Монгол Улс: Авлигатай тэмцэх тогтолцоог бэхжүүлэх нь” төслийг хэрэгжүүлж байна. 2020 оны 9 дүгээр сард БНСУ-ын Авлигын эсрэг болон Иргэний эрхийн хорооноос санаачлан зохион байгуулсан Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн 2, 5 дугаар хэсгүүдэд чиглэгдсэн тэтгэлэгт сургалтад Авлигатай тэмцэх газрын холбогдох нэгжийн албан хаагчдыг суралцуулав. Тус хорооноос 2020 оны 11 дүгээр сард зохион байгуулсан “Олон улсын авлигын эсрэг салбарын мэргэжилтнүүдэд зориулсан сургалт”-д Авлигатай тэмцэх газрын 6 албан хаагчийг хамруулав. Мөн БНХАУ-ын Засаг захиргааны онцгой бүс Хонгконгийн Авлигын эсрэг бие даасан хороотой хамтран ажиллах хүрээнд “Санхүүгийн хэмнэлттэйгээр авлигаас урьдчилан сэргийлэх нь” сэдэвт сургалтыг зохион байгуулав. 2021 онд НҮБ-ын Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх албанаас үүсгэн байгуулж буй “Авлигын эсрэг хууль сахиулах байгууллагуудын үйл ажиллагааны дэлхий нийтийн сүлжээ” (GlobE)-нд Авлигатай тэмцэх газар гишүүнээр нэгдэхээр бэлтгэл ажлыг хангав.

Улсын Ерөнхий прокурорын газраас 2020 онд гадаад улсад хууль бусаар байршуулсан хөрөнгийн талаар мэдээлэл солилцох, техникийн туслалцаа үзүүлэх Ази, Номхон

далайн орнуудын сүлжээ байгууллага болох АРИН-АП, мөн Европын Холбооны Эрүүгийн шүүхийн системийн хамтын ажиллагааны байгууллагад бүртгүүлэн, хууль бусаар олсон хөрөнгийг хураан авах ажиллагаатай холбоотой дотоодын хууль тогтоомж, тогтолцооны талаар мэдээлэл солилцож ажилласан. ЕАБХАБ-ын Ардчилсан институт, хүний эрхийн албаны Сонгуулийн асуудал эрхэлсэн газрын дэд захирал, зөвлөх нарын 2020 оны 2 дугаар сарын 12-ны өдрийн манай улсад хийсэн ажлын айлчлалын үеэр Авлигатай тэмцэх газрын төлөөлөл уулзалт хийж, цаашдын хамтын ажиллагааны чиглэлээр санал солилцов.

ГХЯ-аас Мансууруулах бодис, гэмт хэрэгтэй тэмцэх НҮБ-ын албаны 2020 оны 1 дүгээр сараас хэрэгжүүлж эхэлсэн тогтвортой хөгжлийг хангах, Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцийн хэрэгжилтийг дэмжих, “Бүс ба зам” санаачилгын хүрээнд авлигын эрсдэлийг бууруулах, хариуцлагатай, шударга дэд бүтцийг “Бүс ба зам” санаачилгыг дэмжигч улсуудад бий болгох зорилготой “Торгоны замын эдийн засгийн бүс”-ийн дагуух улсуудад Авлигын эсрэг НҮБ-ын конвенцыг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх замаар тогтвортой хөгжлийг тэтгэх нь” төсөлд манай улс 2020 оны III улирлаас эхэлж хамрагдах чиглэлээр ажиллав. 2021 онд Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Польш Улсад суугаа Элчин сайд БНПУ-ын Авлигатай тэмцэх төв товчооны дарга, түүний ажлын албаны дарга нартай, мөн Латви Улсын Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх товчооны үйл ажиллагааны асуудал эрхэлсэн орлогч даргатай тус тус уулзаж хоёр талын холбогдох байгууллагуудын хооронд хамтын ажиллагаа тогтоох, өргөжүүлэх, туршлага судлах, харилцан айлчлал зохион байгуулах, ажилтан нарыг солилцох, хүн сургах боломжийн талаар санал солилцов. (Биелэлт 100 хувь)

-oOo-

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР, ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙН ДҮН МЭДЭЭ (2021 ОН)

Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 11 дүгээр сарын 3-ны өдрийн 51 дүгээр тогтоолоор Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, Засгийн газрын 2017 оны 4 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 114 дүгээр тогтоолоор “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-г тус тус баталсан билээ. Үндэсний хөтөлбөрийн үндсэн зорилго нь “Төрийн байгууллага, албан тушаалтан, хувийн хэвшил, иргэний нийгэм, улс төрийн нам, бүлгийг авлигын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, олон нийтэд шударга ёсны үзэл санааг төлөвшүүлэх, ил тод, нээлттэй, хариуцлагатай нийгмийг хөгжүүлэх” явдал бөгөөд уг зорилгод хүрэхээр 11 зорилтыг дэвшүүлж, 83 үйл ажиллагааг 2016-2023 он хүртэл 2 үе шаттайгаар 6 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэхээр тусгасан болно.

Авлигатай тэмцэх газар Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, түүнийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээг олон арга хэлбэрээр зохион байгуулж, үр дүнг олон нийтэд мэдээлэн, хэрэгжүүлэгч байгууллагуудын үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах, зөвлөмж өгөх, мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэх, хяналт тавих, тайлан мэдээг нэгтгэн дүгнэх ажлыг гүйцэтгэв.

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд туссан 216 арга хэмжээний гүйцэтгэл 2020 онд 68,7 хувьтай үнэлэгдсэн бол 2021 онд үнэлгээ 75 хувь буюу 6,3 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

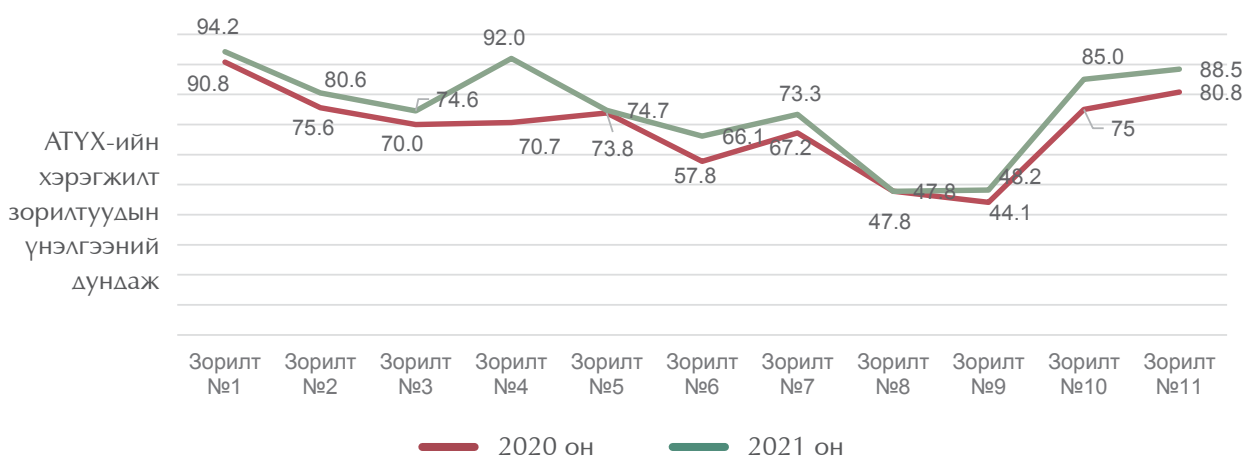
Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явц байдлын хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч байгууллагуудын тайлан, тэдгээртэй холбоотой баримт бичгүүд, үр дүнг нотлох холбогдох материалуудыг ашиглан гүйцэтгэсэн. Үйл ажиллагаа, арга хэмжээний биелэлтэд үнэлгээ өгөхдөө:

“Төлөвлөсөн үр дүнд хүрсэн” – зорилт, арга хэмжээ нь шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшиндээ бүрэн хүрсэн, зохион байгуулалт сайн, бодит үр дүн гарсан бол 100 хувь (90 – 100 хүртэл хувь);

“Тодорхой үр дүнд хүрсэн” – зорилт, арга хэмжээ нь шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшиндээ бүрэн хүрээгүй боловч тодорхой үр дүн гарсан, зохион байгуулалтын арга хэмжээ авсан, дээд шатны байгууллагад өргөн барьсан, холбогдох байгууллагын шийдвэр гарсан, хэрэгжилт, үр дүнг нэмэгдүүлэх шаардлагатай бол 70 хувь (50 – 89 хүртэл хувь);

“Эрчимжүүлэх шаардлагатай” – зорилт, арга хэмжээ нь шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшиндээ хүрээгүй боловч тодорхой үр дүн гарах нөхцөл бүрдсэн, зохион байгуулалт, хариуцлагыг сайжруулж, үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх шаардлагатай бол 30 хувь (10 – 49 хүртэл хувь);

“Үр дүн хангалтгүй” – зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажил хийгдэж дууссан боловч шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшиндээ хүрээгүй, төсөв хөрөнгийг үр дүнтэй зарцуулж чадаагүй, зохион байгуулалт хангалтгүй бол 0 хувь (0 – 9 хүртэл хувь) байхаар тооцсон болно.

**▶ АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ 2021 ОНЫ БИЕЛЭЛТ
(СТАТИСТИК МЭДЭЭ)**

№	Хөтөлбөрийн зорилт	Үйл ажиллагаа	Нийт арга хэмжээний тоо	Хэрэгжилтийн үнэлгээ				Дундаж хувь
				100	70	30	0	
1	Зорилт №1	10	26	21	5	0	0	94.2
2	Зорилт №2	7	18	9	7	2	0	80.6
3	Зорилт №3	10	35	9	24	1	1	74.6
4	Зорилт №4	5	15	11	4	0	0	92
5	Зорилт №5	17	34	12	17	5	0	74.6
6	Зорилт №6	5	21	2	10	4	3	66.1
7	Зорилт №7	6	18	6	9	3	0	73.3
8	Зорилт №8	5	9	0	4	5	0	47.8
9	Зорилт №9	8	17	1	6	10	0	48.2
10	Зорилт №10	5	10	5	5	0	0	85
11	Зорилт №11	5	13	8	5	0	0	88.5
	Нийт	83	216	84	96	30	4	75

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР

*Мударга ёс,
хөгжил дэвшилд*

📍 **МОНГОЛ УЛС АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР**
5-р хороолол, Сөүлийн гудамж 41, Улаанбаатар хот 14250

☎ **+976 7011 2474, 110**

🌐 **www.iaac.mn**

📘 **Авлигатай тэмцэх газар**

📘 **АТГ-Олон нийтийн төв**